

ANICII MANLII TORQUATI SEVERINI

BOETHII

DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ

LIBRI QUINQUE.

VOL. II.

ANICII MANLII TORQUATI SEVERINI

BOETHII

DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ

LIBRI QUINQUE

EX EDITIONE VULPIANA

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITI.

VOLUMEN SECUNDUM.

LONDINI:
CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.
1823.

'Ἀνδρὸς ἱεροῦ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομοῦσι.'[m] Fit autem sæpe uti bonis summa rerum gerenda[8] deferatur, ut exuberans[n] retundatur improbitas. Aliis mista quædam pro animorum qualitate distribuit: quosdam remordet,[o] ne longa felicitate luxurient: alios duris agitari sinit, ut[9] virtutes animi patientiæ usu atque exercitatione confirment. Alii plus æquo metuunt quod ferre possunt: alii plus æquo despiciunt quod ferre non possunt: hos, in experimentum sui, tristibus ducit. Nonnulli venerandum sæculi nomen gloriosæ pretio[10] mortis emerunt.[p] Quidam suppliciis inexpugnabiles exemplum ceteris prætulerunt, invictam malis esse virtutem: quæ quam recte atque disposite, et ex eorum bono quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio est. Nam illud quoque, quod improbis nunc tristia, nunc optata proveniunt, ex eisdem ducitur causis. Ac de tristibus quidem nemo miratur, quod eos male meritos omnes existimant: quorum quidem supplicia tum ceteros ab sceleribus deterrent, tum ipsos, quibus invehuntur, emendant: læta vero magnum bonis argumentum loquuntur, quid de hujusmodi felicitate debeant judicare, quam famulari[11] sæpe improbis cernant. In qua re illud etiam dispensari[q] credo, quod est forsitan alicujus tam præceps atque importuna natura, ut eum in scelera potius exacerbare[r] possit rei familiaris inopia: hujus morbo Providentia collatæ

[m] *Viri sacri corpus virtutes ædificant.* [n] *Grassata.* [o] *Affligit.* [p] *Posteritatis famam illustri morte consecuti sunt.* [q] *Ideo fieri.* [r] *Commovere.*

uterque, et Vict. primus: *regenda.*—9 'Mss. *duris agitat, ut.*' Bernart. '*Agitari sinit.* In omnibus deest *sinit*: male.' *Vallin.* 'Ms. *Alios duris agitari permittit, ut.*' Sitzm.—10 'Præfero quod in scripto: *gloriosæ præconio.*' Bernart.—11 Ms. Rittersh. *quam familiarem.*—12 Uterque Thuan. Reg. et Vict.

NOTÆ

Deum effectum fabulatur Gentilitas. Græca autem illa verba 'Ἀνδρὸς ἱεροῦ, &c. sic reddi debent: 'viri sacri corpus virtutes ædificant:' quanquam enim, teste Apostolo, II. Cor. c. 12. 'virtus in infirmitate perficiatur,' salus tamen corporis, divitiæ, et ceteræ ejusmodi prosperitates non raro conducunt ad virtutem colendam: sic Deo dicenti, Jobum esse virum justum et colentem Deum, respondit malus Genius, non esse mirum, cum omnia illi prospera essent. Lib. Job.

pecuniæ remedio medetur. Hic fœdatam probris conscientiam spectans,[12] et secum fortunam suam comparans,[13] forsitan pertimescit ne rei, cujus[14] jucundus usus est, sit tristis amissio. Mutabit igitur mores, ac dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam præcipitavit indigne aucta felicitas.[15] Quibusdam permissum puniendi jus, ut exercitii[16] bonis, et malis esset causa supplicii. Nam ut probis atque improbis nullum fœdus est, ita ipsi inter se improbi nequeunt convenire. Quidni? cum a semetipsis, discerpentibus conscientiam vitiis, quique[17] dissentiant, faciantque sæpe quæ, cum gesserint, non fuisse gerenda decernant?[18] Ex quo sæpe summa illa Providentia protulit insigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua sibi a pessimis quidam perpeti videntur, noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediere, dum se eis dissimiles student esse quos oderant. Sola est enim divina vis cui mala quoque bona sint, cum eis competenter utendo alicujus boni elicit effectum. Ordo enim quidam[o] cuncta complectitur, ut quod ab assignata ordinis ratione discesserit,[19] hoc idem[20] licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno Providentiæ liceat temeritati. Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα θεὸν ὣς πάντ' ἀγορεύειν:[s] neque enim fas est homini cunctas divini operis[1] machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare

[s] *Difficile autem est me hæc omnia velut Deum eloqui.*

uterque: *conscientiam expectans.*—13 'Alia in scriptis lectio, quam ego valde approbo: *se cum fortuna sua comparans.*' Bernart. Sic etiam habent edd. Delph. Hack.—14 Mss. et edd. Norimb. Flor. Delph. Hack. *ne cujus ei.*—15 Vulg. *acta felicitas.* Vict. secundus *aucta f.*—16 Thuan. primus: *ut exercitium.*—17 Thuan. uterque, Reg. et uterque Vict. *quisque.*—18 '*Gerenda decernam*] Recte Mss. et ed. Flor. *decernant.*' Sitzm.—19 *Ut ab assignata ordinis ratione discesserit* Vulg. Mss. Erfurt. et ed. Norimb. *ut quod a designata ordinis ratione decesserit.* Reg. *a signati.* 'Forte, *ab assignati:* recte.' *Vallin.* Thuan. uterque, Vict. secundus, et Flor. *decesserit.*—20 Edd. Delph. et Hack. omittunt voculam *idem.*—1 Reg. et Vict. primus: *divinæ operæ.*—2 *Hoc*

NOTÆ

[o] *Ordo enim quidam, &c.*] Ut enim rerum omnium creatarum unum est principium unusque finis, sic necesse est unus sit earundem rerum ordo, una Providentia, quam utpote infinitam neque animo comprehendere,

sermone. Hoc tantum prospexisse [2] sufficiat, quod naturarum omnium proditor [t] Deus idem ad bonum dirigens cuncta disponat: dumque ea quæ protulit, in sui similitudinem retinere festinat, malum omne de reipublicæ suæ terminis per fatalis seriem necessitatis eliminat.[u] [3] Quo fit ut quæ in terris abundare creduntur, si disponentem Providentiam spectes, nihil usquam mali esse perpendas.[4] Sed video jamdudum te, et pondere quæstionis oneratum, et rationis prolixitate fatigatum, aliquam carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustum,[v] quo refectus, firmior in ulteriora contendas.

[t] *Creator.* [u] *Expellit.* [v] *Poculum.*

tantum perspexisse Delph. Hack.—3 Ms. Rittersh. et ed. Norimb. *eliminet.*—4 *Usquam esse perpendas* Delph. Hack.

NOTÆ

neque verbis explicare possumus: optime enim Homerus Iliad. M. Ἀργαλέον δ' ἐμὲ, &c. hoc est: difficile autem hæc omnia me tanquam Deum eloqui.

METRUM VI.

Si vis celsi jura tonantis [p]
Pura solers cernere mente,[q]

Si desideras advertere providentiam Dei summi, mente diligenti et pura, consi-

NOTÆ

[p] *Jura tonantis*] Providentiam Dei: nam cum hæc 'Providentia' ex dictis 'sit divina ratio in summo omnium principe constituta quæ cuncta disponit,' hæc non immerito vocatur jus divinum, sive lex divina. Deinde vero 'tonans' est Deus: cum enim causæ peculiares fulguris, tonitrui, et fulminis vulgo non innotescant, hæc effecta ita soli Deo tribui consueverunt, ut Poëtæ præsertim nominando 'fulgurantem,' 'tonantem,' et 'fulminantem,' Deum intelligi velint.

[q] *Pura solers cernere mente*] Mente omnibus præjudiciis exuta clare et distincte cognoscere, divinam nimirum Providentiam: hujus autem Providentiæ, judice Philosophia, argumenta sunt ipsæ naturæ leges, quas

Aspice summi culmina cœli.
Illic justo fœdere rerum
Veterem servant sidera pacem.[r]
Non Sol rutilo concitus igne
Gelidum Phœbes impedit axem:
Nec quæ summo vertice mundi
Flectit rapidos Ursa meatus,
Nunquam occiduo lota profundo,
Cetera cernens sidera mergi,
Cupit Oceano tingere flammas.[5]
Semper vicibus temporis æquis
Vesper seras nuntiat umbras,
Revehitque diem Lucifer almum.
Sic æternos reficit cursus
Alternus amor: sic astrigeris

dera vertices cœli sublimis. Hic astra retinent concordiam antiquam rerum, certo fœdere. Sol raptus flamma splendida non impedit currum frigidum Lunæ: neque Ursa, quæ vertitur circa summum polum mundi, licet hinc nunquam abluta fuerit oceano occiduo, inde vero videat cetera astra ablui, studet abluere suos ignes hoc eodem mari. Semper alterna sed justa successione temporis stella vespertina indicat tenebras nocturnas, eademque stella matutina refert lucem fœcundam. Sic amor reciprocus reparat motus perpetuos: sic bellum discors ejectum est e regioni-

5 Uterque Thuan. et Reg. *tinguere flammas.*—6 *Durare queunt* Vict. se-

NOTÆ

videmus observari primum quidem in sideribus; deinde in elementis; postea in ipsis anni tempestatibus; denique in omnibus corporibus viventibus: de quibus seorsum Philosophia dictura est.

[r] *Servant sidera pacem*] I. Prædictæ Providentiæ leges observantur in sideribus, nimirum in Sole, Luna, Ursa, Lucifero et ceteris stellis. Nam quamvis Sol ita sit corpus lucidum, ut ignis haberi possit, juxta illud Eccl. 43. 'Sol exurens montes, radios igneos exsufflans;' Luna vero ita corpus opacum, ut nisi alieno lumine reluceat, frigida potius quam calida haberi debeat, Sol tamen ita movetur, ut Lunæ circuitum non impediat. Similiter 'Ursa' polo, cui nomen dedit, vicina ita movetur circa eundem polum, ut occidentibus ceteris sideribus nunquam occidat. Nec secus 'Venus,' quæ alternis noctem diemque prænuntiat, mane Lucifer, sero Vesper, nihil obstantibus ceteris astris constantissime suas alternat vices. Usque adeo verum est sidera præscriptas Providentiæ leges observare. Sed de 'Lucifero' Metro 5. lib. I. de 'Ursa' Metro 5. l. IV. et de sideribus, quæ, cum occidunt, poëtis dicuntur oceano mergi, passim dictum est.

Bellum discors exulat oris.
Hæc concordia[s] temperat æquis
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida siccis,
Jungantque fidem frigora flammis;
Pendulus ignis surgat in altum,
Terræque graves pondere sidant.
Iisdem causis[t] vere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Æstas Cererem fervida siccat,
Remeat pomis gravis autumnus,
Hyemem defluus irrigat imber.
Hæc temperies[u] alit, ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe:

bus stelliferis. Concordia ista moderatur elementa justis legibus, ut humida contraria alternis cedant siccis, et frigida ineant pacem cum calidis; ignis suspensus evolet sursum, et terra ponderosa subsistat deorsum sua gravitate. His legibus annus florum parens emittit odores tempestate tepida Veris, æstas calida coquit messem, autumnus revertitur onustus pomis, pluvia cadens aspergit hyemem. Hæc temperies nutrit producitque corpus omne quod agit vitam in mundo; sed eadem

NOTÆ

[s] *Hæc concordia, &c.*] II. Eædem leges Providentiæ servantur in elementis. Elementum dicitur corpus dividuum, quod ita formatum est, ut ex ipso cetera componantur. Vulgo quatuor admittuntur elementa, nempe ignis, aër, aqua, et terra; quæ tum qualitatibus, quas vocant alteratrices, cum qualitatibus, quas dicunt motrices, inter se pugnare perhibentur. Qualitates alteratrices, inquiunt, sunt calor, frigus, humor, et siccitas. Qualitates autem motrices sunt levitas et gravitas. Non agitur hic nisi de concordia ejusmodi elementorum, sive ratione qualitatum alteratricium, quæ sic exprimitur, 'cedant humida siccis, Jungantque fidem frigora flammis;' sive ratione qualitatum motricium, quæ ita notatur, 'pendulus ignis surgat in altum, Terræque graves pondere sidant.'

[t] *Iisdem causis, &c.*] III. Iisdem Providentiæ legibus quatuor anni tempestates, nimirum ver, æstas, autumnus, et hyems sibi invicem succedunt. Ver suo tepore flores odoresque emittit. Æstas suo fervore messes siccat. Autumnus pomis onustus subit; tandemque Hyems ab imbribus, sive ἀπὸ τοῦ ὕειν, pluere, dicta, pluviis agros irrigat: quæ omnia evidentissime hic proponuntur.

[u] *Hæc temperies, &c.*] IV. His etiam divinæ Providentiæ legibus corpora viventia primum quidem in utero formata aluntur, deinde in auras prodeunt, tandemque peracto vitæ cursu moriuntur: quod admirabile quidem est generatim, sed longe admirabilius speciatim spectatum.

Eadem rapiens condit, et aufert,
Obitu mergens orta supremo.
Sedet interea[v] conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex et dominus, fons et origo,
Lex et sapiens arbiter æqui;
Et quæ motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.
Nam nisi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Quæ nunc stabilis continet ordo,
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,[w]
Repetuntque boni fine teneri:

temperies tollit et occultat idem corpus vivens, illud delens morte ultima. Interim Deus, summus omnium creator, sedet, et disponens moderatur veluti frænis res omnes, ipse princeps, dominus, principium, origo, lex, et prudens moderator æqui; ac quæcumque dat motu cieri, hæc continens moratur firmatque commota. Nisi enim Deus prohibens itiones rectas, rursus promoveret circuitiones, ea, quæ jam cohærent serie firma, a suo principio avulsa perirent. Hoc est, studium commune omnibus,

NOTÆ

[v] *Sedet interea, &c.*] v. Philosophia docet, illas corporum vicissitudines oriri a Deo providente. Hinc Deus ab eadem Philosophia vocatur 'conditor,' 'moderator,' 'Rex,' 'dominus,' 'fons,' 'origo,' 'lex,' et 'sapiens arbiter:' ut scilicet his nominibus eam quam insitam habemus Dei ideam notionemve, sed perturbationibus obscuratam, et veluti sopitam, illustret, suscitetque: hac quippe idea seu potius Deo ipso docente, tandem aliquando cognoscemus, solum Deum esse proprie causam prædictorum motuum quos miramur sive in sideribus, sive in elementis, sive in aliis ejusmodi corporibus: sicut non minus pie quam docte demonstravit Auctor libri de inquisitione veritatis. Hinc eadem Philosophia nunc docet, non solum quietem, sed etiam motum corporum; immo et modos quibus corpora moventur, esse ab ipso Deo providente. 'Sistit retrahens, ac vaga firmat:' ecce quietem: 'motu concitat ire:' ecce motum ipsum: 'rectos revocans itus, Flexos iterum cogat in orbes:' ecce modos motus. Atque ne putares Deum id officii commisisse 'naturæ' cuidam; 'formæ,' 'qualitatibus,' 'accidentibus' et ceteris ejusmodi, Philosophia addit, fore ut, nisi Deus ipse hæc præstaret, 'Quæ nunc stabilis continet ordo, Dissepta suo fonte fatiscant.'

[w] *Hic est cunctis communis amor*] Amor proprie non est nisi mentis, huc, quo Deus saltem generatim impellit, propendentis: sed propter quandam similitudinem amor dicitur etiam corporum, quatenus illa huc etiam, quo Deus impellit, sed mente humana rectius tendunt. Quare cum Deus non agat nisi propter semetip-

Quia non aliter durare queant,[6]
Nisi converso rursus amore
Refluant causæ quæ dedit esse.

omnia student teneri fine boni: quoniam quæ Deus condidit, hæc non possunt aliter perseverare, nisi amore iterum converso quidam fiat circuitus causarum.

cundus, cum edd. Delph. et Hack.

NOTÆ

sum, hæc corpora Deus non impellit nisi ad se: unde eadem corpora, utpote quæ student hoc pacto 'boni fine teneri,' ad Deum pariter tendunt. Sicque fit circuitus causarum primæ scilicet causæ et finis ultimi; quatenus omnia, quæ oriuntur a Deo tanquam a causa prima, revertuntur ad ipsum Deum tanquam ad finem ultimum: ita ut sine illo cum amoris tum causarum circuitu 'quæ' Deus 'dedit esse,' hæc aliter durare non possent.

PROSA VII.

JAMNE igitur vides, quid hæc omnia quæ diximus, consequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam.[w] Et qui,[x] inquam, fieri potest? Attende, inquit: Cum omnis fortuna vel jucunda, vel aspera, tum remunerandi, exercendive bonos, tum puniendi, corrigendique[7] improbos causa deferatur, patet quod omnis bona est,[8] quam vel justam constat esse, vel utilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio: et si quam paulo ante docuisti Providentiam, Fatumve considerem, firmis viribus est nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas quas inopinabiles[y] [x] paulo ante posuisti, numeremus. Quid?[z]

[w] *Utramque fortunam, nempe prosperam et adversam esse bonam.* [x] *Quomodo.* [y] *Incredibiles.* [z] *Quare.*

7 Mss. *corrigendive.*—8 *Deferatur; omnis bona est.* Delph. Hack.—9 *Qui*

NOTÆ

[x] *Inopinabiles*] Incredibiles, et, ut loquitur Cicero, 'paradoxas.' Scilicet vulgus, præcipitatione et præjudicio judicans, id putat incredibile,

inquit.[9] Quia id hominum sermo communis usurpat, et quidem crebro,[a] quorumdam malam esse fortunam. Visne igitur, inquit, paulisper vulgi sermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis usu recessisse videamur? Ut placet, inquam. Nonne igitur bonum[y] censes esse quod prodest? Ita est, inquam. Quæ vero aut exercet, aut corrigit, prodest? Fateor, inquam. Bona igitur? Quidni?[b] Sed hæc eorum est qui vel in virtute positi, contra aspera bellum gerunt, vel a vitiis declinantes, virtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo. Quid vero jucunda, quæ in præmium tribuitur bonis? num vulgus malam esse decernit? nequaquam: verum uti est, ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua, quæ cum sit aspera, et justo supplicio malos coërceat,[10] num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quæ excogitari possunt, judicat esse miserrimam. Vide igitur, ne, opinionem populi sequentes, quiddam valde inopinabile[c] confecerimus.[d] Quid? inquam. Ex his enim, ait, quæ concessa sunt, evenit,[e] eorum quidem qui sunt vel in posses-

[a] *Ita homines vulgo loquuntur, et quidem sæpius.* [b] *Quare non?* [c] *Incredibile.* [d] *Intulerimus.* [e] *Consequitur.*

inquit Vulg. Thuan. primus, et Vict. primus: *Et qui? inquit.*—10 *Aspera j. s.*

NOTÆ

quod sapientibus clara et distincta cognitione judicantibus verissimum certissimumque videtur: cujus rei plura sunt exempla apud Philosophos, ut de lumine, de coloribus, et ceteris ejusmodi. Sic ergo 'id hominum sermo communis usurpat, et quidem crebro, quorumdam malam esse fortunam.' Quare Philosophia ipsius vulgi sermonibus utens probat, omnem fortunam esse bonam, nec nisi abutentium vitio malam aliquam esse.

[y] *Nonne igitur bonum, &c.*] 1. Philosophia probat vulgo omnem fortunam esse bonam argumento, quod vocant, 'ad hominem.' Cum utile quoddam sit genus boni, etiam vulgo, cui familiare est, bonum aliud honestum, aliud jucundum, aliud utile censeri, idcirco quicquid utile est, illud, etiam vulgo, bonum habeatur necesse est. Atqui fortuna utraque utilis est, quippe quæ aut exercet aut corrigit. Nimirum fortuna omnis vel proborum est vel improborum; quæ rursus vel adversa solet haberi vel prospera. 1. Si hæc fortuna adversa fuerit proborum, eorum videlicet qui virtutem colunt, hæc iisdem prodest, aut ad ipsos absolvendos a peccatis præteritis, aut ad ipsos a futuris ser-

sione, vel in provectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quæcumque sit, bonam, in improbitate vero manentibus, pessimam[11] esse fortunam. Hoc, inquam, verum est, tametsi nemo audeat confiteri. Quare, inquit, ita vir sapiens moleste ferre non debet, quoties in fortunæ certamen adducitur: ut virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriæ propagandæ, illi vero confirmandæ[12] sapientiæ difficultas ipsa, materia est. Ex quo etiam virtus vocatur,[f] quod suis viribus nitens non superetur adversis. Neque enim vos in provectu[g] positi virtutis, diffluere[h] deliciis, et emarcescere[i] voluptate venistis: sed prælium cum omni fortuna nimis acre conseritis.[k] Ne vos aut tristis opprimat, aut jucunda corrumpat, firmis[13] medium viribus occupate.[l] Quicquid autem[14] infra subsistit, aut ultra progreditur, habet contemtum felicitatis, non habet præmium laboris. In vestra est[15] enim situm manu,[z] qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim quæ videtur aspera, aut exercet, aut corrigit, aut punit.[16]

[f] *Virtus a viribus est appellata.* [g] *Progressa.* [h] *Abundare.* [i] *Putrescere.* [k] *Committitis.* [l] *Mediocritatem, in qua virtus versatur, tenete.*

m. coërcet Delph. Hack.—11 *omnem pessimam* edd. eædem.—12 Uterque Thuan. Reg. et Vict. secundus: *conformandæ.*—13 Hunc locum sic expressum exhibent edd. Delph. et Hack. *venistis, prælium... conseritis, ne vos.... corrumpat: firmis, &c.*—14 'Thuan. uterque et Reg. *quicquid aut:* bene.' *Vallin.*—15 Edd. Delph. et Hack. omittunt voculam *est.*—16 '*Nisi aut exercet, aut corrigit, punit.* Sic omnes libri: Planudes quoque: Victorini vero, verbo auctiores: *nisi aut exercet, aut corrigit, aut damnat, punit:* sed male.' *Vallin.*

NOTÆ

vandos, aut ad eosdem ad virtutem majorem promovendos. 2. Si eadem fortuna prospera fuerit eorundem proborum; hæc vulgi etiam opinione optima est, non solum quia merces est virtutis præteritæ, sed etiam quia ejusdem virtutis futuræ materia est. 3. Si fortuna adversa fuerit improborum, hæc justum est vitiorum supplicium præteritorum, et futurorum frænum, 4. Si fortuna prospera fuerit ipsorum improborum, hæc non nisi illorum vitio mala est: nam

[z] *In vestra est enim situm manu, &c.*] II. Philosophia ostendit, fortunam nullam esse malam nisi abutentium vitio: quia quæ bona sunt extra hominis voluntatem, hæc, pro bona aut mala ejusdem hominis voluntate, bona censeri possunt aut mala. Voluntas quippe in moribus præcipue spectatur. Atqui fortuna sive prospera

NOTÆ

sive adversa, ut patet ex dictis, bonum est extra hominis voluntatem existens. Hæc igitur fortuna ita bona, ut nisi abutentium mala voluntate, aut vitio nunquam sit mala: quare cum improbi, quatenus 'in sua improbitate perseverant,' sua semper abutantur prospera fortuna, idcirco Philosophia concludit 'omnem improborum' fortunam 'esse pessimam:' proborum vero semper bonam: quia 'omnis fortuna, quæ probis videtur aspera, hos, nisi exercet aut corrigit, punit:' neque hi etiam probi, ad æternam felicitatem nisi fortuna, quæ iisdem videtur aspera, perveniunt: siquidem—

METRUM VII.

BELLA bis quinis[a] operatus annis
Ultor Atrides, Phrygiæ ruinis
Fratris amissos thalamos piavit.
Ille dum Graiæ dare vela classi
Optat, et ventos redimit cruore,

Agamemnon Atrei filius, postquam militavit in Trojanos decem annis, vastata Troja ulciscendo piavit uxorem sui fratris Menelai raptam a Paride: sed antea idem Agamemnon volens dare vela navibus Græcis, redimensque ventos (qui ipsi negabantur propter cervum Dianæ ab ipso occisum) sanguine effuso, deposuit pie-

NOTÆ

[a] *Bella bis quinis, &c.*] 1. Philosophia probat exemplo Agamemnonis, hominem non frui optatis, nisi post susceptos toleratosque multos labores. Nimirum Paris, Priami Regis Trojanorum filius, instructa classe in Græciam profectus ad Menelaum Spartæ Regem pervenit, Helenamque ejus uxorem rapuit: quod inique ferens Agamemnon Atrei filius et prædicti Menelai frater, convocatis Græciæ principibus transfretavit in Phrygiam, Trojam obsedit, eamque, post decennale bellum dolo captam, ferro et igne populatus est. Sed idem Agamemnon Trojam obsessurus, cum ad Aulidem Bœotiæ portum venisset, ibique suum exercitum recenseret, Dianæ cervum ignarus occidit: quamobrem Diana irata, immissa pestilentia, ventos suppressit. Consuluerunt oraculum, a quo responsum est, non ante pacificatos fore Deos, quam Iphigenia Agamemnonis ipsius filia immolata fuisset. Obsequitur pater, ipsiusque sacerdotis officio functus, filiam jugulavit: sicque post multas calamitates multosque labores tandem aliquando ausis potitus est. Virgil. Æneid. II. vs. 108. 'Sæpe fugam Danai Troja cupiere relicta Moliri, et longo fessi discedere bello. Fecissentque utinam! Sæpe illos aspera ponti Interclusit hyems, et terruit Auster euntes. Præcipue, cum jam hic trabibus contextus acernis Staret equus, toto sonuerunt æthere nimbi. Suspensi Eurypylum

Exuit patrem, miserumque tristis
Foderat[17] gnatæ jugulum sacerdos.
Flevit amissos Ithacus sodales,[b]
Quos ferus, vasto recubans in antro,
Mersit immani Polyphemus alvo:
Sed tamen cæco furibundus ore,
Gaudium mœstis lacrymis rependit.
Herculem duri celebrant labores:[c]
Ille Centauros[d] domuit superbos,

tatem paternam, et ipse sacerdotis officio functus, jugulavit mæstus Iphigeniam suam miseram filiam. Ulysses Rex Ithacæ doluit socios perditos, quos Polyphemus crudelis, incolens cavernam magnam, demisit in suum ventrem ingentem: attamen hic Polyphemus, vultu excæcato furiosus, restituit lætitiam pro fletibus tristibus eidem Ulyssi. Labores molesti commendant Herculem; hic vicit Centauros arrogantes,

17 *Fœderat* Delph. Hack.—18 Mss. *lævam.*—19 ' *Fronte turbatus.* In Mss.

NOTÆ

scitatum oracula Phœbi Mittimus; isque adytis hæc tristia dicta reportat: Sanguine placastis ventos et virgine cæsa, Cum primum Iliacas Danai venistis ad oras,' &c.

[b] *Flevit amissos Ithacus sodales*] II. Eadem Philosophia probat exemplo Ulyssis, hominem non ante perfundi lætitia, quam tristitia affectus fuerit. Scilicet Ulysses Rex Ithacæ et Dulichii insularum, de quo jam locuti sumus Metro 3. hujus libri, inter alios suos casus in Siciliam delatus est, et antrum cujusdam Cyclopis una cum sociis suis ingressus. Cyclops ille, Polyphemus dictus, ferebatur Neptuni filius, ingenti corpore præditus, sed uno duntaxat oculo, quem in fronte habebat. Devoraverat jam quosdam ex comitibus Ulyssis, reliquos eodem mortis genere peremturus, cum Ulysses sibi non minus quam superstitibus sociis metuens, Polyphemum inebriavit altoque sopore obrutum clava, aut adusto stipite, excæcavit; tum socios et semetipsum sub arietum villis implicuit, tandemque omnes una cum grege ex antro egressi tantam habuerunt lætitiam, quantam tristitiam ex morte sociorum et suo periculo conceperant.

[c] *Herculem duri celebrant labores*] III. Philosophia exemplo Herculis probat, non comparari cœlum nisi post superatos plures terræ labores. Hercules quippe, Jovis et Alcmenæ filius, Junoni propterea sic invisus fuit, ut novis periculis semper, agente eadem Junone, fuerit objectus. Ut ab aliis, sic a Philosophia nunc referuntur duodecim Herculis labores, sed alio et genere et ordine.

[d] *Ille Centauros, &c.*] Primus Herculis labor. Centauri Thessaliæ populi secus Pelion montem habitantes, qui, quod primi equos domare et ex illis pugnare cœperint, ab aliis gentibus ceu monstra, quæ partim homines partim equi forent, cogitabantur: unde etiam 'hippocentauri' dicti sunt, et propterea nunc vocantur 'superbi.' Hos autem idcirco aggressus occidit Hercules, quod

Abstulit sævo spolium leoni,[e]
Fixit et certis volucres sagittis:[f]
Poma cernenti rapuit draconi,[g]
Aureo læva[18] gravior metallo:
Cerberum traxit triplici catena:[h]
Victor immitem[i] posuisse fertur
Pabulum sævis dominum quadrigis:

abstraxit pellem a leone crudeli, transfodit aves Stymphalides telis inevitabilibus: abstulit poma serpenti vigili, gerens manu metallum aureum. Duxit Cerberum tricipitem tribus vinculis. Perhibetur victor præbuisse Diomedem crudelem devorandum suis equis crudelibus. Victore eodem Hercule serpens multorum capitum

NOTÆ

iidem ad antrum Pholi, qui Herculem susceperat hospitio, quasi injuriam illaturi accurrissent.

[e] *Abstulit sævo spolium leoni*] Secundus Herculis labor. In sylva Nemæa leo erat magnitudinis inusitatæ, neque ferro neque ære penetrabilis: unde hunc de cœlo lapsum dicebant: eundem persecutus Hercules sola manuum vi interfecit, interfectique pelle telis impervia vestitus, quoad vixit, incessit.

[f] *Fixit et certis volucres sagittis*] Tertius Herculis labor. Aves a Stymphalo urbe, monte, aut lacu dictæ Stymphalides, tantæ magnitudinis ferebantur, ut radios Solis obumbrarent, tantæque rapacitatis, ut totam Arcadiam devastarent. Has Hercules, ut ait Diodorus Siculus l. IV. constructo æneo crepitaculo et ingente per id sonitu excitato abegit; aut potius, ut Catullus suis versibus exponit, sagittis suis confixit. De his avibus Lucretius l. v. 'Uncisque timendæ Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes.'

[g] *Poma cernenti rapuit draconi, &c.*] Quartus Herculis labor. Hesperides filiæ Hesperi, qui frater Atlantis fuit; videlicet Ægle, Arethusa, et Hesperethusa, ad Lixum Mauritaniæ oppidum feruntur hortos incoluisse aureis arboribus pretiosos, et a vigili dracone custoditos. Sed draconem interfecit Hercules, fructusque ablatos ad vitricum Eurystheum detulit. Ex illo Hesperidum horto Venus fertur accepisse mala aurea, quibus dispersis Hippomenes Atalantam cursu superavit. 'Lævam gravior:' intellige hanc particulam, 'secundum:' sicut Virgilio dicitur I. Æn. vs. 593. 'os humerosque Deo similis.'

[h] *Cerberum traxit triplici catena*] Quintus Herculis labor. Pirithous Ixionis filius, mortua Hippodame uxore, convenit cum Theseo, nullam ut uxorem nisi ex Jove natam ducerent. Hinc Theseus Helenam rapuit: Pirithous vero meditatus Proserpinam Plutonis conjugem rapere, comitantibus Theseo et Hercule, ad Inferos descendit. Verum Pirithous primo impetu a Cerbero interfectus est, cui cum Theseus opem ferre conaretur, vivus in Ditis potestatem pervenit, et ab eo vinctus, donec Hercules Cerberum tricipitem triplici catena vinctum teneret. De Cerbero diximus Metro 12. lib. III.

[i] *Victor immitem, &c.*] Sextus Herculis Labor. Diomedes Rex Thraciæ 'sic parcus hordei fuit,' inquit Apuleius l. VII. Met. 'ut edacium jumentorum famem corporum humanorum largitione sedaret:' unde Ovid. 'Non tibi succurrit crudi Diomedis imago,

Hydra combusto periit veneno:[k]
Fronte turpatus[19] Achelous amnis,[l]
Ora demersit pudibunda ripis:
Stravit Antæum Libycis arenis:[m]
Cacus Evandri satiavit iras:[n]
Quosque pressurus foret altus orbis,
Setiger spumis humeros notavit:[o]

occubuit, ejus veneno extincto flammis. Achelous fluvius, infamatus facie propter cornu avulsum, involvit vultum pudendum suis littoribus. Idem Hercules interfecit Antæum in agris Libyæ: Cacus ab eodem Hercule occisus compescuit iras Evandri sui adversarii. Aper maculavit sua spuma humeros Herculis, quos cœlum sublime

quibusdam, *Fronte turpatus*, quam lectionem et Basil. ed. vetus retinuit, et confirmat illud Senecæ in Herc. Œt. vs. 495. et seqq.' *Sitzm.* Vid. Not. Var.

NOTÆ

Efferus humana qui dape pavit equos?' Sed tyrannum hunc Hercules iisdem equis devorandum objecit.

[k] *Hydra combusto periit veneno*] Septimus Herculis labor. Hydra serpens non solum in terra vivax, verum etiam in aquis, unde illi nomen ab ὕδωρ aqua, in Lerna palude inter Mycenas et Argos habitabat: quare dicitur Lernæa pestis. Septem aut, ut aliis placet, quinquaginta habebat capita, quorum si quædam abscissa fuerant, alia duplicato numero renascebantur. Hercules autem, admoto ad singula vulnera igne, bestiam tandem interfecit.

[l] *Fronte turpatus Achelous amnis*] Octavus Herculis labor. Achelous filius Oceani et Tethyos cum Hercule pugnavit pro Dejanira filia Œnei Regis Calydoniæ: sed Achelous viribus impar se vertit primum quidem in serpentem, deinde in taurum, cui Hercules amputavit cornu, quod Copiæ comiti fortunæ datum est: unde Achelous uno turpis cornu sese occultavit in fluvio cognomine. Non opus est, me monere hic 'turpatus' ultimam producere propter vim cæsuræ: cujus rei infinita sunt exempla apud poëtas.

[m] *Stravit Antæum Libycis arenis*] Nonus Herculis labor. Antæus Neptuni ex terra filius tanto corpore præditus, ut in quadraginta cubitos excreverit. Hic cum Hercule congressus, quoties membra deficiebant, toties tacta terra recreabatur, quod animadvertens Hercules, eundem in aëre pressum interfecit.

[n] *Cacus Evandri satiavit iras*] Decimus Herculis labor. Cacus Vulcani filius, qui Latium undique latrociniis suis infestabat, ne ipsi quidem Herculi pepercit: hujus quippe boves noctu cauda versisque propterea vestigiis in antrum suum traxit: sed boum mugitu admonitus Hercules, receptis bobus, Cacum extinxit, ultus injuriam Evandri, cujus Cacus hospes fuerat, aut, ut alii volunt, servus.

[o] *Setiger spumis humeros notavit*] Undecimus Herculis labor. Aper Erymanthius in Arcadia, quod hic immensæ molis erat, regionem undique vastabat: hunc Hercules adduxit ad Eurystheum: sed quia tunc aper ille ab Hercule non fuerit interfec-

Ultimus cœlum labor irreflexo [p]
Sustulit collo, pretiumque rursus
Ultimi cœlum meruit laboris.
Ite nunc fortes, ubi [q] celsa magni
Ducit exempli via : [r] cur inertes
Terga nudatis ? [s] superata tellus
Sidera donat.

erat pressurum. Ultimus tandem labor Herculis in hoc versatur, quod idem portaverit cœlum collo immoto : unde iterum meruit cœlum, veluti mercedem ultimi præsertim sui laboris. Ergo agite, generosi homines, quandoquidem magnum exemplum vobis monstrat iter sublime : quare desidiosi ostenditis dorsum fugiendo ? terra victa dat cœlum.

NOTÆ

tus, idcirco nunc dicitur duntaxat 'humeros' Herculeos 'spumis notasse,' quos humeros 'pressurus erat altus orbis:' quoniam Hercules fertur suis humeris cœlum portasse : unde

[p] *Ultimus cœlum labor irreflexo*] Duodecimus Herculis labor. Atlas Rex Mauritaniæ cœlum humeris sustinuisse fertur, quem ut tanto onere liberaret Hercules, hic suos humeros cœlo supposuit; quo ultimo præsertim labore meruit cœlum, et in Deorum collegium translatus, Martis, ut quidam putant, stella. Porro omnium istorum Herculis laborum descriptiones ita frequentes sunt apud poëtas, ut nullius poëtæ hac de re conscripta carmina referenda esse putaverimus. Sed omittere hic non debemus, quod doctissimus Huetius in aureo suo Demonstrationis Evangelicæ libro de Hercule nuper edidit, nempe Propos. IV. de lib. Josue n. 13. 'Pervulgata,' inquit, 'hæc est doctorum hominum sententia, plures fuisse Hercules, et gesta omnium a Græcis fuisse in unum Thebanum collata, seu potius fortibus quibusque viris Herculis nomen fuisse impositum. Tres statuit Diodorus; Ægyptium, Creticum, et Thebanum. Tres Arrianus lib. II. de Expedit. Alexandri; Ægyptium, Tyrium, et Græcum ; quibus Indium præterea addit in Indicis ex Megasthene. Herculem alii antiquissimum arbitrantur Phœnicium, secundum Ægyptium, postremum ac recentiorem Thebanum. Quidam Ægyptios duos agnoscunt, Herodotus duos Græcos, Deum alterum, alterum Heroëm ; Cicero sex ; duodecim alii ; quidam etiam longe plures. Ego omnino unicum, eumque Josuam fuisse statuo; nam quæ tribuuntur aliis, ad Josuam omnia commode referri posse vides.'

[q] *Ubi*] Non locus hic significatur : alias dicendum fuisset 'quo ducit :' sed potius causa cur fortibus viris sit eundum, quemadmodum Cicero dixit : 'ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea non oportet.'

[r] *Ducit exempli via*] Agamemnonis, Ulyssis, et Herculis, quorum laboribus docemur, vitii quidem facile iter, sed amarum finem ; virtutis vero difficilem viam, sed dulcem exitum. Seneca in Hercule Œtæo vs. 1983. 'Nunquam Stygias fertur ad umbras Inclyta virtus : vivite fortes, Nec Lethæos sæva per amnes Vos fata trahent : sed cum summas Exiget horas consumta dies Iter ad superos gloria pandet.'

NOTÆ

[a] *Terga nudatis*] Similitudine desumta a militibus, quibus turpe est propositis magnis præmiis, et ducibus generosis præeuntibus, terga vertere in prælio, significatur turpe pariter menti humanæ, ipsam, proposita vita æterna, pluribusque sanctis viris exemplum monstrantibus, averti a Deo et ad res ceteras converti. Hinc additur: 'superata tellus sidera donat,' quasi dicatur: quæ mens inconcussa corpus vicerit, hæc Deo æternum adhærebit. Matth. 11. 'Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.'

ANICII MANLII TORQUATI

SEVERINI BOETHII

DE CONSOLATIONE

PHILOSOPHIÆ

LIBER V.

PROSA I.

DIXERAT,[a] orationisque cursum ad alia quædam tractanda[a] et expedienda vertebat. Tum ego, Recta quidem, inquam, exhortatio, tuaque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de Providentia quæstionem pluribus aliis implicitam[1] esse dixisti, re[b] experior. Quæro enim an esse aliquid omnino, et quidnam esse casum arbitrere. Tum illa, Festino, inquit, debitum promissionis absolvere, viamque tibi qua patriam reveharis,[c] [b] aperire. Hæc autem etsi perutilia cognitu, tamen a propositi nostri tramite

[a] *Philosophia.* [b] *Reipsa.* [c] *In patriam reducaris.*

1 *Pluribus implicitam* Delph. Hack.—2 *Sic orsa est* Vulg. Ms. Rittersh. et

NOTÆ

[a] *Ad alia quædam tractanda*] Quæ enim jam dicenda sunt de casu, hæc non pertinent ad præsens institutum, nisi instar cujusdam appendicis accessionisve, et, sicut loquuntur, per accidens. Quocirca statim dicet Philosophia, 'hæc, etsi perutilia cognitu, tamen a propositi sui tramite paulisper aversa esse.'

[b] *Patriam reveharis*] 'Usurpatum ab auctoribus,' inquit Servius, ut in quæstione 'quo vel addant vel detrahant

paulisper aversa sunt:[d] verendumque est, ne deviis[e] fatigatus, ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit, ea quibus maxime delector, agnoscere: simul cum omne disputationis tuæ latus[f c] indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ambigatur.[g] Tum illa, Morem, inquit, geram[h] tibi; simulque sic exorsa.[i 2] Siquidem,[k] inquit, aliquis eventum[d] temerario motu, nullaque causarum connexione productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, et præter subjectæ rei significationem, inanem prorsus vocem esse decerno:[l] quis enim, coërcente in ordinem cuncta Deo, locus esse ullus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo existere, vera sententia est: cui nemo unquam Veterum refragatus est:[m] quanquam id illi non de operante principio, sed de materiali subjecto, hoc est, de natura, omnium rationum quasi quoddam jecerint fundamentum.[n] At si nullis ex causis aliquid oriatur, id de nihilo ortum esse videbitur.[3] Quod si hoc fieri nequit, nec casum quidem hujusmodi esse pos-

[d] *Ab instituto nostro aliquatenus aliena.* [e] *Extraneis quæstionibus.* [f] *Omnis circumspectio tuæ quæstionis.* [g] *Dubitetur.* [h] *Obsequar.* [i] *Incœpit.* [k] *Quodsi.* [l] *Quæ nullam rem subjectam significet.* [m] *Contradixit.* [n] *Non de causa efficiente, sed de materia tantum sive de re quæ modificetur: quasi dixerint modum sive rationem non esse nihili.*

edd. prædictæ: *sic exorsa est.*—3 Vulg. *videtur.*—4 Thuan. uterque, Reg. et

NOTÆ

præpositionem.' Sic Virgil. Æn. I. vs. 6. 'Italiam fato profugus Lavinaque venit Littora.'

[c] *Omne disputationis tuæ latus*] Ut antecedentia, comitantia, consequentia: vulgo dicimus 'facies' quæstiones: *les choses que nous considerons*, dit l'Auteur du Livre de la Recherche de la Verité, *ne nous paroissent jamais entierement evidentes, que lorsque l'entendement en a examiné tous les côtez et tous les rapports.*

[d] *Siquidem, inquit, aliquis eventum, &c.*] Deinceps Philosophia varios usus exponit hujus nominis, 'casus,' docetque quo modo 'casus' rejici debeat et admitti. Scilicet 'casus' dicitur a 'cadere' ea notione, qua 'cadere,' idem est, quod 'evenire:' quamobrem 'casus' generatim nihil est aliud quam eventus. Verum eventus ille duobus modis dici potest: primum quidem nulla, deinde aliqua causarum connexione productus. Si 'casus' dicatur 'eventum temerario motu, nullaque causarum connexione productum;' certe 'casus' nihil est, præter 'inanem vocem:' cum enim

sibile est, qualem paulo ante definivimus. Quid igitur? inquam: nihilne est quod vel casus vel fortuitum jure appellari queat? An est aliquid, tametsi vulgus lateat, cui vocabula ista conveniant? Aristoteles[o] meus id, inquit, in Physicis[p] et brevi et veri propinqua ratione definivit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cujuspiam rei gratia geritur, aliudque quibusdam de causis, quam quod intendebatur, obtingit, casus vocatur: ut si quis colendi agri causa fodiens humum, defossi auri pondus inveniat. Hoc igitur fortuito[4] quidem creditur accidisse: verum non de nihilo est: nam proprias causas habet: quarum improvisus inopinatusque concursus casum videtur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo loco[5] pecuniam suam depositor obruisset, aurum non esset inventum. Hæ sunt igitur fortuiti causæ compendii,[q] quod ex obviis sibi, et confluentibus causis, non ex gerentis intentione provenit. Neque enim vel qui aurum obruit, vel qui agrum exercuit, ut ea pecunia reperiretur intendit: sed, uti dixi, quod ille obruit,[6] hunc fodisse con-

[o] *Philosophus.* [p] *II. lib. cap. 5.* [q] *Quæstus sive utilitatis.*

uterque Vict. *Hoc igitur fortuitu.*—5 *Eo loci* Delph. Hack. Reg. *eo loco.* Thuan. secundus: *in eo loco.*—6 Ms. Rittersh. edd. Delph. et Hack. *quo ille obruit.* Reg. et Vict. secundus: *quod ille obruit.*

NOTÆ

nihilum non possit esse ullius rei causa, eventum omne aliquam habeat causam, saltem exteriorem, necesse est. Si vero 'casus' dicatur eventum aliqua causarum connexione productum, sed præter notionem voluntatemque agentis; distinguendum est. Vel enim causa hæc, præter cujus notionem voluntatemque eventum dicitur fieri, est prima, nimirum Deus; vel est secunda, nempe homo. Si causa hæc fuerit prima, nullus omnino 'casus' est: quandoquidem nullum eventum producitur præter notionem voluntatemque Dei: cum 'concurrere ac confluere causas,' ut nunc dicitur, 'faciat ordo ille inevitabili connexione procedens, qui de Providentiæ fonte descendens, cuncta suis locis temporibusque disponit.' At si prædicta causa fuerit secunda, 'casus' potest admitti: quia sæpe eventum producitur præter notionem et voluntatem hominis: ut 'si quis colendi agri causa fodiens humum, defossi auri pondus inveniat:' quanquam enim causa aliqua fuerit, quæ aurum obruerit, quanquam etiam aliqua causa sit, quæ exercendo terram aurum detexerit; quia tamen aurum præter notionem voluntatemque agricolæ invenitur ab ipso agricola, idcir-

venit [r] atque concurrit. Licet igitur definire, casum esse inopinatum, ex confluentibus causis, in his quæ ob aliquid geruntur, eventum. Concurrere vero atque confluere causas facit ordo ille inevitabili connexione procedens, qui de Providentiæ fonte descendens, cuncta suis locis temporibusque disponit.

[r] *Contingit.*

NOTÆ

co eventum illud 'casus' appellatur: ex quo conficitur hæc casus definitio; 'inopinatum ex confluentibus causis, in his quæ ob aliquid geruntur, eventum.' Quare cum bestiæ, plantæ, et corpora inanimata non habeant proprie notionem voluntatemque, præter quas eventum producatur, ideo his nullus est 'casus.'

METRUM I.

RUPIS Achæmeniæ scopulis, ubi versa sequentum [e]
Pectoribus figit spicula pugna fugax,

Quemadmodum Tigris et Euphrates profluunt, veluti ex eadem origine, ex saxis montis Persici, ubi Parthus dimicans fugiendo infigit sagittas conversas cordibus

NOTÆ

[e] *Rupis Achæmeniæ scopulis*] Ex monte Persico. Achæmenia enim Persis est, aut saltem, ipsius Persidis pars, sic dicta ab Achæmene, qui, apud Herodotum l. Hist. IV. primus Persarum Rex, a quo omnes Reges usque ad Darium descenderunt. Hinc Horatius l. II. Carm. Od. 12. 'Num tu quæ tenuit dives Achæmenes,' id est, Persarum Rex, et lib. III. Od. 1. 'Achæmeniumque costum,' hoc est, unguentum Persicum. Achæmenia autem hic quibusdam est Armenia, mons vero ille est mons Taurus: quod Sallustius, auctor certissimus, ut legitur in Fragmentis historiæ ejusdem Sallustii, 'asserit Tigrim et Euphratem uno fonte manare in Armenia, qui per diversa euntes longius dividantur, spatio medio relicto multorum millium; quæ tamen terra, quæ ab ipsis ambitur, Mesopotamia dicitur.'

Ubi versa sequentum, &c.] Hic agitur de Parthis, iis scilicet populis, qui e Scythis oriundi ad eas usque Asiæ regiones, quæ Tigri et Euphrate fluminibus alluuntur, suum protulerunt imperium. Hi autem populi erant formidolosi suis præsertim sagittis, quas inter fugiendum in insequentes ita retorquebant, ut in versa hostium pectora has vibrarent: tum versis subito equis pugnam instaurarent; unde Virgil. Georg. III. vs. 31. 'Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis.'

Tigris et Euphrates[f] uno se fonte resolvunt,
Et mox abjunctis dissociantur aquis.
Si coëant, cursumque iterum revocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda vadi:[g]
Conveniant[7] puppes, et vulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos:

insequentium, statimque duo illa flumina separantur suis aquis divisis. Si conveniant et rursum redigantur in unum cursum, tum quod aqua utriusque fluvii defert, illud coibit; quare naves truncique abrepti fluvio coibunt, et aquæ permistæ confun-

7 Thuan. secundus, Reg. et Vict. secundus: *Convenient.*

NOTÆ

[f] *Tigris et Euphrates*] Tigris, a celeritate sic dictus propter sagittam Persica lingua cognominem, flumen est, quod oritur in Armenia, si non ex eodem fonte, quemadmodum ait prædictus Sallustius, saltem ex eodem monte, ex quo Euphrates: tum fluctibus Mesopotamiam alluentibus influit in Euphratem, cum quo in sinum Persicum influit. De hoc fluvio loquitur Virg. I. Ecl. vs. 62. 'Ante pererratis amborum finibus exul Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.' Euphrates vero, sic vocatus propter lætitiam quam incolis affert sua inundatione agros fœcundans, est aliud flumen, quod ex prædictis Armeniæ montibus pariter oritur. Mesopotamiam, ut Nilus Ægyptum, exundans fœcundat, et adjunctis Tigris fluctibus in Persicum Sinum labitur. De hoc locutus Virgilius, ut significaret bellum Parthorum, quorum terminus erat Euphrates Georg. I. vs. 509. 'Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum.' Nec possum omittere quod Q. Curtius l. v. dicit de utroque hoc flumine: 'Isti amnes,' inquit, 'ex Armeniæ montibus profluunt, et magno deinde aquarum divortio iter, quod cepere, percurrunt, duo millia et quingenta stadia emensi sunt, qui amplissimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cum Mediæ et Gordianorum terras secare cœperunt, paulatim in arctius coëunt: et quo longius manant, hoc angustius inter se spatium terræ relinquunt. Vicini maxime sunt his campis, quos incolæ Mesopotamiam vocant. Mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in Rubrum Mare prorumpunt.'

[g] *Unda vadi*] Vadum dicunt aquam, quæ littoribus non ita dissitis, pede, aut equo, aut saltem cymba facilius, quam mare transiri potest: unde a vadendo, vel a Græco βάδος, locus per quem vaditur, vadum putant oriri. Gallice dicimus *le gué, passer à gué:* inferiores Normani dicunt, *le grand et le petit vé.* Alternum ergo illud vadum sive flumen, utpote quod ipsis naturæ legibus fluit, tam noto tamque certo cursu fertur, ut ab ipsis hominibus prævideri et intendi possit: cum tamen puppes, trunci, et cetera ejusmodi corpora, quæ ejusmodi aquis circumfusa vehuntur, fortuito sive inopinato eventu conveniant.

Quos tamen ipsa vagos terræ declivia[h] casus,
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
Sic, quæ permissis fluitare videtur habenis,[i]
Fors[k] patitur frænos, ipsaque lege meat.

dent suos fluctus fortuitos, quos tamen incertos eventus ipsa terra declivis, et series fugax fluminis labentis moderatur: similiter casus, qui videtur contingere nullo duce et veluti laxatis habenis, regitur ceu passus frænos, idemque accidit imperio Dei providentis.

NOTÆ

[h] *Terræ declivia*] Intelligi possunt loca. Hæc est autem lex corporis moti divinitus constituta, ut corpus motum, qua minus resistitur, pergat: sed loca declivia minus resistunt.

[i] *Permissis . . . habenis*] Similitudo sumitur ab equis, qui, laxatis habenis, huc illucque temere currunt.

[k] *Fors*] Id est casus: causa pro effecto sumta: Antiquis enim fors dicitur causa, quæ temere fert aliquid: unde Virgil. II. Æn. vs. 94. 'Et me, fors si qua tulisset.'

Patitur frænos] Continuatur similitudo equorum, qui frænis reguntur: Virg. Georg. III. vs. 182. 'Primus equi labor est animos atque arma videre Bellantum, lituosque pati, tractuque gementem Ferre rotam, et stabulo frænos audire sonantes.' Hinc quicquid regitur, id vulgo dicitur frænos pati; quemadmodum ab eodem Virgilio Æneid. XI. vs. 567. 'Urbem hodie causam belli, regna ipsa Latini, Ni frænum accipere et victi parere fatentur, Eruam, et æqua solo fumantia culmina ponam.'

Ipsaque lege meat] Divina scilicet Providentia, quæ, ut jam dictum est, 'attingit a fine ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.'

PROSA II.

ANIMADVERTO, inquam, idque uti tu dicis, ita esse consentio. Sed in hac hærentium[8] sibi serie causarum,[l]

8 *In hac cohærentium* Delph. Hack.—9 Ambo tam Thuan. quam Vict. *quid-*

NOTÆ

[l] *In hac hærentium sibi serie causarum, &c.*] Boëthius videtur induere personam eorum, qui humanam libertatem conciliare non potuerunt cum divina Providentia, arbitrati alterum ex his duobus esse necessarium, aut Deum non providere futura, aut hominis nullam esse libertatem: sic Cicero, et plures alii Veteres. Verum cum homo quilibet suæ sit libertatis conscius, magis quam divinæ Providentiæ, Cicero, et quidam illi Veteres, posita humana libertate, negaverunt divinam Providentiam; Ci-

estne ulla nostri arbitrii libertas, an ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis catena constringit? Est,[e]

[e] *Nostri arbitrii libertas.*

NOTÆ

cero, inquit S. Aug. l. v. de Civit. D. cap. 9. 'ut vir magnus et doctus et vitæ humanæ plurimum ac peritissime consulens, ex his duobus elegit liberum voluntatis arbitrium. Quod ut confirmaretur, negavit præscientiam futurorum: atque ita dum vult facere liberos, facit sacrilegos. Religiosus autem animus utrumque eligit, utrumque confitetur, et fide pietatis utrumque confirmat.' Ut igitur ea quæ a Philosophià deinceps proponentur de hac materia, clarius intelligantur, proposita ipsius libertatis definitione, eandem, Philosophia duce, libertatem propugnabimus, variaque hujus genera declarabimus. 1. Libertas generatim definiri potest 'mens, quæ cognitione duce semetipsam, volendo, agere potest.' Dicitur 1. 'mens:' quia libertas quidam est mentis modus: modus autem mentis, utpote qui, instar ceterorum modorum, sua seorsum idea cogitari nequit, cognosci non potest, nisi facta mentione mentis: sic figuram, quietem, et motum non cognoscimus, nisi facta mentione corporis: 'modi,' inquiunt Philosophi, 'melius in concreto noscuntur quam in abstracto.' Dicitur 2. 'quæ semetipsam agere potest,' sive, ut nonnulli loquuntur, 'movere' ac 'determinare:' optime enim a Græcis, nominibus ab intelligentia experientiaque communi derivatis, mens libera vocatur αὐτοκίνητος 'movens seipsam,' et αὐτοκρατὴς 'sibi ipsi imperans:' hac libertatis notione usus est S. Augustinus cum alibi, tum præsertim initio tertii libri de libero arbitrio, ubi agit, ut hic agitur, de concordia liberi arbitrii cum divina Providentia: 'motus,' inquit, 'quo huc atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra positus potestate, neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset cum ad inferiora detorquet, quasi quendam cardinem voluntatis: neque omnino monendus esset ut istis neglectis æterna vellet adipisci, atque ut male nollet vivere, vellet autem bene.' Dicitur 3. 'volendo:' nam, ut ait S. Aug. l. II. retract. c. 1. 'non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod, cum volumus, fit, ubi prius et maxime est ipsum velle.' Propterea omnes Philosophi docent, sedem libertatis esse voluntatem: unde duplex agnoscunt genus actus liberi: alterum vocant 'elicitum,' qui est 'ipsum velle:' alterum dicunt 'imperatum,' qui est obsequium corporis ad nutum mentis. Dicitur 4. 'duce cognitione:' quia, quemadmodum aiunt iidem Philosophi, 'voluntas non fertur in incognitum: ignoti nulla cupido.' Ut autem mens generali hac libertate prædita seipsam agat moveatque, non est necesse ut veluti media et indifferens constituatur inter duo contraria, vel etiam contradicentia: quandoquidem Theologi docent, hanc generalem libertatem reperiri, etiam ubi nulla est ejusmodi 'indifferentia:' siquidem S. Thomas q. 10. de potentia, art. 2. ad 5. post S. Augustinum docet, et Deum libere amare seipsum, et Spiritum Sanctum a Patre Filioque, quamvis non 'possibiliter,' libere tamen procedere: nemo autem dixerit aut Deum ad seipsum amandum, aut Patrem Filiumque ad producendum Spiritum Sanctum esse indifferentem. Quinetiam idem S. Thomas in 3. Sent.

inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura quin eidem libertas adsit arbitrii.[m] Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet judicium quo quodque discernat[9] per se: igitur fugienda optandave dignoscit. Quod vero quis optandum judicat esse,[10] petit; refugit vero quod existimat esse fugiendum. Quare quibus inest ratio,[11] ipsis etiam inest volendi nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus æquam esse constituo.[n] Nam supernis divinisque

que discernat. Edd. Delph. et Hack. *quodque discernat: per se,* &c.—10 *Esse judicat* edd. eædem.—11 Uterque Thuan. Reg. et Vict. uterque: *quibus in*

NOTÆ

dist. 18. q. 1. art. 2. ad 5. videtur hanc libertatem in Christo Domino agnoscere: 'etiamsi' liberum Christi arbitrium, inquit, 'esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest, tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis sive meriti, quia in illud non coacte, sed sponte tendit, atque ita est actus sui dominus.' Ex quibus sequitur, potestatem peccandi non pertinere ad rationem hujus libertatis: siquidem Deus et Christus, in quibus nulla fuit peccandi potestas, hac saltem libertate afficiuntur. Sequitur etiam, Deum moventem nostram mentem ad semetipsum tanquam ad summum bonum, sive dum nostra mens cum nostro corpore conjungitur, sive etiam dum eadem ab eodem corpore sejuncta est, augere potius quam auferre generalem hanc mentis nostræ libertatem: 'voluntas enim nostra,' inquit S. Aug. l. III. de Lib. Arb. c. 3. 'nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis. Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus, aut potest non esse quod habemus.' Quamvis autem mens generali hac libertate prædita, non propterea sit indifferens; id tamen non obstat, quin in nobis mortalem hanc vitam agentibus libertas sit facultas ad utrumlibet sive indifferens; unde apud nos duplex est libertas: altera contradictionis, qua possumus agere vel non agere: altera contrarietatis, qua possumus agere hoc vel illud: sicut fusius Philosophi docent. 'Liberum arbitrium,' inquit S. Aug. l. de Cor. et Gr. cap. 1. 'et ad malum et ad bonum faciendum, confitendum est nos habere.'

[m] *Neque enim fuerit ulla rationalis natura quin eidem libertas adsit arbitrii*] II. Posita prædicta libertatis definitione, facile potest, Philosophia duce, eadem libertas propugnari hac ratione: cum libertas nihil sit aliud, quam mens, quæ cognitione duce semetipsam, volendo, agere potest, quæcumque mens, cognitione duce, semetipsam agit, volendo, hæc libertate afficiatur, necesse est. Atqui mens omnis ita se habet: nam mens omnis non solum cognoscit, et judicando discernit, quod fugiendum est et optandum; sed 'quod optandum esse judicat, petit; refugit vero, quod existimat esse fugiendum:' quod unusquisque in semetipso experitur.

[n] *Sed hanc non in omnibus æquam esse constituo*] III. Posito discrimine inter mentem divinam, angelicam, et hu-

substantiis et perspicax judicium, et incorrupta voluntas, et efficax optatorum præsto est potestas. Humanas vero animas liberiores quidem esse necesse est cum se in mentis divinæ speculatione[t] conservant: minus vero, cum dilabuntur ad corpora, minusque etiam, cum terrenis artubus colligantur. Extrema vero est servitus, cum vitiis deditæ,

[t] *Contemplatione.*

NOTÆ

manam, Philosophia docet, diversam esse in his mentibus libertatem. Nam quod spectat divinam et angelicam mentem, quas Philosophia nunc vocat 'supernas divinasque substantias,' de his sic videtur ratiocinari eadem Philosophia: quæ mens, cognitione duce, semetipsam, volendo, efficacius agere potest, hæc liberior censeri debet: siquidem libertas versatur in hac potestate: sed prædictæ mentes supernæ, Deus videlicet et Angelus, semetipsas cognitione duce, volendo, efficacius agere possunt: nam in unaquaque mente quatuor considerari possunt, nimirum perceptio, judicium, electio, et executio; quæ ita inter se connexa sunt, ut nec executio sine electione; nec electio sine judicio; nec judicium sine perceptione esse debeat: quare pro varietate perceptionis cetera variantur: in supernis autem divinisque substantiis, magis quam in ceteris, 'est perspicax judicium, incorrupta voluntas, et efficax optatorum potestas.' Quod vero pertinet ad mentem humanam, hujus distingui possunt quatuor status, qui prout sunt sublimiores aut humiliores, majorem habent aut minorem libertatem. Primus status est mentis a corpore separatæ, quæ scilicet 'se in mentis divinæ speculatione conservat:' et hæc mens liberrima est: quod præstantissima cognitione duce semetipsam, volendo amandoque Deum, maxime agere potest. Secundus status est mentis conjunctæ cum corpore, quod illi ad nutum obsequitur: qualis erat mens primi parentis, antequam peccasset: hæc enim 'dilapsa est ad corpus:' atque hæc mentis humanæ libertas, non est quidem tanta, quanta est beatarum mentium: sed reliquarum tamen maxima: siquidem Adamus majori cognitione præditus melius semetipsum, volendo, agere poterat. Tertius status est mentis perturbationibus quidem afflictæ, sed iisdem non consentientis: qualis erat mens S. Pauli dicentis ad Roman. 7. 'video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.' Et hæc humanæ mentis 'terrenis artubus' conjunctæ libertas antecedente minor, est subsequente major: quod mens nondum victa fatiscat. Quartus denique status est mentis perturbationibus obsequentis: quæ libertas tam exigua est, ut servitutis potius rationem habere videatur: 'extrema vero' libertas, inquit Philosophia, 'est servitus, cum vitiis deditæ' mentes 'rationis propriæ possessione ceciderunt.'

rationis propriæ possessione ceciderint.[12] Nam ubi oculos[o] a summæ luce veritatis ad inferiora, et tenebrosa dejecerint, mox inscitiæ[13] nube caligant,[14] perniciosis turbantur affectibus; quibus accedendo, consentiendoque, quam invexere sibi, adjuvant servitutem, et sunt quodam modo propria libertate captiva.[15] Quæ tamen ille,[u] ab æterno cuncta prospiciens, Providentiæ cernit intuitus, et suis quæque meritis prædestinata disponit, πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.[v] [p]

[u] *Deus providens.* [v] *Omnia cernit, et omnia audit.*

ipsis inest ratio.—12 'Mss. *rationis propria possessione ceciderunt.*' Sitzm. 'Uterque Thuan. Reg. et Vict. secundus: *ceciderint.* Flor. *cecidere.*' Vallin. *Ceciderunt* Delph. Hack.—13 Reg. et Vict. secundus: *inscientiæ.*—14 Mss. et ed. Norimb. *caligantur.*—15 'Ms. Erfurt. et ed. Norimb. *captivæ*: est autem elegans ὀξύμωρον in illis *Libertate captivæ.*' Sitzm. '*Propria libertate captivæ*] Audivi scriptos. Vulgati corrupte *captiva*: levis mutatio, sed quæ sententiam non parum illustrat.' *Bernart.* *Captivæ* Delph. Hack.

NOTÆ

[o] *Nam ubi oculos, &c.*] Admirabilis prædictorum ratio Lectori potius attendenda, quam mihi exponenda.

[p] Πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει] Hoc est, omnia cernit et omnia audit, ut de Sole ait Homerus Iliad. Γ.

METRUM II.

Puro clarum lumine Phœbum
Melliflui canit oris Homerus:[q]

Homerus, poëta eloquentiæ dulcis, canit Solem præstantem luce pura, qui Sol

NOTÆ

[q] *Homerus*] Homerus poëta celeberrimus: sic dictus, quod captus oculis duce indigeret. Hujus etsi incerta sunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum: Colophonii esse dicunt suum; Chii suum vendicant; Salaminii hunc repetunt; Smyrnæi suum esse contendunt, unde delubrum eidem in suo oppido constructum dedicaverunt. Quicquid sit de ejus patria, tam facundus fuit vates, ut Alexander Magnus in hoc præsertim dicatur fortunatus, quod suæ virtutis præconem Homerum nactus fuerit. Homerus autem sæpius commendat Solem ejusque lu-

Qui tamen[r] intima viscera terræ
Non valet, aut pelagi, radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis:[s]
Huic ex alto cuncta tuenti[t]
Nulla terræ mole resistunt;
Non nox atris nubibus obstat.
Uno mentis cernit in ictu
Quæ sint, quæ fuerint, veniantque.[16] [u]

nihilominus non potest pervadere viscera interiora terræ aut maris splendore imbecilli suorum radiorum. Non ita Deus creator magni mundi: terræ etiam crassissimæ non resistunt ei, quippe qui cernit omnia ex sublimi: nox obscuris suis tenebris non impedit ejusdem aspectum: videt, uno intuitu mentis, præsentia, præterita, et fu-

16 'Veteres, versuum ordine moto, et sane concinnius: *Quæ sint . . . uno.*' Bernart. '*Quæ sint, quæ fuerint, veniantque Uno.* Sic ambo tam Thuan. quam Vict. et Flor. recte: nemo enim non videt transpositionem factam in aliis editionibus omnibus.' *Vallin.*

NOTÆ

men, sed occasionem horum versuum Philosophia nobis videtur sumsisse ex Iliad. Γ. unde ultima verba Prosæ superioris desumta sunt, et ubi Homerus Solem allocutus sic canit: Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις: 'Sol quoque qui omnia vides et omnia audis.' Quasi Homerus putaverit, Solem, instar cujusdam Numinis, omnia videre et audire. Plinius l. II. cap. 6. 'Hic' (Sol) inquit, 'suum lumen ceteris quoque sideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuisse in uno eo video.'

r *Qui tamen, &c.*] Quamvis Sol ab Homero dicatur tanto præstans lumine, ut omnia videat, Sol tamen lumine adeo debili est, ut remissis cum a terra, tum etiam a mari ejusdem radiis, Sol nequeat illustrare, adeoque nec videre intima aut terrarum aut maris viscera: hæc videre solius est Dei, a quo hæc omnia creata conservantur.

s *Magni conditor orbis*] Deus, qui revera est creator non solum hominis, qui dicitur parvus mundus, sed reliquorum omnium; quorum congeries vocatur magnus mundus.

t *Ex alto cuncta tuenti*] Si Deus eam, quam habet rerum creatarum, notionem ipsis rebus creatis referret acceptam, cum ejusmodi res sint Deo longe inferiores, Deus diceretur res istas ex humili tueri. Quare cum Deus, alienæ opis nihil indigus ut ad volendum sic ad cognoscendum, harum rerum notionem ex semetipso habeat, optime dicitur res istas 'ex alto tueri.'

u *Quæ sint, quæ fuerint, veniantque*] Præsentia, præterita, et futura: nam cum cognitio Dei infinita sit, hæc nullis præsentis, præteriti, aut futuri temporis differentiis circumscribi potest. Quinetiam, quod eadem Dei cognitio sit infinita, hæc multiplex esse nequit: unde Deus omnia 'uno mentis cernit in ictu.'

Quem, quia respicit omnia solus,[v]
Verum possis dicere Solem.

tura. Quoniam igitur Deus solus videt omnia, potes dicere Deum esse Solem verum.

NOTÆ

[v] *Quia respicit omnia solus, &c.*] Videtur Philosophia respexisse cum ad prædictam Homeri sententiam, tum etiam ad hæc Ciceronis verba I. de Divin. et II. de Nat. D. 'Sol,' inquit, 'dictus est, vel quia solus ex omnibus sideribus est tantus, vel quia cum exortus est, obscuratis ceteris sideribus, solus apparet:' quasi sic argumentata esset Philosophia: quicumque omnia respicit et quidem solus, ille, judicio Homeri et Ciceronis, verus Sol dici potest. Atquî Deus omnia respicit et quidem solus. Ergo Deus verus Sol dici potest, judicio tantorum virorum.

PROSA III.

Tum ego,[w] En, inquam, difficiliori rursus ambiguitate[w] confundor. Quænam, inquit, ista est? Jam enim, quibus perturbare,[17] conjecto. Nimium, inquam, adversari ac repugnare videtur,[x] prænoscere universa Deum, et esse

[w] *Boëthius.* [x] *Præsensio divina et humana libertas videntur sibi invicem contradicere.*

17 *Perturbere* Delph. Hack.—18 'Uterque Thuan. Reg. et uterque Vict,

NOTÆ

[w] *Difficiliori rursus ambiguitate*] Ambiguitas versatur in hoc, quod proposita multiplici via dubitetur, qua eundum sit: 'ambiguum' enim dicitur ab 'ambigo:' 'ambigo' autem ab ambe circum, et ago: quasi ille qui ambigit, circum agatur. Hinc ambiguitas dicitur primo de corporibus, quæ paribus hinc inde virtutibus acta, neque hac potius quam illac moventur; secundo de mentibus, quæ, paribus utrinque argumentis impulsæ, non uni potius quam alteri quæstionis parti consentiunt. Quo magis autem Boëthius Philosophiam disserentem intelligit, eo ejus mens libratis argumentorum momentis incerta videtur circa divinam Providentiam libertatemque humanam, de quibus hactenus Philosophia disseruit, quæque ita videntur pugnare, ut altera alteram destruat. Hinc idem Boëthius proponit argumenta, quibus putat destrui posse concordiam divinæ Providentiæ et libertatis humanæ.

ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit Deus,[x] neque falli ullo modo potest, evenire necesse est quod Providentia futurum esse præviderit. Quare si ab æterno non facta hominum modo, sed etiam consilia, voluntatesque prænoscit, nulla erit arbitrii libertas: neque enim vel factum aliud ullum, vel quælibet existere poterit voluntas, nisi quam nescia falli Providentia divina præsenserit. Nam si res aliorsum [18] quam provisæ sunt, detorqueri valent, non jam erit futuri firma præscientia: sed opinio potius incerta: quod de Deo nefas credere [19] judico. Neque enim illam probo rationem [y] qua se quidam credunt hunc quæstionis nodum posse dissolvere. Aiunt enim, non ideo quid esse [20] eventurum, quoniam id Providentia futurum esse prospexerit: sed e contrario potius, quoniam quid futurum est, id divinam Providentiam latere non possit: [1] eoque modo necessarium est,[2] hoc in contrariam relabi partem.[y] Neque enim necesse est [3] contingere quæ providentur: sed necesse est, quæ futura sunt, [4] provideri.

[y] *Non ideo aliquid futurum quod Deus id præsenserit, sed contra Deum id præsensisse quoniam futurum erat.*

si aliorsum: bene.' *Vallin.*—19 *Credere nefas* Delph. Hack.—20 *Non esse ideo quid* edd. eædem.—1 Mss. et edd. Norimb. Delph. Hack. *non posse.*—2 Edd. Delph. et Hack. omittunt voculam *est.*—3 *Necesse esse* edd. eædem.—4 *Ne-*

NOTÆ

[x] *Nam si cuncta prospicit Deus, &c.*] 1. Generatim probatur prædicta concordia non posse stare: quia cum libertas hominis viatoris, ut jam dictum est, et experientia quotidiana, ipsi Ciceroni ceterisque paganis nota confirmatur, sit facultas ad utramlibet, propterea quod ita necessarium est, ut aut nullatenus, aut non alio, quam quo existit modo, existere possit, illud homini non est liberum; adeoque circa illud nulla est ipsius hominis libertas. Atqui, posita divina Providentia, omnia facta, dicta, cogitataque hominis ita se habebunt: cum enim divina Providentia sit horum omnium non solum præteritorum, præsentiumque, verum etiam futurorum cognitio, si hæc possunt aut non existere aut alio, quam quo existunt, modo existere, divina Providentia non erit præsensio evidens, adeoque firma, et falli nescia; sed potius obscura, incerta, et errori obnoxia; quod de Deo cogitare nefas.

[y] *Neque enim illam probo rationem, &c.*] Boëthius sibi objicit, quod nonnulli respondere solent ad tuendam prædictam concordiam, videlicet, 'non divinam Providentiam futurorum eventuum, sed futuros eventus divinæ Providentiæ esse causam: ex quo sequitur, divinam Providentiam potius, quam futurum eventum, esse

Quasi vero,[z] [4] quæ cujusque rei causa sit, præscientiane futurorum necessitatis, an futurorum necessitas Providentiæ, laboretur. At nos[5] illud demonstrare nitamur,[a] quoquo modo sese habeat ordo causarum, necessarium esse eventum præscitarum rerum, etiam si præscientia futuris rebus eveniendi necessitatem non videatur inferre. Etenim si quispiam sedeat, opinionem quæ eum sedere conjectat, veram esse necesse est: at e converso rursus si de quopiam vera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In utroque igitur necessitas inest: in hoc quidem sedendi, at vero in altero veritatis. Sed non idcirco quisque sedet, quoniam vera est opinio: sed hæc potius vera est, quoniam quempiam sedere præcessit. Ita cum causa veritatis ex altera parte procedat, inest tamen communis in utraque necessitas. Similia de Providentia, futurisque rebus ratiocinari oportet.[6] Nam etiam si idcirco, quoniam futura sunt, providentur; non vero ideo, quoniam providentur, eveniunt: nihilominus tamen a Deo vel ventura provideri, vel provisa evenire necesse est: quod ad perimendam arbitrii libertatem solum satis est. Jam vero quam præposterum[b] [7] est ut æternæ præscientiæ temporalium rerum eventus causa

[z] *Sed hoc non solvit.* [a] *Idipsum tamen probare conemur.* [b] *Perversum.*

cesse esse, quæ futura sint edd. eædem.—5 Uterque Thuan. et Vict. secundus: *ac non*. Reg. *ac nunc.*—6 'Perverse mutatum, cum in omnibus scriptis: *ratiocinari patet:* id est liquet: purus putus Hellenismus.' *Bernart.*—7 'Reg.

NOTÆ

necessariam.' Sed idem Boëthius hanc responsionem refutat; primum ex eo quod non solvit difficultatem, deinde ex eo quod præposterum est, eventus futuros esse causam divinæ Providentiæ.

[z] *Quasi vero, &c.*] Primum, inquit, hæc responsio non solvit difficultatem: quandoquidem non quæritur, utra sit alterius causa, an Providentia rei futuræ, an res futura Providentiæ: nec minus, utravis sit necessaria, sequitur alterius necessitas: quemadmodum ex eo, quod vere judicem te sedere, sequitur necessario te vere sedere; aut ex eo quod moles lignea fuerit æqualis cum decempeda, sequitur necessario, decempedam esse æqualem cum hac mole lignea: licet decempeda hujus æqualitatis, aut tuus situs illius judicii dicatur causa.

[b] *Jam vero quam præposterum, &c.*] Deinde 'præposterum' est sive per-

esse dicatur! Quid est autem aliud arbitrari, ideo Deum futura, quoniam sunt eventura, providere, quam putare, quæ olim acciderunt, causam summæ illius esse Providentiæ? Adhæc, sicuti cum quid esse scio, id ipsum esse necesse est; ita cum quid futurum novi, id ipsum futurum esse necesse est. Sic fit igitur ut eventus præscitæ rei nequeat evitari. Postremo si quid aliquis aliorsum [c] [b] atque sese res [7] habet existimet, id non modo scientia non est, sed est opinio fallax, a scientiæ [8] veritate longe diversa. Quare si quid ita futurum est, ut ejus certus, ac necessarius non sit eventus, id eventurum esse præsciri qui poterit? [9] Sicut enim scientia ipsa impermista est falsitati, [d] ita id, quod ab ea concipitur, esse aliter atque concipitur nequit. Ea namque causa est cur mendacio scientia careat, quod se ita rem quamque habere necesse est, uti eam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo Deus hæc incerta futura prænoscit? Nam si inevitabiliter eventura censet quæ etiam non evenire possibile est, fallitur: quod sentire non modo nefas

[c] *Non perinde.* [d] *Est expers erroris.*

et Vict. secundus: *quam sese res:* bene.' *Vallin.*—8 *Ab scientiæ* Delph. Hack. —9 Ms. Rittersh. *præscire quis poterit.*—10 '*Humana opinione*] *Humanæ opi-*

NOTÆ

versum, mutato scilicet rerum ordine, eventus futuros esse causam divinæ Providentiæ: quia cum omnis causa sit suo effecto prior, 'præposterum' est illud, quod a certo duntaxat tempore existit, esse causam ejus quod ex omni æternitate existit: id autem se haberet, si eventus futurus esset causa divinæ Providentiæ: nam quæ olim acciderunt, verbi gratia, Romana mœnia, cum hæc antea futura essent, essent causæ divinæ Providentiæ quæ æterna est.

[b] *Si quid aliquis aliorsum, &c.*] II. Probatur speciatim, ex parte ipsius divinæ Providentiæ, prædicta concordia non posse stare: quia quæ mentis qualitas a Philosophis vocatur scientia, hæc debet esse non modo evidens, verum etiam vera, et certa, saltem ratione judicii quod sibi habet annexum: adeo ut nec instar erroris sit falsa, nec instar opinionis sit incerta: cum igitur Providentia divina sit scientia, et quidem meliori jure, quam quælibet humana cognitio, propterea Providentia divina debet esse non modo evidens, verum etiam vera, et certa: atqui eorum, quæ libertate humana futura essent, nulla posset esse Providentia evidens, vera, et certa: quod hæc non sit nisi de iis quæ necessaria sunt.

est, sed etiam voce proferre. At si uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut æque vel fieri ea, vel non fieri posse cognoscat; quæ est hæc præscientia, quæ nihil certum, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert vaticinio [e] illo ridiculo Tiresiæ? [f] [c] *Quicquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina Providentia humana opinione [10] præstiterit, [g] si, uti homines, incerta judicat quorum est incertus eventus? Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est eventus quæ futura firmiter ille præscierit. Quare nulla est humanis consiliis actionibusque libertas: quas divina mens, sine falsitatis errore cuncta prospiciens, ad unum alligat et constringit eventum. Quo semel recepto, [h] [d] quantus occasus [i] humanarum rerum consequatur, liquet. [11] Frustra enim bonis malisque præmia pœnæve proponuntur, quæ nullus meruit liber [12] ac voluntarius motus animorum: idque omnium videbitur iniquissimum quod nunc æquissimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum [k] non propria

[e] *Differt a divinatione.* [f] *Apud Horatium l.* II. *Serm. Sat.* 5. [g] *Quomodo divina Providentia major erit opinione humana.* [h] *Quod si concesseris, nullam scilicet esse in ipsis hominibus libertatem.* [i] *Interitus.* [k] *Ad utrumlibet.*

nione: fortasse: *humanæ opinioni.*' Vallin.—11 'Mss. et edd. *quantus occasus humanarum rerum conseq.*' Sitzm. '*Quantus occasus humanarum consequatur, liquet*] Mutilus locus. Veteres: *humanarum rerum consequatur.* Sane bene: adeoque audacter in contextum admisi.' *Bernart.*—12 'Ferri posse videtur. Omnino

NOTÆ

[c] *Vaticinio illo ridiculo Tiresiæ*] Et certe si divina Providentia esset de futuris istis liberis, sive de iis 'quæ æque possint non fieri ac fieri,' eadem opinio foret similis vaticinationi illi ridiculæ Tiresiæ: 'quicquid dicam aut erit aut non.' Tiresias fuit vates Thebanus, qui fertur a Junone læsa occæcatus, et a Jove miserante donatus facultate vaticinandi. Horat. l. II. Serm. Sat. 5. 'Hoc quoque, Tiresia, præter narrata petenti Responde, quibus amissas reparare queam res Artibus atque modis . . o nulli quicquam mentite, vides ut Nudus inopsque domum redeam te vate.' Hic autem vates, instar ceterorum, ambigue locutus, solebat dicere: 'quicquid dicam, aut erit, aut non:' intelligens, sua dicta fore aut non fore vera; cum tamen aliis intelligendum præberet sua dicta sive aiendo sive negando semper fore vera. Horatius prædicto loco: 'O Laërtiade, quicquid dicam aut erit aut non; Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.'

[d] *Quo semel recepto*] III. Probatur

mittit voluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quicquam fuerint, sed omnium meritorum potius mista atque indiscreta confusio.[l] Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cum ex Providentia rerum omnis ordo ducatur, nihilque consiliis [13] liceat humanis, fit ut vitia quæque [14] nostra ad bonorum omnium referantur auctorem.[m] Igitur nec sperandi aliquid, nec deprecandi [n] ulla ratio est. Quid enim vel speret quisquam,[15] vel etiam deprecetur,[o] quando optanda omnia series indeflexa [p] connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, sperandi scilicet, ac deprecandi.[q] Siquidem justæ humilitatis pretio inæstimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur:[r] qui solus modus est quo cum Deo colloqui homines posse videantur, illique inaccessæ luci, prius quoque quam impetrent, ipsa supplicandi ratione conjungi: quæ si, recepta futurorum necessitate, nihil virium habere credantur, quid erit quo summo illi rerum principi [s] connecti, atque adhærere possimus? Quare ne-

[l] *Confusa perturbatio.* [m] *Deum.* [n] *Rogandi.* [o] *Roget.* [p] *Immutabilis.* [q] *Rogandi.* [r] *Recta nostri abjectione meremur Dei gratiam, quæ non potest satis æstimari.* [s] *Deo.*

tamen audiendi veteres: *metuit liber.*' Idem.—13 Ms. Rittersh. *cumque nihil consil.*—14 *Vitia quoque* Delph. Hack.—15 Uterque Thuan. Reg. Vict. secundus, et Flor. *speret quisqüe.*

NOTÆ

speciatim, ex parte ipsius libertatis humanæ, prædicta concordia non posse stare: quia ubi non est potestas ad utrumlibet, ibi non est hominis viatoris libertas: sapientissime enim Ecclesia damnavit hanc propositionem: 'ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate; sed sufficit a coactione:' optime etiam nunc dicitur hac potestate sublata fore ut 1. nec 'virtus' esset nec 'vitium,' adeoque nec 'præmium,' nec 'supplicium.' 2. Deus esset 'auctor omnium vitiorum.' 3. nec 'sperandi' nec 'deprecandi ratio' esset, adeoque 'auferretur unicum illud inter homines Deumque commercium, sperandi scilicet ac deprecandi.' 4. denique 'humanum genus disseptum atque disjunctum suo fonte fatiscat.' Atqui posita divina Providentia, nulla erit in homine viatore potestas ad utrumlibet: siquidem divina Providentia, ut dictum est, utpote quæ evidens est, vera, et certa scientia, non est nisi de necessariis, atque, ut loquuntur Philosophi, 'ad unum determinatis.'

cesse erit, humanum genus, uti paulo ante cantabas,[a] disseptum atque disjunctum suo fonte fatiscere.[t]

[t] *Separatum a suo principio perire.*

NOTÆ

[a] *Paulo ante cantabas*] Libro videlicet quarto, Metro vi. versu 43. ubi Philosophia loquebatur.

METRUM III.

QUÆNAM discors fœdera rerum
Causa[f] resolvit? quis tanta Deus[g]
Veris statuit bella duobus,[h]

Quænam causa discors dirimit concordiam rerum? quis Genius ponit tantam

NOTÆ

[f] *Quænam discors.. Causa*] i. Boëthius, facta divinæ præsensionis et libertatis humanæ comparatione, miratur quod hæc et illa seorsum firmis demonstrari videantur argumentis, conjunctim vero altera ab altera destrui: hinc 'causam' tanti mysterii inquirit. 'Causa' autem hæc vocatur 'discors,' quia videtur fœdus inter divinam prænotionem libertatemque humanam factum, aut saltem faciendum, dirimere.

[g] *Quis Deus*] Cum effectum non sit sine sua causa, prædicta divinæ Providentiæ et libertatis humanæ discordia, cujus Boëthius jam conscius est, causam aliquam habeat, necesse est: quæ causa, utpote ignota, dubitatur an sit Deus aliquis. Sic Antiquis dicebatur 'Deus ex machina,' sive ex improviso apparens: quod, inquit Tullius i. de Nat. D. 'quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, ut tragici poëtæ, cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum, cujus operam profecto non desideraretis, si immensam et interminatam in omnes partes magnitudinem regionum videretis.' Quod Tullius accepisse videtur ex Platonis Cratylo: ubi 'nisi sane,' inquit, 'quemadmodum tragœdiarum scriptores, sicubi hæserint, ad machinas confugiunt, Deos sustollentes.'

[h] *Veris...duobus*] Nempe divinæ Providentiæ, et libertati humanæ: ut enim verum est, Deum omnia prænoscere, sic etiam verum est, hominibus inesse arbitrii libertatem: alterum tamen ita videtur cum altero pugnare, ut, quamvis seorsum stent, conjunctim tamen sese destruere videantur.

Ut quæ carptim singula constent,[16]
Eadem nolint mista jugari?
An nulla[l] est discordia veris,
Semperque sibi certa cohærent?
Sed mens, cæcis obruta membris,[k]
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.

pugnam inter duas istas res veras, divinam scilicet Providentiam, et libertatem humanam, ut cum unaquæque seorsum subsistat, ambæ repugnent consistere simul? Nonne est aliqua discordia inter ea quæ vera sunt, semperne hæc certa conveniunt inter se? Est discordia, nec semper hæc convenire videntur menti humanæ, quippe quæ oppressa corpore cæcante non potest splendore luminis sopiti percipere minimos

16 *Constant* Delph. Hack.—17 'Mss. et ed. Norimb. [Delph. Hack.] *Sed*

NOTÆ

[l] *An nulla*] Quasi 'an non ulla?' 'An' enim quæstio est, qua ita interrogatur, ut tamen interrogans videatur postulare id sibi concedi quod quærit. Sic Terentius: 'an non hoc dixi esse futurum?' *n'ai-je pas bien dit, que cela arriveroit?* Sic ergo Boëthius ait: 'nullane etiam inter ea, quæ vera sunt, occurrit discordia? num semper vera omnia ita inter se conveniunt, ut neutrum cum altero pugnet? non certe, non semper ita conveniunt:' quod eleganter exprimitur hac particula proxime sequenti, 'Sed.' Nimirum si insitum menti nostræ lumen esset infinitum, quæ seorsum menti nostræ, utpote clare et distincte cognita, sunt vera, hæc etiam conjunctim eidem menti viderentur vera: quandoquidem infinitam lucem nihil latet: sic Deo quæ seorsum vera sunt, etiam conjunctim sunt vera. Verum quod idem mentis nostræ lumen suis, et quidem brevissimis, contineatur terminis, idcirco fieri potest, ut quæ a nostra mente clare et distincte cognoscuntur, adeoque illi sunt vera seorsum, hæc ab eadem mente ignorentur, adeoque illi non sint vera conjunctim: neque tamen ullum ex his quæ clare et distincte cognoscuntur, propterea negandum est: nam non sunt neganda perspicua ex eo, quod obscura animo comprehendi nequeant. S. Aug. l. II. de dono persev. c. 14. 'Numquid,' inquit, 'ideo negandum est quod apertum est, quia comprehendi non potest, quod occultum est? Numquid, inquam, propterea dicturi sumus, quod ita esse perspicimus, non ita esse, quoniam cur ita sit non possumus invenire.'

[k] *Sed mens, cæcis obruta membris, &c.*] Præterquam quod mens nostra finita est, hoc insitum menti humanæ lumen corpore, cum quo mens humana conjungitur, ita obscuratur, juxta illud sacri textus oraculum Sap. 9. 'corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem,' ut eadem mens non possit vel 'tenues rerum nexus,' (in quo veritas judicii versatur) 'noscere:' quomodo igitur eadem mens sublimes divinæ Providentiæ et libertatis humanæ nexus comprehendet? 'difficile æstimamus,' continuat Sapiens prædicto loco, 'quæ in terra sunt, et quæ in prospectu

Sed cur tanto flagrat amore[l]
Veri tectas reperire notas?
Scitne quod appetit anxia nosse?
Sed quid nota rescire[m] laborat?[17]
Et si nescit,[18][n] quid cæca petit?
Quis enim quicquam nescius optet?

etiam nexus rerum familiarium. Quare vero eadem mens accenditur tanto studio inveniendi signa occulta veritatis? cognoscitne illud quod solicita desiderat cognoscere? non: quis enim nititur cognoscere ea quæ jam sibi nota sunt? Sed si ignorat, quid ignara quærit? nam quis desiderat id, cujus ignarus est? aut quis

quis nota scire laborat: quam lectionem amplector lubens, idque duplicem ob causam.' *Sitzm.* Vid. Not. Var.—18 *At si nescit* Vulg. Thuan. secundus: *Aut*

NOTÆ

sunt, invenimus cum labore; quæ autem in cœlis sunt, quis investigabit?' Ecce quæstionem Boëthii, quam ut solvat, statuit primum mentem nostram non omnia scire; deinde eandem non omnia etiam nescire, ut ex notis transeat ad ignota.

[l] *Sed cur tanto flagrat amore, &c.*] II. Boëthius probat, mentem humanam non omnia scire: quia cum desiderium non sit nisi ejus quod non habetur, si mens humana anxia appetat aliquid nosse, certe mens humana non habet illius, quod nosse appetit, notionem: adeoque illud certe mens humana non scit. Atqui experientia probat, mentem humanam anxiam appetere 'veri tectas reperire notas:' has igitur notas nescit.

[m] *Nota rescire* [*scire*] Observari potest quantitas hujus vocis, 'nota,' cujus ultima syllaba, alioqui brevis, hic longa est, ut aiunt, positione, propter duplicem literam consonantem quæ sequitur: quamvis enim utraque hæc litera consonans ab antecedente vocali dictione separetur, non desinit tamen eandem vocalem producere, ut apud Virgil. Æn. IX. vs. 37. 'tela.' 'Ferte citi ferrum, date tela, scandite muros.' Et sæpissime apud Catullum, et Martialem: hinc autem factum puto, ut veteres poëtæ diligentius vitaverint concursum vocalis alias brevis, et plurium ejusmodi consonantium, quamvis hæ omnes consonantes in dictione sequente occurrant: præsertim si utriusque hujus literæ sonus distincte percipiatur auribus, quarum judicium est superbissimum: ut omnia stringunt, omnia spernunt, omnia scribunt, &c.

[n] *Et si nescit, &c.*] III. Boëthius probat, mentem humanam non omnia nescire: quia præterquam quod mens humana optat nosse veritatem, ut jam dictum est, nemo vero optat nescius; 'ignoti nulla cupido;' præter hoc, inquit Boëthius, primum quidem 'nemo valet nescita sequi;' cum inquisitio illa, utpote prima mentis cogitatio, quædam sit cognitio sive perceptio. Deinde quamvis ignarus posset inquirere, hic tamen non posset invenire: quo modo 'inveniat?' quandoquidem non invenitur nisi notione: ut autem color cæco, sic res omnino ignota menti ignaræ nullam dabit sui notionem. Postremo licet ignarus posset ignotum et inquirere

Aut quis valeat nescita sequi?
Quove inveniat, quisve repertam
Queat ignarus noscere formam?
An cum mentem[o] cerneret altam,
Pariter summam et singula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum est oblita sui,
Summamque tenet singula perdens.
Igitur quisquis vera requirit,[p]
Neutro est habitu:[q] nam neque novit,

possit prosequi ignota? quo modo aliquis inveniat, aut dignoscere possit formam inventam, hujus ignarus? Nonne, cum mens humana videret mentem supremam, ipsa cognoscebat res tam singulatim quam generatim? nunc vero velata tenebris corporis, etsi non est omnino immemor sui, cetera non singulatim quidem, sed generatim cognoscit. Quicumque ergo investigat veritatem, is non afficitur omnino aut ignoratione aut scientia: siquidem ille neque cognoscit omnia, neque tamen omnino

NOTÆ

et invenire, hic tamen non posset ignotum dignoscendo a ceteris distinguere: 'quis repertam queat ignarus noscere formam?' Sic argumentatur Plato sub persona Socratis in Menone: 'Ponamus,' inquit, 'servum fugitivum ab alio servo, a quo omnino prior ignoratur, domino utriusque imperante, quæri: frustra hic servus quæret: quamvis enim idem in servum fugitivum, quem quærit, incurrat, eundem se invenisse ignorans, ipsum non poterit dignoscere, sive a ceteris distinguere.'

[o] *An cum mentem, &c.*] Plures putant, Boëthium in reliquo hoc carmine sequi sententiam Platonis, qui, ut ex ipsius Menone, pluribusque aliis libris constat, existimavit, mentes humanas, antequam hæ cum corporibus conjungerentur, conditas, perfecta omnium intelligentia fuisse divinitus instructas; sed hanc intelligentiam commercio corporeo ita amisisse, ut non nisi multo labore eorum quæ antea noverant recordationem sibi compareut: quam quidem Boëthii interpretationem admitti posse non inficior: sed quæ nunc ab eodem Boëthio dicuntur, hæc etiam refutata illa Platonis sententia possunt intelligi; posito eo, in quo credimus Adamum conditum fuisse, 'innocentiæ statu:' in hoc enim statu mens humana peculiari quodam modo 'cernebat mentem altam,' nempe Deum: unde maximam partem rerum cognoscendarum non solum generatim, sed etiam singulatim cognoscebat: 'pariter summam et singula norat.' At ejus posteri, in pœnam peccati hujus sui primi parentis, perturbationibus ita afficiuntur, ut eorum mens, nondum tamen omnino oblita sui, plura non singulatim sed generatim solum cognoscat: 'summam' enim 'tenet singula perdens:' quatenus etenim Dei sive 'ejus qui est' notione informatur, omnia generatim novit: sed quatenus corpore consorte impeditur, plura non percipit singulatim.

[p] *Vera requirit*] Philosophus: Philosophia enim, interpretatione nominis, est studium sapientiæ, sive inquisitio veritatis.

[q] *Neutro est habitu*] Habitus, auc-

Nec penitus tamen omnia nescit:[r]
Sed, quam retinens meminit, summam
Consulit,[s] alte visa retractans,
Ut servatis queat oblitas
Addere partes.[19]

ignorat omnia: sed consulit summam cujus memor recordatur, recognoscens ea quæ divinitus novit, ut cognoscendo possit addere rebus, quas meminit, res quarum oblitus est.

si nescit.—19 'Meus non male: *Dedere partes.*' Bernart.

NOTÆ

tore Tullio II. de Inv. 'in aliqua perfecta et constanti animi aut corporis absolutione consistit:' quamobrem habitus generatim, prout hic dici potest et de cogitatione, et de opposita ejus privatione, intelligi potest modus in suo genere absolutus: qua ratione mens nunc dicitur 'neutro habitu;' quod videlicet mens humana, neque in absoluta rerum omnium notitia, neque in absoluta rerum omnium ignoratione versetur: nam

[r] *Neque novit, Nec penitus tamen omnia nescit*] Contra Academicos et Dogmaticos. Academici enim, illi videlicet Platonis discipuli, qui ab Academia, Collegio Atheniensi, ita vocati sunt, nihil ab hominibus evidenter sciri, adeoque nullum ab hominibus verum certumque judicium haberi posse arbitrabantur: quod etiam Pyrrhoneis, quos Græci σκεπτικοὺς contemplatores appellabant, placuit. Dogmatici vero, uti loquuntur, e contrario arbitrantur, omnia tam evidenter ab homine cognosci, nullus ut sit de quacumque materia dubitandi locus.

[s] *Quam retinens meminit, summam Consulit*] Insitam videlicet et innatam nobis Dei notionem. Primum enim hanc notionem mens humana semper 'retinens meminit:' quandoquidem notio hæc, extingui nescia, tamdiu durat, quamdiu mens humana, nempe æternum. Deinde eadem notio recte dicitur 'summa' ceterorum, quæ ab humana mente cognosci possunt: siquidem notio mentis, notio corporis, notio rei, immo notio entis generatim, ut loquuntur Logici, nihil aliud est, quam ingenita hæc Dei notio, sive simpliciter, sive modificata. Denique mens humana generalem hanc notionem prius 'consulit,' ut quid in hac clare et distincte comprehensum prius cognoscatur, quam judicium ferat: quod nimirum illa notio prima sit veri certique judicii norma: sicut fusius alibi probatur. Quinetiam hanc notionem mens humana magis ac magis attendendo 'retractans' doctior fit, et oblita aut a primo parente, aut ab unoquoque homine 'momento creationis,' ut putat Vallinus hic, veluti recordatur. 'Oblita' porro dicuntur passive etiam a Virgil. Eclog. IX. vs. 53. 'Nunc oblita mihi tot carmina.'

PROSA IV.

TUM illa,[s] Vetus, inquit, hæc est de Providentia querela, a M. Tullio,[20] [t] cum divinationem distribuit,[v] vehementer agitata, tibique ipsi res diu prorsus multumque quæsita: sed haudquaquam ab ullo vestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cujus caliginis[w] causa[u] est, quod humanæ ratiocinationis motus ad divinæ præscientiæ simplicitatem non potest admoveri: quæ si ullo modo cogitari queat, nihil prorsus relinquetur ambigui:[x] quod ita demum patefacere atque expedire[y] tentabo, si prius ea, quibus moveris, expediero.[z] [1] Quæro enim,[v] cur illam solventium rationem minus efficacem putes:[a] quæ quia præscientiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat, nihil impediri præscientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis, nisi

[s] *Philosophia.* [v] *Lib.* II. *de Divinat. ubi divinationem, quam Quintus frater asseruerat, nititur tollere.* [w] *Obscuritatis.* [x] *Dubii.* [y] *Explicare.* [z] *Explicuero.* [a] *Quæ habetur Prosa* III. *hujus lib. Not.* [v]

20 Ms. Rittersh. *Tum illa inquit: Hæc est vetus de Providentia querela Marcoque Tullio, &c.* Edd. Delph. et Hack. legunt etiam *Marcoque Tullio.* —1 'Assentior Mss. *moveris expendero.*' Bernart. Sic edd. prædictæ.—

NOTÆ

[t] *A M. Tullio*] I. Philosophia meminit veteres, quibus hæc divinæ Providentiæ libertatisque humanæ concordia visa est difficilis: inter hos autem excelluit Marcus Tullius Cicero, qui hinc negata divina Providentia, inde vero stabilita humana libertate, 'dum vult homines facere liberos,' inquit S. Aug. v. de Civ. D. c. 9. eosdem 'facit sacrilegos.' Argumentum Tullii illud est, quo supra usus est Boëthius, quod nimirum posita humana libertate, quemadmodum experientia probatur ponenda, Providentia divina nequeat esse (qualis est, aut nulla) evidens, vera, et certa scientia.

[u] *Cujus caliginis causa*] II. Philosophia ait, ideo Veteres Recentioresque non posse conciliare Providentiam divinam cum humana libertate, quia eorum mens infirmior est, quam ut possit divinam prænotionem percipere: unde, præcipitatione et præjudicio judicans, negat divinam Providentiam, quod eadem Philosophia promittit se demonstraturam, postquam argumentis, quibus antea Boëthius movebatur, responderit.

[v] *Quæro enim, &c.*] III. Philosophia respondet argumentis, quibus supra usus est Boëthius; hoc fere pacto: si posita humana libertate Providentia divina possit esse non modo evi-

quod ea quæ præsciuntur, non evenire non possunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit necessitatem, quod tu etiam paulo ante fatebare; quid est quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim positionis gratia, ut quid consequatur advertas, statuamus nullam esse præscientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt,[2] ad necessitatem coguntur? Minime. Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis injungere; manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque absoluta libertas. Sed præscientia, inquies, tametsi futuris eveniendi[3] necessitas non est, signum tamen est, necessario ea esse ventura. Hoc igitur modo, etiam si præcognitio non fuisset, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum, tantum quid sit, ostendit, non vero efficit quod designat. Quare demonstrandum prius est, nihil non ex necessitate contingere, ut prænotionem signum esse hujus necessitatis appareat. Alioquin si hæc nulla est, nec illa quidem[4] ejus rei signum poterit esse quæ non est. Jam vero probationem firma ratione subnixam constat, non ex signis, neque petitis extrinsecus argumentis, sed ex convenientibus necessariisque causis esse ducendam. Sed qui[b] fieri potest ut ea non proveniant quæ futura esse providentur? Quasi vero nos ea quæ Providentia futura esse prænoscit, non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur, licet eve-

[b] *Quomodo.*

2 Uterque Thuan. Reg. et Vict. secundus: *arbitrio veniunt.*—3 Mss. *tametsi futuris rebus eveniendi.*—4 Vetus: *ne ille prænotio quidem.*—5 *Frustra*

NOTÆ

dens, verum etiam vera et certa futurorum scientia, certe divina Providentia recte conciliabitur cum humana libertate: siquidem prædicta omnia argumenta contraria hac propositione continentur: sicut attendenti patebit. Atqui res ita se habet: cum enim notio præsentium et prænotio eorundem futurorum sint idem cogitandi modus, nec differant nisi tempore, cui Deus non subest, propterea, ut notio præsentium, sic prænotio futurorum liberorum potest esse evidens, vera, et certa, nullamque ipsis affert necessitatem.

niant, nihil tamen, ut evenirent, sui natura necessitatis habuisse: quod hinc facile perpendas licebit. Plura etenim, dum fiunt, subjecta oculis intuemur: ut ea quæ in quadrigis[c] moderandis atque flectendis facere spectantur aurigæ: atque ad hunc modum cetera. Num igitur quicquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minime. Frustra enim esset[5] artis effectus, si omnia coacta moverentur. Quæ igitur, cum fiunt, carent existendi necessitate, eadem, prius quam fiant, sine necessitate futura sunt. Quare sunt quædam eventura quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum, quod quæ nunc fiunt, prius quam fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam sicut scientia præsentium[6] nihil his quæ fiunt, ita præscientia futurorum nihil his quæ ventura sunt, necessitatis importat.[d] Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur, an earum rerum, quæ necessarios exitus non habent, ulla possit esse prænotio. Dissonare[e] etenim videntur: putasque, si prævideantur, consequi necessitatem; si necessitas desit, minime præsciri; nihilque scientia comprehendi posse nisi certum. Quod si quæ incerti[7] sunt exitus, ea quasi certa providentur, opinionis constat[8] id esse caliginem,[f] non scientiæ veritatem. Aliter enim ac sese res habeat[9] arbitrari,[g] ab integritate scientiæ credis esse diversum. Cujus erroris causa[w] est, quod omnia quæ quisque novit, ex ipsorum tantum vi atque natura cognosci existimat quæ sciuntur: quod totum contra est.

[c] *Curribus.* [d] *Infert.* [e] *Pugnare.* [f] *Obscuritatem.* [g] *Judicare.*

enim esse Delph. Hack.—6 Mss. et edd. prædictæ: *s. præsentium rerum.*—7 'Thuan. secundus: *quibus incerti:* non male.' *Vallin.*—8 Uterque Thuan. Reg. Vict. secundus, et edd. Delph. et Hack. omittunt vocem *constat.*—

NOTÆ

[w] *Cujus erroris causa*] IV. Philosophia ostendit, prædicti erroris causam in eo versari, quod cum ad cognoscendum necessaria sit cum mens cognoscens, tum materia cognoscenda, prædicti Providentiæ divinæ adversarii prænotionem divinam accipiant secundum naturam materiæ

Omne enim quod cognoscitur, non secundum sui vim, sed secundum cognoscentium potius comprehenditur facultatem.[h] Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter visus, aliter tactus agnoscit.[i] Ille eminus manens, totum simul jactis radiis intuetur; hic vero cohærens orbi, atque conjunctus, circa ipsum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipsum quoque hominem aliter sensus,[x] aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subjecta materia constitutam, imaginatio[10] vero solam sine materia judicat figuram. Ratio vero hanc quoque transcendit, speciemque ipsam quæ singularibus inest, universali consideratione perpendit. Intelligentiæ vero celsior oculus existit.[k] Supergressa namque universitatis ambitum, ipsam illam simplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime considerandum est: nam superior[11] vis comprehendendi amplectitur inferiorem: inferior vero ad superiorem nullo modo consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam valet, vel universales species imaginatio contuetur, vel ratio capit simplicem formam: sed intelligentia quasi desuper spectans, concepta forma, quæ subsunt, cuncta[12]

[h] *Quod cognoscitur, id non ad modum cogniti, sed ad modum potius cognoscentis cognoscitur.* [i] *Corpus rotundum visu absens, tactu præsens solummodo percipitur.* [k] *Intelligentia sublimior est cognoscendi modus.*

9 *Habeant* edd. eædem.—10 *Constitutam. Imaginatio* edd. eædem.—11 Ms. Rittersh. *Considerandum est, quod superior.*—12 *Subsunt etiam cuncta* Delph.

NOTÆ

cognoscendæ, cum tamen accipienda sit secundum naturam mentis cognoscentis: sicut Philosophia probat primum pluribus exemplis, deinde ratione.

[x] *Aliter sensus, &c.*] Primum quidem exempla ista sunt sensus speciatim, sensus generatim, imaginatio, ratio, et intelligentia; quæ ita accipi debent ex parte ipsius cognoscentis, ut quamvis sint de eadem materia subjecta v. g. de eodem corpore rotundo, differant. Nimirum mens humana, quæ non nisi ab alio informari potest, duobus generatim modis informata cognoscit, nimirum a Deo, cujus ipsa est effectum; et a corpore, cujus eadem est forma. Mens humana a Deo informata rursus dupliciter dicitur cognoscere, nempe prima, et continuata attentione: prima attentio vocatur 'intelligentia:' con-

dijudicat: sed eo modo quo formam ipsam, quæ nulli alii nota esse poterat, comprehendit. Nam et rationis universum, et imaginationis[13] figuram, et materiale sensibile cognoscit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec sensibus, sed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoque cum quid universale respicit, nec imaginatione, nec sensibus utens, imaginabilia, vel sensibilia comprehendit. Hæc est enim quæ conceptionis suæ universale ita definit:[14] Homo est animal bipes rationale:[15] quæ cum universalis notio sit, tamen imaginabilem, sensibilemque[16] esse rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione,[17] vel sensu, sed rationali[18] conceptione considerat. Imaginatio quoque, tametsi ex sensibus visendi formandique figuras sumsit exordium, sensu tamen absente sensibilia quæque collustrat, non sensibili, sed imaginaria ratione judicandi. Videsne igitur, ut in cognoscendo cuncta, sua potius facultate, quam eorum quæ cognoscuntur, utantur? Neque id injuria:[i][7] nam cum omne

[i] *Immerito.*

Hack.—13 Vict. secundus: *imaginis.*—14 Thuan. secundus, et Reg. *ita definivit.*—15 Ms. Rittersh. plenius: *Homo est animal rationale, bipes, mortale.*—16 *Tum imaginibilem* Delph. Hack. 'Non video causam cur doctissimi Belgarum J. Lipsii bonum codicem non audiam: *tamen imaginalem sensibilemque*, ea notione qua non solum *sensibile*, sed *sensile* dicimus, et similia.' *Bernart.*—17 Thuan. secundus: *non in imaginatione.*—18 Idem: *sed rationabili.*

NOTÆ

tinuata vero dicitur 'ratio,' ut 'ratio' nihil aliud sit, quam innata notio paulo longius diffusa. Mens autem humana ab ipso corpore informata duobus pariter modis cognoscere potest. Primo, quatenus mens ipso duntaxat cerebro, cujus est forma, movente percipit: ut cum per somnum mens venatoris sylvas et lustra cogitat; idque vocatur 'imaginatio.' Secundo, quatenus eadem mens ab ipsis etiam aliis corporibus cum interioribus, tum etiam exterioribus commota percipit: quod vocatur 'sensus:' hic autem vel est interior, ut fames et sitis; vel est exterior nempe visus, auditus, odoratus, gustus, et tactus. Atque hi omnes cognoscendi modi ita inter se disponuntur, ut quo a paucioribus causis pendent, eo, utpote ad divinam sapientiam propius accedentes, sint perfectiores: sic gustus tactu; odoratus gustu; auditus odoratu; visus auditu; imaginatio sensu; ratio imaginatione; intelligentia ratione est perfectior: sic probatur exemplis, modum cognoscendi accipi secundum naturam cognoscentis.

7 *Neque id injuria*] Deinde idipsum probatur ratione: nam modus rei, utpote qui non distinguitur a re mo-

judicium judicantis actus existat, necesse est ut suam quisque operam non ex aliena, sed ex propria potestate perficiat.

NOTÆ

dificata, accipi debet potius secundum naturam rei modificatæ, quam secundum naturam alterius etiam modificantis. Atqui notio non secus ac judicium est modus ipsius mentis cognoscentis et judicantis. Et certe quanquam, inquit Philosophia, Stoici existimaverint, mentem humanam, nihil nisi a corporibus informatam, percipere; hæc tamen ab efficaciori principio informata, et insensilia, sine ministerio corporum, et sensilia, famulantibus ipsis corporibus, percipit.

METRUM IV.

QUONDAM porticus[z] attulit
Obscuros nimium senes,
Qui sensus, et imagines[a]
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,

Porticus Atheniensis produxit olim Philosophos indoctiores, qui existimabant sensus notionesque omnes, ortas ex corporibus exterioribus imprimi mentibus: quem-

NOTÆ

[z] *Porticus*] Nimirum Atheniensis. Erat enim Athenis quædam porticus, in quam nonnulli ad disserendum de quacumque materia convenire solebant: sic anus Cadomi, Bajocarum, ceterarumque minorum urbium locus, in quem plures dicendarum audiendarumque rerum novarum causa convenire consueverunt. Zeno autem inter veteres Philosophos celeberrimus, nactus hanc occasionem, hic instituit docere Philosophiam, illiusque discipuli ab isto loco vocati sunt Stoici: στοὰ enim Græcis est porticus. Hos Philosophia nunc vocat 'senes obscuros:' 'senes' quidem, quod virtutem præsertim, in qua una vitam beatam versari arbitrabantur, colerent instar sapientissimorum Senum: 'obscuros' vero, quod hic erraverint; error enim ex obscuritate nascitur. Quia vero iidem Stoici Dialecticæ, cujus princeps eorum Zeno fertur esse inventor, præcipue studebant, idcirco Philosophia nunc, exposito illorum errore, eosdem refutat argumentis ex Dialectica desumtis; tum quid sentiendum sit, declarat.

[a] *Qui sensus, et imagines, &c.*] 1. Philosophia exponit errorem Stoicorum, qui in hoc versatur, quod putarent, non modo sensus, sed omnes notiones, quas hic Philosophia vocat 'imagines,' quasque ipsi Stoici, auctore Tullio in Top. appellabant ἐννοίας καὶ

Ut quondam celeri stylo
Mos est æquore paginæ
Quæ nullas habeat notas,
Pressas figere literas.
Sed mens si propriis[b] vigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantum patiens jacet
Notis subdita corporum,
Cassasque in speculi vicem
Rerum reddit imagines,
Unde hæc sic animis viget
Cernens omnia notio?

admodum Veteres solebant calamo veloci imprimere literas in charta æquabili, nullisque antea characteribus insignita. At si mens nostra nihil evolvit propria sua cogitatione, sed obnoxia impressionibus corporum ab his solum patitur, et refert imagines inutiles rerum objectarum instar speculi; cur cognitio universalis omnium,

NOTÆ

προλήψεις, a corporibus etiam externis imprimi mentibus: non secus ac literæ currente calamo imprimuntur chartæ. Hinc Stoici, inquit S. Aug. l. VIII. de Civ. D. c. 7. 'posuerunt judicium veritatis in sensibus corporis, eorumque infidis et fallacibus regulis omnia quæ discuntur metienda esse censuerunt.'

[b] *Sed mens si propriis, &c.*] II. Philosophia refutat Stoicorum hunc errorem argumentis ex Dialectica, cui illi plurimum studebant, desumtis: nam in Dialectica, præter notionem tam universalem quam singularem, tractatur divisio, definitio, methodus, et ipsa veritatis norma: quæ omnia fieri non possunt, si mens humana omnes suas notiones corporibus acceptas referat. Primo enim, nulla erit notio universalis, sive 'cernens omnia notio:' siquidem notio universalis non acquiritur sensibus, quibus quicquid percipitur, illud certo tempore certoque loco ita circumscribitur, ut sit singulare. Secundo, nulla etiam erit notio singularis, qua mens 'singula prospicit:' quia, præterquam quod mens humana seipsam singularem non prospicit famulante corpore, qui tactu visuque percipi creditur, triangulus circulusve singularis, hic revera triangulus circulusve non est: quandoquidem triangulus singularis non constat nisi tribus lineis, quæ ita inter se coëant, ut ex his fiant tres anguli æquales duobus rectis: circulus vero non constat nisi una linea circa unum punctum ita circumducta, ut omnes illius partes ab hoc puncto æqualiter distent: cum tamen omnis triangulus circulusve sensilis, sicut exquisitis perspiciliis sive, ut loquuntur, 'microscopis' animadvertere possumus, infinitis prope constet lineis, quarum aliæ egressæ, aliæ ingressæ prædictam anguli circulive notionem singularem impediunt. Tertio, nulla quoque erit divisio, qua mens 'cognita dividit:' cum hæc non fiat nisi mente ea quæ sensibus videntur conjuncta separante, sive, ut loquuntur Logici, 'abstractione.' Quarto, nulla

Quæ vis singula prospicit,
Aut quæ cognita dividit?
Quæ divisa recolligit,
Alternumque legens iter
Nunc summis caput inserit,

est adeo perspicax in mentibus humanis? quomodo singula cognoscuntur? quomodo cognita dividuntur? quomodo divisa resumuntur? quomodo alternis, modo ab imis

NOTÆ

erit definitio, qua mens 'divisa recolligit:' nam, inquit Crassotius, l. II. Post. Anal. cap. 1. Ar. 1. 'si machinalis horologii partes omnes dissolvantur, et post dissolutionem singulæ spectandæ exhibeantur, tum videtur esse quasi specimen divisionis et partitionis Logicæ. Si partes eas omnes clare et distincte apprehendas, sed suo quamque loco et ordine in toto, tunc videtur esse definitionis specimen:' ex quo sequitur vim, quæ non potest cognita dividere, non posse etiam 'divisa recolligere,' sive definire. Quinto, nulla erit methodus, quæ scilicet monti vallique similis nunc a speciebus subjectis ad genus supremum ascendit; nunc a genere supremo ad subjectas species descendit, suis quæque ordinibus disponendo: nam, ut jam dictum est, genus, species, illorumque ordo sensibus non percipitur. Sexto denique, nulla erit veritatis norma, qua mens 'falsa redarguit:' nam regula veritatis, Græcis κριτήριον, illud est, quo tanquam duce fallere et falli nescio, mens humana ita persuadetur, hæc ut verum omnisque dubitationis expers judicium formet: talis autem non potest esse sensus, de quo nunc agitur; siquidem hoc sæpius fallimur: qua re Stoici putantes, omnem notionem oriri a sensibus, omnem etiam veritatis normam abjiciebant: ut monuit S. Aug. prædicto lib. VIII. de Civit. c. 7. ubi etiam ait: 'cum pulchros dicant non esse nisi sapientes, quibus sensibus corporis istam pulchritudinem viderint, qualibus oculis carnis, formam sapientiæ decusque conspexerint?' Hanc vero veritatis normam indicat Philosophia dicens mentem 'sese referentem sibi.' Nam duplex est ejusmodi veritatis norma: una exterior et in genere causæ efficientis, videlicet Deus, qui quod sit infinite sapiens et bonus, idcirco falli et fallere non potest: altera interior et in genere formæ, nempe evidentia, hoc est, notio clara et distincta, quam secuti nunquam errabimus, utpote ab ipso præceptore Deo docti. Mens ergo nostra 'sese referens sibi,' attendat animo ad hanc suam evidentiam, sive notionem claram et distinctam: ut quamdiu ipsa evidenter, sive clare et distincte, in rebus ad mysteria fidei non pertinentibus, non noverit, tamdiu 'assensionem sustineat, ne præcipitet si temere processerit,' ut loquitur Tullius: 'turpe' enim 'est,' inquit idem Orator, 'cognitioni et perceptioni assertionem approbationemque præcurrere.' At ubi eadem mens claram distinctamque suam notionem clare et distincte perceperit, tum remota omni dubitatione judicium proferat, certa non ab hominibus, sed ab ipso Deo intrinsecus doceri: 'si intellexistis,' inquit S. August. in Joan. 40. 'dictum est et cordi vestro. Munus Dei est intelligentia.' Notandum in libro de Spiritu et Anima, qui vulgo recensetur inter opera S. Au-

Nunc desidit[19] in infima;
Tum sese referens sibi,
Veris falsa redarguit?
Hæc est efficiens magis[c]
Longe causa potentior,
Quam quæ materiæ modo
Impressas patitur notas.
Præcedit tamen excitans,
Ac vires animi movens,
Vivo in corpore passio.
Cum vel lux oculos ferit,
Vel vox auribus instrepit:
Tum mentis vigor excitus,
Quas intus species tenet,
Admotus[20] similes vocans,

ascenditur ad summa, modo a summis descenditur ad ima? quomodo mens sese componens secum, veritate refutat errorem? Causa istorum omnium est multo magis efficax, et magis potens quam mens humana, quæ instar materiæ patitur formas impressas. Ipsa tamen corporis viventis impressio præit excitans commovensque vires mentis: ut cum lumen verberat oculos, aut vox insonat auribus: deinde vis illa mentis commota, conferens species sibi insitas cum ejusmodi motibus, sive

19 Uterque Thuan. et Vict. primus: *decedit*. Vid. Not. Var.—20 *Ad motus* Delph. Hack.

NOTÆ

gustini, cap. 11. reperiri hæc verba: 'mens nunc caput summis inserit; nunc decidit in infimis; nunc sese inferens sibi veris falsa redarguit;' cum his etiam scripturæ erroribus, 'decidit,' 'infimis,' 'inferens;' ex quo, ut ex pluribus aliis argumentis optime Lovanienses concludunt, librum hunc non esse S. Augustini opus, sed cujusdam multo recentioris, forte Hugonis a S. Victore; quippe qui capite 23. ejusdem libri Boëthium nominat.

c *Hæc est efficiens magis, &c.*] III. Philosophia declarat quid sit sentiendum. Primum quidem, nisi mens humana informaretur a Deo, qui non minus est ejus præceptor, quam conditor, eadem mens non posset cognoscere, neque generatim, neque singulatim; non posset dividere, definire, aut in ordinem redigere; nullam etiam haberet normam veritatis: quandoquidem hæc omnia sunt aut ingenita notio Dei 'qui est,' aut quidam ejusmodi notionis modus: propterea 'hæc est efficiens magis Longe causa potentior.' Deinde eadem mens, utpote quæ est corporis forma, ipso corpore commoto etiam afficitur sentiendo: sensus enim, docente S. Augustino l. de Quant. An. c. 25. est 'passio corporis per seipsam non latens animam:' idcirco 'præcedit excitans vivo in corpore passio:' ubi observabis hanc vocem, 'passio,' non esse ita Latinam, sed aptiorem nullam esse ad significandam hanc Phi-

Notis applicat exteris,
Introrsumque reconditis
Formis miscet imagines.

speciebus adventitiis, conjungit utrasque.

NOTÆ

losophiæ cogitationem. Sic 'lux' nihil est aliud quam motus oculi a Sole aut aliquo alio simili corpore commoti; commoto oculo nervus hinc ad cerebrum usque productus movetur; unde movetur et cerebrum, quo moto ipsa mens cerebro præsertim conjuncta ita commovetur, ut non modo sentiat, sed etiam videat. Sic etiam 'vox' commovet 'aures.' Postremo mens conferens hanc ideam adventitiam, cum priori idea innata, tanta libertate judicat, ut possit non modo jungere consentaneas, et dissentaneas separare, verum etiam omnem assensionem sustinere.

PROSA V.

QUOD si in corporibus sentiendis, quamvis afficiant instrumenta[m] sensuum forinsecus[n] objectæ qualitates, animique agentis vigorem passio corporis antecedat, quæ in se actum mentis provocet, excitetque interim quiescentes intrinsecus formas: si in sentiendis, inquam, corporibus animus non passione insignitur,[d] sed ex sua vi subjectam corpori judicat passionem; quanto magis ea quæ cunctis corporum affectionibus absoluta sunt,[o] in discernendo non objecta extrinsecus sequuntur, sed actum suæ mentis expediunt? Hac itaque ratione multiplices cognitiones diversis ac differentibus cessere substantiis.[p] Sensus[e] enim solus cunctis

[m] *Organa.* [n] *Extrinsecus.* [o] *A corporum commercio libera sunt* [p] *Hoc modo diversis rebus diversa insunt cognoscendi genera.*

NOTÆ

[d] *Animus non passione insignitur*] Tali scilicet, quali corpus cum animo conjunctum insignitur, videlicet figura, quiete, et motu, quibus etiamsi corpus afficiatur, non propterea mens afficitur. Sed id non obstat, quin mens sentiendo dicatur pati, auctore ipso Aristotele; quatenus videlicet 'non latet mentem, corpus pati:' sicut docet S. August.

[e] *Sensus*] Aliter quidem judicamus de sensu; aliter noster auctor: sed

aliis cognitionibus destitutus, immobilibus animantibus cessit: quales sunt conchæ maris, quæque alia saxis hærentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus belluis, quibus jam inesse fugiendi appetendive aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis est, sicuti intelligentia sola divini: quo fit ut ea notitia ceteris præstet quæ suapte natura non modo proprium, sed ceterarum quoque notitiarum subjecta cognoscit.[q] Quid igitur, si ratiocinationi[r] sensus imaginatioque refragentur,[r] nihil esse illud universale dicentes quod sese intueri ratio putet? Quod

[q] *Et suam propriam et ceteris cognitionibus subjectam materiam percipit.*
[r] *Adversentur.*

NOTÆ

hoc nihil facit ad præsens institutum. Primo enim, nobis sensus videtur debere definiri, sicut a S. Aug. definitur: 'passio corporis per seipsam non latens animam:' unde sensus accipi potest dupliciter, nimirum 'inadæquate,' ut loquuntur Philosophi, quatenus est 'passio corporis:' quo modo sensus reperitur in bestiis etiam; et 'adæquate,' ut aiunt iidem Philosophi, quatenus est 'passio corporis per seipsam non latens animam:' qua ratione sensus solius hominis est: quippe qui solus constat ex corpore et mente. Secundo, noster auctor ponit 'sensum' etiam proprie dictum in bestiis, cum hoc tamen discrimine; ut in conchis sit 'sensus' sine 'imaginatione,' in bestiis mobilibus etiam 'imaginatio' sine 'ratione,' sicut in homine 'sensus,' 'imaginatio,' et 'ratio,' sed sine 'intelligentia,' quam dicit 'divini generis.' At, inquam, si 'sensus' est in conchis, cur non in iisdem fuerit 'imaginatio?' cum 'sensus' et 'imaginatio' non differant, nisi quod 'sensus' suo quilibet organo, 'imaginatio' organo communi, videlicet cerebro perficiatur: quod cerebrum etiam in conchis occurrit. Si 'imaginatio' fuerit in aliis bestiis, v. g. in vulpe, cur non in his fuerit 'ratio?' quandoquidem ab his plurima fiunt, ad quæ si necessaria fuerit quædam cognitio, etiam illa quæ 'sensus' vocatur et 'imaginatio,' certe 'ratio' necessaria erit, hoc est, progressus cognoscentis a notis ad ignota. Si denique 'ratio' fuerit in homine, ut revera est, cur non in eodem fuerit 'intelligentia?' cum 'ratio' non sit sine judicio, nec judicium sine 'intelligentia.' Nisi tamen nominata intelligentia Philosophia voluerit intelligi notionem a nullo acceptam et infinitam: hæc enim intelligentia solius Dei est. Tertio, hæc eo liberius notavimus, quod ad præsentem Philosophiæ demonstrationem nihil faciunt: sive enim bestiæ proprie sentiant sive non; modo unus homo sentiat, id satis erit ad animadvertendum discrimen ordinemque prædictorum. Similiter quamvis homo intelligentia afficiatur, intelligentia tamen divina, utpote infinita, intelligentiam humanam ita superat, ut quæ intelligentia humana capi non possunt, hæc intelligentia divina recte comprehendantur.

[r] *Quid igitur, si ratiocinationi, &c.*] Accedit tandem Philosophia ad eam, propter quam longa fuerunt prælu-

enim sensibile, vel imaginabile est, id universum esse non posse.[1] Aut igitur rationis verum esse judicium, nec quicquam esse sensibile: aut quoniam sibi notum sit, plura sensibus et imaginationi esse subjecta, inanem conceptionem esse rationis, quæ quod sensibile sit ac singulare, quasi quoddam[2] universale consideret.[3] Ad hæc, si ratio contra respondeat, se quidem et quod sensibile, et quod imaginabile sit, in universitatis ratione conspicere; illa vero ad universitatis cognitionem aspirare non posse: quoniam eorum notio corporales figuras non possit excedere. De rerum vero cognitione, firmiori potius, perfectiorique judicio esse credendum. In hujusmodi igitur lite, nos quibus tam ratiocinandi, quam imaginandi etiam, sentiendique vis inest, nonne rationis potius causam probaremus? Simile est quod humana ratio, divinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita disseris: Si qua certos,[4] ac necessarios habere non videantur eventus, ea certo eventura præsciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est præscientia,[5] quam si etiam in his esse credamus, nihil erit quod non ex necessitate proveniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita divinæ judicium mentis habere possemus,[6] sicut imaginationem sensumque rationi cedere oportere judicavimus, sic, divinæ sese menti humanam summittere rationem, justissimum censeremus.

1 Ms. Rittersh. *non potest.*—2 Uterque Thuan. Vict. primus, et edd. Delph. Hack. *quiddam.*—3 Uterque Thuan. *considerat.*—4 *Si quæ certos* Delph. Hack. —5 Thuan. secundus: *nullam esse præscientiam.*—6 Vict. secundus: *habere*

NOTÆ

dia, comparationem, quam 'proportionis' vocant: quasi dicat: Ut se habet sensus collatus cum sua subjecta materia ad imaginationem collatam cum sua materia: aut ut se habet imaginatio collata cum sua materia ad rationem collatam cum sua materia: ita se habet ratio collata cum sua materia ad intelligentiam collatam cum sua materia: sicut ergo ex imbecillitate sensus non est neganda imaginatio, aut ex imbecillitate imaginationis non est neganda ratiocinatio; sic ex imbecillitate ratiocinationis aut intelligentiæ humanæ non est neganda divina futurorum liberorum intelligentia sive prænotio.

Quare in illius summæ intelligentiæ cacumen,[g] si possumus, erigamur; illic enim ratio videbit quod in se non potest intueri. Id autem[7] est, quonam modo etiam quæ certos exitus non habent, certa tamen videat ac definita prænotio: neque id sit opinio, sed summæ potius scientiæ nullis terminis inclusa simplicitas.

possimus.—7 Ms. Rittersh. omittit voculam *autem*.

NOTÆ

[g] *Quare in illius summæ intelligentiæ cacumen, &c.*] Studeamus accedere ad intelligentiam divinam: cum enim hac intelligentia divina perfecte comprehendatur prædicta divinæ Providentiæ humanæque libertatis concordia, quanto propius ad divinum intelligendi modum accedemus, tanto magis hæc concordia nobis innotescet: sed ad Deum accedere non possumus nisi diligenti ad ipsum Deum facta attentione: ad quod ipsa etiam nostri corporis figura nos videtur hortari: siquidem natura, inquit Philosophia, ceteras animantes abjecit ad pastum, solum hominem erexit, ad cœlique quasi cognitionis, et domicilii pristini conspectum excitavit.

METRUM V.

Quam variis[h] terras animalia permeant figuris!
Namque alia extento sunt corpore, pulveremque verrunt,

Quam diversis figuris prædita animantes percurrunt terras! aliæ enim habent corpus longum, quæ serpentes virtute sui pectoris verrunt pulverem et ducunt sul-

NOTÆ

[h] *Quam variis, &c.*] Hominem solum erecto, cetera vero animalia prono vultu incedere dixerunt plurimi tam oratores quam poëtæ. Audivisti Tullium, audi Ovidium l. 1. Metam. Fab. 2. 'Pronaque cum spectent animalia cetera terram, Os homini sublime dedit, cœlumque videre Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.' Hic tamen distinguendum videtur inter situm corporis, situmque vultus tam hominis, quam ceterorum animalium: nam erectus homo, cetera vero animalia prona sunt corpore: vultus autem adeoque aspectus tam hominis, quam ceterorum animalium (saltem si excipiatur piscis ille, qui *οὐρανοσκόπος* vocatur, quod oculos in superna corporis parte habens, cœlum veluti invitus spectet) non sublimis, sed ad horizontem plus, minus est directus: unde diversa in omnibus animalibus est cerebri constitutio: quod discrimen videtur hic observari: non enim dicitur bestias terram, hominem vero cœlum conversis deor-

Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alarum levitas vaga verberetque ventos,
Et liquido longi spatia ætheris enatet volatu.[i]
Hæc pressisse solo vestigia, gressibusque gaudent
Vel virides campos transmittere, vel subire sylvas.
Quæ variis videas licet omnia discrepare formis,
Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus.[k]
Unica gens hominum celsum levat altius cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
Hæc, nisi terrenus male desipis, admonet figura,[l]
Qui recto cœlum vultu petis, exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne gravata pessum[m]
Inferior sidat mens corpore celsius levato.

cum continuatum: aliæ errantes pennis levibus percutiunt ventos, et longo volatu transeunt magna intervalla aëris liquidi: aliæ gestiunt gradiri per terram; sive hæ passibus transeant agros virides; sive ingrediantur sylvas. Quæ animantes, licet omnes, ut cernis, differant inter se pluribus modis, in hoc tamen conveniunt, quod facies illarum inclinata ad terram, deprimat earundem sensus obtusos. Sola gens hominum erigit altius caput suum sublime, levisque stat corpore erecto, et contemnit terras. Hæc figura te monet, nisi obrutus terra stulte deliras, ut qui tendis ad cœlum vultu recto, et erigis frontem, tu extollas etiam mentem tuam in altum, ne mens oppressa jaceat deorsum, inferior ipso corpore altius erecto.

NOTÆ

sum sursumve oculis videre: sed tantum cetera animalia prono, hominem vero recto stare corpore: quod sufficit, ut mens humana peculiari sui corporis figura excitetur ad cogitandum Deum. Bestiæ autem, quæ hic numerantur, sunt 1. serpentes, 2. volucres, 3. pedites, quæ vel campos percurrunt, vel sylvas ingrediuntur: de quibus nihil occurrit annotatione dignum.

[i] *Liquido longi spatia ætheris enatet volatu*] Confusio verborum, quæ Grammaticis vocatur Hyperbate: siquidem æther liquidus et volatus longus dici deberet. Sic Virgil. 'ibant obscuri sola sub nocte:' 'sceleratam intorserit hastam:' 'dare classibus Austros.'

[k] *Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus*] Sensus enim non vigent nisi spiritibus a corde ad cerebrum, et a cerebro per nervos ad reliquas corporis partes diffusis: hi autem spiritus minus libere in pronum, quam in erectum caput a corde diffluunt.

[l] *Admonet figura*] Si corpora generatim possunt esse quædam mentium exempla, ut certe sunt, corpus humanum præcipuum quoddam esse debet mentis consortis exemplum; ut quemadmodum corpus humanum, veluti servatis corporum levium legibus, ad cœlum recta tendit, ita mens humana ad Deum cogitando aspiret: sed est alia ratio: nimirum

[m] *Ne gravata pessum, &c.*] Ne mens humana victa perturbationibus ejus, cujus domina esse debet, corporis fiat mancipium. Nam ad Philipp. 3. 'gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.'

PROSA VI.

QUONIAM igitur, uti paulo ante monstratum est, omne quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc, quantum fas est,[r] quis sit divinæ substantiæ status, ut quænam etiam scientia ejus sit, possimus agnoscere. Deum igitur æternum esse, cunctorum ratione degentium[t] commune judicium est.[n] Quid sit igitur æternitas, consideremus. Hæc enim nobis naturam[8] pariter divinam, scientiamque patefecerit.[u] [9] Æternitas igitur est, interminabilis[v] vitæ tota simul et perfecta possessio:[o] quod ex collatione[w] temporalium clarius liquet.[x]

[r] *Philosophis.* [t] *Viventium.* [u] *Æternitate cognita, divina cum natura, tum etiam scientia cognoscatur necesse est.* [v] *Infinitæ.* [w] *Comparatione.* [x] *Patet.*

8 *Naturam nobis* Delph. Hack.—9 Uterque Vict. *patefacit:* et uterque

NOTÆ

[n] *Deum igitur æternum esse . . . commune judicium est*] Nam æternitas clare et distincte comprehensa cognoscitur in clara distinctaque Dei notione, quam omnes homines divinitus insitam habent: non secus ac tres anguli cognoscuntur comprehendi in idea trianguli: quare sicut omnes homines judicant, triangulum constare tribus angulis; sic omnes judicant, Deum esse æternum.

[o] *Æternitas igitur est, interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio*] Hæc æternitatis definitio a S. Thoma et ceteris Theologis admittitur: quare particulatim videtur exponenda. Dicitur 1. 'possessio:' quia æternitas est propria Dei perfectio. Nimirum 'possessio' a corporibus ad mentes transfertur: 'possessio' autem corporum in hoc versatur, quod illorum ita domini sumus, ut in iis et pedem ponere et sedem figere potes simus: 'possidere' quippe videtur dici quasi 'potens,' vel 'potis,' vel etiam 'pos' sedere: cum 'pos' pro 'potis' vel 'potens' remanserit in 'compos' et 'impos.' Quamobrem 'possessio' in mentibus optime vocabitur individua mentis perfectio. Æternitas autem est individua Dei perfectio: quandoquidem res summe perfecta cogitari non potest nisi æterna. Sanctus Thomas 1. p. q. 10. a. 1. ad 6. 'illud quod possidetur,' inquit, 'firmiter et quiete habetur: ad designandam ergo immutabilitatem et indeficientiam æternitatis [Boëthius] usus est nomine possessionis.' Dicitur 2. 'vitæ:' ut enim æternitas quidam est modus, sic æternitas, alicujus dici debet æternitas: nullius autem melius æternitas dici potest, quam 'vitæ,' quippe qua non solum animata corpora ab inanimatis, sed etiam mentes a corporibus, immo et ab aliis mentibus dif-

Nam quicquid vivit in tempore, id præsens a præteritis in futura procedit: nihilque est in tempore constitutum quod totum vitæ suæ spatium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem nondum apprehendit: hesternum vero jam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius vivitis quam in illo mobili[y] transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit Aristoteles,[z] nec cœperit unquam esse, nec desinat, vitaque ejus cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tale est ut æternum esse jure credatur. Non enim totum simul, infinitæ licet vitæ spatium comprehendit, atque complectitur: sed futura nondum transacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter comprehendit, ac possidet; cui neque futuri quicquam absit, nec præteriti fluxerit, id æternum esse jure perhibetur: idque necesse est et sui compos præsens sibi semper assistere, et infinitatem mobilis temporis habere præsentem. Unde non recte quidam, qui cum audiunt visum Platoni, mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coæternum putant. Aliud est enim, per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitæ totam pariter complexam esse præsentiam,[10] quod di-

[y] *Fluxo.* [z] *Lib.* I. *de cælo.*

Thuan. *patefecit.*—10 *Præsentiam.* Sic emendavit Vallinus ex consensione

NOTÆ

ferunt. 'Vita' autem cujus æternitas veluti modus est, nihil aliud esse videtur, quam cogitatio; quod æternitas non possit esse nisi mentis, cujus vivere est cogitare. Hinc Aristoteles l. XII. Meta. c. 7. 'Mentis,' inquit, 'cogitatio vita est,' unde 'Philosophus ille ibid.' ait S. Thom. I. p. q. 18. a. 3. 'ostenso quod Deus sit intelligens, concludit quod habeat vitam perfectissimam et sempiternam, quia intellectus ejus est perfectissimus et semper in actu.' Dicitur 3. 'tota simul:' quia vita illa, cujus æternitas dicitur modus, nihil successionis habet; in quo differt a tempore, quod dicitur diuturnitas rei, quæ ut incœpit sic desinet esse, cujusmodi est forma equi: differentiæ enim temporis, nimirum præsens, præteritum, et futurum nunquam sunt simul, sed sibi invicem succe-

vinæ mentis proprium esse manifestum est. Neque Deus[11] conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate naturæ. Hunc enim vitæ immobilis præsentarium statum[a] infinitus ille temporalium rerum motus imitatur: cumque eum effingere, atque æquare non possit, ex immobilitate deficit immotum,[12] et ex simplicitate præsentiæ decrescit in infinitam futuri ac præteriti quantitatem; et, cum totam pariter vitæ suæ plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso quod aliquo modo nunquam esse desinit, illud quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus videtur æmulari, alligans se ad qualemcumque præsentiam hujus exigui volucrisque momenti: quæ, quoniam manentis illius præsentiæ quandam gestat imaginem,[13] quibuscumque contigerit, id præstat, ut esse videantur. Quoniam vero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est ut continuaret eundo vitam, cujus plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina velimus imponere, Platonem sequentes, Deum quidem æternum, mun-

[a] *Qui sit totus simul.*

omnium veterum codicum.—11 *Neque enim Deus* Delph. Hack.—12 *Deficit in motum* edd. eædem.—13 '*Illius præsentiæ quandam gestet imaginem*] Leviculum est, sed longe melius quod in veteribus *gestat*: flagitante sententia

NOTÆ

dunt. Dicitur 4. 'interminabilis:' quia æternitas illius est vitæ, quæ neque principio neque fine circumscribitur: in quo etiam differt ab ævo, quod dicitur diuturnitas rei, quæ habuit quidem principium, sed nunquam habitura est finem; cujusmodi est mens mea: ævum quippe illud saltem uno termino circumscribitur, videlicet principio, ex quo incœpit. Dicitur 5. 'perfecta:' quia cum æternitas sit mentis adeoque vitæ perfectæ modus, hæc etiam perfecta sit, necesse est, quamobrem hæc nullam agnoscere debet sui causam: in quo æternitas differet adhuc a mundo, si hic, ut somniavit Aristoteles, ex æterno extitisset. Ex his porro omnibus, in quibus ratio æternitatis versari dicitur a Philosophia, unum est quod eadem Philosophia præsertim explicat; nempe quod sit 'tota simul,' aitque ceteras diuturnitates videlicet ævum, et tempus, hanc æternitatis proprietatem, quoad possunt, imitari; ut, si non possunt habere, saltem 'habere videantur manentem illam præsentiam.'

dum vero dicamus esse perpetuum. Quoniam igitur [p] omne judicium secundum sui naturam,[b] quæ sibi subjecta sunt, comprehendit: est autem Deo semper æternus ac præsentarius status: scientia quoque ejus, omnem temporis supergressa motionem, in suæ manet simplicitate præsentiæ, infinitaque præteriti ac futuri spatia complectens, omnia quasi jam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si præscientiam [14] pensare velis qua cuncta dignoscit, non esse præscientiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantiæ, rectius æstimabis. Unde non Prævidentia, sed Providentia potius dicitur, quod porro ab rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas ut necessaria fiant quæ divino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria faciant esse quæ videant? Num enim quæ præsentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Minime. Atqui si est divini humanique præsentis digna collatio,[c] uti vos vestro hoc temporario præsenti quædam videtis, ita ille [d] omnia suo cernit æterno. Quare hæc divina prænotio naturam rerum proprietatemque non mutat; taliaque apud se præsentia spec-

[b] *Mentis judicantis.* [c] *Comparatio.* [d] *Deus.*

ita edidi.' *Bernart.*—14 *Præsentiam* Delph. Hack.—15 '*Necessaria, quam non*

NOTÆ

[p] *Quoniam igitur, &c.*] Ex prædictis Philosophia sic nobis videtur argumentari: Cum judicandum sit de notione secundum naturam mentis cognoscentis; cumque Deus cognoscens futura libera, de quibus nunc agitur, natura sua sit æternus, hoc est, semper cogitans semperque vivens sine ulla differentia præsentis, præteriti, et futuri; idcirco notio Dei ita cogitari debet æterna sive 'tota simul,' ut eodem modo se habeat circa futura libera, quomodo circa præsentia: quo fit ut illa Dei notio 'non præscientia quasi futuri, sed scientia nunquam deficientis instantiæ rectius æstimetur: unde non Prævidentia, sed Providentia potius dicitur, quod porro ab rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat.' Atqui notio liberorum præsentium, nullam illis imponit necessitatem: non 'enim quæ præsentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus:' similiter si Deus ignarus futurorum

tat, qualia in tempore olim futura provenient: nec rerum judicia confundit; unoque suæ mentis intuitu tam necessario, quam non necessario [15] ventura dignoscit.[e] Sicuti vos cum pariter ambulare in terra hominem, et oriri [16] in cœlo Solem videtis; quanquam simul utrumque conspectum, tamen discernitis;[f] et hoc voluntarium,[g] illud esse necessarium[h] judicatis. Ita igitur cuncta despiciens divinus intuitus, qualitatem rerum minime perturbat, apud se quidem præsentium, ad conditionem vero temporis futurarum. Quo fit ut hæc non sit opinio,[17] sed veritate potius nixa cognitio,[i] cum extiturum quid esse cognoscit quod idem existendi necessitate carere non nesciat. Hic si dicas, quod eventurum Deus videt, id non evenire non posse: quod autem non potest non evenire, id ex necessitate contingere, meque ad hoc nomen necessitatis astringas: fatebor quidem rem [18] solidissimæ veritatis, sed cui vix aliquis nisi divini speculator accesserit.[k] Respondebo namque idem futurum, cum ad divinam notionem refertur, necessarium; cum vero in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Duæ sunt etenim necessitates; simplex una, veluti quod necesse est, omnes homines esse mortales; altera conditionis, ut si aliquem ambulare [19] scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque novit, id esse aliter ac

[e] *Et ea quæ necessario, et ea quæ non necessario ventura sunt, cognoscit.* [f] *Ponitis discrimen.* [g] *Hominem ambulare.* [h] *Solem oriri.* [i] *Certa scientia.* [k] *Rem quidem esse verissimam, sed ei solum menti perviam, quæ rebus divinis contemplandis assueta est.*

---

necessaria. Uterque Thuan. Reg. et Vict. secundus: *necessarie quam non necessarie.*' Vallin. Sic etiam edd. prædictæ.—16 Mss. *Sicut vos .... hominem conspicitis et oriri.*—17 *Hoc non sit opinio* Delph. Hack.—18 *Fatebor rem quidem* edd. eædem.—19 Thuan. primus: *aliquem hominem ambulare.*—20 Uter-

NOTÆ

illa non cognosceret nisi dum adsunt præsentia, notio hæc Dei nullam illis afferret necessitatem: essetque idem discrimen quod nunc animadvertimus, inter ortum Solis et meam locutionem, quod ille necessario, hæc libere fiat. Quamobrem sicut ex notione præsentium, sic ex prænotione divina futurorum liberorum, non potest inferri hæc esse necessaria nisi 'sub conditione:' sicut etiam notio præsentium (licet in homine tunc li-

notum est, nequit. Sed hæc conditio minime secum illam simplicem[l] trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntarie gradientem,[m] [20] quamvis eum tamen,[1] cum graditur,[n] incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid Providentia præsens videt, id esse necesse est, tametsi nullam habeat naturæ[2] necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrii libertate proveniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur, ad intuitum relata divinum, necessaria fiunt per conditionem divinæ notionis: per se vero considerata, ab absoluta naturæ suæ libertate non desinunt.[o] Fiunt[3] igitur proculdubio cuncta quæ futura Deus esse prænoscit, sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio: quæ quamvis eveniant existendo, tamen propriam naturam non amittunt: quia prius[4] quam fierent, etiam non evenire potuissent. Quid igitur refert non esse necessaria, cum propter divinæ scientiæ conditionem modis omnibus, necessitatis instar, eveniant? Hoc scilicet, quod ea quæ paulo ante proposui,[5] Sol oriens, et gradiens[p] homo, quæ dum fiunt, non fieri non possunt: eorum tamen unum prius quoque quam fieret, necesse erat existere: alterum vero minime. Ita etiam quæ præsentia Deus habet, procul dubio existunt: sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit, illud vero de potestate facientium. Haud igitur[q] injuria diximus, hæc, si ad divinam notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessita-

[l] *Necessitatem.* [m] *Ambulantem.* [n] *Ambulat.* [o] *Non privantur absoluta libertate suæ naturæ.* [p] *Ambulans.* [q] *Non immerito.*

que Thuan. Reg. et Vict. secundus: *voluntate gradientem.*—1 Vict. primus, et Reg. *eum tum.*—2 *Naturæ habeat* Delph. Hack.—3 *Fient* edd. eædem.—4 *Quæ prius* edd. eædem. Uterque Thuan. *qua prius.*—5 Thuan. primus: *po-*

NOTÆ

bere agente, illæsa remaneat potestas ad utrumlibet) est evidens, vera, et certa scientia, sic etiam prænotio divina futurorum (quamvis in homine olim acturo intemerata perseveret potestas ad utrumlibet) est evidens, vera, et certa scientia. Atque id eo potius, quod quamvis mea locutio sit causa notionis, qua nunc cognoscis me loqui; nulla tamen res, sive præ-

tis esse nexibus absoluta: sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas, universale est; si ad seipsum respicias, singulare. Sed si in mea, inquies, potestate situm est mutare propositum, evacuabo[r] Providentiam, cum quæ illa prænoscit, forte mutavero. Respondebo, Propositum te quidem tuum posse deflectere, sed quoniam et id te posse, et an facias, quove convertas, præsens Providentiæ veritas intuetur, divinam te præscientiam[6] non posse vitare; sicuti præsentis oculi effugere non possis intuitum, quamvis te in varias actiones libera voluntate converteris. Quid igitur? inquies, ex meane[7] dispositione scientia divina mutabitur; ut cum ego nunc hoc, nunc illud velim,[8] illa quoque noscendi vices alternare videatur? Minime. Omne namque futurum divinus præcurrit intuitus, et ad præsentiam propriæ cognitionis retorquet, ac revocat:[9] nec alternat, ut tu existimas, nunc hoc, nunc illud prænoscendi vices: sed uno ictu mutationes tuas manens prævenit, atque complectitur. Quam comprehendendi omnia, visendique præsentiam, non ex futurarum proventu[s] rerum, sed ex propria Deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resolvitur quod paulo ante posuisti, indignum esse si scientiæ Dei causam futura nostra præstare dicantur. Hæc enim scientiæ vis[10] præsentaria notione cuncta complectens,[11] rebus omnibus modum ipsa constituit, nihil vero posterioribus debet.[t] [12] Quæ cum ita sint, manet inteme-

[r] *Destruam.* [s] *Eventu.* [t] *Refert acceptum.*

sui.—6 Thuan. secundus, et Reg. *divinam te præsentiam.*—7 *Quid igitur, inquies? Ex meane* Delph. Hack.—8 Uterque Thuan. et Vict. secundus: *nunc aliud velim.*—9 ' *Omne namque futurum divinus præcurrit intuitus, et ad præsentiam propriæ cognationis retorquet ac revocat*] Aurea sententia, sed literulæ vitio fœde deformata: reformavi ex scriptis in alium habitum: *propriæ cognitionis.* Id meæ fidei crede germanissimum esse, et salve quisquis es Lector.' *Bernart.* Ms. Rittersh. *cognitionis retorqueat ac revocet.*—10 Thuan. secundus: *scientia ejus.*—11 Reg. *cuncta prospiciens vel complectens.*—12 Thuan.

NOTÆ

sens, sive futura, est causa divinæ seu notionis, seu prænotionis: nam 'comprehendendi omnia visendique præsentiam, non ex futurarum proventu rerum, sed ex propria Deus simplicitate sortitus est:' ut nunc dicitur.

rata mortalibus arbitrii libertas. Nec iniquæ leges, solutis omni necessitate voluntatibus, præmia pœnasque proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisque ejus præsens semper æternitas[13] cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. Nec frustra sunt in Deo positæ spes, precesque; quæ cum rectæ sint,[14] inefficaces esse non possunt. Aversamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas spes animum sublevate, humiles preces in excelsa porrigite. Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta[15] probitatis,[q] cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.[u]

[u] *Dei.*

secundus: *dedit posterioribus.*—13 '*Semper-æternitas*] Sic conjunctim scribendum esse monet Fr. Juretus Miscellan. ad lib. III. Symmachi, Epist. 18. multis adductis exemplis: quale illud est Terentianum: *heri semper-lenitas.*' Sitzm.—14 *Rectæ sunt* Delph. Hack. Thuan. primus: *receptæ sunt.*—15 Vict. secundus: *indita.*

NOTÆ

[q] *Magna vobis est . . . necessitas indicta probitatis, &c.*] Nam ut loquitur S. Basilius in Regul. Brevioribus Respons. 2. 'Mens iners ex eo efficitur, seque justo plus dedit otiosæ securitati, quod Deum adesse non credit, qui scrutetur corda et renes. Si enim hoc crederet prorsus illud faceret, quod dictum est: providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commovear . . . Quis est enim,' inquit Respons. 29. 'alterius potestati subjectus, qui in oculis principis sui aliquid ausurus sit unquam eorum, quæ ipsi non placent?'

THEODORI PULMANNI CRANEBURGII

DE METRIS BOETHIANIS

LIBELLUS.

GENERA metrorum quibus in libris de Consolatione Philosophiæ usus est Boëthius sunt sex et viginti.

Metrum primum, Dicolon distrophon: constat enim heroico, et pentametro: quo bis utitur.

I. 1. Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mœstos cogor inire modos.
V. 1. Rupis Achæmeniæ scopulis, ubi versa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax.
-᳘᳘ -᳘᳘ -᳘᳘ -᳘᳘ -᳘᳘ --
-᳘᳘ -- - -᳘᳘ -᳘᳘ -

II. Monocolon. Versus est dactylicus Alcmanius tetrameter hypercatalectus: qui constat cæsura semiquinaria heroica, dactylo, et spondæo, sive trochæo: quo semel utitur.

I. 2. Heu, quam præcipiti mersa profundo.
-- -᳘᳘ - -᳘᳘ --

III. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus. Secundus Alcmanius dactylicus tetrameter acatalectus, qui quatuor dactylis componitur: interdum tamen, præterquam in quarta regione, spondæum admittit. Utitur hoc Metro semel.

I. 3. Tunc me discussa liquerunt nocte tenebræ,
Luminibusque prior rediit vigor.
-- -- -- -- -᳘᳘ --
-᳘᳘ -᳘᳘ -᳘᳘ -᳘᳘

IV. Monocolon. Versus est dactylicus Phalæcius pentameter hendecasyllabus, constans spondæo, dactylo, et tribus trochæis: quo bis utitur.

I. 4. Quisquis composito serenus ævo.
-- -∪∪ -∪ -∪ --

III. 10. Huc omnes pariter venite capti.
-- -∪∪ -∪ -∪ --

Hic vero in prima regione nonnunquam pro spondæo trochæum invenies.

V. Monocolon. Versus est anapæsticus Pindaricus, dimeter acatalectus, constans anapæsto: recipit tamen spondæum et dactylum: nonnunquam proceleusmaticum, sed rárius. Utitur hoc Carminis genere quinquies.

I. 5. O stelliferi conditor orbis.
III. 2. Quantas rerum flectat habenas.
IV. 6. Si vis celsi jura tonantis.
V. 2. Puro clarum lumine Phœbum.
V. 3. Quænam discors fœdera rerum.
-- -- -∪∪ -∪

Hoc Adonio finivit.

VI. Monocolon. Versus est Glyconius choriambicus trimeter acatalectus. Constat spondæo, choriambo, et Pyrrhichio: quo quinquies utitur.

I. 6. Cum Phœbi radiis grave.
II. 8. Quod mundus stabili fide.
III. 12. Felix qui potuit boni.
IV. 3. Vela Neritii ducis.

Verum in hoc Carmine primus quisque pes fere trochæus est, excepto ultimo versu, in quo nonnulli tamen *ulcere* legunt.

V. 4. Quondam porticus attulit.
-- -∪∪- ∪∪

VII. Monocolon. Versus est dactylicus Adonius dimeter catalecticus, constans dactylo et spondæo, sive trochæo. Semel hoc utitur.

I. 7. Nubibus atris.
-∪∪ --

VIII. Monocolon. Versus est iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, qui scazon appellatur, quod in sexta regione spondæum vel trochæum habeat. Recipit imparibus locis iambum, tribrachyn, spondæum, dactylum, et anapæstum: paribus iambum, et tribrachyn: apud comicos frequenter et anapæstum. Bis hoc utitur.

II. 1. Hæc cum superba verterit vices dextra.
-- ∪- -- ∪- ∪- --

III. 11. Quisquis profunda mente vestigat verum.
-- ∪- -- ∪- -- --

IX. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Asclepiadeus choriambicus tetrameter acatalectus, constans spondæo, duobus choriambis, et Pyrrhichio. Secundus est dactylicus Pherecratius trimeter acatalectus, constans spondæo, vel anapæsto, dactylo, et spondæo. Hoc metro semel utitur.

II. 2. Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas.

-- -UU- -UU- UU
-- -UU --

X. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus, constans trochæo, spondæo, dactylo, et duobus trochæis. Secundus est Glyconius: cujus supra VI. Carminis genere meminimus. Hoc metro semel utitur.

II. 3. Cum polo Phœbus roseis quadrigis
Lucem spargere cœperit.

-U -- -UU -U --
-- -UU- UU

XI. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est iambicus Anacreontius dimeter catalecticus, constans tribus pedibus et syllaba: primo enim loco habet iambum vel spondæum, secundo iambum, tertio iambum vel spondæum. Secundus Pherecratius: de quo IX. Carminis genere diximus. Hoc metro semel utitur.

II. 4. Quisquis volet perennem
Cautus ponere sedem,

-- U- U- -
-- -UU --

XII. Monocolon. Versus est anapæsticus Partheniacus dimeter catalecticus. In prima et secunda regione anapæstum vel spondæum recipit, tertia solum anapæstum, postea superest syllaba. Hoc Carminis genere bis utitur.

II. 5. Felix nimium prior ætas.
III. 5. Qui se volet esse potentem.

-- UU- UU- -

XIII. Monocolon. Versus est dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus: de quo paulo ante X. Carminis genere memoravimus. Hoc carmine bis utitur.

II. 6. Novimus quantas dederit ruinas.
IV. 7. Bella bis quinis operatus annis.

Hoc Adonio terminavit.

-U -- -UU -U --

XIV. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est iambicus Archilochius senarius acatalectus, imparibus locis recipiens interdum anapæstum, in fine Pyrrhichium vel spondæum. Secundus

est iambicus Archilochius dimeter acatalectus. Hoc metro semel utitur.

II. 7. Quicumque solam mente præcipiti petit,
Summumque credit gloriam.

XV. Monocolon. Versus est dactylicus Ithyphallicus tetrameter acatalectus, constans tribus dactylis, et Pyrrhichio: quo semel utitur.

III. 1. Qui serere ingenuum volet agrum.

XVI. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est iambicus senarius acatalectus: de quo XIII. Carminis genere diximus. Secundus est elegiacus pentameter. Hoc metro semel utitur.

III. 3. Quamvis fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogit avarus opes.

XVII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Phalæcius pentameter hendecasyllabus. Hic iambum pro spondæo in prima sede positum reperies. Secundus est Archilochius, vel, ut aliis placet, Alcmanius tetrameter acatalectus, constans duobus dactylis et totidem trochæis: quo metro semel utitur.

III. 4. Quamvis se Tyrio superbus ostro
Comeret, et niveis lapillis.

XVIII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Alcmanius trimeter hypercatalecticus, constans tribus pedibus heroici versus, et syllaba: ita tamen, ut non sit ex meris spondæis. Secundus est Pherecratius, de quo supra IX. Carminis genere memoravimus. Hoc metro semel utitur.

III. 6. Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu.

XIX. Monocolon. Versus est iambicus Anacreontius dimeter catalecticus: qui constat ex anapæsto, duobus iambis, et syllaba. Hoc semel utitur.

III. 7. Habet omnis hoc voluptas.

XX. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Asclepiadeus; de quo IX. Carminis genere diximus. Secundus est iam-

bicus Archilochius dimeter catalecticus: cujus XIV. metri genere meminimus. Hoc Carmine semel utitur.

III. 8. Eheu, quam miseros tramite devio
Abducit ignorantia!
– – –⏑⏑– –⏑⏑– ⏑–
– – ⏑– – – ⏑⏑

XXI. Monocolon. Versus est heroicus hexameter: quo semel utitur.

III. 9. O qui perpetua mundum ratione gubernas.
– – –⏑⏑ – – –⏑⏑ –⏑⏑ – –

XXII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Alcmanius tetrameter acatalecticus; cujus III. metri genere mentionem fecimus. Secundus est iambicus Archilochius dimeter acatalectus: de quo supra XIV. Carminis genere diximus. Hoc metro semel utitur.

IV. 1. Sunt etenim pennæ volucres mihi,
Quæ celsa conscendant poli.
–⏑⏑ – – –⏑⏑ –⏑⏑
– – ⏑– – – ⏑–

XXIII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est trochaicus Alcmanius dimeter acatalectus. Recipit locis imparibus trochæum, tribrachyn, nonnunquam dactylum: paribus vero cum supradictos, tum etiam spondæum et anapæstum. Secundus Pherecratius: cujus ante IX. Carminis genere meminimus. Hoc metro semel utitur.

IV. 2. Quos vides sedere celso
Solii culmine Reges.
–⏑ –⏑ –⏑ – –
⏑⏑– –⏑⏑ – –

XXIV. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Phalæcius pentameter hendecasyllabus: de quo supra XVII. metri genere diximus. Secundus est elegiacus. Hoc metro semel utitur.

IV. 4. Quid tantos juvat excitare motus,
Et propria fatum sollicitare manu?
– – –⏑⏑ –⏑ –⏑ – –
–⏑⏑ – – – –⏑⏑ –⏑⏑ –

XXV. Dicolon distrophon. Primus versus mistus videtur ex Sapphico et Alcmanio, constans trochæo, spondæo, vel dactylo cum syllaba, dactylo, et spondæo, vel trochæo. Secundus est Alcaicus tetrameter iambicus, constans ex penthemimere iambica, dactylo, et spondæo. Quid si hunc dixerimus compositum ex Alcaico dimidiato, et dimidiato Alcmanio? Hoc carminis genere semel utitur.

IV. 5. Si quis Arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi.
– – – – – – ᴗᴗ – ᴗ
ᴗ – ᴗ – – – ᴗᴗ – –

XXVI. Monocolon. Versus est dactylicus Archilochius, constans tetrametro bucolico, et tribus trochæis: quo semel utitur.

V. 5. Quam variis terras animalia permeant figuris!
– ᴗᴗ – – – ᴗᴗ – ᴗᴗ – ᴗ – ᴗ – ᴗ

NOTÆ VARIORUM

IN

BOETHII CONSOLATIONEM PHILOSOPHIÆ.

EX EDITIONE HACKIANA,

LUGD. BAT. 1671. 8VO.

NOTÆ VARIORUM

IN

ANICII MANLII TORQUATI

SEVERINI BOETHII

CONSOLATIONEM PHILOSOPHIÆ.

LIBER I.

Metr. 1. *Anicii*] Anicii, florentis jam olim reip. Ro. temporibus, clari atque illustres habiti sunt; L. enim Anicius Gallus Lucii filius, Marci nepos de Illyriis et eorum Rege Gentio triumphavit Proprætor an. Urb. DLXXXV. et L. Anicius Gallus Lucii fil. Lucii nepos Cons. fuit, collega Cor. Cethego an. Urb. DXCIII. Anicius Cerealis sub Nerone Cons. designatus. Ex ea familia primus ille Christianus senator Anicius Julianus: ex ea v. c. Probus sub Valentiniano præfectus prætorio; ejusque filii Anicius Hermogenian. Olybrius, Probinus, et Probus: ex ea Anicius Faustus, Anicius Maximus Boëtii ætate, omnes diversis temporibus Consules, cæterique plures, quos recensere singulos, operæ longioris esset. Nomen autem hoc, Boëtii præsertim sæculo, celebratum est, ob Anicium illum Julianum, qui, quemadmodum Flavius Constantinus primus imperatorum, ita primus senatorum Romanorum Christianus fuit. Unde postea omnes fere imperatores Flavii, sicut et senatores Anicii, affectata primaria illa familia, cognominabantur; ut Romanorum Græcorumque fasti annotant et vetera monumenta loquuntur. Aniciorum, Proborum scilicet et Olybriorum, splendorem Secundinus ad D. Augustinum scribens notat, cum ait, 'Ego namque fateor, non tali diligentia, nec tanta industria Anicianæ domus micare marmora, quanta tua scripta prælucent eloquentia:' quod et S. Gaudentius sermone de Machabæis confirmat. 'Anicios,' inquit apud Cassiodorum [Epist. XI. lib. X.] Rex Theodahadus, 'pene principibus pares ætas prisca progenuit.' 'Fa-

miliam,' inquit paulo post [Epist. sequenti] 'toto orbe prædicatam.' *Vallinus.*

Anicii Manlii Torquati] Phœbus Ecclesiasticæ historiæ Illustrissimus Baronius lucem dabit. Ann. VI. de Boëtio scribens: 'Nobilitate generis nulli secundus, prognatus nimirum ex antiqua Manlii Torquati familia, et eo qui Christianitate resplenduit Anicio gaudens atavo; adolescens Athenas, in quibus fuerant litteræ Philosophicæ restitutæ, petiit, ubi varia Philosophiæ pervestigans dogmata, Aristotelicis tandem sese totum addixit, toto illo decem et octo annorum curriculo, quibus est moratus Athenis: testatur id quidem ipse in libro quem edidit de disciplina scholarum, prope finem c. IV.' *Bernart.*

Manlii Severini] Utramque familiam videtur sanguine aut affinitate attigisse. Illa, a primis etiam. Reip. temporibus clara et patricia, Consules et Dictatores tulit. Hæc, Boëtii præsertim ætate, duos Consules, patrem anno Christi CDLXI. filium anno CDLXXXII. Romanis dedit. *Vallin.*

Boëtii] Serius nomen istud apud Romanos notum, atque nisi me conjectura fallit, ex Oriente Latio donatum est. Postquam enim apud Bizantium imperii sedem constituere imperatores, Græcæ familiæ miscuere se Romanis; unde prout quæque illustres fama viros tulit, ita nepotibus aut in eam ascitis nomen dedit. Porro cum Boëtii (hæc enim fuit veterum olim lapidum vetustiorumque dehinc omnium codicum scriptura) seu Boëthii plures fuerint; ut aliorum, qui pene omnes Græci fuerunt, memoriam omittamus, nostros tantum, hoc est, Romanos, hoc veluti stemmate recensebimus, ut referatur fuisse.

I. *Boëtius* v. c. sub Valentiniano Præfectus Prætorio, in ejusdem palatio una cum Aëtio amico, anno Christi CDLIV. trucidatus, ut meminere Victor Tuneti, Marcellinus Comes, et Cassiodorus in Chronicis. Paull. Diaconus lib. XV. qui 'senatorem nobilissimum' vocat.

II. *Anic. Manl. Flav. Boëtius*, nostri pater, anno CDLXXXVII. Consul. Cujus Synodus Romæ eod. an. coacta mentionem facit. Eumque Onuphr. Panvinius in Fastis, nostri patrem fuisse existimat, licet illi non Flavii, sed Severini, prænomen adscribat. Nos quoque in hoc inclinamus, quod nimirum ab Ennodio Epist. I. lib. VIII. Boëtio nostro fuisse dicatur 'vena purpurarum.' 'Prope inops,' inquit, 'ad scipionem adducitur suffragii Consularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio est, Latiaris scientia, et vena purpurarum.' Vena purpurarum, quia nempe pater, ut et multi alii majores, Consul fuerat: quia et mater fortasse illi ex Severinis Consularibus fuit. Sæpe enim ex avo materno sibi prænomen asciscebant. Porro 'venam' dixit Ennodius, hoc est, parentum sanguinem, eo sensu quo Focas Grammaticus, Virgilii patrem designavit his verbis, 'Quis non miracula rerum Hæc stupeat? Dives partus de paupere vena Emicuit.'

III. *Anic. Manl. Severin. Boëtius* Patricius primum, deinde Consul anno DX. postremo Magister Officiorum: summus utriusque Philosophiæ, ac Theologiæ, Mathematicarumque disciplinarum antistes. Quem multis elogiis, iisque clarissimis, idem ipse Rex Theodoricus ornavit, qui occidit: cujus mortem miraculis illustrem, is ipse, qui imperavit, flevit, ut Cassiodorus lib. I. Variar. et Procopius lib. I. Hist. Gothicæ auctores certissimi testantur. Quem celebrat Ennodius propinquus multis Epistolis. Cujus et meminere auctor Hist. Miscellæ lib. XV. Paull. Diaconus lib. XVII. Anastasius bib-

liothecar. in Joanne I. atque alii multi. Cujus filius fuit,

IV. *Anic. Manl. Severin. Boëtius*, qui puer cum Symmacho fratre item puero natu majore, Consul fuit ordinarius anno DXXII. Quem ingenio excelluisse testatum lib. II. Consol. modestissimus pater reliquit.

Excons. Ord.] Non amplius quam semel, anno videlicet DX. Neque enim Boëtii consulatus ille anni CDLXXXVII. nostri fuit, ut multi existimavere, sed patris. Ejus neque ipse meminit, data non semel occasione, nec propinquus Ennodius, gratulatus illi de unico ejus Consulatu anni DX. longiore Epistola, primi illius memoriam alioqui non omissurus.

Exmag. Off.] Monuerat jam olim Jo. Bernartius cod. Ms. optimum Berchemianum, quo usus fuerat, titulum hunc prætulisse, cui nos quoque consentire alterum Thuanum, et S. Victoris item alterum, optimæ notæ libros permonemus. Fuit igitur Magister Officiorum Boëtius, et quidem suo maximo malo. Cum enim, inter cætera hujus magistratus munia, incumberet illi aulicos seu Palatinos pene omnes Officiales seu Ministros, Fabricarumque armorum per provincias Præfectos judicare, et querelis provincialium acceptis, de iis ad principem, cujus in aula versabatur, referre; dum æquitati studet vir sapientissimus, Gothorum aulicorum potentia tunc et avaricia, in miseros Italos sævientium, sceleratorumque omnium inimicitias incurrit. Utque se eum magistratum gessisse invitum lib. III. Consol. ipse refert, cum alioquin recusanti grave periculum immineret; ita, ut eo minime ad fastum aut injuriam functum se ostendat, quæ causa non recusandi ejus fuerit, sic lib. I. subjungit, Philosophiam compellans: 'Atqui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti, Beatas fore respublicas, si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earum rectores studere sapientiæ contigisset. Tu ejusdem viri ore hanc sapientibus capessendæ Reip. necessariam causam esse monuisti, ne improbis flagitiosisque civibus, urbium relicta gubernacula, pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod a te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicæ administrationis optavi. Tu mihi, et, qui te sapientium mentibus inseruit, Deus, conscii, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omnium studium, detulisse: inde cum improbis graves inexorabilesque discordiæ, et, quod conscientiæ libertas habet, pro tuendo jure spreta semper potentiorum offensio.' Quæ omnia haud dubie eo magistratu abs se facta fuisse innuit; Adjutoremque, sic enim vocabatur, qui eo absente judicabat et jus dicenti aderat, sibi fuisse in eo Decoratum, nequissimum hominem lib. III. conqueritur. De quo eo loci. Non igitur absurdum fortasse fuerit, si quis supra pro *nullum me ad Magistratum* reponat, *nullum me ad Magisteriatum*: ut et lib. III. *gerere Magisteriatum*. Ea enim dignitas passim Magisteria, Magisteriatus, Magisterium; et qui gerit, Magister appellatur.

Patricii] Ut diserte affirmat Ennodius Parænesi didascalica, 'Est Boëtius Patricius, in quo vix discendi annos respicis, et intelligis peritiam sufficere jam docendi.' Et ipse lib. II. innuere videtur dum ait; 'Prætereo, libet enim præterire communia, sumptas in adolescentia negatas senibus dignitates.' Quod omnes veteres libri confirmant. *Vallin.*

Severini Boëthii] Manuss. ἐπιγραφή, ut exerte demit illud τὸ *Torquati*, ita disertim addit *Exconsulis ordinarii et Patricii*: quin Berchemianus optimus [illegible] Excons. ordinar. *Exmag. Offic. atque Patricii.* Notum

discrimen inter ordinarios et suffectos Consules. Constat ex fastis, non semel sed sæpius ordinarium Consulem Boëtium fuisse. Nota etiam Magisterii et Patriciatus dignitas. inter titulos vero inferiori ævo hæc relata, qui vel Cassiodori decem paginas evolverit, non ignorat. Consule Epist. XII. libro I. Var. Epist. II. libro II. Epist. XLVII. lib. IV. Denique ut plene et plane capias, lege formulas Consulatus, Patriciatus, et Magisterii, apud eundem Cassiodorum lib. VI. *Bernart.*

Consolationis Philosophiæ] Sic repositum ex vett. codd. manuscriptis, iisque optimæ notæ: neque aliam scripturam habent plerique Senecæ Consolationum libri in vett. membranis. Sensit quippe Boëtius, ut et alii scriptores, sæculorum superiorum barbariem, dum quisque infelix interpres aut temerarius scholiastes audet et titulum et orationis seriem turbare, plerumque et sententiarum ipsarum vim acumenque adulterare ac frangere; quod in nostro ita manifestum est, ut pene alius sit Boëtius, qui cum Commentariis D. Thomæ falso ascriptis legitur, quam qui in vetustis codicibus. *Vallin.*

Carmina . . . peregi] Diu equidem valdeque dubitavi, an satis Latine dici posset 'Peragere carmen;' quem tamen meum scrupulum probati postea exemere auctores Valerius Flaccus lib. 4. Argonaut. de Orpheo: 'Thracius at summa sociis e puppe sacerdos Fata Deum, et miseræ solans incommoda vitæ Securum numeris agit, et medicabile carmen.' Ausonius de Ludo VII. sapientum: 'Unam trecentis versibus sententiam Tandem peregit, meque respectans abit.' 'Peragere volumina,' dixit Plinius Secundus, lib. III. Epist. 5. 'Hac intentione tot ista volumina peregit, Electorumque commentarios [illegible]inta mihi reliquit.' Et: 'Peragere libros,' lib. 9. Epist. 1. 'Libros incolumi eo peregisti.' Isti loquendi formulæ non absimilis illa Horat. Carm III. Od. ult. 'Exegi monumentum ære perennius.' Et Ovid. in fine Metam. 'Jamque opus exegi.' *Sitzm.*

Fletibus ora rigant] Senecæ testimonio frequentissime utar in hisce Notis, annitarque demonstrare nullum fere legi carmen Boëthii, ex quo non appareat, eum studiosum fuisse imitatorem illius Tragici, qui ita in Octav. vs. 322. et seqq. 'Scindit vestes Augusta suas, laceratque comas, Rigat et mæstis fletibus ora.' *Idem.*

Has saltem] Imitatus esse Ovidium videtur, ex IV. Tristium Elegia I. non semel, 'Me quoque Musa levat Ponti loca jussa petentem, Sola comes nostræ perstitit illa fugæ: Sola nec insidias inter, nec militis ensem, Nec mare, nec ventos, barbariamque timet:' aliisque versibus ibid. Patetque ex hoc loco exulem nostrum, Theodorici aut metu aut terrore, ab omnibus amicis desertum: quid enim, post eversam Romam, a Gotho non cruentum exspectaretur? *Vallin.*

Ne nostrum comites persequerentur iter] Tanta est vis, tanta efficacia liberalium artium, ut conjunctæ cum animis nullo tempore deficiant, sed permaneant stabiliter ad summum exitum vitæ. Ovid. III. Trist. Eleg. 7. 'Nil non mortale tenemus Pectoris exceptis ingeniique bonis. En ego cum patria caream, vobisque domoque, Raptaque sint adimi quæ potuere mihi: Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque, Cæsar in hoc potuit juris habere nihil.' Et illud erat quod Stilpo apud Diogenem Laërtium lib. 1. Demetrio Antigoni filio, scriptis sibi tradere ea quæ amiserat volenti nihil suum se perdidisse respondit: quippe doctrinam et eruditionem sibi ademisse neminem, reliquaque sibi esse et eloquentiam et disciplinam. [illegible]

aurea Aristippi verba, qui comitibus naufragio ejectis, Rhodoque in patriam reverti volentibus, ita domi mandavit dicere: 'Ejusmodi possessiones et viatica liberis oportere parari, quæ etiam naufragio una possent enatare.' Rectissime. Nam ea sunt vera præsidia vitæ, quibus neque fortunæ tempestas iniqua, neque publicarum rerum mutatio neque belli vastatio potest nocere: vide Vitruvium in Procem. lib. VI. de Architectura. *Sitzm.*

Venit enim p. m.] Bion apud Diogenem Laërt. lib. IV. de vitis Philosophorum: τὸ γῆρας ἔλεγεν ὅρμον εἶναι τῶν κακῶν· εἰς αὐτὸ γοῦν πάντα καταφεύγειν. Non de nihilo itaque eam timere jubemur veteri Iambo: Φοβοῦ τὸ γῆρας· οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον. 'Time senectutem: haud enim sola advenit.' Maximinianus, seu, ut alii volunt, Cornel. Gallus: 'His veniens onerata malis inopina senectus, Cedere ponderibus se docet ipsa suis.' *Idem.*

Properata malis inopina senectus] Hinc colligitur, Boëtium, nondum senem, fuisse anno DXXV. occisum; puer enim desolatur parente, qui anno CDLXXXVII. Consul fuit. Circa annum DVIII. Patricius sed juvenis adhuc, ab Ennodio propinquo celebratur. Natum igitur credibile est circa annum CDXCV. Deinde solis sese ærumnis senem factum queritur, dum anno DXXIII. aut XXIV. tædia exilii, alii volunt carceris sui, describit his versibus: 'Venit enim properata malis inopina senectus, Et dolor ætatem jussit inesse suam. Intempestivi funduntur vertice cani.' Ante senectam igitur soloque dolore senex, et circa annum vitæ quinquagesimum sublatus est. Quam ejus ætatem refert quoque ejus marmorea vetus statua, quæ Romæ est in ædib. interque τὰ σύμμικτα Justiniani v. c. ejusque imago, quam inde optima manu expressam in hac editione exhiberi curavimus. *Vallin.*

Intempestivi...cani] Ovid. I. de Ponto, Eleg. 5. 'Ante meum tempus cogor et esse senex.' *Sitzm.*

Mors hominum felix] Hecuba apud Senec. in Troad. vs. 1170. et seqq. 'Sola mors votum meum. Infantibus violenta, virginibus venis; Ubicunque properas sæva: me solam times, Vitasque gladios inter, ac tela et faces; Quæsita tota nocte cupientem fugis.' In Agamemnone vs. 996. 'El. Mortem aliquid ultra est? Æg. Vita si cupias mori.' Quintilian. Declamat. IV. 'O mors laudanda fortibus, expetenda miseris, non recusanda felicibus, quantum te quæsivimus in bello.' *Idem.*

Quæ se nec dulcibus annis Inserit] Aliter Pub. Syrus: 'Dum vita grata est, mortis conditio optima est.' *Idem.*

Et mæstis sæpe vocata venit] Pub. Syrus:

Bona homini mors est { *vitæ* / *animi* } *quæ extinguit mala.*

Eheu quam] Senec. in Hercule Œt. vs. 122. 'Felices sequeris Mors, miseros fugis.' *Idem.*

Surda...avertitur aure] Statius II. Sylvar. 'Odistique chelyn, surdaque averteris aure.' *Idem.*

Merserat hora] Locutio Boëtio familiaris lib. II. initio, 'Suique magnum monstrat ostentum si quis Visatur una stratus ac felix hora.' Et epitaphio Elpes, quod ejus esse putatur, 'Quo sine mœsta dies, nox anxia, flebilis hora.' *Vallin.*

Protrahit ... moras] Senec. in Phœniss. vs. 45. et seqq. 'Desertor anime, fortis in partem tui, Omitte pœnas languidas longæ moræ, Mortemque totam recipe: quid segnis traho?' *Sitzm.*

Impia vita] 'Impia vivacitas' apud Quintilian. in Procem. lib. VI. Institut. Orator. 'Tunc igitur optimum fuit,' inquit, 'in faustum opus, et quicquid hoc est in me infelicium lit-

terarum, super immaturum funus consumpturis viscera mea flammis injicere, neque hanc impiam vivacitatem novis insuper curis fatigare.' *Idem.*

Quid me felicem] Senec. in Agam. vs. 741. 'Quid me vocatis sospitem solam e meis Umbræ meorum?' *Idem.*

Stabili non erat ille gradu] Prudentius in Præfat. lib. II. contra Symmachum: 'Mortalem Deus increpat Qui sit non stabili fide.' *Idem.*

PROSA 1. *Visa est mulier*] Non absimilis est Prodicianæ virtutis pictura apud Xenophontem Ἀπομνημονευμάτων lib. II. Sed eadem apud Philonem expressius lib. Μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι. Recteque hic Philosophia consolatrix inducitur; 'quæ ubi pectore recepta est hominum, inhonesto atque inutili affectu dispulso, totos in solido virtutis munimento confirmat, potentiores metu ac dolore faciens,' inquit Val. Max. lib. III. cap. 3. Philosophi enim est mentis morbos curare atque expellere: ἔργον γὰρ ἕξει οὐδὲν ἄλλο ἢ ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ προσήκοντα βίον ἀποκαθαίρειν. κοινός τε πάντων ἔσται πατὴρ καὶ παιδαγωγὸς, διορθωτής τε καὶ σύμβουλος καὶ κηδεμονικὸν πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχων, καὶ συνεργὸς ὢν παντὸς ἀγαθοῦ. τοῖς μὲν εὐημεροῦσι συνηδόμενος, τοῖς δὲ λυπουμένοις συνταλαιπωρῶν καὶ παραμυθούμενος αὐτούς. 'Nec enim aliud munus ejus erit,' inquit Simplicius in Epict. Enchirid. c. XXXI. 'quam et sese et alios ita repurgare, ut vitam naturæ humanæ convenientem agant, omniumque communis pater erit et pædagogus, et corrector, et consiliarius, seque curatorem præbebit omnium, et adjutor erit omnis boni. Congratulabitur iis quibus res secundæ sunt, vicem dolebit calamitosorum, eosque consolabitur.' Nec alium olim ob usum proceribus, ut Pericli Anaxagoras, Alexandro Antisthenes, Lysis Pythagoræus Epaminondæ, Scipioni Panætius, Athenodorus et Apollonides Stoici ac Demetrius Peripateticus Catoni, Athenodorus alter Augusto, Licinio Silano Heliodorus, Bareæ Sorano Egnatius Celer, Pæto Thraseæ Demetrius Cynicus, Epaphrodito Epictetus, Canio Julio suus, Juliano Cæs. Sallustius ac Maximus, magnisque aliis viris Philosophi in familia erant: qui eos in ipso vitæ cursu præceptis sapientiæ instituerent; et instante morte, labantem aut certe nutantem animum contra vim fortunæ et fati necessitatem firmarent. *Vallin.*

Oculis ardentibus] Virg. Georg. IV. de Proteo: 'Ardentes oculos intorsit lumine glauco.'

Oculis ardentibus, &c. atque inexhausti vigoris] In Panegyr. Maxim. et Constant. dicto: 'Te vero in quo adhuc istæ sunt integræ solidæque vires, hic totius corporis vigor, hic imperatorius ardor oculorum, immaturum otium sperasse miramur.' Q. Curtius lib. X. de Alexandro extincto: 'Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum.' *Sitzm.*

Ultra communem hominum valentiam] Plin. Epist. lib. VIII. Ep. ult. 'Longeque valentior amor ad obtinendum quod velis.' Noster lib. III. Prosa 9. 'Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei quem valentia deserit.' Et l. IV. Prosa 2. 'defuisse valentiam dubitare non possis:' idem valet quod 'potentia' ῥώμη. Romanæ urbis etymon sane hinc derivant Veteres. Solinus c. 2. 'Sunt qui videri velint Romæ vocabulum ab Evandro primum natum, cum oppidum ibi offendisset, quod extructum antea Valentiam dixerat juventus Latina: servataque significatione impositi prius nominis, ῥώμην Græce Valentiam nuncupatam.' Adi Fes-

tum in Roma. *Bern.*

Inexhausti vigoris] Ausonius ad Paulinum: 'Nostra senectus Servat inexhaustum, tibi gratificata, vigorem.' *Sitzm.*

Pulsare cœlum summi verticis cacumine videbatur] Horat. I. Carm. Od. 1. 'Quod si me Lyricis vatibus inseris Sublimi feriam sidera vertice.' Martialis lib. VIII. Epig. 36. 'Hæc Auguste tamen, quæ vertice sidera pulsat, Par domus est cælo, sed minor est Domino.' *Idem.*

Harum in extremo margine π, in supremo vero θ legebatur intextum] Practicam intelligit Philosophiam et Theoricam. De utraque vide B. Augustin. l. VIII. de Civit. Dei, cap. 4. Illam 'Activam,' hanc 'Speculativam' vocat Cassiodorus, I. Variar. Epist. 45. Aliter vero alii (ut Cicero et Apuleius) Philosophiam partiuntur. Ex quibus Cicero lib. I. Acad. Quæst. sic ait: 'Fuit jam a Platone accepta philosophandi ratio triplex. Una de vita et moribus: altera de natura et rebus occultis: tertia de disserendo, et quid verum et quid falsum, quid rectum in oratione pravumve, quid consentiens, quid repugnans, judicando.' Et idem lib. V. Tuscul. Quæst. ubi triplicem hunc animi fœtum ait existere: quorum 'unus' sit 'in cognitione rerum positus et in explicatione naturæ: alter in descriptione expetendarum fugiendarumve rerum: tertius in judicando, quid cuique rei sit consequens, quid repugnans; in quo inest omnis tum subtilitas disserendi, tum veritas judicandi.' *Idem.*

Π. Θ.] Designari his elementis Philosophiam πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν, 'activam et contemplativam' certum est. Hæc enim est apud Platonicos totius tum vitæ, tum philosophiæ divisio, quam utramque qui complectitur, is demum sapiens est. Hæc ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας, 'in veritatis cognitione,' versatur, quod τὰ νοητὰ καὶ τὸ θεῖον, 'intelligibilia ipsamque divinitatem' intelligat. Illa vero ἐν τῷ πρᾶξαι τὰ ὑπαγορευόμενα ἐκ τοῦ λόγου, 'in iis rebus agendis, quas recta ratio præscribit,' hoc est, in exercitatione virtutum. Unde Hierocles in Carm. Pyth. scribit, Ὅτι ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν φύσεως ἄνθρωπον ἀγαθὸν ἀποτελεῖται. ἡ δὲ θεωρητικὴ εἰς ὁμοιότητα Θεοῦ καθίστησι νοῦ καὶ ἀληθείας ἐλλάμψει, 'philosophiam, quæ versatur in agendo, virtutum vi hominem probum efficere: quæ autem in contemplando, illustratione mentis atque veritatis Deo similem reddere.' Hinc eidem, fit homo primum ἀγαθὸς, deinde θεός. Quam Platonis sententiam exponit tum idem Hierocles proœmio aurei commentarii, tum Alcinous εἰσαγωγῆς cap. 2. Nihil enim hoc toto opere aliud fere Boëtius quam Πλατωνίζει: quamquam ea quoque divisio Aristotelis sit ac Theophrasti, ut exponit Plutarchus proœmio lib. I. de placit. philosophor. et noster Boëtius Præfatione in Porphyrii εἰσαγωγὴν doctissima. *Vallin.*

Gradus quidam] Eos recenset idem Hierocles commentario illo aureo in Pythagor. aurea carmina; ea præsertim quorum initium est: Μὴ δ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι. Quibus vero gradibus Christiani ad sapientiam, hoc est, ad Deum contemplandum, perveniant, docet D. Augustinus lib. II. de doctrina Christ. cap. 7. et lib. IV. de Trinit. cap. 1. *Id.*

Poëticas Musas] Quas Philosophia e conspectu suo fugat, quia, ut inquit Plato lib. X. de Rep. παλαιὰ μέν τις διαφορὰ φιλοσοφίᾳ τε καὶ ποιητικῇ, 'vetus est Philosophiæ et Poëtices dissensio.' Quod nimirum Poëtæ in movendis ad voluptatem affectibus toti fere sint, quos rectæ rationi subjicere philosophiæ præcipuum officium est. Neque alia de causa Poësim e sua civitate pellit ibidem Plato, ait enim, εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν

παραδέξῃ ἐν μέλεσιν ἢ ἔπεσιν ἡδονή σοι καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον, ἀντὶ νόμου τε καὶ τοῦ κοινῇ δόξαντος ἀεὶ εἶναι βελτίστου λόγου, 'Si autem voluptuosam Musam in canticis et carminibus acceptaveris, voluptas in civitate ac dolor, legis et ejus, quod semper optimum visum est, rationis videlicet loco, dominabuntur.' Hinc eas noster 'Scenicas meretriculas' vocat, hoc est, molli, scenico et ad voluptatem comparato habitu cultuque comptas, ut qui Philosophiam non deceat. Philonis quoque Virtus ad Voluptatem, *Τὴν τερατουργὸν καὶ μάχλον καὶ μυθολόγον εἶδον ἡδονὴν τραγικώτερον ἐνεσκευασμένην, καὶ λιπαρῶς θαμινά σοι προσομιλοῦσαν*, 'Hanc aspicio præstigiatricem, impudicam et nugatricem splendide ac scenice ornatam blanditiis te aggredi.' Unde in Gorgia ait, Poësim, Rhetoricam, Sophisticen esse *κολακείας* 'adulationes,' *ὅτι τοῦ ἡδέος στοχάζεται ἄνευ τοῦ βελτίστου*, 'quod' earum unaquæque, 'nulla optimi habita ratione, ad voluptatem tanquam scopum tendat.' Quamquam Poësim quoque in eodem de Rep. libro in Rep. admittit ac laudat, eam videlicet quæ *ὕμνους θεοῖς καὶ ἐγκώμια*, 'hymnos in Deos, et' fortium illustriumque virorum 'laudationes' continet. Quod ille ab Hesiodi *θεογονίᾳ* acceperat, ubi officium Poëtæ materiemque sic illi præscribit, *Αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεοὺς οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.* 'Nempe Poëta Res priscorum hominum claras, Divosque beatos, Summo stellantis regnant qui in culmine Olympi Cantarit, famulus Musarum.' Quam dialogo *Ἴωνος* multis summisque laudibus effert idem Plato. *Vallin.*

Commota paulisper] Ex decoro, neque enim decuit Philosophiam diu irasci: bene Aristoteles: *τὸν σόφον μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δὲ μὴ εἶναι.* 'Sapientem mediocres affectus habere, nullos non habere.' *Bernart.*

Hæ sunt enim quæ infructuosis] Pontius Paulinus ad Ausonium, de Poëtis aliisque Ethnicorum scriptoribus: 'Qui corda falsis atque vanis imbuunt: Tantumque linguas instruunt, Nihil adferentes, ut salutem conferant: Quod veritatem detegat. Quid enim tenere vel bonum aut verum queant, Qui non tenent summum caput, Veri bonique fomitem, et fontem Deum? Quem nemo nisi in Christo videt.' *Sitzm.*

Hunc vero Eleaticis atque Academicis studiis attigistis enutritum] Restitui ex scriptis insigni Aposiopesi: *Hunc vero Eleaticis atque Academicis studiis enutritum? Sed abite potius.* Theodor. l. II. de Princ. 'Gens vero Philosophorum, qui apud nos Eleatici nominantur, a Xenophane atque altius initium ducens.' vide, si pretium operæ tibi, Clem. I. Stromat. Euseb. x. de præparatione Euangelica. *Bern.*

Eleaticis ... studiis] Dialecticis. Zeno ex Elea Lucaniæ urbe, quæ post Silarim juxta sinum Possidoniatem sita est, fuit oriundus. Hic ipse fuit inventor primus Dialecticæ. Diog. Laërt. in Proœm. Alexander ab Alex. lib. I. cap. 30. *Sitzm.*

Academicis] Platonicis, quibus Boëthius fuit addictissimus. *Innutritum*] Apuleius lib. IV. Metam. 'Omnibus delitiis innutrita:' de virgine captiva loquitur. *Idem.*

Eleaticis, atque Academicis] 'Eleaticis,' hoc est, iis quæ pertinent ad Dialecticam, cujus inventor fuit Zeno Eleates, quam multi coluere, et præcipue [cujus libros transtulit commentatusque est Boëtius] Aristoteles, qui in ea excelluit. Cicero lib. I. de Oratore, refert 'multo plura' de arte dicendi 'Aristotelem, quam omnes dicendi magistros dixisse, multoque meliora.' Is enim, ut Symmachi lectissimis verbis utar, 'naturam bene loquendi, in artem redegit.' Cum igitur non solum universam Dialecticam Aristotelis, quum interpretatio-

nibus, tum commentariis illustrarit, sed ad eam enucleandam multa ipse pepererit, jure per Eleatica studia, Dialecticam seu λογικὴν, disserendi rationem intelligas. ‘Academicis,’ iis scilicet, quæ ex Platonis Platonicorumque libris hauserat, quibus addictissimus fuit. Cui enim dubium est Platonicos, Academicos vocari? *Vallin.*

Sed abite potius Seirenes usque in exitium dulces] Pindarus Olymp. Od. 1. scribit ‘Poëticen omnia facere, quæ μείλιχα sint hominibus.’ *Sitzm.*

Ne dignoscere possem, quænam, &c.] Mss. *Nec dignoscere.* Ita in vetustiss. membranis Vegetii lib. III. cap. 5. legitur: ‘Sunt et alia multa (al. *muta*) signa, quæ Dux belli in equis, aut indumentis, et in ipsis armis, ut dinoscatur hostis, præcepit custodiri.’ *Idem.*

METR. 2. *Heu, quam præcipiti mersa profundo*] Lactantius de resurrect. Dom. die: ‘Qui genus humanum cernens mersum esse profundo.’ *Idem.*

Tendit in externas ire tenebras] Prudent. περὶ στεφάνων Hym. 1. ‘Absit ut cælestis ignis se tenebris misceat.’ vid. quæ not. ad Metr. 9. lib. III. vs. 25. *Idem.*

Suetus in ætherios ire meatus] Apul. in principio lib. De Mundo: ‘Homines philosophiam Ducem nacti, ejusque inventis imbuti, animo peregrinari ausi sunt per cæli plagas, his itineribus, quæ exploratione acuminis sui pervia sapientiæ, solis cogitationibus viderant.’ *Idem.*

Cernebat rosei lumina Solis] Senec. in Oct. vs. 378. ‘Cælum intueri, Solis et currus sacros, Mundique motus, Solis alternas vices, Orbemque Phœbes, astra quem cingunt vaga, Lateque fulgens ætheris magni decus.’ Diog. Laërt. libro II. de Anaxagora: ἐρωτηθείς ποτε εἰς τί γεγένηται, Εἰς θεωρίαν (ἔφη) ἡλίου, καὶ σελήνης, καὶ οὐρανοῦ. Vid. quæ not. ad Carm. ult. lib. v. *Idem.*

Lumina Solis] Val. Flacc. lib. v. Solem vocat ‘Æternum lumen:’ ‘Non aliter quam si radiantis adiret Ora Dei, verasque æterni luminis arces; Tale jubar per tecta micat.’ De diversis vero nominibus Solis ejusque magnitudine vid. Macrob. in Somn. Scip. lib. I. cap. 20. *Idem.*

Sidera Lunæ] Manil. lib. II. ‘Nunc sidera Lunæ Mota tenens.’ Q. Curt. lib. IV. de Reb. Gest. Alexandri Magni: ‘Prima fere vigilia Luna deficiens primum nitorem sideris sui condidit. Deinde sanguinis colore suffuso, lumen omne fœdavit.’ Quid inter stellam et sidus intersit, docet Macrob. lib. I. in Somn. Scip. c. 14. Lactant. lib. II. Div. Instit. cap. 5. ‘Illi Solem et Lunam: vos etiam sidera Deos putatis.’ *Idem.*

Et quæcunque vagos stella rec.] Seneca in Herc. Fur. vs. 125. ‘Nox victa vagos Contrahit ignes.’ Quintilian. Declam. v. ‘Alia toto sparsa cælo vagos cursus certis emetiuntur erroribus.’ Vide Apulei. de Mundo et de Deo Socratis, ubi Planetas ab imperitis ‘Vagas stellas’ appellari asserit. At Macrob. in Somn. Scip. lib. I. cap. 18. non solum manifestissimam rationem, sed visum quoque ipsum monstrare, quod Planetæ errent, firmis probat rationibus. Ut porro hoc tralaticie addam, videtur mihi Boëthius illorum accedere opinioni, qui Sole et Luna exclusis, quinque duntaxat stellas in errantium censum venire voluerunt. Diog. Laërtius in Platone: Πρὸς χρόνου γένεσιν, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τὰ πλανώμενα γίνεσθαι. ὅπως δὲ διάδηλος τῶν ὡρῶν ᾖ ἀριθμὸς, καὶ μετάσχῃ τὰ ζῶα ἀριθμοῦ, τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἀνάψαι τὸν θεόν. εἶναι δὲ ὑπὲρ μὲν τὸν τῆς γῆς κύκλον σελήνην, ἐν δὲ τῷ ἐχομένῳ ἥλιον, ἐν δὲ τοῖς ἐπάνω τοὺς πλανήτας: quæ hausisse liquet Diogenem ex Platonis Timæo. Macrob. lib. II. in Som. Scip. cap. 10. ‘Ut omnis latitudo qua Sol cum quinque vagis et Luna ultro citroque discurrunt habeat

subjecti humoris alimoniam.' Alia vid. in Collectan. Jani Dusæ filii ad Propert. Eleg. 1. lib. IV. *Idem.*

Quin etiam causas] Manil. lib. I. 'Cur imbres ruerent, ventos quæ caussa moveret, Pervidit.' *Idem.*

Flamina soll. æq. P.] Arnobius lib. I. Adv. Gentes, 'Flaturas' nominat. 'Quid enim si hoc pacto navigationis cupidissimus conqueratur ventos jam diu non esse, et cæli conquievisse flaturas?' Et lib. VI. 'Aëris fluores.' 'Intelligimus omnes ventos aëris esse fluores, pulsos et mundanis rationibus concitatos.' Valer. Flacc. lib. III. 'Flamina conticuere; jacet sine flatibus æquor.' *Idem.*

Autumnus gravidis influat uvis] Stat. 1. Sylvar. 'Et multo gravidus mero December.' Claudian. de Laudib. Stilic. l. II. vs. 466. 'Autumni maturet gramina Virgo, Lenior et gravidis allatret Sirius uvis.' 'Autumnum' pro ipso fructu autumnali posuit Ovid. IX. Met. Fab. 1. 'Incessit, totumque tulit prædivite cornu Autumnum.' Item Seneca Thyest. vs. 167. 'Totus in arduum Autumnus rapitur, sylvaque mobilis.' 'Mustulentæ Autumni delitiæ' Apul. l. 9. Dicitur et 'Autumnitas,' quo nomine usi Veteres. Vide Notas eruditiss. Joh. a Wouwern ad Minutium Felicem, et Miscellanea Francisci Jureti, ad lib. III. Symmachi, Epist. 23. *Idem.*

Latentis Naturæ varias reddere caussas] Eadem fere scribit de Archimede Silius Ital. lib. XIV. Et Lucret. lib. I. de Epicuro: 'Virtutem irritat animi, confringere ut arta Naturæ primus portarum claustra cupiret.' *Idem.*

Declivemque gerens pondere vultum] Prudent. in Hamartig. 'Nam quia Naturam tenuem declivia vitæ Pondera non reprimunt.' Vid. quæ not. ad vs. 5. Met. lib. IV. *Idem.*

PROSA 2. *Invicta te firmitate tuerentur*] P. Syrus: 'Non eripit fortuna, nisi quod et dedit.' *Idem.*

Lethargum patitur] Horat. Serm. II. Sat. 3. 'Lethargo grandi est oppressus.' De hoc morbo præter Lucret. lib. III. Q. Serenus, cap. 56. 'Denique nonnunquam somno sic membra gravantur, Ut conjungatur lecto sopor altus acerbo.' Et Cornel. Celsus, lib. III. cap. 20. 'Alter quoque morbus est aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: at in hac marcor, et inexpugnabilis pæne dormiendi necessitas, λήθαργος Græce nominatur: atque id quoque genus acutum est, et nisi succurritur, celeriter jugulat.' *Idem.*

Oculosque meos siccavit] Propert. lib. III. Eleg. 5. 'Humidaque impressa siccabat lumina lana.' *Sitzm.*

METR. 3. *Discussa nocte*] Senec. in Herc. Œt. vs. 1707. 'Nube discussa diem Pande.' Claudian. De Laudib. Stilic. lib. II. vs. 11. 'Vultuque sereno Discussis tenebris in lucem sæcula fudit.' Min. Felix in Octavio: 'Et cum discussa caligine de tenebrarum profundo in lucem Sapientiæ et Veritatis emergerem, non respuit comitem, sed quod est gloriosius præcucurrit.' Apuleius Metam. lib. II. 'Nocte discussa Sol novus diem fecit.' *Idem.*

Ut cum præcipiti] Senec. in Hippolyto, vss. 734. 'Fugit insanæ similis procellæ Ocyor nubes glomerante Coro.' Virgil. I. Georg. 'Sæpe etiam immensum cœlo venit agmen aquarum, Et fædam glomerant tempestatem imbribus atris Collectæ ex alto nubes.' Silius Ital. lib. III. 'Interdum adverso glomeratus turbine Corus In media ora nives fuscis agit horridus alis.' *Idem.*

Corus] Est idem qui 'Caurus.' Nam et 'plostrum' et 'plaustrum,' 'clostrum' et 'claustrum' dixere Veteres. Apuleius de Mundo: 'Caurus Græce ἀργέστης vocatur, is est adversus Aquiloni.' *Idem.*

Boreas] Apuleius de Mundo: 'Qui

ab æstiva et solstitialis Orientis meta venit βορέας Græce, Latine Aquilo nominatur. Hinc αἰθρηγενέτην, quod sit alias serenus, Homerus ait: Boream vero ἀπὸ τῆς βοῆς, quod non sine clamore soleat intonare.' Agellius lib. II. cap. 22. 'Boream putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniam sit violenti flatus et sonori.' De honore isti vento ab Atheniensibus, Thuriis, Megalopolitis exhibito habes apud Ælian. lib. XII. Var. Hist. cap. 61. *Idem.*

Et clausum reseret diem, Emicat] Martianus Capella lib. I. de Phœbo: 'Atque idem pallio rutilante, ac reserato stellantis poli limine, Sol repente clarus emicuit.' *Idem.*

Oculos radiis ferit] Ennius I. Ann. 'Exin candida se radiis dedit ista foras lux.' Silius lib. III. in fine: 'Majorque repente Lux oculos ferit.' *Idem.*

PROSA 3. *Hausi cœlum*] Q. Curt. lib. V. de Reb. gestis Alex. 'Alium domi esse cœli haustum, alium lucis aspectum.' *Idem.*

Supero cardine delapsa] Themistius Orat. I. Σωκράτης δὲ ἐκεῖνος ὁ Σωφρονίσκου θείᾳ μοίρᾳ μόνῃ παραγενέσθαι ἐς ἀνθρώπους, 'Socrates' denique 'Sophronisci' ille filius 'divina duntaxat sorte' Philosophiam "in hominum genus delapsam fuisse testatus est;' in Sophista Platonis ubi et Prodicus sapiens θεῖος dicitur. Quod sit nimirum (ut ait Rex Indorum Phraotes apud Philostr. in vita Apollonii lib. II. cap. 12.) θειότατον τῶν κατ' ἀνθρώπους, 'omnium, quæ sunt apud homines, divinissimum.' Seneca Epist. XC. 'Quis dubitare, mi Lucili, potest, quin Deorum immortalium munus sit, quod vivimus: Philosophiæ, quod bene vivimus? Itaque tanto plus nos debere huic quam Diis, quanto majus beneficium est bona vita, quam vita?' Quid enim cœlestius, aut ad Deos propius accedit, quam homo omnia cum recta ratione faciens? *Vallin.*

Ante nostri Platonis ætatem] Solone, Anaxagora, et Pythagora in exilium actis: Zenone vero Eleate aliisque optimis viris morte damnatis. *Idem.*

Certamen....certavimus] Ita Homerus Iliad. Γ. πόλεμον πολεμίζειν. 'Pugnare pugnam' apud Plautum in Pseudolo Act. I. scen. 5. 'Priusquam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius Dabo aliam pugnam claram et commemorabilem.' Gaudet autem noster Boëtius hac verborum figuratione, nam et infra lib. II. Pros. 1. dixit, 'Ludere ludum,' et lib. eod. Pros. 5. 'Ornare ornamentis.' Græcis maxime familiare hoc loquendi genus esse docet C. Rittersh. ad Oppianum. *Sitzm.*

Cujus hereditatem] Huic loco non absimilis habetur apud Philostr. vitæ Apollonii lib. II. cap. 12. ubi Phraotes Indorum Rex ait, Τοὺς δὲ πολλοὺς ὥσπερ σκυλεύσαντας αὐτὸ ἑτέρων, περιβεβλῆσθαί τε αὐτὸ ἀναρμόστως, καὶ σοβεῖν ἀλλοτρίαν ἐσθῆτα ἐπισύροντας. Et mox, Τὸ δὲ αἴτιον, νόμοι ὑμῖν οἶμαι εἰσιν. εἰ μὲν τὸ νόμισμα παραφθείροι τίς, ἀποθνήσκειν αὐτόν. καὶ παιδίον, εἴ τις παρεγγράφοιτο· ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι ἐπὶ τούτῳ. τοὺς δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑποβαλλομένους, ἢ παραφθείροντας, οὐδεὶς οἶμαι νόμος παρ' ὑμῖν ἴσχει, οὐδὲ ἀρχή τις ἐπ' αὐτοὺς τέτακται, 'Plurimos autem apud vos esse audio, qui tanquam alienam rem' Philosophiam 'deprædantes, eaque tanquam veste inepte tamen se induentes, elati incedunt vestem trahentes alienam. Hujus autem mali causam esse arbitror leges vestras. Si quis enim numisma adulterinum cuderit, capite plectitur: si quis etiam pupillum circumvenerit, aut aliud quidpiam fecerit ejusmodi. Philosophiæ vero simulatores aut corruptores, nulla ut audio apud vos lex coërcet, nec ullus huic rei magistratus præficitur.' *Vallin.*

Cujus hereditatem] Vide hac de re

præter Diogenem Laërt. B. Augustinum lib. VIII. De Civ. Dei cap. 7. et ibi Lud. Vivem. *Sitzm.*

Nostri habitus] Seneca Epist. 55. 'Adeo Philosophia sacrum quiddam est et venerabile, ut etiam si quid illi simile est, mendacio placeat.' *Vallin.*

Quod si nec Anaxagoræ fugam, nec Socratis venenum, nec Zenonis tormenta, quoniam sunt peregrina, &c.] Minime erunt peregrina, si legatur Diog. Laërtius de vitis Philosophorum. Nobis singulorum vitam fortunamque multis dictis jam recensere, 'perdelirum esse videtur.' *Sitzm.*

Quod si nec Anaxagoræ fugam] Cum quinque talentis multatus, exilioque ab Atheniensibus damnatus, Lampsacum profectus est, ubi et diem suum obiit. Adi Laërtium in Anaxagora. *Bern.*

Anaxagoræ fugam] Nempe exilium, quod est φυγὴ, in quod Atheniensium decreto actus est: sive fugam, quod ut alii volunt, ipse sua sponte in exilium iverit. Vid. Diogen. Laërt. *Vallin.*

Nec Zenonis tormenta] Zenonem Eleatem intelligit, Dialecticæ inventorem: de cujus tormentis non eadem scriptores tradidere. Laërtius, cum Learchum tyrannum seu ut alii volunt Diomedontem profligare voluisset, constantissime tormentis omnibus restitisse, tandem ne dolore victus socios proderet, linguam dentibus præcidisse et in tyranni faciem expuisse scribit: eadem Cicero, Tusc. Quæst. l. II. eadem Theodoritus de Græcarum affect. cur. l. VIII. Erasthenem citans. Valerius vero, lib. III. c. 3. Zeno Eleates, 'Agrigentum,' inquit, 'miserabili servitute obrutum petiit, tanta fiducia ingenii ac morum suorum fretus, ut speraret et tyranno et Phalari vesanæ mentis feritatem a se deripi posse. Postquam deinde apud illum plus consuetudinem dominationis, quam consilii salubritatem valere animadvertit; nobilissimos ejus civitatis adolescentes, cupiditate liberandæ patriæ inflammavit: cujus rei cum indicium ad tyrannum manasset, convocato in forum populo, torquere eum vario cruciatus genere cœpit, subinde quærens quosnam consilii participes haberet. At ille nec eorum quempiam nominavit, et proximum quemque ac fidissimum tyranno suspectum reddidit, increpitansque Agrigentinis ignaviam ac timiditatem, effecit, ut subito mentis impulsu concitati, Phalarim lapidibus prosternerent. Senis ergo unius eculeo impositi non supplex vox, nec miserabilis ejulatus, sed fortis cohortatio, totius urbis animum fortunamque mutavit.' A quibus omnibus diversum it Tertullianus Apologetico: 'Zeno Eleates consultus,' inquit, 'a Dionysio, quidnam Philosophia præstaret, quum respondisset contemptum mortis: flagellis tyranni objectus, sententiam suam ad mortem usque signabat.' Æstuo profecto, nec cuneum reperio huic nodo. *Bern.*

Zenonis] In cruciatus auctore et genere penitus variant auctores. Diogenes Laërtius [ex quo idem Suidas scripsit] in Nearchi tyranni os linguam præcisam conspuisse; deinde ex Hermippo, illum in cavum lapidem injectum contusumque fuisse inquit. Ab eo Val. Maximus dissentit, qui lib. III. c. 3. Phalaridis Agrigentinor. tyranni jussu cruciatum refert, ut et Cicero, Anaxarchum Nicocreonti Cypriorum tyranno ad ultimum amputationem linguæ minitanti respondisse; 'Non erit,' inquit, 'effœminate adolescens, hæc quoque pars corporis mei tuæ ditionis: protinusque dentibus abscissam et commanducatam linguam in os ejus ira patens exspuit.' Tertullianus quoque sub finem apologetici diversum abit, 'Zeno Eleates,' inquit, 'consultus a Dionysio, quidnam philosophia præ-

staret, cum respondisset contemptum mortis, impassibilibus flagellis tyranni objectus, sententiam suam usque ad mortem signabat.' Credas omnes in id conspirasse, ut diversa scriberent. Sed is tamen nodus solvetur si distinctis illis patientiæ exemplis, pro comperto et certo maneat, ut certe ex Plutarcho lib. περὶ ἀδολεσχίας, Clemente Alexandrino IV. Στρωματέων, Theodoreto Ἑλληνικῶν παθημάτων Serm. VIII. aliisque constat, Zenonem, non alium quemquam, Eleam patriam dum in libertatem vindicare conatur, Nearchi tyranni jussu cruciatum, inter tormenta 'avulsam sedibus linguam suam,' ut ait Amm. Marcellinus l. XIV. 'cum cruento sputamine in oculos interrogantis Cyprii Regis impegisse.' Anaxarchum vero, ut cum Laërtio omnes pœne auctores affirmant, Nicocreontis Cyprii tyranni jussu in pilam saxeam conjectum, ibique ferreis malleis cæsum, celebre hoc dictum geminasse, Πτίσσε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πτίσσεις: 'Tunde, tunde Anaxarchi capsam, Anaxarchum autem non tundis.' *Vallin.*

At Canios, at Senecas, at Soranos] Canii Julii viri magni constantiam in morte perferenda, describit Seneca de Tranquillitate cap. 14. ipsius Senecæ deplorandam mortem Annal. XV. Sorani viri illustris necem Annalium XVI. Tacitus refert. *Bern.*

At Canios, at Senecas, at Soranos] Canii Julii mortem constantiamque videre est apud Senecam lib. de Tranquill. cap. 14. ubi scribendum censet Lipsius *Canus*, non *Canius*. 'Annæi Senecæ,' apud Suetonium in Nerone: veterem interpretem Juvenalis Satyr. v. Annalium Taciti XV. 'Bareæ Sorani,' eorumdem Annalium XVI. *Vallin.*

At Canios] Canii Julii, quem 'natrix Pop. Romani, Phaëtonque orbis terrarum C. Cæsar Caligula' est prosequutus, passim meminit Seneca philosophus. *Sitzm.*

At Senecas] Vetus Interpres Juvenalis in Sat. v. 'Hic sub Claudio quasi conscius adulteriorum Juliæ Germanici filiæ, in Corsicam relegatus, post triennium revocatus est. Qui etsi magno desiderio Athenas intenderet, ab Agrippina tamen erudiendo Neroni in palatium adductus, sævum immanemque natum et sensit cito et mitigavit, inter familiares solitus dicere: Non fore sævo illi leoni quin gustato semel hominis cruore ingenita redeat sævitia. Huic postremo, quod habitus esset inter conscios conjurationis Pisonianæ, Nero per tribunum ultimam necessitatem denuntiavit. Hic interritus amicorum animos, quibus jam ejus casus lacrimas exciverat, ad firmitudinem revocavit, rogitans: Ubi præcepta sapientiæ? ubi tot per annos meditata ratio adversus imminentia? cui præterea ignara fuerit Neronis sævitia? neque aliud superesse post matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris præceptorisque necem adjiceret. Deinde sibi venas præsecans, crurumque venas abrumpens, et durante tractu lentitudineque mortis, hausto veneno, et postremo calidæ aquæ stagnum introiens, exanimatus est.' *Idem.*

At Soranos] Bareas Soranus, Proconsul Asiæ, justitiæ atque industriæ studiosior Neronem sibi offensum reddidit, a quo tandem mortis dato arbitrio vita excedere est jussus. De hoc Tacitus l. XVI. Annalium: 'Trucidatis tot insignibus viris, ad postremum Nero virtutem ipsam exscindere concupivit, interfecto Barea Sorano et Thrasea Pæto, olim utrisque infensus.' *Idem.*

Quos nihil aliud in cladem detraxit] Ms. Rittersh. *dejecit*. De tribus posterioribus, quorum mentionem facit, paucis dicemus. *Idem.*

Quod nostris moribus instituti, studiis improborum dissimillimi videbantur] In

eundem sensum Petronius Arbiter: 'Non dubium est, si quis vitiorum omnium inimicus rectum vitæ iter cœpit inspicere, primum propter morum differentiam odium habet: quis enim potest probare diversa.' *Idem.*

Itaque nihil est, quod admirere] Salvianus lib. v. de Gubernatione Dei, convenienter ait: 'Ac per hoc infelicissimi pauperes sic sunt, quasi inter concertantes procellas in medio mari positi, nunc istorum scilicet, nunc illorum fluctibus obruuntur.' Et Cassiodor. lib. v. Variar. Epist. 40. 'Inter mundi fluctuantes procellas unde se humana fragilitas contineret, si nostris actibus mentis firmitas non adesset?' *Idem.*

METR. 4. *Quisquis composito serenus ævo*] Senec. in Herc. Œt. vs. 107. et seqq. 'Quisquis sub pedibus fata rapacia Et puppem posuit luminis ultimi. Non captiva dabit brachia vinculis Nec pompæ veniet nobile ferculum. Et vs. 1834. 'Non est gemendus, nec gravi urgendus nece, Virtute quisquis abstulit fatis iter.' In Thyest. vs. 365. 'Qui tuto positus loco Infra se videt omnia, Occurritque suo libens Fato, nec queritur mori.' *Idem.*

Minæque Ponti] Senec. in Herc. Œt. vs. 49. 'Tulimus Oceani minas.' *Idem.*

Torquet...ignes] Val. Flaccus lib. IV. 'Sic ubi prorupti tonuit cum forte Vesevi Hesperiæ letalis apex; vix dum ignea montem Torsit hiems, jamque Æoas cinis induit urbes.' *Idem.*

Vesevus] Mons Campaniæ, ab æstu et igne nobilissimus. Apuleius de Mundo: 'Quibusdam subter occulti sunt spiritus, et flantes incendia indidem suspirant: ut Lipara, ut Ætna, ut Vesuvius etiam noster solet.' Minutius Felix: 'Sicut ignes Ætnæ et Vesuvii et ardentium ubique terrarum flagrant, nec eroganțur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.' Eleganter Silius lib. XII. 'Monstrantur Veseva juga, atque in vertice summo Depasti flammis scopuli, fractusque ruina Mons circum, atque Ætnæ fatis certantia saxa.' *Idem.*

Aut celsas soliti ferire turres] Horat. III. Carm. Od. III. 'Justum et tenacem propositi virum Non civium ardor prava jubentium, Non vultus instantis tyranni Mente quatit solida, neque Auster Dux inquieti turbidus Hadriæ, Nec fulminantis magna Jovis manus: Si fractus illabatur orbis Impavidum ferient ruinæ.' Senec. in Thyest. vs. 355. 'Quem non concutiet cadens Obliqui via fulminis, Non Eurus rapiens mare, Aut sævo rapidus freto Ventosi tumor Hadriæ.' *Idem.*

Via fulminis movebit] Senec. in Agam. vs. 593. 'Nullus hunc terror, nec impotens Procella fortunæ movet, Aut iniqui flamma Tonantis.' Secus de sceleratis, qui ob commissa trepidant. Juvenalis Satyra XIII. 'Hi sunt qui trepidant, et ad omnia fulgura pallent, Cum tonat, exanimes primo quoque murmure cæli, Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed Iratus cadat in terras, et judicet ignis. Illa nihil nocuit, cura graviore timetur Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.' In quorum numero habendus C. Cæsar Caligula, de quo Suetonius lib. IV. 'Nam qui Deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua et fulgura connivere, caput obvolvere; ad vero majora proripere se e strato, sub lectumque condere solebat.' *Idem.*

Nec speres aliquid, nec extimescas] Expressit elegantissime primum illud sapientiæ et beatitudinis Stoicæ decretum, quod Epictetus Enchirid. sic profert: Ὅστις ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις. εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη: 'Quisquis liber esse volet, neque cupiat quicquam, neque aversetur,

eorum quæ penes alios sunt. Sin minus, servire necesse erit.' Senec. de Beata Vita cap. 5. 'Potest beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis:' et divine Epist. LXXX. 'Nunquam major est' animus, 'quam ubi aliena disposuit, et fecit sibi pacem nihil timendo; divitias, nihil concupiscendo.' Philosophiæ finem esse volunt Val. Maximus l. III. cap. 3. et Simplicius proœmio in Enchirid. Epicteti. Sed Plato, cujus sententiam sibi usurparunt illi, longe divinius in Philebo jamdudum censuerat, Μηδὲν δεῖν μήτε μέγα, μήτε σμικρὸν χαίρειν τῷ τὸν τοῦ νοεῖν καὶ φρονεῖν βίον ἑλομένῳ. ΠΡΩ. Καὶ μάλα οὕτως ἐῤῥήθη. ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτος ἂν ἐκείνῳ γε ὑπάρχοι· καὶ ἴσως οὐδὲν ἄτοπον εἰ πάντων τῶν βίων ἐστὶ θειότατος: 'Nihil oportere prorsus ullave ex parte vel gaudere vel dolere eum, qui intelligendi sapiendique vitam elegit. PROTARCH. Id quidem certe dictum est. Soc. Nonne illa vivendi ratio eidem' homini sapienti 'maxime fuerit consentanea? ac nihil absurdi erit fortasse, si constituamus ex omnibus vivendi generibus hoc esse divinissimum.' Hinc eidem Senecæ in Hippolyto ruris cultor felix dicitur quod, 'Non ille regno servit, aut regno imminens Vanos honores sequitur, aut fluxas opes, Spei metusque liber.' Itemque Virgilio II. Georgic. quia 'Metus omnes et inexorabile fatum Subjecit pedibus.' *Vallin.*

Nec speres aliquid, nec extim.] Senec. in Troad. vs. 424. 'Miserrimum est timere, cum speres nihil.' Martial. lib. X. Epig. XLVII. 'Summum nec metuas diem, nec optes.' Ausonius ex mente Periandri: 'Mortem optare malum, timere pejus.' *Sitzm.*

Quod non sit stabilis] Lactant. De Ira Dei, cap. 3. 'Caligantibus veritatis fulgore luminibus, qui stabilem gressum tenere non possunt, revolvuntur in planum.' *Idem.*

Abjecit clypeum] Flavius Caper de Orthographia: 'Clypeum ἀσπίδα: clupeum ornamentum dices.' Vide de eod. vocabulo Charis. lib. I. Instit. Grammat. Fronton. de diff. vocum, Velium Longum de Orthographia, quos cum ceteris Latinæ linguæ auctoribus pulcerrimo volumine edidit amicus noster (non sine gravissimo omnium bonorum luctu nuper in ipso ætatis flore vivis exemptus) HELIAS PUTSCHIUS. Accipitur autem hoc loco 'Clypeus' pro recta ratione, quemadmodum 'Regimen' apud Senec. in Agam. vs. 139. 'Proinde omisi regimen e manibus meis: Quocunque me ira, quo dolor, quo spes feret, Huc ire pergam.' *Idem.*

PROSA 4. *Esne ὄνος λύρας*] Intellige, ἀκροατὴς 'auditor.' Sic omnes veteres libri, non πρὸς λύραν. Ut et omnes veteres scripsere, Varro in satyra quæ Testamentum inscribitur apud Agellium libro III. cap. 16. 'Ii' liberi, 'si erunt ὄνοι λύρας, exheredes sunto.' Suidas ex Menandro, Lucianus, Mart. Capella lib. VIII. atque alii quos refert Erasmus, in eo adagio. Imo et apud Varronem id nominis satyra extitit. *Vallin.*

Esne ὄνος πρὸς λύραν] 'Asinus ad lyram.' Proverbium vetus; quod nec pueri septennes ignorant. *Bernart.*

Ἐξαύδα] Ἡμιστίχιον ex Iliados A. Ubi Thetis Achillem filium non satis doloris sui causas aperientem alloquitur, aitque, Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω. 'Dic, ne occulta animo' fili, 'noscamus ut ambo.' Pro quo nescio quis Thomas Volfius, substituit σύμφαθί μοι, μὴ κρύπτῃς, in editione Antverp. anni M.D.XXXIII. nec solum hunc locum, sed omnes alios corrupit, Græcis versibus pro libito mutatis, vel interpolatis; ita ut ne uni quidem pepercerit, egregie scilicet inscientiam suam, ne impudentiam dicam, professus. *Vallin.*

Hæccine est bibliotheca] Latinos eadem notione, pro loco in quo libri reponuntur, τὰ *libraria* accipere, ex

Cicerone Philippica II. Agel. lib. V. cap. 4. aliisque vulgatum. *Bernart.*

Siderum vias radio describeres] Virgil. 6. Æneid. 'Cæliqne meatus Describent radio, et surgentia sidera dicent.' *Sitzm.*

Siderum vias] Ea pulcherrima est imprimis disciplina, rerum cœlestium cognitio, et homine cum doctrinæ tum pietatis studioso digna: adeo ut Anaxagoras huic uni tota sibi vita incumbendum diceret; is enim, ut est apud Laërtium, ἐρωτηθεὶς ποτε εἰς τί γεγένηται, Εἰς θεωρίαν (ἔφη) ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ, 'rogatus cujus rei causa natus esset, Inspiciendi, inquit, cœli, et solis, et lunæ.' Cujus rationem reddit Plotinus Ennead. VII. lib. VII. Ὡς δὴ ὁ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ τῶν ἄστρων φέγγος ἰδὼν, τὸν ποιήσαντα ἐνθυμεῖται καὶ ζητεῖ· οὕτω χρὴ, καὶ τὸν νοητὸν κόσμον ὃς ἐθεάσατο· καὶ ἐνεῖδε καὶ ἐθαύμασε τὸν κἀκείνου ποιητήν: 'Nempe quemadmodum qui in cœlum diligentius suspicit, stellarumque splendorem impensius contuetur, protinus auctorem' mundi 'cogitat atque perquirit: sic oportet et eum qui mundum intelligibilem intuetur, cernit, admiratur, effectorem ejus diligenter inquirere.' Hermes trism. Asclepio, 'Itaque' Deus 'hominem conformavit ex animi et corporis, id est, ex æterna et mortali natura, ut animal ita conformatum utrique origini suæ satisfacere possit, et mirari atque orare cœlestia et æterna, incolere atque gubernare terrena.' Et paulo post, 'Hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequiis cœlum cœlestesque delectantur: nec immerito in hominum cœtum Musarum chorus est a summa divinitate demissus, scilicet ne terrenus mundus videretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset; sed potius ut modulatis hominum cantilenis concelebraretur laudibus, qui solus omnia ut pater est omnium, atque ita cœlestibus laudibus nec in terris harmoniæ suavitas defuisset. Aliqui enim ipsique paucissimi, pura mente præditi, sortiti sunt cœli suspiciendi venerabiliorem curam.' Ovid. I. Fast. 'Felices animæ, quibus hæc cognoscere primis, Inque domos superas scandere, cura fuit. Credibile est, illos pariter vitiisque locisque Altius humanis exseruisse caput.' Quam scientiam Ægyptii seu Chaldæi γενεθλιακοὶ in vetitas artes converterunt, ausi scilicet prædicere mortalibus, ut ait Manilius, 'Nascendi quæ cuique dies, quæ vita fuisset, In quas fortunæ leges quæque hora valeret.' *Vallin.*

Ad cœlestis ordinis exemplar] Platonis verba sunt ultima lib. IX. de Rep. Μανθάνω· (ἔφη) ἐν ᾗ νῦν διήλθομεν οἰκίζοντες πόλει λέγεις, τῇ ἐν λόγοις κειμένῃ· ἐπεὶ γῆς γε οὐδαμοῦ οἶμαι αὐτὴν εἶναι. Ἀλλ' (ἦν δ' ἐγὼ) ἐν οὐρανῷ ἴσως παράδειγμα ἀνάκειται τῷ βουλομένῳ ὁρᾷν, καὶ ὁρῶντι, ἑαυτὸν κατοικίζειν: 'Intelligo, inquit, eam civitatem significas, de qua constituenda longum hunc sermonem habuimus, quæ quidem verbis solum, in terris vero nusquam (opinor) revera exstat. Atqui in cœlo, inquam, illius exstat exemplar, conspicuum ei qui et intueri ipsum voluerit, et cum intuitus fuerit seipsum ad illud instituere.' Idemque scripserat l. VI. de Rep. Hinc noster Carm. ultimo libri secundi, 'O felix hominum genus, Si vestros animos amor, Quo cœlum regitur, regat!' *Idem.*

Platonis ore] Lib. V. de Rep. Ἐὰν μὴ (ἦν δ' ἐγὼ) ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς τ' αὐτὸν ξυμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία; τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα, ὦ φίλε Γλαύκων, ταῖς πόλεσιν· δοκῶ δὲ, οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει: 'Nisi Philo-

sophi civitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potentesque dicuntur, legitime sufficienterque philosophentur, in idemque civilis potentia et philosophia concurrant, neque (quod nunc fit) a diversis duo hæc tractentur ingeniis; non erit civitati, vel, ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorum.' Idemque ex eo refert Alcinous cap. XXVII. Apuleius lib. de morali ejusdem philosophia. et Valer. Max. lib. VII. c. 2. 1. Capitolinus in M. Antonino phil. et Prudentius contra Symmachum. Sed eam sententiam multis exponit Musonius apud Stobæum serm. XLVI. solidissimisque rationibus demonstrat, et tandem statuit *Τὸν βασιλέα τὸν ἀγαθὸν εὐθὺς καὶ φιλόσοφον ἐξ ἀνάγκης εἶναι. καὶ τόν γε φιλόσοφον, εὐθὺς καὶ βασιλικὸν εἶναι*: 'bonum regem, statim et philosophum, esse necessario: et philosophum, animo statim præditum esse regio.' Quod et deinde declarat quoque fusius. Aut si philosophus non est optimus quisque princeps, *Οὐ πόῤῥω τῆς ἀλουργίδος τοὺς πατέρας λόγων ἐτίθετο, ἀλλ' ἐγγὺς ἄγων τοῦ θρόνου, καὶ δωρεαῖς διαθάλπων συχναῖς, καὶ τιμῆς οὔκουν ἐλαχίστης μεταδιδοὺς, ἐδείκνυ ἑαυτὸν καὶ φιλοσοφίαν οὐρανοβάμονα ὡς μέγα τι χρῆμα οἰόμενον καὶ πλείστου τιμώμενον, καὶ σοφιστὴν ἐγκωμιάζοντα καλλιῤῥήμονα, καὶ τοὺς νομοτριβεῖς ἄνδρας περὶ πλείστου μάλα τιθέμενον*: 'eruditos non procul a purpura, sed prope solium suum collocatos et muneribus frequentibus fovit, et honores eis non minimos habendo, cœlestem philosophiam divinarumque rerum doctores, disertos et juris peritos, magnam rem et summi pretii se æstimare declaravit,' inquit Nicetas in Andronico. *Idem.*

Beatas fore Respub. si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earum rectores studere sapientiæ contigisset] Platonis sententia in Alcibiad. I. quam verbis diversis ab istis Valerius expressit lib. VII. cap. 2. 'Jam Platonis verbis adstricta,' inquit, 'sed sensu prævalens sententia: qui tum demum beatum terrarum orbem futurum prædicavit, cum aut sapientes regnare, aut reges sapere cœpissent.' Et cum Valerio Prudentius contra Symmachum: 'Nimirum pulchre quidam doctissimus: Esset Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si Vel reges saperent, vel regnarent sapientes.' At nostro Boëtio consentiens Julius Capitolinus in M. Antonino Philosopho, 'Sententia Platonis semper in ore illius fuit,' inquit, 'florere civitates, si aut Philosophi imperarent, aut imperatores philosopharentur.' *Bernart.*

Ejusdem viri ore] Dialogo VI. de Rep. *Vallin.*

Hanc igitur auctoritatem sequutus] Quod Philosophia ab administranda Repub. non sit aliena, et quod ex Philosophis quidam Rempub. gubernarint, testatur Ælianus Variar. Hist. lib. III. cap. 17. Nec immerito Plutarchus illud Epicuri *Λάθε βιώσας* refutavit. *Sitzm.*

Ad magistratum] Monuimus supra scribendum hic esse *Magisterialum*: verique simili est ea, quæ Boëtius præclare a se facta mox recenset, in ea dignitate constitutum fecisse. Neque enim tanquam senator ista Romæ, sed Ravennæ in aula principis egit: quod nemo est qui non statim videat ac judicet. *Vallin.*

Conigastum] Seu *Cunigastum*, ut habet Cassiodorus: cum Gothum illum Athalaricus rex illustrem appellet, ad eum apud Cassiodorum lib. VIII. Epist. XXVIII. scribens, apud Theodoricum potentem fuisse apparet. *Idem.*

Conigastum] Fuit dubio procul unus exactorum, de quibus vide Cassiodorum libro secundo Variar. Epistol. XXIV. Apud eundem libro octavo legitur Epistola ad Cunigastum. *Sitzm.*

Regiæ præpositum domus] Vide Cujacium ad legem secundam Codic.

De Excusationibus munerum, libro decimo. *Idem.*

Provincialium fortunas] Salvian. l. IV. de Gubern. Dei: 'Illud latrocinium ac scelus quis digne eloqui possit, quod cum Resp. vel jam mortua, vel certe extremum spiritum agens in ea parte, qua adhuc vivere videtur, tributorum vinculis, quasi prædonum manibus strangulata moriatur: inveniuntur tamen plurimi divitum, quorum tributa pauperes ferunt: hoc est, inveniuntur plurimi divitum, quorum tributa pauperes necant.' *Idem.*

Tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus] Apud Cassiodorum Var. V. Epist. XXXIX. Theodoricus Rex ægerrime fert compulsorum arbitrio provincialium subjacere fortunas; inde subjungit: 'Genus evidentis est prædæ, pro illius voluntate dare, qui ad suum commodum amplius festinat exigere.' Salvianus quoque lib. V. De Gub. Dei, vulturios istos, qui ad rapacitatem convertunt animum, vario et exquisitissimo calumniarum et auctionum et vectigalium genere, his verbis reprehendit: 'Illud gravius est, quod plurimi proscribuntur a paucis, quibus exactio publica peculiaris est præda, qui fiscalis debiti titulos faciunt quæstus esse privatos: et hoc non summi tantum, sed pæne infimi: non judices solum, sed etiam judicibus obsequentes. Quæ enim sunt non modo urbes, sed etiam mancipia atque vici, ubi non quot Curiales fuerint, tot tyranni sunt.' *Idem.*

Non aliter, quam qui patiebantur, indolui] Congrua verba invenies in libro Job, cap. 29. *Idem.*

Cum, acerbæ famis tempore] Hæc ut melius intelligas, vide passim Cassiodorum Variar. XII. 'Certe ad tantam penuriam provincialium tum pervenerunt fortunæ, ut vitæ pericula sustinere non potuissent, nisi eis pietas regalis solita humanitate prospexisset,' ut loquitur idem d. lib. Epist. XXVI. *Idem.*

Coëmptio] Ipsa coëmptio συνωνὴ, publice vero species annonarias vel urbi vel exercitui necessarias etiam ab invitis provincialibus exigendi consuetudo, συνώνητον vocabatur. Quamquam et onus illud, quod Justinianus Bithyniæ, Phrygiæ, et Thraciæ incolis frumentum Byzantium perferendi conditione durissima imposuit, notat Suidas ab illis συνωνὴν esse appellatum. *Vall.*

Coëmptio] Publica comparatio specierum Græce συνώνητον appellatur, ἐκ τοῦ σὺν καὶ ὠνεῖσθαι. Latine *Coëmptio.* Quemadmodum autem hujusmodi coëmptio accipienda sit, non æque constat inter omnes. Alii sic eam accipiunt, ut provinciales a fisco species annonarias emere cogantur. Alii, ut eas fisco vendere forensibus preciis compellantur. Quorum sententia verior. Coëmebat enim undique fiscus a provincialibus etiam invitis species annonarias, usui publico vel exercitui necessarias. Necessarias dico. Non enim nisi urgente aliqua necessitate συνώνητον indicebatur, veluti militum aut urbis sublevandæ caussa; ac tum cogebantur omnes (excepta Thraciæ diœcesi, ubi tributa fiscalia in solidum non inferebantur, cum barbarorum incursibus coloni attererentur) species fisco vendere, neque ulli penitus possidentium sese sub cujuscunque privilegii occasione excusandi tribuebatur facultas. Non autem fiebat coëmptio sine auctoritate principis, nisi si qua municipia annonæ caritate laborarent. Cura porro emendarum specierum ad eum proprie pertinebat, cui princeps eam demandarat. Hæc de Synoneto collegimus ex Jurisconsultorum Phœnice Jac. Cujacio, quem vide Observat. I. c. 35. et Commentar. ad Cod. lib. X. t. 27. Operæ precium autem mihi facere sum visus, si adjicerem locum Cassiodori ex lib. II. Var. Epist. 38. ubi Theodoricus

Rex negotiatoribus quibusdam, depopulatione vastatis, inducias concedens, ita ad Faustum præpositum scribit: 'Quia egentium levamina nostras potius divitias æstimamus, illustris magnificentia tua per hoc juge biennium nuncupatos nulla faciat coëmptione vexari.' *Sitzm.*

Campaniam] L. Florus de Gestis Romanor. lib. I. cap. 16. 'Omnium non modo Italiæ, sed toto orbe terrarum pulcerrima Campaniæ plaga est. Nil mollius cælo: denique bis floribus vernat. Nihil uberius solo: ideo Liberi Cererisque certamen dicitur.' Solinus Polyhist. cap. 8. 'Amœnissimus Campaniæ tractus.' Utcunque tamen sit amœna Campania, sæpenumero Vesuvii, Ætnei ignis imitatoris, hostilitate sive incendio vastatur. unde Cassiodor. IV. Var. Epist. 50. 'Laborat hoc uno malo provincia, quæ ne perfecta beatitudine frueretur, hujus timoris frequenter acerbitate concutitur.' Vide et C. Plin. Cæcil. Secundum, lib. VI. Epist. 16. et 20. *Idem.*

Præfectum Prætorii] De dignitate Præfecturæ Prætorianæ Cassiodorus VIII. Variar. Epist. 20. 'Redeat ad nomen antiquum Præfectura illa Prætorii, toto orbe laudabilis. Cujus si principium quæramus, per Joseph a beneficiis inchoavit: nec immerito a legibus nostris pater provinciarum, pater etiam prædicatur imperii: quia sic juste, sic provide agi voluerunt, ut non districtum judicis nomen, sed vocabulum illi pietatis imponerent.' *Idem.*

Paulinum] Non Decium Theodorum Paulinum juniorem illum, qui Indict. XII. hoc est, anno 534. ultimus Consulum Occidentis collega Justiniano imp. fuit, Venantii patricii filius, jam mortuo Boëtio: cujus consulatus ab Athalarico dati exstat formula apud Cassiodorum lib. IX. Epist. 22. Sed Decium Paulinum anno 498. Consulem, quem etiam Patricium vocat Theodoricus in rescripto ad Argolicum urb. præf. XXIX. lib. 3. apud Cassiodorum: quo idem illi rex collapsa in urbe horrea donat. Inter quem, et Symmachum ac Festum etiam patricios et senatus principes, ut componatur orta ingens contentio, constituit controversiæ judices Theodoricus viros alios illustres Epist. 23. lib. I. Variar. Ex Deciorum familia fuit, quemadmodum Importuni et Venantii. *Vallin.*

Paulinum consularem virum] Existimo eumdem esse, qui cum Joanne Scytha consul fuit anno Christi 498. Anastasii Papæ a. 2. Anastasii Imperatoris 8. Theodosii 6. Adi Cassiod. lib. IX. Var. Epist. 22. Baronium Ann. 7. Onufrium, et alios. *Bernart.*

Paulinum] De hoc vide Cassiodor. Variar. lib. I. Epist. 23. lib. II. Epist. 3. lib. III. Epist. 29. *Sitzm.*

Opes....devorassent] Hæc illustrabis ex Salviani lib. V. de Gub. Dei. ubi agit de Bagaudis, inter alia asserendo, 'fuisse quosdam qui in similitudinem immanium bestiarum non rexerint traditos sibi, sed devorarint.' *Idem.*

Palatini canes] Aristippum, 'quem' (teste Horatio) 'omnis decuit color,' Diogenes βασιλικὸν κύνα appellavit. Vid. Diog. Laërt. lib. II. Prudentius quoque περὶ στεφ. Hymn. 5. ministros pœnæ sive carnifices 'canes' nuncupat. *Idem.*

Ne Albinum] Decium illum Albinum juniorem fortasse innuit, qui anno CDXCIII. consul fuit: ex eadem, ut videtur Deciorum familia. Ad quem scribit Theodoricus apud Cassiod. Epist. XXX. lib. IV. et Ennodius Ep. XXI. lib. II. Cui collega additur in consulatu Eusebius a Marcellino. *Vallin.*

Ne Albinum consularem virum] Intelligit Albinum juniorem: qui anno Christi CCCCXCIII. Gelasii Papæ II. Anastasii Imp. III. Theodorici re-

gis I. solus consul fuit, ut Cassiodorus in fastis refert. at apud Marcellinum collega Eusebius additur. Consule et Cassiodorum Var. IV. Epist. XXX. *Bernart.*

Ne Albinum] Ad Albinum extant apud Cassiodorum lib. I. Var. Epist. 20. et lib. IV. Epist. 30. *Sitzm.*

Odiis me Cypriani delatoris opposui] Quis ille? idem ne de quo Athalaricus Rex apud Cassiodorum l. VIII. Variar. Epistola XXI. 'Senescis quidem corpore, sed laude juvenescis:' et post multa: 'Quamobrem multis laboribus multaque fide et constantia comprobato, Patriciatus tibi, Deo auspice, conferimus dignitatem, honorem quidem celsum, sed qui tuis meritis probetur esse æqualis.' Sane vix credo: utique cum apud Procopium legerim de bello Gothorum lib. I. 'Theodorico igitur suo fato perfuncto, Athalaricus hujus ex filia nepos suscepit imperium, annos octenos natus, sub matre Amalasuntha adhuc educatus: nam hujus pater ex humanis excesserat, nec longo post tempore quam Justinianus iniisset imperium. Amalasuntha itaque, filii procuratione suscepta, regnum administrabat: prudentia et æquitate mirifice pollens, virilem præ se ferebat naturam: quippe quamdiu hæc imperio præfuit, Romanorum neminem vel corporis affecit pœna, vel rerum jactura: quinetiam nec Gothos ipsos, etsi lacessendi Romanos percupidos, his quoquo pacto injuriam permittebat inferre: quin potius Symmachi ac Boëtii liberis paterna bona restituit, dudum' (ait Aretinus lib. I. de bello Ital. contr. Got.) 'a Theodorico publicata, afferens eos falsis delationibus et temere a rege creditis fuisse damnatos.' *Bernart.*

Cypriani] Cyprianus et Opilio fratres fuere. Non ille Opilio qui a. DXXIV. consulatum cum Justino imp. gessit. quem virum sublimem et magnificum Ennodius Ep. III. l. V. quem et Onuphr. Panvinius, perperam puto, Aëtii magni illius ducis filium vocat; fortasse melius, ex Gaudentio Aëtii filio, cujus meminit in Chronico Idatius, nepotem dixisset: Aëtius enim occisus est a. CDLIV. Opilio vero iste anno DXXXIV. cum Liberio patricio Theodahadi de pace ad Justinianum legatus Constantinopolim missus est, ut scribit Procopius lib. I. Hist. Gothicæ, cum supra annum octogesimum constitutus, minus legationi isti aptus fuisse censeatur. Non is inquam; sed, ut doctissimi Sirmondi ad Epist. III. lib. V. Ennodii verbis utar, 'diversus ab hoc consulari hic eadem ætate Opilio Boëtii delator, quem perstringit l. I. de Consolatione. Is nimirum quem Athalaricus postea, ut est apud Cassiodorum lib. VIII. Epist. XVI. Comitem sacrarum largitionum fecit indict. VI. hoc est a. DXXVIII. triennio postquam a Theodorico ead. Comitiva ornatus fuerat Cyprianus ejus frater, delator et ipse, ut scribit Boëtius, Albini consularis. Quin et horum quoque fratrum pater Opilio alius, qui Comes item sacrarum largitionum fuerat sub Odoacre lib. Var. V. Epist. XL.' *Vallin.*

Cypriani] Fallor? an fuit ille ipse, cui Referendarii officium laboriosis primum conditionibus obeunti, propter eloquentiam aliarumque rerum peritiam Theodoricus Rex contulit dignitatem Sacrarum Largitionum: Athalaricus vero, hujus successor, dignitatem Patriciatus? Vide Cassiodorum libro quinto Variar. Epist. 40. et 141. libro octavo Epist. 21. *Sitzm.*

Quibus autem deferentibus perculsi] Ita rectissime veteres: excusi perverse, *percussi.* Tacitus Ann. XIV. 'Perculso Seneca, promptum fuit Rufum Fenium imminuere.' *Bernart.*

Quorum Basilius, olim regio ministerio depulsus] Propter magiæ crimen. Theodoricus rex apud Cass. Var. IV. Ep. XXII. ad Argol. Præf. Urb.

'Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Basilium atque Prætextatum artis sinistræ jamdiu contagione pollutos:' apertius Epist. XXIII. 'Basilium et Prætextatum magicis artibus involutos.' Hoc ita pronuntio, ut legis Valeriæ beneficium non tollam. *Bernart.*

Basilius] Mentionem Basilii facit Cassiodor. Var. II. Epist. 11. lib. IV. Epist. 22. 23. et 40. an vero idem ille fuerit, de quo noster loquitur, valde dubito. Quin et Cassiodorus de duobus hoc vocabulo nuncupatis, loqui videtur. *Sitzm.*

Opilionem vero, atque Gaudentium] Et hic hæsito. Apud Cassiodorum duos reperio Opiliones, patrem et filium. De illo Variarum libro quinto Epistol. 42. De hoc libro octavo Epist. 16. et 17. certum est utrinque eos commendari. Quis Gaudentius fuerit, qualeve officium, aut qualem vicem in aula Theodorici sustinuerit, non habeo compertum. *Idem.*

Opilionem vero, atque Gaudentium] Romani fuere non Gothi, optimi viri nequissimi accusatores. Joh. Magnus Gothus, Archiepiscopus Uspalensis in Historia Gothor. lib. IX. cap. 32. de Theodorico: 'Fuisset nimirum longe felicior ejus exitus, si suorum Gothorum consilia ita in extremo anno attendisset, quemadmodum semper antea audiverat; et illorum seditiosorum Romanorum, Gaudentii et Opilionis, delationes suspectas et perniciosas a se longius removisset.' *Bernart.*

Sacrarum sese ædium defensione tuerentur] De perfugio illo ad templa, statuas, aras vide J. Lipsium in Commentar. ad librum tertium Annal. Taciti, Joh. Mariam Catanæum ad C. Plin. Secundi Epist. 78. libri decimi. Meminit etiam rescriptum Imp. D. Antonini, cujus verba sunt inserta t. 8. Inst. l. I. *Sitzm.*

Compertumque id regi foret] Theoderico regi Italiæ.' Is Theodemeris Ostrogothorum regis ex concubina Erelieva filius, puer Constantinopoli in aula Zenonis imp. obses educatus, anno CDXXCIV. Consul ordinarius, statua equestri ibidem donatus fuit. Deinde Zenone non repugnante Italiam ab Erulis vindicaturus petiit, eorumque regem Odoacrem vicit et mox interfecit. Rex Italiæ anno CDXIC. factus, Clodovæi Francorum regis sororem Audefledam uxorem duxit. Ipse duas ex concubina filias, unam, Alarico Visigothorum, alteram Sigismundo Burgundionum regibus nuptiis copulavit: quemadmodum et filiam suam Amalasuentam Eutharico ex Amalorum eadem stirpe nato: et mox Amalafredam germanam suam, matrem Theodahadi, Trasamundo in Africa Vandalorum regi; filiamque ejus neptem suam Amalabergam Thuringiorum in Germania regi Hermenfredo collocat. Ita rex prudentissimus vicinos omnes reges sibi affinitate propinquos facit. Occiso Alarico, Amalaricum ejus filium in regni, ab Clodovæo occupati, partem restituit; dum, comparato ingenti exercitu, per Hibbam ducem obsessis apud Arelaten et Carcassonam Visigothis subvenit, non triginta millibus Francorum in prælio cæsis, ut falso scripsit Jornandes, sed multis utrinque desideratis, dum eæ obsidiones tandem solvuntur. Omnia denique prospere illi feliciterque cesserant, sed imperante præsertim Anastasio, quem, utpote Arianum, oderat universa Italia. Sed ubi Catholicus Justinus Orienti affulsit, tum desiderari colique ab Italis cœpit: Theodericus vero Arianus quoque timeri, amari non item. Inde per suspicionem conjurationum tot patratæ ab illo cædes, quarum pœnitentiam mors tandem ejus anno DXXVI. secuta est. *Vallin.*

Ut nisi infra præscriptum diem] Ms. Rittersh. *ut nisi intra p. d.* Proclivis prolapsio fuit a *t.* ad *f.* eadem opera

corrigendus ex Ms. nostro Cassiodorus libro primo Variar. Epist. 2. 'Si te salutis propriæ tangit affectus, intra illum diem imminente tibi harum portitore, cum blatta, quam nostro cubiculo dare annis singulis consuesti, venire festina.' *Sitzm.*

Ravenna urbe] In qua regni sui sedem post Odoacrem Theodericus constituerat; quamque successores quoque ejus reges Gothi inhabitarunt. *Vallin.*

Ravenna urbe decederent] Sede imperii Gothici. Aretin. lib. I. de bello Italico: 'Ceterum civitates per seipsas, ac per cives suos gubernari permisit. Ipse vero' (Theodoricus videlicet) 'sedem regni Ravennæ constituit, ibique inhabitavit.' *Bernart.*

Notas insigniti frontibus] Notas illas Threicias vocat Cicero lib. II. Officiorum, ex more Thracibus solito. Genus illud supplicii antiquum, servorum primum, hinc Juvenalis Sat. XIV. 'Tum felix, quoties aliquis tortore vocato Uritur ardenti propter duo lintea ferro.' Ejus post Plautum meminit Cicero loco citato, Martialis lib. II. Epig. XXIX. Deinde et quorumlibet reorum infamium viliumque, ut hic et apud Guill. Neubrigensem Hist. Angl. lib. II. c. XIII. ubi hæretici Publicani tanquam infames clave candenti notantur in fronte, eorumque præterea magister et in mento. His stigmatibus seu cauterio inustos vocat Cicero 'stigmatias.' Et quia quasdam veluti litteras referebant ejusmodi notæ, 'inscriptiones frontis' vocat Seneca. *Vallin.*

Notas insigniti frontibus pellerentur] Cujacius Observationum libro septimo, cap. 13. de Fugitivorum notis et suppliciis: 'Solebant et ita plerique reorum frontibus notari, veluti lege Remnia calumniatores, quod tollitur l. si quis C. de Pœnis. Boëtius de Consolatione Philosoph. 'Edixit ut notas insigniti frontibus pellerentur.' Seneca de Ira: 'Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inscriptiones frontis, et bestiarum immanium cavernæ.'' Hæc ille. *Sitzm.*

Notas insigniti frontibus] Ἑλληνικῶς, pro 'notis insigniti.' Papinius Theb. II. 'Di bene quod tales stirpemque animosque venitis.' accusandi casu pro auferendi, 'stirpeque animoque.' *Bernart.*

Eodem die] Quo anno, nedum die, id acciderit, non facile quisquam conjectura assequatur. Filiis tamen consulibus, hoc est, anno DXXII. factum voluit, quisquis quædam de vita ejus præfatus est in vet. cod. Consol. Philosophiæ S. Victoris, 'Duo filii ejus,' inquit, 'in Consulatu permanserunt sub regia potestate.' Cui consentit quod et de ea re scribit Ricobaldus. *Vallin.*

Præmissa damnatio] Significat Boëtius et quodammodo innuit non solum accusatores in se ad senatum Romam regem misisse, sed clam dedisse quoque operam, forte et ut condemnaretur mandasse. *Idem.*

At cujus criminis arguimur? summam quæris? Senatum dicimur salvum esse voluisse] Causam injustæ proscriptionis hic aperit: quod videlicet innocentem Senatum majestatis crimine postulatum defenderit ac liberaverit: quod calumniose per adversarios factum, ut suo nomine litteræ vulgarentur, quibus significabantur ejus conatus de restituenda in statum pristinum collapsa jacente Romana Republica. Hæ exilii causæ: at quæ mortis? Dicam. Ticini in carcere detentus, non præclarissimos solum libellos De Consolatione Philosophiæ scripsit, sed adversus Arrianos quoque (quorum labe et plerique Gothorum, et ipse Theodoricus rex infectus) clarissimum Commentarium, cujus titulus: 'Quomodo Trinitas sit unus Deus:' qua illustri confessione hæreticus rex magis ex-

acerbatus, Boëtius vero noster martyrii palmam est consecutus. Auctores mihi affirmandi fidi testes. Joh. Magnus Gothus Archiep. Uspal. in Historia Gothorum et Sueonum lib. IX. cap. 32. de Theodorico : 'Nec dissimili furore desævit in nonnullos Romani Senatus principes: in quorum numero, Boëtium et Symmachum, jampridem apud Papiam relegatos, interfici jussit. Boëtium quidem, quasi librum illum nobilissimum, quem de Trinitate adversus Arrianos conscripsit, in ejus contumeliam composuisset.' Hæc Magnus. Julius Martianus vero, qui Boëtii vitam erudite conscripsit, illustre narrat miraculum. 'Ticini incolæ,' inquiens, 'semper a majoribus traditum constanter asseverant, Severinum cum regius spiculator letale vulnus intulisset, utraque manu divulsum caput sustinuisse, interrogatumque a quonam se percussum existimaret ? ab impiis, respondisse: atque ita cum in vicinum templum venisset, et flexis genibus ante altare sacra percepisset, post paululum exspirasse. Extinctus divinos honores, illos videlicet qui sanctis martyribus exhiberi solent, a nostris consecutus est, quod pro Catholicis contra perfidiam Arrii mortem sustinuerit.' Accidere hæc anno Christi quingentesimo vigesimo sexto, Joannis Papæ anno III. Justini Imp. IX. Theod. ult. Adi Illustrissimum Baronium Annal. tom. VII. ubi inter alia, honorifico sed merito elogio Boëtium celebrans, scribit: 'Qui enim literarum peritia Dionysio magno illi Areopagitæ Atheniensi jure fuit absque invidia comparandus, Boëtius et illud a Deo accepit, ut et genere mortis insuper et insigni operatione miraculi eidem fuerit exæquandus; id operante Dei summi potentia, dives in omnibus qui invocant eum.' *Bernart.*

Sed sibi semper mentiens imprudentia rerum, merita non potest immutare] Hunc locum ita ex editione Florentina distingue : *sed sibi semper mentiens imprudentia, rerum merita non potest immutare.* Ita infra hac eadem Pros. noster: 'Existimatio plurimorum non rerum merita, sed fortunæ spectat eventum.' *Sitzm.*

Socratico decreto] Illud est et pulcherrimum apud Platonem lib. VI. de Rep. Quo requirit in philosophis Socrates sancitque Τὴν ἀψεύδειαν, καὶ τὸ ἑκόντας εἶναι μηδαμῇ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ μισεῖν, τὴν δ' ἀλήθειαν στέργειν, 'ut mendacii omnis natura expertes sint, neque sponte mentiantur umquam, sed omnem oderint falsitatem, diligant veritatem :' quod nihil, ut inquit paulo post, οἰκειότερον σοφίᾳ ἀληθείας, 'Sapientiæ affinius, quam Veritas,' inveniatur. Aristoteles l. II. Metaphys. Philosophiam vocat, ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας, 'veritatis scientiam.' P. Nigidius apud Agellium lib. XI. cap. 11. 'Vir bonus,' inquit, 'præstare debet, ne mentiatur; prudens, ne mendacium dicat.' *Vallin.*

Unde haud injuria tuorum quidam familiarium] Epicureum illud dogma diserte refutat Salvia. lib. 1. de Gub. Dei, aliisque; et Arnob. lib. 1. Adver. Gentes; Lactantius passim. *Sitzm.*

Majestatis crimen] Arnob. lib. 4. 'Majestatis sunt apud vos rei, qui de vestris secus obmurmuraverint aliquid Regibus.' *Idem.*

Recipit famæ pretium] Nimirum præceptum est Stoicum.' Ne te quæsiveris extra.' Ideoque, ait Macrobius cap. X. lib. II. in somnium Scipionis, 'Virtutis fructum sapiens in conscientia ponit, minus perfectus in gloria.' Et Plinius Epist. VIII. lib. I. 'Si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi solent, quam difficile est obtinere, ne molesta videatur oratio de se aut de suis disserentis ? Nam cum ipsi honestati, tum ali-

quanto magis gloriæ ejus prædicationique invidemus; atque ea demum recte facta minus detorquemus et carpimus, quæ in obscuritate et silentio reponuntur.' *Vallinus.*

Inflammare sacras ædes] Petron. Arbiter: 'Non sanguine tristi Perfusus venio; non templis impius hostis Admovi dextram.' Hoc ipsum facinus exprobrat Persis Alexan. Magnus apud Q. Curt. lib. III. 'Cum adierat Græcos, admonebat, ab iis gentibus illata Græciæ bella Darii prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam terramque postulantium, ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent. Dein Deum templa ruinis et ignibus esse deleta, urbes eorum expugnatas, fœdera humani divinique juris violata referebat.' *Sitzm.*

Proscriptioni damnamur] Magis ergo oratorie quam vere Ennodius in Panegyrico Regi Theoderico dicto ait: 'Nusquam in aula tua ambitio; et opum ubique confusio est. Nemo indonatus abscedit; et nullus incommoda proscriptionis ingemiscit.' *Idem.*

Dignitatem . . . fuscarent] Familiaris loquutio Symmacho aliisque. Vide Juret. ad Epist. 53. lib. IX. *Idem.*

Ἕπου θεῷ] Jamblichus enim [vitæ Pythagoræ l. II. Symb. VII.] eorum, quæ ad Sapientiam conferunt, primum Pythagoræ Symbolum ejusmodi fuisse refert, Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἑπόμενος. 'Linguam ante omnia contineto Deos sequens.' Quod ita exponit, Πρῶτον γὰρ ἔστι Σοφίας ἔργον, τὸ τὸν λόγον ἐπιστρέφειν εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἐθίζειν μὴ ἔξω προϊέναι τελειοῦσθαί τε καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐν τῇ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστροφῇ. καὶ μετὰ τοῦτο ἐν τῷ τοῖς θεοῖς ἕπεσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο οὕτω τελειοῖ τὸν νοῦν, ἢ ὅταν ἐπιστρεφόμενος εἰς ἑαυτὸν τοῖς θεοῖς συνακολουθῇ, 'Primum enim Sapientiæ opus est sermonem [seu animi discursum] in seipsum convertere, et ita assuefacere ut foras non progrediatur perfectusque reddatur in seipso, et in conversione ac consideratione ad seipsum: deinde in eo consistit, ut Deos sequaris. Nihil enim aliud mentem sic perficit, quam si in se conversus Deos quoque sequitur.' Idemque habet Hierocles commentarii in carm. aurea Pythagoræorum capitulo II. eademque ratione explicat. Sed et latius de ea re disserit idem Jamblichus ejusd. vitæ lib. I. c. XIIX. et XXIIX. gratiamque habiturus est indici quisquis legerit. Et Hippodamus Thurius Pythagoræus apud Stobæum serm. CI. Qui omnes Pythagoricum effatum esse cum Boëtio existimaverunt. Alii vero ut Cicero, Plutarchus, Clem. Alexandr. Str. II. et D. Ambrosius unum e veteribus VII. sapientum præceptis agnoscunt. Quicquid sit, illud ab antiquis acceptum Plato egregie celebravit. Siquidem in libris de Rep. omne hominis bonum in primi summique boni scientia positum, hocque in omnibus sequendum cæterisque relictis huic uni adhærendum præscribit: docetque Alcinous εἰσαγωγῆς c. XX. ex verbis ejus in Phædro et IV. de Rep. hominis bonum et finem esse hoc ipsum, Θεῷ ἕπεσθαι. Idemque penitus scribit Apuleius lib. de ejusd. Morali philosophia, interpretaturque ita, nimirum ut Sapiens 'æmulatione vitæ ad Deorum actus accedat.' Philo quoque lib. περὶ ἀποικίας. De qua re videndus et Proclus Institutionum theologic. cap. 203. et sequentibus. Alium vero Stoici hujus præcepti usum peculiarem fecerunt, quo se, adversus omnia quæ humanis accidunt adversa, solarentur. Aiunt enim sequi Deum esse τὴν αὑτοῦ γνώμην ὑποτάσσειν τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα, καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως, 'mentem suam submittere gubernanti omnia' Menti, 'sicut boni cives Legi civitatis.' Cleanthes apud Epictetum, Ἄγε δή μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη,

"Οποι ποτὲ ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος, Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. Hoc est, 'Me Jupiter duc et fati necessitas, Quocunque vestro destinatus numine Sum. nam volens sequar.' Ipse Epictetus non semel, ut apud Lipsium videre est: sed et celebri illo loco Dissert. ultimæ lib. III. Προσκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει μ' ἐκεῖνος πυρέσσειν; κἀγὼ θέλω. θέλει ὁρμᾶν ἐπί τι; κἀγὼ θέλω. θέλει ὀρέγεσθαι; κἀγὼ θέλω· θέλει με τυχεῖν τινός; κἀγὼ βούλομαι. οὐ θέλει; οὐ βούλομαι. ἀποθανεῖν θέλει; ἀποθανεῖν οὖν θέλω. i. 'Appetitum meum obedientem præbui Deo. Vult ille me febricitare? Volo et ipse.' Vultne me ad 'aliquid agendum impellere? Et ego volo. Vult me aliquid appetere? volo et ipse. Vult me aliqua re potiri? Volo et ipse. non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo.' Seneca quoque lib. de beata vita, 'Omnem temporum difficultatem sciet' Sapiens 'legem esse naturæ. Et, ut bonus miles, feret vulnera, enumerabit cicatrices, et transverberatus telis, moriens amabit eum, pro quo cadet, imperatorem. habebit in animo illud vetus præceptum, Deum sequere.' Et Epistola XC. sapiens Democritus 'non nosse tantum, sed sequi docuit Deos, et accidentia non aliter excipere, quam imperata.' Et XCVIII. 'Non pareo Deo, sed assentior: ex animo illum, non quia necesse est, sequor.' Cujus præcepti non veteres illi modo, sed et nostri meminerunt. D. enim Augustinus lib. de Virginitate ait, 'sequi Deum' esse 'imitari' Deum. 'Qui Deum sequitur,' inquit D. Ambrosius l. I. de Abraham, 'tutus semper est.' In eoque 'perfectionem' D. Hieronym. in Math. 19. collocat. *Vallin.*

Consimilem Deo faceres] Et hoc Pythagoricum esse ex ejusdem Jamblichi vitæ Pythagoræ lib. II. patet, Φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ', ὡς οἷόν τε, δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. i. 'Fuga autem' e mundo 'in eo sita est, ut, quantum possibile est, Deo similes fiamus.' Et: 'Deus' enim 'nullo omnino pacto injustus, sed, ut sic dicam, quam justissimus: nec quicquam ei similius, quam ut nostrum quisque sit justissimus.' Voluitque Pythagoras, ut refert vitæ ejus auctor anonymus apud Photium, homines eam similitudinem consequi, assidue τῇ ὁμιλίᾳ τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς, 'cum Diis colloquendo.' ἀνάγκη γὰρ προσιόντα αὐτοῖς, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ χωρίζεσθαι αὐτὸν πάσης κακίας, εἰς δύναμιν ὁμοιοῦντα ἑαυτὸν τῷ θεῷ. 'Accedentem enim ad eos tunc potissimum ab omni se maleficio abstinere necesse est, et quoad fieri potest, Deo assimilari,' inquiebat. Quo ex fonte, ut et alia multa hausit Plato, illud protulit quoque in Theæteto, Φυγὴ δὲ, ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. Ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Et: Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. περὶ τούτου ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρός. i. 'Fuga autem' e mundo 'in eo sita est, ut, quam proxime fieri poterit, Deo similes fiamus.' Et mox, 'Deus nullo omnino pacto injustus est, sed quantum fieri potest justissimus: nec quicquam ei similius, quam cum ex nobis' hominibus 'aliquis quam justissimus est. In hoc nimirum vera hominis præstantia versatur.' Ubi notandum est Platonem censere cum Pythagoreis Justitiam et Sanctitatem cum Prudentia seu Sapientia homines Deo assimilare κατὰ τὸ δυνατὸν scilicet; ut et de Rep. libro ultimo: sicut et refert Alcinous cap. XX. Quod 'cum Deo colloqui' dixit Pythagoras; 'contemplari divinam effigiem' scripsit Apuleius lib. de Deo Socratis:

quam virtutem, si cuiquam mortalium contigerit, in Socrate fuisse ait, 'Quod si cuivis potest evenire facultas contemplandi divinam effigiem, cur non apprime potuerit Socrati obtingere, quem cuivis amplissimo numini Sapientiæ dignitas coæquarat? Nihil enim est Deo similius et gratius, quam vir animo perfecte bonus: qui tam hominibus cæteris antecellit, quam ipse a Diis immortalibus distat.' Idemque Socrates Platonis præceptor, eadem cum discipulo sentiens, solam justitiam seu probitatem, μόνον δίκαιον, felicitatem esse dicebat: ut refert Theodoretus Gr. aff. cur. serm. XI. Plato enim hanc ὁμοίωσιν τῷ θεῷ, 'cum Deo similitudinem,' finem totius Philosophiæ seu Sapientiæ constituit, ut ex loco superius allato aliisque constat; ex quibus idem colligunt Alcinous eod. c. XX. Apuleius lib. de Morali ejusd. Philosophia, et Diogenes Laërtius in ejus vita, Theodoretus loco citato, Pachymeres compendii log. cap. II. Quid vero sit assimilari Deo, aut qua ratione quis eam similitudinem possit assequi, exponit post Platonem late Plotinus Ennead. I. lib. II. initio. Ammonius Præfatione illa pulcherrima in Porphyrii v. voces: ubi recte etiam cur Platoni sit illa ὁμοίωσις, κατὰ τὸ δυνατὸν duntaxat, recenset. Hierocles optime Commentario aureo in eum Pythagoreorum versum Πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι. ἀλλὰ διδάσκευ Ὅσσα χρεών. Nimirum edit. Parisien. pag. 174. et pag. 257. Egregie Alcinous loco cit. Lactantius etiam de Falsa Relig. lib. I. c. IX. De Vero Cultu l. VI. cap. 13. et 23. et de Ira Dei cap. 19. Simplicius in Epicteti Enchirid. cap. 32. Quibus in locis sanctissima maximeque Christiano homine digna præcepta continentur: unde germanum celebris hujus dicti sensum explanationemque petas licet: tantum enim hic fungimur vice cotis. Hinc quoque varii auctores illud imitati sunt: Plinius initio Panegyr. 'Quid enim præstabilius, aut pulchrius munere Deorum, quam castus et sanctus et Diis simillimus princeps?' Idem Musonius de re eadem apud Stobæum serm. XLVI. Aristoteles enim Politic. lib. III. c. IX. hominem virtute præstantem θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, 'esse' tanquam 'Deum inter homines' existimat. Hinc et illa Homeri ac Virgilii de eximiis heroicæque majestatis viris, Θεῷ τὸ εἶδος ὅμοιος. 'Os humerosque Deo similis.' Porro non solum Plato hominis finem voluit esse τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ, 'assimilari Deo,' sed ἕπεσθαι 'sequi' quoque 'Deum:' de quo supra. Ut in Phædro, Ἡ μὲν ἄριστα θεῶν ἑπομένη καὶ εἰκασμένη ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἡνιόχου κεφαλήν. Animus 'ille qui Deos optime secutus est et ad eorum similitudinem conformatus, in supercœlestem locum aurigæ extulit caput.' Idemque omnino sed clarius ait lib. IV. de Legibus. Unde utrumque confundit Alcinous, cum tamen videatur Plato in his duobus locis velle primum nos 'sequi Deum;' hoc est, virtutum exercitio probos, pios, justos et sapientes fieri: 'assimilari' vero, mente per virtutes illustrata Deum contemplari, seu, ut Pythagoras volebat, cum eo colloqui, illique adhærere. Quo et sensu accipere videtur Lactantius Firmianus lib. de Ira Dei cap. 19. 'Qui autem Deum secuti, eique parentes, corporis desideria contempserint, et virtutem præferentes voluptatibus, innocentiam justitiamque servaverint, hos Deus ut sui similes recognoscit.' Stoicorum autem de ea re sententias hic non attingimus: nemo enim est qui blasphemas eorum voces non horreat et execretur. Quis enim illud ferat Senecæ Epist. LIII.? 'Tantum sapientia sua' (sapienti) 'quantum Deo omnis ætas patet. Est aliquid quo Sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio non

suo sapiens est.' Item LIX. 'Sapiens ille est, qui plenus gaudio, hilaris et placidus, inconcussus, cum Diis ex pari vivit.' Καὶ τὴν εὐδαιμονίαν μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀμεριμνίαν, ὁ Χρύσιππός φησι. 'Atque hanc,' hominis nempe, 'felicitatem et securitatem nihil a divina differre, Chrysippus ait;' apud Stob. Eclog. Ethic. lib. II. Pudet errorum, tædetque verborum adeo, ut mens et impetus sit probatam superius tot magnis viris similitudinem, jam omnem cum Theodoreto tollere. Plato inquit, loco citato, *τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν, τέλος ὡρίσατο τῶν ἀγαθῶν· ἀξιέπαινος μὲν οὖν καὶ ἡ περὶ τὴν μίμησιν τῶν θείων παραίνεσις. ἡ δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν προσθήκη, ἀξιαγαστότερον τὸν ὅρον ἀπέφηνεν. οὐ γὰρ κατὰ πάντα δυνατὸν ὁμοιωθῆναι θεῷ. πῶς γὰρ ἄν τις, ὁρατὸς ὢν, ὁμοιωθείη τῷ ἀοράτῳ; καὶ βραχὺς ὢν καὶ τόπῳ σμικρῷ περιγεγραμμένος, τῷ ἀπεριγράφῳ καὶ τὴν κτίσιν συνέχοντι; τοιγάρ τοι οὔτε τὴν φύσιν ἐκείνην, οὔτε τὴν δύναμιν, οὔτε μὴν τὴν σοφίαν μιμήσασθαι δυνατόν.* i. 'Bonorum Finem statuit, ut, quantum fieri potest, Deo perquam similes evadamus. Laudabilis sane adhortatio, quæ nos ad divinorum imitationem invitat. Illa tamen verborum additio, ut id faciamus quantum fieri potest, admirabile id magis homini quam præstabile esse ostendit: neque enim fieri potest, ut in omnibus Deo similes evadamus. Quo enim pacto visibilis homo, invisibilem imitetur? quo modo qui brevis est, ac exiguo loco concluditur, illi queat esse persimilis, qui extra omnem terminum constitutus, ipse continet universa? Nulli est ergo natura illa, nulli potentia, nulli sapientia imitabilis.' Censueratque idem jam olim apud Philonem Philolaus Pythagor. *κοσμοῖas* libro, *Ἔστι γάρ, φησιν, ἡγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων θεὸς, εἷς ἀεὶ ὢν, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὐτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων.* i. 'Est, inquit, auctor et princeps rerum omnium Deus, semper unus, stabilis, immobilis, ipse sui similis, aliorum dissimilis.' Aut si quæ statuenda est, eam amplecti decet, quæ est Clementis Alex. Str. II. circa finem. Lact. Firmiani locis cit. et præsertim Sixti philosophi ex mente summi illius, qui instar omnium est, Augustini lib. de Natura et Gratia; 'Quis item Christianus ignorat, quod beatissimum Sixtum Romanæ Ecclesiæ episcopum et domini martyrem dixisse commemorat, 'Quia libertatem arbitrii sui permisit hominibus Deus, ut pure et sine peccato viventes, similes fiant Deo?' Sed ad ipsum arbitrium pertinet, vocantem audire et credere; et ab eo, in quem credit, non peccandi adjutorium postulare. Nam utique cum dicit, 'similes fiant Deo,' per Charitatem Dei futuri sunt similes Deo, 'quæ diffusa est in cordibus nostris,' non naturæ possibilitate, nec libero arbitrio, quod est in nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis.' Sixtum pontificem pro Sixto philosopho Pythagoræo hic se perperam usurpasse agnoscit ipse August. retractation. libro. *Idem.*

Penetral innocens domus] 'Penetral animi,' apud Symmach. lib. II. Epist. 34. ad quam vide Miscellan. Fr. Jureti. *Sitzm.*

Socer Symmachus sanctus] Laudat socerum Boëtius, et jure: amabat eundem, sed judicio non officit amor, qui ex judicio natus: ambigis? testes oculatos dabo: quorum unus pluris quam auriti decem. Priscianus Cæsariensis, qui his ipsis temporibus vixit, docens Constantinopoli, libro de ponderibus et mensuris: 'Omni te Symmache,' inquit, 'nobilitatis splendore celebratum, ac omni naturæ munere præstantem, omni virtutis luce fulgentem, studiis etiam optimarum artium disciplinarumque florentem, justissimeque prosperæ fortunæ meritis vitæ probantem, fama

quidem antea nobis absentem venerabilem faciebat: nunc autem præsentem veritas supergressa laudes prædicationis ostendit. Mediocritatis enim altissimæ, qua superbiæ calcas tumores, et pietatis ponderibus gravissimis superas omnia,' &c. Ennodius vero, dum Urbis cives clarissimos, quos imitandos proponit, recenset: 'Festus et Symmachus,' inquit, 'omnium disciplinarum materia et constantes forma sapientiæ, de Urbe sacratissima non recedunt. In ipsis est nobilis curiæ principatus: quos vidisse, erudiri est. Non apud eos sermo de ludicris, nec pantomimorum vix cognoscenda commemoratio. Isti auram popularem per pudoris detrimenta non cupiunt, contenti rectis magis placere, quam plurimis. Sortiuntur de innocenti actione testimonium.' *Bernart.*

Symmachus sanctus] Vide Elogia Symmachorum, quæ Fr. Juretus suis præfixit Miscell. Item Cassiodorum, lib. IV. Var. Epist. 6. 22. et 51. *Sitzm.*

Et æque actu ipso reverendus] Mire heic variant exemplaria. Si liceat ita legerem et distinguerem: *Et æque, ac tu ipsa, reverendus.* Infra lib. 2. Pros. 4. 'Viget incolumis illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer, et quod vitæ pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia, virtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit injuriis.' *Idem.*

Quo fit, ut existimatio bona prima omnium deserat infelices] Arnob. l. IV. Adv. Gentes: 'Illud acerbissime vulnerat, quod inurit innoxios, et quod decus nominis atque existimationem infamat.' *Sitzm.*

Aliquod crimen affigitur] Ms. Rittersh. *affligitur*, male. Malim, si quid mutandum sit, legere *affingitur:* Aurelius Victor, de Messalina Claudii conjuge: 'Nobiliores quasque nuptas, et virgines, scortorum modo secum prostituerat: coactique mares uti adessent. Quod si quis talia horruerat; afficto crimine, in ipsum omnemque familiam sæviebatur.' *Idem.*

METR. 5. *O stelliferi*] Cum toto hoc Carmine confer Apuleii librum de Mundo, &c.

O stelliferi conditor orbis] Senec. in Hippol. vs. 957. et seq. 'Signiferi rector Olympi, Qui sparsa cito sidera mundo Cursusque vagos rapis astrorum, Celerique polos cardine versas.' *Sitzm.*

Legemque pati sidera cogis] Manil. lib. I. Astron. 'Nec quicquam in tanta magis est mirabile mole, Quam ratio, et certis quod legibus omnia parent.' *Idem.*

Ut nunc pleno] Senec. in Med. vs. 788. et seq. 'Video Triviæ currus agiles, Non quos pleno lucida vultu Pernox agitat.' In Hippolyto vs. 416. 'Sic te lucidi vultus ferant, Et nube rupta cornibus puris eas.' *Idem.*

Totis fratris et obvia flammis] Senec. in Thyest. vs. 836. 'Non Phœbeis obvia flammis Demet nocti Luna timores, Vincetque sui fratris habenas, Curvo brevis limite currens.' *Idem.*

Condat stellas Luna minores] Manifesta imitatio Horatii: 'Micat inter omnes Julium sidus, velut inter ignes Luna minores.' Sic et Senec. in Hipp. vs. 740. 'Cum suos ignes coëunte cornu Junxit, et curru properante pernox Exerit vultus rubicunda Phœbe, Nec tenent stellæ faciem minores.' *Idem.*

Et qui primæ tempore] Senec. in Hipp. vs. 746. 'Qualis est primas referens tenebras Nuntius noctis, modo lotus undis Hesperus, pulsis iterum tenebris Lucifer idem.' Manilius lib. I. Astron. 'Nec matutinis fulgeret Lucifer horis, Hesperus immerso dederat qui lumen Olympo.' Senec. in Ludo de Morte Claudii: 'Qualis discutiens fugientia Lucifer astra, Aut qualis surgit re-

deuntibus Hesperus astris.' Columella lib. 10. 'Ore corusco Hesperus, Eoo remeat cum Lucifer ortu.' Martian. Capella, de Nupt. Philolog. 'Hesperus intactam servet licet usque puellam, Nuptam videbis Phosphore.' *Idem.*

Tu frondifluæ] Senec. in Hippolyt. vs. 963. 'Ut nunc canæ frigora brumæ Nudent sylvas.' *Idem.*

Stringis lucem breviore mora] Vide Senec. in Thyest. vs. 839. et ibi Mart. Ant. Del-rio. *Idem.*

Cum fervida venerit æstas] Senec. in Hipp. vs. 965. 'Æstivi Colla leonis Cererem magno Fervore coquant.' *Idem.*

Noctis dividis horas] Sen. in Med. vs. 5. 'Clarumque Titan dividens orbi diem.' Claudianus de Apono: 'Ille pater rerum, qui sæcula dividit astris, Inter prima poli te quoque sacra dedit.' Apuleius de Mundo: 'Quam pulcræ et fœcundæ horæ procreantur nunc æstivos vapores resolventes, nunc pruinas hiemis circumferentes? Dierum etiam noctiumque curriculis ordiuntur menses, texunt annos, anni seriem conficiunt sæculorum.' Conferes utiliter Isidori Pelusiotæ Epist. 1. lib. 4. *Idem.*

Tua vis varium temperat annum] Senec. in Hipp. versu 968. 'Viresque suas Temperet annus.' *Idem.*

Revehat mitis Zephyrus frondes] Seneca in Hippolyt. vs. 12. 'Qui rorifera mulcens aura Zephyrus vernas evocat herbas.' *Idem.*

Quæque Arcturus] 'Arcturus' stella est post Ursæ caudam, alias 'Bootes' et 'Arctophylax.' Vegetius lib. 4. de re militar. c. 30. 'Post Idus Septembris oritur Arcturus vehementissimum sidus.' *Idem.*

Omnia certo fine gubernans, Hominum solos respuis actus] Senec. in Hippolyt. vs. 968. 'Sed cur idem Qui tanta regis, sub quo vasti Pondera mundi librata suos Ducunt orbes, hominum nimium Securus ades, non sollicitus Prodesse bonis, nocuisse malis?' *Idem.*

Nam cur tantas lubrica versat Fortuna vices] Sen. in Hippolyt. vs. 974. 'Res humanas ordine nullo Fortuna regit, spargitque manu Munera cæca, pejora fovens.' In Herc. Fur. vs. 524. 'O Fortuna viris invida fortibus, Quam non æqua bonis præmia dividis.' *Idem.*

Lubrica fortuna] Cæcilius apud Minut. Felicem, in Oct. 'Variis et lubricis casibus soluta legibus fortuna dominatur.' *Idem.*

Premit insontes Debita sceleri noxia pœna] Senecæ similis est querela in Herc. Fur. vs. 251. 'Prosperum ac felix scelus Virtus vocatur, sontibus parent boni, Jus est in armis, opprimit leges timor.' Sic Minutius Felix: 'Non tantum æquatur nequitia melioribus, sed et colitur: ut in pluribus nescias, utrum sit eorum detestanda pravitas, an optanda felicitas.' Vide præterea Salvian. lib. I. De Gub. Dei, in princip. *Idem.*

At perversi resident celso Mores solio] Senec. in Hippolyt. vs. 978. 'Vincit sanctos dira libido, Fraus sublimi regnat in aula, Tradere turpi fasces populus Gaudet.' Min. Felix: 'Nisi forte vos decipit, quod Deum nescientes divitiis affluant, honoribus floreant, polleant potestatibus. Miseri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. Hi enim ut victimæ ad supplicium saginantur, ut hostiæ ad pœnam coronantur.' *Idem.*

Resident...solio] Prudent. in fin. Psychom. 'Hoc residet solio pollens Sapientia, et omne Consilium regni celsa disponit ab aula.' *Idem.*

Calcant] Seneca in Octav. vs. 446. 'Calcat jacentem vulgus.' In Herc. Œt. vs. 637. 'Colit hic Reges, calcet ut omnes, Perdatque aliquos, nullumque levet, Tantum ut noceat cupit esse potens.' Macrob. I. Saturnal. cap. 11. 'At nos jugo a fortuna imposito subjacentem tanquam

miserum vilemque calcamus.' *Idem.*

Justusque tulit Crimen iniqui] Senec. in Hipp. vs. 981. 'Tristis virtus perversa tulit Præmia recti.' Lactant. lib. de Ira Dei, cap. 16. 'Plerunque scelerati feliciores sunt, et boni miseriores, et justi ab injustis impune vexantur.' Confer Senecam alterum de Providentia. *Idem.*

Miseras respice terras] Senec. in Œd. vs. 112. 'Viduas colonis Respicis terras miseranda Thebe.' Horat. lib. I. Carm. Od. II. 'Sive neglectum genus et nepotes Respicis auctor.' *Idem.*

Prosa 5. *Hæc ubi continuato dolore delatravi*] Mss. *dilatravi.* Ita Agell. lib. I. Noct. Atticar. cap. 2. 'Theorematibus tantum nugalibus, et puerilium Isagogarum commentationibus dilatrantes, objurgatione justa incessuit.' *Idem.*

Non, uti Atheniensium] Male ob id frequenter audiunt Athenienses, quod non saltem depulsione civium benemeritorum lætati fuerint, sed etiam non raro eos mori cœgerint. Exempla sunt ubivis obvia: et de Ostracismo ipsorum etiam Aristoteles agit in Politicis. *Idem.*

Atheniensium] Areopagum Solon ex optimatibus primariisque Atheniensium viris, civium suffragio electis, constitui componique probavit: sed ne ii insolentius sese gererent aut tyrannidem usurparent, populo judicandi judicumque aliorum judicia mutandi abrogandive jus potestatemque fecit. Quod cum aliquandiu feliciter successisset, tandem victis Darii Persarum regis ad Marathonem, Xerxis ad Salaminem et Platæas copiis, Atheniensis populus iis victoriis elatus, ab Aristide, Ephialte, Pericle aliisque δημαγωγοῖς suis permotus, non jam optimates nobilesque, sed quoslibet e multitudine judiciis præfecit: qui cum pecunia aliisque artibus facillime corrumperentur, mirum quæ exilia quasque cædes optimis viris, quas urbi ipsi calamitates importarint. Id legere est apud Isocratem passim, et Plutarchum in istorum δημαγογῶν vitis: referturque apud Aristotelem lib. Politic. II. Solon maxime populi potentiam auxisse, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. ἐπεὶ γὰρ τοῦτ' ἴσχυεν, ὥσπερ τυράννῳ τῷ δήμῳ χαριζόμενοι, τὴν πολιτείαν εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν κατέστησαν. Id est, 'dum nullum non ad causas judicandas admittit. Posteaquam enim id invaluit, populo, tanquam tyranno, gratificantes, rempublicam in eam, quæ nunc est, multitudinis potestatem perduxere.' Quod ita lib. IV. aversatur, ut eum Reip. statum tyrannidi comparet. Καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι. διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτὸ, καὶ ἄμφω δεσποτικὰ τῶν βελτιόνων. καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ὁ δημαγωγὸς, καὶ ὁ κόλαξ, οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον. καὶ μάλιστα δ' ἑκάτεροι παρ' ἑκατέροις ἰσχύουσιν. οἱ μὲν κόλακες, παρὰ τυράννοις· οἱ δὲ δημαγωγοὶ, παρὰ τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις. Αἴτιοι δέ εἰσι τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κύρια, ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον. Id est, 'Proportioneque respondet hujusmodi Populus, e numero principatuum, Tyrannidi: unde et mores iidem sunt: amboque hi status dominantur melioribus: et plebiscita sunt, ut et illic edicta: et qui multitudini blanditur, et tyranni assentator iidem sunt, et sibi respondent: atque uterque gratia plurimum valet; assentator quidem apud tyrannum, orator autem popularis apud hujusmodi populum. Causa vero hi sunt, cur plebiscita rata sint et non leges, cum de rebus omnibus ad populum referant.' Et demum concludit ejusmodi populi statum non esse Remp. Ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν, οὐκ ἔστι πολιτεία. δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων. 'Neque enim respublica est, ubi leges non imperant: oportet enim legem, in

omnes res habere imperium.' *Vallin.*

Εἷς βασιλεὺς] Verba illa ex Homero mutuatur, apud quem hunc in modum Ulysses Græcos adfatur: Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. Eadem jactavit C. Cæsar Caligula, monstrum humani generis sacrum et execrabile. Sueton. lib. IV. 'Cum audiret Reges, qui officii caussa in urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit: Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. Nec multum abfuit, quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret.' Alio autem accommodarunt Homerica tum Aristoteles in Metaphysicis, tum Justinus Martyr in de Monarchia Dei. Vide et Commentar. C. Rittershusii ad Oppian. II. Cynegetic. vs. 46. *Sitzm.*

Tuæ civitatis] Hoc est, cœli: quod paulo ante 'patriam' vocaverat, ut et libro IV. 'Huc te si reducem referat via, Quam nunc requiris immemor; Hæc dices, memini, patria est mihi; Hinc ortus, hic sistam gradum.' Anaxagoras quoque publicarum rerum negligentior, cum interrogaretur, an nulla illi patriæ cura esset, Εὐφήμει, (ἔφη) ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος· δείξας τὸν οὐρανὸν, 'Dii meliora, inquit! mihi enim patriæ cura et quidem summa est, digitum in cœlum intendens.' Philo libro περὶ γεωργίας. Ὅτι παροικεῖν, οὐ κατοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα μὲν ψυχὴ σοφοῦ πατρίδα μὲν οὐρανὸν, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. 'Ut inquilini essemus, non habitatores perpetui, venimus, revera enim omnis sapientis anima cœlum habet patriam, in terra vero peregrinatur.' Unde idem hominem οὐράνιον ζῶον vocat, alibi vero οὐράνιον φυτόν. 'Civitatis' vero nomine, τῶν μακαριτῶν, cœlum ipsaque beatitudo apud Christianos fere designatur: ii enim sunt, non ut in terris, ubi peregrinamur a domino, ξένοι καὶ πάροικοι, sed συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ. D. Augustinus lib. de eadem Civitate Dei XXII. 'Ipse est enim, qui in principio condidit mundum, plenum bonis omnibus visibilibus atque intelligibilibus rebus, in quo nihil melius instituit quam spiritus, quibus intelligentiam dedit, et suæ contemplationis habiles capacesque sui præstitit, atque una societate devinxit, quam sanctam et supernam dicimus Civitatem, in qua res, qua sustententur beatique sint, Deus ipse illis est, tanquam vita victusque communis.' Et paulo post, 'Qui fecit hominem, ipsum etiam rectum eum eodem libero arbitrio; terrenum quidem animal, sed cœlo dignum, si suo cohæreret auctori: miseria similiter si eum desereret secutura, qualis naturæ hujusmodi conveniret.' Quod postremum hoc videtur loco attigisse Boëtius. Non solum autem beatorum cœlum, 'Patria' et 'Civitas' dicitur, sed etiam 'Domus.' Paulus II. ad Corinth. cap. 5. 'Scimus enim; quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habeamus, domum non manu factam sed æternam] in cœlis: nam et hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes.' Hinc vocantur Ephes. II. ut supra notatum est, οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, 'domestici Dei.' Cui convenit et illud quod ex Aristotele refert Cicero lib. I. de Divinat. locum quia contrahi non potest, integrum dabimus. 'Quid singulari vir ingenio Aristoteles et pæne divino? Ipsene errat, an vult alios errare cum scribit, Eudemum Cyprium, familiarem suum, iter in Macedoniam facientem Pheras venisse: quæ erat urbs in Thessalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur? In eo igitur oppido ita graviter ægrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent: ei visum

in quiete egregia facie juvenem dicere, fore ut brevi convalesceret, paucisque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinquennio post domum esse rediturum. Atque ita quidem prima statim scribit Aristoteles consecuta, et convaluisse Eudemum, et ab uxoris fratribus interfectum tyrannum: quinto autem anno exeunte cum esset spes ex illo somnio in Cyprum illum ex Sicilia esse rediturum, præliantem eum ad Syracusas occidisse: ex quo ita illud somnium esse interpretatum, ut cum animus Eudemi e corpore excesserit, tum domum revertisse videatur.' Seneca Præfatione lib. I. Natural. Quæst. Cicero lib. I. de Legib. *Vallin.*

Bibliothecæ potius comptos ebore ac vitro parietes] Aliter Apul. in pr. lib. v. Metam. 'Summa laquearia citro et ebore curiose cavata subeunt aureæ columnæ: parietes omnes argenteo cælamine conteguntur.' *Sitzm.*

Comptos ebore, ac vitro parietes] Fuit pictura ars quondam nobilis, inquit Plinius lib. xxxv. cap. 1. 'tunc cum expeteretur a regibus populisque, et illos nobilitaret, quos esset dignata posteris tradere: nunc vero in totum marmoribus pulsa, jam quidem et auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, verum et interraso marmore, vermiculatis ad effigies rerum et animalium crustis.' Raræque lautiorum ædes ubi lacunaria auro ornata non essent. Virgil. Æneid. I. 'Dependent lychni laquearibus aureis.' Nec auro solum, sed ebore etiam. Horat. Carm. lib. II. 'Non ebur neque aureum Mea renidet in domo lacunar.' Seneca lib. I. Nat. Quæst. 'Lacunaria ebore fulgentia.' Non igitur mirum si, cum domorum lacunaria auro et ebore, parietes vero auro et marmore tegerentur, Boëtianæ quoque Bibliothecæ parietes ebore et vitro compti essent; vitro autem fortasse diversicolore, unde Bibliothecam ingresso variæ eæque jucundæ redderentur imagines. Quod suo tempore ita in usu fuisse observat Plinius lib. XXXVI. ut vitrum Obsidianum, parietibus applicari consuetum, pro imagine umbras reddere solitum notet. 'In genere vitri et Obsidiana numerantur, ad similitudinem lapidis quem in Æthiopia invenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando et translucidi, crassiore visu, atque in speculis parietum pro imagine umbras reddente.' Porro ejusmodi vitra et specula per cubicula disposuisse Veteres, quæ nunc majores, nunc minores ipsis rebus imagines redderent, nemo est qui nesciat, cui modo vita Horatii, quam edidit Pet. Nannius, lecta sit; aut fabula illa Hostii [si tamen istud portentum hominis nominandum est] apud Senecam lib. I. Nat. Quæst. *Vallin.*

METR. 6. *Cum Phœbi radiis grave*] Manil. lib. I. 'Solis radiis ardescit torridus aër.' *Sitzm.*

Cancri sidus] Idem lib. III. 'Cancri cum sidere Phœbus Solstitium facit, et summo versatur Olympo.' *Idem.*

Inæstuat] Silius lib. I. 'Æstifero Libye torquetur subdita Cancro.' *Id.*

Tum qui] Boëtius cum ista scriberet, sine dubietate in animo habuit hosce versus Virgilianos Georg. I. 'Ardentis decedat stella coronæ Debita quam sulcis committas semina, quamque Invitæ properes anni spem credere terræ. Multi ante occasum Maiæ cepere, sed illos Expectata seges vanis elusit aristis.' *Idem.*

Sulcis semina credidit] Totum hunc versum Tibullo debet noster Auctor, qui lib. II. Eleg. ult. 'Spes sulcis credit aratis Semina, quæ magno fenore reddat ager.' *Idem.*

Elusus] Manil. lib. I. 'Nunquam futilibus excanduit ignibus æther, Squalidaque elusi deplorant arva coloni, Et steriles inter sulcos defessus

arator, Ad juga mærentes cogit frustrata juvencos.' *Idem.*

Cereris fide] 'Fides aëris,' apud Cassiodor. I. Var. Epist. 35. 'Cum stellarum non mergentium lucidum sidus tendi carbasa festinanter invitet, et aëris sereni fides properantium nequeat vota terrere.' *Idem.*

Quernas pergat ad arbores] Symmach. lib. x. Epist. 54. 'Sylvestribus arbustis vita producitur, et rursus ad Dodonæas arbores plebis rusticæ inopia convolavit:' vide quæ Not. ad Met. v. vs. 5. lib. II. *Idem.*

Purpureum nemus] Usitatum est optimis auctoribus, ut quicquid formositate, pulcritudine, amœnitate est conspicuum, id esse 'purpureum' dicant, speciei vocabulo pro genere posito. Virgil. Eclog. IX. 'Hic Ver purpureum, varios hic flumina circum Fundit humus flores.' Tibull. lib. I. Eleg. IV. vs. 29. 'Quam cito purpureos deperdit terra colores.' Val. Flaccus, lib. I. 'Placida et mediis in frontibus hæsit Protinus amborum, lumenque innoxia fundit Purpureum, miseris olim implorabile nautis.' Œnone Ovidiana, Epist. Heroid. 5. 'Purpureo sum magis apta toro.' 'Aër purpureus,' apud Lactant. in Phœnice, vs. 55. *Idem.*

Cum sævis Aquilonibus stridens campus inhorruit] Virgil. I. Georg. 'Spicea jam campis cum messis inhorruit.' Seneca in Hippol. vs. 1028. 'Inhorruit concussus undarum globus.' *Id.*

Vernos stringere palmites] Virgil. I. Georg. 'Et fragili jam stringent hordea culmo.' *Idem.*

Autumno potius] Lucret. lib. I. 'Vites Autumno fundi sudante videmus.' *Idem.*

Misceri] Id est turbari, a suo officio sive inconcussa stabilitate moveri. Phædrus lib. I. Fab. II. 'Athenæ cum florerent æquis legibus Procax libertas civitatem miscuit.' Apuleius lib. VII. 'procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miscuit.' Mart. Capella, lib. v. de Rhetorica: 'Athenis vero curiam, gymnasia, theatraque pro arbitrio reflexisse, ac totam funditus Græciam miscuisse ferebatur.' *Idem.*

Nec...Misceri patitur vices] Tibull. l. I. Eleg. IV. vs. 20. 'Annus agit certa lucida signa vice.' Val. Flaccus lib. I. 'Summe sator, cui nostra dies volventibus annis Tot peragit, reficitque vices: tuane ista voluntas.' *Idem.*

Sic quod præcipiti] Senec. in Œd. vs. 909. 'Quicquid excessit modum Pendet instabili loco.' *Idem.*

Certum ... ordinem] Quintilianus: 'Nec mihi videntur errare qui ipsam rerum naturam stare ordine putant: quo confuso, peritura sunt omnia.' Orpheus, in Fragment. de Deo loquens: Σὴ μὲν ἐν ἄστροις Τάξις ἀναλλάκτοισιν ἐφημοσύνῃσι τρέχουσα. *Idem.*

PROSA 6. *Operi suo præsidere conditorem Deum scio*] Salvianus lib. IV. de Gub. Dei: 'Quid enim tam furiosum est, quam ut aliquis, cum Deum creatorem rerum omnium non neget, gubernatorem neget? et cum factorem esse fateatur, dicat negligere quæ fecit?' *Idem.*

Memoriam mæror hebetavit] Qui memoriæ conservandæ præcepta tradidere, præcipiunt, fugiendas esse hujusmodi perturbationes animi, quæ memoriæ officiant quam maxime. *Id.*

Hi perturbationum mores et ea valentia est] Ms. Rittersh. *Hi perturbationum mores sunt, ea valentia est.* In hanc autem sententiam etiam Pindarus Olymp. Od. 7. Αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ Παρέπλαξαν καὶ σοφόν. *Idem.*

Falsis opinionibus induantur] Manuscripti: *Falsis opinationibus.* Belle Cicero Tusculanarum Quæstionum lib. IV. 'Definiunt autem animi ægrotationem, opinationem vehementem de re non expetenda, tanquam valde expetenda sit inhærentem, et penitus insitam.' *Bernart.*

Hanc paulisper lenibus mediocribus-

que fomentis attenuare tentabo] 'Fomentis.' i. medelis. Sic Plin. Secundus, l. II. Ep. 7. 'Pater hoc quoque merebatur, cujus gravissimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit.' Apuleius lib. II. Metam. 'Tenuato admodum viatico paupertatis meæ fomenta acquiro.' *Sitzm.*

METR. 7. *Nubibus, &c.*] Cum hoc Carmine confer B. Augustin. De Civ. Dei, c. 8. lib. XVIII. Senecam Philosophum passim. *Idem.*

Nubibus atris Condita] Senec. in Hipp. vs. 672. 'Omnis impulsus ruat Æther, et atris nubibus condat diem.' Q. Curt. lib. IV. 'Repente sive illud Deorum munus, sive casus fuit, obductæ cœlo nubes condidere solem.' *Idem.*

Fundere possunt Sidera lumen] Lucret. lib. I. 'Solis lumina cumque Insertim fundunt radios per opaca domorum.' Virgil. Georg. II. 'Pascunturque ignes nocturni et lumina fundunt.' Silius Ital. lib. X. 'Claro perfundit lumine campos.' *Idem.*

Defluus amnis sæpe resistit] Senec. in Hipp. vs. 178. 'Ut dura cautes undique intractabilis Resistit undis, et lacessentes aquas Longe remittit; verba sic spernit mea.' *Idem.*

Pelle timorem] Senec. in Med. vs. 42. 'Pelle femineos metus.' Statius lib. II. Sylvar. 'Qui pectore magno Spemque metumque domas vitio sublimior omni Exemptus fatis, indignantemque refellis Fortunam.'

Spemque fugato] Claudian. de Prob. et Olybr. Consulatu, vs. 64. 'Non anxia mentem Spes agit, et longo tendit præcordia voto.' Ælian. lib. III. Var. Hist. cap. 29. ἔλεγεν ὁ Πλάτων τὰς ἐλπίδας ἐγρηγορότων ἀνθρώπων ὀνείρους εἶναι. *Idem.*

LIBER II.

PROSA 1. *Blandissimam familiaritatem*] Pub. Syrus: 'Fortuna cum blanditur captatum venit.' *Sitzm.*

Subita mutatio] Videtur imitari illud Eurip. Κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν. 'Viro, qui felix aliquando vocatus fuit, Acerba res est mutatio.' Unde interrogatus Bias, Τί δυσχερὲς, Τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἔφη, μεταβολὴν εὐγενῶς ἐνεγκεῖν, 'quidnam esset difficile, Ferre, inquit, fortiter mutationem rerum in deterius.' Diog. Laërt. in eo. Pub. Syrus, 'Gravius nocet, quodcunque inexpertum accidit.' Seneca lib. de Provid. 'Magis urgent sæva inexpertos.' *Vallin.*

Musica ... nunc leviores, nunc graviores modos succinat] Musicæ laudes, ejusque vim pulcerrima Epistola exequitur Cassiodor. II. Variar. 40. *Sitzm.*

Laris nostri vernula] Mss. et Edit. Florent. *vernacula:* quam voculam etiam Martianus Capella utitur in pr. lib. VI. De Nupt. Philologiæ: 'Vernaculæ Bromiales tantos cachinnos concussis admodum tulere singultibus.' *Idem.*

Deprehendisti cæci numinis ambiguos vultus] Apuleius lib. VII. 'Subibat me, non de nihilo veteris priscæque doctrinæ viros finxisse ac pronunciasse cæcam et prorsus exoculatam esse fortunam: quæ semper suas opes ad malos et indignos conferat; nec unquam judicio quenquam mortalium eligat: immo vero cum his potissimum diversetur, quos, procul si videret, fugere deberet: quodque cunctis est extremius, varias opiniones, immo contrarias nobis attribuat; ut et malus boni viri fama glo-

rietur, et innocentissimus contra noxiorum more plectatur.' Non videtur hic nobis omittenda vetus pictura et sculptura Fortunæ, quam his verbis exprimit Isidorus Pelusiota lib. III. Epist. 154. *τῆς τύχης τὴν μοχθηρίαν δηλῶσαι ἐθελήσαντες οἱ γράφοντές τε καὶ πλάττοντες, οὐ μόνον εἴδει γυναικὸς ἀρκέσθησαν (καίτοι καὶ τοῦθ' ἱκανὸν ἦν ἀλογιστίας καὶ ἀνοίας τεκμήριον·) ἀλλὰ καὶ πηδάλιον ἔδοσαν ἐν χεροῖν ἔχειν αὐτῇ, καὶ τοῖν ποδοῖν ὑπέθεσαν βάσιν σφαιρικήν· ἐστέρησαν δὲ καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν· διὰ τούτων ἁπάντων ἐνδεικνύμενοι τὸ ἀνόητον καὶ ἔμπληκτον καὶ τυφλὸν καὶ ἄστατον αὐτῆς.* Et mox Fortunam vocat *φαντασίαν τυφλὴν καὶ ἄστατον καὶ μοχθηρὰν*, cui opponit *τὴν τὰ πάντα κυβερνῶσαν δεξιὰν*, quæ est divina Providentia. *Idem.*

Neque quod ante oculos situm] Cassiodor. III. Var. Epist. 48. 'Prudentiæ nihilominus est cavere etiam quæ non putantur emergere.' Quo nomine laudatur Ulpianus JC. nam et recte rebus uti præsentibus, ac futura prospicere solerter poterat. Ita enim Zosimus Hist. lib. I. de ipso prædicat: *καὶ νομοθέτης ἦν ἄριστος, καὶ τὸ παρὸν εὖ διαθῆναι, καὶ τὸ μέλλον εὐστόχως συνιδεῖν δυνατός. Idem.*

Impatientia sortem exacerbabis, quam permutare non possis] Horat. I. Carm. Od. 24. 'Levius fit patientia Quicquid corrigere est nefas.' *Idem.*

Si arvis semina crederes, feraces inter se annos] Editio Norimb. *si arvis semina traderes, fertiles inter se.* Quæ lectio non omnino fastidienda. Nescio tamen, quomodo magis recepta placet. Nam et supra Carm. VI. libro primo dixit: 'Qui larga negantibus Sulcis semina credidit.' *Idem.*

Feraces inter se annos, sterilesque pensares] Sic Imp. Alexander loquitur in l. VIII. licet. C. de Locato et cond. 'Si expressum non est in locatione (ut mos regionis postulabat) ut si qua lue tempestatis, vel alio cæli vitio damna accidissent, ad onus tuum pertinerent, et quæ evenerunt sterilitates, ubertate aliorum annorum repensatæ non probabuntur,' &c. Vide et l. XV. ex conducto. §. Papinianus. D. eod. Item Pindar. Nem. Od. ult. Manil. lib. IV. Arist. lib. II. Rhetoric. et Ambrosi. contra Relat. Symmachi. *Idem.*

METR. 1. *Superba...dextra*] Senec. in Med. vs. 205. 'Sceptris superbas quisquis admovit manus.' *Idem.*

Et æstuantis] Ms. Erfurt. et edit. Basiliens. *Exæstuantis*, quæ vox reddenda Boëtio. Ita Q. Curt. libro IX. de rebus gest. Alex. Magni: 'Tertia ferme hora erat, cum stata vice Oceanus exæstuans invehi cœpit, et retro flumen urgere. Quod primo coërcitum, deinde vehementius pulsum, majore impetu adversum agebatur, quam torrentia præcipiti alveo incurrunt.' *Idem.*

More...Euripi] Huc referendum Græcum proverbium, quod exstat apud Suidam: *Τύχη εὔριπος*, 'Fortuna Euripus.' Senec. in Herc. Œt. vs. 779. 'Euripus undas flectit instabiles vagus, Septemque cursus flectit; et totidem refert.' *Idem.*

Dudum] Significat hic subito, illico, statim. Sic 'jamdudum' sæpe apud auctores accipitur. Unius duntaxat utar testimonio. Seneca in Medea, vs. 191. 'Monstrumque sævum, horribile, jamdudum avehe.' *Id.*

Tremendos sæva proterit reges] Ascribam locum Ammiani Marcellini, ex lib. XIV. de fortunæ inconstantia et ludo insolente quem ludere pertinax solet, qui mirifice hosce versus illustraverit. Loquitur autem de Cæsare Gallo: 'Assumptus in amplissimum fortunæ fastigium, versabiles ejus motus expertus est, qui ludunt mortalitatem: nunc evehentes quosdam in sidera, nunc ad Cocyti profunda mergentes: cujus rei cum innumera sint exempla, pauca tractu summo transcurram. Hæc fortuna mutabilis et inconstans fecit Agathoclem Siculum ex figulo regem, et Di-

onysium gentium quondam terrorem Corinthi litterario ludo præfecit. Hæc Adramittenum Andriscum in fullonia natum ob Pseudophilippi nomen evexit: et Persei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum docuit victum. Eadem Mancinum post imperium Numantinis, summa atrocitate Veturium et Claudium Corsis substravit, feritati Carthaginis Regulum: istius iniquitate Pompeius, post quæsitum Magni ex rerum gestarum amplitudine cognomentum, ad spadonum libidinem in Ægypto trucidatur. Et Eunus quidam ergastularius servus ductavit in Sicilia fugitivos. Quam splendido loco multi nati, eadem rerum Domina connivente, Viriati genua sunt amplexi vel Spartaci? quot capita quæ horruere gentes, funesti carnifices absciderunt? Alter in vincula ducitur, alter insperatæ præficitur potestati, alius a summo culmine dignitatis excutitur. Quæ omnia si scire quisquam velit quam varia sunt et assidua, arenarum numerum idem desipiens et montium pondera scrutari poterit.' Confer cum his insignem locum de rerum humanarum inconstantia, qui est apud Philonem libro de Josepho. Porro ex pluribus in Fortunæ potentiam Epigrammatibus adscribam hoc loco unicum Luciani, quod extat in I. Anthol. tit. *εἰς τύχην*: Πολλὰ *τὸ δαιμόνιον δύναται, κἂν ᾖ παράδοξα·* Τοὺς *μικροὺς ἀνάγει, τοὺς μεγάλους κατάγει.* Καὶ *σοῦ τὴν ὀφρῦν, καὶ τὸν τῦφον καταπαύσει,* Κἂν *ποταμὸς χρυσοῦ νάματά σοι παρέχῃ.* Οὐ *θρύον, οὐ μαλάχην ἄνεμός ποτε, τὰς δὲ μεγίστας* Ἢ *δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν.* Quod sic in Latinos versus transtulit C. Rittershusius: 'Admiranda valet ludens Fortuna patrare: Deprimit elatos, tollit ad alta humiles. Illa supercilium ac fastum et tibi comprimet, auri Quamvis jam det uti flumina plena fluant. Aspicis ut soleat quercus platanosque proceras, Non malvam aut juncum, sternere ventus humi.' *Idem.*

Humilemque victi] Senec. in Thyest. vs. 35. 'Miser ex potente fiat, ex misero potens, Fluctuque regnum casus adsiduo ferat.' *Idem.*

Sic illa ludit] In Prosa seq. Fortuna de se ipsa: 'Hæc nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus.' 'Ludus fortunæ.' Cassiodorus lib. I. Var. Epist. 4. 'Non fragili felicitate provectus, fortunæ ludo ad apicem fascium repentinis successionibus evolavit.' Horat. I. Carm. Od. 2. 'Heu nimis longo satiate ludo:' quo in loco *ludum* pro *bello* posuit. *Idem.*

Monstrat ostentum] B. August. l. XXI. De Civ. Dei cap. 18. 'Illorum quoque miraculorum multitudo sylvescit, quæ monstra, ostenta, portenta, prodigia nuncupantur. Quæ recolere et commemorare si velim, hujus operis quis erit finis? Monstra sane dicta perhibent a monstrando, quod aliquid significando demonstrent: et ostenta ab ostendendo; et portenta a portendendo, id est, præostendendo; et prodigia quod porro dicant, id est, futura prædicant.' De duobus Ostentorum generibus vide L. 38. ff. de V. S. *Idem.*

Una stratus ac felix hora] Senec. in Hippol. vs. 1136. 'Volat ambiguis Mobilis alis hora. Nec ulli Præstat velox fortuna fidem.' *Idem.*

PROSA 2. *Cum te matris ex utero Natura produxit, nudum rebus omnibus*] Mss. et Edd. Nor. Flor. non habent voculam *ex*. His autem Boëtianis fere geminum illud Q. Sereni capite 59. 'Nudum hominem primum mater Natura profundit, Insuper excruciat.' *Idem.*

Nunc mihi retrahere manum libet] Pub. Syrus: 'Levis est Fortuna, cito reposcit, quod dedit.' Et alibi: 'Fortuna usu dat, mancupio nihil.' *Idem.*

Usus alienis] Maximi momenti est hic e philosophia Stoica locus, quem præcipue inculcat Epictetus, 'Nihil nostrum esse quod externum sit.' Is

enim Enchiridii cap. XV. Μηδέ ποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; οὐκοῦν καὶ τοῦτ' ἀπεδόθη; 'Nunquam te quicquam perdidisse dicito, sed reddidisse. Filiolus obiit? redditus est. Prædium est ereptum? annon id quoque redditum est?' Cui autem nisi Deo ejusque voluntati, et bonitati quæ dederat: Ἀπαιτοῦντι τῷ Θεῷ ἃ δέδωκεν ἑκὼν οὐκ ἀποδώσεις; οὐκ αἰσθήσῃ; οὐχ', ὡς Πλάτων λέγει, μελετήσεις, οὐχ' ἀποθνήσκειν μόνον, ἀλλὰ καὶ στρεβλοῦσθαι, καὶ φεύγειν, καὶ δέρεσθαι, καὶ πάνθ' ἁπλῶς ἀποδιδόναι τ' ἀλλότρια; 'Cum Deus ea, quæ dedit, repetit, non ultro reddes? non (ut Plato ait) meditaberis, non modo mori, sed et excruciari, et exsulare, et verberibus affici, omnia denique reddere aliena?' Epictetus idem apud Arrianum diss. 1. lib. IV. Ut sit nimirum quod ait Jobus, 'Nudus egressus sum de utero matris meæ, et nudus revertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.' *Vallin.*

Ludum ludimus] Plautus in Pseudolo, Act. I. Sc. 1. 'Ludis me ludo tuo.' *Sitzm.*

Rotam volubili orbe versamus] Videtur imitari illud Tibulli lib. II. Eleg. v. 'Versatur celeri fors levis orbe rotæ.' Veteres, ut Fortunæ inconstantiam exprimerent, et quod volubiliter errando nullo in loco certa tenaxque permaneret, apertius demonstrarent, rotæ eam insidere finxerunt, subindeque revolvi. Sed et Pittacus Fortunæ scalam Mitylene dedicavit, quo adumbraret repentinos ejus ascensus et descensus. Vid. Ælian. lib. II. Var. Hist. cap. 29. *Idem.*

Nesciebas Crœsum . . . misso cælitus imbre defensum] Ausonius de Ludo Septem Sapientum succinctis versibus pæne totam de Crœso Historiam commemorans, inter alia hæc ponit verba: 'Clamore magno ter Solonem nuncupat. Qua voce Cyrus motus, extingui jubet Gyrum per omnem, et destrui ardentem pyram. Et commodum profusus imber nubibus Repressit ignem,' &c. *Idem.*

Num te præterit Paullum] Par fere pietas M. Marcelli, de quo B. Augustin. de Civ. Dei libro primo, cap. 5. 'Egregius Romani nominis M. Marcellus, qui Syracusas, urbem ornatissimam, cepit, refertur eam prius flevisse ruituram, et ante ejus sanguinem suas illi lacrimas effudisse.' Et Alexandri Magni, de quo Q. Curt. l. III. 'Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, et pietati earum illacrimasse fertur.' De Lucio vero Æmilio Paullo ita scribit Sext. Aurelius Victor: 'Iterum consul Persen Philippi filium Regem Macedonum apud Samothracas cepit, victum flevit, et assidere sibi jussit: tamen in triumphum duxit.' *Idem.*

Persei regis] Regis scilicet Macedonum ultimi: de quo Paul. Æmilius triumphavit: ut legere est apud Livium lib. XLV. et Plutarchum in vita Æmilii: ubi inedia se confecisse, aut certe ob ereptum somnum interiisse scribit Plutarchus. *Vallin.*

Nonne adolescentulus δύο τοὺς πίθους] Apponam verba D. Thomæ Aquinatis, quibus simpliciter citraque pompam hunc locum ita explicat: 'Homerus volens ostendere mutabilitatem Fortunæ, describit in domo Jovis jacere duo dolia vini; unum boni, alterum mali. Et omnes intrantes domum de utroque oportebat gustare, sed quosdam plus de bono, quosdam vero plus de malo. Et hæc descriptio publice depingebatur Athenis in templo Jovis, ubi Boëtius studuit adolescens, sicut ipse testatur de Scholarium disciplina. Per domum autem Jovis Homerus significabat mundum: per duo dolia prosperitatem et adversitatem; et omnes qui vivunt in mundo de utroque gustant: quidam

plus de prosperitate, quidam plus de adversitate.' Hæc D. Thomas. Quoniam vero dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ, non omittemus ipsum accedere Homerum, ejusque versus subscribere, qui leguntur Iliad. Ω. Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι Ζώειν ἀχνυμένους· αὐτοὶ δέ τ' ἀκηδέες εἰσί. Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει Δώρων, οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἐάων. Ὧι μὲν καμμίξας δῴη Ζεὺς τερπικέραυνος, Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. Ὧι δέ κε τῶν λυγρῶν δῴη, λωβητὸν ἔθηκε. Καί ἑ κακὴ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει, Φοιτᾷ δ' οὔτε θεοῖσι τετιμένος οὔτε βροτοῖσιν. Quæ ad hunc modum Latina fecit Eobanus Hessus: 'Sic enim statuere Dei mortalibus ægris, Ut vitam mœrore refertam et luctibus ægram Traducant: sine tristitia cœlestibus ævum Omne sit, et nullos possint sentire dolores. Præterea posuisse Jovem duo vasa loquuntur Ante fores, primoque domus in limine cœli, Quæ sint muneribus dandis mortalibus ægris Plena, bonis aliud, pejoribus illud abundet. E quibus, ut voluit, Deus omnia sortibus æquis Distribuit generi humano, simul omnia miscens, Nunc bona, nunc mala; nunc læva, nunc lance secunda. Cui mala contigerint, curæ hunc exponit iniquæ, Tristibus ærumnis, miserique laboribus ævi. Vivet enim neque Diis gratus, neque gentibus ullis.' *Sitzm.*

Nonne adolescentulus, δύο τοὺς πίθους, τὸν μὲν ἕνα καλῶν, τὸν δὲ ἕτερον κακῶν, in Jovis limine jacere didicisti] Id est: Duo dolia, alterum bonorum, alterum malorum. Respicit fabulam quæ in Homeri Iliad. Ω. oratione Achillis ad Priamum. *Bernart.*

Δύο τοὺς πίθους] Certum est hic Boëtium attingere eos Homeri versus Il. Ω. Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει Δώρων, οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἐάων, 'Dolia quippe Jovis duo sunt in limine primo, Donis plena, malis unum, melioribus illud.' Versum secundum sic legit Plutarchus lib. Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν. Κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, αὐτὰρ ὁ δειλῶν. Et hæc Platonicorum mens est, animæ, postquam in hæc inferiora lapsa est, datos ob corporis societatem motus sibi contrarios atque inter se maxime dissidentes: quos qui ratione rexerit ἐν δίκῃ βιώσοιτο, 'juste vixerit;' qui autem his se dederit ἀδικίᾳ, 'injuste.' Hinc Maximo Tyr. dissert. XXXV. fontes sunt ejusmodi doliorum, ἀρετὴ ψυχῆς καὶ μοχθηρία, 'virtus animi atque improbitas.' Eum vide. Cui convenit et illud Prophetæ regis Psal. 'Calix in manu Domini vini meri plenus mixto.' Imo et longe illud Diphili apud Stobæum verius est, Ὥσπερ κυαθίζουσ' ἐνίοθ' ἡμῖν ἡ τύχη, Ἓν ἀγαθὸν ἐπιχέασα τρί' ἐπαντλεῖ κακά. 'Fortuna nobis, tanquam cyathos exsiccantibus, Si unum bonum infundat, tria mala affundit.' *Vallin.*

METR. 2. *Stelliferis edita noctibus ... sidera*] Venuste siderum matrem Noctem indigitat, quod etiam fecit suavissimus Tibullus lib. II. Eleg. 1. 'Ludite: jam nox jungit equos, currumque sequuntur Matris lascivo sidera fulva choro:' ad quem locum vide quæ post M. Anton. Muretum Var. Lect. lib. v. cap. 2. attulit J. Dusa filius. *Sitzm.*

Pleno copia cornu] Senec. in Medea, de Venere: 'Quæ dat belligeris fœdera gentibus, Et cornu retinet divite copiam.' Statius in Sylvis: 'Et quæ tibi cunque beato Larga dedit Fortuna sinu.' Prudent. contra Symmachum: 'Saxa illita ceris Viderat, unguentoque lares humescere nigros, Formatum Fortunæ habitum cum divite cornu.' *Idem.*

Flere querelas] Nova phrasis, quam non facile apud alios invenies authores. Neutrum active ponitur, addito nomine cognatæ significationis. *Idem.*

Quamvis vota libens excipiat Deus] Senec. in Troad. vs. 6. 16. 'Et huc et illuc anxios gressus refert, Missas-

que voces aure sollicita excipit.' *Idem.*

Avidos] Senec. in Herc. Œt. vs. 631. 'Avidis, avidis Natura parum est.' *Idem.*

Rapacitas] Senec. in Oct. vs. 424. 'Luxuria victrix orbis immensas opes Jampridem avaris manibus, ut perdat, rapit.' In rapacitatem, sive mavis avaritiam, acriter invehitur, ejusque sordes graphice depingit Prudent. in Psychom. Rapaces autem istos 'Harpyias' nominat Rutilius Itinerarii libro I. 'Sacri justissimus arbiter ævi Circumsistentes reppulit Harpyias; Harpyias, quarum decerpitur unguibus orbis, Qui pede glutineo quod tetigere trahunt.' *Idem.*

Quæ jam præcipitem frena Cupidinem] Senec. in Octav. vs. 416. 'Cupido belli crevit, atque auri fames.' Juvenalis Sat. XIV. 'Inde fere scelerum caussæ, nec plura venena Miscuit, aut ferro grassatur sæpius ullum Humanæ mentis vitium, quam sæva cupido Immodici census.' Vide quoque B. Augustinum lib. III. de Civitate Dei, cap. 10. *Idem.*

Sitis ardescit habendi] C. Plin. Sec. lib. IX. Epist. 30. 'Ea invasit homines habendi cupido, ut possideri magis, quam possidere videantur.' Prudent. in Hamartig. 'Gurges avaritiæ, finis quem nullus habendi Temperat.' Qui vero dubitem, Salvianum ad Carmen hoc Boëtianum respexisse? vide sis quid ille lib. IV. de Gubernat. Dei, de avaro quodam proferat: 'Tum ille ejus rebus siti avida inhiaverat, ac prædam jam spe et cupiditate ardentissima devoraverat, respiciens ac vibrans in os meum truces oculos, utpote qui tolli sibi a me putaret, quod ipse alteri non tulisset, nequaquam hoc quod peterem facere se posse respondit.' Alia adducit Andreas Tiraquellus, de Nobilitate cap. 3. num. 5. et seqq. Multis quoque hoc malum passim in suis homiliis exagitat S. Chrysostomus: cujus loca omnia recensere hic nimis longum esset. *Idem.*

Nunquam dives agit] 'Ille' siquidem, teste Seneca Epist. 15. 'maxime divitiis fruitur, qui minime divitiis indiget.' Claudian. I. in Rufin. vs. 200. 'Nunquam dives eris, nunquam satiabere quæstu: Semper inops, quicunque cupit.' Min. Felix in Oct. 'Quis potest pauper esse, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives est? Magis pauper ille est, qui cum multa habeat, plura desiderat.' et quæ sequuntur. *Idem.*

PROSA 3. *Principum civitatis*] Festi nimirum et Symmachi. Festum quidem, caput senatus et exconsulem, ab anno scilicet CDLXXII. Anastasius biblioth. in Symmacho; Avitus vero episcopus Viennensis Epist. 2. Symmachum inter primos senatores urbis agnoscit. Sed dubium omne tollit Ennodius Parænesi didascalica his verbis: 'Patricii Festus et Symmachus, omnium disciplinarum materia et constantes forma sapientiæ, ab urbe sacratissima non recedunt. In ipsis est nobilis Curiæ Principatus: quos vidisse, erudiri est.' Iidem igitur sunt Boëtio et Ennodio principes Senatus seu civitatis, Consularium antiquissimi, Festus et Symmachus: iidem quoque quos postea soceros suos vocat Boëtius. Atque ut 'in eorum affinitatem delectum se' ab eis testatur; ita et idem confirmat ead. Parænesi Ennodius hoc modo, 'Est Boëtius Patricius, in quo vix discendi annos respicis, et intelligis peritiam sufficere jam docendi: de quo emendatorum judicavit electio:' per emendatos, ut mihi quidem videtur; viros illos summos intelligens. Elpis igitur Festi filia, ut Symmachi Rusticiana. Ambo enim recte de Boëtio judicaverunt, dum eum uterque in generum elegit; Festus quidem data Elpe, Symmachus vero Rusticiana. *Vallin.*

Negatas senibus dignitates] Patriciatum, quo admodum juvenis orna-

tus est, et Consulatum fortassis intelligit. *Idem.*

Consules liberos tuos] Ii ordinarii Consules fuere anno 522. adhuc pueri. Crediderim equidem consilio et ductu Symmachi avi, omnia in eorum Consulatu esse acta gestaque, maneat modo pro comperto [quod aliter sentire plerosque video] vere Consules fuisse. Ipse disertissime affirmat hoc loco: sic enim ad eum Philosophia, 'Poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter Consules liberos tuos domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti; cum eisdem in Curia Curules insidentibus tu regiæ laudis orator ingenii gloriam facundiæque meruisti; cum in Circo duorum medius Consulum circumfusæ multitudinis exspectationem triumphali largitione satiasti?' Et paulo post, 'Quid dicam liberos Consulares,' [scribit Boëtius post eorum Consulatum] 'quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni vel aviti specimen elucet ingenii?' E domo patris profecti sunt frequenti senatu, in Curia sellas Curules conscenderunt, pro ea dignitate pater Theodoricum absentem laudavit, in Circo ludos et largitionem exhibuerunt, exacto Consulatu Consulares nominantur: igitur Consules fuere. Quod confirmat auctor Hist. Miscellæ lib. xv. dum ait, 'Theod. Symmachum Exconsulem ac Patricium, et Boëtium seniorem et Exconsulem gladio trucidavit.' Nisi enim Boëtius junior Exconsul fuisset, qui necesse fuit patrem Boëtium Exconsulem, seniorem nuncupare? *Idem.*

In curia Curules insidentibus] Agell. lib. III. c. 18. ex Commentariis C. Bassi: 'Senatores dicit in veterum ætate, qui Curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in Curiam vehi, in quo curru Sella esset, quæ ob eam caussam Curulis appellatur.' De Consularibus ornamentis (inter quæ etiam Curules) scite Cassiodorus lib. VI. Variar. Form. 1. 'Atque ideo per illam indictionem Consulatus te decoramus insignibus. Pinge vastos humeros vario colore palmatæ: validam manum victoriali scipione nobilitatem: lares proprios etiam calceis auratis egredere: sellam curulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus ascende: ut in ocio subjectus merearis, quod nos per maximos labores assumimus imperantes.' Hæc saltem ex Gellio et Cassiodoro annotare libuit: plura si scire desideras, vide Antiquitatum Romanarum Johannis Rosini, viri in his rebus eximii, libri noni caput nonum. *Sitzm.*

Cum in circo] In Circo magnifica Ludorum Consularium functio obibatur. In edendis vero ejuscemodi spectaculis oportebat Consules maximam opum copiam profundere, totoque abuti patrimonio: alioquin non poterant grati esse populo, neque videri satis implere personam amplissimi Magistratus. Vide G. Fornerium in Notis ad Cassiodor. Epist. 2. Variar. lib. II. Fr. Juretum in Miscell. ad Symmach. lib. IV. Epist. 61. Cujac. ad t. C. De spectac. et scen. et len. Alex. ab Alexandro, lib. IV. Genial. dier. cap. 25. Et Jul. Cæs. Bulengerum de venatione Circi et Amphitheatri. Unicum hic subnectam locum ex Cassiodori Variar. lib. II. Epist. 2. in qua Theodoricus Rex Felicem ad fastigium dignitatum ordinarie promovens, sic loquitur: 'Sume igitur per indictionem quartam Consulatus insignia: dignumque te tantorum desideriis præsenti comproba largitate. Hic profecto locus est, ubi præconium meretur effusio: quando virtutis genus est, propriam substantiam non amare, ubi tantum opinionis acquiritur, quantum facultatibus abrogatur. Respice te supra omnium humeros atque ora volitare: talemque te præbe, ut dignus genere,

dignus urbe, dignus nostro judicio, dignus trabeis æstimeris.' *Idem.*

Medius] Primus apud Romanos locus medius, proximus dexter; ut docet contra Becanum I. Lipsius libro II. Elector. cap. 3. Inter Consulares vero præferebatur is, qui prior gesserat consulatum, etiamsi posterior bis consul fuerat. Vide Jacob. Cujac. ad C. t. 3. l. 2. lib. XII. *Idem.*

Nulli unquam privato] Neque enim quisquam, etiam princeps, eodem anno duos filios Consules et quidem pueros vidit. Olybrium et Probinum, Probi filios, in Consulatu collegas Roma anno CCCVC. spectavit, sed jam viros. *Vallin.*

Calculum ponere] Petron. Arbiter, in Satyr. 'Si bene calculum ponas, ubique naufragium est.' Plin. Secundus lib. II. Epistola 14. 'Hic quoque in conditionibus deligendis ponendus est calculus.' *Sitzm.*

METR. 3. *Cum ... Phœbus ... lucem spargere cœperit*] Lucret. lib. II. 'Aurora novo cum spargit lumine terras.' *Idem.*

Vernis irrubuit rosis] Manil. lib. 5. 'Tyrias imitata papavera luces, Vernantisque rosæ rubicundo sanguine florem.' *Idem.*

Spiret insanum] Plaut. in Bacchid. 'Insanum magnum molior negotium.' Idem in Mostellar. vocat 'porticum insanum bonum.' Plin. Sec. lib. IV. Epist. 2. 'Luget insane.' Senec. in Thebaid. vs. 429. 'Qualis insano ratis Premente vento rapitur.' *Idem.*

Nebulosus Auster] Agellius lib. II. cap. 22. 'Auster Græce νότος nominatur, quoniam est nebulosus atque humectus: νοτὶς enim Græce humor nominatur.' Senec. in Med. vs. 583. 'Non ubi hybernos nebulosus imbres Auster advexit.' *Idem.*

Auster] Apuleius de Mundo: 'Meridies vero, quoniam eadem semper regione signatur, uno Austro, id est, νότῳ flatur.' Vegetius de re milit. lib. 4. 'Meridianum cardinem possidet νότος, id est, Auster.' *Idem.*

Sæpe tranquillo radiat sereno] Ambiguum utrum horum sit adjectivum, siquidem ambo promiscue usurpantur. Multorum instar sit locus ille Vegetii lib. 4. De Re Militari, cap. 41. 'Multis quoque signis de tranquillo procellæ, et de tempestatibus serena producuntur.' *Idem.*

Radiat sereno] Rutil. Itin. lib. 2. 'Arridet placidum radiis crispantibus æquor.' Lactantius de Resurrect. Dom. die: 'Tempora florigero rutilant distincta sereno.' *Idem.*

Ferventes . . . procellas] Virg. I. Georg. 'Cava flumina crescunt Cum sonitu: fervetque fretis spumantibus æquor.' *Idem.*

Verso concitat æquore] Ovid. Heroid. Epist. 7. 'Aspice ut eversas concitet Eurus aquas.' *Idem.*

Si tantas variat vices] Senec. in Med. vs. 287. 'Regnorum status Fortuna varia dubia quos agitat vice.' Prudent. lib. II. Contra Symmach. 'Sic ævi mortalis habet se mobilis ordo, Sic variat Natura vices.' *Idem.*

Crede fortunis hominum caducis] Certissima Ironia, qua præmonemur nulli rei esse fidendum; propter multiformes, quæ in mundo, varietates. Bene, nec tamen minus ironice Seneca in Medea, vs. 221. 'Confide regnis cum levis magnas opes Huc ferat et illuc casus.' *Idem.*

Constat, æterna pos.] Senec. in Herc. Œt. vs. 1035. 'Verum est quod cecinit sacer Thressæ sub Rhodopes jugis Tangens Thraciam chelym Orpheus, Calliopæ genus: Æternum fieri nihil.' Ibidem, vs. 1099. 'Quod natum est, poterit mori.' *Idem.*

Æterna positumque lege] Æternam legem theologia nostra decernit esse, Rationem divinæ sapientiæ, secundum quam dirigit omnium creaturarum motus et actiones in suos fines. Cujus auctor Hierocli Commentario aureo est δημιουργικὸς νοῦς, καὶ ἡ θεία βούλησις, 'mens opifex, ip-

saque voluntas divina,' respectu scilicet Dei; eam vero respectu hominum consideratam ibidem esse dicit, ὡσαύτως ἔχουσαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀϊδίως καὶ ἀτρέπτως τὰ πάντα πρὸς τὸ εἶναι παράγουσαν, 'Dei actionem eodem modo se habentem, perpetuaque et immutabili ratione res omnes producentem.' Hinc Seneca lib. de Providentia cœlum fortuito motu non agi, sed tam varios siderum discursus 'procedere æternæ legis imperio' ait. Passim quoque 'divina' dicitur. quam Apuleius vult esse, ex mente Platonis, lib. de natur. Philosophia Platon. 'fatum, per quod inevitabiles cogitationes Dei atque incepta complentur.' Eam sic describit Cicero lib. II. de Legib. 'Hanc igitur video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, nec scitum aliquod esse populorum: sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia. Ita principem legem illam et ultimam, mentem esse dicebant, omnia ratione aut cogentis aut vetantis Dei: ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, recte est laudata: est enim ratio mensque sapientis ad jubendum et ad deterrendum idonea.' Et paulo post, 'Quæ vis non modo senior est quam ætas populorum et civitatum, sed æqualis illius cœlum atque terras tuentis et regentis Dei. nunquam enim esse mens divina sine ratione potest: nec ratio divina non hanc vim in rectis pravisque sanciendis habet.' Et iterum paulo post, 'Erat enim ratio profecta a rerum natura, et ad recte faciendum impellens et a delicto avocans: quæ non tum denique incipit lex esse cum scripta est, sed cum orta est: orta est autem simul cum mente divina: quamobrem lex vera atque princeps apta ad jubendum et ad vetandum, ratio est recta summi Jovis.' Archytas apud Stobæum serm. XLI. Πονηρῶν ἀθέων νόμοι θεῶν ἄγραφοι ἀντινομιζόμενοι, πονηρὰν μοῖραν καὶ ζημίαν τῷ μὴ πειθομένῳ διδόντες, πατέρες καὶ ἡγεμόνες τῶν γεγραμμένων νόμων καὶ δογμάτων ἀνθρώποις τεθέντων. 'Adversus improbos mores institutæ sunt Deorum non scriptæ leges, malam sortem mulctamque non obedienti inferentes, parentes ac principes scriptarum legum et constitutionum inter homines.' Ex iis igitur pulcherrimis locis quid sit æterna lex patet; nimirum æternum quiddam, νόμος ἄγραφος, æqualis cum Deo ætatis, νοῦς seu ratio summi Dei, denique 'æterna' seu 'divina lex,' ex qua aliæ humano generi datæ et tanquam ex fonte derivatæ sunt: hinc illa princeps seu ἡγεμὼν dicta. Eadem et lumen illud est hominum animis insitum, cujus eos participes fecit Deus, de quo propheta rex, ubi quæsivit 'Quis ostendit nobis bona?' subjungit, 'Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.' Ad Stoici post ejuratam veteris Academiæ rectam de Deo et religione opinionem 'divinam' legem, obscuro verbo 'naturalem' vocarunt; quemadmodum scripsisse Zenonem notat Cicero lib. I. de Nat. Deor. hinc 'naturam sequi,' non 'Deum' dixerunt; 'Dei nomine, τὸν Θεὸν εἰς φύσιν, in naturam commutato,' inquit Clemens Alex. Strom. lib. II. Nimirum 'hi,' ut est apud Ciceronem lib. V. de Finibus, 'totam ad se nostram philosophiam transtulerunt: atque ut reliqui fures earum rerum quas ceperunt, signa commutant; sic illi ut nostris sententiis pro suis uterentur, nomina tanquam rerum notas mutaverunt.' Postremo legi æternæ Augustinus lib. I. de lib. arbitr. 'temporalem opponit, quæ nihil aliud est,' inquit, 'quam neglectis rebus æternis, quibus per seipsam mens fruitur, et per seipsam percipit, et quas amans amittere non potest; temporalia et quæ per corpus hominis partem vilissimam sen-

tiuntur, et nunquam esse certa possunt, quasi magna et miranda sectari.' Unde Paulus ad Rom. VII. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Et, Ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. 'Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati quæ est in membris meis.' Et, 'Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem, legi peccati.' *Vallin.*

Prosa 4. *Infelicissimum est genus infortunii, fuisse felicem*] P. Syrus: 'Nulla hominum major pœna est, quam infelicitas.' *Sitzm.*

Falsæ opinionis] Hoc quoque Stoicorum præceptum est, quod ad tranquillitatem contra omnes casus maxime confert; si unusquisque, dum externis percellitur, sciat non se rebus adfligi, sed concepta de eis opinione. Decretum vetus audi. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότος τὰ αὐτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκὸς, (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει) ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου. 'Cum ejulantem quempiam videris in luctu, sive peregre profecto filio, sive rebus amissis, cave ne te visum illud moveat, ut existimes versari eum in malis ob externa: sed statim ipse tecum distinguito, sitque in promptu ut dicas, Istum affligit non casus ille (alium enim non affligit) sed concepta de eo opinio:' inquit Epictetus enchirid. Gemendum videtur ob mortem carissimi filii: imo, alias Anaxagoræ, quippe sapientissimo, gemendum quoque fuisset: is vero audito filii sui obitu, Ἤδειν φησὶ θνητὸν γεννήσας, 'Noram, inquit, me eum genuisse mortalem.' Seneca item lib. consol. ad Marciam, 'Movet ingentem desiderium ejus, quem dilexit: id per se tolerabile apparet: Absentes enim abfuturosque, dum viverent, non flemus, quamvis omnis usus illorum nobis et conspectus ereptus est. Opinio est ergo quæ nos cruciat: et tanti quodque malum est, quanti illud taxavimus.' Neque gemendum ob exilium; alioqui et Marcellus doluisset: ipse vero sic de se ipso apud Senecam [Consol. ad Helviam] aliter affirmat, 'Quod patria cares, non est miserum: ita te disciplinis imbuisti, ut scires omnem locum sapienti viro patriam esse.' Neque enim vir sapiens ob res externas, quæ sibi alienæ sunt, movetur: neque ultra quam ut animus sibi bene sit conscius, inquirit. Cogitandum est, inquit apud Arrianum Epictetus, τί ἐμὸν, καὶ τί οὐκ ἐμόν. καὶ τί μοι ἔξεστι, καὶ τί μοι οὐκ ἔξεστιν. ἀποθανεῖν με δεῖ. μή τι οὖν καὶ στένοντα; δεθῆναι. μή τι καὶ θρηνοῦντα; φυγαδευθῆναι· μή τι οὖν κωλύει, γελῶντα, καὶ εὐθυμοῦντα καὶ εὐροοῦντα; εἰπὲ τὰ ἀπόρρητα. οὐ λέγω. τοῦτο γὰρ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν. ἀλλὰ δήσω σε. ἄνθρωπε τί λέγεις; ἐμέ; τὸ σκέλος μου δήσεις. τὴν προαίρεσιν δὲ, οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται. εἰς φυλακήν σε βαλῶ. τὸ σωμάτιον ἀποκεφαλίσω σου. πότε οὖ σοι εἶπον, ὅτι μόνου ἐμοῦ ὁ τράχηλος ἀναπότμητός ἐστι; 'quid tuum sit, quid non tuum; et quid tibi liceat, quid non liceat. Est tibi moriendum: nunquid etiam gementi? In vinculis esse oportet: nunquid ejulantem? Ire in exilium: ecquis prohibet ire cum risu, hilaritate et alacritate? Dic arcana. Non dico. hoc enim penes me est. At in vincula te conjiciam. Homo quid ais? me? pedem meum vincies, institutum autem meum ne ipse quidem Jupiter superabit. In custodiam te dabo: corpusculum capite truncabo. Quando ergo tibi dixi meas unius cervices ferro esse inviolabiles?' Christianismum hæc spirant, sed paucis immutatis: abesset modo ab hac

Stoicorum constantia, illa ἀπάθεια, ἀναλγησία, ἀνελεημοσύνη. *Vallin.*

Symmachus socer] Symmachorum stemma vir doctiss. Jac. Sirmondus erudita diligentia contexuit Notis suis ad VII. lib. Epist. Ennodii; quas consule. Nos donec ad nostrum pervenerimus, pauca tantum ex eis excerpemus. Erat autem

I. ' L. Aurelius Avianius Symmachus Præfectus urbi anno CCCLXIV. Cujus sunt insignes illæ duarum statuarum Romæ et Constantinopoli inscriptiones.'

II. ' Q. Aurelius Symmachus L. F. Orator. Cujus sunt Epistolar. lib. IX. Relationum unus: in quibus famosa illa de Ara Victoriæ. Consul fuit ordinar. anno CCCXCI.'

III. ' Q. Fabianus Memmius Symmachus Patris Oratoris Epistolas digessit et edidit. Africæ Proconsul fuit anno CDXV. Præfectus urbi anno CDXX.'

IV. ' Q. Aurelius Symmachus Consul ordinarius cum Aëtio anno CDXLVI.'

V. ' Q. Aurelius Memmius Symmachus Excons. Ord. et Patricius. Ut legere memini in antiquis exemplaribus Boëtii generi, qui aliquot ei opuscula sua inscribit: de quo hoc loco Boëtius. Consul fuit sine collega sub Odoacre anno CDXXCV. a Theodorico rege Judex in causa Basilii et Prætextati, qui magicarum artium accusabantur, inter alios delectus, Epistolar. XXII. lib. IV. apud Cassiodorum: apud quem et aliæ sunt Theodorici ejusdem ad Symmachum Epistolæ. De eodem Hormisda Pontifex Epist. XXXVII. et LXVI.' et Avitus episcopus Viennensis Epistola II. ' Cæterum ab eodem Theodorico impiis delatorum criminationibus incitato crudeliter una cum Boëtio genero cæsus est, ut narrat Procopius lib. I. de bello Gothico. Hujus filiæ duæ memorantur, Rusticiana uxor Boëtii, et Galla, de qua præter Fulgentium Gregorius Magnus IV. Dial. XIII. Filium nullum reliquit. Nam qui sequitur,'

VI. ' Symmachus Collega Boëtii in Consulatu anni DXXII. non Symmachi Patricii filius, sed nepos fuit ex filia Rusticiana et Boëtio prognatus.' His quoque a nobis additur

VII. Symmachus v. c. hujus fortasse filius. Cujus meminit Gregorius Magnus Epist. XXXVIII. lib. IX. ad Rusticianam ejus, ut apparet, sororem per Indictionem IV. hoc est, anno DC. scribens. Fuit et

VIII. Symmachus v. c. et inl. in Oriente, qui anno DXVII. Anastasii imp. legatus Eutharico Cillicæ Theodorici genero Consulatus insignia detulit: ejusque Romæ magnificis spectaculis interfuit, ut auctor est Cassiodorus in Chronico. Quem Priscianus dicato de Ponderibus et mensuris libro laudat: Constantinopoli enim Priscianum docuisse coævi ejus Cassiodorus lib. de Orthographia, et Paulus Diaconus lib. I. Histor. Langobardorum testantur: et Veteres ejus libri ' Constantinopolitani doctoris' titulo prænotantur. De quo haud dubie Hormisda scripsit Ep. XXXVII. et LXVI. Quem et Procopius lib. II. de bello Vandalico ait, Senatorem Constantinopoli fuisse Præfectumque equitatui et sumptibus ejus belli quod Germanus Justiniani imp. ex fratre nepos, in Stozam rebellis exercitus ducem movit et feliciter confecit. Romanum fuisse ibidem Priscianus scribit et ex Hormisda conjicitur. Cujus ædes magnificæ Constantinopoli in insigni illa populi seditione anno Justiniani V. incendio consumtæ sunt: ut est in Chron. Alexandr. *Idem.*

Vivit uxor] Scilicet Rusticiana non Elpis. Elpis enim nullis ex Boëtio procreatis liberis decessit: doctam fuisse Lil. Giraldus memoriæ prodidit, ut quæ eos Hymnos, qui in Ecclesia die Apostolis Petro et Paulo sacra

canuntur, et jam a sanctissimo Papa Urbano VIII. emendati incipiunt, 'Decora lux æternitatis:' et, 'Beate pastor Petre,' composuerit. Nos ejus epitaphium ex vet. cod. nostro descriptum integrum publicamus. Lil. Giraldus tres duntaxat priores versus protulit: quatuor P. Pithæus in editione Poëmat. veterum, non servato ordine, ut qui scilicet hic septimus et octavus est, ibi tertius esset et ultimus. Scripturam codicis repræsentavimus, tantum pro *aterque* in ultimo versu, reposuimus *uterque;* et pro *socius, socios,* optimo sensu. Porro Boëtii esse, ipsa carminis venustas declarat, quod etiamnum casta felicis conjugii sacra egregie refert: aut si illius non sunt, ejus certe temporis esse videntur. Ea amissa Rusticianam duxit. Ejus nominis tres celebres fœminæ fuere.

I. Doctissima, filia Orfiti, Acyndini cons. soror, uxor fuit Q. Aurelii Symmachi Oratoris: cui propterea 'legenti meditantique candelas et candelabra tenuisse' ait Sidonius, Epistola X. lib. II.

II. Hæc nostra, avo, patre, socero, marito, et filiis consulibus illustris, Q. Aurelii Memmii Symmachi filia, Boëtii uxor, qui ex ea duos filios, anno DXXII. Consules, suscepit. Cujus non aliud elogium clarius aut illustrius esse possit, quam quo hic ab sapientissimo marito ornatur, aut a Procopio lib. III. Hist. Gothicæ. Roma enim a Gothis sub Totila obsessa, Romanis ducibus pecuniam largiendo, læsos adflictosque cohortatione opibusque tum impellendo, tum juvando, tenuiorum denique civium inopiæ subveniendo, facultatibus omnibus, quæ penes se erant, consumptis, nullum non exhibuit animi supra muliebres exemplum. Unde anno DXLVII. urbe capta parum abfuit quin a Gothis in ejus necem conspirantibus occideretur, [quod data Romani exercitus ducibus pecunia, Theoderici statuas, patris virique cædem ulta, collidi disturbarique curasset] ni esset a Totila barbaris suis mitiore, servata.

III. Ea ad quam Constantinopolim profectam scribit Gregorius Magnus Epist. XXI. lib. II. Indict. X. hoc est, anno DXCII. Et Epistol. XXIII. lib. VII. Epistol. XXXVIII. lib. IX. Epist. XXIV. lib. XI. Eamque quantum coluerit his verbis ostendit Epistola XXXVIII. lib. IX. 'Excellentiæ vestræ scripta suscepi, quæ me in gravissima ægritudine positum, de salute, de devotione, ac de dulcedine tua omnino relevarunt. Unum vero ægre suscepi, quia in eisdem Epistolis ad me, quod semel esse poterat, sæpius dicebatur, 'ancilla vestra, ancilla vestra.' Ego enim qui per episcopatus onera servus sum omnium factus, qua ratione mihi se ancillam dicit, cujus, ante susceptum episcopatum, proprius fui?' Unde fœminæ patriciæ multis titulis obstrictum fuisse B. Gregorium appareat. Videtur illi Appio V. C. [filius fortasse Flav. Appionis anno DXXXIX. Cons. Strategii filii] gener, et Strategius nepos ex filia Eusebia; itemque Eudoxius et Gregoria liberi fuisse. Eidem Gregorio Magno auri X. libras in captivorum redemptionem, et vela pretiosissima B. Petro offerenda Constantinopoli Romam transmisit: quibus testimoniis magnificentia ejus pietasque non vulgaris elucent. *Val.*

Quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni, vel aviti specimen elucet ingenii] Jure ambigas, cur filios suos consulares nominarit Boëtius, cum in fastis eorundem consulatum non reperias, et ipse fateatur pueros fuisse: video dici posse appellatos consulares, quod patrem consulem habebant; sicut et consulis uxor, fæmina consularis dicitur. Et tamen sustinet assensionem meam ipse Boëtius, apud quem Philosophia hoc eodem

libro, Prosa III. 'Si quis rerum mortalium fructus' inquit, 'ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantumlibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter consules liberos tuos domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti? cum eisdem in curia curules insidentibus, tu regiæ laudis orator, ingenii gloriam facundiæque meruisti?' Hæc certa, clara, nec dubium quin vere Consules fuerint. Fasti nihil movent, cum fieri possit ut suffecti fuerint non ordinarii Consules, nec mirum ideo si in fastis nomen non relatum: illud nexum injicit quod inter pueros. Vidimus nodum, et solvemus. Dum moribus antiquis stetit res Romana virisque annariæ leges viguere, sub Imperatoribus quod libuit sæpe licuit. Tacitus Annal. I. De Augusto. 'Caium ac Lucium in familiam Cæsarum induxerat, necdum posita puerili prætexta principes juventutis appellari, destinari Consules, specie recusantis flagrantissime cupiverat.' Quid cupiverat? perfecerat. Romæ marmor de Caio: QUEM. POPULUS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATUM. XIIII. Denique ut omne posticum occludam, Capitolinus in Gordiano juniore exerte: 'Et hic finis belli intestini fuit,' inquit, 'cum esset delatus Gordiano puero consulatus.' Quid hæres? principes re aut destinatione isti, scio: sed et ideo eadem ista Prosa III. Philosophia, eximium hunc honorem respiciens, 'Munus,' inquit, 'quod nulli unquam privato commodaverat, abstulisti.' *Bernart.*

O te si tua bona cognoscas, felicem] Virg. II. Georg. vs. 77. 458. 'O fortunatos nimium, sua si bona norint, Agricolas!' *Sitzm.*

Hunc nobilitas notum facit, sed ang.] Menander: Πενία δ' ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ. Salvian. lib. III. De Gub. Dei: 'Tanta est miseria hujus temporis, ut nullus habeatur magis nobilis, quam qui est plurimum dives.' His addi possunt notata ab Andr. Tiraquello in Lib. de Nobilitate, cap. 3. et 25. in quibus accurate inquirit; 'An generis splendor perdatur ob paupertatem?' *Idem.*

Orbus liberis] Theseus ad Senec. in Hipp. vs. 1248. 'O triste fractis orbitas annis malum.' Quintilian. Declamat. 6. 'Quid ego putarem in rerum natura posse reperiri, quod orbitate acerbius videtur?' Vetus superstitio in tutela Orbonæ orbatos liberis parentes esse credidit, de qua Arnobius lib. IV. Adver. Gentes, Cyprianus de Idolis. *Idem.*

Alieno censum nutrit heredi] Hoc genus divitias possessori invisas esse ait Pindarus Olymp. X. Ἐπεὶ ὁ πλοῦτος ὁ λαχὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον, Θνάσκοντι στυγερώτατος. Et Menander tristem esse rem pronuntiat, si quis in re lauta sine herede suo moriatur. Ὀδυνηρόν ἐστιν, εὐτυχοῦντα τῷ βίῳ, Ἔχειν ἔρημον διαδόχου τὴν οἰκίαν. Vide Andr. Gail. lib. I. observation. 122. Ejusmodi vero fortunam expertus est Quintilianus, qui in Præfat. lib. VI. ita flebilibus modis conqueritur: 'Nos miseri, sicut facultates patrimonii nostri, ita hoc opus aliis paramus, aliis relinquemus.' *Idem.*

Alius prole lætatus, filii, filiæve delictis mæstus illacrimat] Exempla huc pertinentia vide apud M. Anton. Muretum in Ethica Aristotelis libro primo et quæ notabo infra ad Pros. VII. lib. III. *Idem.*

Beata sors omnis est æquanimitate tolerantis] Prudentius in Psychomachia ita loquentem introducit Patientiam: 'Lex habet istud Nostra: genus belli, Furias, omnemque malorum Militiam, et rabidas tolerando extinguere vires.' *Idem.*

Amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo respersa est] Ms. Rittersh. *amaritudinibus vitæ humanæ respersa est dulcedo.* Lucretius elegantiss. lib.

IV. 'Medio de fonte leporum Surgit amari aliquid quod in ipsis floribus angat.' *Idem.*

Quid igitur o mortales] Agellius lib. II. cap. 29. 'Quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quam ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia, quæ extra nos, extraque nostrum animum sunt, neque pro nostris neque pro nobis ducamus.' Macrobius in Somnium Scipionis libro primo, capite nono: 'Homini autem una est agnitio sui, si originis natalisque principia atque exordia prima respexerit, nec se quæsierit extra.' Cassiodorus lib. II. Variar. 2. 'Vigor ille rationabilis nobis consilium præstet: facies veritatis albescat, ne mentem nostram innubilet caligo corporea: sequamur quod intus est, ne foris a nobis simus: instruat, quod de vera sapientia sapit: illuminet, quod cælesti claritate resplendet.' *Idem.*

METR. 4. *Stabilisque, nec sonori*] 'Stabilis,' id est, constans, impavidus. 'Stabilis animus' apud Valerium Flaccum libro secundo: 'Stabilem quando optima facta Dant animum, majorque piis audacia cœptis.' *Idem.*

Euri] Agellius lib. II. cap. 22. 'Qui ventus ab oriente verno id est æquinoctiali venit, nominatur Eurus, ficto vocabulo, ut isti ἐτυμολογικοὶ aiunt, ἀπὸ τῆς ἕω ῥέειν. Is alio quoque a Græcis nomine ἀπηλιώτης, a Romanis nauticis Subsolanus cognominatur.' *Idem.*

Minantem Pontum] Sen. in Thyest. vs. 290. 'Hac spe subibit gurgitis tumidi minas.' *Idem.*

Montis cacumen alti] Senec. in Agam. vs. 90. et seq. 'Nubibus ipsis Inserta caput turris pluvio Vapulat Austro: densasque nemus Spargens umbras annosa videt Robora frangi: feriunt celsos Fulmina colles.' Vid. Virgil. I. Georg. ubi Juppiter corusca dextra fulmina molitur, et 'aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia cælo Dejicit.' *Idem.*

Illud protervus Auster] Senec. in Hipp. vs. 1125. 'Admota æthereis culmina sedibus Duros excipiunt Notos, Insani Boreæ minas, Imbriferumque Corum.' In Œdipo vs. 8. et seq. 'Ut alta ventos semper excipiunt juga; Rupemque saxis vasta dirimentem freta, Quamvis quieti verberant fluctus maris; Imperia sic excelsa Fortunæ objacent.' *Idem.*

Humili domum memento] Nimis longum foret omnia ex Seneca huc quadrantia asscribere. vide ipsemet in Thyest. vs. 447. et seq. in Œdip. vs. 890. in Herc. Fur. vs. 199. in Octav. vs. 884. et alibi passim. *Idem.*

Quamvis tonet ruinis] Virgil. I. Æneid. 'Una Eurusque Notusque ruunt:' Et I. Georg. 'At Boreæ de parte trucis cum fulminat, et cum Eurique Zephyrique tonat domus.' *Idem.*

Tu conditus quieti] Vid. Senec. in Hippolyt. vs. 1129. in Thyest. vs. 467. in Agamemn. vs. 100. *Idem.*

Ætheris iras] Sic 'Æquoris iræ' apud Val. Flaccum lib. II. 'Quos sternere Bessi, Nec Geticæ potuere manus, aut æquoris iræ.' *Idem.*

PROSA 5. *Vis congestæ pecuniæ*] Senec. in Herc. Fur. vs. 168. 'Hic nullo fine beatus Componit opes gazis inhians, Et congesto pauper in auro.' Juvenalis Sat. 10. 'Sed plureis nimia congesta pecunia cura Strangulat, et cuncta exsuperans patrimonia census.' *Bernart.*

Tunc est preciosa pecunia] Horat. Carm. II. Od. 2. 'Nullus argento color est avaris Abdito terris, inimice lamnæ Crispe Sallusti, nisi temperato Splendeat usu.' Diog. Laërtius de Bione lib. IV. πρὸς πλούσιον μικρολόγον, Οὐχ οὗτος (ἔφη) τὴν οὐσίαν κέκτηται, ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦτον. Apul. lib. V. Metam. 'Nec sunt enim beati, quorum divitias nemo novit.' Cassiodor. lib. IV. Var. 36. 'Auri vena similis

est reliquæ terræ, si jaceat: usu crescit ad pretium, quando et apud vivos sepulta sunt quæ tenacium manibus includuntur.' Vide et Pindar. Isthm. Od. I. Martial. lib. XII. Epig. LIII. *Sitzm.*

Vox quidem tota pariter multor. replet auditum] Lucretius lib. IV. quo vocem esse corpoream comminiscitur: 'Præterea edictum sæpe unum perciet aures Omnibus in populo missum præconis ab ore: In multas igitur voces vox una repente Diffugit, in privas quoniam se dividit aures; Obsignans famam verbis, clarumque sonorem.' *Idem.*

Pauperes necesse est faciant] Pub. Syrus: 'Lucrum sine damno alterius fieri non potest.' *Idem.*

An gemmarum fulgor] De Gemmarum vanitate Tertullianus de Habitu Mulieb. et Alcim. Avitus his versibus: 'Negligit hic virides riparum margo lapillos, Et quas miratur mundi jactantia gemmas.' *Idem.*

Quid est enim carens animæ motu] Vide B. Augustin. lib. II. De Civ. Dei, cap. 16. *Idem.*

Agrorum pulcritudo vos delectat] Quomodo Socrates fastum Alcibiadis, divitias multosque agros possidentis retuderit, lege apud Ælian. lib. III. Var. Hist. cap. 28. *Idem.*

Est enim pulcerrimi operis pulcra portio] Vide Andr. Tiraquellum de Nobilitate cap. 30. Phocylides: Χρηΐζων πλούτου, μελέτην ἔχε πίονος ἀγροῦ· Ἀγρὸν γάρ τε λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶναι. Quod Phocylideum nihil loci habuit apud veteres Germanos, de quibus Cæsar 6. De Bello Gallico. *Idem.*

Sic cœlum, sidera, &c. miramur] Vide quæ notavimus ad Metr. 2. vs. 8. et 9. lib. I. *Idem.*

Quod naturæ satis est] Horat. Carm. 3. Od. 16. 'Multa petentibus Desunt multa: bene est, cui Deus obtulit Parca quod satis est manu.' Lucret. lib. 5. 'Quod si quis vera vitam ratione gubernet; Divitiæ grandes homini sunt vivere parce Æquo animo: neque enim est unquam penuria parvi.' *Idem.*

Paucis enim, minimisque] Manilius in princ. lib. 3. 'Cumque sui parvos usus natura reposcat, Materiem struimus magnæ per vota ruinæ, Luxuriamque lucris emimus, luxuque rapinas, Et summum census precium est offundere censum. Solvite mortales animos, curasque levate, Totque supervacuis vitam deplete querelis.' *Idem.*

Pulcrum variis fulgere vestibus] Lucret. lib. II. 'Nec calidæ citius decedunt corpore febres Textilibus si picturis, ostroque rubenti Jacteris, quam si plebeia in veste cubandum est.' Quam mordaciter Solon ditissimo Regum Crœso, preciosissimis compto induviis, responderit, indicat præter Herodotum Diog. Laërt. lib. I. *Idem.*

Perniciosa domus sarcina] Cui sententiæ congruunt verba illa Varronis Ephebo seu περὶ ἐμμονῆς apud Nonium; 'Crede mihi plures dominos servi comedere quam canes. Quod si Actæon occupasset, et ipse prius suos canes comedisset, nunc non esset saltatoribus in theatro fabula.' Qui locus sic recte emendatur ex vet. cod. Nonii; in quo non *fieret*, ut in hactenus editis, sed *fabula* optime exaratum fuit. *Vallin.*

Sequestrata] Id est, separata, divisa, sejuncta. Hoc verbo, a 'sequestre' notissimo JC. deducto, usi sequioris ævi scriptores. Arnob. libro V. Adv. Gentes: 'Quibus furore mentito, et sequestrata pectoris sanitate circumplicatis vos anguibus?' Cassiodorus lib. I. Variar. 3. 'Omnia bona suis sunt conjuncta cum fructibus: nec credi potest virtus, quæ sequestratur a præmio.' Inde 'sequestratim' pro separatim, divisim, apud eundem II. Variar. I. 'Quæratis forsitan sequestratim principis bona? abunde prædicat sobolem, qui

ejûs laudat auctorem.' *Sitzm.*

Permultis indigere eos, qui permulta possident] Horat. 4. Carm. Od. 9. 'Non possidentem multa vocaveris Recte beatum: rectius occupat Nomen beati, qui Deorum Muneribus sapienter uti, Duramque callet pauperiem pati, Pejusque leto flagitium timet.' Cassiodorus 4. Variar. 39. 'Avaritia tali sorte punita est, ut cum multa rapiat, semper egeat.' Plura in hanc sententiam habet Seneca Philosophus. Et plura annotabo infra ad Prosam 3. lib. 3. *Idem.*

Vos autem Deo mente consimiles] Silius Ital. lib. xv. de homine: 'Cui ratio et magnæ cælestia semina mentis Munere sunt concessa Deum.' Pindarus Nem. Od. 6. initio: Ἀλλά τι προσφέρομεν Ἔμπας, ἢ μέγαν νόον, ἤτοι, φύσιν ἀθανάτοις. Hinc et Oppian. ἀντωπὸν μακάρεσσι γένος vocavit humanum genus Halieutic. lib. v. vs. 7. ubi v. c. Rittersh. Commentaria. *Id.*

Ille genus humanum terrenis omnibus præstare voluit] Augustin. l. II. De Civ. Dei, cap. 16. 'In ipsorum hominum æstimatione, quorum certe natura tantæ est dignitatis, plerunque carius comparatur equus, quam servus: gemma, quam famula.' *Idem.*

Cum se cognoscit] Cognitio sui ipsius, quod est præceptum vere divinum, duo apud philosophos complectitur, ne se infra dignitatem suam homo deprimat: ne se supra naturam suam efferat. Utriusque in id præceptum peccati una causa, falsum de rebus judicium. Ταπείνωσις enim illa, seu nimia demissio fit, cum timemus quod timendum non est, videlicet aut hominem animi impotentem, aut divitiarum jacturam; cum tamen vitæ nostræ studium esse potissimum sciamus ἐλευθέραν ἀποτελέσαι τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, οἵαν αὐτὴν καὶ ὁ ποιήσας καὶ γεννήσας δημιουργὸς καὶ πατὴρ προεβάλλετο· ὥστε μήτε φοβεῖσθαι τι, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι, μήτε ὑπό τινος τῶν χειρόνων: 'animum nostrum in eam asserere libertatem, in qua a parente et auctore Deo productus fuit: ut neque formidet quicquam, neque ulla re doleat, neque ulli deteriori naturæ serviat:' inquit Simplicius in Epict. Ench. Et eos etiam nobis naturæ lex divitiarum terminos statuat, 'Non esurire, non sitire, non algere. Ut famem sitimque depellas, non est necesse superbis assidere liminibus, nec supercilium grave, et contumeliosam etiam humanitatem pati: non est necesse maria tentare, nec sequi castra. Parabile est quod natura desiderat, et expositum.' Seneca Epist. IV. Ea igitur falsa bona [quæ Platonici fortunæ quidem commoda, non vero simpliciter bona nuncupant] dum animus noster esse vera bona credit, credendo ea exquirit, exquirendo vero se eis privari moleste fert: ideoque omni quod possidet bono ea præfert, seque miserum donec iis perfruatur existimat: hinc servitur potentiæ, opibus, omnique alii fumo. Ἔπαρσις vero, seu nimia elatio, cum quis ob earumdem rerum externarum possessionem superbit et inflatur: quem, quia id minime cum moderatione et judicio facit, in vanitatem et insipientiam labi necesse est: quod nimirum plus rebus quam earum natura patitur, attribuat. Recte Apuleius libro de Intellectuali philosophia Platonis, seu de Deo Socratis, 'Aliena autem voco quæ parentes pepererunt, et quæ Fortuna largita est: quorum nihil laudibus Socratis mei admisceo; nullam generositatem, nullam prosapiam, nullos longos natales, nullas invidiosas divitias; hæc enim cuncta, ut dixi, aliena sunt. Igitur omnia similiter aliena numeres licebit: Generosus est: parentes laudas. Dives est: non credo Fortunæ. Magis ista dinumero: Validus est: ægritudine fatigabitur. Pernix est: abibit in senectutem. Formosus est: expecta paulisper, et non erit.' Pro vero igitur sanctissimo-

que habeatur hoc Simplicii decretum, Οὐδὲν οὕτω φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας ἐστὶν ἀλλότριον, ὡς ἡ ἀνεσπασμένη ὀφρὺς καὶ κενὴ ἔπαρσις αὕτη τὸ γνῶθι σεαυτὸν τοῦ θεοῦ παράγγελμα μὴ λογιζομένη· ὃ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας. 'Nihil æque a philosophia et recta vivendi ratione alienum est, quam elatum supercilium, et inanis ista elatio, divinum illud de seipso cognoscendo præceptum non reputans: quod et principium et finis est philosophiæ totius et omnis recte vivendi rationis.' *Vallin.*

Infra bestias redigatur] Vid. Arist. I. Polit. cap. 2. *Sitzm.*

Nam ceteris animantibus sese ignorare] Eadem est opinio Turcarum, teste Augerio Busbequio Epist. 3. *Idem.*

Atqui divitiæ possidentibus persæpe nocuerunt] Nec vivis tantum, sed defunctis quoque: ut luculenta oratione demonstrarunt S. Chrysostomus homilia περὶ τελείας ἀγάπης, et hunc opt. magistrum imitatus optimus discipulus Isidorus Pelus. libro secundo Epist. 146. Plautus in Captiv. Act. 2. Scen. 2. 'Odi ego aurum: multa multis suasit perperam.' *Idem.*

Qui nunc contum] Tacitus Annal. XIV. 'contis et remis et quæ sors obtulerat navalibus telis conficitur.' Suet. Caligula c. 32. 'contis remisque detrusit in mare.' Epictetus apud Arrianum l. III. c. 26. ἐπ' ἄλλους ἔχουσι τὰς ῥάβδους, καὶ τοὺς κόντους, καὶ τὰς μαχαίρας. 'Adversus alios habent fasces, et contos, et gladios.' Isidorus lib. XIX. cap. 7. 'Hasta et contus cum ferro, cujus diminutivum facit hastile. Nomen autem hasta ab astu sumpsit, unde et astutia: contus ferrum non habet, sed tantum cuspide acuta est.' *Bernart.*

Qui contum gladiumque sollicitus pertimescis] Alludit ad Historiam Dionysii, quam retulimus ad Pros. v. l. III. Mutuatur autem hæc et sequentia ex Juvenale, cujus verba apponere non gravabor: 'Pauca licet portes argenti vascula puri, Nocte iter ingressus gladium contumque timebis, Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram; Cantabit vacuus coram latrone viator.' Apuleius lib. I. Metam. 'Quid viatori de summa pauperie latrones auferre possunt? An ignoras, inepte, nudum nec a decem palæstritis despoliari posse?' Eodem pertinet Iambicus Senarius iste: Ἀπὸ τοῦ γὰρ οὐδὲν ἔχοντος οὐδὲν ἂν λάβῃς: hoc est, 'A nil habente auferre nil quisquam potest.' Et proverbium simile Græcorum refert Chrysostomus Homil. 84. in Matth. ἢ οὐκ ἀκούεις τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐ δέκα τὸν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαί ποτε; μεγίστην γὰρ ἔχει προστάτιν τὴν πενίαν, ἣν οὐδὲ ὁ βασιλεύων αὐτὸς χειρώσασθαι δύναιτ' ἂν καὶ ἑλεῖν. *Sitzm.*

Felix, &c.] Cum toto hoc Carmine conferendus Virgil. I. et III. Geor. Tibull. l. I. Eleg. 3. Lucret. lib. v. in pr. Senec. in Med. vs. 329. et seqq. Horat. Epod. Od. 16. Ovid. I. Metam. Juvenal. Sat. VI. aliique. *Idem.*

Fidelibus arvis] Cur 'fidelia arva?' forte quia tellus sponte sua fructus suppeditabat, nec unquam frustrabatur expectationem hominum, quod in aureo sæculo factum. Vid. Sen. in Hip. vs. 535. *Idem.*

Facili quæ sera solebat] Antequam agrestem incultamque hominum vitam a communione brutorum animalium vel ferarum Liberi et Cereris sollertia et constitutio prima discerneret, mortales βαλανοφάγοι καὶ ὑδροπόται fuerunt, siquidem Poëtis aliisque scriptoribus (quod tamen majus fide) credimus; quorum testimoniis omissis apponam solummodo dulcissimos Sulpiciæ Poëtriæ versus. Ea in Satyra de statu Reipub. temporibus Domitiani, cum edicto Philosophos urbe exegisset, ita queritur: 'Quidnam pater ille Deorum Cogitat? an terras et patria sæcula mutat? Quasque dedit quondam morientibus eri-

pit artes? Nosque jubet tacitos, et jam rationis egenos, Non aliter, primo quam cum surreximus ævo, Glandibus et puræ rursus procumbere lymphæ?' Notabile illud Cassiodori VI. Variar. 18. 'Ceres frumenta dicitur invenisse, Pan autem primus consparsas fruges coxisse perhibetur: unde et nomine ejus panis est appellatus.' *Idem.*

Jejunia solvere glande] Totum hunc versum Rustico suo inseruit Angelus Politianus: 'Et perferre sitim et jejunia solvere glande, Et lassare feras cursu.' *Idem.*

Non Bacchica munera norant] Virg. I. Georg. De Baccho et Venere: 'Vestro si munere tellus Chaoniam pingui glandem mutavit arista, Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis.' Quod Virg. dixit 'miscere,' noster 'confundere,' pari significatu. *Idem.*

Liquido confundere melle] Notus mos priscus: vinum et mel principio cænæ apponi consuevisse, ut conviva quisque pro arbitrio id temperans mulsum sibi conficeret. Adi Minervæ et Musarum amores J. Lipsium amicissimum cognatum meum Antiq. lection. lib. III. *Bernart.*

Nec lucida vellera Serum] Pellucebant siquidem sericæ vestes, ut Ammianus ait, 'tenerrima subtilitate.' *Idem.*

Vellera Serum] Vellera illa tenuia, quæ Seres foliis depectunt, 'crines lacteos' nominat Cassiodorus, qui carneo poculo bis terque satiati pulcerrima ebrietate rubeant. Senec. in Hippolyt. vs. 386. 'Removete famulæ purpura atque auro illitas Vestes, procul sit muricis Tyrii rubor, Quæ fila ramis ultimi Seres legunt.' In Thyest. vs. 378. 'Quocunque loco jacent Seres vellere nobiles.' In Herc. Œt. vs. 667. 'Nec Mæonia distinguit acu, Quæ Phœbeis subditus Euris Legit Eois Ser arboribus.' Avitus Alcimus lib. ad Fuscinam sororem: 'Nec te Sidonium bis cocti muricis ostrum Induit, aut rutilo perlucens purpura cocco, Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres.' Solinus cap. 53. de Seribus et Serico vellere: 'Seres aquarum aspergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, et humoris teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hoc illud est Sericum, in usum publicum damno severitatis admissum, et quo ostentare potius corpora, quam vestire, primo feminis, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido,' &c. *Idem.*

Tyrio miscere veneno] Puniceam infecturam, apud Tyrios inventam intelligit, de qua Cassiodor. I. Variar. 2. 'Verum talis tantaque res quam facili legitur inventa compendio? Nam cum fame canis avida in Tyrio littore projecta conchylia impressis mandibulis contudisset, illa naturaliter humorem sanguineum defluentia, ora ejus mirabili colore tinxerunt: et ut est mos hominibus, occasiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt principibus decus nobile dare, quod substantiam noscitur habere mediocrem.' Propert. lib. III. Eleg. 12. vs. 7. 'Tyros ostrinos præbet Cadmea colores.' Alia ex Polluce et Nonno attulit politiss. Politianus Miscellaneor. cap. 12. *Idem.*

Somnos dabat herba] Senec. in Hippolyt. vs. 508. 'Juvit aut amnis vagi Pressisse ripas, cespite aut nudo leves Duxisse somnos.' Vide Jacob. Pontan. ad Virgil. Eclog. I. *Idem.*

Somnos salubres] Virgil. III. Georg. 'Nec somnos abrumpit cura salubres.' *Idem.*

Potum quoque lubricus amnis] Lucret. lib. V. 'Sedare sitim fluvii, fontesque vocabant.' Senec. in Hipp. vs. 513. 'Excussa sylvis poma compescunt famem, Et fraga parvis vulsa dumetis cibos Facile ministrant: regios luxus procul Est impetus fugisse: sollicito bibant Auro superbi:

quam juvat nuda manu Captasse fontem! certior somnus premit Secura duro membra versantem toro.' *Idem.*

Nondum maris alta secabat] Senec. in Hipp. vs. 228. 'Nondum secabant credulæ pontum rates, Sua quisque norat maria.' *Idem.*

Nec mercibus undique lectis] Manil. lib. I. 'Et vagus incertum penetravit navita Pontum, Fecit et ignotis itiner commercia terris.' Parissima autem hisce tribus versibus illa Tibulli lib. I. Eleg. 3. 'Nondum cæruleas pinus contempserat undas, Effusum ventis præbueratque sinum, Nec vagus ignotis repetens compendia terris, Presserat externa navita merce ratem.' *Idem.*

Nova litora] Senec. in Med. vs. 331. et seqq. 'Candida nostri sæcula patres Videre, procul fraude remota; Sua quisque piger litora tangens Patrio senex factus in arvo, Parvo dives, nisi quas tulerat Natale solum, non norat opes.' Rex Colchorum ad Argonautas apud Val. Flacc. lib. VII. 'Orbe satos alio, sua litora, regnaque habentes, Quis furor has mediis tot fluctibus egit in oras?' De andacia primorum Nautarum multa Senec. in Medea, Chor. 2. Stat. lib. I. Achill. Horat. I. Carm. Od. 2. Phædrus IV. Fab. Claudian. in Præfat. lib. I. de Rapt. Proserp. *Idem.*

Tunc classica sæva tacebant] Virg. II. Georg. 'Nec dum etiam audierant inflari classica, nec dum Impositos duris crepitare incudibus enses.' Horat. Epod. Od. 2. 'Nec excitatur classico miles truci, Nec horret iratum mare.' *Idem.*

Cruor horrida tinxerat arma] Ms. *Cruor horrida tinxerat arva.* Senec. in Oct. vs. 390. et seq. 'Humanum genus Non bella norat, non tubæ fremitus truces, Non arma gentes, cingere assuerant suas Muris nec urbes.' Idem in Hipp. vs. 351. 'Non arma sæva miles aptabat manu.' *Idem.*

Furor] Statius VII. Thebaid. Satellites Martis ait esse, Impetum, Nefas, Iram, Metum, Insidias, Discordiam, Furorem, Crudelitatem, Mortem. *Idem.*

Utinam modo nostra redirent] Prudentius II. contra Symmachum in re quidem diversa, iisdem tamen verbis: 'Edomiti jam triste fremant, iterumque ferinos In mores redeant, atque ad sua prisca recurrant.' *Idem.*

Sed sævior ignibus Ætnæ] Senec. in Herc. Œt. vs. 286. 'Quis ignis tantus in cælum furit Ardentis Ætnæ?' Lucret. lib. II. 'Eximiis vero furit ignibus impetus Ætnæ.' *Idem.*

Fervens amor ardet habendi] Lucret. lib. V. 'Nimirum quia non cognovit qui sit habendi Finis.' Evander apud Virgil. VIII. Æneid. 'Deterior donec paullatim ac decolor ætas, Et belli rabies, et amor successit habendi.' Prudent. in Psychom. 'Nec parcit propriis amor insatiatus habendi Pignoribus.' Arnob. lib. II. Adv. Gentes: 'Iccirco animas misit, ut quæ secum commorantes possessionis alicujus nullum unquam habuissent amorem: avarissimæ hic fierent, et in habendi studium inexsaturabili pectoris ardescerent appetitu: effoderent altos montes, et viscera ignota terrarum in materias verterent alieni nominis atque usus.' *Id.*

Heu, primus quis fuit ille] Si credimus Cassiodoro, primi 'aurum Æacus, argentum Indus rex Scythiæ repererunt.' et humano usui tradiderunt. Vid. III. Variar. 25. Videtur autem noster imitari Tibullum qui lib. I. Eleg. 10. inquit, 'Quis fuit horrendos primus qui protulit enses?' *Idem.*

Auri qui pondera tecti] At quanto meliores Babytaces incolæ? de quibus Solinus cap. 8. 'A Susis Babytace oppidum 135. millibus passuum distat, in quo mortales universi odio auri coëmunt hoc genus metalli, et abjiciunt in terrarum profunda, ne polluti usu ejus avaritia corrumpant

æquitatem.' Et Cyreni, quos hoc encomio celebrat Severus Sulpicius Dialog. I. De Miraculis S. Martini Episcopi: 'Cum hominum mores quæreremus, illud præclarum animadvertimus, nihil eos neque emere neque vendere. Quid sit fraus atque furtum nesciunt. Aurum atque argentum, quæ prima mortales putant, neque habent neque habere cupiunt.' Quin et C. Julius Cæsar lib. VI. de Bello Gallico affirmat Germanos veteres accuratius prospexisse, 'ne oriretur pecuniæ cupiditas, qua ex re factiones dissensionesque nascerentur.' *Idem.*

Preciosa pericula fodit] Ovid. I. de Ponto, Eleg. 8. 'Non tamen hæc loca sunt ullo preciosa metallo: Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.' *Idem.*

PROSA 6. *Flammis Ætnæ*] Sil. Ital. l. XIV. eleganter Ætnæ montis ingenium depingit hisce versibus: 'Ast Ætna eructat tremefactis cautibus ignes, Inclusi gemitus pelagique imitata furorem, Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores, Nocte dieque simul fonte e Phlegetontis, ut atro Flammarum exundat torrens, piceaque procella Semiambusta rotat liquefactis saxa cavernis. Sed quanquam largo flammarum exæstuat intus Turbine, et assidue subnascens profluit ignis: Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu) Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore Ardentes horrent scopuli, stat vertice celsi Collis hiems, calidaque nivem tegit atra favilla:' Ovidius lib. II. de Ponto, Eleg. 10. fingit Ætnæ Gigantem esse suppositum, qui flammas ore evomat. Ita enim ille: 'Vidimus Ætnæa cœlum splendescere flamma, Suppositus monti cum vomit ore gigas.' De Ætna præterea Pindarus Pyth. Od. I. Oppian. I. Cyneget. Lucret. libro primo et libro sexto, Ælian. l. VIII. Variar. Hist. cap. 11. Solin. cap. 42. Seneca Epist. 80. Vibius Sequester de Montibus, B. August. lib. III. De Civ. Dei cap. 2. et lib. IV. cap. 2. ubi citat Apuleium de Mundo, qui scripserit, flumina flammarum ex Ætna cucurrisse, Martian. Capell. lib. 6. De Nupt. Philolog. Salvian. lib. VII. De Gubernatione Dei, aliique plurimi. *Idem.*

Consulare imperium] Tunc scilicet cum creati sunt Decemviri: qui paulo post ob Virginiæ cædem seditione orta, coacti magistratu se abdicavere: ut legere est apud Livium decad. I. lib. III. ubi inter cætera ait, 'Anno trecentesimo altero, quam condita Roma erat, iterum mutatur forma civitatis ab Consulibus ad Decemviros, quemadmodum ab Regibus ante ad Consules venerat, translato imperio. Minus insignis, quia non diuturna mutatio fuit: læta enim principia magistratus ejus nimis luxuriavere: repetitumque, duobus uti mandaretur Consulum nomen imperiumque.' *Vallin.*

Consulare imperium] B. Augustinus libro quinto De Civ. Dei, cap. 12. 'Hinc est quod regalem dominationem non ferentes, annua imperia binosque imperatores sibi fecerunt, qui Consules appellati sunt a consulendo,' &c. Vide eundem libro tertio, cap. 16. *Sitzm.*

Vestri veteres] Ὑμέτεροι πρόγονοι. Gellius lib. I. c. 15. 'Veteres quoque nostri hoc genus homines in verba provectos, locutuleios, et blaterones, et linguaces dixerunt.' *Idem.*

Ob superbiam regium de civitate nomen abstulerant] Quod factum est regnante Tarquinio Superbo, qui occiso Servio Tullio Romanorum Rege VI. imperium sceleste occupavit. Tum enim bini Consules cœperunt pro uno Rege annis singulis administrare Rempub. L. Florus lib. I. cap. 7. 'Tamdiu superbiam Regis populus Romanus perpessus est, donec aberat libido: hanc ex liberis ejus importunitatem tolerare non potuit, quo-

rum cum alter ornatissimæ feminæ Lucretiæ stuprum intulisset, matrona dedecus ferro expiavit: imperium tum regibus abrogatum.' Tarquinium autem cognomen moribus meruisse, etiam confirmat Propertius libro tertio Eleg. 10. his versibus: 'Quid nunc Tarquinii fractas juvat esse secures, Nomine quem simili vita superba notat?' *Idem.*

Quibus qui præsidere videamini] Imitari locum illum Arriani videtur cap. 13. lib. I. 'Αλλ' εἰ ἐν τίνι τοιαύτῃ χώρᾳ κατετάγης ὑπερεχούσῃ, εὐθὺς τύραννον καταστήσεις σεαυτόν; οὐ μεμνήσῃ τίς εἶ, καὶ τίνων ἄρχοις; ὅτι συγγενῶν, ὅτι ἀδελφῶν φύσει, ὅτι τοῦ Διὸς ἀπογόνων? 'An si tali quopiam loco es constitutus, qui excellat, statim ipse tyrannidem occupabis? non recordaberis qui sis et quibus imperes? nonne cognatis? nonne fratribus germanis? nonne a Jove optimo maximo oriundis?' Prudentius Peristeph. Hymn. X. optime 'Dei parentis esse ab ore cœpimus, Cui quisque servit, ille vere est nobilis: Patri rebellis invenitur degener.' *Vallin.*

Quo vero quisquam jus aliquod in quempiam, nisi in solum corpus] Senec. lib. III. de Benefic. 'Errat si quis existimat servitutem in totum hominem descendere. Pars melior ejus excepta est. Corpora obnoxia sunt et asscripta dominis. Mens quidem sui juris, quæ adeo libera et vaga est, ut ne ab hoc quidem carcere, cui inclusa est, teneri queat, quo minus impetu suo utatur, et ingentia agat, et in infinitum comes cælestibus exeat. Corpus itaque est, quod domino fortuna tradidit.' *Idem.*

Num quicquam libero imperabis animo] Vide Diog. Laërt. lib. II. in Aristippo: Macrob. I. Saturn. cap. 11. *Idem.*

Cum liberum quendam] Zenonem, de quo ad lib. I. disseruimus. *Vallin.*

Busiridem] B. Augustinus lib. XVIII. De Civ. Dei, cap. 12. 'Illo tempore vel Rex vel potius tyrannus Busiris suis Diis suos hospites immolabat, quem filium perhibent fuisse Neptuni, ex matre Libya, filia Epaphi.' Hinc notæ Busiridis aræ apud Poëtas.

Regulus] Idem libro tertio, c. 18. 'Nihil sane miserabilius primo bello Punico accidit, quam quod ita Romani victi sunt, ut etiam Regulus ille caperetur, cujus in primo et in altero libro mentionem fecimus, vir plane magnus et victor antea domitorque Pœnorum, qui etiam ipsum primum bellum Punicum confecisset, nisi aviditate nimia laudis et gloriæ duriores conditiones, quam ferre possent, fessis Carthaginiensibus imperasset. Illius viri et captivitas inopinatissima, et servitus indignissima, et juratio fidelissima, et mors crudelissima si Deos illos non cogit erubescere, verum est quod ærei sunt, et non habent sanguinem.' Sed et Agellius l. VI. Noct. Atticar. c. 4. Tuberonem in Historiis de Reguli supplicio ita scripsisse dicit: 'In atras et profundissimas tenebras eum claudebant: ac diu post ubi erat visus sol ardentissimus, repente educebant: et adversus ictus solis oppositum continebant, atque intendere in cælum oculos cogebant. Palpebras quoque ejus ne connivere possent, sursum ac deorsum diductas insuebant.' Alii autem somno diu prohibitum atque ita vita privatum referunt. Quorum sententiæ accedit Aur. Victor, de Viris illustribus, hisce verbis: 'Legatus de permutandis captivis Romam missus, dato jurejurando, ut si non impetrasset, ita demum rediret; in Senatu conditionem dissuasit: rejectisque a se conjuge et liberis, Carthaginem regressus; ubi in arcam ligneam conjectus, clavis introrsum actis vigiliis ac dolore punitus est.' Hæc Victor. Nota quoque de jurejurando et exitu Reguli disputatio est Ciceronis in libris

Officialibus, &c. *Sitzm.*

Cuicunque velocitas adest] Palmam velocitatis quinam fuerint adepti, percipies ex Solini Polyhistore, c. 6. *Idem.*

Atqui nec opes inexpletam] Juvenalis Sat. 14. 'Interea pleno cum turget sacculus ore, Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit, Et minus hanc optat qui non habet.' *Idem.*

Collata improbis dignitas non modo non] Salvian. lib. IV. De Gub. Dei: 'Quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto?' Pub. Syrus: 'Loco ignominiæ est apud indignum dignitas.' Scite etiam Cassiodorus VI. Variar. 15. 'Talis est unaquæque dignitas, qualis administrantium est voluntas. Nihil abjectum est, quod in Repub. geritur, nisi malis fuerit moribus forte vitiatum.' *Idem.*

METR. 6. *Novimus, &c.*] In hoc Carmine perstringit immanitatem Neronis, horrendosque cruciatus et exempla, quæ in fratrem, matrem, alios denique edidit, evidenter recenset. *Idem.*

Novimus quantas dederit ruinas] Neque tamen impune. Dignum enim sceleribus suis vitæ terminum *μητροκτόνος* iste posuit. Ausonius: 'Matricida Nero proprio se perculit ense.' *Idem.*

Urbe flammata] Incendium Romæ respicit; a Nerone procuratum, si Suetonio credimus, Nerone cap. XXXVIII. Tacitus caute Annal. XV. 'Sequitur clades, forte, an dolo Principis, incertum; nam utrumque Auctores prodidere; sed omnibus quæ huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior.' *Bernart.*

Urbe flammata] Vide Sueton. lib. VI. Statius in Genethliaco Lucani, libro II. Sylvar. 'Dices culminibus Remi vagantis Infandos Domini nocentis ignes.' *Sitzm.*

Patribusque cæsis] Vide præter Suetonium, Tacitum lib. XVI. Annalium. *Idem.*

Fratre] Britannico scilicet. Cum enim Nero matris Agrippinæ artibus a Claudio adoptatus fuisset, proprioque filio Britannico ex Messalina nato prælatus: eum Nero adolescentulum prius stupro pollutum, mox inter sacra mensæ veneno tam lethali repetitum sustulit, ut eo statim sumpto vox pariter et spiritus ejus raperentur. Fratricidium hoc infandum Tacitus lib. Annalium XIII. Suetonius et Dion in Nerone exponunt. *Vallin. Bernart.*

Fratre qui quondam] De Britannico loquitur, quem Nero veneno aggressus est. Senec. in Oct. vs. 240. 'Spiritum fratri abstulit.' Eutropius lib. VII. 'Parricidia multa commisit, fratre, uxore, matre interfectis.' *Sitzm.*

Matris effuso maduit cruore] Huc refer argutissimum mordacissimumque Epigramma quod extat apud Suetonium lib. VI. 'Quis negat Æneæ magna de stirpe Neronem? Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.' *Idem.*

Corpus et visu gelidum pererrans] Id ne fecerit dubium relinquere Tacitus maluit: cum tam propudiosum facinus hominem, nedum Romanum principem admisisse sibi quidem persuadere non posset ut crederet. Sed cur Suetonius vulgavit? 'Adduntur,' inquit, 'his atrociora, nec incertis auctoribus, ad visendum interfectæ' matris 'cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta bibisse.' Sed o pudet verborum Dionis! Μαθὼν δὲ ὁ Νέρων ὅτι τέθνηκεν, οὐκ ἐπίστευσεν. ὑπὸ γὰρ τοῦ μεγέθους τοῦ τολμήματος ἀπιστία αὐτῷ ὑπεχύθη, καὶ διὰ τοῦτο αὐτόπτης ἐπεθύμησε τοῦ πάθους γενέσθαι. καὶ αὐτήν τε πᾶσαν εἶδε γυμνώσας, καὶ τὰ τραύματα αὐτῆς ἐπεσκέψατο. καὶ τέλος, πολὺ καὶ τοῦ φόνου ἀνοσιώτερον ἔπος ἐφθέγξατο. εἶπε γὰρ ὅτι Οὐκ ᾔδειν ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. Ita certe

est; occidisse minus fuit. *Vallin.*

Corpus et visu gelidum pererrans] Suetonius lib. VI. 'Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad visendum interfectæ cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta bibisse.' *Sitzm.*

Sed esse Censor extincti potuit decoris] Tacitus Annal. XIV. 'Adspexeritne matrem exanimem Nero, et formam corporis ejus laudaverit, sunt qui tradiderunt, sunt qui abnuunt.' *Bernart.*

Extincti ... decoris] 'Integer decor,' apud Vegetium lib. IV. cap. 9. De re militari: 'Maluerunt enim pudicissimæ feminæ deformato ad tempus capite libere vivere cum maritis, quam hostibus integro decore servire.' *Sitzm.*

Quos videt condens] Virgil. I. Georg. 'Sol quoque et exoriens, et cum se condet in undas Signa dabit.' Senec. in Troad. vs. 381. 'Quicquid Sol oriens, quicquid et occidens Novit: cæruleis Oceanus fretis Quicquid vel veniens, vel fugiens lavat, Ætas Pegaseo corripiet gradu.' In Herc. Fur. vs. 871. 'Tibi crescit omne Et quod occasus vidit, et quod ortus.' *Idem.*

Quos premunt septem g. t.] Senec. in Herc. Fur. vs. 129. 'Signum celsi glaciale poli, Septem stellis Arcades ursæ Lucem verso temone vocant.' *Idem.*

Septem triones] Quod ἅμαξαν Græci, 'Septentriones' Latini vocant. Adi Agell. lib. II. cap. 21. *Idem.*

Heu gravem sortem] Ovid. De Ponto, Eleg. 9. 'Queror, o jucunde sodalis, Accedunt nostris sæva quod arma malis.' *Idem.*

Gladius veneno] Cum enim Nero ter matrem veneno tollere tentasset, sensissetque antidotis præmunitam; ubi eam neque naufragio quoque, neque navis solutilis ruina opprimere potuit, missus Anicetus, gladio occidit. Tacitus, Suetonius, Dion. *Vallin.*

PROSA 7. *Materiam gerendis rebus optavimus*] Secus fecit Plato, qui ad Rempub. accedere noluit, licet maxime civilis esset. Vide Diog. Laërt. lib. III. Et Arcesilaus omne tempus vixit in Academia, Reipub. negotia fugiens. Vid. eund. lib. IV. *Idem.*

Quæ quam sit exilis] De resecando amore laudis humanæ vide Augustin. lib. V. de Civit. Dei, cap. 13. et plurimis locis Homiliarum suarum D. Joan. Chrysostomus κενοδοξίαν insectatur. *Idem.*

Omnem terræ ambitum] Macrob. lib. II. in Somn. Scip. cap. 9. 'Ideo terræ brevitas tam diligenter asseritur, ut parvi pendendum ambitum famæ vir fortis intelligat, quæ in tam parvo magna esse non poterit, ut contentus potius conscientiæ præmio gloriam non requirat.' *Idem.*

Puncti] Hoc ante scripserat Cicero Tuscul. Quæst. lib. I. 'Persuadent enim mathematici terram, in medio mundi sitam, ad universi cœli complexum quasi puncti instar obtinere, quod κέντρον illi vocant.' Quem locum imitatus est Amm. Marcellinus lib. XV. et Plinius libro II. cap. 68. Quod demonstrat Ptolemæus magnæ συντάξεως lib. I. cap. 6. et ad eum locum Thoon. Imo, 'Omnis terra,' inquit Macrobius cap. 9. lib. II. in Somnium Scipionis, 'ad quemvis cœlestem circulum, quasi centron, puncti obtinet locum.' *Vallin.*

Puncti constat obtinere rationem] Ammian. Marcellin. lib. XV. 'Ambitus terræ totius quæ nobis videtur immensa, ad magnitudinem universitatis instar brevis obtinet puncti.' Martial. Capella, lib. VI. De Nupt. Philolog. 'Tellus, quæ rapidum consistens suscipit orbem, Puncti instar medio hæserat una loco.' *Sitzm.*

Quarta fere portio] Vide Macrob. lib. II. in Somn. Scip. cap. 5. Lud. Vivem, in Comment. ad Augustin.

lib. XVI. De Civit. Dei, cap. 9. *Idem.*

Ptolemæo probante] Initio lib. II. magnæ Συντάξεως, cui consentit Plinius eod. loco: quem quia respexisse videtur hic Boëtius, tu quoque inspice. Eam tamen habitati orbis rationem Veteribus creditam, minus veram fuisse, jamdudum nautarum nostrorum docuit crebris navigationibus parta experientia. *Vallin.*

Loquendi diversitatè] Vide B. Augustin. lib. XIX. de Civit. Dei, cap. 7. *Sitzm.*

Ætate denique Marci Tullii, sicuti ipse quodam loco significat] In somnio Scipionis. 'Ex his ipsis,' inquit, 'cultis notisque terris, num aut tuum aut cujusquam nostrum nomen ultra Caucasum hunc, quem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem transnatare?' *Bernart.*

Sicut ipse quodam loco significat] In libro scilicet de Somnio Scipionis. Macrobius libro secundo, capite decimo: 'Gangem transnare, vel transcendere Caucasum Romani nominis fama non valuit.' *Sitzm.*

Quodam loco] Libro VI. de Repub. in Somnio Scipionis. *Vallin.*

Caucasum] Jordanus de Rebus Geticis ita describit Caucasum: 'Cujus montis quia facta iterum mentio est, non ab re arbitror ejus tractum situmque describere, quando maximam partem orbis noscitur circuire jugo continuo. Is namque ab Indico mari surgens, qua meridiem respicit, sole vaporatus ardescit. Qua septentrioni patet, rigentibus ventis est obnoxius et pruinis. Mox in Syriam curvato angulo reflexus, licet amnium plurimos emittat; in Asianam tamen regionem Euphratem Tigrimque navigeros ad opinionem maximam perennium fontium copiosis fundit uberibus. Qui amplexantes terras Assyriorum, Mesopotamiam et appellari faciunt, et videri, in sinum Maris Rubri fluenta deponentes. Tunc in Boream revertens, Scythiam terram jugum antefatum magnis flexibus pervagatur: atque ibidem opinatissima flumina in Caspium mare profundens, Araxen, Cyssum, et Cambysen, continuatoque jugo ad Riphæos usque montes extenditur. Indeque Scythicis gentibus dorso suo terminum præbens, ad Pontum usque descendit: consertisque collibus Histri quoque fluenta contingit, quo amnis scissus dehiscens, in Scythia quoque Taurus vocatur. Talis ergo tantusque et pæne omnium montium maximus excelsas suas erigens summitates, naturali constructione præstat gentibus inexpugnanda munimina.' *Sitzm.*

Quam multos clarissimos sui temporis] Hac querimonia utitur etiam Sallust. in Catil. huncce in modum verba faciens: 'Provenere ibi magna scriptorum ingenia, per terrarum orbem Atheniensium facta pro maxumis celebrantur. Ita eorum qui ea fecere virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extollere præclara ingenia. At populo Romano nunquam ea copia fuit: quia prudentissimus quisque negotiosus maxume erat: ingenium nemo sine corpore exercebat: optimus quisque facere, quam dicere; sua ab aliis benefacta laudari, quam ipse aliorum narrare malebat.' Horat. IV. Carm. Od. 9. 'Vixere fortes ante Agamemnona Multi: sed omnes illacrimabiles Urgentur, ignotique longa Nocte, carent quia vate sacro.' *Idem.*

Quod si ad æternitatis inf.] Vide Macrobium lib. II. in Somn. Scip. c. 10. et quæ notavi ad fin. lib. V. *Idem.*

Vos autem nisi ad populares auras] Mss. *Vos autem nisi ad populares aures.* Videtur tamen recepta lectio esse plausibilior, quam confirmat illud Senecæ in Herc. Fur. vs. 179. et seqq. 'Illum populi favor attonitum, Fluctuque magis mobile vulgus Aura tu-

midum volvit inani.' *Idem.*

Inanesque rumores] Alcimus Avitus lib. ad Fuscinam sororem: 'Una tibi modo constiterit mens conscia recti, Neglige quid de te rumor divulget inanis.' *Idem.*

Relicta conscientiæ, virtutisque] Juvenal. Sat. x. 'Tanto major famæ sitis est, quam Virtutis: quis enim virtutem amplectitur ipsam Præmia si tollas?' Ovid. II. de Ponto, Eleg. 3. 'Nec facile invenies multis in millibus unum, Virtutem precium qui putet esse sui.' Pub. Syrus: 'Conscientiæ potius quam famæ attenderis.' Plinius Secundus lib. I. Epist. 8. 'Meminimus quanto majore animo honestatis fructus in conscientia quam in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet.' Et Epist. 22. lib. eod. 'Magnitudo animi nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: recteque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit.' Idem lib. III. Epistol. 20. 'Multi famam, conscientiam pauci verentur.' Macrobius lib. II. in Somn. Scip. cap. 10. 'Virtutis fructum sapiens in conscientia ponit, minus perfectus in gloria.' Ennodius Ticinensis, in Panegyr. Theodorico dicto: 'Rex meus vitam agat ex fructu conscientiæ, nec requirat pomposæ vocabula nuda jactantiæ.' B. August. lib. XII. De Civ. Dei, cap. 8. 'Nec jactan a vitium est laudis humanæ, sed animæ perverse amantis laudari ab hominibus, spreto testimonio conscientiæ.' D. etiam Basilius in Orat. De Poëtar. Orator. Historicor. et Philosophor. scriptis legendis, ait: 'Nihil est quod æque fugere sapiens debeat, quam ad ostentationem vivere.' *Idem.*

De alienis præmia sermunculis postulatis] Plinius, 'ut sermunculis etiam et fabulis ducantur.' *Bernart.*

Intelligisne me esse Philosophum] Mss. et edit. Florent. *Intelligis me esse philosophum? ne* omisso. Insipientem vero sophum! qui propriæ laudis studiosior patientiam suam verbis gloriosis adornavit. Næ! quod admiratione dignum referente alio fuisset, ipso, qui injurias pertulerat, recensente, evanuit. *Sitzm.*

Intellexeram, inquit, si tacuisses] Eximie eximius ille sapientum. Proverb. cap. 17. 'Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est, et pretiosi spiritus vir eruditus. Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur; et si compresserit labia sua, intelligens.' *Bernart.*

Quid autem est, quod ad præcipuos viros] Atqui alia mens fuit Platoni, qui optabat memoriam sui vel in amicis, vel in litteris vigere superstitem, teste Laërtio lib. III. Pindarus Olymp. Od. 7. Ὁ δ' ὄλβιος, ὃν Φᾶμαι κατέχοντ' ἀγαθαί. Silius Ital. lib. XIII. 'Ipsa quidem Virtus sibimet pulcerrima merces, Dulce tamen venit ad manes cum gloria vitæ Durat apud Superos, nec edunt oblivia laudem.' Ang. Politianus in Sylva, cui titulus Ambra: 'Namque licet Virtus semet contenta quiescat, Sola tamen justos Virtus assciscit honores, Solaque se merito laudum fulgore coronat.' Philosophos vero qui negant appetendam gloriam esse, eamque rectius a Virtute, velut minime necessariam negligi autumant, ingeniose refellit ille ipse Politianus in Præfatione ad Suetonium. Marquardus item Freherus, egregius nostri ævi Jurisconsultus, lib. II. de Fama, cap. 9. n. 3. De duplici gloria, cui integrum, legat Manuelem Palæologum, in Instit. Regia, Orat. 2. *Sitzm.*

Quicunque, &c.] Hoc Carmine graviter invehitur in eos, qui, quoniam vita ipsa, qua fruuntur, brevis est, memoriam sui quam maxime longam efficere conantur. *Idem.*

Licet remotos fama per pop.] Senec. in Herc. Fur. vs. 91. 'Alium multis gloria terris Tradat, et omnes fama

per urbes Garrula laudet, cæloque parem Tollat, et astris.' *Idem.*

Et magna titulis fulgeat claris domus] Silius lib. 4. 'Multusque in imagine claris Præfulgebat avus titulis.' Senec. in Oct. vs. 602. 'Simulacra, titulos destruit.' *Idem.*

Mors spernit altam gloriam] Vetus quidem, nimis tamen verum verbum est, 'omne humanum genus histrioniam in terris agere.' Posteaquam enim personam quam Deus nobis imposuit exsuimus, vitaque privati sumus, mista divitum et pauperum funera densantur, nullumque caput sæva fugit Proserpina. Sibylla Scipioni fata reclusura apud Silium Italic. lib. XIII. 'Hic tenebras agitant volitantque per umbras Innumeri quondam populi, domus omnibus una. In medio vastum late se tendit inane, Huc quicquid terræ, quicquid freta, et igneus æther Nutrivit primo mundi genialis ab ævo, Mors communis agit: descendunt cuncta, capitque Campus iners quantum interiit, restatque futurum.' *Idem.*

Involvit humile pariter ac celsum caput] Pindarus Nem. Od. 7. Ἀφνεὸς τε πενιχρὸς τε θανάτου Παρὰ σᾶμα νέονται. Lucretius lib. III. de Scipione: 'Ossa dedit terræ proinde ac famul infimus esset.' Horat. Carm. I. Od. 4. 'Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas Regumque turres.' *Id.*

Æquatque summis infima] Claudian. de Raptu Proserpinæ lib. II. vs. 300. 'Sub tua purpurei venient vestigia Reges, Deposito luxu turba cum paupere misti. Omnia Mors æquat.' Silius Ital. lib. XIII. 'Crœsi mox advolat umbra Dives apud superos, sed mors æquarat egenis.' *Idem.*

Fidelis Fabricii] Merito 'fidelis' nuncupandus, qui muneribus Pyrrhi Regis Epirotarum, promissa etiam quarta parte regni, a Romulea civitate non potuerit divelli, sed potius ibi in sua paupertate privatus manere voluerit. Quid? qui etiam infensissimo patriæ hosti æquus fuerit? 'eam' sciens 'veram esse victoriam, quæ salva fide et integra pietate pararetur;' planeque respuens illud Poëtæ: 'Dolus an virtus quis in hoste requirat?' Istud vero verius: Cum vicina castra ipse et Rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quicquam polliceretur; Fabricius vinctum reduci jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spondisset. Quam magnanimitatem fidelitatemque Rex admiratus, dixisse fertur: 'Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam sol a suo cursu averti posset.' Quid idem dixerit feceritque C. Fabricius, cum ei Samnites, tanquam indigenti, grave aurum donarent, docet Agellius libro I. cap. 14. De hoc etiam Claudian. de Bello Getico, vs. 131. 'Et nulli pervia culpæ Pectora Fabricii, donis invicta vel armis.' Vide præterea Florum libro I. cap. 18. Senecam Epistol. 120. Martial. lib. II. Epig. VI. Aurel. Vict. de viris illustribus urbis Romæ, Lactant. lib. VI. Divin. Instit. cap. 6. in fin. B. Augustin. De Civit. Dei lib. V. cap. 18. Salvian. lib. I. De Gub. Dei, Manil. libro I. Astron. multosque alios. *Idem.*

Brutus] Senec. in Oct. vs. 489. istius Bruti meminit, qui cum aliis interfecit Cæsarem: 'Brutus in cædem ducis A quo salutem tulerat armavit manus.' Facile autem statuerim, nostrum Auctorem non loqui de isto, sed intelligere L. Brutum, qui Tarquiniis expulsis libertatem Romanis asseruit, de quo Claudianus lib. 2. de Laudib. Stiliconis vs. 320. 'Libertas populi primo tunc consule Bruto Reddita per fasces, his fascibus expulit ipsis Servitium.' Et argutissime Casanova: 'Natorum cæde orbasti te nomine patris, Cerneret ut verum te tua Roma patrem. Et

semel optasti pulcram per vulnera mortem, Ut nullo posses tempore Brute mori.' *Idem.*

Cato] Ad Censorium aut Uticensem respicit. Fuerunt et alii, sed minus clari Catones, quos Sulpitius Apollinaris sigillatim enumerat, apud Agellium lib. 13. cap. 18. *Idem.*

Signat superstes] Primo perit homo, inde cadaver, deinde nomen ipsum. Nec saltem hoc fit in homine, sed etiam in celebribus urbibus. Reipub. Romanæ forma et materia periit: vix nomen adhuc superest. *Idem.*

Inane nomen] Hannibal apud Silium lib. III. 'Et pace et bello cunctis stat terminus ævi, Extremumque diem primus tulit: ire per ora Nomen in æternum paucis mens ignea donat, Quos Pater æthereis Cælestum destinat oris.' *Idem.*

Vocabula] Nomina. Cic. 10. Epist. Famil. 'Crede igitur, mi Plance, omnes quos adhuc gradus dignitatis consequutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Romani, et cum senatus auctoritate conjunxeris.' Solinus cap. 41. de appellationibus montis Tauri agens: 'Ad hæc vocabula multa habet alia.' Apuleius libro II. Metam. 'Hic, utpote vivus quidem, sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus exurgit.' Arnobius lib. VI. 'Cum vocabulum templo daret.' Cassiod. x. Var. 12. 'Minorum fluminum vocabula major amnis absorbet.' Silius in princip. lib. 5. 'Lydius huic genitor Tmoli decus, æquore longe Mæoniam quondam in Latias advexerat oras Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris.' Prudentius Peristeph. Hymn. I. 'Scripta sunt cælo duorum martyrum vocabula, Aureis quæ Christus illic annotavit litteris.' *Idem.*

Jam vos secunda mors manet] In Epigrammate Sulpitii Carthaginiensis de Æneide Virgilii: 'Infelix gemino cecidit prope Pergamon igne, Et pæne est alio Troja cremata rogo.'

PROSA 8. *Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes*] Johannes Saresberiensis in Policratici lib. v. cap. 10. 'Ne tamen cum his me bellum inexorabile gerere putes; munera Curiales licenter accipiant, dum non extorqueant impudenter.' *Sitzm.*

Amicos invenisti] Epaminondas non prius discessit e foro quotidie, quam novum aliquem amicum ad veteres adjecisset. Ælian. lib. 14. Variar. Hist. cap. 8. Et Alexander interrogatus a quodam in quo loco essent thesauri ipsius, demonstravit amicos: vide Chreian I. Progymnasmat. Libanii Sophistæ. Manil. lib. 4. 'Iccirco nihil ex semet Natura creavit Pectore Amicitiæ majus, nec rarius unquam.' *Idem.*

METR. 8. *Quod mundus, &c.*] Hoc Carmen potissimum illustrabit Apuleius de Mundo, ubi de Elementorum concordia disserit. Item Arnobius in princip. lib. I. Adversus Gentes. *Idem.*

Concordes variat vices] Manil. libro 1. 'Omnia concordi tractu veniuntque caduntque Qua semel incubuit cælum, versumque resurgit.' *Idem.*

Quod pugnantia semina] Quintil. Declamat. 4. 'Dissentientia' appellat 'primordia.' Claudian. de Raptu Proserp. lib. 1. vs. 42. 'Pæne reluctatis iterum pugnantia rebus Rupissent elementa fidem.' Prudent. lib. II. Contra Symmach. 'Servant elementa suum pugnantia cursum.' Cassiodor. lib. II. Var. 39. 'Merito dicunt Philosophi elementa sibi mutuis complexionibus illigari, et mirabili conjungi fœderatione, quæ inter se contraria intelliguntur varietate pugnare.' Martian. Capella libro primo Nupt. Philolog. de Hymenæo:

'Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis, Complexuque sacro dissona nexa foves: Namque elementa ligas vicibus, mundumque maritas: Atque auram mentis corporibus socias. Fœdere complacito sub quo Natura jugatur, Sexus concilias et sub amore fidem.' *Idem.*

Fœdus perpetuum tenent] Lucret. lib. 5. 'Doceo dictis quo quæque creata Fœdere sint, nec quam sit durare necessum, Nec validas ævi valeant rescindere leges.' *Idem.*

Phœbe noctibus imperet] Lactant. de Ira Dei, cap. 13. 'Luna quoque nocturni temporis gubernatrix, et amissi ac recepti luminis vicibus menstrua spacia moderatur, et cæcas tenebris horrentibus noctes fulgore suæ claritatis illustrat, ut æstiva itinera et expeditiones et opera sine labore ac molestia confici possint.' *Idem.*

Avidum mare] Lucret. lib. I. 'Efficit ut longis avidum mare fluminis undis Integrent amnes.' *Idem.*

Certo fine] Propert. l. III. Eleg. 4. vs. 59. 'Suos fines altum non exeat æquor.' *Idem.*

Latos tundere terminos] Ms. Erfurt. et Edit. Norim. *Latos tendere terminos.* Alteram tamen lectionem rectam esse, probo hisce Tibull. lib. II. Eleg. 4. 'Cautes obnoxia ventis Naufraga quam vasti tunderet unda maris.' Minutius Felix: 'Ibi arenas extimas, velut sterneret ambulacro, perfundens leni aura tundebat.' Prudentius Cathm. Hymno 7. 'Qua murmuranti fine fluctus frangitur, Salsosque candens spuma tundit pumices.' *Idem.*

Cœlo imperitans amor] In animo habuit versus illos Empedoclis, qui exstant in Com. Simplicii ad I. Phys. quibus omnia cœlestia inferioraque regi temperamento illo τῆς φιλίας καὶ τοῦ νείκους 'amoris ac litis' scribit. 'Cœlo imperitans amor.' Deos quoque, inquit ille, amor ligat. Καί τε θεοὶ δολιχαίωνες τιμῇσι φέριστοι. 'Dii quoque longævi præstantes laudibus.' *Vallin.*

Hic si frena remiserit] Phædrus l. 1. Fab. 2. 'Frenumque solvit pristinum licentia.' Silius lib. I. 'Hæc postquam Tyrio gentes cessere tyranno, Utque dati rerum freni.' Hinc 'Frenare,' pro regere. Val. Flaccus lib. I. 'Hæmoniam primis Pelias frenabat ab annis, Jam gravis, et longus populis metus.' Senec. in Medea, vs. 3. 'Quæque domitorem freti Tiphyn novam frenare docuisti ratem.' In Agamemnone vs. 201. 'Regina, frena temet, et siste impetus.' *Sitzm.*

Bellum] Cassiodor. I. Var. 30. 'Inter ipsos adversarios, ut scitis, non erant prius armata certamina, sed pugnis se, quamlibet fervida, lacessebat intentio. Unde et pugna nomen accepit. Postea Belus ferreum gladium primus produxit, a quo et bellum placuit nominari.' *Idem.*

Populos quoque Junctos fœdere continet] Seneca in Medea de Venere: 'Quæ das belligeris fœdera gentibus.' Huc pertinet exclamatio illa Silii Italici, libro XIII. 'Fœdera mortales ne sævo rumpite ferro, Sed castam servate fidem: fulgentibus ostro Hæc potior regnis. Dubio qui frangere rerum Gaudebit pacta, ac tenues spes linquere amici, Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit Unquam expers luctus, lacrimæque, aget æquore semper Ac tellure premens, aget ægrum nocte dieque Despecta ac violata fides: adit omnia jamque Concilia et mensas contingit, et abdita nube, Accumbitque toris, epulaturque improba Erinnys. Ipsa etiam Stygio spumantia pocula tabo Porrigit, et large pœnas lethumque ministrat.' *Idem.*

Hic et] Ita Claudian. de Fide, lib. II. de Laudibus Stiliconis, vs. 38. 'Hæc et amicitias longo post tempore firmat, Mansuroque adamante ligat.' *Idem.*

Hic et conjugii sacrum] Salvianus lib. VII. De Gub. Dei: 'Venerabilis conjugii sacramentum.' Seneca in Agamemnone vs. 79. 'Jura pudorque Et conjugii sacrata fides Fugiunt aulas.' *Idem.*

Conjugii] Evagabor, vel vocabuli hujus causa, quod mihi valde arridet. Arnob. lib. II. Advers. Gentes: 'Conjugalia copulatis consortia, non futura esse credentes casta et officiosi fœderis in maritos?' Hæc Arnobius. Unde disco, 'Conjugalia consortia' poni pro ipsis conjugibus, qua significatione boni Auctores usurpant vocem 'Conjugium. Helena apud Senecam in Troade, ad Andromacham: 'Tale conjugium tibi Non ipsa sospes Troja, non Priamus daret.' Propertius lib. III. Eleg. 12. 'Et certamen habent lethi, quæ viva sequatur Conjugium; pudor est, non licuisse mori.' Ovidius in Epist. Heroid. 'Hæc ego conjugio fraudata Thoantias oro.' Seneca in Troad. vs. 59. et seq. pulcre variat: 'Hic Hectoris conjugia despondet sibi, Hic optat Heleni conjugem, hic Antenoris.' Aurelius Victor de Romulo: 'Cum videret conjugia deesse, per legatos a finitimis civitatibus petiit.' Cassiodorus lib. V. Variar. 43. 'Nulli æstimamus nos aliquid simile contulisse, quam quod germanam nostram vestrum fecimus esse conjugium: feminam prudentiam vestræ parem.' Ita etiam accipio illa Alcimi Aviti libro de Origine Mundi: 'Femina persistat de semine sumpta virili Conjugio servare fidem.' Hæc de Conjugalibus consortiis sive conjugio. Nunc in viam liber reflectam. *Idem.*

Castis nectit amoribus] Seneca in Octavia versu 189. 'Amor perennis conjugis castæ manet.' *Idem.*

Hic fidis etiam sua Dictat jura sodalibus] Convenienti iteratione utitur Cassiodorus libro quinto Variarum 40. 'Hæc inter socios amicitiam servat; hæc dominis pura integritate famulatur; hæc supernæ majestati reverentiam piæ credulitatis impendit: et si beneficium tantæ rei latius quæras, incommutabilis fidei est omne, quod bene vivitur.' *Idem.*

Fidis sodalibus] Prudentius Peristephanon Hymno I. 'Hic duorum chara fratrum convalescunt pectora, Fida quos per omne tempus junxerat sodalitas.' *Idem.*

Amor, Quo cælum regitur] Quem θείαν φιλότητα appellavit Oraculum apud Ælianum Variæ Historiæ 2. *Idem.*

LIBER III.

METR. 1. *Qui serere ingenuum volet agrum*] Prudent. Cathem. Hymn. 3. 'Fundit opes ager ingenuas Dives aristiferæ segetis.' Probati scriptores varie et frequenter voce 'ingenii' utuntur. 'Ingenium loci,' Florus lib. II. cap. 2. Statius II. Sylvar. 'collis,' Silius lib. IV. 'metalli,' Apuleius IX. Metam. 'herbarum,' Tertullianus de Habitu. Muliebri. 'venti,' Politianus in Rustico. 'lympharum,' Claudianus de Crystallis. Observandum et illud apud eundem de Bello Getico vs. 227. 'Utque est ingenioque loquax, et plurima fingi Permittens credique timor.' *Sitzm.*

Filicemque resecat] Ms. Rittersh. *felicemque res.* Flav. Caper: 'Filicem, non felicem dicere debemus: unde et filicata opera dixerunt celata.' Virg. II. Georg. 'Et filicem curvis invisam pascit aratris.' Colu.

mella lib. II. 'Filix quoque aut carex ubicunque nascitur, Augusto mense recte exstirpatur, melius tamen circa Idus Julias, ante caniculæ exortum.' *Idem.*

Gravis Ceres eat] Martianus Capella, lib. I. de Nupt. Philol. 'Cum his grata Ceres admodum gravis femina, alumnaque terrarum ac nutrix mortalium videbatur.' *Idem.*

Dulcior est apium mage labor] Cassiodor. Variar. x. Epist. 33. 'Dulcior solet esse gratia, post amaritudines expiatas.' *Idem.*

Si malus ora prius sapor edat] Ὑπαλλαγὴ, pro, si ora prius imbuantur malo sapore. *Idem.*

Imbriferos dare sonos] 'Imbriferum anhelitum' vento attribuit Prudentius Cathemer. Hymno 4. *Idem.*

Roseos agit equos] 'Agere' interdum verbum est cursorium. Lucret. lib. III. 'Currit agens mannos in villam præcipitanter.' Manilius lib. v. 'Aut mulos aget, aut mannos, mistosque jugabit Semine quadrupedes, aut curru celsior ibit.' Aurelius Victor, de Tullia: 'Cum domum rediret, viso patris corpore, mulionem evitantem super ipsum corpus carpentum agere præcepit.' Q. Curtius lib. VIII. 'Illi, qui currus agebant, illud ultimum auxilium suorum rati, effusis habenis in medium discrimen ruere cœperunt.' Et 'Agitare.' Virg. III. Georg. 'Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.' Propertius lib. II. Eleg. 15. vs. 32. 'Et citius nigros Sol agitabit equos.' *Idem.*

PROSA 2. *Id autem est bonum, quo quis adepto*] B. August. de Civit. Dei lib. VIII. cap. 8. 'Reliqua est pars moralis, quam Græco vocabulo dicunt ἠθικὴν, ubi quæritur de summo bono: quo referentes omnia quæ agimus, et quod non propter aliud, sed propter se ipsum appetentes, idque adipiscentes, nihil quo beati simus ulterius requiramus. Ideo quippe et finis est dictus, quia propter hunc cetera volumus: ipsum autem non, nisi propter ipsum.' Vide totum caput, quod maxime facit ad illa, quæ mox in nostro sequentur auctore. Item lib. XIX. cap. 1. 2. 3. et 4. *Idem.*

Hi vel belli] Quod fecit Jul. Cæsar, qui sibi magnum imperium, exercitum, bellum novum exoptabat, ubi virtus enitescere posset. Vide B. Augustin. lib. v. de Civit. Dei, cap. 12. *Idem.*

Favor popularis] Petron. Arbiter: 'Nullos trepidum timere casus, Nec vano populi favore tangi.' Symmachus lib. IV. Epist. 61. 'Quare ex summis opibus juva Romani animi speciosum calorem; venturus in partem popularis favoris, si nobis ex tuo beneficio celebrior fama provenerit.' Quam facile autem populus capiatur, palpoque obtruso in diversa rapiatur, demonstrat et deplorat Aristophanes in Equitibus, Act. 3. Scen. 2. Unde ob hanc inconstantiam Euripo eleganter ab optimis auctoribus, ut Cicerone et aliis, comparatur. *Idem.*

Quæ quidem sola consid. Epicurus] Vide B. August. lib. XIX. de Civit. Dei, cap. 1. *Idem.*

METR. 2. *Quibus immensum Legibus orbem pr. s.*] Statius libro III. Sylvar. 'Quid enim terrisque poloque Parendi sine lege manet.' *Idem.*

Pœni leones] Africani, quorum major est feritas et sævitia. Vide Solin. cap. 30. et Oppian. Cynegetic. Seneca in Hippolyt. vs. 347. 'Pœni quatiunt colla leones Cum movit amor.' Similia fere verba sunt apud Statium II. Achill. quem noster imitatur: 'Ut leo materno cum raptus ab ubere mores Accepit, pectique comas, hominemque vereri Edidicit, nullasque ruit nisi jussus in iras: Si semel adverso radiavit lumine ferrum, It jurata fides, domitorque inimicus in illum Prima fames, timidoque pudet servire magistro.' Senec.

Ep. 86. 'Tigres Leonesque nunquam feritatem exuunt, aliquando submittunt, et cum minime expectaveris, exasperatur tarditas mitigata.' *Idem.*

Metuantque trucem Soliti verbera ferre magistrum] Ex illo Martialis lib. II. Epigram. 75. 'Verbera securi solitus leo ferre magistri.' *Idem.*

Imbuit iras] Multiplex usus hujus verbi ex sequentibus patebit. Senec. in Herc. Fur. vs. 455. 'Primus sagittas imbuit Phœbi Draco.' Lucretius lib. VI. 'Multaque præterea prius ipso tacta vapore Eminus ardescunt, quam comminus imbuat ignis.' Propertius libro IV. 'Imbuis exemplum primæ tu, Romule, pugnæ.' Phalaris Perillo, apud Ovid. III. Trist. Eleg. 11. 'Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus.' Martialis lib. VII. Epig. XXV. 'Hoc facetum carmen imbuant aures.' Silius Ital. lib. III. 'Virgineis juvenem tedis, primoque Hymenæo Imbuerat conjux, memorique tenebat amore.' Val. Flaccus lib. II. 'Sævit amor, thalamos excussaque vincla quod ausæ Imbuere, atque iterum tales admittere curas.' Idem lib. III. de Triptolemo: 'Ignaras Cereris qui vomere terras Imbuit, et flava quercum donavit arista.' C. Plinius Secundus libro VIII. Epist. 14. 'Adulescentuli statim castrensibus stipendiis imbuebantur.' Vegetius libro tertio, capite nono: 'Sed ante minoribus præliis imbuendi.' Q. Curtius libro sexto de Alexandro: 'Jacere humi venerabundos pati cœpit, paullatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere, et captivis pares facere expetebat.' Cassiodorus lib. VIII. Variar. 12. 'Grues, qui classem consociant, alphabeti formas, natura imbuente, describunt.' 'Imbui dapibus,' Prudentius in Psychomachia. Idem Cathemer. Hymno 3. dixit: 'Nec juvat ore quid appetere, Pocula ni prius atque cibos Christe tuus favor imbuerit, Omnia sanctificante fide.' *Idem.*

Quæ canit altis garrula ramis] Sen. in Œd. vs. 454. 'Garrula per ramos avis obstrepit.' In Herc. Fur. de Philomela: 'Pendet summo stridula ramo.' *Idem.*

Pedibus proterit escas] Prudent. Peristeph. Hymn. 3. 'Idola protero sub pedibus.' Claud. de Rapt. Proserp. lib. I. vs. 129. 'Pedibus quæ nondum poterit escas.' *Idem.*

Sylvas tantum mæsta requirit] Ovid. lib. II. de Ponto, Eleg. 4. 'Cum bene sint clausæ cavea Pandione natæ, Nititur in sylvas quæque redire suas.' *Idem.*

Cadit Hesperias Phœbus in undas] Seneca in Thyest. versu 791. 'Cur Phœbe tuos rapis aspectus? Nondum seræ nuncius horæ, Nocturna vocas lumina vesper: Nondum Hesperiæ flexura rotæ Jubet emeritos solvere currus.' *Idem.*

Hesperias . . . undas] Quas 'Phœbæa cubilia' nominat Silius libro tertio: 'Non aliter quoties perlabitur æquora curru Extremamque petit Phœbæa cubilia Tethyn Frenatis Neptunus aquis.' *Idem.*

Repetunt proprios quæque recursus] Senec. Epist. 36. 'Observa orbem rerum in se remeantium, videbis in hoc mundo nihil extingui, sed vicibus descendere ac resurgere. Æstas abit, sed alter annus illam adducit. Hiems cecidit, referent illam sui menses. Solem nox obruit, sed ipsam statim dies abiget. Stellarum iste discursus quicquid præteriit, repetit, pars cæli levatur assidue, pars mergitur,' &c. *Idem.*

Stabilemque sui fecerit orbem] Planudes reddidit male Ὡς γὰρ στάσιμοι τὸν δρόμον ἔξει. Hujus loci hic sensus est: Is orbis seu potius circulus perfectus demum est, cujus extrema junguntur: data enim aliqua ejusdem continuitatis solutione et interruptione, certum est circulum esse desinere: ideoque ut verus circulus

constet, fini jungi initium necesse est. Sic animæ nostræ peregrinationis atque errorum suorum ambages, dum vivitur, absolventi, nulla quies esse debet, donec motu sibi naturali ad summum bonum, hoc est, ad Deum pervenerit; et veluti orbem stabilem a Deo creatore ad Deum quo fruendum est, quique solus est et stat, effecerit. Hinc alibi noster, 'Hic est cunctis communis amor, Repetuntque boni fine teneri, Quia non aliter durare queant Nisi, converso rursus amore, Refluant causæ quæ dedit esse.' Hic nimirum est vitæ κύκλός. Empedoclis versus exprimit, qui sunt apud Simplicium: et locum Aristotelis l. VII. Phys. ante medium. *Vallin.*

PROSA 3. *Nam si hæc hians semper atque aliquid poscens*] Ms. Rittersh. *Nam si hæc inhians, &c.* Ita Seneca in Hercul. Fur. versu 107. 'Hic nullo fine beatus Componit opes, gazis inhians.' *Sitzm.*

Avaritiæ nihil satis est] Apposite Theognis, vs. 227. et seqq. Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν. Οἳ γὰρ νῦν ἡμῶν πλεῖστοι ἔχουσι βίον, Διπλάσιον σπεύδουσι. τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας; Sallustius in Bello Catil. 'Avaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupivit: ea quasi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat; semper infinita, insatiabilis est; neque copia neque inopia minuitur.' Publius Syrus: 'Avarum irritat, non satiat pecunia.' Idem: 'Inopiæ desunt pauca, avaritiæ omnia.' Scytharum Legatus ad Alexandrum, recensente Q. Curtio libro septimo: 'Quid tibi divitiis opus est, quæ te esurire cogunt? Primus omnium satietate parasti famem, ut quo plura haberes, acrius, quæ non haberes, cuperes.' Cassiodorus lib. XII. Variar. 1. 'Reginam illam procacium vitiorum Avaritiam fuge, cui cuncta crimina detestabili devotione famulantur. Quæ dum pectus hominis ingressa fuerit, gregatim quoque malefidas cohortes admittit. Ferri non potest recepta, quia nescit esse solitaria. Agmen habet blandissimum; arma suscipit ex talentis, et per dulcedinem superat, quos amara deceptione captivat.' Idem lib. IV. Var. 39. 'Avaritiam siquidem radicem esse omnium malorum, et lectio divina testatur, I. Tim. 6. vs. 10. quæ tali sorte punita est, ut cum multa rapiat, semper egeat.' Optime et Phocylides: Ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης: hoc est, 'Mater avaritia est vitiorum quicquid ubique est.' *Idem.*

METR. 3. *Quamvis fluente*] Ov. III. Am. El. 7. 'Quid mihi fortunæ tantum? quid regna sine usu? Quid nisi possedi dives avarus opes? Sic aret mediis taciti vulgator in undis, Pomaque, quæ nullo tempore tangat, habet.' *Idem.*

Oneretque baccis colla] Non per 'baccas' hic significat quaslibet gemmas et lapillos pretiosos, ut scribunt et volunt Commentatores, sed uniones: a figura nempe: similitudine enim referunt palmæ, lauri, oleæ, corni, aliarumque arborum fructus; qui baccæ dicuntur. Sic Virgilius Culice, 'Nec Indi Conchea bacca maris pretio est.' Et Horatius Epod. Ode VIII. 'Non sit marita quæ rotundioribus Onusta baccis ambulet.' Et Satyra 3. lib. II. 'Aceto Diluit insignem baccam.' Dixit colla onerari; quo constaret esse uniones seu margaritas: 'auribus' enim, 'collo' et 'capite,' ait Plinius circumferebantur, 'gemmæ digitis:' quin et matronarum quoque digitis suspendi, imo earum crepidis socculisque addi olim idem observat, pudendo luxu. *Vallin.*

Ornetque baccis] Nec damnes scriptum: *oneretque.* Tertull. De Hab. Mulier. 'Saltus et insulas tenera cervix fert. Graciles aurium cutes calen-

darium expendunt, et sinistra per singulos digitos de saccis singulis ludit. Hæ sunt vires ambitionis, tantarum usurarum substantiam uno et muliebri corpusculo bajulare.' Seneca: 'Non satis muliebris insania viros subjecerat, nisi bina ac terna patrimonia auribus singulis pependissent.' *Bernart.*

Rubri littoris] Seu Erythræi. In eo enim mari præstantissimos forma, crassitudine, et colore uniones inveniri scribit Plinius cap. 35. lib. IX. 'Præcipue autem laudantur,' inquit, 'circa Arabiam in Persico sinu Maris Rubri.' Testis Tibullus: 'Quidve in Erythræo legitur quæ littore concha?' Unde passim λίθος Ἐρυθραῖος dicitur. *Vallin.*

Rubri litoris] Q. Curtius, lib. X. 'Cetera incolis crediderat: inter quæ Rubrum Mare non a colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro rege appellari.' Martianus Capella, lib. VI. De Nupt. Phil. 'Ultra Pelusiacum ostium Arabia est, ad Rubrum pertingens Mare, quod Erythræum ab Erythro rege, Persæ et Andromedæ filio, vocitatum, a colore etiam dictum rubrum. Nam fons est in litore, quem cum greges biberint, in rubrum colorem incipiunt mutare lanas.' Seneca in Thyest. vs. 370. 'Qui rubri vada litoris, Aut gemmis mare lucidum Late sanguineum tenent.' Tibullus lib. IV. Carm. 2. 'Quascunque niger rubro de litore conchas Proximus Eois colligit Indus aquis.' *Sitzm.*

Ruraque centeno scindat opima bove] Seneca in Troad. versu 1020. 'Removeto centum Rura qui scindant opulenta bobus, Pauperi surgent animi jacentes.' in Hippolyto vs. 497. 'Fruge nec sparsi sacra Centena nivei colla submittunt boves.' Encomium numeri centenarii habes apud Julianum Imperatorem Epist. 24. *Idem.*

Nec cura mordax deserit superstitem] Ironice, ut solet, Juvenalis Satyra XIV. 'Scilicet et morbis et debilitate carebis, Et luctum, et curam effugies, et tempora vitæ Longa tibi posthæc fato meliora dabuntur: Si tantum culti solus possederis agri, Quantum sub Tatio populus Romanus habebat.' Varro περὶ γενεθλ. 'Non fit thesauris non auro pectus solutum, Non demunt animis curas ac relligiones Persarum montes, non atria divitis Crœsi.' *Idem.*

Cura mordax] Ovid. I. de Ponto, Eleg. 1. 'Mea perpetuos curarum pectora morsus Fine quibus nullo conficiantur habent.' Cornel. Gallus: 'Jurabam curis animum mordacibus uri.' *Idem.*

Defunctumque leves non comitantur opes] Propertius lib. III. Eleg. 6. vs. 35. 'Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas: Nudus ad infernas stulte vehere rates.' Huc commode referes Epigramma Ausonii, in quo Diogenes Crœsum omnium Regum ditissimum deridet. *Idem.*

PROSA 4. *Sed dignitates*] Quomodo Aristoteles erga honores et dignitates affectus fuerit, docet Ælian. lib. XIV. Variar. Histor. cap. 1. *Idem.*

Unde Catullus licet in curuli Nonium sedentem, strumam appellat] Non dubie intelligit Catulli versus, Ad seipsum de Struma et Vatinio: 'Quid est, Catulle, quid moraris emori? Sella in curuli Struma Nonius sedet.' At videamus tamen, ne guttulam hic hauserit e flumine Lethes vir maximus: scimus quidem quodnam morbi genus vitiumve struma notet, sed et illud non ignoramus Plinium de Opali gemma lib. XXXVII. cap. 6. scripsisse: 'Siquidem extat hodieque hujus generis gemma, propter quam ab Antonio proscriptus Nonius senator est, filius Strumæ Nonii, ejus quem Catullus poëta in sella curuli visum indigne tulit:' ut merito ambigas an sine ulla metaphora hominem nominarit Catullus, an glandulas respexe-

rit, quæ pure et sanguine plenæ oriuntur in corpore, unde strumosi dicuntur, quod Boëtius credidit. *Bern.*

Unde Catullus] Carmine LII. 'Quid est, Catulle, quid moraris emori? Sella in curuli Struma Nonius sedet: Per consulatum pejerat Vatinius. Quid est, Catulle, quid moraris emori?' *Sitzm.*

Nonium Strumam appellat] Notanda hoc loco ἀνιστορησία nostri Boëtii, in eo quod Strumam non cognomen Nonii putat, sed convicium. Plinius lib. XXXVII. cap. 6. 'Ab Antonio proscriptus Nonius est, filius Strumæ Nonii ejus, quem Catullus Poëta in sella curuli visum indigne tulit.' Vide Castigationes in Val. Catullum illustris et incomparabilis viri Josephi Scaligeri: item Commentar. M. Anton. Mureti ad ejusdem Poëtæ Carmin. 53. *Idem.*

Strumam appellat] Neque hic guttulam e flumine Lethes hausit vir maximus, neque ἀνιστορησία in eo notatur, quod strumam in Catulli versu convicium esse existimaverit; ut post Joh. Murmelium scripserunt Joh. Bernartius et Theod. Sitzmanus. Fuerit quidem Nonio, Strumæ prænomen, ut ex Plinio colligere sibi videntur; quis vero neget non eo fortasse tumore deformem fuisse Nonium, atque inde id nominis adeptum, ut Fabii, Lentuli, Cicerones, Cæsares, Frontones, Flacci, Strabones dicti sunt atque alii? Videtur sane, tum quia nemo est qui agnoscat ullam istius nominis familiam, tum quia peculiare hoc illi agnomen fuit, quo illum a filio distingui volunt. Ad hoc facit quod Romani veteres inter laudandum nomina agnominaque congerebant, ut Cai Cæsar, Ciceroni; Marce Tulli, Catullo; et aliis aliter: cum vero inveherentur aut convitiarentur, non item, ut passim apud oratores poëtasque videre est. Unde apparet ignominiæ conviciique, non autem versus aut honoris causa Nonium 'strumam' appellatum a Catullo poëtarum omnium castigatissimo: qui Asinium quoque, convicio in stupidos vulgari, Marrucinum vocat: neque enim ex Marrucinis Campaniæ populis ortum fuisse indicat: quod tamen si scripsisset Plinius, nemo non illi fidem habiturus fuerat. Postremo quid si, quoniam Vatinius struma notatus erat, voluit Catullus gemino versu, geminas strumas, seu strumosorum par componere, multumque salis in eo posuit? id certe nisi intelligas, præcipua Catulliani Epigrammatis vis acumenque perierit. Vatinium autem struma insignitum fuisse ait ipse inimicus ejus Cicero, oratione pro Sestio, Epist. ad Atticum IX. lib. II. Unde ejusdem in eundem causam quandam agentem jocus, 'Tumidum habemus oratorem.' *Vallin.*

Cum Decorato] Is ipse est ad quem apud Cassiodorum scribit Theodoricus. Eum vero 'virum Devotum' vocat, nomine Adjutoribus peculiari. Adjutor enim Magistro Officiorum judicanti aderat: cujus ille opera ad condenda Acta, responsa, rescriptaque utebatur. Adjutores viros devotos vocari, confirmat ea subscriptio a doctiss. Cujacio prolata, Theodori Memorialis Epistolarum sacri scrinii atque unius ex iis qui Quæstori sacri palatii Adjutorum nomine, sub ditione tamen Magistri Officiorum constituti, inserviebant. Ea sic se habet, FLAVIUS THEODORUS V. D. MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARUM ET ADJUTOR V. M. QUÆSTORIS SACRI PALATII, SCRIPSI MANU MEA IN URBE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL. JUNII. MAVORTIO V. C. COS. JUSTINO ET JUSTINIANO IMPP. Hoc est, anno Christi DXXVII. Unde jam clarum est, cur pessimus ille scurra delatorque Boëtii V. D. hoc est, 'vir Devotus:' et 'Devotio tua,' dicatur in illa Epistola quæ apud Cassiodorum

est XXXI. lib. V. Notæ quoque Probi V. D. 'Vir Devotus:' alio omnino sensu, quam quo accepit doctiss. Scaliger ad Ausonium. Una cum Magistro Officiorum jus dixisse ejusque vices supplevisse certum est: principi quoque ab eo præsentari, antequam ad id officii admitteretur, solitum, apud Cassiodorum legas in formula Magisteriæ dignitatis l. VI. his verbis, 'Adjutor etiam Magistri nostris præsentatur obtutibus: ut vicaria sorte beneficii eligamus ejus præsidium, qui nobis præstat fide solatium.' Porro Decoratus hic filius fuisse videtur Decorati Quæstoris, fratris natu majoris Honorati, qui fratri in Quæstura palatina successit, apud Cassiodorum Ep. III. et IV. lib. V. De quibus doctiss. Sirmondus ad Epist. XVII. lib. IV. Ennodii, quæ est ejus ad eundem Decoratum seniorem. *Vallin.*

Ut cum Decorato] Quis ille? Nequissimus scurra et delator, ut noster subdit: hæreo num idem ad quem Theodorici Regis extat Epistola apud Cassiodorum lib. V. Epist. XXXI. *Bernart.*

Reddunt improbi parem dignitatibus vicem] Vide quæ notavi ad Pros. VI. l. II. *Sitzm.*

Umbratiles dignitates] Umbræ enim instar vanescunt illico. 'Imperium umbratile,' Ammian. Marcellin. in fin. lib. XXI. 'Eidem Joviano imperium quidem, sed cassum et umbratile, ut ministro rerum funebrium portendebant.' *Idem.*

Consulatu] Elogia præcipua hujus dignitatis congessit Fr. Juretus in Miscellan. ad Symmachi librum quartum Epist. 8. *Idem.*

Atqui prætura] Sic legimus ex cod. altero Thuano, jamdudum idem censente doctiss. Ja. Cujacio. Vigente repub. Rom. dignitatis hujus magna potestas fuit: postquam Imperatores tot post magistratus instituerunt, ea oneri exercentibus senatoribus tantum fuit, quod suis sumptibus Circenses et Scenicos ludos exhiberent. *Vallin.*

Atqui Præfectura magna olim potestas] Rectissime Ms. Erfurt. *Atqui Prætura, &c.* Prætores enim non sine immensis sumptibus ludos Circenses edere solebant. Priorem lectionem falsam esse, ante aliquot annos etiam observavit excellentiss. Cujacius. Lex I. t. 2. De Prætoribus et honore Præt. &c. l. XII. 'Nemo ex clarissimis et spectabilibus, qui in Provinciis degunt, ad Præturam postea devocetur: maneat unusquisque domi suæ tutus atque securus, sua et dignitate lætetur.' Ad quam l. ille: Prætura, inquit, onus fuit Senatorium, No. Th. ne dec. ad Senat. dig. asp. Hanc enim dignitatem Senator qui suscipiebat, suis sumptibus Circenses et Scenicos ludos exhibebat. Boëtius III. De Consolat. 'Prætura magna olim potestas, nunc inane nomen et Senatorii census gravis sarcina:' ubi vulgo male legitur *Præfectura*, sicut et in hac lege quibusdam codicibus, et in l. ult. infra de Silent. Hæc magnus ille Juris antistes. Vide etiam Alex. ab Alexand. Genial. dier. lib. II. c. 15. in quo agit quando Prætores creari cœperint, et quod jus, quæve illorum potestas fuerit. *Sitzm.*

Si quis quondam populi curasset annonam, magnus habebatur. Nunc ea præfectura quid abjectius] Quam magnus, inde colligas, quod Augustus ipse acceptam a populo præfecturam annonæ tenuit dum vixit: aut certe paullo ante mortem substituit sibi C. Turranium: qui inter primos in verba Tiberii juravit, quasi inter præcipuos magistratus. Adi Tacitum Annal. I. Quam vilis vero Boëtii sæculo fuerit, ex formula Præfecturæ annonæ videre licet, quæ apud Cassiodorum lib. VI. Variarum, formula XVIII. exstat. *Bernart.*

Si quis quondam populi curasset annonam] Symmachus libro III. Epist. 36.

'Filius meus Cæcilianus, Vir cl. qui nunc communis patriæ gubernat annonam,' &c. ad quem locum vide Fr. Juretum. *Sitzm.*

Magnus habebatur] Intelligere Pompeium videtur, quem ob res præclare gestas, sed præcipue ob procuratam populo Rom. rem frumentariam, qua fames ingens sedata est, idem populus Magnum vocavit: ut et existimat Cassiod. Var. lib. VI. in Formula Præfecti annonæ. De ea re videndi Dio et Plutarchus in Pompeio. Nihil ea Præfectura tempore Boëtii abjectius, ex quo scilicet annonæ per provincias cogendæ, non annonæ sed prætorio Præfectus potestate fungeretur: ita ut nulla illi præterquam in urbis pistores et suarios censura et animadversio superesset: ut ex ead. Cassiodori Formula quivis intelligat. *Vallin.*

Magnus habebatur] Cassiodorus in Formula Præfecti annonæ ejusque Excellentiæ l. VI. Variar. 'Non immerito Pompeius fertur copiæ quantitate prævisa, usque ad rerum pervenisse fastigia. Quia merito singularis est amor populi, cum potuit a penuria liberari. Hinc ille gratificationem meruit, plausumque populorum. Hinc unice semper amatus est, et in gratia civium omnium vicit facta majorum: qui ne aliquando in honore diceretur, cum nominis taxatione vocabatur Magnus.' *Sitzm.*

Proprii decoris] Aristoteles quoque lib. Ethic. I. cap. 5. ex eo quod honor sit potius in honorante quam in honorato, honorem non esse felicitatem concludit, et τ' ἀγαθὸν οἰκεῖόν τι καὶ δυσαφαίρετον εἶναι, 'Bonum esse proprium quiddam, et quod auferri difficulter potest.' *Vallin.*

METR. 4. *Quamvis se Tyrio superbus ostro*] De purpura sive ostro quædam notavimus ad Met. V. lib. II. vs. 9. Vestem autem principalem ex hac confici solitam præter alios etiam indicat Cassiodor. I. Var. 2. simulque tantum non ad vivum virtutes ostri depingit: 'Color,' ait, 'nimio lepore vernans, obscuritas rubens nigreolo sanguine regnantem discernit, dum conspicuum facit: et præstat humano generi, ne de aspectu principis possit errari. Mirum est, substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spatia tam longi temporis exudare, qui vix solet vivis corporibus vulnere sanciatis effluere. Nam cum sex pæne mensibus marinæ delitiæ a vitali fuerint vigore separatæ, sagacibus naribus nesciunt esse gravissimæ. Scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret horroris. Hæc cum infecta semel substantia perseverat, nescit ante subtrahi, quam vestis possit absumi.' *Sitzm.*

Tyrio ostro] Senec. in Thyest. vs. 952. 'Libet et Tyrio saturas ostro Rumpere vestes.' In Herc. Œt. vs. 644. 'Cespes Tyrio mollior ostro Solet impavidos ducere somnos.' *Idem.*

Comeret] Artemidorus lib. I. Oneirocrit. cap. 20. Κομεῖν τὸ ἐπιμελεῖσθαι ἐστίν. Suidas: Κομμωτίζω, τὸ ἐπιμελοῦμαι. Κομμὸς, περίεργος κόσμησις. Vide Notas Nic. Rigaltii ad d. l. Artemidori. *Idem.*

Luxuriæ Nero sævientis] Suetonius Tranquillus libro sexto: 'Petulantiam, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem sensim quidem primo et occulte, velut juvenili errore, exercuit: sed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia, non ætatis esse.' Et paullo post: 'Divitiarum et pecuniæ fructum non alium putabat, quam profusionem: sordidos ac deparcos esse, quibus ratio impensarum constaret: prælautos vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent.' De Luxuria Seneca in Œd. vs. 417. 'Totum per orbem maximum exortum est malum Luxuria, pestis blanda, cui vires dedit Roburque longum tempus, atque error gravis.' Eandem depingit Clau-

dianus lib. II. De Laudib. Stiliconis vs. 131. et seqq. Item Prudent. in Psychom. *Idem.*

Luxuriæ Nero sævientis] Senec. in Œd. vs. 763. de Diana: 'Nimium sævi Diva pudoris.'

PROSA 5. *Præsens ætas, qui reges felicitatem calamitate mutaverint*] Nulla quippe tot in Cæsares ac Reges patrata scelera aut cædes vidit, nedum fortasse post homines natos. Notiores tantum libet referre, qui in hostium potestatem venere interfective sunt, aut se imperio abdicarunt. Anno Christi CDLV. 'Valentinianus princeps dolo Maximi Patricii, cujus etiam fraude Aëtius perierat, in campo Martio per Optilam et Transtilam Aëtii Satellites truncatus est. Idem Maximus invasit Imperium, tertioque tyrannidis suæ mense membratim Romæ a Romanis tractus discerptusque est.' Marcellinus Comes. CDLVI. 'Avitus ante Olybrium paucos dies tenens imperium, ultro recessit Placentiam ibique episcopus est ordinatus.' Jornandes de reb. Geticis. CDLX. 'Majorianus Cæsar apud Dertonam, juxta fluvium qui Hyra dicitur immissione Ricimeris, interemptus est.' Marcellinus Comes Chronico. CDLXIII. Rex 'Alanorum Bergor apud Bergomum a Patricio Ricimere peremptus est.' Cassiod. Chron. CDLXIV. 'Ricimeris fraude Severus Imp. Romæ in palatio veneno peremptus est.' Cassiod. Chron. CDLXXII. 'Patricius Ricimer Romæ facto Imp. Olybrio Anthemium' socerum 'contra reverentiam principis et jus affinitatis cum gravi clade civitatis extinxit.' Cassiod. Chronico. CDLXXIV. 'Glycerius Cæs. Romæ imperium tenens a Nepote, Marcellini quondam Patricii sororis filio, imperio expulsus in portu urbis Romæ ex Cæsare episcopus ordinatus est, et interiit.' Marcell. Com. CDLXXV. 'Orestes Nepote in Dalmatias fugato, filio suo Augustulo dedit imperium.' Cassiod. Chron. CDLXXVI. 'Basiliscus tyrannus cum Marco filio suo Cæs. facto, et cum Zenonida uxore sua, jam Zenone pristinum ad imperium remeante, in exilium missus est, atque in oppidulum, quod Leminis in provincia Cappadociæ dicitur, trusus fame extabuit.' Mar. Com. Eod. anno 'Odoacer rex Gothorum,' Herulorum, 'Romam obtinuit. Orestem Odoacer illico trucidavit. Augustulum filium Orestis Odoacer in Lucullano Campaniæ Castello exilii pœna damnavit. Hesperium Rom. gentis imperium, quod septingentesimo nono urb. conditæ anno primus Augustorum Octavianus Augustus tenere cœpit, cum hoc Augustulo periit.' Marcellin. Comes. CDLXXXVIII. 'Leontius rex et Illus tyrannus, in Papyrio Isauriæ castello capti decollatique sunt: capita eorum Constantinopolim allata præfixa hastilibus tabuere.' Marcell. Com. CDLXXXIX. 'Syagrius Romanorum rex Ægidii filius apud civitatem Suessionas, quam quondam memoratus Ægidius tenuerat, sedem habebat. Is cum in pugna victus esset ad Alaricum regem Tholosam confugit. Chlodovæus vero ad Alaricum mittit ut eum redderet: alioquin noverit, sibi bellum ob ejus retentionem inferri. At ille metuens, ne propter eum iram Francorum incurreret, vinctum legatis tradidit. Quem Chlodovæus receptum custodiæ mancipari præcepit: regnoque ejus accepto, eum gladio clam feriri mandavit.' Greg. Turon. DIX. 'Eurico mortuo, Alaricus filius ejus apud Tolosensem urbem princeps efficitur eosque rexit annis XXIII. Qui cum a pueritia vitam in otio et convivio peregisset, provocatus a Francis, in regione Pictaviensis urbis prælio inito extinguitur; eoque interfecto regnum Tolosanum occupantibus Francis destruitur.' Isidorus Chron. Hæc Boëtii ævo visa terris portenta, rupto pietatis fidei-

que omni fœdere. Sic nimirum mortales agi sinit Deus, et moribus principum populorumque offensus, urbes adfligit, provincias pessundat, regna evertit, cum transferre libet imperia. *Vallin.*

Qui Reges felicitatem calamitate mutaverint] Manilius lib. I. 'Quot post excidium Trojæ sunt eruta regna? Quot capti populi? quoties Fortuna per orbem Servitium imperiumque tulit, varieque reverrit Trojanos cineres?' *Idem.*

Quamvis late humana tendantur imperia] Vide Augustinum libro quarto De Civitate Dei, capite: An congruat bonis latius velle regnare. Item Isocratem, Oratione ad Nicoclem. *Idem.*

Expertus sortis suæ periculorum Tyrannus] Macrob. lib. I. in Somn. Scip. cap. 20. 'Dionysius aulæ Siculæ inclementissimus incubator, familiari quondam suo solum beatam existimanti vitam tyranni, volens quam perpetuo metu misera, quamque impendentium semper periculorum plena esset ostendere, gladium vagina raptum, et a capulo de filo tenui pendentem, mucrone demisso, jussit familiaris illius capiti inter epulas imminere: cumque ille inter et Siculas et tyrannicas copias præsentis mortis periculo gravaretur, Talis est, inquit, Dionysius, vita quam beatam putabas: sic nobis semper mortem imminentem videmus: æstima quando esse felix poterit, qui timere non desinit.' Nota etiam ex Cicerone hæc historia. *Idem.*

Tyrannus] Nota historia Dionysii Siciliæ tyranni, et Damoclis, ex ejus assentatorum numero; ex Cicer. Tusc. Quæst. l. v. Macrobii in Som. Scip. l. I. cap. 20. et ex Horatii clarissimo illo carmine lib. II. 'Districtus ensis cui semper impia Cervice pendet, non Siculæ dapes Dulcem elaborabunt saporem, Non avium citharæque cantus Somnum reducent.' *Idem.*

Potentem censes, qui satellite latus ambit] Senec. in Herc. Œt. vs. 604. 'Tu quicunque es, qui sceptra tenes, Licet omne tua vulgus in aula Centum pariter limina pulset; Cum tot populis stipatus eas, In tot populis vix una fides.' Ausonius: 'Multis terribilis, caveto multos.' Præclara, et quæ huc referantur plane digna verba Marci Imp. apud Herodian. lib. I. 'Neque enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere, aut stipantia satellitum agmina tueri principem possunt, nisi eorum, quibus imperat, prius adsit benevolentia. Quippe ii demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, sed sui desiderium ex bonitate civium suorum animis instillant. Neque enim quos servire necessitas coëgit, sed quos obtemperare sua quemque voluntas adegit, ii sunt in agendo patiendoque a suspicione omni assentationeque vacui: numquamque imperia detrectant, nisi violenter contumelioseque sint habiti.' *Sitzm.*

Quid de Regum familiaribus disseram] Solon, referente Diogene Laërtio, eos qui penetrant aulas et limina Regum, auctoritateque valent aliqua, calculis, quibus in componendis rationibus utimur, elegantissime comparare est solitus, quorum pro situ alius atque alius est valor. *Idem.*

Nero Senecam familiarem] Vide quæ notavi ad Prosam II. lib. I. *Idem.*

Papinianum militum gladiis Antoninus objecit] Severus Imperator, principatum victrici manu penitus adeptus, cum multas urbes sumptuosis admodum ædificiis ornasset, et Antoninum filium designasset imperatorem, moriturus ipsi Getæque, alteri filio, imperii heredibus institutis, Papinianum sibi longe amicissimum, affinemque per secundam uxorem, tutorem reliquit. Vir ille erat jus-

tissimus, et qui tam cognitione quam expositione Legum omnes ante pariter et post se Romanos Jurisconsultos superavit. Hunc autem in cothurnum magnæ potestatis erectum, Præfectique Prætorio munere fungentem, suspectum Antoninus habebat, alia nulla de caussa, quam quod Papinianus animadvertens eum infesto erga Getam fratrem animo esse, quo illi minus insidiaretur, pro viribus, impediret. Quod impedimentum e medio removere volens, et magnum illum virum, multosque alios qui vel concordiæ faverant, vel partium Getæ fuerant, per milites interemit: ita ut utriusque ordinis viri et in balneo cœnantes, et in publico percuterentur: Papinianus ipse securi (non gladio, ut noster Auctor tradit) percussus interierit, improbante Bassiano, quod non gladio res peracta esset. Enimvero gravior et quodammodo ignominiosior erat, censeturque adhuc securis pœna quam gladii. Multi dicunt Ant. Bassianum occiso fratre illi mandasse, ut in Senatu et apud populum facinus dilueret, illum autem respondisse: 'Haudquaquam pari facilitate velari parricidium, qua fieret.' Est etiam hoc: quod dictare noluerit Orationem, qua invehendum erat in fratrem, ut caussa ejus melior fieret, qui occiderat: illum autem negantem respondisse: 'Aliud est parricidium, accusare innocentem occisum.' Utut sit, constat eum quasi fautorem Getæ occisum. Et fertur quidem Papinianum, cum raptus a militibus ad palatium traheretur interficiendus, prædivinasse dicentem, 'Stultissimum fore qui in suum subrogatur locum, nisi appetitam crudeliter Præfecturam vindicaret.' Quod factum est. Nam Macrinus Antoninum occidit, ad quem postea devenit imperium, non tam quod eum milites benevolentia prosequerentur eique fiderent, quam necessitate, et quod eo tempore id expediret. Vide Xiphilinum in Anton. Caracalla; Zosim. lib. I. Hist. Spartian. in Anton. Carac. et in Anton. Geta; Aurel. Victorem de Cæsarib. Pet. Fabrum I. Semestr. *Idem.*

Antoninus] Bassianus Antoninus Caracalla, Imper. Romanorum post C. Jul. Cæsarem XXI. Hujus vitam, mores, facinora, exitum, ejusmodi inclusit tetrasticho Ausonius Burdegalensis, 'Dissimilis virtute patri, et multo magis illi, Cujus adoptivo nomine te perhibes: Fratris morte nocens; punitus fine cruento. In risu populi tu Caracalla magis.' *Idem.*

Quorum Seneca opes etiam suas tradere Neroni, seque in otium conferre conatus est] In mente habuit Senecæ orationem, quæ apud Tacitum extat Annal. lib. XIV. Digna ut non ibi solum legatur: vel ut juventus discat non suasisse solum Sophum nostrum, sed exemplo docuisse, sapientes divitias in domum quidem sed non in animum recipere. 'Quartusdecimus annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum, octavus ut imperium obtines. Medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi moderatio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ fortunæ sed tuæ. Atavus tuus Augustus, M. Agrippæ Mitylenense secretum; C. Mæcenati, urbe in ipsa, velut peregrinum otium permisit: quorum alter bellorum socius, alter Romæ pluribus laboribus jactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui quam studia, ut sic dixerim, in umbra educata? e quibus claritudo venit, quod juventæ tuæ rudimentis affuisse videor, grande hujus rei pretium. At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti, adeo ut plerumque intra me ipsum vol-

vam: Egone equestri et provinciali loco ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter nobiles et longa decora præferentes, novitas mea enituit? ubi est animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit, et per hæc suburbana incedit, et tantis agrorum spatiis, tam lato fœnore exuberat? una defensio occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui. Sed uterque mensuram implevimus, et tu quantum Princeps tribuere amico posset, et ego quantum amicus a Principe accipere. Cetera invidiam augent: quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet, sed mihi incumbit: mihi subveniendum est. Quo modo in militia aut via fessus adminiculum orarem, ita in hoc itinere vitæ, senex, et levissimis quoque curis impar, cum opes meas ultra sustinere non possum, præsidium peto. Jube eas per procuratores tuos administrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam, sed traditis quorum fulgore perstringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ seponitur, in animum revocabo. Superest tibi robur, et tot per annos nixum fastigii regimen: possumus seniores amici quiete respondere: hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad summa vexisse, qui et modica tolerarent.' *Bernart.*

Quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum] De Vertumnis istis qui amicitias utilitate probant, neque indignum putant se fieri comites stantis in orbe Deæ, venuste Petron. arbiter: 'Cum Fortuna manet vultum servatis amici: Cum cecidit turpi vertitis ora fuga.' Huc etiam faciunt illa Ovid. II. de Ponto, Eleg. III. 'Diligitur nemo nisi cui fortuna secunda est: Quæ simul intonuit, proxima quæque fugat.' *Sitzm.*

Quæ pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus] Vide B. Augustin. libro XIX. De Civit. Dei, capite 5. *Idem.*

METR. 5. *Et serviat ultima Thule*] Senec. Med. vs. 359. 'Tiphysque novos Detegat orbes, nec sit terris Ultima Thule.' Solinus Polyhist. cap. 25. 'Multæ et aliæ circum Britanniam insulæ, e quibus Thule ultima, in qua æstivo solstitio Sole de Cancri sidere faciente transitum, nox pæne nulla.' Totus vero ille versus desumptus ex illo Virg. I. Georg. 'Ac tua nautæ Numina sola canant, tibi serviat ultima Thule.' *Idem.*

Potentia non est] Huc pertinent vere aurea Isocratis verba in Orat. ad Nicoclem: Ἄρχε σεαυτοῦ μηδὲν ἧττον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων· καὶ τοῦτο ἡγοῦ βασιλικώτατον, ἐὰν μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. *Idem.*

PROSA 6. *Non injuria Tragicus exclamat:* Ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν Οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν] Scilicet Tragicum illum, quem hic laudat Boëthius noster, Euripidem esse: cujus sunt isti versus in Andromacha: ex qua fabula pretium operæ est etiam sequentia adscribere, cum totius loci Latina interpretatione Georgii Ratalleri JC. præsidis clariss. Εὔκλεια δ' οἷς μὲν ἔστ' ἀληθείας ὕπο, Εὐδαιμονίζω· τοὺς δ' ὑπὸ ψευδῶν, ἔχειν Οὐκ ἀξιώσω, πλὴν τύχῃ φρονεῖν δοκεῖ. 'Opinio, o opinio; quam multa tu Milia hominum nihili, locique nullius, Inflas tumente spiritu! Sed gloriam, Quæ fonte vero profluit, egregiam puto: Quæ falsa origine nascitur, flocci æstimo. Fortunæ enim acceptum hoc referre convenit.' Alium ejusdem Euripidis locum laudat Philosophia Boëthiana infra Prosa VII. *Idem.*

Unde non injuria Tragicus exclamat ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν, οὐδὲν γεγῶσι, βίοτον ὤγκωσας μέγαν] Id est, 'o gloria, gloria, decies mille hominibus, cum nihil sint, animum tumidum reddis.' *Bernart.*

Plures magnum sæpe nomen falsis vulgi opinionibus abstulerunt] Ælianus de Gorgia et Protagora: ἔοικε γάρ πως ἡ δόξα μὴ πάνυ τι ἀκριβὲς μήτε ὁρᾷν, μήτε ἀκούειν. ἔνθεν τοὶ καὶ πολλὰ σφάλλεται. καὶ τὰ μὲν καταχαρίζεται, τὰ δὲ ψεύδεται. Alexander Magnus apud Q. Curtium libro nono: 'Nunquam ad liquidum fama producitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero. Nostra quoque gloria cum sit ex solido, plus tamen habet nominis quam operis.' Libanius sophista: πᾶς γὰρ ὁ δόξαν κτῆμα νομίζων, οὐκ ἀγαθὸς τῶν ὡς ἀληθῶς κτημάτων φύλαξ. ἀλλ' ὁ προσελθὼν, καὶ κολακεύσας, ἀπῆλθέ τι λαβὼν, ὁ τὸν ἀριστέα καλέσας, μισθὸν ἔχει τοῦ ῥήματος. εἶτ' ἐκ τούτων, οἱ μὲν ἀποφέρονται χρυσόν· αὐτὸς δὲ εἰρωνείαν. *Sitzm.*

Falsis vulgi opinionibus] Vulgus enim (ut Persium loquentem faciam) aut nunquam aut rarissime 'Veri speciem dignoscere callet, Ne qua subærato mendosum tinniat auro.' Et mirum, si sæpius a fortuna, quam a judicio celebris fama proficiscatur? Exemplum memorabile de Pallante Claudii liberto omnium nebulonum postremissimo invenies apud Plin. Secundum libro septimo, Epistol. 29. et libro nono Epist. 6. *Idem.*

Qui falso prædicantur, suis ipsi, &c.] Cassiodor. VIII. Variar. 18. 'Cum omnis appellatio ad declarandas res videatur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum, et aliud dici, quam possit in moribus inveniri.' Huc pertinet quod Jurisconsulti aiunt: 'Nomina rebus consequentia esse debere.' Et divinitus scribit Gregorius Nyssenus in libro περὶ τελειότητος, καὶ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν χριστιανόν. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τε καὶ θειοτάτου καὶ πρώτου τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῖν κοινωνία, ὥστε τοὺς τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ χριστοῦ τιμηθέντας χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι· ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι. ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. οὐ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται. ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, οἷα δ' ἂν οὖσα τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τοῦ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται· οἷόν τι λέγω, εἰ δένδρῳ τὶς ἢ πέτρᾳ προσηγορίαν ἀνθρώπου χαρίσαιτο· ἆρα ἄνθρωπος ἔσται διὰ τὴν κλῆσιν ἢ τὸ φυτὸν ἢ ὁ λίθος; οὐκ ἔστι ταῦτα· ἀλλὰ χρὴ πρῶτον εἶναι ἄνθρωπον, εἶθ' οὕτως ὀνομασθῆναι τῇ προσηγορίᾳ τῆς φύσεως. Et quæ ibidem plura sequuntur: quem locum ex sacris lectionibus suis mihi condonavit C. Rittershusius. *Idem.*

Inter hæc vero popularem gratiam] Ms. Rittersh. *pop. gloriam.* Recepta tamen lectio non destituitur auctoritate quorundam vett. exemplarium, et confirmatur ab Herodiano, qui de Commodo sic scribit: μέχρι μὲν τούτων, οἱ καὶ βασιλείας τὰ πραττόμενα ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας καὶ εὐστοχίας παρὰ τοῖς δημώδεσιν εἶχε τινὰ χάριν. *Idem.*

Nobilitatis nomen] Nobilitatis apud omnes fere populos magna semper laus fuit, non γνώσεως, aut λαμπρότητος, sed εὐγενείας, a genere. Ἡ δ' εὐγένεια, inquit Aristoteles libro VI. Politic. παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων· εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. 'Nobilitas enim apud cunctos mortales domi honorata: propterea quod meliores verisimile est e melioribus procreari: nobilitas enim est generis virtus.' Inde crevit adeo resp. illa Romana, in qua ut plurimum probi iique nobiles et nobilibus nati, non ut Athenis quivis e populo, præfuere. 'Omnes boni,' inquit ejusdem reip. lumen Cicero, 'semper nobilitati favemus, et quia utile est reip. nobiles homines esse dignos majoribus suis; et quia valet apud nos clarorum hominum et bene de republ. meritorum memoria, etiam mortuorum.' Neque aliunde extremis ejusdem reip. temporibus, nobilitatis nomen tanto in honore habitum, ut ipsi Imperatores

quos sibi successores deligebant, prius Nobilissimos declararent. Id fecisse Justinum, antequam Justinianum sororis filium Cæsarem successoremque crearet, auctor est in Chronico Marcellinus Comes anno DXXVI. Hinc Augustinus contra Cresconium lib. III. c. XXIX. significaturus annum CCCXXV. scribit, 'Constantio Maximo Augusto, et Constantino juniore, nobilissimo Cæsare, Consulibus,' &c. Et ut auctor Miscellæ M. Aurel. Antoninum verum, tot virtutibus ornatum, imperio dignissimum ostendat, nobilissimum quoque fuisse probat. *Vallin.*

Quæ si ad claritudinem refertur, aliena est] Juvenalis Satyr. VIII. 'Sed te censeri laude tuorum, Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futuræ Laudis agas. Miserum est aliorum incumbere famæ, Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.' *Sitzm.*

Splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit] Hinc etiam Plato illud præstantissimum nobilitatis genus esse dixit, si quis per se animi magnitudine excelleret. Vide Diog. Laërt. in ejus vita. Cassiodorus Var. III. Ep. 17. 'Tantum quis nobilior erit, quantum et moribus probis et luculenta facultate reluxerit.' Idem libro quinto Variar. 12. 'Hæc est indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata.' Theodoricus Rex apud Ennodium in Panegyrico: 'Sine causa parentum titulis nitimur, nisi propriis adjuvemur.' Auctor Carminis ad Pisonem: 'Nam quid imaginibus, quid avitis fulta triumphis Atria, quid pleni numeroso consule fasti Profuerint, si vita labat? perit omnis in illo Gentis honos, cujus laus est in origine sola.' *Idem.*

Quod si quid est in nobilitate bonum] Cassiodorus VIII. Var. 16. 'Similitudinem suorum felix vena custodit: quando pudet delinquere, qui similia nequeunt reperire. Hinc est, quod melius agnoscitur, elegisse nobilem, quam fecisse felicem: quia iste commonitus, per veterum se facta custodit: ille exemplum non habet, nisi quod fecerit.' *Idem.*

METR. 6. *Omne, &c.*] In hoc Carmine suggillat illos, qui memores magni generis, virtute illud minime adaugebant: sed claritate majorum tantummodo gloriantes, non animo reputabant illud Cleobuli: 'Majorum meritis gloria non datur;' multoque minus illud Solonis: 'Pulcrius parari, quam creari nobilem.' De quibus vide And. Tiraquellum De Nobilitate cap. 22. in quo hosce versus Boëthii citat, aliaque ibidem lectu dignissima more suo ex variis congerit auctoribus. *Idem.*

Omne humanum genus] Ms. Rittersh. *Omne hominum genus.* Ita Virgilius III. Georg. 'Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque.' Et Silius lib. VII. 'Omne hominum in terris trepidat genus.' *Idem.*

Simili surgit ab ortu] Manuel Palæologus Orat. VII. Instit. Regiæ, De Humilitate: *πάντες ἐσμὲν ἐξ ἑνὸς φυράματος, χειρὶ μιᾷ τῇ τοῦ θεοῦ πεπλασμένοι πρὸς ἕν τι εἶδος. Idem.*

Unus rerum pater est] Prima Dei appellatio, inquit Hermes Poëmandri cap. 2. est *τ' ἀγαθὸν*, 'Ipsum bonum.' quæ essentiam Dei spectat. *Ἡ δὲ ἑτέρα προσηγορία ἐστὶν ἡ τοῦ πατρός. πάλιν διὰ τὸ ποιητικὸν πάντων. πατρὸς γὰρ τὸ ποιεῖν.* 'Altera vero appellatio, Pater est: ideo quia omnia gignit: patris est enim generare:' quam ex totius universi creatione et providentia sortitus est. Unde persequitur Boëtius, 'Unus cuncta ministrat,' &c. *Vallin.*

Dedit et cornua Lunæ] Lactant. lib. I. Div. Instit. cap. 21. 'Lunæ taurus mactatur, quia similiter habet cornua.' *Sitzm.*

Clausit membris animos] Lactant. De Opif. Dei, cap. 20. 'Corpusculum hoc, quo induti sumus, hominis receptaculum est. Nam ipse homo

neque tangi, neque adspici, neque comprehendi potest, quia latet intra hoc quod videtur.' Claudian. lib. I. De Rapt. Proserpinæ, vs. 63. 'Corporeos animæ mittuntur in artus.' Similia sunt apud Platonem et Ciceron. in Somnio Scipionis. Est enim hoc Socraticum dogma. *Idem.*

Animos] L. *animas.* Lucret. libro III. 'Nunc animas quoque ut in membris cognoscere possis Esse.' *Idem.*

Mortales igitur cunctos Edit, nobile germen] Ita lego, ut sit appositio. 'Germen' metaphora pulchra dicit pro sobole. Vide non vulgaria hac de re in Comment. Rittersh. ad I. Cyneget. Oppian. *Idem.*

Quid genus, et proavos strepitis] Lycus Thebanus apud Senecam in Herc. Fur. vs. 137. 'Non vetera patriæ jura possideo domus Ignavus heres: nobiles non sunt mihi Avi, nec altis inclytum titulis genus; Sed clara virtus: qui genus jactat suum, Aliena laudat.' Juvenal. Sat. VIII. 'Quis enim generosum dixerit hunc, qui Indignus genere, et præclaro nomine tantum Insignis?' Min. Felix in Oct. 'Nobilitate generosus es? parentes tuos laudas. Omnes tamen pari sorte nascimur, sola virtute distinguimur.' Ælian. lib. XII. Variar. Hist. cap. 6. *ὅτι γελᾷν ἔξεστιν ἐπὶ τοῖς μεγάλως φρονοῦσι διὰ τοὺς πατέρας.* Quam pulcre vero Romanus Martyr apud Prudent. Peristeph. Hymno 10. 'Absit ut me nobilem Sanguis parentum præstet, aut lex Curiæ: Generosa Christi secta nobilitat viros. Si prima nostris quæ sit incunabulis Origo textu stemmatis recenseas, Dei parentis esse ab ore cœpimus, Cui quisque servit, ille vere est nobilis, Patri rebellis, invenitur degener.' *Idem.*

Primordia] 'Primordia rerum' Lucret. lib. I. 'vocum,' idem lib. IV. 'vini,' idem lib. VI. 'ignis,' lib. eod. 'generis,' Ovid. lib. II. Amor. 'cladis,' Silius lib. IV. 'belli,' idem lib. XVII. 'tedæ,' Val. Flacc. lib. VIII. 'noctis,' Claud. lib. I. de Raptu Proserp. vs. 112. 'mentis,' Alcimus Avitus de l. de Diluvio, 'legis,' idem lib. eod. 'gentis,' idem lib. de Trans. maris. 'Primordiis rationis imbutus,' Arnobius lib. III. *Idem.*

Nullus degener exstat] Silius lib. X. 'Proh degener altæ Virtutis patrum.' *Idem.*

PROSA 7. *Quid autem de corporis voluptatibus*] Confer B. August. lib. XIV. de Civ. Dei, cap. 16. et seqq. *Idem.*

De corpóris voluptatibus] Quam voluptatem probaverit Plato, recenset Apuleius lib. de ejusd. Philosophia naturali. 'Voluptatem vero neque bonum esse absolute, neque simpliciter malum. Sed eam quæ sit honesta nec pudendis rebus, sed gloriosis actibus veniat, non esse fugiendam: illam vero quam aspernatur natura ipsa turpi delectatione quæsitam, vitari oportere censebat.' Eandem esse mentem Aristotelis suamque aperit Alexander Aphrodis. natur. quæstion. lib. IV. cap. 23. nimirum eam non fugiendam quæ cum honestate conjuncta est; quæ vero ab turpibus actionibus proficiscitur, pœnitentia finiri. Nec ii solum, sed omnis semper Philosophia, ait Seneca Epist. 90. 'damnavit mixtas pœnitentiæ voluptates.' Quas in pudendi gulæque intemperantia positas sic Turpilius Thrasyleone expressit, 'Venerem, mensam, talos, vinum: in hæc hujusmodi, quibus rebus vita amatur, tum invitari solemus:' sic enim ex vet. cod. Ms. Nonii legendum. Juvenalis quoque 'Dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas Poscimus, obrepit non intellecta senectus.' Sardanapali quoque [bovis maluisset Aristoteles] sepulchro inscriptum fuit, 'Hæc habeo quæ edi, quæque exsaturata libido Hausit: at illa jacent multa et præclara relicta.' *Vallin.*

Satietas vero pœnitentiæ] Respicit forte ad verba Demosthenis, rem cum Thaide habere volentis. Vid. Agell. lib. I. Noct. Atticar. cap. 8. *Idem.*

Quantos illæ morbos] Teste enim Pindaro in Isthm. Oda VII. *τὸ πὰρ δίκαν Γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά.* *Idem.*

Nihil causæ est, quin pecudes quoque beatæ dicantur] Graviter in hunc modum disputat Maximus Tyrius, Sermone 32. *ἐντεῦθεν ἄρξαι, τί ἀνθρώπου διασωστικόν; ἡδονή. πρᾶγμά μοι κοινὸν λέγεις, ἐπὶ πάσας φύσεις ἐξικνούμενον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ τὴν προτιμίαν οὐκ ἀνέχομαι. ἥδεται καὶ βοῦς καὶ ὄνος καὶ σῦς καὶ πίθηκος.* *Idem.*

Honestissima quidem conjugis] Augustinus lib. XIX. De Civ. Dei, cap. 1. 'Pertinet ad virtutis officium, et vivere patriæ, et propter patriam filios procreare, quorum neutrum fieri potest sine corporis voluptate.' De puritate autem consuetudinis conjugalis memorabile est apophthegma illud Pythagoricum, quod Theano quidam adscribunt, *ὡς ἀπὸ μὲν τοῦ συνοικοῦντος ἀνδρὸς ὅσιόν ἐστιν αὐθήμερον προσιέναι τοῖς ἱεροῖς· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ προσήκοντος, οὐδέ ποτε.* ut est apud Jamblichum de vita Pythag. c. 11. ubi *περιβόητον ἀπόφθεγμα* vocat: sicut capite 27. *καλὸν καὶ περίβλεπτον ῥῆμα* censet, *τὸ τὴν γυναῖκα δεῖν θύειν αὐθήμερον ἀνισταμένην ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός.* Nec minus est memorabile judicium D. Chrysostomi, eum qui a cœtu complexuque maritali surgat, purum esse etiam ante quam se abluerit: secus atque qui a meretrice veniat: hunc etenim nullis lavacris mundari. Paulo durius et iniquius est S. Hieronymi hac de re judicium in libb. contra Jovinianum. *Idem.*

E natura dictum est] Designat, ut mihi videtur, locum illum Aristotelis Ethic. lib. VIII. cap. 6. *Ἔτι ταῖς φυσικαῖς συγγνώμη μᾶλλον ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν. ὁ δὲ θυμὸς, φυσικώτερον, καὶ ἡ χαλεπότης τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ ὧν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι. καὶ γὰρ οὗτος, ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ· κἀκεῖνος, τὸν ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται. συγγενὲς γὰρ ἡμῖν.* 'Præterea naturales appetitiones sequi majori venia dignum est.' Et, 'Ira vero et asperitas magis e natura est, quam exsuperantia cupiditatum et earum quæ necessaria non sunt. Quemadmodum ille, qui se defendebat, quod patrem verberasset; nam hic, inquit, suum, et ille item suum verberavit; et commonstrans filiolum, Et iste me, inquit, verberabit, cum vir factus fuerit: hoc enim proprium familiæ nostræ est.' *Vallin.*

Nescio quem filios invenisse tortores] Eveni pentameter hujus sententiæ memorabilis est, apud Plutarchum et Artemidorum relatus: *Ἰδὲ, ὅση λύπη παῖς πατρὶ πάντα χρόνον.* hoc est, 'Tristitia ex nato est tempus in omne patri.' Apud Artemidorum lib. I. Onirocrit. cap. 16. male editum est nulloque sensu initium versus: *υἱοὺς ἡ λύπη.* Sed indicio magnorum virorum restituendum didici, *ἰδὲ, ὅση λύπη,* ut apparet ex Plutarcho *περὶ φιλοστοργίας,* sub finem. *Sitzm.*

Euripidis mei] Scilicet non solum Ciceronem tanti fecisse hunc scenicum philosophum, ut singulos ejus versus pro singulis habuerit testimoniis (quemadmodum Tironi suo per Epistolam significat) verum etiam Boëtium nostrum. Sententia vero ista, 'Carentem liberis infortunio esse felicem,' exstat in Andromacha Euripidis, ubi sic Menelaus: *Πᾶσι δ' ἀνθρώποις ἄρ' ἦν Ψυχὴ τέκν'. ὅστις δ' αὔτ' ἄπειρος ὢν ψέγει, Ἧσσον μὲν ἀλγεῖ, δυστυχῶν δ' εὐδαιμονεῖ.* hoc est, interprete C. R. 'Mortalibus quippe omnibus Sunt liberi anima. Ignarus hoc qui carpserit, Dolet minus, felix suo infortunio.' Clariss. Ratallerus ita vertit: 'Mortalibus sunt omnibus

Jucundiores liberi vita, ipsa sunt Illi anima: qui dictum hoc inexpertus negans Sugillat, ille et angitur animo minus, Eaque in ipsa adversitate beatus est.' In quibus ultimis verbis elegans et suave inest ὀξύμωρον. cujus generis plura vide apud Commentat. Oppiani, Cyneg. lib. I. vs. 260. et seq. *Idem.*

Metr. 7. *Voluptas Stimulis agit fruentes*] Plinius Secundus lib. VIII. 'Fruenti voluptatibus crescit carendi dolor.' P. Syrus: 'Omnis voluptas, quemcumque arrisit, nocet.' *Idem.*

Apiumque par volantum] Socrates, apud Xenophontem tantam osculo vim inesse permonet, ut phalangiorum, tenuium licet animalium, acerbis tamen morsibus tumoremque inducentibus compararet: nec apte minus in re simili apium mella, morsusque statim inde sequentes, Boëtius descripsit: quo alludit et ille amator poëta Græco epigrammate nondum edito, Ποιεῖς πάντα Μέλισσα φιλάνθεος ἔργα μελίσσης, Οἶδα καὶ ἐς κραδίην τοῦτο γύναι τίθεμαι. Καὶ μέλι μὲν στάζεις ὑπὸ χείλεσιν ἡδὺ φιλεῦσα, Ἢν δ' αἰτῇς κέντρῳ τύμμα φέρεις ἄδικον. Nec solum sequitur voluptatem dolor, sed et comitatur: Antiphanes, Ἐν τῷ αὐτῷ δέ γε τούτῳ, ἔνθα τὸ Ἡδὺ ἔνεστι, πλησίον που καὶ τὸ λυπηρόν. αἱ γὰρ ἡδοναὶ Οὐκ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἐμπορεύονται, ἀλλ' ἀκολουθοῦσ' αὐταῖς Λῦπαι καὶ πόνοι. Id est, 'At in eodem ipso, in quo Jucunditas inest, prope sane et molestia proximo est: voluptates enim Non ipsæ solæ ingrediuntur, sed earum comites sunt Dolores ac labores.' *Vallin.*

Ubi grata mella fudit] Voluptas ad Mercurium, apud Martian. Capellam, lib. VII. De Nupt. Philologiæ: 'Nec te cura tori? nec te puer ambit herilis? Nec mea mella rapis?' *Sitzm.*

Fugit] Periander apud Diogen. Laërt. lib. I. αἱ μὲν ἡδοναὶ φθαρταί· αἱ δὲ τιμαὶ ἀθάνατοι. Porro hoc metrum sic Græce reddidit Cunradus Rittershusius: Τόδ' ἔχει ἅπαν τὸ ἡδὺ, Ἐπίνυκε ξυνόντα κέντρεις· Μέλι χεύσ' ὅταν ποθεινὸν Πταμένων δίκην μελισσῶν Δραπετεύει, ἠδ' ἀπηνεῖ Κραδίην ἔτρωσεν ἕλκει. Quoniam vero de Voluptatibus cujus gaudia non remanent, sed fugitiva volant, dicere cœpimus, subjiciam memorabiles Silii Italici versus, apud quem ita in Voluptatem Virtus invehitur: 'Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes, Quantum sola noces animis illapsa Voluptas. Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, et atris Circa te semper volitans infamia pennis. Mecum honor, et laudes, et lato gloria vultu, Et decus et niveis victoria concolor alis, Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus.' *Idem.*

Prosa 8. *Num Elephantes mole*] Vide Solinum in Polyhist. cap. 28. Cassiod. 10. Variar. 30. Veget. libro tertio de re militari, cap. 24. I. Lipsium Cent. I. Ep. 10. *Idem.*

Tauros robore superare poteritis] De Taurorum ingenio et robore videndus Oppian. in princip. lib. II. Cyneget. et in eundem Commentar. C. Rittershusii. *Idem.*

Num tigres velocitate praibitis] Martialis libro XII. Epigr. 36. in Lubullum: 'Vis curru pedibusque gloriari? Tigrim vince.' Solinus in Polyhist. cap. 21. De Hircanis: 'Gens sylvis aspera, copiosa immanibus feris, fœtaque tigribus. Quod bestiarum genus insignes maculis notæ, et pernicitas memorabile reddiderunt.' Eidem vero credentes, comperimus tigride animal quoddam esse pernicius: ita enim cap. 55. ait: 'Leucrocota velocitate præcedit feras universas.' *Idem.*

Formæ vero nitor ut rapidus est, ut velox, &c.] Isocrates ad Demonicum: Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀνήλωσεν, ἢ νόσος ἐμάρανε. Ovidius lib. II. De Arte: 'Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos Fit minor, et spatio carpitur illa suo.' Ti-

bullus lib. I. Eleg. 4. vs. 36. 'Formæ non ullam fata dedere moram.' *Idem.*

Ut Aristoteles ait] Locum illum summi Philosophi, sicut et librum desiderari puto. *Vallin.*

Metr. 8. *Quam miseros tramite devio Abducit ignor.*] Lactant. de Ira Dei, cap. 7. 'Cum sæpe philosophi per ignorantiam veritatis a ratione desciverint, atque in errores inciderint inextricabiles (id enim solet his evenire, quod viatori viam nescienti, et non fatenti se ignorare ut vagetur, dum percontari obvios erubescit) illud tamen nullus philosophus asseruit unquam, nihil inter hominem et pecudem interesse.' In eandem fere sententiam Octavius, apud Min. Felicem. *Sitzm.*

Asperis echinis] Horat. in Ep. Od. 8. 'Horret, capillis ut marinus asperis Echinus, aut currens aper.' De Echinis Ælian. lib. IV. Var. Hist. cap. 13. Cassiodor. III. Var. 48. Oppian. lib. II. Halieut. vs. 228. et sequentibus, Johan. Maria Catanæus in Comment. ad Plinii Secundi lib. I. Epistola 15. *Idem.*

Nescire cæci sustinent] Seneca in Thyeste, vs. 1008. 'Sustines tantum nefas Gestare tellus?' *Idem.*

Stelliferum polum] Senec. in Hipp. vs. 782. 'De stellifero despiciens polo Sidus.' Lactant. de Phœnice: 'Rores Stellifero teneri quæ cecidere polo.' *Idem.*

Quid dignum stolidis mentibus imprecer] Martial. lib. I. Epigr. 99. 'Quid dignum meritis precemur istis?' Prudent. Peristeph. Hymno 10. 'Quid imprecabor officinis Græciæ, Quæ condiderunt gentibus stultis Deos?' *Idem.*

Prosa 9. *Profligat opes*] Meus codex, *profligit*. Elegans locutio, 'profligare opes,' id est prodige consumere; qua notione Suetonius in Tiberio dixit: 'Ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque.' *Bernart.*

In Timæo, Platoni nostro placet] Timæi de universi natura acturi apud Platonem hæc verba sunt sanctissime prolata, 'Αλλ', ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος Θεὸν ἀεί που καλοῦσιν. 'Atqui Socrates, omnes ii qui vel minimam sanæ mentis particulam habent, cum aliquid sive parvum sive magnum aggrediuntur, semper solent Deum invocare.' Idem habet Epist. VIII. Eam doctrinam piumque morem accepit Plato a Timæo Pythagorico. Timæus ex ipso Pythagoræ protulit præcepto, quod inter aurea ejusdem carmina tale est, 'Αλλ' ἔρχευ ἐπ' ἔργον Θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι. 'Finem dein ante precatus Numina, opus facito.' Cui quanta religione parendum sit, divine Hierocles, aureo ad eum locum Commentario, exponit. Hinc vitam Pythagoræ Jamblichus ex philosophiæ Pythagoreæ debito, ut inquit, orditur. quod facit et Proclus Theol. Platon. libro I. cap. 1. *Vall.*

Cum in minimis rebus divinum præsidium debeat implorari] Plinius initio Panegyrici: 'Bene ac sapienter majores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere' (sic legit Conradus Rittershusius pro, caperetur) 'quod nihil rite nihilque providenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.' Non latuit hoc Alexandrum Magnum, de quo Q. Curtius: 'Orto sole priusquam admoveret exercitum, opem Deum exposcens, sacrum patrio more faciebat.' *Sitzm.*

Metr. 9. *O qui perpetua mundum ratione gubernas*] His vss. mirum est quam multas res compendiose Boëtius absolverit: sunt enim veluti quædam ἐπιτομὴ primæ partis Timæi: ubi agit Plato de creatione universi. Quare monendus est quisquis hæc adyta recludere instituerit, ne non accurate perlecto Platonis Timæo, accedat.

Perp. ratione. quod Dei solius est: 'quippe,' ait Tertullianus de Pœnitentia, 'res Dei Ratio: quia Deus omnium conditor, nihil non ratione providit, disposuit, ordinavit: nihil non ratione tractari intelligique voluit.' Et Philo, omnia ἄρχει ὁ Θεὸς, ἡ τοῦ πρεσβυτάτου λόγου πηγὴ, 'regit Deus, qui rationis fons est antiquissimus.' *Vallin.*

O qui perpetua mundum ratione gubernas] Manilius lib. I. Astron. 'Deprendit tacitis dominantia legibus astra Et totum æterna mundum ratione moveri.' Lactantius De Ira Dei, cap. 9. 'Cum sententiæ philosophorum prioris temporis consensissent, nec ulla esset dubitatio, quin Mundus a Deo et ratione esset instructus, et ratione regeretur: primus omnium Protagoras exstitit temporibus Socratis, qui sibi diceret non liquere, utrum esset aliqua divinitas, necne. Quæ disputatio ejus adeo impia et contra veritatem et religionem judicata est, ut et ipsum Athenienses expulerint suis finibus, et libros ejus in concione, quibus hæc continebantur, exusserint.' *Sitzm.*

Terrarum cœlique sator] Sibylla Erythræa, apud Lactant. libro I. Divin. Instit. Ἀλλὰ θεὸς μόνος εἷς πανυπέρτατος, ὃς πεποίηκεν Οὐρανὸν ἠέλιόν τε καὶ ἀστέρας ἠδὲ σελήνην, Καρποφόρον γαῖάν τε καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου. Hinc propria Dei veri nota est opus creationis rerum, qua in Psalmis, item apud Esaiam aliosque Prophetas discernitur ab idolis. Quid? quod Pythagoras quoque hoc ipsum agnovit in versibus, quos refert Justinus Martyr libro de Monarchia, dignos hic etiam legi. Sunt autem isti: Εἴτις ἐρεῖ, Θεός εἰμι, παρὲξ ἑνὸς, οὗτος ὀφείλει Κόσμον ἴσον τούτῳ στήσας, εἰπεῖν, Ἐμὸς οὗτος. Κοὐχὶ μόνον στήσας, εἰπεῖν, Ἐμὸς, ἀλλὰ κατοικεῖν Αὐτὸς ἐν ᾧ πεποίηκε, πεποίηται δ' ἀπὸ τούτου. hoc est, vertente C. Rittershusio: 'Si quis erit, qui se pro numine poscat haberi, Huic mundo similem debet producere mundum. De quo dicere ei liceat, Meus exstat hic orbis. Nec tantum statuens mundum, sic dicat, Hic a me Conditus est, sed opus simul incolat ipse suum: Et tunc Facta fidem facient, certum ipsi numen inesse.' Neque omittenda pulcerrima Minucii Felicis verba: 'Palam est,' inquit, 'parentem omnium Deum, nec principium habere, nec terminum: qui nativitatem omnibus præstet, sibi perpetuitatem: qui ante mundum sibi fuerit ipse pro mundo, qui universa quæcunque sunt, verbo jubet, ratione dispensat, virtute consummat,' &c. *Sitzm.*

Qui tempus ab ævo ire jubes] Æternitas, soli Deo: Ævum, mundo, cœlo, Dæmonibus: Tempus, rebus hisce inferioribus mutabilibus competit. Æternitas ingenita tota simul permanet: ævum neque ingenitum, neque simul totum, non enim erat antequam fieret, permanet tamen: tempus vero neque ingenitum est, neque totum simul est, neque permanet, sed continuo labitur. Est tamen tempus et æternitatis et ævi quædam imago, ut inquit Plato in Timæo: non quod illi præteritum præsens sit, quemadmodum æterno Deo; non quod sit illi præsens permanens, ut mundo, cœlo, beatis, angelis, sed quod sit illi præsens fluens. Idcirco Plato vocat tempus μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, 'æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem.' Jam vero ab ævo tempus ire certum est. Plato ait, Χρόνος γὰρ μετ' οὐρανοῦ γέγονεν. ἵν' ἅμα καὶ λυθέντες ἅμα καὶ λυθῶσι. 'Tempus enim ortum est una cum cœlo; ut simul nata, simul etiam dissolvantur.' Durationem vero cœli et τῶν ἀϊδίων ζωῆς 'æternorum vitæ' ævum cum veteribus diximus. Ex quo igitur factus est mundus, cœlum, ævum; ex eo fluxit et tempus, ejus ideo velut effectus, sicut ævum æternitatis. Hinc optime Hermes Tris-

tnegistus in Poëmandro, Καὶ τοῦ μὲν αἰῶνος ἡ ψυχὴ, ὁ Θεὸς· τοῦ δὲ κόσμου ἡ ψυχὴ, ὁ αἰών· τῆς δὲ γῆς, ὁ οὐρανός. Æternitatis anima, Deus est; mundi anima, æternitas; terræ anima, cœlum.' Estque Deus Proclo quoque Theol. Plat. πηγὴ τῆς ὅλης ἀϊδιότητος. 'Omnis æternitatis fons.' Porro αἰὼν nunc est Dei ἀϊδιότης, 'sempiternitas, semper æternitas;' vocaturque a Proclo νοητὸν, νοερὸν, ævum 'intellectuale,' quod attribuitur primæ menti, seu Deo; qui tamen Dionysio de div. nom. πρὸ αἰώνων, καὶ πρὸ αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ αἰῶνα ἔστι, 'ante æternitates, ante ævum, et super ævum est:' nunc est angeli, beatorum aliorumque quæ æterna vocantur: non quod Deo συναΐδια 'coæterna' sint: sed μέσα ὄντων καὶ γιγνομένων. ὅσα πῇ μὲν αἰῶνος, πῇ δὲ χρόνου μετέχει, 'media inter illa quæ vere sunt, et ista quæ fluunt: quæcunque' scilicet 'partim quidem æternitatis, partim vero temporis participia sunt:' inquit idem: æternitatis, quia æterna futura sunt: temporis, quia esse cœperunt. Unde omnes post summum Jovem Dii æviterni ab Ennio, ævintegri ab Apuleio nuncupantur, quod æternum ævum illis adsit: homines vero sint ævi mutabilis, ut quibus est [Virgil. Æneidos IX.] 'Angustus terminus ævi.' *Vallin.*

Stabilisque manens das cuncta moveri] Esse primum movens immotum probat Aristoteles libro VIII. Physic. Ibique laudatur Anaxagoras, quod dicat τὸν νοῦν ἀπαθῆ καὶ ἀμιγῆ εἶναι· ἐπειδήπερ κινήσεως ἀρχὴν ποιεῖ αὐτὸν εἶναι· οὕτω γὰρ μόνως ἂν κινοίη ἀκίνητος ὢν καὶ κρατοίη ἀμιγὴς ὤν, 'mentem impatibilem esse et non mixtam, quippe qui eam motus principium faciat: hoc enim duntaxat modo immobilis manens movebit, et mixtionis expers dominabitur.' Hinc Proclo Theol. Plat. lib. I. cap. 12. est quidem anima universi αὐτοκίνητος, 'per se mobilis.' πρὸ δὲ ταύτης, ὁ νοῦς ἀκίνητος ὤν. 'Ante vero istam' animam est 'ipsa mens immobilis existens.' Sequitur vero, Καί μοι τοῦτο τὸ ἀκίνητον μὴ τοιοῦτον ὑπολάβῃς· οἷον τὸ ἀργὸν, καὶ ἄζων, καὶ ἄπνευμον εἶναι φαμὲν, ἀλλὰ τὸ πάσης κινήσεως ἀρχηγικὸν αἴτιον, καὶ τὴν πηγὴν, εἰ βούλει, πάσης ζωῆς. 'Hoc autem immobile, ne mihi tale esse putes, quale dicimus esse, otiosum, et expers vitæ, et nullo spiritu præditum; sed omnis motionis principem causam, et (si velis) fontem omnis vitæ.' Ideo recte D. Dionysius de divin. nominib. Τί δὲ καὶ περὶ τῆς θείας στάσεως, ἤτοι καθέδρας φαμέν; τί δὲ ἄλλο γε παρὰ τὸ μένειν αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ τὸν θεόν; καὶ ἐν ἀκινήτῳ τ' αὐτότητι μονίμως πεπηγέναι; καὶ ἀραρότως ὑπεριδρῦσθαι, καὶ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ περὶ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἐνεργεῖν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετάστατον αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ πάντως ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετακίνητον αὐτὸ, καὶ ὁλικῶς ἀκίνητον. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῆς πάντων στάσεως, καὶ ἕδρας αἴτιος. ὁ ὑπὲρ πᾶσαν ἕδραν καὶ στάσιν. καὶ ἐν αὐτῷ πάντα συνέστηκεν, ἐκ τῆς τῶν οἰκείων ἀγαθῶν στάσεως ἀσάλευτα διαφυλαττόμενα. 'Quid autem de divino statu vel sede dicemus? quid nam aliud, nisi in seipso permanere Deum, in sua immobili identitate firmiter constanterque collocatum, et secundum eadem ac circa idem eodemque modo agere, atque per id, quod ipsum immutabile, et ipsum immobile est, ab omni sui mutatione ac motu omnino solutum esse et liberum? Ipse enim est omnium status et stabilitatis auctor, qui super omnem stabilitatem statumque existit, atque in eo consistunt omnia, dum a bonorum suorum statu incommota servantur.' Deus igitur rerum omnium origo, fons, et vita, miro omnia modo creat, producit, movet atque agitat ipse ἀκίνητος, 'immobilis:' unde idcirco eum Apuleius lib. de Philosophia natur. Platon. 'rerum omnium exortorem' appellat, nomine divinæ potentiæ aptissimo: sic enim legendus est is locus ex vet. cod. 'Is unus, ait, ἀπερίμετρος, genitor, rerum-

que omnium exortor.' cum in hactenus impressis habeatur, *extortor*. quod absit ut quisquam de Deo dicat: quid enim extorqueat omnipotens sapientia, quæ 'disponit omnia suaviter?' *Idem.*

Quem non externæ] De origine Mundi rerumque principiis quam diversa senserint Philosophi, tradit Paulus Merula, in Commentar. ad 1. Annal. Ennii, pag. 19. et seqq. item Jac. Pontanus in absolutiss. Virgil. Commentar. ad Eclog. VI. *Sitzm.*

Materiæ fluitantis opus] Mundum hunc seu Universum; Plato Timæo, Βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν, παραλαβὼν, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον. 'Nam cum constituisset Deus bonis omnibus explere mundum, nihil admiscere, quoad natura pateretur; quicquid erat quod in cernendi sensum caderet, id sibi assumpsit, non tranquillum, sed quod immoderate et inordinate agitaretur ac fluitaret, idque ex inordinato in ordinem adduxit ratus ordinem jactatione omnino esse meliorem ac præstantiorem.' Hinc pulcherrima illa κόσμου τάξις. Apuleius libro de phil. natur. Platonis, 'Initium omnium corporum materiam esse memoravit: hanc et signari impressione formarum. Hinc prima elementa esse progenita, ignem et aquam, terram et aëra.' *Vallin.*

Materiæ fluitantis opus] Diogenes Laërt. in Platone: ἀτάκτως δέ ποτε αὐτὴν (ὕλην scilicet) κινουμένην, ὑπὸ τοῦ θεοῦ φησὶν εἰς ἕνα συναχθῆναι τόπον, τάξιν ἀταξίας κρείττονα ἡγησαμένου. *Sitzm.*

Livore carens] Hoc est, Quem non externæ causæ, quæ nullæ erant, sed ipsa forma summi boni, id est, non idea aut exemplar, ut scribunt commentatores, sed ipsa substantia seu essentia summi boni, quæ 'insita,' hoc est, in te est: 'livore carens,' omnis scilicet perfectionis fons et origo, ad totius creaturæ productionem impulit. Ipsa autem Platonis verba in Timæo hæc sunt, Ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος. τούτου δ' ἐκτὸς ὢν, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια αὐτῷ. 'Bonus erat: bonus autem nulla unquam aliqua de re invidia tangitur. Ergo eum livor ab eo alienissimus esset, omnia voluit quam maxime sui similia generari.' *Vallin.*

Tu cuncta superno Ducis ab exemplo] Seu exemplari, hoc est, Idea illa, quæ est in mente Dei, non vero quid ab eo externum, ut præceptori, Græca fide, imposuit Aristoteles. Eam esse Platonis veram germanamque sententiam mox ipse asserit Boëtius: 'Pulchrum pulcherrimus ipse Mundum mente gerens, similique in imagine formans.' Ubi mundi ideam formamque Deum mente gerere vides: ejusdemque mundi, qui primum in idea seu mente divina fuit, imaginem, qualis nunc est, factam postea et constitutam. *Idem.*

Pulcrum pulcerrimus ipse Mundum mente gerens] Thales apud Laërt. lib. I. κάλλιστον κόσμος· ποίημα γὰρ θεοῦ. Apuleius de Dogmate Platonis: 'Idcirco autem perfectissimo et pulcerrimo mundo instar pulcræ et perfectæ sphæræ a fabricatore Deo quæsitum est, ut sit nihil indigens: sed operiens omnia, coërcensque contineat: pulcer et admirabilis, suique similis, sibique respondens.' *Sitzm.*

Tu numeris elementa ligas] Quem in modum Plato animam mundi ex numeris fabricatam esse docuerit, et quod hinc etiam probari possit concentum quendam esse cælestium corporum, exponit Macrob. in Somn. Scip. libro II. cap. 2. Vide et Laërt. lib. III. Claudianus de Raptu Proserpinæ vs. 250. 'Heic Elementorum seriem, sedesque paternas Insignibat

seu: veterem qua lege tumultum Discrevit natura parens, et semina justis Discessere locis: quicquid leve fertur in altum: In medium graviora cadunt: incanduit æther: Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit.' *Idem.*

Tu numeris elementa ligas] Verba ipsa Platonis in Timæo videnda: quæque annotant ad ea Marsil. Ficinus, Seb. Foxius, et Macrobius in Somn. Scip. lib. I. cap. VI. *Vallin.*

Tu triplicis mediam] Ventum est ad partem suscepti operis difficillimam, in qua explananda tot frustra sudarunt viri eruditi. Animus quoque est, idem periculum subire, atque e Platone sic totum locum illustrare, ut si satisfactum minime sit doctis omnibus, certe Platonicis iri confidam.

Primum hæc esse nobilissima et primaria substantiarum genera apud Platonicos notandum est: ut primo sit τ' ἀγαθὸν, τὸ θεῖον, τὸ καλὸν, ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία, 'ipsum bonum, divinitas, pulchrum, beatitudo, sapientia;' denique ὁ Θεὸς, ipse Deus, seu summa potestas ac summa divinitatis substantia, omnium potens, omnium effectrix, in se permanens, ὑπερουρανίων, supra entium omnium et naturam et captum. Deinde νοῦς, ψυχὴ, σῶμα ἢ ὕλη, 'mens, anima, corpus seu materia;' quibus mundi εὐταξίαν illam admirabilem constitui voluit Deus: cum vellet hoc Universi opus, νοητὸν, ἔμψυχον καὶ σωματοειδὲς, 'intelligentiæ, animæque particeps, corporeumque' efficere: quod sic exponit Plato in Timæo. Cum sola sua bonitate Deus mundum facere statuisset, ad suum et ἀΐδιον παράδειγμα, 'æternum exemplar,' et qualem scilicet mente gerebat, hoc est, bonum perfectumque et 'pulchrum pulcherrimus ipse,' formavit. Ex materia autem σωματοειδὲς καὶ αἰσθητὸν 'corporeum esse subque sensum cadere' voluit. Sed quia materia illa rudis et figurationis qualitate viduata, fluitans alioquin, fingenda formandaque fuit; Animam Deus, qua moles illa viveret, qua fluitans sisteretur, quaque informis formaretur, infundere optimum duxit. Quia porro tum animata illa moles errori adhuc corruptionique manebat innoxia, neque erat exemplaris mentis divinæ perfectissimæ imago, quod nimirum esset ἀνόητος, addidit illi intelligentiam Deus, mundumque hac ratione perfectissimum absolvit: qui ea anima, cui adhæret intelligentia, præditus, subsistens jam mirum ordinem speciemque assequeretur: anima enim præterquam quod materiam illam seu corpus tanquam forma informat, etiam vinculum est quo 'connectitur' intelligentia; quæ absque media illa natura cum corpore conjungi non poterat: jamdudum Proclo censente cum Platone νοῦν ἄνευ ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῳ, 'mentem alicui sine anima adesse impossibile.' ἡ γὰρ ἀμέριστος οὐσία τοῦ νοῦ, διαιώνιος ἀμέσως συντάττεσθαι τῷ σωματοειδεῖ πῶς ἂν δύναιτο; 'Individua enim et æterna Mentis essentia quomodo cum eo, quod corporis formam habet, immediate componi possit?' Hæc igitur est Animæ Mundi natura et dignitas: qua scilicet utitur Deus, non solum tanquam spiritu ad vitam viventibus tribuendam, sed etiam tanquam substantia, quæ particeps intelligentiæ imitatrixque divinæ mentis et τοῦ ὄντος ἀεὶ, 'ejus quod semper est,' cœlo ignes accendit, aëra ac mare luce motuque replet atque attollit, terras animalibus plantisque fœcundat, tellurem denique alterna in ævum vice nunc pruinis, nunc floribus vestit, nihil videlicet a primævo permanendi etiamnum tenore discedens. Hinc est quod apud Apuleium [lib. de Plat. natur. phil.] 'illam Cælestem Animam, fontem animarum omnium, optimam et sapientissimam, virtutem esse genitricem, subservire etiam fabricatori Deo, et præsto esse ad omnia inventa ejus' Plato 'pronuntiat.'

Et Virgilius ex ejusdem mente sic eam lib. VI. describit, 'Principio cœlum ac terras camposque liquentes Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra Spiritus intus alit, totamque infusa per artus Mens agitat molem, et magno se corpore miscet. Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantum, Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.' Ubi Anima Mundana seu Cœlestis, [sic enim eam Plato vocat] 'Spiritus' dicitur, quatenus cœlum et res omnes inferiores 'alit' atque animat; 'Mens' vero, quatenus mundi molem movet atque 'agitat,' concentuque tam mirabili moderatur. Hoc est cur Plato ejusdem Animæ naturam constituit ex 'Eodem,' seu substantia ἁπλῷ, simplici, seu individua et intelligibili, quæ proinde semper eadem suique semper similis corruptioni errorique obnoxia non est, hoc est, ex mente. Et ex 'Altero,' hoc est, ex substantia dividua et sensili, πολυμερεῖ καὶ πολυτρόπῳ, 'multiplici mutationique obnoxia.' Tertiam vero quandam naturam, ipsam esse Animam dicit, partim intelligentiæ, partim sensibilium rerum capacem: non quod geminæ illæ naturæ intelligibilis et sensilis, quæ contrariæ inter se sunt, in tertia illa commisceantur confundanturve, ut diximus: fieri enim non potest: sed quod natura seu substantia illa tertia, duarum illarum 'media,' ejusmodi sit, quæ illas plurimum dissidentes connectat et ex illis constet. unde eam Plato vocat τρίτον ἐξ ἀμφοῖν οὐσίας εἶδος, 'ex duobus tertium substantiæ genus;' et Boëtius eleganter 'triplicis naturæ.'

Hic ergo est ordo verborum, 'Tu connectens Animam' Mundi seu Universi, 'mediam' inter intelligentiam et sensum ac utriusque participem. Non tamen intelligentiæ tantum, alioquin in inferioribus generationes non fierent: quia omnia etiam inferiora eodem se modo semper haberent, neque corrumperentur: non sensus etiam, cuncta enim cœlestia quoque errori mutationique essent obnoxia: sed tertiam quandam naturam, ipsam Animam, quæ et intellectus et sensus capax esset. 'Per consona membra resolvis.' Ex Platone. Huic Animæ necessaria erant membra his naturis facultatibusque consona: non aures, aut pedes manusve, inquit, quibus scilicet moveretur: sed motum dedit illi Deus qui corpori ejus esset aptissimus, orbicularis nimirum, qui unus ex septem motibus ad mentem et intelligentiam, νοῦν καὶ φρόνησιν, pertineret. Itaque, inquit, κατὰ τ' αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ, ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, 'cum illum per eadem, et in eodem, et in seipso circumduxisset, effecit ut circulari conversione moveretur.' Nimirum dum illa movet orbem primum mobilem, hoc est, cœlum intelligentiæ, quod eodem semper motu agitur; et orbem generationis, hoc est, errori obnoxium, qui est planetarum orbis, omnium generationum causa, quandoquidem intelligentiæ motus circularis est, 'in semet reditura meat:' quia scilicet divisa seu, ut loquitur cum Platone Boëtius, 'secta in duos illos orbes,' in se convertitur, neque extra se fertur, omnia continens: figura enim orbiculata perfectissima est, ut quæ Aristoteli quoque μήτε ἀρχὴν, μήτε τέλος ἔχει, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸ συννένευκε, 'neque principium habet, neque finem, sed in seipsam convertitur.' Ideo quoque orbicularis Platoni, τῷ γὰρ τὰ πάντ' ἐν αὐτῷ ζῶα περιέχειν μέλλοντι ζώῳ, πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὐτῷ πάντα ὁπόσα σχήματα, 'animal quippe hoc, quod intra suum ambitum erat animalia omnia contenturum, eam figuram præcipue requirebat, in qua figuræ omnes continerentur.' Hanc vero Plotinus motus istius causam naturalem tradit, ἐκ τῆς σχέσεως ἣν ἔχει πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ

προσεχῶς δέ εἰσιν ὑπὲρ τὰ οὐράνια αἱ νοηταὶ οὐσίαι. δεῖ δὲ τὸ αἰτιατὸν ὅτι μάλιστα ὁμοιοῦσθαι τῷ προσεχεῖ αἰτίῳ καὶ τούτου εἰκόνα καὶ μίμημα φέρειν· διὰ τοῦτο οὖν φησι κύκλῳ κινεῖται ὁ οὐρανὸς, ὅτι νοῦν μιμεῖται. ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν συννεύειν. αὐτὸς γὰρ ὁ ὁρῶν, αὐτὸς ὁ ὁρώμενος. ὁρῶν γὰρ τὰ εἴδη, ἑαυτὸν ὁρᾷ. καὶ ἑαυτὸν ὁρῶν, τὰ εἴδη τεθέαται. πλήρωμα γὰρ ἐστὶ τῶν εἰδῶν, καὶ εἶδος εἰδῶν· ἔχει οὖν ὁ οὐρανὸς τὸ σφαιρικὸν σχῆμα διὰ τὴν κύκλῳ κίνησιν. ταύτην δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν ἐξομοίωσιν· καὶ ἄλλως μιμεῖται τὸν νοῦν ἀμερῶς πανταχοῦ ὄντα. ὡς οὖν ἐκεῖνος ἅμα πανταχοῦ ἐστιν, οὕτως ὁ οὐρανὸς πανταχοῦ γίνεται· τῷ οὖν πανταχοῦ γίνεσθαι τὸ πανταχοῦ ὂν μιμεῖται. τελείωσις γὰρ τῶν χειρόνων ἡ πρὸς τὰ ὑπέρτερα ἐπιστροφή τε καὶ ἐξομοίωσις, 'ex habitudine, quam habet ad ea, quæ ante se sunt. Cohærenter autem et in continenti sunt supra cœlestia intelligibiles substantiæ. Oportet autem effectum cohærenti maxime causæ assimilari et ejus imaginem quam proxime imitari. Propterea ergo, inquit, in orbem cœlum movetur, quia mentem imitatur: mentis enim proprium est ad seipsam converti. Ipsa enim videns, ipsa est quæ videtur: formas enim videns, seipsam videt: et seipsam videns, formas contemplatur: formarum enim est plenitudo et forma formarum. Habet itaque cœlum sphæricam figuram, ut in circulum moveatur: ideo autem ita movetur, ut menti similis reddatur. Et alioqui imitatur mentem, quæ indivisibiliter ubique est, ita et cœlum ubique fit: eo itaque, quod ubique fiat, id quod ubique est imitatur. Deteriorum enim perfectio est ad superiora conversio et assimilatio:' ait Joa. Philoponus in lib. I. Arist. de Anima. Ubi duo habes: primum, Animam mundi, eo quod sit mentis particeps, cœlum movendo in seipsam converti, quod motus τοῦ λογικοῦ seu νοητοῦ indicium est, hoc est, ut ait Boëtius, 'in semet redituram meare.' alterum, Animam illam tam certo moderamine movere cœlum, quia 'Mentem' superiorem et divinam seu 'profundam circuit,' sive ut inquit Synesius, Μέγαν ἀμφὶ νοῦν χορεύει, 'Magnam circa mentem movetur.' Cujus nimirum movendi rationem, quantum potest, in convertendo cœlo imitatur: supra enim animam mundi, quæ corpus mundi supereminens circumplectitur, sola mens æterna substantiæque νοηταὶ sunt. Nimirum Mens illa supercœlestis Deo plena, divinitatisque proxima et fida observatrix, constans divinæ voluntatis custos, σωμάτων, κα ψυχῶν, καὶ ζωῆς πατὴρ καὶ αἴτιος, 'corporum et animarum omnisque vitæ parens et causa,' vitam motumque rebus omnibus, pro materiæ qualitate, largitur. A qua quantum orbium cœlestium unusquisque abest, tantum inconstantiori volubiliorique motu torquetur: qui vero eam propius accedit, motu uniformi sapientissimoque convertitur: ita ut constantia illa, qua universum hoc subsistit ac viget, sit 'imago' constantiæ mentis illius divinæ: quæ supra mundum existens, πρώτιστος, 'prima;' in mundo vero, μεθεκτὸς 'participata' dicitur, seu ipsa Anima Mundi: quam sic quoque describit Hermes Poëmandro, seu, ut D. Cyrillus ait, librorum Hermaicorum auctor, qui eos Athenis composuit, Καὶ ὁ μὲν Θεὸς, ἐν τῷ νῷ· ὁ δὲ νοῦς, ἐν τῇ ψυχῇ· ἡ δὲ ψυχὴ, ἐν τῇ ὕλῃ· πάντα δὲ ταῦτα διὰ τοῦ αἰῶνος· τὸ δὲ πᾶν τοῦτο σῶμα, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐστὶ σώματα, ψυχὴ πλήρης τοῦ νοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς μὲν αὐτὸ πληροῖ· ἐκτὸς δὲ περιλαμβάνει ζωοποιοῦσα τὸ πάνυ· ἐκτὸς μὲν, τοῦτο τὸ μέγα καὶ τέλειον ζῶον τὸν κόσμον· ἐντὸς δὲ, πάντα τὰ ζῶα. καὶ ἄνω μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ διαμένουσα τῇ ταυτότητι· κάτω δὲ ἐπὶ τῆς γῆς τὴν γένεσιν μεταβάλλουσα, 'Et Deus quidem in mente, mens in anima, anima autem in materia; omnia vero ista per ævum: universum autem hoc corpus,

in quo corpora omnia sunt; anima, mente, Deoque plena, intima mundi replet, circumplectitur extima: vitam omnibus hæc suggerit, extrinsecus quidem ingenti huic perfectoque animali mundi; intrinsecus autem cæteris, quæ insunt mundo, viventibus. Supraque in cœlo cum eo, quod idem est, persistens: infra vero in terra, generationem agitans.'

Prætermittendum minime tamen est, locum Platonis in Timæo de Anima quoque humana rationali intelligi exponique posse, cum ibi Joa. Philopono aliisque doctissimis viris descripta utraque esse videatur. Eam enim esse, sicut Animam Cœlestem seu Mundanam, duarum substantiarum mediam tertiam, membra habere, caput nimirum menti rationique; cor, hepar, atque alia perturbationibus consona. Ea duplicem conversionem habet, ad res intelligibiles, et ad res sensiles; hoc est, in duos orbes secatur. Unum exteriorem, majorem scilicet, quem efficiunt animæ vires intelligibiles seu ἀναγωγοὶ, καθ' ἃς ἀνατείνεται πρὸς τὸ θεῖον, 'erectivæ, per quas ad divina sursum attollitur,' inquit Philoponus: alterum minorem, qui ab exteriori continetur, quem cognitio per sensus efficit, seu facultates γενεσιουργοὶ, καθ' ἃς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ τῇδε, 'generativæ, per quas ad ea quæ hic sunt, convertitur.' Animæ igitur vires moventur ad res intelligibiles, Deum, mentem: moventur et ad sensibiles, quæ videntur, audiuntur. Et quia motus ille duplicem conversionis circulum seu orbem efficit, certum est in se redire: circuli enim proprium est in se converti: συνάπτει γὰρ τῇ ἀρχῇ τὸ πέρας καὶ ἔστι μόνη τέλειος, 'principio enim finem conjungit, atque solus perfectus est,' ait Arist. lib. VIII. phys. Anima enim sensuum adjuta ministerio, res primum sensibiles apprehendit, quarum species cum in se reflexit, eas veluti imperfecta quædam φαντάσματα intellectui communicat: is quid in qualibet re sibi simile, id est, quid ens, quid idem, quid verum recognoscens discernit; qua ope anima confirmata, de veritate jam certior facta, judicat ac ratiocinatur. Ita utraque Anima, et Mundi et Hominis, qui μικρόκοσμος est, perfectissima mentis divinæ imago est: perfectissima, inquam, quia intelligens; intelligente vero perfectior non est. Similiter quemadmodum Anima Mundi, dum 'Mentem illam profundam circuit' et ad eam convertitur, ab ea continuo motus sui, quo universum hoc omne movetur et subsistit, accipit constantiam; quod, ut ait Proclus, sit mens τῆς ψυχῆς κυβερνήτης, 'animæ gubernatrix:' ita Anima rationalis, conversa ad eandem mentem, a qua sortitur intelligentiam, supercœlestium, ac æternarum rerum semperque manentium compos, omnisque veritatis et notionum certarum capax, perturbationesque ex sensibus provenientes sedat ac temperat: censet enim ipse in Phædro Socrates τὸν μερικὸν νοῦν θεᾶσθαι τὸν ὑπερουράνιον τόπον, 'particularem mentem supercœlestem locum contemplari.' hoc est, vere semperque entia, ut Deum, mentem ac seipsam. Quæ cum omnia recte animæ rationali conveniant, hoc tamen loco Boëtium de anima Mundi agere certum est, tum quia Platonis mentem de ead. Anima disserentis exprimit, tum quia nemo est qui extrema hæc verba, 'Et simili convertit imagine cœlum,' animæ rationali humanæ accommodare possit: licet hoc conetur Francis. Cataneus, pulchre ad hunc locum ineptiens.

Neque nescio hos quoque versus de intelligentia orbem movente accipi: quam opinionem, cum ne probabilis quidem sit, nos hic non moramur: ea autem est Thomæ Galensis, seu Valensis aut Valesii: ejus enim in hos Boëtii libros Commentum

est, profecto commentum, quod false sub D. Thomæ Aquinatis nomine circumfertur: quod viri sanctissimi juxta ac doctissimi non esse tum ipsum scribendi genus, et multa inscite ineptissimeque prolata; tum hallucinationes innumeræ, hinc et inde operi inspersæ, confirmant: veluti cum ad hæc verba lib. III. 'Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus,' &c. ait, 'Nota quod Alcibiades mulier fuit pulcherrima, quam videntes quidam discipuli Aristotelis, duxerunt eam ad Aristotelem, ut ipsam videret; qua visa dixit, Si homines oculos lynceos haberent, ut quæque obstantia penetrarent, introspectis visceribus, corpus, quod apparet pulcherrimum, turpissimum videretur.' ubi non uno errore peccatum est: et ibidem Tænara dicta 'a threnis, quod apud Inferos sit threnus et lamentatio:' ut cætera omittam plurima æque putida. Deinde cum is adferre soleat testimonium Alani de Insulis, qui carmen 'de planctu naturæ et scientiæ' scripsit circa annum nimirum MCCC. Div. vero Thomas mortalitatem anno MCCLXXIIII. exuerit; Div. certe Thomam non citasse scripta nondum scribentis consequens est. Est igitur Thomæ Galensis seu Anglici, sic enim multi codd. variant, cujus est et ea Summa Logicæ, quam vocant, quæ D. Thomæ nomen præfert: librarii enim nominis affinitate decepti, ubi scriptum fuit, 'Thomæ Anglici ord. Prædicator.' reponendum putaverunt, 'Thomæ Angelici ord. Prædic.' Neque desunt qui scribant ejusdem Thomæ Anglici esse Commentaria in Genesim, Isaiam, Jeremiam, Epist. Canonicas et Apocalypsim, quæ eidem divo viro tribuuntur. Hoc monuimus, ne quis ea deinceps pro sanctiss. viri scriptis habeat; aut de iis loqui putet Politianum [nisi si lapsus est] cap. 1. Miscellaneorum, sed de iis quæ in Boëtii libros de Trinitate et de Hebdomadib. scripsit. *Vallin.*

Tu triplicis mediam] Summam hujus dogmatis ita recenset Diogenes Laërtius libro tertio, in quo vita Platonis: 'Definiebat animam esse ideam penitus remoti spiritus, seipsam moventem et motum præstantem corpori, et esse tripartitam. Rationalem ipsius partem sitam in capite, irascibilem in corde, concupiscibilem in umbilico et jecore consistere: continere item ex medio semper corpus per gyrum, atque ex elementis constare: divisamque secundum Harmoniæ intervalla, duos orbes efficere conjunctos, ex his interiorem circulum in sex alios scissum, septem reliquos circulos facere, eumque juxta diametrum ad lævam intrinsecus habere sedem, alterum vero secundum latus ad dextram, ideoque ipsum obtinere, quod sit unicus: alterum quippe interius in plures esse divisum, atque hunc ipsius, illos alterius esse: dicens hanc quidem animi, illam vero universi esse motionem, errantiumque siderum motus, ita se habentes, ut ex medio sit scissio sibi ad extrema congruens atque conjuncta, nosse quæ sunt atque aptare, eo quod in se ipsa per Harmoniam elementa habeat. Et opinionem quidem fieri secundum alterius circulum se subrigentem, scientiam vero secundum alium qui sit idem.' B. Augustin. lib. XIII. De Civ. Dei, c. 17. 'Hanc animam Plato ab intimo terræ medio, quod Geometræ Centrum vocant, per omnes partes ejus usque ad cœli summa et extrema diffundi et extendi per numeros Musicos opinatur, ut sit iste Mundus animal maximum, beatissimum, sempiternum, cujus anima et perfectam sapientiæ felicitatem teneret, et corpus proprium non relinqueret, cujusque corpus et in æternum ex illa viveret, et eam quamvis non simplex, sed tot corporibus tantisque compactum, hebetare atque tardare non posset.' *Sitzm.*

Causis animas paribus, vitasque mi-

nores Provehis] Postquam egit de principe illa Anima Universi, nunc de particularibus dicere aggreditur. Quarum alias quidem ἁπλῶς Animas vocat, videlicet cœlestes et angelicas, Deos nimirum mundanos, heroas, Dæmonas, qui corpore, vel quasi corpore, tenui nimirum et cœlesti præditi sunt: intellectuales nihilque materiæ habentes, medios inter ψυχὰς θείας 'divinas animas,' quæ a supercœlesti loco ad profundam cœli mentalis partem agentes, divino lumine ardentes ipsum veritatis campum, sapientiæque divinæ essentiam propius intuentur; et ψυχὰς ἀνθρωπίνας, 'humanas,' quæ τῇ ὕλῃ, 'materiæ' seu corpori affixæ sunt: quos ideo Deos medioxumos indigitavit antiquitas: eæ vero animæ in reliqua cœli parte usque ad subcœlestem et concavum ejus locum degunt, imitantes divinas animas, minus vero quam eæ mentem divinam, seu ipsam vitam veritatemque participant. Alias vero, 'Vitas minores' vocat, nempe 'Humanas,' quæ non mentem semper participant, ut divinæ et cœlestes, sed nunc ad eam, Deumque, nunc ad res corruptibiles convertuntur. Animarum enim triplex ordo, Proclus, Πρῶται μὲν, αἱ θεῖαι. δεύτεραι δὲ, τῶν μὴ θείων, αἱ ἀεὶ νοῦ μετέχουσαι. τρίται δὲ, αἱ ποτὲ μὲν, εἰς νοῦν, ποτὲ δὲ, εἰς ἄνοιαν μεταβάλλουσαι, 'Primæ quidem, sunt Divinæ. Secundæ vero, non Divinarum naturarum sunt, quæ semper Mentem participant. Tertiæ vero, eæ sunt, quæ modo quidem in Mentem, modo vero in amentiam mutantur;' quæ humanæ sunt: quas ideo Hierocles medias νοῦ καὶ ἀλογίας, 'inter mentem et rationis privationem' appellat: ideo 'vitas minores' vocat Boëtius. Vitas, quia ideo quod vitæ sunt, animæ sint; siquidem Πᾶσα ψυχὴ, καὶ ζωή ἐστι καὶ ζῶν, 'Omnis Anima, et Vita est et id quod vivit.' Quod vero ait, 'Causis paribus,' Plato scripsit ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος, ex eodem cratere seu temperamento, quo cælestes Animæ seu Mundani Dei, Dæmones seu ipsi heroës: quod ejusdem dignitatis sint, utpote quæ mentem participent. *Vallin.*

Vitasque minores Provehis] Irrationalia Boëtium intelligere animalia D. Thomas existimat. 'Formæ minores' simili notatione apud Senecam in Hippol. vs. 298. 'Induit formas quoties minores Ipse qui cælum nebulasque ducit?' 'Tenues vitæ,' Virgil. IV. Georg. 'Deum namque ire per omnes Terrasque tractusque maris, cælumque profundum: Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum, Quenque sibi tenues nascentem arcessere vitas.' Sed et Silius lib. XV. homines vocat Deos minores, 'Mortalibus alti Quantum cælicolæ, tantundem animalibus isti Præcellunt cunctis, tribuit namque ipsa minores Hos terris Natura Deos.' *Sitzm.*

Levibus sublimeis curribus aptans] Levibus curribus, hoc est, corpori seu naturæ cuidam cœlesti: quæ animarum vehiculum est. Animæ dum a Deo creantur, ait Plotinus, a loco supercœlesti seu mundo intelligibili, qui Jovis maximi seu Mentis Idealis et creatricis sedes est, procedunt εἰς οὐρανὸν μὲν πρῶτον· καὶ σῶμα ἐκεῖ προσλαβοῦσαι, δι' αὐτοῦ ἤδη χωροῦσι καὶ ἐπὶ τὰ γεωδέστερα σώματα, 'primo in cœlum: ibique corpus accipientes, per ipsum jam in corpora quoque magis terrena labuntur.' Corpus illud seu quasi corpus ætherium, cœleste esse, ejusdemque cum astris substantiæ Platonici existimabant, animæque in inferiora labenti adhibebant, ut esset non solum quod animaret anima, [cui semper adesse oporteat corpus quod animet] sed quemadmodum animæ, qua animalis est, spiritus ille, qui est e puriori tenuiorique sanguinis substantia, pro vehiculo est, quo illa in omnes corporis partes dif-

funditur: sic animæ, qua rationalis intellectualisque est, in hæc inferiora labenti, adesse corpus illud, seu quasi corpus, cœleste seu ætherium volebant: quod tenuissimum cum sit, recte simplicissimæ animæ vehiculum esse perhiberetur; quo illa comite in Dei substantiarumque intelligibilium cognitionem tolleretur. Ea enim separabilis a corpore cum sit, nihilque communionis utriusque actiones habeant, sequitur illi corpus aliquod aliud adesse, quod purioris sit naturæ quam terrenum, quod nimirum sit intelligentiæ capax, et quandam tamen affinitatem cum corpore terreno habeat. Cujus animæ vehiculum agnoscit quoque Aristoteles de generat. anim. libro II. cap. 3. ubi corpus istud θειότερον τῶν καλουμένων στοιχείων, 'longe quam ea, quæ vocantur elementa, divinius' constituit: hoc est, ex æthere: unde illud Virgilius lib. VI. 'Æthereum sensum' vocat: 'sensum,' id est, elementum. Et longe ante Pacuvius, 'Mater est Terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.' Aristoteles vero atque alii πέμπτον σῶμα, quintum elementum; Themistius θεῖον καὶ οὐράνιον, 'divinum et cœleste.' Apuleius lib. de Mundo, 'Sed cœlum ipsum stellæque cœligenæ omnisque siderea compago, Æther vocatur: non, ut quidam putant, quod ignitus sit et incensus, sed quod cursibus rapidis semper rotetur: elementum non unum ex quatuor quæ nota sunt cunctis, sed longe aliud, numero quintum, ordine primum, genere divinum et inviolabile.' Hinc apud Manlium lib. IV. homo 'Cœlum scrutatur in alto, Cognatumque sequens corpus se quærit in astris.' Ex eo igitur divino et cœlesti elemento humanas animas, in earum descensu, corpus divinum et cœleste assumere in corpora inferiora labentes putabant: quod intelligentibus illis esset intellectuale vehiculum, quod Plato vocat αὐγοειδὲς, 'rarum ac splendidum;' Proclus vero ἄϋλον, καὶ ἀδιαίρετον, καὶ ἀπαθὲς, 'immateriatum et individuum et affectionis expers.' Quod dogma non Platonici philosophi modo, sed et Christianorum multi primis sæculis amplexati sunt. Origenes quidem libris περὶ ἀρχῶν, suo ut plurimum more Platonizans. Athenagoras vero Ἀπολογίᾳ, quominus corpus illud ἀσώματον καὶ νοητὸν post corporis animæque διάλυσιν 'solutionem' supersit nihil obstare videri sibi concludit: ex veterum philosophorum sententia, mortuorum quoque corporum resurrectionem futuram inde probans. Quin et non uno post sæculo Joan. Grammaticus Philop. Præfatione in librum Aristotelis de Anima, non solum hoc animæ vehiculum, quod σῶμα οὐράνιον καὶ διὰ τοῦτο ἀΐδιον, καὶ αὐγοειδὲς ἢ ἀστροειδὲς, 'corpus cœleste, hoc est æternum, et quod ejusdem cum radiis astrisque sit naturæ,' agnoscit: sed aliud etiam quod πνευματικὸν 'spiritale' dicit, quod post διάλυσιν quoque animæ adhæret: hinc nimirum esse quod animæ non purgatæ post discessum e corpore, circa sepulcra errare visuntur, et spectra quæ umbrarum speciem præ se ferunt, hominibus apparent: id etiam animam in inferis subterraneisque judicii locis comitatur, utpote cui tanquam subjecto insunt θυμὸς καὶ ἐπιθυμία: quibus in locis si resipuerit ac errorum suorum pœnituerit, tandem ab affectibus pravis liberata purgatur: tumque τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτίθεται μετὰ τούτου τοῦ ὀχήματος, τοῦ πνεύματος λέγω, 'iram et cupiditatem una cum illo vehiculo, id est, spiritu, deponit:' ac tandem in cœlum, comite altero illo, de quo supra, æterno corpore sustollitur. Oraculum de Juliani morte, Δὴ τότε σε πρὸς ὄλυμπον ἄγει πυριλαμπὲς ὄχημα. 'Tunc te in cœlum vehet lucidum vehiculum.' Quam Platonis opinionem a veritate Christiana abhorrentem mi-

rum esset eos e Christi schola doctos viros, imprimisque Catholicam Boëtii philosophiam attigisse, nisi eam v. tantum Synodo ab Ecclesia cum aliis Origenis erroribus, hoc est, multis post exstinctum Boëtium annis, condemnatam constaret. Nisi si quis existimaverit Platonem, ut alia multa confinxit, ita hic, ut inquisitionem de animarum descensu omnium difficillimam illustraret, hoc animæ in inferiora descendenti corpus dare voluisse, excogitata scilicet ratione qua ejus ad corpus ὑλικὸν animandum aptitudinem designaret: expressisseque Boëtium Platonis mentem Themistii sensu sic lib. I. de anima scribentis; Παρὰ Πλάτωνι μὲν τὸ αὐγοειδὲς ὄχημα, ταύτης ἔχεται τῆς ἐπινοίας, 'Apud Platonem, vehiculum illud rarum ac splendidum nihil aliud, quam ingenium e quo animus constet, ostendit.' *Vallin.*

In cœlum, terramque seris] Plato Animas σπαρείσας εἰς τὰ χρόνων ὄργανα, 'in temporum instrumenta satas sparsasve' dicit in Timæo. 'In cœlum,' animas cælestes seu angelicas: 'terramque,' humanas. *Idem.*

Ad te conversas] Qui hoc loco per 'animas,' rationales, hominum scilicet: per 'vitas' vero 'minores,' irrationales, brutorum intellexerunt, [Tho. Valensem, dico, Nic. Travetum, Georg. Agricolam ac Murmelium] in eum errorem labi necesse est ut asserant, animas brutorum animalium ad Deum converti immortalesque esse; quod profecto sentire juxta ac scribere summum nefas. *Id.*

Reduci facis igne reverti] Per reducem ignem, Animam seu humanam mentem significat: non ignem elementarem sed intellectualem, plenum vitæ ac luminis. Deus enim fons et origo animæ est, cujus ante descensum et post ascensum locus est, ipse ὑπερουράνιος, ubi Platoni Dii Dæmonesque habitant et sola Vesta, quod ibi omnia igne plena: nimirum Deus, quod ait Paulus I. ad Timoth. VI. φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, 'lucem habitat inaccessibilem.' Unde Pythagoræi quoque ignem ἑστίαν τοῦ παντὸς, καὶ Διὸς οἶκον καὶ μητέρα θεῶν, 'larem Universi, et Jovis domum et Deorum matrem,' seu, ut refert Aristoteles, Διὸς φυλακὴν 'Jovis carcerem' appellabant. Non solum autem Deum in igne ac lumine habitare, sed ipsum τὸ θεῖον τὸ πῦρ ignem esse Veteres voluerunt. Heraclitus τὸ περιοδικὸν πῦρ ἀΐδιον, 'æternum ignem circularem,' sicut Democritus νοῦν ἐν πυρὶ σφαιροειδεῖ 'mentem in igne sphærico existentem.' Zeno Stoicus νοῦν κόσμου πύρινον, 'igneam mundi mentem.' Posidonius vero πνεῦμα νοερὸν καὶ πυρῶδες, 'intelligentem ac igneum spiritum:' apud Stobæum. Ipse denique Aristoteles 'cœli ardorem, Deum dicit esse,' apud Ciceronem lib. I. de nat. Deor. Vesta igitur θεῶν μήτηρ, neque solum Deorum, sed Dæmonum, sed heroum quoque: ex ea enim purissima ætheris parte animarum substantiam esse credidit antiquitas. Hinc, ut est apud Varronem, Epicharmus Ennii de mente humana dicit, 'Ist' e sole sumptus ignis, isque totus mentis est.' Idemque apud Priscianum, 'Terra corpus est, at mentis ignis est.' Quibus in locis 'mentis' pro 'mens' dicitur. Mens igitur humana ignis, atque is e sole sumptus, hoc est e cœlo: ut respexisse videatur fabulam Promethei, quæ est apud Hesiodum: quam sic verissime exposuit Claudianus, 'Æthereis miscens terrena Prometheus Sinceram patri mentem furatus Olympo Continuit claustris.' Quam in sententiam sic Val. Flaccus præiverat, 'Non si mortalia membra Sortitusque breves et parvi tempora fati Perpetimur, socius superi quondam ignis Olympi; Fas ideo miscere neces, ferroque morantes Exigere hinc animas redituraque semina cœlo.' Ubi videre est 'Olympum mentis pa-

trem,' eandemque animam humanam 'ignem superi Olympi socium' appellari. Ovidius, 'Est Deus in nobis, sunt et commercia cœli, Sedibus ætheriis spiritus ille venit.' Sed omnium optime Virgilius lib. VI. 'Igneus est illis vigor et cœlestis origo Seminibus,' inquit. Ut enim animas hominum immortales ostendat, 'igneum illis vigorem' inesse ait, quia nimirum 'cœlestis illis origo' est. Quem locum non solum imitatus est Boëtius, sed et hunc præcipue cum scriberet in animo habuit, quem supra attigimus, 'Donec longa dies, perfecto temporis orbe, Concretam exemit labem, purumque reliquit Ætherium sensum atque aurai simplicis ignem.' Ubi procul dubio vocat 'auræ simplicis ignem,' animam scilicet, quam Boëtius 'reducem ignem' dixit. Conjunxitque 'ætherium sensum' cum 'auræ simplicis igne' Virgilius, nimirum cum anima vehiculum suum: quod per purgationes fieri αὐγοειδὲς, 'rarum ac splendidum' voluit Plato. Quod ad eum Virgilii locum observasse hactenus interpretes non memini. *Idem.*

Reduci facis igne reverti] Val. Flaccus, lib. III. 'Redituraque semina cælo.' Manilius lib. IV. 'An dubium est habitare animas sub pectore nostro, In cælumque redire animas, cæloque venire? Utque est ex omni constructus corpore Mundus, Aëris, atque ignis summi, terræque, marisque: Sic esse in nobis terrenæ corpora sortis, Spiritum et in toto rapidum, quicunque gubernat, Dispensatque hominem? quid mirum noscere Mundum Si possunt homines, quibus est et Mundus in ipsis? Exemplumque Dei quisque est in imagine parva?' Ut porro hoc melius intelligatur, sciendum quod quidam ex Philosophis animæ beatitudinem tunc fieri existimaverint, cum omni prorsus corpore exuta ad Deum simplex et sola quodammodo nuda rediret, de quo commento B. Augustin. in libb. De Civ. Dei. Macrob. lib. I. in Somn. Scip. cap. 9. Existimo autem Pythagoram primo id statuisse. Ita enim ille in fin. Aureorum Carm. Ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθῃς, Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός. *Sitzm.*

Da pater aug. &c. Da fontem, &c.] Usitata hujus voculæ repetitio et Poëtis et Oratoribus. Seneca in Medea, versu 32. 'Da, da per auras curribus patriis vehi.' In Herc. Fur. vs. 87. 'Da, da tuendos Jupiter saltem Deos.' Virgilius VI. Æneid. 'Da jungere dextram, Da genitor, teque amplexu ne subtrahe nostro.' Silius lib. XII. 'Da summe Deorum, Da pater, ut sacro Libys inter prœlia telo Concidat, haud alia potis est occumbere dextra.' Persius Sat. II. 'Da fortunare penates, Da pater, et gregibus fetum.' Val. Flacc. lib. IV. de Junone: 'Mox ita adorta Jovem: Da, quam modo ditibus Argis Campus alit, primæ referentem cornua Phœbes, Indomitamque bovem: da caræ munera nuptæ.' *Idem.*

Da pater augustam menti conscendere sedem] Martianus Capella lib. I. De Nupt. Phil. 'Da pater æthereos menti conscendere cœtus, Astrigerumque sacro sub nomine noscere cælum.' *Idem.*

Da fontem lustrare boni] Imitatur haud dubie Boëthium sæculi sui Poëtarum coryphæus G. Buchananus in Franciscano: 'Ad fontes penetrare boni, tenebrisque remotis, Tollere perspicuos animi ad cælestia visus.' *Idem.*

Disjice terrenæ nebulas] Val. Flacc. lib. I. 'Eripe me populis et habenti nubila terræ Sancte pater!' *Idem.*

Atque tuo splendore mica] Lactantius de ira Dei, cap. 1. 'Nobis aliquo lumine opus est ad depellendas tenebras, quibus offusa est hominis cogitatio, quoniam in carne mortali agen-

tes, nostris sensibus divinare non possumus. Lumen autem mentis humanæ Deus est: quem qui cognoverit, et in pectus admiserit, illuminato corde mysterium veritatis cognoscet.' *Idem.*

Principium] Deum esse principium, medium et finem, sic olim scripserat Orpheus, Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων ἅμα καὶ μέσον ἠδὲ τελευτήν. 'Principium ille tenet, mediumque ac denique finem.' Quo respiciens Plato sic IV. leg. inquit, Ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθέα περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, 'Deus,' o viri, 'sicut antiquus quoque sermo testatur, principium, finem et media rerum omnium continens, recta peragit secundum naturam circuiens:' dum nimirum providentia sua res omnes conservat. Imo si Jamblichum pie disserentem audias cap. 4. lib. de scitis Pythagoreor. certissime cognitum habueris, Ὅτι ὁ θεὸς ἀρχά τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐστὶ πάντων τῶν κατὰ δίκαν τε καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαινομένων. 'Deum esse principium, medium et finem eorum omnium qui secundum justitiam et rectam rationem vitam absolvunt.' Quo quid sanctius dici potest? ea de re consulendus Hierocles Comment. aurei pag. 16. et deinceps. Ulterius enim inquirere nefas, pelagus est, Dionysius de divin. nominibus cap. 5. Πάντων οὖν ἀρχὴ, καὶ τελευτὴ τῶν ὄντων ὁ προών. ἀρχὴ μὲν, ὡς αἴτιος· τέλος δὲ, ὡς τοῦ ἕνεκα, καὶ πέρας πάντων. καὶ ἀπειρία πάσης ἀπειρίας, καὶ πέρατος ὑπεροχικῶς τῶν ὡς ἀντικειμένων. ἐν ἑνὶ γὰρ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τὰ ὄντα πάντα καὶ προέχει, καὶ ὑπέστησεν. παρὼν τοῖς πᾶσι, καὶ πανταχοῦ, καὶ κατὰ ἓν, καὶ τὸ αὐτό· καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πᾶν, καὶ ἐπὶ πάντα προϊών. καὶ μένων ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἑστὼς, καὶ κινούμενος· καὶ οὔτε ἑστὼς, οὔτε κινούμενος, οὔτε ἀρχὴν ἔχων, ἢ μέσον, ἢ τελευτήν· οὔτε ἔν τι τῶν ὄντων, οὐδέ τι τῶν ὄντων ὤν. καὶ οὔτε ὅλως αὐτῷ προσήκει τι τῶν αἰωνίως ὄντων, ἢ τῶν χρονικῶς ὑφισταμένων· ἀλλὰ καὶ χρόνου, καὶ αἰῶνος, καὶ τῶν ἐν αἰῶνι, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ πάντων ἐξῄρηται. δι' ὃ καὶ αὐτοαιὼν, καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέτρα τῶν ὄντων, καὶ τὰ μετρούμενα δι' αὐτοῦ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ. 'Ipse igitur entium omnium principium est, et finis. Principium quidem tanquam auctor; finis autem, ut cujus gratia facta sunt, omniumque terminus: infinitas quidem omnis infinitatis, et omnis termini terminus: et id quidem eminenter tanquam oppositorum. In uno enim, ut sæpe jam dictum est, res omnes anticipat atque efficit. Præsens quidem omnibus, ubique, per unum atque idem: per idem inquam omne et ad omnia prodiens; interea permanens in seipso et consistens, atque se movens. Rursus neque stans, neque motus: neque principium habens, neque medium, neque finem: neque est in aliquo existentium: neque aliquid est eorum: nec omnino sibi quicquam competit eorum quæ æterne sunt; vel eorum quæ temporaliter; sed et tempore, et æternitate, atque iis omnibus quæ in tempore æternitateve sunt, excellenter eximitur. Quamobrem æternitas ipsa resque omnes rerumque mensuræ, et quæ sub mensuras cadunt, per ipsum ab ipsoque sunt.' *Vallin.*

Vector] Seneca Epist. 31. 'Deus ille maximus potentissimusque ipse vehit omnia.' res nimirum omnes indita virtute sustentans seu, ut ait Paulus, φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, 'portans omnia verbo virtutis suæ.' *Idem.*

Dux] Dum mentem et rationem homini concedis ad Sapientiam, quam nemo rite docuerit εἰ μὴ θεὸς ὑφηγοῖτο, inquit Plato. Deus enim φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, 'illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum:' nimirum τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, 'lux in tenebris lucet,' sol in nocte, Deus in

homine; sed, quod dolendum est, ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν, 'tenebræ eam non comprehenderunt:' quotus enim quisque hoc agnoscit? quis enim es homo bulla, qui nunc non eras, vix jam es, mox non eris, nisi QUI EST abeuntem in nihilum tuum sustineret? Cum Ciceronem audis asserentem 'esse in animis quasi virtutum igniculos et semina: quæ adolescere si liceret, nec a pravis opinionibus seu spinis succrescentibus suffocarentur, ipsa nos ad beatam vitam perducerent:' non agnoscis lumen illud descendens a patre luminum? *Vallin.*

Semita] Est enim Deus ipsa eadem sapientia, scientia, bonitas, veritas; quibus ad eundem ipsum pervenitur. Philo lib. ὅτι ἄτρεπτον τὸ θεῖον. Κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν τοῦ αἰωνίου καὶ ἄφθαρτον τελείαν ὁδὸν τὴν πρὸς θεὸν ἄγουσαν. ταύτην ἴσθι σοφίαν. διὰ γὰρ ταύτης ὁ νοῦς ποδηγετούμενος, εὐθείας καὶ λεωφόρου ὑπαρχούσης, ἄχρι τῶν τερμάτων ἀφικνεῖται. τὸ δὲ τέρμα τῆς ὁδοῦ, γνῶσίς ἐστι καὶ ἐπιστήμη θεοῦ. ταύτην τὴν ἀτραπὸν μισεῖ καὶ προβέβληται καὶ φθείρειν ἐπιχειρεῖ πᾶς ὁ σαρκῶν ἑταῖρος: 'Corrupit omnis caro illius incorrupti æternique perfectam viam quæ ducit ad Deum: hanc scito esse sapientiam. Hac enim deducente, recta nimirum et publica, intellectus ad destinatum finem pervenit: est autem finis metaque hujus viæ, scientia et cognitio Dei. hanc semitam odit, calumniatur et corrumpere conatur quisquis carnis amicus est.' Ista Hebræus, hoc vero ethnicus sed Christiane, Arrianus nempe ex mente Epicteti lib. II. cap. 16. Τὰ σαυτοῦ κάθαρον κακά. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν· ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον: 'Tua ipsius mala purgato: ex animo ejice dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam. Hæc vero aliter ejici non possunt, nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus, et illius mandatis initiatus:' quorum observatione ad eundem pervenias. *Idem.*

Geometræ] Geometriæ usum et laudes habes apud Cassiod. III. Var. 52. *Sitzm.*

Sive corollarium vocari mavis] Consule Varronem lib. IV. De lingua Latina. *Bernart.*

Tamen si esse videantur] Ms. Rittersh. *tamen-etsi esse videantur.* Proba lectio. Vide particulam *Tamenetsi* bonis auctoribus assertam a Cujacio I. observat. 14. Mureto I. Variar. lect. 17. et Rittershusio Not. ad Guntherum lib. IV. cap. 2. n. 12. et 13. nec non Frid. Taubmani commentar. Plant. ad Mil. Glor. A. 4. Sc. 5. *Sitzm.*

METR. 10. *Terrenas habitans libido mentes*] Al. *hebetans.* Senec. in Thyest. vs. 917. 'Pectora longis hebetata malis, Jam sollicitas ponite curas.' Manilius lib. IV. 'Condit enim quicquid vasto natura recessu Terrenos hebetat visus, et pectora nostra.' Claudian. de Laudib. Stilicon. libro II. vs. 133. 'Luxuries prædulce malum: quæ dedita semper Corporis arbitriis hebetat caligine sensus.' *Sitzm.*

Heic erit vobis requies laborum] Lactant. de Pass. Christi: 'Nec requiem terrarum in finibus usquam Inveni, sed ubique minas, sed ubique labores.' *Idem.*

Heic portus placida manens quiete] Senec. in Agamemn. vs. 592. 'Portus æterna placidus quiete.' Et in Octav. vs. 706. 'Nec diu placida frui Quiete licuit.' *Idem.*

Non quicquid Tagus] Senec. in Thyest. vs. 352. 'Non quicquid fodit Occidens, Aut unda Tagus aurea Claro devehit alveo.' In Herc. Œt.

vs. 626. 'Stupet aurato Flumine clarum radiare Tagum.' *Idem.*

Tagus] Æthicus in Cosmograph. 'Fluvius Tagus nascitur in campis Hispaniæ: currit milia ccccx. in Oceanum Occidentalem suscipitur.' Solinus in Polyhist. cap. 26. de Hispania: 'Tagum ob arenas auriferas ceteris amnibus prætulerunt.' Huc referendi etiam versus Silii ex libro I. 'Ore excellentem, et spectatum fortibus ausis Antiqua de stirpe Tagum, superumque hominumque Immemor, erecto suffixum robore, mæstis Ostentabat ovans populis sine funere Regem. Auriferi Tagus adscito cognomine fontis, Perque antra et ripas Nymphis ululatus Iberis. Mæonium non ille vadum, non Lydia mallet Stagna sibi, nec quæ riguo perfunditur auro Campum, atque illatis Hermi flavescit arenis.' *Idem.*

Hermus] Vibius Sequester de Fluminib. 'Hermus Lydiæ, Pactolo fluvio confunditur.' Virg. II. Georg. 'Auro turbidus Hermus.' *Idem.*

Indus] Fluvium intelligit, de quo passim Æthicus in Cosmographia. De eodem Min. Felix in Oct. 'Ægypti siccitatem temperat Nilus; colit Eufrates Mesopotamiam; Indus et serere Orientem dicitur et rigare.' Et Vib. Sequester: 'Indus Indiam definit ab occasu, a quo India dicta: hic descendentem Hydaspen recipit.' *Idem.*

Candidis miscens virides lapillos] Lucret. lib. II. 'Inter cæruleum virides miscere smaragdos.' *Idem.*

PROSA 11. *Omne namque animal tueri salutem laborat: mortem vero, perniciemque devitat*] Id præter nostrum non saltem asserit, sed etiam clare sub oculos ponit Ovid. Fragm. Halieut. 'Accepit mundus legem, dedit arma per omnes, Admonuitque sui: vitulus sic namque minaci Qui nondum gerit in tenera jam cornua fronte, Sic damæ fugiunt, pugnant virtute leones, Et morsu canis, et caudæ sic scorpius ictu: Concussisque levis pennis sic evolat ales: Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hostem, Præsidiumque datum sentire, et noscere teli Vimque minasque sui.' Vide et Ciceron. I. De officiis. *Idem.*

Cum herbas, atque arbores intuearis, primum sibi convenientibus innasci locis] Eleganter Ovidius: 'Nec tellus eadem parit omnia: vitibus illa Convenit, hæc oleis, hic bene farra virent.' *Bernart.*

Steriles arenæ] Ita etiam appellat Lucanus lib. X. Q. Curt. lib. IV. Pomp. Mela l. I. Cassiodor. IV. Variar. 50. *Sitzm.*

Trahunt alimenta radicibus] Cassiodor. IX. Var. 2. 'Arbor, quam florere vides, quam summa conspicis viriditate lætari, subterraneo succo fœcunditatis animatur, reddens in superficie, quod continet in radice. Hominum quoque vultus magna hilaritate decoratur, si visceribus sanis gravamen nullius sentiat læsionis. Sic regnum jure dicitur integerrimum, si nusquam fuerit imminutum.' *Idem.*

Jam vero quanta est naturæ] Respexit ad versus Lucretii, qui sunt in pr. lib. I. ad Venerem: 'Omnibus incutiens blandum per pectora amorem, Efficis, ut cupide generatim sæcla propagent. Quæ quoniam rerum Naturam sola gubernas; Nec sine te quicquam dias in luminis oras Exoritur.' Et paullo post, 'Omnia quando Paullatim crescunt, ut par est, semine certo, Crescendoque genus servant, ut noscere possis Quæque sua de materia grandescere alique.' *Idem.*

Cur enim flammas quidem sursum] Manil. lib. I. 'Ignis in æthereas volucer se sustulit auras, Summaque complexus stellantis culmina cæli Flammarum vallo naturæ mœnia fecit.' *Idem.*

Terras deorsum pondus deprimit] Q. Rhemnius Palæmon de Ponderibus:

'Pondus rebus natura locavit Corporeis, elementa suum regit omnia pondus: Pondere terra manet, vacuus neque ponderis æther Indefessa rapit volventis sidera mundi.' *Idem.*

Quod in summo spiritum ducimus] Falsa lectio. Recte Mss. et Edit. Flor. *quod in somno spiritum ducimus.* Lucret. lib. IV. 'Quippe videbis equos fortes cum membra jacebunt, In somnis sudare tamen, spirareque.' *Idem.*

METR. 11. *Profunda mente*] Id est alta, et in sublime penetranti. Sic 'cælum profundum' apud Virgil. Eclog. IV. Georg. lib. IV. Æneid. I. Salvianus l. I. De Gub. Dei: 'Quis tam profundi cordis virum non admiretur?' 'Profundum consilium' apud Quintilian. Declamat. 2. *Idem.*

Vestigat] Antiquum et optimum verbum, tametsi compositum usitatius. Ennius l. I. Ann. 'Errare videbar Tardaque vestigare, et quærere te.' Seneca proprie de canibus utitur. In Thyest. vs. 495. 'Cum feras vestigat, et longo senex Loro tenetur Umber.' Et in Hippol. 4. 1105. 'Mæstæque Domini membra vestigant canes.' *Idem.*

Vestigat verum] Min. Felix in Oct. 'Quo minus mirum est, nonnullos tædio investigandæ penitus veritatis cuilibet opinioni temere potius succumbere, quam in explorando pertinaci diligentia perseverare.' *Idem.*

Quicquid extra molitur Suis retrus.] Sic supra Pros. 4. lib. II. 'Quid igitur o mortales extra vos petitis intra vos positam felicitatem?' Vide quæ ad ista verba notavimus. *Idem.*

Quod atra texit erroris nubes] Juvenalis Sat. 10. 'Pauci dinoscere possunt Vera bona, atque illis multum diversa, remota Erroris nebula.' 'Nubes curarum,' Ovidius II. de Ponto, Eleg. I. 'Tandem aliquot pulsa curarum nube serenum Vidi.' 'Nubes animi,' idem I. Trist. Eleg. III. 'Animi nubem dolor ipse removit.' 'Nubes fallaciarum;' Ammian. Marcellin. lib. XV. 'Nubes mendacii,' Cassiodor. III. Variar. 45. Longa alia ratione nubem testium (νέφος μαρτύρων) dixit Paulus Hebræ. 12. vs. I. et D. Chrys. *Idem.*

Obliviosam corpus invehens molem] Platonici solum animum dicebant esse hominem: corpus animo tanquam indumentum circumdatum, vel carcerem potius ac sepulcrum quoddam. Quo Epigramma pertinet Palladæ libro I. Anthologiæ, tit. εἰς θάνατον. Σῶμα πάθος ψυχῆς, ᾅδης, μοῖρ', ἄχθος, ἀνάγκη, Καὶ δεσμὸς κρατερὸς, καὶ κόλασις βασάνων. 'Αλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, ὡς ἀπὸ δεσμῶν Τοῦ θανάτου, φεύγει πρὸς θεὸν ἀθάνατον. *Idem.*

Hæret profecto semen introrsum veri] Adi Pindarum Olymp. Od. 7. ubi scribit, 'Promethea virtutem et gaudia hominibus injecisse: sed supervenisse quandam oblivionis nubem, et avertisse rectam rerum viam extra mentem.' Mirum profecto! si non author noster sua inde desumpsit. *Idem.*

Excitatur ventilante doctrina] Ex doctrina Platonis in Phædone. Seneca quoque Epist. 94. 'Omnium enim honestarum rerum semina animi gerunt, quæ admonitione excitantur; non aliter quam scintilla flatu levi adjuta, ignem suum explicat.' *Vallin.*

Quod si Platonis] Cujus ἀνάμνησιν ex Phædone hic attingit: ibi enim refertur Socrates dogma hoc frequenter in ore habuisse, Ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλο τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὖσα, 'nobis, discere, non esse aliud nisi reminisci.' In Menone quoque puer ad geometrica quædam de dimensione quadrati interroganti Socrati recte respondet, ob consignatas, inquit, in animis ἐννοίας 'notiones.' *Idem.*

Quod si Platonis Musæ] Arnobius lib. II. Adversus Gentes: 'Quid in Menone, o Plato, quædam rationibus numeri admota ex puerculo sciscita-

ris? et in ejus niteris responsionibus comprobare, quæ discamus, non discere, sed in eorum memoriam quæ antiquitus noveramus redire?' Perlege totum illum librum, ex quo didiceris, Platonicum hoc dogma absurditate non carere. *Sitzm.*

PROSA 12. *Num me horum jam secundo commemoras*] Pro eo quod memorem facis, non nove, sed antique. Cicero de Senectute: 'Pythagoreorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim commemoro vesperi.' *Bernart.*

Me inscitiam meam fuisse confessum] Ms. Rittersh. *me inscientiam meam f. c.* Qua voce utitur Apuleius, Symmachus, et alii, quos citat Fr. Juretus ad lib. VIII. Symmach. Epist. 17. *Sitzm.*

Deum nomino] Recte profecto: Deo enim, qui unus est, non aliud nomen est, quam Deus. Deo quidem nullum nomen esse, omnibus fere veteris sapientiæ professoribus visum est. Ipsum divini numinis oraculum id per Moysen præscripsit, 'Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, 'Ego sum qui sum.' Neque aliunde Hebræis doctoribus nomen illud Dei sanctum, tremendum atque ineffabile: ac Hermeti Ægyptio dicitur Deus ἀνεκλάλητος, ἄῤῥητος, σιωπῇ φωνούμενος, 'ineffabilis,' 'innominandus,' solo 'silentio prædicandus.' Platoni quoque ἄῤῥητος, ἀκατονόμαστος, 'indictus,' 'innominabilis,' apud Apuleium lib. de naturali philosoph. Platonis, Alcinoum εἰσαγωγῆς cap. 9. et Porphyrium lib. IV. hist. philosophicæ apud Cyrillum, ubi ait Platonem sensisse Deum esse 'unum,' ὄνομα δὲ αὐτῷ μηδὲν ἐφαρμόττειν, 'nomen vero nullum illi convenire.' Unde ethnicos arguens, rectissime decernebat Minutius Felix, 'Nec nomen Dei quæras: Deus nomen est: illic vocabulis opus est, cum per singulos propriis appellationum insignibus multitudo dirimenda est. Deo, qui solus est, Deus vocabulum totum est.' Et post eum iisdem verbis Cyprianus lib. de idolorum vanitate. Lactantius et alii. Cum igitur nullum illi nomen sit, quod ejus substantiam exprimat, quæ æque cum nomine incognitissima est, nomine tamen τοῦ θεοῦ eum fere mortales appellavere, honoratissima appellatione: nimirum τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα, inquit Simplicius in Epicteti Enchir. ἀπὸ τῶν οὐρανίων μετῆκται, ὡς ὀξέως κινουμένων καὶ θεόντων, 'ipsum Dei nomen a cœlestibus corporibus est translatum, ut quæ celeriter moveantur et currant.' θεὸς videlicet vel quod soleat θέειν καὶ περιέπειν τὰ σύμπαντα, hoc est, 'currere et disponere universa.' vel αἴθειν, id est, 'urere.' vel θεᾶσθαι τὰ πάντα, id est, 'intueri omnia:' quod instar Solis aliorumque in cœlo syderum, quæ oculis cernebant, omnia collustret. Unde decantatissima illa Dei cum sole apud Platonicos comparatio: ex qua recte per τοῦ θεοῦ, Dei nomen, ea quoque πατρὸς καὶ βασιλέος, 'Patris ac Regis' apud eosdem celebrata cognomina, creationis ac providentiæ significantia, intelliguntur: ac quodammodo ipsum, si quod est, Dei nomen τὸ ἀγαθὸν, 'ipsum bonum' designatur. De quibus postea quædam monebimus. *Vallin.*

Lacessentes cælum Gigantes] Sic Cic. Catone Majore: 'Quid est aliud more gigantum bellare cum Diis, nisi naturæ repugnare?' Salvianus de Gub. Dei, lib. VI. 'Et quæ nobis, quæso, spes erit apud Deum, qui non casu aut imprudentia Deum lædimus, sed exemplo illorum quondam Gigantum, quos insanis conatibus superna tentasse, et quasi in nubes gradum tulisse legimus:' huc illa pertinet sapientiss. Gamalielis admonitio: μή ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Act. 5. vs. 39. et Pharisæorum aliorum: μὴ θεομαχῶμεν, Actor. 23. vs. 9. Vide præter Claudianum et Herculem Strozzam, Lucret. l. v. Ovidium, Metam.

lib. I. de Ponto, lib. IV. Eleg. VIII. Manil. lib. V. B. Augustinum libro quarto de Civitate Dei, capite trigesimo, Alcimum Avitum libro de Diluvio. *Sitzm.*

Remque omnium maximam Dei munere quem dudum deprecabamur exegimus] Pro absolvimus: eadem notione qua Ovidius scripsit: 'Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignes, Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.' *Bernart.*

Πάντοθεν] Pro quo legebant omnes hactenus editiones, quibus consentiebat quoque ipse Græculus Planudes, *Πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρειν ἐναλίγκιον ὄγκον.* 'Undique in circulis ducis similem acervum.' Quod profecto quid significet neque vel divinare quis possit, sit licet magnus Apollo. Nos ex Sophista Platonis unde versus iste Parmenidis desumptus est, monstrum illud averruncantes reposuimus, *Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ.* 'Sphæræ undique æqualis persimilis moli.' Cujus lectionis vestigia codd. Victorinus et Thuanus vetustiores servabant. Hic vero sensus est; Totum simile est globo sphæræ, inquit Parmenides. Illa enim omnes singulasque partes suas circumferentia includit: Totum quoque omnes partes suas continet, et præter Totius partes nullæ partes sunt. Et quemadmodum a centro sphæræ æquo intervallo omnes lineæ ad circumferentiam distant: Ita Totius partes æque inter se distant cum Totum sit ubique. Pari quodam modo Deus res omnes includit, cum supra res omnes sit: res autem omnes ab eo æque distare certum est, quia ubique existens, esse conservarique rebus omnibus largitur, multo interior illis quam ipsæ sibi sint. Quod igitur *περὶ τοῦ ὅλου* Plato in Sophista, *περὶ τοῦ ἑνὸς* in Parmenide protulit, idem de Deo longe sapientius Boëtius usurpavit: quem hinc Synesius *τῶν πάντων καὶ τῶν ὄντων κέντρον,* 'omnium rerum atque entium centrum' vocat. Quod sic Plotinus explicat: *Καὶ γὰρ αὖ ἦν τοῦτο δεῖ τ' ἀγαθὸν τίθεσθαι. εἰς ὃ πάντα ἀνήρτηται. αὐτὸ δὲ εἰς μηδέν. οὕτω γὰρ καὶ ἀληθὲς, τὸ, οὗ πάντα ἐφίεται. δεῖ οὖν μένειν αὐτὸ, πρὸς αὐτὸ δὲ ἐπιστρέφειν πάντα, ὥσπερ κύκλον πρὸς κέντρον, ἀφ' οὗ πᾶσαι γραμμαί. καὶ παράδειγμα ὁ ἥλιος, ὥσπερ κέντρον ὢν πρὸς τὸ φῶς τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνηρτημένον, πρὸς αὐτὸν τὸ φῶς· πανταχοῦ γ' οὖν μετ' αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀποτέτμηται.* 'Quin etiam id ipsum Bonum oportet asserere, ad quod omnia referuntur, ipsum vero ad aliud non' refertur: 'sic enim illud quoque verum' esse constat, 'ipsum bonum esse quod omnia appetunt. Oportet itaque ipsum firmiter permanere, et ad seipsum omnia convertere: quemadmodum' revolvitur 'circulus circa centrum, a quo lineæ singulæ' producuntur. 'Exemplo nobis' ad id 'sol' esse potest, 'qui quasi centrum est ad lumen, quod ab ipso dependet, simul ad ipsumque annectitur, ideoque una cum illo' existit 'ubique, nec ab illo alicubi separatur.' Et alibi, p. 752. *Καὶ σὺ ζητῶν, μηδὲν ἔξω ζήτει αὐτοῦ, ἀλλ' εἴσω πάντα τὰ μετ' αὐτόν. αὐτὸν δὲ, ἔα. τὸ γὰρ ἔξω, αὐτός ἐστι περίληψις πάντων καὶ μέτρον. ἢ εἴσω ἐν βάθει:* 'Tu ergo quæris, nihil extra Deum quærito: sed intra' Deum 'omnia quæ sunt post Deum: ipsum vero dimitte. Quod enim extra est, ipse' Deus 'existit, comprehensio omnium et mensura, aut intimum universi profundum.' Ita tamen Deus est in rebus omnibus, ut res ipsæ minime sit: Recte igitur Porphyrius lib. de Occasionibus: *'Ο θεὸς πανταχοῦ, ὅτι οὐδαμοῦ. καὶ πάντα τὰ ὄντα καὶ μὴ ὄντα ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν θεῷ, καὶ οὐκ αὐτὸς τὰ ὄντα καὶ οὐκ ὄντα καὶ ἐν αὐτοῖς· εἰ μὲν γὰρ μόνον ἦ πανταχοῦ, αὐτὸς ἂν ἦν τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ οὐδαμοῦ, τὰ πάντα γίνεται δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ, ὅτι πανταχοῦ ἐκεῖνος, ἕτερα δὲ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς οὐδαμοῦ.* 'Deus est ubique, quia nusquam: quæcunque

enim sunt sive non sunt ex Deo procedunt et in Deo resident, cum tamen non sit illa quæ sunt, neque illa quæ non sunt, neque in illis resideat. Si enim Deus solum esset ubique, ipse esset omnia et resideret in omnibus: at quia idem ipse nusquam est, necesse est omnia per ipsum fieri et in ipso residere; quia antecedit ubique illum adesse: atque rursus hæc eadem esse longe ab eo alia, quia consequitur eum nusquam esse.' Sed quid ethnici nos morantur? Sublimis ille Christianæ Theologiæ angelus de div. nominib. c. v. finem faciat: Καὶ ἔστιν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι. καὶ αἱ τῶν ὄντων ἀρχαί. καὶ τὰ ὄντα πάντα. καὶ τὰ ὁπωσοῦν τῷ εἶναι διακρατούμενα. καὶ τοῦτο ἀσχέτως, καὶ συνειλημμένως, καὶ ἑνιαίως. καὶ γὰρ ἐν μονάδι πᾶς ἀριθμὸς ἑνοειδῶς προϋφέστηκε. καὶ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἡ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μοναχῶς. καὶ πᾶς ἀριθμὸς ἥνωται μὲν ἐν τῇ μονάδι. καθ' ὅσον δὲ τῆς μονάδος πρόεισι. κατὰ τοσοῦτον διακρίνεται, καὶ πληθύνεται. καὶ ἐν κέντρῳ πᾶσαι αἱ τοῦ κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἕνωσιν συνυφεστήκασι. καὶ πάσας ἔχει τὸ σημεῖόν ἐν ἑαυτῷ τὰς εὐθείας ἑνοειδῶς ἡγωμένας πρός τε ἀλλήλας, καὶ πρὸς τὴν μίαν ἀρχὴν, ἀφ' ἧς προῆλθον. καὶ ἐν αὐτῷ μὲν τῷ κέντρῳ παντελῶς ἥνωνται. βραχὺ δὲ αὐτοῦ διαστᾶσαι, βραχὺ δὲ καὶ διακρίνονται. μᾶλλον δὲ ἀποστᾶσαι, μᾶλλον. καὶ ἁπλῶς, καθ' ὅσον τῷ κέντρῳ πλησιαίτεραί εἰσι, κατὰ τοσοῦτον καὶ αὐτῷ, καὶ ἀλλήλαις ἥνωνται. καὶ καθ' ὅσον αὐτοῦ. κατὰ τοσοῦτον καὶ ἀλλήλων διεστήκασιν. 'Est autem ex ipsa bonitate atque in ea ipsum simpliciter esse entiumque principia: atque entia omnia: et quæ quomodo libet passim ipsa essentia continentur. Sunt, inquam, ibi hæc absolute, collectimque et unite. Nempe in unitate numerus omnis præest uniformiter: habetque unitas omnem in se numerum singulariter. Omnisque numerus unitus quidem est in unitate: quatenus vero inde progreditur, eatenus discernitur atque multiplicatur. In centro similiter omnes circuli lineæ simul conjunctæ consistunt: ipsumque punctum habet omnes in se rectas lineas simul unitas tam invicem quam ad principium unum, ex quo pariter processerunt. Jam vero in ipso centro penitus sunt conjunctæ: parum vero discedentes inde, parum quoque inter se discernuntur: longius autem inde distantes, longius: atque simpliciter, quantum centro viciniores sunt, tantum et ipsi et invicem sunt conjunctæ: quantum rursus ab ipso discedunt, tantundem et inter se distant.' Nec tantum similis est Deus centro, quod entia omnia ex eo, tanquam lineæ e centro emanent, sitque eorum principium et origo: ut centrum linearum: sed quemadmodum circumferentia sphæræ terminantur lineæ, quas omnes eadem circumferentia complectitur, neque ulla earum est quam non contineat, quippe cum nulla extra eam sit; atque ut in sphæra solida partes, quæ intus moventur, circumferentia continet: ita divinæ substantiæ forma in externa non dilabitur nec externum in se quid suscipit, quia supra et extra omnia entia est, et tamen rebus omnibus præsens est. Unde recte Boëtius ait eam instar molis sphæræ omnia continere et concludere, immotamque ipsam, centri instar, universum hoc motu modoque incogitabili agitare. Quin et hinc Dei magnitudinem potentiamque Parmenides prædicabat his περὶ τοῦ ὅλου versibus, Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ Μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντη. τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον, Οὔτε βεβαιότερον πέλει. 'Persimile æqualis nam sphæræ est undique moli Undique de medio spatia æque distat ad ima: Illo nil majus, nihil est et firmius illo.' Male Proclus legit lib. III. Theol. Plat. Οὔτε τὶ βαιότερον. falsum enim est toto nihil minus esse. Hermes quoque c. 9. Τὰ γὰρ ὄντα ὁ θεὸς ἔχει, καὶ οὔτε αὐτοῦ οὐδὲν ἐκτὸς, οὔτε αὐτὸς οὐδενός. 'Quæ enim sunt, Deus

habet; et extra ipsum nihil, et ipse extra nihil.' *Vallin.*

Rerum orbem] Verba hæc et quæ sequuntur in textum induximus suoque auctori restituimus. neque enim glossema est, ut hactenus omnes putaverunt. Totius loci sensus est, 'Divinæ substantiæ forma' [τὸ εἶδος σχῆμα, ad quod refertur, ἐναλίγκιον] 'nec in externa dilabitur, nec externum aliquid in se suscipit, sed similis moli sphæræ undique æqualis, rerum orbem mobilem rotat dum se immobilem ipsa conservat.' Neque id ex conjectura fecimus, sed quod ita haberent omnes manu exarati, quotquot vidimus, codices: addito in plerisque Græco versui suo qualiquali glossemate. Sic alibi non semel Boëtius lib. III. 'Stabilisque manens das cuncta moveri.' Et lib. IV. 'Et volucrem currum stabilis regit Rerum coruscus arbiter.' Nimirum primus motor, ut demonstrat Aristot. lib. VIII. Physic. ἀκίνητος κινεῖ, 'immotus movet.' *Idem.*

Platone sanciente] In Timæo, Ὡς ἄρα τοὺς λόγους ὧνπέρ εἰσιν ἐξηγηταί, τούτων αὐτῶν καὶ ξυγγενεῖς ὄντας. 'Sermones iis rebus, quarum nuncii et interpretes sunt, cognatione atque affinitate quadam convenire debere.' Cum et Sallustius Stoicus τοὺς περὶ θεῶν λόγους ὁμοίους εἶναι ἐκείνοις, 'de Diis sermones, Diis esse quam simillimos' velit. *Idem.*

METR. 12. *Vates Threicius*] Orphea intelligit, de cujus ad Inferos descensu, apud eosdem cantu, et denique interitu succincte P. Merula ad lib. I. Annal. Ennii: fusissime vero L. Vives ad Augustinum libro decimo octavo de Civitate Dei, capite decimo quarto. *Sitzm.*

Postquam flebilibus modis] Seneca in Herc. Œt. vs. 1036. 'Illius stetit ad modos Torrentis rapidi fragor, Oblitusque sequi fugas Amisit liquor impetum: Et dum fluminibus mora est, Defecisse putant Geten Hebron Bistones ultimi. Advexit volucrem nemus, Et sylva residens venit; Aut si qua aëre pervolat, Auditis vaga cantibus Ales deficiens cadit.' In Medea vs. 626. 'Cujus ad chordas modulante plectro Restitit torrens, siluere venti:' Cui suo cantu volucris relicto Adfuit tota comitante sylva.' Idem in Herc. Fur. vs. 571. 'Quæ sylvas, et aves, saxaque traxerat Ars, quæ præbuerat fluminibus moras: Ad cujus sonitum constiterant feræ: Mulcet non solitis vocibus inferos, Et surdis resonat clarius in locis.' *Idem.*

Junxitque intrepidum latus] Senec. in Herc. Œt. vs. 1054. 'Ad cantus veniunt suis Ipsæ cum latebris feræ: Juxtaque impavidum pecus Sedit Marmaricus leo.' Senec. in Œd. vs. 149. 'Non lupos cervi metuunt rapaces, Cessat irati fremitus leonis.' *Idem.*

Nec visum timuit lepus] Ms. Rittersh. *tremuit.* Senec. in Herc. Fur. vs. 1058. 'Nec damæ trepidant lupos: Et serpens latebras fugit Tunc oblita veneni.' Claudian. lib. II. De Rapt. Proserp. in Præfatione: 'Securum blandi lepores fovere molossi, Vicinumque lupo præbuit agna latus.' Martian. Capella lib. IX. De Nupt. Philolog. 'Carmine quo Strymon continuit latices, Quo impune accubuit rictibus agna lupi, Et lepus immiti contulit ora cani.' *Idem.*

Immites superos querens] Senec. in Herc. Fur. vs. 569. 'Immites potuit flectere cantibus Umbrarum Dominos, et prece supplici Orpheus, Eurydicen dum repetit suam.' In Herc. Œt. vs. 1061. et seqq. 'Quin per Tænarias fores Manes cum tacitos adiit, Mærentem feriens chelym, Cantu Tartara flebili Et tristes Erebi Deos Movit: nec timuit Stygis Juratos superis lacus.' *Idem.*

Infernas adiit domus] Harum de-

scriptionem habes apud Senecam in Herc. Fur. Act. 3. et Virgil. VI. Æneid. *Idem.*

Deæ matris] Orpheus Calliopes, Musarum reginæ filius perhibetur a Mythologis. Senec. in Med. vs. 625. 'Vocali genitus Camœna.' Horat. I. Carm. Od. 12. 'Unde vocalem temere insequutæ Orphea sylvæ Arte materna rapidos morantem Fluminum lapsus, celeresque ventos.' Phædrus in Præfat. lib. III. Fab. 'Threissa cum gens numeret auctores suos, Linoque Apollo sit parens, Musa Orpheo.' Lyram autem Orphei his versibus celebrat Manil. lib. I. 'At Lyra diductis per cælum cornibus inter Sidera conspicitur, qua quondam cœperat Orpheus Omne quod attigerat cantu, manesque per ipsos Fecit iter, domuitque infernas carmine leges: Huic cælestis honos, similisque potentia causæ, Tunc sylvas et saxa trahens, nunc sidera ducit, Et rapit immensum Mundi revolubilis orbem.' *Idem.*

Tænara] Apuleius lib. VI. Metam. 'Lacedæmon Achaiæ nobilis civitas non longe sita est: hujus conterminam, deviis abditam locis, quære Tænarum inibi spiraculum Ditis, et per portas hiantes monstratur iter invium,' &c. *Idem.*

Umbrarum Dominos] 'Umbrarum Reges,' Stat. V. Sylvar. 'Umbrarum famuli,' Val. Flacc. lib. III. 'Umbrarum populus,' Prudent. Cathem. Hymn. 5. *Idem.*

Tergeminus janitor] Silius Ital. lib. II. 'Formaque trifauci Personat insomnis lacrimosæ janitor aulæ.' Claudian. De Raptu Proserp. 'Latratum triplicem compescuit ingens Janitor.' Apuleius lib. VI. Metam. 'Canis pergrandis trijugo et satis amplo capite præditus, immanis et formidabilis, conantibus oblatrans faucibus, mortuos, quibus jam nil mali potest facere, frustra territando, ante ipsum limen, et atra atria Proserpinæ semper excubans, servat vacuam Ditis domum.' *Idem.*

Ultrices Deæ] Senec. in Med. vs. 966. 'Discedere a me frater ultrices Deas Manesque ad imos ire securos jube.' Idem in Oct. vs. 914. 'Tartara testor, Erebique Deas, Scelerum ultrices.' Quintilian. Declamat. IV. 'Quorum scelere violatus dies mundum subito mutavit, quos per maria terrasque fugientes furiales faces, et Ultricum Dearum terror agitavit.' Eumenides etiam 'Pœnæ' vocantur. Stat. VIII. Thebiad. 'Sævaque multisonas exercet Pœna cathenas.' Silius lib. II. 'Atque omnes adsunt Pœnæ.' Ad quem versum vide quæ notavit ingeniosissimus Daniel Heinsius. *Idem.*

Lacrimis madent] Senec. in Oct. vs. 681. 'Quod secretum petis Turbata vultu? cur genæ lacrimis madent?' *Idem.*

Non Ixionium caput] Senec. in Herc. Fur. vs. 749. 'Rapitur volucri tortus Ixion rota.' In Herc. Œt. vs. 1068. 'Hæsit non stabilis rota Victo languida turbine.' Pindarus Pyth. Od. 2. *Ἐν πετρόεντι τροχῷ παντὰ κυλινδόμενον.* De Ixione passim etiam alibi Seneca in Thyest. nimirum vs. 8. in Med. vs. 744. in Agam. vs. 15. in Oct. vs. 614. in Herc. Œt. vs. 945. et vs. 1011. Seneca Philosophus Epistola 24. Tibullus lib. I. Eleg. III. ubi videris Scholia M. Anton. Mureti. Virgil. III. et IV. Georg. *Idem.*

Et longa site] Hinc vocatur 'siccus' apud Sen. in Thyest. vs. 136. 'Sicci progenies impia Tantali.' Idem de eod. in Herc. Œt. vs. 1075. 'Tunc primum Phrygius senex Undis stantibus immemor Excussit rabidam sitim, Nec pomis adhibet manus.' In Herc. Fur. vs. 751. 'In amne medio faucibus siccis senex Sectatur undas, abluit mentum latex, Fidemque cum jam sæpe decepto dedit

Perit unda in ore: poma destituunt famem.' Vide præterea Senec. in Thyest. Chor. 1. ubi copiose pœnam depingit Tantali. Item in Hippolyt. vs. 1227. In Medea vs. 745. in Agam. vs. 19. et 769. in Oct. vs. 612. in Herc. Œt. vs. 944. *Idem.*

Site] Pro 'siti,' ut 'mare' pro 'mari,' 'rete' pro 'reti.' Varro Atacinus: 'Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.' Phædrus lib. IV. 'Aliquot venit sæculis rete territus.' Ovid. in Halieut. 'Clausus rete lupus quamvis immanis et acer.' *Idem.*

Vultur dum satur est modis] Senec. in Herc. Fur. vs. 1070. 'Increvit Tityi jecur Dum cantus volucris tenet.' Idem in Thyest. vs. 9. 'Aut pœna Tityi, semper accrescens jecur Visceribus atras pascet effossis aves.' Tityi, cujus impurum spiritum renascens Pœna torquere fingitur, præter Senec. in Herc. Fur. vs. 755. in Herc. Œt. vs. 947. Hippolyt. versu 1228. Agamemnone vs. 18. Octav. 613. meminit Ovid. I. de Ponto, Eleg. II. Lactant. lib. VII. Divin. Institut. cap. 21. De his vero aliisque Inferorum pœnis Lucretius in fine lib. III. Macrobius lib. I. in somnium Scipionis cap. 10. *Idem.*

Tandem, vincimur, arbiter] Senec. in Herc. Fur. vs. 605. 'Tandem mortis, ait, vincimur, arbiter; Evade ad Superos lege tamen data: Tu post terga tui perge viri comes; Tu non ante tuam respice conjugem, Quam clara Deos obtulerit dies, Spartanique aderit janua Tænari.' In Thyest. vs. 14. 'Supplicia functis durus umbrarum arbiter Disponis.' Claudian. de Rapt. Proserp. vs. 55. 'O maxime noctis Arbiter, umbrarumque potens!' *Idem.*

Lex dona coërceat] Lex Orphea, apud Stat. in Epicedio Patris: 'Ipse madens oculis, umbrarum animæque sacerdos Præcinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni Ore, nec Orpheæ quirent avertere leges.' *Id.*

Quis legem det amantibus] Senec. in Herc. Fur. vs. 611. 'Odit verus amor, nec patitur moras, Munus dum properat cernere perdidit.' In Herc. Œt. vs. 1083. 'Consumptas iterum Deæ Supplent Eurydices colos. Sed dum respicit immemor, Nec credens sibi redditam Orpheus Eurydicen sequi, Cantus præmia perdidit: Quæ nata est, iterum perit.' Hoc in fine Carminis monere volui, Boëthium nostrum, licet quædam ex Senecæ Tragœdiis more suo hinc inde sit mutuatus, ut affatim ostendimus: omnino tamen filum Virgilianum in recensenda lepidissima illa fabula fuisse sequutum: si cui libuerit, legat lib. IV. Georg. et me vera commemorasse deprehendet. *Idem.*

Vidit] In amatoriis deliciis primus gradus est videre: nimirum Ovidius, 'Oculi sunt in amore duces.' Theocritus: *'Ως ἴδον, ὡς ἐμάνην.* Quod est Virgilio, 'Ut vidi, ut perii.' Secundus, 'colloqui.' Tertius, 'contrectare:' in quo tamen longe minorem quam in visu voluptatem constituit apud Achil. Tatium, *ἐρωτικῶν* lib. I. amator ille, *Οὐκ οἶδας οἷόν ἐστιν ἐρωμένη καὶ βλεπομένη. μείζονα τῶν ἔργων ἔχει τὴν ἡδονήν. ὀφθαλμοὶ γὰρ ἀλλήλοις ἀντανακλώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῶν σωμάτων τὰ εἴδωλα. ἡ δὲ τοῦ κάλλους ἀποῤῥοὴ, δι' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταῤῥέουσα, ἔχει τινὰ μίξιν ἐν ἀποστάσει· καὶ ὀλίγον ἐστὶ τῆς τῶν σωμάτων μίξεως. κενὴ γάρ ἐστι σωμάτων συμπλοκή· ὀφθαλμὸς γὰρ φιλίας πρόξενος.* 'An nescis majorem in exoptata' virgine 'contemplanda voluptatem esse, quam in contrectanda? Nam dum sese oculi mutuo respectant, imagines corporum, speculorum instar, suscipiunt: pulchritudinis autem simulachra ipsis a corporibus missa, et oculorum ministerio in animam illabentia, nescio quam, sejunctis etiam corporibus ipsis, permistionem sortiuntur, corporum congressu, qui

certe inanis est, longe jucundiorem. Conciliatores enim amoris oculi sunt.' Et revera contrectatio, nisi legitima sit, fere non pudicarum est: quod videre est in præfracta illa Nævii meretrice, his apud Isidorum versibus sic a doctissimo Scaligero emendatioribus factis, suis ad Festum castigationibus, 'Quasi in choro pila Ludens datatim dat se, et communem facit: Alium tenet: alii nutat: alibi manus Est occupata: alii perpellit pedem. Alii anulum dat spectandum a labris. Alium invocat: cum alio cantat: attamen Aliis dat digito literas.' In quibus tamen quia ineptum est legere quemquam pila 'in choro' ludere, sic eos emendare potes ex veteri nostro Isidori codice; 'Quasi in foro ludens pila Digitatim dat sese, et communem facit. Alium tenet, alii annutat; alii manus Est occupata: alii pervellit pedem, Alii dat annulum expetendum a labris: Alium invocat, cum alio cantat, attamen Alii digito dat litteras.' Nec repugno si quis, propius ad metricam rationem, sic secundum restituat, 'Sese digitatim dat, et communem facit.' Eoque fortasse sic locus ille legendus videtur, quod eum in verbo 'datatim' Nonius non adducit. Est quoque vetus Epigramma Græcum, inter nondum edita, quo ex pilæ lusus similitudine, venerius ille ac mutuus amor designatur; Σφαιριστὰν τὸν ἔρωτα τρέφω. σοὶ δ' Ἡλιοδῶρα Βάλλει τὰν ἐν ἐμοὶ παλλομέναν κραδίαν. Ἀλλάγε συμπαίκτην δέξαι πόθον, εἰ δ' ἀπὸ σεῦ με Ῥίψαις, οὐκ οἴσω τὰν ἀπάλαιστον ὕβριν. *Vallin.*

LIBER IV.

Prosa 1. *In tanti patrisfamilias dispositissima domo*] Vid. Lactantium, lib. II. Divin. Instit. c. 10. *Sitzm.*

Sospes in patriam revertaris] Vide B. Augustin. libro nono De Civitate Dei, in fine capitis decimi sexti; et ibi Lud. Vivem. *Idem.*

Metr. 1. *Sunt, &c.*] Hoc Carmen explicabit Cic. de Som. Scip. ejusque Commentator Macrob. lib. I. cap. 17. Adhibe insuper Apuleium lib. de Mundo, Martian. Capell. lib. II. de Nupt. Philolog. *Idem.*

Pennæ volucres mihi] Pennas dat Philosophia: recte: ea enim facultates animæ juvat, eamque τῶν παθῶν violentia ἐπὶ γῆν dejectam, recuperatis alis sustollit ad cœlestia et ad Deum. Plato in Phædro, Anima, inquit, ad inferiora prolapsa, pennarumque confractionem passa, erigitur per contemplationem, scilicet Ἀνακύψασα εἰς τὸ ὄντως ὄν. διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, οἷς πὲρ ὁ θεὸς ὢν, θεῖός ἐστι. τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν ὀρθῶς χρώμενος, τελέους ἀεὶ τελετὰς τελούμενος, τέλεος ὄντως μόνος γίγνεται, 'ad id quod vere est rursus oculorum aciem convertens: quocirca sola philosophi cogitatio recuperat alas: nam in illis, quantum fieri potest, memoria semper obversatur, in quibus, ut divinis nimirum, ille qui versatur, divinus est.' Idemque sibi vult paulo ante cum ait, ei animæ optimas esse alas, ἡ μὲν ἄριστα θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη, 'quæ optime Deum secuta est, et ad ejus similitudinem conformata:' quod totius Philosophiæ finis est; ut supra annotatum. Quis autem sit ascensus iste mentis ad Deum et quomodo fiat, videndus Hierocles

commentario aureo a pag. 255. Hermes vero, Τοῦτο μόνον σωτήριον ἀνθρώπῳ ἐστὶν, ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ. αὕτη εἰς τὸν Ὄλυμπόν ἐστιν ἀνάβασις. ‘ Hæc unica salus homini est, cognitio Dei; hic in Olympum est ascensus.’ *Vallin.*

Velox mens] Mentis seu Animæ humanæ virium facultatumque, eandem penitus descriptionem habet Hermes Poëmandro. Dicas illuc respexisse Boëtium; Μετελθεῖν δὲ αὐτῇ [ψυχῇ] κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν, καὶ οὕτως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσται. οὐχ’ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ’ ὡς ἐκεῖ οὖσα. κέλευσον δὲ αὐτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι, καὶ οὐδὲ πτερῶν δεηθήσεται. ἀλλ’ οὐδὲ αὐτῇ οὐδὲν ἐμπόδιον. οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ, οὐχ’ ὁ αἰθὴρ, οὐχ’ ἡ δίνη, οὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα, πάντα δὲ διατεμοῦσα, ἀναπτήσεται μέχρι τοῦ ἐσχάτου σώματος. εἰ δὲ βουληθείης καὶ αὐτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴ γέ τι ἐκτὸς, τοῦ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεστί σοι. ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις, ‘ Jubeto’ eam ‘ transire ad Oceanum, ita prius quam jusseris ibi erit; inde, ubi nunc est, nequaquam discedens. Jubeto et ipsam in cœlum volare; nullis pennis egebit, nihil ejus obstabit cursui, non solis incendium, non ætheris’ amplitudo, ‘ non vertigo’ cœlorum, ‘ non syderum reliquorum corpora, quin penetrans omnia, ad supernum usque corpus transcendat. Quin etiam si volueris ipsum universum transire, et ea quæ extra mundum sunt (si quid extra est) contemplari, id quoque tibi licebit.’ Intuere ‘ modo quanta sit animæ tuæ potestas, quanta celeritas!’ Ex qua celeritate et agitatione colligebant Veteres animæ immortalitatem: nimirum quemadmodum mentis divinæ, licet immotæ, proprium est omnia agitare: ita certum est animam, licet minime septo suo exeat, ἐπτερωμένην, ut ait in Phædro Socrates, μετεωροπολεῖν καὶ σύμπαντα κόσμον διακοσμεῖν, ‘ alatam, per sublimia versari, et universum mundum disponere.’ Quintilianus lib. I. ‘ Sed non satis perspiciunt, quantum natura humani ingenii valeat, quæ ita est agilis et velox, sic in omnem partem, ut ita dixerim, spectat, ut ne possit quidem aliquid agere tantum unum, in plura vero non eodem die modo, sed eodem temporis momento, vim suam impendat.’ Et ante, ‘ Ac sicut aves ad volatum, equi ad cursum, ad sævitiam feræ gignuntur: ita nobis propria est mentis agitatio atque solertia: unde origo animi cœlestis creditur.’ *Idem.*

Velox mens] Ἀπόφθεγμα est Thaletis apud Diogenem Laërt. libro I. τάχιστον νοῦς· διὰ παντὸς γὰρ τρέχει. Prudent. lib. II. contr. Symmach. ‘ Spirat enim majora animus, seque altius effert Sideribus, transitque vias et nubila fati.’ De celeritate mentis plura notavit C. Rittershusius Commentar. 5. Halieut. Oppiani, prope finem, ad illud: ὥστε νόημα: quibus addi voluit hæc e Chrysostomo homil. 22. in eam ad Hebræos: παντὸς πτεροῦ κουφότερος καὶ ὑψηλότερος ὁ ἡμέτερος νοῦς. ὅταν δὲ καὶ τὴν παρὰ τοῦ πνεύματος λάβῃ χάριν, βαβαὶ, πόσον ἐστὶ ταχὺς, πῶς ὀξὺς, πῶς πάντα περινοστεῖ, πῶς οὐ καταφέρεται (f. legend. κάτω φέρεται) οὐδὲ καταπίπτει πρὸς τὸ ἔδαφος; ταῦτα κατασκευάσωμεν ἡμῖν τὰ πτερά. διὰ τούτων καὶ τὸ πέλαγος διαπτῆναι δυνησόμεθα τοῦ κλύδωνος τοῦ παρόντος βίου. *Sitzm.*

Terras perosa despicit] Statius II. Sylvar. ‘ Terras despicis, et sepulcra rides.’ *Idem.*

Aëris immensi superat globum] Prudent. in Hamartig. ‘ Nam quia naturam tenuem declivia vitæ Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compos, Concretum celeri relegens secat aëra lapsu, Exsuperatque polum fervens scintilla remensum Carcereos exosa situs, quibus hæserat exsul.’ *Idem.*

Transcendit ignis verticem] Cæcilius apud Minut. Felicem: ‘ Sed quatenus indulgentes insano atque inepto labori, ultra humilitatis nostræ terminos

evagamur, et in terram projecti cælum ipsum, et ipsa sidera audaci cupiditate transcendimus,' &c. *Idem.*

Iter gelidi senis] Saturni Planetarum summi. Virgilius: 'Frigida Saturni sese quo stella receptet.' *Bernart.*

Gelidi senis] Saturni. Martian. Capella, libro II. De Nupt. Phil. 'Hunc etiam prætergressus circulum, ac parili interjectione sublimis, Deorum rigidissimum creatorem in algido hærentem, pruinisque nivalibus conspicatur.' Ita in meis legitur membranis. *Sitzm.*

Corusci sideris] Martem intelligit, de quo Apuleius de Mundo: 'Loco tertio Pyroeis; quem multi Herculis, plures Martis stellam vocant.' Et Cassiodor. II. Var. Epist. 36. 'Martis sidus ignea celeritate raptatum, decem et octo mensibus deputata sibi discurrit.' *Idem.*

Ubi jam exhausti fuerit satis] Poëta princeps: 'Cui numquam exhausti satis sit.' *Bernart.*

Dorsaque] Ex mente Platonis ac Platonicorum, qui existimabant Deum seu summum Jovem habitare supra cœli verticem. Imo et ipsius Aristotelis, qui referente Plutarcho in Placit. Philosoph. et D. Cyrillo contra Julian. εἶδος μὲν χωριστὸν ὀνομάζει τὸν Θεὸν, ἐπιβῆναι δὲ διατείνεται τῇ τοῦ παντὸς σφαίρᾳ, 'Deum appellat, formam separatam, et Universi sphæram insidere contendit.' Huc spectant quæ habentur libro ejus de Mundo, ante finem, Τὴν μὲν οὖν ἀνωτάτω καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλαχεν, ὕπατός τε διὰ τοῦτο ὠνόμασται, καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐγκαθιδρυμένος οὐρανοῦ: 'superiorem igitur et primam sedem mundi sortitus, ea de causa ὕπατος, quasi supremus appellatus est: et ut inquit poëta, in summo culmine universi cœli suum habet domicilium collocatum.' Hermes Asclepio, 'Deus supra verticem summi cœli consistens, ubique est, omniaque circumspicit.' Quin et sacri codices id affirmant, Esaiæ cap. LXVI. 'Cœlum sedes mea:' et prophetæ regis psal. CXLVIII. 'Laudate eum cœli cœlorum.' et post, 'Confessio,' seu gloria, 'ejus super cœlum et terram.' Quos cœlos cœlorum B. Augustinus cum Platonicis intellectuales vocat lib. XII. Confess. cap. 9. 'Nimirum enim,' ait, 'cœlum cœli, quod in principio fecisti, creatura est aliqua intellectualis: quamquam nequaquam tibi Trinitati coæterna: particeps tamen æternitatis tuæ.' Et cap. 11. 'O beata, si qua ista est, inhærendo beatitudini tuæ; beata, sempiterno inhabitatore te atque illustratore suo. Nec invenio, quid libentius appellandum existimem cœlum cœli domino, quam domum tuam contemplantem delectationem tuam sine ullo defectu egrediendi in aliud; mentem puram concordissime unam stabilimento pacis sanctorum spirituum, civium civitatis tuæ in cœlestibus, super ista cœlestia.' Ergo, ut ait paulo post idem Aristoteles, hæc opinio ex communi more et mortalium consensu obtinet, τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς Θεῷ, 'superiora esse Deo tradita.' Locus autem ille ὑπερουράνιος, nunc οὐρανὸς, id est, Cœlum, ab etymo nimirum vocis ejusdem οὐρανὸς, inquit idem, quasi sit ὅρος τῶν ἄνω, 'finis supremorum' corporum 'extimus:' nunc autem Ὄλυμπος, hoc est, Deorum sedes, Homero et aliis veteribus dicitur; ut et Virgilio, 'Candidus insuetum miratur limen Olympi, Sub pedibusque videt nubes et sydera Daphnis.' Miratur, inquit, Daphnis, Deus factus, limen Olympi, hoc est, τὸ τοῦ οὐρανοῦ νῶτον, 'cœli dorsum,' sedem scilicet intellectualium substantiarum, Deorum, ac Beatorum; atque hinc sydera, et inferiora mundi elementa sub pedibus suis videt. *Vallin.*

Dorsaque velocis premat ætheris] Il-

lustravit hæc J. Dusa Fil. in Notis ad Tibull. lib. II. Eleg. 1. vs. 88. *Sitzm.*

Compos verendi luminis] Non solum locus ille supercœlestis, supra cœli dorsum situs, lumine plenus creditur, utpote quem Platonici vocant οὐσίαν ὄντως οὖσαν, τῆς ἀληθείας πεδίον καὶ λειμῶνα, 'essentiam vere existentem, Veritatis campum et pratum.' Cujus lumen intellectuale cœlo aliisque ordinibus τὴν τοῦ φωτὸς μετουσίαν ἐνδίδωσι, 'Lucis communionem largitur;' καὶ πᾶν ἀῤῥήτως πληροῖ τῶν ἑνιαίων ἀγαθῶν, 'et rem omnem ineffabili modo replet singularibus bonis.' Sed veteri Theologiæ Deus quoque lumen dicitur: Φῶς καὶ ζωή ἐστιν ὁ Θεὸς, 'Deus est lumen et vita,' inquit Hermes Poëm. cap. 1. non corporeum, sed nimirum, ut ait cap. XIII. φῶς νοητὸν, 'lumen intelligibile.' Et ne cui hoc dubium sit, audienda ipsa veritas, Joann. Epist. 1. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία, 'Et hæc est annuntiatio quam audivimus ab eo, et annuntiamus vobis, Quoniam Deus lux est: et tenebræ in eo non sunt ullæ.' Cujus appellationis rationem hanc reddit Aristoteles, seu quisquis ille est, lib. XI. de divina sapientia secundum Ægyptios cap. 4. 'Primariæ Lucis appellatione primum opificem exprimimus, necessitate quadam coacti: quoniam ejus essentiam, qualis ipsa in se est, explicare non possumus neque attingere.' Unde et D. Paulus I. ad Timoth. capite 6. Deum habitare tantum ait φῶς ἀπρόσιτον, 'lucem inaccessibilem.' *Vallin.*

Compos verendi luminis] Virgil. Eclog. 5. 'Candidus insuetum miratur lumen Olympi, Sub pedibusque videt nubes et sidera Daphnis.' *Lumen* enim ibi legendum, non *Limen*, ut rectissime adminiculante H. Gifanio correxit Canterus lib. IV. cap. 2. de iis, qui nimirum soluti vinculis corporeis in cælum se penetrarunt, unde despiciant 'terrasque tractusque maris.' Illa vero emendatio hoc versu stabilitur. *Sitzm.*

Et volucrem currum stabilis regit] Vide Notas J. Dusæ Fil. ad Tibull. lib. IV. Carm. I. vs. 130. *Idem.*

Volucrem currum] Expressit hunc locum ex Platonis Phædro: Ὁ δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πορεύεται, διακοσμῶν ταῦτα, καὶ ἐπιμελούμενος: 'Jupiter ille Magnus in Cœlo Dux, volucrem currum agens, it, in ordinem digerens ista, et curans.' *Vallin.*

Rerum coruscus arbiter] Ausonius: 'Mundi supremus arbiter.' Senec. in Herc. Fur. vs. 205. 'O magne Olympi rector, et mundi arbiter.' *Sitzm.*

Hæc dices, memini, patria est mihi] Diog. Laërtius lib. I. de Anaxagora: Ὅτε καὶ πρὸς τὸν εἰπόντα, Οὐδέν σοι μέλει τῆς πατρίδος; Εὐφήμει (ἔφη) ἐμοὶ γὰρ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος. Paullinus in Epist. ad Auson. 'Nec mihi nunc patrii est (ut vis) oblivio cœli: Quin summum suspecto Deum, quem qui colit unum, Hic vere memor est cæli.' *Idem.*

Terrarum noctem] 'Nox Mundi,' Prudentius Cathem. Hymn. 2. *Idem.*

Quos miseri torvos populi timent] Sen. in Œdipo, vs. 705. 'Qui sceptra duro sævus imperio regit, Timet timentes: metus in auctorem redit.' *Idem.*

Tyrannos exules] Perstringere hic Boëtius regem Theodoricum videtur, ut et alibi in hoc opere non semel. *Vallin.*

PROSA 2. *Qui oblectari vitio nequeunt*] Rectius Mss. ut et Edit. Norimb. cum Florent. *Qui obluctari* v. n. B. Augustin. libro II. de Civ. Dei cap. 5. 'Nequaquam istos qui flagitiosissimæ consuetudinis vitiis oblectari magis quam obluctari student, sed illum ipsum Scipionem Nasicam habere de hac re judicem vellem.' *Sitzm.*

Qui oblectari vitio nequeunt] Nemo tam mucosis naribus, ut mendum non persentiscat. quanto melius ut ex scriptis reposui? *qui obluctari.* Colum. libro VII. 'Quum in proscindendo, aut duriori solo aut obviæ radici obluctatus, convellit armos.' *Bernart.*

Ordinem retinet servatque Naturam] Socrates et Stoici virtutem ex Natura dicebant esse, quæ prorsus abhorreret a vitiis: quorum in sententiam toto animo abit B. Augustin. lib. II. de Civ. Dei, cap. 17. ita loquendo: 'Vitium contra naturam est, ut non possit, nisi nocere naturæ.' Vide ibidem Ludov. Vivem. Multa etiam in eandem sententiam sunt apud D. Chrysostomum, ex quo hæc mutuatus est disertissimus Vives. Quam scite antem ac sapienter Pindarus Olymp. IX. Τὸ δὲ φυᾷ, κράτιστον ἅπαν. Et Olymp. II. Σοφὸς, ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ. Et Olymp. XIII. Ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος. Inde Q. Curt. lib. X. ita scribit de Alexandro: 'Hercule juste æstimantibus Regem, liquet, bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ vel ætatis.' *Sitzm.*

Veramque illam Platonis esse sententiam liquet; Solos, quod desiderent, facere posse sapientes: improbos vero exercere quidem quod libeat; quod vero desiderent, explere non posse] Ex Gorgia Platonis sumptum, ubi Socrates ad Polum: 'Assero equidem, o Pole, tam rhetores quam tyrannos minimam in civitatibus habere potentiam, quemadmodum paulo ante dicebam: nihil enim (ut ita dixerim) facere ex his quæ volunt, facere tamen quod sibi opinantibus optimum videatur.' Illustrans Philosophi dictum eximie subjicit Boëtius: 'Faciunt enim quælibet, dum per ea quibus delectantur, id bonum quod desiderant, se adepturos putant; sed minime adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.' *Bernart.*

Illam Platonis sententiam] In Gorgia, et Alcibiade primo, ubi probat Plato, Malos potentes non esse. Præstare pati quam inferre injuriam. Bonos et sapientes solos esse felices: malos vero infelices. Injuriam inferentem, miserum: sed miseriorem, si numquam pœnas luat. Hinc enim rationum suarum momenta hausit auctor noster. Censet quoque Aristoteles lib. V. de Moribus, deterius injuria afficere quam affici: quia afficere, μετὰ κακίας καὶ ψεκτὸν ἦν, 'cum vitio sit et vituperandum.' affici vero ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας, 'sine vitio et injustitia.' *Vallin.*

Faciunt enim quælibet, dum per ea] Mss. et Edit. Norimb. *Faciunt enim quæ libet, &c.* In eundem autem sensum Salvianus lib. I. de Gub. Dei: 'Soleant quamvis esse nonnulli, qui turpia atque obscæna sectantes, et si juxta opinionem suam beati sunt, quia adipiscuntur quod volunt, re tamen ipsa beati non sunt, quia quod volunt, nolle debuerant. Religiosi autem hoc cunctis beatiores sunt, quia et habent, quæ volunt, et meliora quam quæ habent, omnino habere non possunt.' *Sitzm.*

METR. 2. *Quos vides, &c.*] Multos incertos certare hanc rem vidimus, sitne privatorum hominum potius expetenda vita, quam tyrannorum. Nam cum dignitates eorum et opes, et imperia intuentur, omnes eos Diis adæquandos esse censent, qui soli rerum potiuntur. Cum vero timores et periculosæ plenum opus aleæ considerant, rursus quovis modo vitam transigere melius esse existimant, quam in hujusmodi calamitatibus vel amisso regno dominari. Idque etiam quovis lumine clarius elucet ex seq. Carmine. *Idem.*

Solii culmine] Senec. in Troad. vs. 886. 'Hic forsitan te casus excelso magis Solio reponet.' In Thyest. vs. 390. 'Stet quicunque volet potens Aulæ culmine lubrico.' *Idem.*

Purpura claros nitente] Senec. in

Thyest. vs. 906. 'Resupinus ipse purpura atque auro incubat.' In Herc. Fur. vs. 646. 'Aurea rumpunt tecta quietem, Vigilesque trahit purpura noctes.' Min. Felix: 'Fascibus et purpuris gloriaris? vanus error hominis et inanis cultus dignitatis, fulgere purpura, mente sordescere.' *Idem.*

Septos tristibus armis] Senec. in Herc. Œt. vs. 604. 'Tu quicunque es qui sceptra tenes, Licet omne tua vulgus in aula Centum pariter limina pulset, Cum tot populis stipatus eas, In tot populis vix una fides.' Min. Felix: 'Rex es? tam times, quam timeris: et quamlibet sis multo comitatu stipatus, ad periculum tamen solus es.' *Idem.*

Ore torvo comminantes] Silius libro II. 'Namque aderat toto ore ferens irasque minasque Hannibal.' *Idem.*

Rabie cordis anhelos] Prudent. Peristeph. Hymn. 2. 'Quid ille fervens ambitu Sitique honoris æstuans Mersisne anhelat febribus Atque igne venarum furit.' *Idem.*

Detrahat si quis superbis] Senec. in Agam. vs. 881. 'Detrahere cultus uxor hostiles jubet.' Tertullian. De Virginib. velandis: 'O sacrilegæ manus! quæ Deo dicatum habitum detrahere potuerunt.' *Idem.*

Tegmina] Senec. in Troad. versu 270. 'Ego esse quicquam sceptra, nisi vano putem Fulgore tectum nomen?' *Idem.*

Jam videbit intus arctas] Senec. in Herc. Œt. vs. 648. 'O si pateant pectora ditum, Quantos intus sublimis agat Fortuna metus.' *Idem.*

Videbit intus arctas] Totum carmen deductum ex insigni loco illo Platonis x. de rep. quem sic cum laude designat Tacitus Annalium VI. 'Adeo facinora atque flagitia sua ipse quoque in supplicium verterat. Neque frustra præstantissimus sapiens affirmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus et ictus; quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceretur: quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur.' Sic enim legendum videtur, non *ipsi verterant*, cum de solo Tiberio loquatur: neque *sapientiæ firmare*. Vallin.

Hinc enim libido] Senec. in Hippol. vs. 539. 'Succensas agit Libido mentes.' Prudent. Peristeph. Hymno 2. 'Istum libido fœtida Per scorta tractum publica Luto et cloacis inquinat, Dum spurca mendicat stupra.' *Sitzm.*

Hinc flagellat ira mentem] Talem describit Silius Hasdrubalem, libro I. Sciendum porro Boëthium hic non dicere de omni ira, sed de immodica. Nam neque Deus Opt. Max. omnino iræ vacuus, ut docet Lactant. De Ira Dei, cap. ult. Vide quoque Agell. lib. I. cap. ult. Ang. Politian. in Dissertatione: An ira in pueris reprobanda? Item Libellum eruditissimum Wolfgangi Heideri, De Ira cohibenda. *Idem.*

Fluctus turbida tollens] Lucret. lib. VI. 'Magnos irarum volvere fluctus.' Lactantius de Ira Dei, cap. 5. docet, quod 'ira, cum in animum cujusquam incidit, velut sæva tempestas tantos excitet fluctus, ut statum mentis immutet, ardescant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet nunc suffusus rubor, nunc pallor albescens.' Cui plane gemina est, ista hominis irati hypotyposis apud Johannem Chrysostomum Orat. 6. contra Judæos, et homil. 3. in Johannem. Utraque digna est adscribi. Utramque indicio debeo atque amori fidissimi præceptoris Cunradi Rittershusii, cui et majoribus sum beneficiis obstrictus. καὶ ὀργῇ κατεχόμενος, μεθύει πάλιν. οὕτω γοῦν αὐτοῦ καὶ ἡ ὄψις οἰδεῖ, καὶ ἡ φωνὴ τραχύνεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται ὕφαιμοι, καὶ ὁ νοῦς σκοτοῦται καὶ ἡ διάνοια καταποντίζεται, καὶ ἡ γλῶσσα τρέμει, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ παρα-

φέρονται, καὶ αἱ ἀκοαὶ ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων ἀκούουσιν, ἀκράτου παντὸς χαλεπώτερον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ πληθούσης τὴν μήνιγγα, καὶ χειμῶνα ἐργαζομένης, καὶ ζάλην ποιούσης ἀπαραμύθητον. Idem altero loco: βούλει μαθεῖν, πόσον τὸ ὀργίζεσθαι κακόν; παράστηθι μαχομένοις ἐν ἀγορᾷ ἑτέροις. ἐν γὰρ σαυτῷ τὴν ἀσχημοσύνην οὐ δυνήσῃ ῥᾳδίως ἰδεῖν, ἐσκοτωμένῳ καὶ μεθύοντι τῷ λογισμῷ· ἀλλ' ὅταν καθαρεύσῃς τοῦ πάθους, τότε ἐν ἄλλοις θεώρει τὰ σὰ, τῆς κρίσεώς σοι μὴ διεφθαρμένης. ὄψει γὰρ τοὺς θυμουμένους, καθάπερ μαινομένους, εἰς τὸ μέσον ἀσχημονοῦντας. ὅταν γὰρ περὶ τὸ στῆθος ὁ θυμὸς ζέσας διαναστῆται καὶ ἀγριαίνῃ, πῦρ πνέει τὸ στόμα, πῦρ ἀφιᾶσιν οἱ ὀφθαλμοί· οἰδεῖ πάντοθεν ἡ ὄψις· ἀτάκτως αἱ χεῖρες ἐκτείνονται· καταγελάστως πηδῶσιν οἱ πόδες καὶ ἐνάλλονται τοῖς κατέχουσι· καὶ μαινομένων οὐδὲν διεστήκασι, πρὸς ταῦτα πάντα ἀναισθητοῦντες. ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀγρίων ὄνων, λακτίζοντες δάκνοντες. ὄντως ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων. Nec dubitat idem sanctiss. Orator alibi dicere, Si homo iratus ipse posset deformitatem suam, quam ira ei conciliat, intueri, nulla alia dehortatione ipsi opus fore, sed ultro eam detestaturum, et animum ab ipsa integrum atque tranquillum conservaturum. *Idem.*

Mæror aut captos fatigat] Senec. in Hippol. vs. 490. De Laudibus vitæ Rusticæ: 'Non illum avaræ mentis inflamat furor, Non aura populi, et vulgus infidum bonis, Non pestilens invidia, non fragilis favor. Non ille regno servit, aut regno imminens Vanos honores sequitur, aut fluxas opes, Spei metusque liber: haud illum niger, Edaxque livor dente degeneri petit. Nec scelera populos inter atque urbes sita Novit; nec omnes conscius strepitus pavet. Haud verba fingit.' *Idem.*

Aut spes lubrica torquet] Martian. Capella, lib. I. de Nupt. Philolog. 'Cura facit dubium vel spes incerta fatigat.' *Sitzm.*

Dominis pressus iniquis] Herodianus libro primo de Commodo: ἐδεδούλωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε, καὶ μεθ' ἡμέραν, ἐπάλληλοι καὶ ἀκόλαστοι σώματος ἡδοναί. Vide etiam Julianum Imperatorem in Cæsaribus, ubi Silenus ait, Alexandrum Magnum sæpe a dominis iniquis suppressum fuisse, ab ira nimirum, aut ægritudine, aut alia mentis perturbatione; quod tradit etiam Quintus Curtius passim, unde fortis appellari revera vix poterit. Nam ut ait Pub. Syrus: 'Fortior est qui cupiditates suas, quam qui hostes subjicit.' *Idem.*

PROSA 3. *Rerum enim quæ geruntur*] Arnobius lib. VII. Advers. Gentes: 'Quicquid geritur, debet habere caussam sui, neque esse ab omni ratione ita sejunctum, ut in operibus feratur cassis, et in vacuis ludat inanitatis erroribus.' Saluberrime itaque præcipiebat Pythagoras, μηδ' ἀπροβούλευτον μηδ' ἀνυπεύθυνον μηδὲν ποιεῖν, ἀλλὰ πρωῒ μὲν προχειρίζεσθαι, τί πρακτέον, εἰς δὲ τὴν νύκτα ἀναλογίζεσθαι, τί διῳκήκασιν, ἅμα τῷ σκοπεῖσθαι καὶ τὴν μνήμην γυμναζομένους, ut est apud Jamblichum in ejus vita, cap. 35. Et consimilia his habet Malchus in vita ejusdem Pythagoræ, quæ Manusc. extat apud Rittershusium. Unde ipso non invito hæc in antecessum editionis ipsius profero: Δύο τε μάλιστα καιροὺς παρηγγύα ἐν φροντίδι θέσθαι· τὸν μὲν, ὅτε εἰς ὕπνον τρέποιτο· τὸν δ' ὅτε ἐξ ὕπνου διανίστατο. ἐπισκοπεῖν γὰρ προσήκει ἐν ἑκατέρῳ τούτοιν τά τε ἤδη πεπραγμένα, καὶ τὰ μέλλοντα· τῶν μὲν γενομένων εὐθύνας παρ' ἑαυτοῦ ἕκαστον λαμβάνοντα. τῶν δὲ μελλόντων πρόνοιαν ποιούμενον. πρὸ μὲν οὖν τοῦ ὕπνου ταῦτα ἑαυτῷ τὰ ἔπη ἐπᾴδειν ἕκαστον· Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι, Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν· Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη. πρὸ δὲ τῆς ἐξαναστάσεως, ἐκεῖνα· Πρῶτα μὲν ἐξ ὕπνοιο μελίφρονος ἐξυπανιστὰς, Εὖ μάλα ποιπνεύειν, ὅσ' ἐν ἤματι ἔργα τελέσσεις. τοιαῦτα παρῄνει. (δηλονότι ὁ Πυθαγόρας.) *Idem.*

Uti currenti in stadio] Cassiodor. libro octavo Variarum: 'Certantes in stadio numerosior corona glorificat: Olympicos currus frequens palma nobilitat: sic vel in levioribus rebus gloriosior efficitur, cui frequenter præmia referuntur.' *Sitzm.*

Cum ipsum bonum beatitudo sit] Salvian. de quibusdam Græcis, Sapientiæ sectatoribus, libro primo de Gubernatione Dei: 'Tantam' inquit 'Virtutis vim esse voluerunt, ut non possit esse unquam vir bonus non beatus.' *Idem.*

Sicut probis probitas ipsa fit præmium, ita improbis nequitia ipsa supplicium] Gemina sententia apud Ambrosium Offic. lib. I. 'Ergo impius ipse sibi pœna est, justus autem ipse sibi gratia. Ut utrique aut bonorum, aut malorum operum merces ex seipso solvitur.' *Bernart.*

Evenit igitur, ut quem transformatum] Homines pro qualitatibus morum et ingeniorum et adfectuum bestiis adæquantur. Vide Prolegom. in Oppian. Conrad. Rittersh. et Notas Nicolai Rigaltii ad Proœm. Fab. Phædri, libro primo. *Sitzm.*

Ferox atque inquietus linguam litigiis exerces? cani comparabilis] Non improba hæc, sed an sincera? negant Mss. qui suggerunt: *atque inquies linguam litigiis exercet? cani comparabis.* Plinius: 'Ni animus inquies pasceretur opere.' Sallustius: 'Humanum genus inquies atque indomitum.' *Bernart.*

Ferox atque inquietus] Mss. et edit. Norimb. cum Florent. *Ferox atque inquies:* quæ lectio non repudianda. Tacitus I. Annal. 'Haud minus inquies Germanus spe, cupidine, et diversis ducum sententiis agebat.' *Sitzm.*

Linguam litigiis exercet] Rabulas litigiosos denotat, qui miseros reos empta accusabant vel defendebant lingua, de quibus post Ammian. Marcell. l. XXX. J. Cujacius IV. Observat. ult. Andreas Tiraquellus De Nobilitate, cap. 29. J. Dusa filius in suo ad Petron. Spicileg. Fr. Juretus ad Symmach. lib. III. H. Grotius in Notis ad Martian. Capell. J. Lipsius lib. II. Elect. cap. 3. Huc refer verba Sen. ex Herc. Fur. vs. 172. et seqq. Item Aristophanis, ex Equit. Act. 5. Scen. 2. Et Columellæ Præfat. lib. I. *Idem.*

Formidat] Apposite utitur hoc verbo. Lineam venatoriam variis pennis consertam, Venatores proprio vocabulo Græce μήρινθον, Latine 'formidinem' ab ipso effectu appellabant, cujus crebra auctoribus mentio. Venuste autem noster: 'Pavidus ac fugax non metuenda formidat.' lineas enim pinnasque illas esse κενὸν φόβον quis ignorat? Vide C. Rittersh. Commentat. in Oppian. libro quarto Cyneget. vs. 387. et eruditiss. viri Isaaci Casauboni in L. Apuleii Apolog. Castigat. quæque ab his allata repetit Fr. Juret. in Miscell. ad Symmach. lib. I. Epist. 47. *Idem.*

Cervis similis habeatur] Notissimum nihil cervis vivere timidius. Quod vero D. Rittersh. in Comment. ad Oppian. lib. II. Cyneg. vs. 182. ex Aristot. Virgilioque monet hoc verum esse de cervis extra quam si libidine stimulentur, testatur etiam Seneca in Hippolyto, his versibus: 'Si conjugio timuere suo Poscunt timidi prœlia cervi.' *Idem.*

Fœdis immundisque libidinibus immergitur] Salvian. lib. VII. De Gub. Dei: 'Quis potentum ac divitum non in luto libidinis vixit? quis non se barathro sordidissimæ colluvionis immersit?' *Idem.*

Suis voluptate detinetur] Salvian. lib. IV. de Gub. Dei: 'Nunquid multarum uxorum labe polluitur: ut canum vel suum more tantas putet conjuges suas esse, quantas potuerit libidine subjugare?' ubi fortean legend. *subigitare.* Idem.

Vertatur in belluam] Ex Pythagoræorum et Platonicorum doctrina, ea demum vita hominis perfecta est, si mens ejus virtutibus exculta ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Θεὸν 'ad Deum convertatur,' contra vero miserrima, si μένει ἀεὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγνοίᾳ, 'semper in Dei ignoratione hæreat.' Priori enim vivendi ratione, ad Dei, posteriori, ad brutorum similitudinem accedit. Unde conveniens est ut sit homo, ἢ Θεὸς ἢ θηρίον, 'aut Deus aut bellua.' Ἐπειδὰν ψυχῆς θηριώδεις κρατήσωσιν ἐπιθυμίαι, φυλάττουσαι τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιφάνειαν τῇ τῶν ἔργων ὑπηρεσίᾳ, ἀπέφηναν τὸν χρώμενον, ἐξ ἀνθρώπου θηρίον: 'Simulac enim,' inquit Maximus Tyrius serm. XXXIV. 'belluinæ imperant animo libidines, formam quidem' figuramque 'humanam integram relinquunt, sui vero obsequio, eum qui utitur hominem in belluam convertunt.' Et mox, ἄφελε τῆς γαστρὸς ἐπιθυμίαν, καὶ ἀφεῖλες τοῦ ἀνθρώπου τὸ θηρίον. ἄφελε τὴν αἰδοίων ἐπιθυμίαν, καὶ διέκοψας τὸ θηρίον: 'Aufer ventris libidinem, belluam ab homine sustuleris: aufer pudendorum, amputaveris belluam.' *Vallin.*

METR. 3. *Vela Neritii*] Cum hoc Carm. confer Ovid. Metam. XIV. *Sitzm.*

Vela Neritii ducis] Ulyssis: a Nerito monte Ithacæ. Consule Plinium l. IV. cap. XII. *Bernart.*

Neritii Ducis] Ulyssis. Vib. Sequester de Montibus: 'Nerithos, Ithacæ: a quo et portus.' *Sitzm.*

Insulæ, Pulcra qua residens Dea] Deos, Deas, hominesque illustriores 'Pulcri' epitheto insigniri, docet P. Merula in Comment. ad lib. I. Annal. Ennii, pag. 178. et pag. 204. *Idem.*

Solis edita semine] Circe de se ipsa apud Ovid. XIV. Met. 'En ego cum Dea sim, nitidi cum filia Solis, Carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim, Ut tua sim voveo.' *Idem.*

Tacta carmine pocula] Virg. VIII. Eclog. 'Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.' Et pene iisdem verbis Petron. Arbiter in Sat. 'Phœbeia Circe Carminibus magicis socios mutavit Ulyssis.' Salvian. lib. v. de Gub. Dei: 'Nam suscipiuntur advenæ, fiunt præjudicio habitationis indigenæ exemplo quodam illius maleficæ potentis, quæ transferre homines in bestias dicebatur: ita et isti omnes, qui intra fundos divitum recipiuntur, quasi Circei poculi transfiguratione mutantur. Nam quos suscipiunt ut extraneos et alienos, incipiunt habere quasi proprios: quos esse constat ingenuos, vertunt in servos.' Symmach. lib. I. Epist. 41. 'Suada Circes pocula.' Vide quæ ibi notat Fr. Juret. Meminit et Circes Laërt. lib. II. in Xenocr. B. August. lib. XVIII. de civit. Dei, cap. 17. et 18. aliique. Elegantem Mythologiam Circeam habes in Epigrammate Palladæ, quod extat in Antholog. lib. I. tit. εἰς πόρνας· Τὴν Κίρκην οὔ φημι, καθὼς εἴρηκεν Ὅμηρος, Ἀντ' ἀνδρῶν ποιεῖν ἢ σύας ἠὲ λύκους Τοὺς αὐτῇ προσιόντας· ἑταίρα δ' οὖσα πανοῦργος, Τοὺς δελεασθέντας πτωχοτάτους ἐποίει. Τῶν δ' ἀνθρωπείων ἀποσυλήσασα λογισμῶν, Εἶτ' ἀπὸ τῶν ἰδίων μηδὲν ἔχοντας ἔτι Ἔτρεφεν, ἔνδον ἔχουσα δίκην ζώων ἀλογίστων· Ἔμφρων δ' ὢν Ὀδυσεὺς, τὴν νεότητα φυγὼν, Οὐχ Ἑρμοῦ φύσεως, δ' ἰδίας ἔμφρονα λογισμὸν Εἶχε γοητείας φάρμακον ἀντίπαλον. Quod sic Latine convertit doctissimus et opt. vir Matthias Bergius: 'Quando homines Circen sue ait mutasse lupove, Hoc unum, nisi ego fallor, Homerus agit, Ut doceat blandæ mores meretricis et artem, Re primum ac numis quæ spoliare solet: Hinc mentem excantare simul: Tum deinde carentes His, lutulentorum pascere more suum. Quam prudens Ithacus, tum mentis robore septus, Tum vicit fati pro ratione sui. Scilicet huic domita est recta ratione libido: Hoc est moly, una hac tutus abivit ope.' *Idem.*

Herbipotens manus] Glaucus ad Cir-

cen lib. XIV. Met. Ovid. 'At tu sive aliquod regnum est in carmine, carmen Ore move sacro: sive expugnantior herba est, Utere tentatis operosæ viribus herbæ.' *Idem.*

Hunc apri facies] Apri descriptionem illustrem habes apud Apuleium lib. VIII. de Aur. As. Ovid. VIII. Metam. *Idem.*

Marmaricus leo] Sen. in Agam. vs. 738. 'Victor ferarum colla vexatus jacet, Ignobili sub dente Marmaricus leo.' *Idem.*

Tigris ut Indica] Senec. in Hipp. vs. 344. 'Tunc virgatas India tigres decolor horret.' *Idem.*

Numen Arcadis alitis] Mercurii: nimirum ut ex Homeri 'Οδυσσ. K. refert Ovidius Metamorph. l. XIV. 'Pacifer huic dederat florem Cyllenius album, Moly vocant Superi: nigra radice tenetur. Tutus eo, monitisque simul cœlestibus, intrat Ille domum Circes.' *Vallin.*

Vigor Arce conditus abdita] Stat. II. Sylvar. 'Tu celsa mentis ab arce Despicis errantes, humanaque gaudia rides.' Manilius de hominis figura erecta: 'Stetit unus in arcem Erectus capitis.' Sic Q. Serenus de medicina: 'Principio celsa de corporis arce loquamur.' Alcimus Avitus de Orig. Mundi: 'Dehinc arcem capitis sublimi in vertice signat.' Lactant. de Opif. Dei, cap. 8. 'Hominis prope divina mens, quia non tantum animantum, quæ sunt in terra, sed etiam sui corporis est sortita dominatum, in summo capite collocata, tanquam in arce sublimis speculatur omnia et contuetur.' Vid. eund. lib. eod. 16. Et B. Augustin. lib. XIV. De Civ. Dei c. 19. *Sitzm.*

PROSA 4. *Si miserum est voluisse prava, potuisse miserius est*] Imo, si Æliano lib. XIV. cap. 28. Var. Hist. credimus, οὐ μόνον ὁ ἀδικήσας κακὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐννοήσας ἀδικῆσαι. *Idem.*

In tam brevibus vitæ metis] Præclare Quintil. Declam. 4. 'Si cuncta gaudia nostra, si voluptates, et quæcunque ex hac universitate Mundi vel sollicitant aspectu, vel blandiuntur usu, diligenter excutias, tota vita hominis unus est dies.' *Idem.*

Nam si nequitia miseros facit] Salv. l. I. De Gub. Dei: 'Quicunque mali sunt, successione rerum deteriores fiunt, gaudentes sibi nequitiæ studium bene cedere.' 'Successionem' dixit, quem usitatius 'successum.' Ita Cassiodor. lib. I. Var. 4. 'Ad apicem fascium repentinis successionibus evolavit.' ut quidem habetur in meis membranis, et observatum est olim a Fornerio in Notis ad l. d. *Idem.*

Feliciores esse improbos supplicia luentes, quam si eos nulla justitiæ pœna coërceat] 'Quippe,' ait eleganter in Gorgia Plato, 'cum punitio moderetur, justioresque efficiat, tamquam medicina quædam improbitatis.' *Bernart.*

Pœnali acerbitate, purgatoria clementia] Malos hic agnoscit non Christianus modo sed et Catholicus Boëtius, alios quidem æternis pœnis damnari: 'Cremabit addictos ardens semper gehenna,' ait Cyprianus contra Demetr. 'et vivacibus flammis vorax pœna: nec erit unde habere tormenta vel requiem possint aliquando vel finem: servantur cum corporibus suis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem.' Alios vero, ut inquit idem Epist. LII. 'pro peccatis longo dolore cruciatuum emundari et purgari diu igne.' Peccata, censet Tertullianus lib. de Pudicit. 'nemini dubium est, alia castigationem mereri, alia damnationem. Omne delictum aut venia expungit, aut pœna: venia, ex castigatione; pœna, ex damnatione.' Nec audiri placet istum, qui suis ad hunc locum Notis, Pythagoricas hic Platonicasve animarum purgationes somniat. *Vallin.*

Alia purgatoria clementia] Macrob. in fin. lib. II. Som. Scip. 'Quem locum Er ille Platonicus copiosius exe-

quutus est, sæcula infinita dinumerans, quibus nocentum animæ in easdem pœnas sæpe revolutæ sero de Tartaris emergere permittuntur, et ad naturæ suæ principia, quod est cælum, tandem impetrata purgatione remeare.' Silius Ital. lib. XIII. decem apud Inferos portas esse fingit, quarum per ultimam animæ in cælum redeant. 'Extrema hinc auro fulgens' inquit 'jam lucis honorem Sentit, et admoto splendet ceu sidere Lunæ. Hac animæ cælum repetunt, ac mille peractis Oblitæ Ditem redeunt in corpora lustris.' Idem lib. XV. ait: 'Sed fœdere certo Degeneres tenebris animas damnavit Avernis. At queis ætherei servatus seminis ortus, Cæli porta patet.' Vide et B. Augustin. lib. X. de Civ. Dei cap. 9. 10. 23. 24. 26. 27. 28. 32. in quibus prolixe refellit Porphyrii de Animæ purgatione deliria. Item Diog. Laërtium lib. III. Virgil. VI. Æneid. *Sitzm.*

Melioribus animum si conformaveris] Hominem ideo Deus liberum condidit, ἑκουσίοις καὶ προαιρετικοῖς χρησάμενον ταῖς ἐνεργείαις πρὸς τὴν δὲ τὴν χρείαν, ἵνα ἐπιστάμενος ἀγαθά τε αὖ καὶ κακὰ, καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν λαμβάνων ἔννοιαν, καὶ δικαίοις καὶ ἀδίκοις, καὶ ὅλως τοῖς ἀπ' ἀρετῆς καὶ κακίας καθαρῶς ἐπιβάλλων, αἱρέσει μὲν τῶν ἀμεινόνων, φυγῇ δὲ τῶν ἐναντίων χρῆται, 'ut relictus voluntati propriæ quicquid placeret, ageret: idque hanc ob causam, ut sciens quid bonum sit, quid malum: et quid intersit inter honesta turpiaque reputans, quid item inter æqua et iniqua, et in universum virtutem inter et vitium, eligeret meliora, deteriora fugeret.' Non igitur ignorat, quoniam omnes homines, inquit Hierocles, jubet æterna lex, seu νομοθέτης νοῦς, 'mens legislatrix,' πρὸς τὸ βέλτιον μεθιστάναι τὴν γνώμην, 'ad id, quod melius est, mentem convertere.' Istud autem βέλτιον, leges sunt Dei seu naturæ, quarum quasdam postquam recensuit, idem Hierocles paulo post inquit, Ταῦτα ὁ νομοθέτης νοῦς διαθεσμοθετεῖ ταῖς ψυχαῖς. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος αὐτὰ λογισμὸς, δικαστὴς ἄγρυπνος ἑαυτοῦ γίνεται. Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; καὶ ἐν τάξει τὴν μνήμην ἀναλαμβάνων ἀρετῆς εἵνεκα, εἶτα εὑρὼν ἑαυτὸν συμφώνως τοῖς προκειμένοις ὅροις διημερεύσαντα, τῆς θείας εὐφροσύνης τοῖς καρποῖς ἀναδεῖ. παρὰ μέλος δέ τι πράξαντα φωράσας, ὥσπερ τισὶ φαρμάκοις ταῖς ἐκ τῆς μετανοίας νουθετήσεσιν ἐπιστύφει. 'Ista sunt, quæ mens legislatrix in animis hominum sancit: quæ cum ratio admisit, judex ipsa sui vigilantissimus efficitur; eaque ordine virtutis nomine memoria repetens, qua sit prætergressa, quidve fecerit, disquirit. Postea si seipsam agnoscat juxta superiores regulas diem exegisse, divinæ lætitiæ fructibus coronatur. Sin autem præter rationem factum deprehendat aliquid; monitis se post pœnitudinem, tanquam pharmacis, reprimit.' Itemque post, καὶ δικαστὴν ἐπέστησε τὸν δικαιότατον ἅμα, καὶ οἰκειότατον, τὸ συνειδὸς αὐτὸ, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον. καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ, ὃν πάντων μάλιστα αἰδεῖσθαι προεπαιδεύθημεν. 'Judicem vero adhibuit æquissimum simul atque commodissimum, Conscientiam nimirum, rectamque Rationem, atque etiam Seipsum, cujus omnium maxime pudere quemque voluit.' Unde recte Epictetus apud Arrianum lib. I. cap. 29. Τοῦτον νόμον ὁ Θεὸς τέθεικε, καὶ φησίν· εἴ τι ἀγαθὸν τέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λαβὲ, 'Hanc legem Deus tulit, et ait, Si quid boni expetis, a te ipso pete.' Monenti igitur Labieno Ammona consuleret quam sancte Cato apud Lucanum respondet. 'Hæremus cuncti Superis, temploque tacente Nil agimus nisi sponte Dei: non vocibus ullis Numen eget, dixitque semel nascentibus auctor Quicquid scire licet: steriles nec legit arenas Ut caneret paucis, mersitque hoc pulvere verum: Estque Dei sedes

ubi terra, et Pontus, et aër, Et cœlum, et Virtus.' Adeo consulere τὰ βελτίονα, hoc est, virtutem, rectam rationem seu seipsum, consulere Deum est: a quo mentem et veras opiniones accepimus. Ad præstantiora igitur consequenda, assidua opus est πρὸς τὸν θεῖον νόμον ἐπιστροφή, 'ad Dei legem conversione:' huic immoremur; affectum dabit Deus, totius virtutis hinc origo: quippe effatum divinum est, Satyrico proferente, 'Semita certe Tranquillæ per Virtutem patet unica vitæ.' *Vallin.*

Melioribus animum si conformaveris] Ms. Rittersh. et edit. Flor. *Melioribus animum si confirmaveris.* Sic 'Firmare animum constantibus exemplis' est apud Tacit. XVI. Annal. Cæsar lib. I. de bello Gallico: 'His rebus cognitis, Gallorum animos confirmavit.' *Sitzm.*

Extra ne quæsieris ultorem] Bene Juv. Sat. XIII. 'Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi Displicet auctori: prima est hæc ultio, quod se Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis Gratia fallaci prætoris vicerit urna.' *Idem.*

Ipsum etiam se habuisse oblivisceretur intuitum] Lucret. lib. VI. in descriptione pestilentiæ Atheniens. 'Quosdam cœpere oblivia rerum Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi.' *Idem.*

Miserior igitur tibi injuriæ illator] Phocion Atheniensium ingratitudinem reprehendens, sapientissime dixit: βούλομαι μαλλόν τι ὑφ' ὑμῶν παθεῖν κακὸν αὐτὸς, ἢ αὐτός τι ὑμᾶς κακῶς δρᾶσαι. Est autem dogma Platonicum, quod et cum sacris litteris convenit, et a SS. Patribus passim inculcatur, 'Miseriorem esse eum qui injuriam inferat, quam cui inferatur.' Immo plus dicit Chrysostomus, 'Neminem lædi, nisi a se ipso.' *Idem.*

Miserationem judicum excitare conantur] Cassiodorus II. Var. 40. 'Inventa est quoque ad permovendos animos oratorum fortis ac suavis oratio: utque criminosis irascantur judices, misereantur errantibus: et quicquid potest eloquens efficere, ad hujus disciplinæ non est dubium pertinere gloriam.' *Idem.*

Non insequendi, sed miserandi] Contra Aristophanes in Equitibus Act. 4. Scen. 1. Λοιδορῆσαι τοὺς πονηροὺς, οὐδέν ἐστ' ἐπίφθονον. Quanto vero rectius D. Augustin. qui lib. XIV. de civit. Dei, cap. 6. inquit: 'Homo, qui secundum Deum, non secundum hominem vivit, oportet, ut sit amator boni: unde fit consequens, ut malum oderit. Et quoniam nemo natura, sed quisquis malus est, vitio malus est: perfectum odium debebit malis, qui secundum Deum vivit, ut nec propter vitium oderit hominem, nec amet vitium propter hominem, sed oderit vitium, amet hominem.' Similia non uno loco habet sanctiss. Orator Chrysostomus in suis Homiliis. Plinius etiam Secundus præter alia ita commendat Euphratem Philosophum: 'Insectatur vitia, non homines. Nec castigat errantes, sed emendat.' Idem tamen alibi laudat Thraseam, crebro dicere solitum: 'Qui vitia odit, homines odit:' tanquam impossibile sit hominibus carere crimine. Vid. Epist. 22. lib. VIII. His addideris versus Martialis lib. X. Ep. 33. 'Hunc servare modum nostri novere libelli, Parcere personis, dicere de vitiis.' *Idem.*

METR. 4. *Quid tantos juvat excitare motus*] Senec. in Herc. Fur. vs. 867. 'Quid juvat durum properare fatum? Omnis hæc magnis vaga turba terris Ibit ad manes.' Et vs. 183. eod. 'At gens hominum fertur rapidis Obvia fatis incerta sui.' *Idem.*

Fatum sollicitare] 'Sollicitare Deos,' Senec. in Medea, vs. 271. 'Sollicitare manes,' idem in Oct. vs. 267. *Idem.*

Si mortem petitis] Tibull. libro I. Eleg. 10. vs. 34. 'Quis furor est atram bellis arcessere mortem? Imminet,

et tacito clam venit illa pede.' Huc commode referes aureolam Epicharmi sententiam quæ est apud Ælian. lib. II. Var. histor. cap. 34. *Idem.*

Quos serpens, leo, &c.] Lege sodes illa, quæ ex Juvenale annotabimus, et adhibita judicii trutina perpende, quam ingeniose noster Boëtius verba pluscnlis versibus inserta in unum alterumque redegerit: 'Sed jam serpentum major concordia: parcit Cognatis maculis similis fera: quando leoni Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam Expiravit aper majoris dentibus apri? Indica tigris agit rabida cum tigride pacem Perpetuam: sævis inter se convenit ursis. Ast homini ferrum lethale incude nefanda Produxisse parum est, cum rastra et sarcula tantum Adsueti coquere, et marris ac vomere lassi Nescierint primi gladios extendere fabri.' *Idem.*

Aper] Præter aliorum morem primam in hac dictione producit Senec. in Hippolyto vs. 345. 'Tunc vulnificos acuit dentes Aper, et toto est spumeus ore.' *Idem.*

Fera bella movent] Senec. in Oct. vs. 795. 'Quid fera frustra bella movetis?' *Idem.*

Alternisque volunt perire telis] Senec. in Thyest. vs. 338. 'Quis vos exagitat furor Alternis dare sanguinem Et sceptrum scelere aggredi?' *Idem.*

Sævitiæ ratio] Quintil. Declam. 7. 'Convenit judices, quod ipse dives hoc fecit, et quod ego vidi: Ratio sævitiæ est, ut aliquis coram me occidatur, propter quem occiditur.' *Idem.*

PROSA 5. *Carcer, lex, ceteraque legalium tormenta pœnarum*] Atqui Jurisconsulti carcerem non pœnam, sed duntaxat 'custodiam' esse confirmant. Potest autem optime noster excusari, cum et alii carcerem pœnam esse statuerint. Lucret. lib. III. 'Sed metus in vita pœnarum pro malefactis Est insignibus insignis, scelerisque luela, Carcer, et horribilis de saxo jactus deorsum, Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ.' *Idem.*

Cur hæc versa vice mutentur] Tacitus lib. VI. Annal. 'Mihi in incerto judicium est, fatone res mortalium et necessitate immutabili, an forte volvantur: quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum æmulantur, diversos reperies: ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique homines Diis curæ. Ideo creberrima et tristia in bonos, læta apud deteriores esse. Contra alii, fatum quidem congruere rebus putant, sed non e vagis stellis, verum apud principia, et nexus naturalium caussarum: ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt: quam ubi elegeris certum imminentium ordinem, neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari adversis videantur, beatos; ac plerosque, quanquam magnas per opes, miserrimos: si illi gravem fortunam constanter tolerent, hi prospera inconsulte utantur.' Vid. etiam Salvian. in pr. lib. I. II. et III. De Gub. Dei, B. Augustin. lib. II. De civ. Dei, cap. 2. *Idem.*

Scelerumque supplicia bonos premant] Sup. lib. I. Met. V. 'Premit insontes Debita sceleri noxia pœna.' *Idem.*

Si misceri omnia fortuitis casibus crederem] Ms. Rittersh. *Si misceri o. f. c. viderem.* Cassiodor. XII. Var. 25. 'Nihil sine caussa geritur, nec mundus fortuitis casibus implicatur: sed quicquid venire videmus ad terminum, divinum constat esse consilium.' *Idem.*

METR. 5. *Si quis Arcturi*] Prudent. Cathem. Hymn. 12. 'Arctoa quamvis sidera In se retortis motibus Obire nolint, attamen Plerumque sub nimbis latent. Hoc sidus æternum manet, Hæc stella nunquam mergitur.' *Idem.*

Cur legat tardus plaustra Bootes] Quid si pro *legat* reponamus *regat?* Senec. in Octav. vs. 68. 'Qua plaustra tardus noctis æterna vice Regit Bootes, frigido Arctoo rigens.' De Boote Seneca in Med. vs. 115. in Thyest. vs. 870. Et Manilius his verbis: 'A tergo nitet Arctophylax, idemque Bootes, Qui similis junctis instat de more juvencis, Arcturumque rapit medio sub pectore secum.' Martian. Capella in pr. lib. II. 'Ardua tunc senior succendit plaustra Bootes.' Ms. quo utebatur amicissimus meus I. Zinzerlingus, *conscendit.* Idem.

Legem stupebit ætheris alti] Seneca in Med. vs. 757. 'Pariterque Mundus lege confusa ætheris Et Solem et astra vidit.' *Idem.*

Palleant plenæ cornua Lunæ] Manilius lib. I. erudite explicat, qui fiat ut Luna obscuretur: 'Te testem dat Luna sui glomerabilis orbis: Quæ cum mersa nigris per noctem deficis umbris, Non omnes pariter confundis sidere gentes, Sed prius Eoæ quærunt tua lumina gentes. Post medio subjecta polo quæcunque coluntur. Ultima ad Hesperios infectis volveris alis: Seraque in extremis quatiuntur gentibus æra. Quod si plana foret tellus, simul ista per omnes Deficeret partes toto miserabilis orbe. Sed quia per teretem deducta est terra tumorem, His modo, post illis apparet Delia terris, Exoriens simul atque cadens.' Quin et Diog. Laërt. in Procem. tradit de Ægyptiorum Philosophis, quod dixerint *σελήνην ἐκλείπειν εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἐμπίπτουσαν. Idem.*

Infecta metis noctis] Silius Ital. lib. V. 'Nigram nox roscida metam Stringebat.' *Idem.*

Lassantque crebris pulsibus æra] Æris tinnitu credebant Veteres fieri, ut Magicorum carminum sonus ad Lunam non perveniret, eamque hoc modo juvari: de qua superstitione passim Auctores. *Idem.*

Cori] Silius lib. I. 'Qualis ubi Ægæo surgente ad sidera Ponto Per longum vasto Cori cum murmure fluctus Suspensum in terras portat mare, frigida nautis Corda tument: sonat ille procul, flatuque tumescens Curvatis pavidas tramittit Cycladas undis.' De hoc quædam notavimus ad Met. III. lib. I. vs. 3. *Idem.*

Nec nivis duram frigore molem] Senec. in Thyest. vs. 125. 'Si quis Taygeti conspicuas nives, Quas cum Sarmaticus tempore frigido In summis Boreas composuit jugis, Æstas veliferis solvit Etesiis.' *Idem.*

Stupetque subitis mobile vulgus] Cassiodor. lib. XII. Variar. 25. 'Fit ratione certum, quod stupenti vulgo videtur esse ambiguum.' *Idem.*

Inscitiæ nubilus error] Arnob. libro septimo: 'In nubibus ignorationis incedere.' Diog. Laërt. lib. II. De Socrate: *ἔλεγε δὲ καὶ ἓν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, τὴν ἐπιστήμην· καὶ ἓν μόνον κακὸν, τὴν ἀμαθίαν.* Ab hoc vero Carmine non sunt aliena illa Quintiliani verba, quæ desumpta ex Declamatione 4. 'Paullatim hoc quod stupemus, animus ausus diligenter attendere, in arcana naturæ sacrum misit ingenium, et ex adsiduis observationibus notisque redeuntibus latentium ratione collecta, pervenit ad causas. Miraris fatum hominis posse prædici? Defectiones siderum laboresque narrantur, nunciatur origo tempestatum, lassitudo ventorum, quod sidus immodicos solis ardores, quod severas minetur hiemes, quid significent sparsi longius crines, quid ardentius solito jubar, quid excussa flamma sideribus.' *Idem.*

Prosa 6. *Velut hydræ capita*] Vide quæ not. infra ad Met. VII. vs. 22. h. l. Salvianus quoque ad vim hydræ alludens lib. VI. De Guber. Dei: 'Sicut enim' inquit 'anguinum illud monstrum, ut fabulæ ferunt, quod multiplicabat occisio, ita etiam in Gallo-

rum excellentissima urbe iis ipsis quibus cohercebantur scelera plagis crescebant, ut putares pœnam ipsorum criminum quasi matrem esse vitiorum.' *Idem.*

Fatum a veteribus appellatum est] Min. Felix in Oct. 'Quid enim aliud est Fatum, quam quod de unoquoque nostrum Deus effatus est? qui cum possit præscire materiam, pro meritis et qualitatibus singulorum etiam fata determinat.' Vide etiam Apuleium in fin. lib. de Mundo. *Idem.*

Fatum singula digerit in motum] B. Augustinus lib. v. de Civ. Dei cap. 8. 'Qui vero non astrorum constitutionem, sicuti est cum quicquam concipitur vel nascitur, sed omnium connexionem seriemque causarum, qua fit omne quod fit, fati nomine appellant: non multum cum iis de verbi controversia laborandum atque certandum est: quandoquidem ipsum causarum ordinem et quandam connexionem Dei summi attribuunt voluntati et potestati, qui optime et veracissime creditur et cuncta scire antequam fiant, et nihil inordinatum relinquere: a quo sunt omnes potestates, quamvis ab illo non sint omnium voluntates.' *Idem.*

Divinis spiritibus] *Θείαις ψυχαῖς* quæ *ἐν τῇ νοητῇ τοῦ οὐρανοῦ περιωπῇ*, 'in mentali Cœli specula' degentes Deum proxime accedunt: quarum agendi præstantiam Mens Mundi, quantum fieri potest, imitatur. *Vallin.*

Seu anima] Mundi, nempe: quæ opinio est Platonis x. de Legibus, *Ψυχὴν δὲ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν πᾶσι τοῖς πανταχῇ κινουμένοις λέγοντός σου, καὶ τὸν οὐρανὸν διοικεῖν ἀνάγκη φάναι*, 'Cum Animam dicas omnia gubernare, omnibusque insitam esse, quæ ubicunque moventur; utique fatearis oportet, Cœlum quoque ipsum Anima gubernari.' Hinc apud Joan. Stobæum, Plato dicit *λόγον ἀΐδιον τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, καὶ νόμον ἀΐδιον τῆς τοῦ παντὸς φύσεως*, 'rationem æternam' esse 'fati naturam, et perpetuam universi naturæ legem.' At apud Nemesium accuratius observatur Platonem Fati nomen bifariam usurpare. Aliud, inquit, *κατ' οὐσίαν*, aliud *κατ' ἐνέργειαν. Κατ' οὐσίαν μὲν τὴν τοῦ παντὸς ψυχήν. κατ' ἐνέργειαν δὲ θεῖον νόμον ἀπαράβατον δι' αἰτίαν ἀναπόδραστον. καλεῖ δὲ τοῦτον θεσμὸν ἀδράστειαν. τοῦτον δὲ τὸν νόμον δεδόσθαι παρὰ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτάτου Θεοῦ τοῦ παντὸς ψυχῇ εἰς διακόσμησιν τῶν ὅλων, καθ' ὃν διεξάγεται τὰ γινόμενα. ταύτην δὲ τὴν κατ' ἐνέργειαν εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν λέγει. ἀπὸ γὰρ τῆς προνοίας ἐμπεριέχεσθαι τὴν εἱμαρμένην. πᾶν γὰρ τὸ καθ' εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν γίνεσθαι. οὐ μὴν πᾶν τὸ κατὰ πρόνοιαν καὶ καθ' εἱμαρμένην εἶναι.* 'Quod' in substantia 'ponitur, Animam vult esse Universi; Quod' in muneris functione, 'divinam Legem immutabilem ob causam inevitabilem: quam legem etiam Adrastiam dicit, eamque a primo summoque Deo, Universi Animæ, ad omnium administrationem datam esse, per quam omnia quæ fiunt, gubernentur. Hoc fatum in muneris functione positum, etiam providentiam appellat. Nam a providentia fatum comprehendi vult: quicquid enim fato fiat, etiam providentia fieri; non tamen quicquid sit providentiæ, etiam fati esse.' Quod igitur res fiant, ab Anima Universi habent: quod vero hoc vel illo modo ac ordine, a Lege divina. quam sic elegantissime Cicero describit l. xi. de legibus. 'Hanc igitur video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia. Ita principem legem illam et ultimam, mentem esse dicebant omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei: ex

qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, recte est laudata: est enim ratio mensque sapientis ad jubendum et ad deterrendum idonea.' *Idem.*

Seu tota inserviente natura] Quæ Stoicorum opinio est. Definierat Heraclitus naturam Fati λόγον τῆς διὰ οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, 'rationem per naturam universi pertinentem:' cui consentiens Zeno definivit quoque, 'Rationem quandam per omnem pertinentem naturam.' apud Cic. I. de Nat. Deor. Quod et ibid. vult Strato ille, 'qui omnem vim divinam in Natura sitam esse censet, quæ causas gignendi, augendi minuendive habeat, sed careat omni sensu et figura.' Unde eam vim ἀσωματικὴν Chrysippus δύναμιν πνευματικὴν τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, τάξει τοῦ παντὸς διοικητικήν, 'naturam fati vim spiritalem' definivit, 'ordine Universum gubernantem.' Fati quoque vim totam in Natura consistere opinatur Jamblichus apud Stobæum. Naturæ autem, hoc sensu acceptæ, pulcherrimam descriptionem vide apud Cic. lib. XI. de Nat. Deor. *Idem.*

Seu cœlestibus syderum motibus] 'Pars' maxima mortalium, inquit Plinius lib. II. cap. 7. 'astro suo eventus assignat et nascendi legibus. Sedere cœpit sententia hæc; pariterque et eruditum vulgus et rude in eam cursu vadit.' At non sapientes: quæ enim inde sequantur incommoda, omnem huic opinioni fidem adimunt. Ea vide apud Alexandrum Aphrod. lib. de Fato. Simplicium in Enchirid. Epicteti cap. 1. Apud D. Augustinum lib. v. de Civit. Dei, ista multis argumentis impugnantem et expugnantem. Sed interim, dum eos consultum is, Nemesium audi, Christianum philosophum, paucis multa decernentem: Οἱ τῇ περιφορᾷ τῶν ἄστρων τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων πάντων ἐπιγράφοντες, οὐ μόνον ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ἀπομάχονται, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πολιτείαν ἄχρηστον ἀποφαίνουσιν. ἄτοποι μὲν γὰρ οἱ νόμοι. περιττὰ δὲ τὰ δικαστήρια κολάζοντα τοὺς ἀναιτίους. παράλογοι δὲ οἱ ψόγοι καὶ οἱ ἔπαινοι. ἀνόνητοι δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ πάντων καθ' εἱμαρμένην γινομένων. ἐξορίζεται δὲ καὶ πρόνοια μετὰ τῆς εὐσεβείας πρὸς τῷ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὄργανον μόνον εὑρίσκεσθαι τῆς ἄνωθεν περιφορᾶς· ὑπὸ ταύτης γὰρ κινεῖσθαι πρὸς τὰς πράξεις οὐ μόνον τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς διανοήματα· καὶ ὅλως οἱ ταῦτα λέγοντες, τῷ ἐφ' ἡμῖν συναναιροῦσι καὶ τὴν τοῦ ἐνδεχομένου φύσιν· καὶ οὕτως οὐδὲν ἄλλο ἢ τῷ παντὶ λυμαίνονται. ἄδικοι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀστέρες, τοὺς μὲν μοιχοὺς, τοὺς δὲ φονέας ἀπεργαζόμενοι· καὶ πρόγε τούτων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν Θεὸς τὴν αἰτίαν ἀποφέρεται. εἰ τοιαῦτα κατεσκεύασεν ἃ τῶν κακῶν ἡμῖν τὴν ἐπιφορὰν ἐξ ἀνάγκης ἐπιτίθησιν, ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τῆς πολιτείας ἵστασθαι τὴν τούτων ἀτοπίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων κακῶν ἀποφαίνειν αἴτιον τὸν Θεόν. πρὸς τῷ καὶ ἀδύνατον ἀποδείκνυσθαι τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔτε ἀκούειν ἀνασχετὸν, πρόδηλον ἔχοντα τὴν ἀτοπίαν καὶ βλασφημίαν. 'Qui astrorum circumvectioni causam omnium quæ fiunt, assignant, non solum communibus notionibus adversantur, sed etiam omnem reip. administrationem, inutilem reddunt. Absurdæ enim leges, supervacanea judicia, quæ ab iis pœnam exigant, in quibus nulla culpa sit. Vituperare quoque, et laudare nulla ratio est. Nullus etiam usus est precum, si omnia fato administrantur: ac præterquam quod instrumentum tantum cœlestis circumvectionis homo reperitur, etiam exterminatur cum religione providentia, siquidem a cœlorum motibus non solum partes corporis, sed etiam animi cogitationes, ad agendum impelluntur. Denique qui ista disserunt, una cum libera voluntate contingentis naturam tollunt; et sic nihil aliud agunt, quam quod universa labefactant. Iniqua etiam ipsa astra, quod alios mœchos,

alios homicidas efficiunt: et præ his,' iniquus 'architectus eorum Deus, si ejusmodi fecit, quæ mala nobis necessario importarent, ut horum insulsitas non modo in rep. versetur, sed etiam gravissimorum malorum causam, Deum efficiat. Quamquam fieri nullo modo posse, quod defendunt, ratio convincit. Verum ista ne aures quidem nostræ ferre debent, quæ perspicue absurda sunt, et de Dei majestate detrahunt.' *Vallin.*

Seu angelica virtute] Angelorum enim ministerio ad jussa peragenda Deum in his inferioribus uti, docet vetus omnis Theologia, iisque omnia plena esse. Clemens Alexandrin. strom. lib. VII. Ἐπὶ τέλει τοῦ φαινομένου τῷ ἄκρῳ, ἡ μακαρία ἀγγελοθεσία· καὶ δὴ μέχρις ἡμῶν αὐτῶν ἄλλοι ὑπ' ἄλλοις, ἐξ ἑνὸς καὶ δι' ἑνὸς σωζόμενοί τε καὶ σώζοντες διατετάχαται, 'In summo fine ejus' cœli, 'quod apparet, beati positi sunt Angeli, atque adeo usque ad nos ipsos, alii sub aliis sunt collocati, qui ex uno et per unum et servantur et servant.' Ii quoque πρὸς τάξει θείᾳ τε καὶ ἀρχαίᾳ κατ' ἔθνη συνδιανενεμημένοι, 'ordinatione divina et antiqua per Gentes,' ac urbes, sed et homines distributi φιλοσοφίαν, sapientiam iis administrant. Athenagoras autem πρεσβ. Τοῦτο γὰρ ἡ τῶν ἀγγέλων σύστασις τῷ Θεῷ ἐπὶ προνοίᾳ γέγονε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διακεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων πρόνοιαν, τὴν δὲ ἐπὶ μέρους, οἱ ἐπ' αὐτοῖς ταχθέντες ἄγγελοι, 'Idcirco enim Angelos Deus creavit, ut rebus a se digestis providerent: quamvis enim ipse universali sua et communi providentia universis prospiciat: particularem tamen rerum singularum, quæ cuique fuerint commissæ, Angelis imposuit.' *Idem.*

Dæmonum varia solertia] Dæmones quemadmodum Angelos his in inferioribus multæ esse potestatis omnium temporum opinio fuit. Utque vulgus bonos malosque Genios seu Dæmones dicit; sic etiam Angelos licet dicere; Τοὺς μὲν τῆς ἀγαθῆς προσρήσεως, πρεσβευτάς τινας ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν, καὶ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἀσύλους καὶ ἱεροὺς, διὰ τὴν ἀνυπαίτιον καὶ παγκάλην ταύτην ὑπηρεσίαν. τοὺς δ' ἔμπαλιν, ἀνιέρους καὶ ἀναξίους τῆς προσρήσεως καὶ αὐτὸς ὑπολαμβάνων οὐχ' ἁμαρτήσεις, 'Alteros, qui boni vocantur, legatos quosdam ultro citroque commeantes inter Deum et homines, sacrosanctos propter hoc inculpabile pulcherrimumque ministerium: alteros e diverso profanos ac nefarios, quos et ipse abominandos haud falso dixeris.' ait Philo lib. περὶ Γιγάντων. Quid vero Philosophia Gentilis, hoc est Jamblichi, Porphyrii et cæterorum, de eis senserit, ex Pselli de Dæmonibus libro nondum edito sic accipe. Ἔα μετὰ τὸν ἀγγελικὸν διάκοσμον τὰς δαιμονίας τάξεις ὑφίστησι, καὶ τὰς μὲν αὐτῶν νοερὰς τίθεται, τὰς δὲ κατὰ νοῦν καὶ λόγον οὐσιῶσθαι, τὰς δὲ κατὰ λόγον μόνως, ταῖς δὲ πρὸς τῷ λόγῳ συγκατακληροῖ καὶ τὸ ἄλογον, τοὺς δὲ ἐσχάτους τῶν δαιμόνων εἰς ἀλογίαν μόνην ἀποῤῥίπτει, οὓς δὴ καὶ ὑλαίους καὶ ποιναίους κατανομάζει. ἐπιδιαιρεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν κτίσιν, ἵνα παρ' ἐκείνων ζωπυρῆται καὶ ἐμπνέηται. καὶ τοῖς μὲν τὸ πῦρ, τοῖς δὲ τὸν ἀέρα, τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ, τοῖς δὲ τὴν γῆν ὑποτίθησιν. ἐνίους δὲ κλιματάρχας ποιεῖται καὶ σωμάτων ἑτέρους προστάτας καὶ ὕλης φύλακας· ἐμπίπτειν δὲ τούτους φασὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς οὐ διὰ μισάνιάν τε καὶ εὐμένειαν, ἀλλ' ὡς κολαστὰς ὧν ἡμαρτήκασι καὶ κατασπᾷν ἐπὶ τὴν ὕλην οὐ λογισμὸν ἔχοντας ταύτας κακοῦν, ἀλλ' ἵνα τὸ αἶσχος ἐκείνων μορφοῖτο διὰ τὴν τούτων πρὸς αὐτὴν σχέσεως, οἱ δὲ θυμὸν τούτοις καὶ τὴν ἀναίδειαν κατὰ φύσιν διδόασιν, ὡς ταῖς παρδάλεσι καὶ τοῖς λέουσι, καὶ σώμασιν ἐνδεσμοῦσι λεπτοῖς καὶ ἀερίοις καὶ ἔλαττον ἀντιτύποις, οὐ περιφερέσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμήκεσιν, ἔλαττον μὲν φωτὸς πλέον δὲ τοῦ γεώδους σκότους μετέχουσι. τὴν δὲ γνῶσιν αὐτοῖς καὶ τῶν μελλόντων τὴν πρόγνωσιν ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐπιμαρτυροῦσι, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν περὶ τοὺς

ὑστέρας σχημάτων, 'post ordines Angelorum, Dæmonum series constituit, aliosque eorum intellectuales tantum, alios vero intellectu et ratione præditos, alios sola ratione constantes; aliis vero cum ratione etiam irrationale tribuit; extremos denique Dæmonum in meram irrationalitatem detrudit, eosque idcirco materiales et pœnales indigetat: omnes autem res creatas iis gubernandas attribuit, eo fine, ut ab eis vivificentur et quasi inspirentur. Idcirco aliis quidem ignem, aliis aërem, aliis aquam, aliis denique terram committit: quosdam etiam regionum principes, alios corporum præfectos et materiæ custodes constituit: nostris vero animis eos illabi ait, non propter odium vel malevolentiam, sed quasi tortores et castigatores eorum quæ animi deliquerint. Præterea mentes nostras eos ad materiam incurvare, non quidem lædendi eas animo, sed ut illorum dedecus harum ad illos habitudine repræsentetur. Iram vero et impudentiam iis, prout pardis et leonibus assignat: eosque corporibus tenuibus et aëriis parumque resistentibus, non rotundis modo sed et oblongis amictos statuit, quæ parum lucis, multum terrenæ caliginis contineant. Cognitionem autem rerum, et futurorum præscientiam iis, tum ex multis aliis, tum maxime ex astrorum aspectibus assignat.' Multarum igitur rerum virtutes ac scientias callent, sed, ut ait ibid. Philo, non ὀρθοῦ λόγου θυγατέρας 'rectæ rationis filias.' *Idem.*

Seu Dæmonum varia solertia] Martian. Capella lib. II. De Nupt. Phil. Græci δαίμονες dicunt ἀπὸ τοῦ δαήμονας εἶναι. 'Latini Medioximos vocitarunt.' Opinionem autem Platonicorum, præsertim Apuleii de Dæmonibus aëris multis examinat, vanamque esse demonstrat B. Augustin. lib. VIII. IX. et X. De Civ. Dei. *Sitzm.*

Seu omnibus] Sic profecto est. Deserviunt conditori suo supercœlestes illi spiritus, qui coram eo propius assistunt. Obsequitur Anima mensque Universi seu tota Natura, vitam administrando, ordinem inditum tam enixe obeundo. Famulantur astrorum ignes tot ad commoda miraculaque e cœlo fulgentes. Parent denique utrique δαίμονες; illi quidem virtutis, hi vero nequitiæ consultores. Ita quidem omnia Dei providentiam observant, exequendisque ejus decretis præsto sunt, sed, ut inquit Augustin. [de Civit. Dei lib. IV.] 'ordine et tempore occulto nobis, notissimo sibi.' Ne mortalis scire desidera: quis enim es, ut noveris consilium Domini: aut quis opus tam stupendum scientia consequi possit, Deus! nisi æterna tua illa 'Sapientia,' quæ 'sola tecum aderat quando cuncta componebas?' *Vallin.*

Fatum vero eorum quæ divina simplicitas gerenda esse disposuit, mobilem nexum atque ordinem temporalem] Agell. lib. VI. cap. 2. 'Fatum quod Græci πεπρωμένην vel εἱμαρμένην vocant, ad hanc ferme sententiam Chrysippus Stoicæ Princeps Philosophiæ definit: Fatum est, inquit, sempiterna quædam et indeclinabilis series rerum, et catena volvens semetipsa sese et implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaque est.' *Sitzm.*

A prima mente] Post summum ac simplicissimum Deum, sequuntur beati illi spiritus qui majestatem Creatoris proxime intuentur, iidem illi simplices quoque. In Cœlo etiam, quod θεῖον vocat Aristoteles, quod est superius, ἀσώματος οὐσία; quod vero inferius, σωματικὴ dicitur Hierocli. Ipsorum Dæmonum atque adeo Hominum ψυχὴ, λογικὴ quidem est, sed μετὰ φωτεινοῦ καὶ συμφυοῦς σώματος. Deinde ipse Ignis, qui cœlo vicinus est, ἄϋλος apud Simplicium [com. in IV. Physic.] εἴδους λόγον ἔχει πρὸς τὰ

ἄλλα στοιχεῖα, 'habet rationem formæ comparatione aliorum elementorum.' Aër denique subtilior Aqua est; ac Terra, quæ penitus immobilis est: cujus nempe beneficio tam varios eæ virtutum superiorum excipiunt effectus, ut iis fœcundiores factæ in tot tantosque, quos videmus animalium, plantarum, aliorumque operum fœtus erumpant. Cujus ordinis totius ac seriei rationem sic explicat Dionys. de divin. nomin. cap. 4. Τὸ μᾶλλον, ἢ ἧττον τῷ ἀγαθῷ πλησιάζον ἀναλόγως ἔσται ἀγαθόν. ἐπείπερ ἡ διὰ πάντων φοιτῶσα παντελὴς ἀγαθότης οὐ μέχρι μόνον χωρεῖ τῶν περὶ αὐτὴν παναγάθων οὐσιῶν· ἐκτείνεται δὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων· ταῖς μὲν ὁλικῶς παροῦσα, ταῖς δὲ ὑφειμένως· ἄλλαις δὲ ἐσχάτως, ὡς ἕκαστον αὐτῆς μετέχειν δύναται τῶν ὄντων· καὶ τὰ μὲν πάντη τοῦ ἀγαθοῦ μετέχει· τὰ δὲ μᾶλλον, καὶ ἧττον ἐστέρηται· τὰ δὲ ἀμυδροτέραν ἔχειν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν, καὶ ἄλλοις κατὰ ἔσχατον ἀπήχημα πάρεστι τ' ἀγαθόν. 'Quod magis aut minus propinquat bono, pro ipsa' appropinquanti 'mensura fit bonum. Siquidem perfecta bonitas per omnia se diffundens, non solum ad illas, quæ sunt circa ipsam substantias optimas accedit, sed ad extremas usque procedit: aliis quidem summopere præsens, aliis autem inferiore quadam conditione, aliis tandem infimo quodam pacto; quatenus singula percipere possunt. Jam vero alia bonum prorsus participant, alia vero magis minusve inde degenerant; sed alia tenuiorem boni præsentiam sortiuntur: aliis denique vestigium boni contingit extremum.' Quam spiritualium corporearumque substantiarum insitam a Creatore subordinationem et εὐταξίαν sic exprimit Augustinus [lib. III. de Trin. cap. 4.] 'Ut corpora crassiora per subtiliora et potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per spiritum vitæ, spiritus vitæ irrationalis, per spiritum vitæ rationalem: et rationalis desertor atque peccator per spiritum justum atque pium, et hic per Deum, ac sic universa creatura per Creatorem suum, ex quo, per quem, in quo condita etiam et instituta est.' Quod autem hic Deum 'mentem primam' nuncupat, more Platonis Platonicorumque facit, qui eum τὸν νοῦν passim vocant. Videndus post Platonem Aristot. cap. 11. lib. de Mundo. *Vallin.*

Hæc actus etiam] Imitatur hæc Salvianus lib. I. de Gub. Dei: 'Præsertim cum etiam in his, quæ humano actu administrantur, nihil penitus sine ratione consistat, omniaque ita a Providentia incolumitatem, quasi corpus ab anima vitam trahant.' *Sitzm.*

Lucanus admonuit] Famoso illo versu lib. I. de B. C. 'Nec quemquam jam ferre potest Cæsarve priorem, Pompeiusve parem: quis justius induit arma Scire nefas, magno se judice quisque tuetur: Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.' *Vallin.*

Nam ut quidam me quoque excellentior ait, Ἀνδρὸς ἱεροῦ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομοῦσι] Id est, 'viri sacri corpus virtutes ædificant.' *Bernart.*

Quosdam remordet] Lucret. lib. III. 'Præteritisque admissa annis peccata remordent.' *Sitzm.*

Forsitan pertimescit] Pub. Syrus: 'Nunquam secura est prava conscientia.' *Idem.*

Alios in cladem meritam præcip.] Illos nimirum, quos teste Juven. Sat. III. 'Ex humili magna ad fastigia rerum Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.' In quorum numero habendus Sejanus, Tiberio Imperatori nimium nimiumque familiaris: de quo idem Sat. X. 'Nimios optabat honores Et nimias poscebat opes: numerosa parabat Excelsæ turris tabulata, unde altior esset Casus, et impulsæ præceps immane ruinæ.' Item Cleander Phryx genere, ex ea nota hominum, qui publice per præ-

conem veneunt. Hic eo honoris atque authoritatis regnante Commodo provectus est, ut et corporis ejus custodiam, et cubiculi curam, præterea militum Præfecturam solus obtineret. Cum vero divitiæ ac luxus etiam ad imperii spem illum instigarent, Romanisque propter inexplebilem avaritiam esset exosissimus: accedentem ad se imperator (quod civile excitarat bellum) jussit comprehendi, et caput ejus amputatum contoque præfixum circumferri, voluptuosum scilicet atque optatum populo spectaculum præbiturus. Hunc exitum Cleander habuit: quasi in uno illo velut ambitiosius ostentaret Natura humana, posse ex infimo loco ad supremum fastigium evehi hominem, atque evectum dein rursus deturbari, quamlibet exiguo atque insperato fortunæ momento. Adi Herodianum Historic. libro primo. *Idem.*

Dum se eis dissimiles student esse quos oderant] Dum 'ex vitio alterius emendant suum.' Pub. Syrus. *Idem.*

Ordo enim quidam cuncta complectitur] Q. Curtius lib. v. De Reb. gestis Alexandri Magni: 'Eludant licet, quibus forte ac temere humana negotia volvi agique persuasum est: equidem æterna constitutione crediderim nexuque causarum latentium, et multo ante destinatarum suum quemque ordinem immutabili lege percurrere.' *Idem.*

'Αργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα, θεῶν ὥς πάντ' ἀγορεύειν] Id est, 'Difficile hæc mihi ut omnia divina explicare.' *Bernart.*

Neque enim fas est] Manilius lib. IV. 'Ostendisse Deum nimis est: dedit ipse sibimet Pondera: nec fas est rebus suspendere Mundum. Rebus enim major.' *Sitzm.*

METR. VI. *Si vis, &c.*] Carmen istud magis et magis illustraveris ex Arnob. lib. I. Apul. De Mundo, Lactant. lib. II. Inst. cap. 5. *Idem.*

Si vis celsi jura tonantis] Hoc totum carmen sane sanctum, cœleste, divinum si quis cum his Manilii lib. II. versibus conferat, industriæ diligentiæque grande pretium habiturus est: 'Namque canam tacita Naturæ mente potentem, Infusumque Deum cælo, terrisque, fretoque, Ingentem æquali moderantem fœdere molem: Totumque alterno consensu vivere Mundum, Et rationis agi motu, cum spiritus unus Per cunctas habitet partes atque irriget orbem Omnia pervolitans, corpusque animale figuret. Quod nisi cognatis membris contexta maneret Machina, et imposito pareret tota magistro, Ac tantum Mundi regeret prudentia sensum, Non esset statio terris, non ambitus astris, Hæreretque vagus Mundus, standoque rigeret, Nec sua dispositos servarent sidera cursus, Noxque alterna diem fugeret, rursumque fugaret. Non imbres alerent terras, non æthera venti, Non Pontus gravidas nubes, non flamina Pontum, Nec pelagus fontes: nec staret summa per omnes Par semper partes æquo digesta parente, Ut neque deficerent undæ, nec sidera nobis, Nec Cœlum justo majusve minusve volaret. Motus alit non mutat opus: sic omnia toto Dispensata manent Mundo, Dominumque sequuntur.' *Vallin.*

Servant sidera pacem] Prudent. in Psychom. 'Sidera pace vigent, consistunt terrea pace, Nil placitum sine pace Deo' Cæcilius apud Min. Felicem: 'Quid quod toti orbi et ipsi mundo cum sideribus suis minantur incendium, ruinam moliuntur, quasi aut naturæ divinis legibus constitutus æternus ordo turbetur, aut rupto elementorum omnium fœdere et cælesti compage divisa moles ista, qua continemur et cingimur, subruatur.' *Sitzm.*

Nunquam occiduo] Sen. in Herc. Œt. vs. 1584. 'Ante descendet glacialis Ursæ Sidus, et ponto vetito fruetur, Quam tuas laudes populi quiescant.' Pulcre Claudianus in Gi-

gantomachia, fingit emergentibus Gigantibus sidera expalluisse, timoremque ea invasisse, adeo quidem, ut stationem suam relinquere voluerint. Verba ejus sunt: 'Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones Occasum voluere pati' Idem alibi: 'Claraque se vetito proluat Ursa mari.' *Idem.*

Semper vicibus temporis æquis] Prudent. Cathem. Hymno quinto: 'Inventor rutili Dux bone luminis Qui certis vicibus tempora dividis.' *Idem.*

Æternos reficit cursus] Arnob. l. II. 'Necesse est cuncta suos ire per cursus, nec ab ordinis nati continuatione discedere.' *Idem.*

Astrigeris bellum discors exulat oris] Lactant. de Ira Dei, cap. 13. 'Astra etiam cetera vel ortu vel occasu suo certis stationibus opportunitates temporum plane subministrant.' *Idem.*

Hæc concordia, &c.] Apuleius de Mundo: 'Principiorum consensus sibi concordiam peperit: perseverantiam vero amicitia inter se elementis dedit specierum ipsarum æqua partitio, dum in nullo alia ab alia vincitur modo vel potestate. Æqualis quippe omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione Naturæ, diversis licet rebus, æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemque reperisse.' *Idem.*

Pendulus ignis surgat] Quintilian. Declamat. IV. 'Casune tibi, Pater, hæc diversitas videtur in corpus unum dissentientibus solidata primordiis, ut summo vertice locatus igneus vigor cuncta levia calidi spiritus ardore suspenderet: profundus humor ad ima dimersus, unde quotidie superpositi caloris alimenta traherentur, terrenum pondus in medio quanto superne spiritu, tanta penitus inanitate subnixum librata mole consideret, ut seculorum infinita series, per assiduas temporum vices sua lege festinet?' *Idem.*

Pondere sidant] Senec. in Agam. vs. 86. '*Sidunt ipso Pondere magna.*' Idem.

Iisdem caussis] Huc pertinent illa verba Min. Felicis: 'Quid? cum ordo temporum hac frugum stabili varietate distinguitur, nonne auctorem suum parentemque testatur? Ver æque cum suis messibus, et autumni maturitas grata, et hyberna olivitas necessaria: qui ordo facile turbaretur, nisi maxima ratione consisteret. Jam providentiæ quantæ, ne hiems sola glacie ureret, aut sola æstas ardore torreret, autumni et veris inserere medium temperamentum, ut per vestigia sua anni revertentis occulti et innoxii transitus laberentur.' *Idem.*

Spirat florifer annus odores] Manilius lib. IV. 'Odoratæ spirant medicamina sylvæ.' *Idem.*

Æstas fervida] Bene *fervida*. Tunc enim 'Flammiferis tellus radiis exusta dehiscit, Candentique globo medius coquit æthera fervor,' ut loquitur Silius lib. I. *Idem.*

Remeat pomis gravis Autumnus] Horat. Epod. Od. 2. 'Vel cum decorum mitibus pomis caput Autumnus arvis extulit.' Columella lib. X. 'Cum satur Autumnus quassans sua tempora pomis, Sordibus, et musto spumantes exprimit uvas.' Angelus Politianus in Sylva, cui titulus Manto: 'Et Pater Autumnus medio consurgat ab arvo, Pomiferum viridi caput alte umbratus amictu.' *Idem.*

Rex] Plato in Epist. ad Dionysium, Deum pronuntiavit τὸν βασιλέα πάντων, 'omnium Regem;' huicque, quod maxime notandum est, subjicit τὸν πρῶτον Θεὸν, 'primum illum Deum,' hoc est, ut opinantur Platonici, τὸν Δία 'Jovem,' quod tamen obscurum de industria reliquit Plato. Quod vero hoc nomine significaverit seu potius, cicutam metuens, velaverit summi Dei nomen, nec, eum 'cum

cognovisset, sicut Deum glorificaverit,' testis est Apuleius his in Apologiæ verbis, mentem Platonis ipse quoque aperire gestiens nec audens: 'Quin altitudinis studio secta ista' Platonicorum 'Cœlo ipso sublimiora quæpiam vestigavit, et in extimo Mundi tergo degit. Idem Maximus optime intelligit, ut de nomine etiam vobis respondeam, quisnam sit ille non a me primo, sed a Platone nuncupatus βασιλεὺς, totius rerum naturæ causa, et ratio, et origo initialis, summus animi Genitor, æternus animantum Sospitator, assiduus Mundi sui Opifex: sed enim sine opera Opifex, sine cura Sospitator, sine propagatione Genitor: neque loco, neque tempore, nec ulla voce comprehensus, eoque paucis cogitabilis, nemini effabilis. En ultro augeo Magiæ suspicionem: non respondeo tibi, Æmiliane, quem colam βασιλέα: quin si ipse proconsul interroget, quid sit Deus meus: tacebo de nomine, ut impræsentiarum satis dixi.' Hoc quoque Veteres usurparant, Homerus, Ἄναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. ac post Virgilius, 'Sic fata Deum rex Sortitur.' Et, 'Rex omnipotentis Olympi.' *Vallin.*

Rex et Dominus, fons et origo] Ecquis negarit Boëtium nostrum exprimere voluisse illum versum Orphei: Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων, ἀρχικέραυνος. 'Rex Jovis omnigenum est, princeps, et originis auctor.' Martianus Capella lib. III. Nupt. Philol. de Sole: 'Fomes sensificus, mentis fons, lucis origo.' *Sitzm.*

Stabilis ordo] Val. Flac. lib. I. 'Tum genitor: Vetera hæc nobis et condita pergunt Ordine cuncta suo, rerumque a principe cursu Fixa manent.' *Idem.*

Refluant causæ] Amore nimirum ad id impellente, ut inquit: quem Dionysius ex Hierothei hymno dicit esse ἑνωτικήν τινα καὶ συγκρατικὴν δύναμιν. τὰ μὲν ὑπέρτερα κινοῦσαν ἐπὶ πρόνοιαν τῶν καταδεεστέρων. τὰ δὲ ὁμόστοιχα πάλιν εἰς κοινωνικὴν ἀλληλουχίαν. καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑφειμένα πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ ὑπερκειμένων ἐπιστροφήν. 'vim quandam unificam atque commiscentem: superiora quidem moventem ad inferiorum providentiam; quæ autem ejusdem sunt ordinis: ad communionem mutuam adhortantem: ac inferiora' tandem 'revocantem, ut ad meliora et superiora convertantur.' Amor igitur conversionis et ascensus Animæ ad Deum causa est, et quidem impultrix: quod et affirmat Jamblichus lib. de Myst. Ægypt. 'A primo descensu Deus animas ea conditione demisit, ut ad eum iterum revertantur.' Et anima apud Synesium Hym. III. Λιβὰς οὐρανία Κέχυμαι κατὰ γᾶς. Παγᾶ με δίδου Ὅθεν ἐξεχύθην Φυγὰς ἀλῆτις, 'Gutta cœlestis Effusa sum in terram. Fonti me restitue Unde sum Profuga vagans.' Et oraculum de Juliani Imp. morte apud Suidam, Ἥξεις δ' αἰθερίου φάεος πατρώϊον αὐλὴν, Ἔνθεν ἀποπλαγχθεὶς μεροπήϊον ἐς δέμας ἦλθες. 'Venies autem ad ætherii luminis paternam mansionem, Unde demigrans humanum in corpus venisti.' Empedocles apud Simplicium illis versibus, de quibus supra, quos haud dubie noster cum hæc scriberet in mente habuit, Ἧ δ' τὰ δ' ἀλλάσσοντα διαμπρὲς οὐδαμᾶ λήγει, Ταύτῃ αἰὲν ἔασιν ἀκίνητα κατὰ κύκλον. *Vallin.*

Refluant caussæ, quæ dedit esse] Cæcilius apud Minut. Felicem: 'Ita in fontem refluunt, et in semet omnia revolvuntur, nullo artifice, nec judice, nec auctore.' Lucret. l. IV. 'Omnia quandoquidem cogit Natura referri Ac resilire ab rebus ad æquos reddita flexus.' *Idem.*

PROSA 7. *Virtutis iter arripiunt*] Ennodius Ticin. in Panegyr. 'Nullus præter parentem iter arripuit.' Rutil. Itin. lib. I. 'His dictis iter arripimus, comitantur amici.' *Idem.*

Virum fortem, non decet indignar

quoties increpuit bellicus tumultus] Hæc facilius dicuntur, quam fiunt. Quis enim adeo constans, adeo infractus, ut instantia subeat impavidus pericula? ‘Vincitur humanæ mentis auctoritas prævisione discriminis: labascit fortium conscientia, quoties formidanda oculis ingeruntur,’ inquit Ennodius in Panegyrico Theodorico Regi dicto. *Idem.*

Quod suis viribus nitens non superetur adversis] Silius Italicus lib. x. ‘Neque enim virtutis amorem Adversa exemisse valent.’ *Idem.*

Emarcescere voluptate] Ovid. I. De Ponto, Elegia sexta: ‘Nec juvat in lucem nimio marcescere vino.’ *Idem.*

Ne vos aut tristis opprimat, aut jucunda corrumpat] Sententia Periandri Corinthii numeris ab Ausonio explicata: ‘Si fortuna juvat, caveto tolli Si fortuna tonat, caveto mergi.’ Horatius lib. II. Carm. Od. 10. ‘Rebus angustis animosus atque Fortis appare: sapienter idem Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.’ Apud Q. Curtium lib. x. Alexander Magnus milites suos ita increpat: ‘Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, insanire cæpistis, obliti status ejus, quem beneficio exuistis meo. Digni, hercle, qui in eodem consenescatis: quoniam facilius est vobis adversam, quam secundam regere fortunam:’ cujus generis sententias plures ex Xenophonte et aliis annotavit Muretus in Var. lectionibus. Ennodius in Panegyr. Regem suum tergemino ornat elogio, quod ‘nunquam animi illius status aut secundarum rerum tumore elatus fuerit, aut dubiis acquieverit.’ Contra Zosimus lib. II. hist. scribit de Magnentio quod exstiterit ‘audax fortuna prospera, timidus adversa.’ *Idem.*

METR. 7. *Bella bis quinis o. a.*] Senec. in Agam. vs. 624. ‘Restitit annis Troja bis quinis Unius noctis peritura fato.’ Idem in Troad. vs. 1056. ‘Tam ferum, tam triste bis quinis scelus Mars vidit annis.’ Idem in Agam. vocat istud bellum ‘Martem decennem,’ vs. 921. Vid. et Plaut. in Bacchid. act. 5. scen. 8. in pr. aliosque. *Idem.*

Ultor Atreides] Statius lib. II. Achilleid. ‘Si nomina quæras Huc perlata ducum, fidit quibus ultor Atreides.’ *Idem.*

Atreides] Sosipater Charisius, Instit. Grammat. lib. I. ‘Masculina modo in ES, modo A terminantur, ut Anchises, Anchisa: Chryses, Chrysa: Attes, Atta: Atreides, Atreida. ut Propert. [lib. II. Eleg. 14.] ‘Non ita Dardanio gavisus Atreida triumpho.’’ *Idem.*

Phrygiæ ruinis] Andromacha de Astyanacte, apud Sen. in Troad. vs. 738. ‘An has ruinas urbis in cinerem datas Hic excitabit?’ Silius Italicus lib. I. de Murro Herculem invocante: ‘Fer numen amicum Et Trojæ quondam primis memorate ruinis Dexter ades Phrygiæ delenti stirpis alumnos.’ *Idem.*

Ventos redimit cruore] Clytæmnestra apud Senecam in Agam. vs. 168. ‘Cruore ventos emimus, et bellum nece.’ De Iphigeniæ autem supplicio post Euripidem vide Lucret. lib. I. Propert. lib. IV. Eleg. 1. Senec. in Agamem. vs. 165. et seqq. *Idem.*

Exuit patrem] Contra Ovid. in Epist. Heroid. ‘Induit illa patrem.’ Nostrum autem Boëtium et hic imitatum fuisse Senecam apparet ex illo Troad. vs. 561. ubi Andromacha: ‘Non hostibus,’ inquit, ‘Confossa telis pectus, aut vinclis manus Secantibus præstricta, non acri latus Utcunque flamma cincta, maternam fidem Unquam exuissem.’ *Idem.*

Ithacus] Cassiodorus I. Variar. 39. ‘Interdum expedit patriam negligere, ut sapientiam quis possit acquirere. Ulysses Ithacus nisi hoc fecisset, in laribus propriis forsan latuisset. Cujus sapientiam hinc maxime Homeri nobile carmen asseruit,

quod multas civitates et populos circuivit. Dum illi prudentiores semper habiti, qui multorum hominum conversationibus probantur eruditi.' Similiter Apuleius de Deo Socratis: 'Nec aliud te in eodem Ulysse Homerus docet, qui semper ei comitem voluit esse Prudentiam: quam poëtico ritu Minervam nuncupavit. Igitur, hac eadem comitante, omnia horrenda subiit, omnia adversa superavit. Quippe ea adjutrice Cyclopis specus introivit; sed egressus est: Solis boves vidit; sed abstinuit: ad Inferos demeavit; sed ascendit: eadem Sapientia comite, Scyllam præternavigavit; nec abreptus est: Charybdi conspectus est; nec retentus est: Circes poculum bibit; nec mutatus est: ad Lotophagos accessit; nec remansit: Sirenes audivit; nec accessit.' De eodem Polyænus lib. I. Strategematum. *Id.*

Vasto in antro] Virg. Æn. III. 'Hic me dum trepidi crudelia limina linquunt Immemores socii vasto Cyclopis in antro Deseruere.' *Idem.*

Duri labores] Senec. in Herc. Fur. vs. 433. ubi Megara de Hercule ad Lycum: 'Imperia dura tolle: quid virtus erit?' Min. Felix: 'Vires denique et mentis et corporis sine laboris exercitatione torpescunt: omnes adeo vestri viri fortes quos in exemplum prædicatis, ærumnis suis inclyti floruerunt.' Cassiodorus I. Variar. 24. 'Laborem non refugit, qui virtutis gloriam concupiscit.' Idem I. Variar. 39. 'Natura humana duris laboribus instruitur, ita per otia torpentia fatuatur.' Seneca Epist. 31. 'Generosos animos labor nutrit.' Pindarus Pyth. ult. Εἰ δέ τις ὄλβος ἐν ἀν-θρώποισιν, ἄνευ καμάτου οὐ φαίνεται. Et Olymp. E. Ἀεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος δαπά-να τε μάρναται, πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον. Silius Italic. lib. I. 'Ardua virtutem profert via.' *Idem.*

Ille Centauros domuit superbos] Sen. in Œd. vs. 478. de Baccho: 'Ille dispersos domuit Gelonos: Arma detraxit trucibus puellis.' Quo Strategemate usus sit Hercules in debellandis Centauris, docet Polyænus lib I. cujus verba huc adscribam, quod sciam non in omnium manibus eum auctorem versari, et tamen narrationem illam esse lectu jucundam: 'Hercules cum e Pelio Centaurorum gentem exscindere statuisset, sic ut tamen ipse non prior inciperet pugnam, sed illos provocaret, diversatus est apud Pholum: apertoque cado vini odorati, eum ipse cum suis custodivit. Id sentientes Centauri, concursum ad Pholi antrum fecerunt, vivumque rapuerunt. Ibi tum Hercules, quasi injuriam inferentibus, qui accurrerant, impetum in eos faciens, morte Centauros affecit.' Istius etiam laboris Herculei meminit Ovid. Heroid. Epist. 9. Silius lib. III. Senec. in Herc. Œt. vs. 1195. *Idem.*

Abstulit sævo spolium leoni] Senec. in Herc. Fur. vs. 1150. 'Cur latus lævum vacat Spolio Leonis?' In Hippolyt. v. 317. 'Natus Alcmena posuit pharetras, Et minax vasti spolium Leonis.' In Herc. Œt. v. 786. 'Spolium Leonis sordidum tabo exuit.' De hoc labore vid. eundem in Herc. Fur. vs. 45. 225. 465. in Thyest. vs. 858. in Agam. vs. 880. in Herc. Œt. vs. 16. 1193. 1892. Et Lucret. lib. V. Martial. lib. V. Epig. 67. Claudian. in Rufin. l. I. v. 285. Silium Ital. lib. III. Val. Flacc. lib. VIII. Ovid. Epist. Heroid. 9. Politian. in Nutricia, v. 67. Ælian. l. IV. Var. hist. cap. 5. *Idem.*

Fixit et certis volucres sagittis] Lactant. lib. I. Div. Instit. cap. 9. de Hercule: 'Quid enim tam magnificum, si leonem, aprumque superavit? si aves dejecit sagittis? si regium stabulum egessit? si virginem vicit, cingulumque detraxit? si equos feroces cum domino interemit? Opera sunt ista fortis viri, hominis tamen:

illa enim quæ vicit, fragilia et mortalia fuerunt.' *Id.*

Certis sagittis] Has ipsas Hercules Philoctetæ traditurus ita commendat apud Senec. in Herc. Œt. v. 1652. 'Victure felix! has enim nunquam irritas Mittes in hostes: sive de media voles Auferre volucres nube; descendent aves, Et certam prædam tela de cælo ferent. Nec fallet unquam dexteram hic arcus tuam: Librare telum didicit, et certam dare Fugam sagittis; ipsa non fallunt iter Emissa nervo tela.' De hoc labore Lucret. lib. v. Claudian. in Epigrammate de Hystrice, Senec. in Herc. Fur. v. 243. 945. in Agam. v. 850. in Oct. v. 17. in Herc. Œt. v. 1237. 1390. 1888. *Idem.*

Poma cernenti rapuit Draconi] Sen. in Herc. Fur. v. 240. 'Posthæc adortus nemoris opulenti domos Aurifera vigilis spolia serpentis tulit.' Latius vero hæc exequitur in Agam. v. 851. et seqq. 'Arborque pomis fertilis aureis Extimuit manus, insueta carpi, Fugitque in auras leviore ramo: Audivit sonitum crepitante lamna Frigidus custos nescius somni, Linqueret cum jam nemus omne fulvo Plenus Alcides vacuum metallo.' Porro ad istum v. et seqq. referenda sunt amænissimi verba Solini, qui cap. 24. ait: 'De hortis Hesperidum, et pervigili Dracone, ne famæ licentia vulneretur, fides et ratio hæc est. Flexuoso meatu æstuarium e mari fertur, adeo sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur. Itaque, quod hortos appellavere, circumdat. Unde pomorum custodem interpretantes, struxerunt iter ad mendacium fabulandi. Sed hæc insula sinuata sinibus alvei procurrentis, et in quibusdam æquoris spiris sita, præter arbores oleastri similes et aram sacram Herculi, aliud nihil præfert quod propaget vetustatis memoriam. Verum ultra frutices aureos, et metalla frondentia illud magis mirum, quod solum inferiore licet libra depressius, nunquam tamen accessu freti superlabitur, sed obstaculo naturalis repaguli in ipsis marginibus hæret unda, et intimis orarum superciliis sponte fluctus ingruentes sistuntur: ut spectando nimirum ingenio loci, planicies manet sicca, quamvis prona superveniant æquora.' *Idem.*

Aureo læva gravior metallo] Mss. *lævam*. Eod. modo Senec. in Hippolyt. v. 300. de Jove: 'Candidas ales modo movit alas Dulcior vocem moriente cycno.' De hoc labore Propert. lib. II. Eleg. 24. v. 26. Lucret. lib. v. Val. Flacc. lib. II. Arnobius lib. v. advers. Gentes. Senec. in Thebaid. v. 317. in Agam. v. 852. in Herc. Œt. v. 1534. Martian. Capella lib. VI. *Idem.*

Victor immitem p. f.] Sen. in Herc. Œt. v. 226. 'Quid stabula memorem dira Bistonii gregis? Suisque regem pabulum armentis datum?' Apuleius lib. VII. Met. 'Sic apud historiam de rege Thracio legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lacerandos devorandosque porrigebat. Adeo præpotens ille tyrannus sic parcus hordei fuit, ut edacium jumentorum famem corporum humanorum largitione sedaret.' Ovid. Heroid. Ep. 9. 'Non tibi succurrit crudi Diomedis imago Efferus humana qui dape pavit equos.' De hoc labore, immanitateque Diomedis Sen. in Herc. Fur. v. 1169. in Agam. v. 841. in Herc. Œt. vers. 20. 1540. 1790. 1819. 1897. Lucretius l. v. Silius lib. III. Gellius lib. III. cap. 9. Ovidius I. de Ponto, Eleg. 3. *Idem.*

Hydra combusto periit veneno] Sen. in Herc. Fur. v. 241. 'Quid? scæva Lernæ monstra, numerosum malum, Non igne demum vicit, et docuit mori?' De hoc labore Lucret. lib. v. Propert. lib. II. El. 24. v. 25. Martial. l. v. Epig. LXVII. Valer. Flac. lib. VII. Silius lib. III. Ovidius in Epist.

Heroid. 9. Claudian. lib. I. in Rufin. v. 200. Seneca in Hercul. Fur. v. 45. 529. in Medea, v. 701. in Agamem. v. 835. in Hercul. Œt. v. 19. 1194. *Idem.*

Fronte turbatus Achelous amnis] Beta languidius est: corrige mecum ex Manuss. *Fronte turpatus.* Statius Theb. IV. 'Et Herculea turpatus gymnade vultus Amnis, adhuc imis vix truncam attollere frontem Ausus aquis.' Ovidius fabulam, quam tangunt nostri, fuse, ut solet, describens Metam. IX. 'Nec satis hoc fuerat; rigidum fera dextera cornu Dum tenet infregit, truncaque a fronte revellit.' *Bernart.*

Fronte turbatus] In Mss. quibusdam: *Fronte turpatus Achelous amnis.* quam lectionem et Basil. edit. vetus retinuit, et confirmat illud Senecæ in Herc. Œt. v. 495. et seqq. 'Subactus Herculis clava horridi Achelous, omnes facilis in species dari, Tandem peractis omnibus patuit feris Unoque turpis subdidit cornu caput.' De hoc labore Ovidius IX. Metam. III. Amor. Eleg. V. Heroid. Epist. IX. et Ep. 15. Silius lib. III. Senec. in Medea, v. 635. in Herc. Œt. v. 300. et 1292. *Sitzm.*

Achelous] Vibius Sequester de Fluminibus: 'Achelous Ætoliæ primus erupisse terram dicitur, in Maliacum sinum effluit: Ætoliam ab Acarnania dividit. Oritur in Pindo monte.' 'Acheloum' Græcis vetustissimis pro quacunque aqua dici solitum, lucide ostendit Macrobius l. V. Saturnal. cap. 18. *Idem.*

Ora pudibunda] Sen. in Herc. Fur. v. 1178. 'Uterque tacitus ora pudibunda obtegit.' in Œdipo v. 619. dicit: 'Pudibundum caput extulit.' *Idem.*

Stravit Antæum Lib. a.] Martian. Capella lib. VI. 'Africa vero ac Libya dictæ ab Afro Lib. Herculis filio. In confinio est Elissos colonia, in qua regia Antæi luctamenque cum Hercule celebratur,' &c. Amphitruo apud Sen. in Hercul. Fur. v. 482. ad Lycum: 'Non nosti omnia. Ipsius opus est cæstibus fractus suis Eryx, et Eryci junctus Antæus Libys.' De hoc labore idem in Herc. Œt. v. 25. 1788. 1898. Propertius lib. III. El. 21. v. 10. Martialis l. V. Epigram. LXVII. Lucan. lib. IV. Val. Flacc. lib. I. Silius lib. III. Ovidius Epist. Heroid. IX. Claudian. in Rufin. lib. I. v. 288. Augustin. lib. XVIII. De Civit. Dei, cap. 12. et Ludov. Vives. Pindarus itidem Isth. Od. 4. scribit, adeo immanem fuisse Antæum, ut templum Neptuni κρανίοις ξείνων a se interfectorum cooperuerit. *Idem.*

Cacus Euandri, &c.] Hunc laborem eleganter describit Virg. VIII. Æneid. Propert. lib. IV. Meminit ejusdem Solin. in Polyhist. cap. 6. Augustin. lib. XIX. de Civ. Dei, cap. 12. Silius in fin. lib. VI. *Idem.*

Satiavit iras] Silius lib. II. 'Neque enim satiaverat iras Dicendo.' Petron. Arbiter: 'Gemini satiavit numinis iram Telephus.' *Idem.*

Quosque pressurus foret altus orbis] Senec. in Hippolyt. v. 325. 'Humerisque quibus Sederat alti regia cæli.' *Idem.*

Setiger spumis humeros notavit] Alcmena apud Senec. in Herc. Œt. v. 1887. 'Stratus vestris setiger oris.' Ovid. quoque 8. Metam. absolute aprum vocat 'Setigerum:' 'Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas Nec jaculis isset, nec equo loca pervia sylvas.' *Idem.*

Spumis] Hinc spumei, spumantes, spumigeri apri dicuntur. De hoc labore Solin. cap. 13. Lucr. lib. V. Martial. l. V. Epig. 67. Silius lib. III. ubi aprum istum 'pestem Erymanthiam' vocat. Ovid. Epist. Heroid. IX. Senec. in Agam. vers. 832. in Herc. Œt. v. 17. 1537. et Claudianus rotundissimo isto Epigrammate: 'Torvus aper fulvusque leo coiere superbis Viribus: hic setis sævior, ille juba. Hunc

Mars, hunc Cybele laudat, dominatur uterque Montibus. Herculeus sudor uterque fuit.' Quod si credimus Polyæno, neque hunc laborem sine astu Hercules perfecit: Ita enim ille lib. I. Stratag. 'Hercules vires ac robur Erymanthii suis metuens, dolo belluam cepit. Cum enim hic in valle somnium caperet, (erat autem vallis plena nivium,) ille multos lapides desuper injiciebat, itaque sus excitatus exsiliit, et furore atque indignatione præceps actus, in nivem incidit, ac submersus impingensque capiebatur.' *Idem.*

Ultimus cælum labor] Sen. in Herc. Fur. v. 68. 'Robore expenso tumet, Et posse cælum viribus vinci suis Didicit ferendo: subdidit mundo caput, Nec flexit humeros molis immensæ labor, Mediusque collo sedit Herculeo polus, Immota cervix sidera et polum tulit.' *Idem.*

Cælum meruit] Martian. Capella in fin. lib. I. de nupt. Philol. 'Omnis Deorum senatus in suffragium concitatur, acclamantque cuncti fieri protinus oportere: adjiciuntque sententiæ Joviali, ut deinceps mortales quos vitæ insignis elatio et maximum culmen meritorum, ingeniumque in appetitum cælitem propositumque sidereæ cupiditatis extulerit, in Deorum numerum cooptentur.' *Idem.*

Ite nunc fortes ubi celsa magni Ducit exempli via] Ovid. IV. Trist. Eleg. 3. 'Ardua per præceps gloria tendit iter. Hectora quis nosset felix si Troja fuisset? Publica virtutis per mala facta via est.' *Idem.*

LIBER V.

PROSA 1. *Qui agrum exercuit*] Horat. Epod. Od. 2. 'Paterna rura bobus exercet suis, Solutus omni fœnore.' Plin. Secundus I. Epist. 20. 'Etiam campos curo et exerceo.' Et lib. VII. Epist. 18. 'Ager ipse propter id quod vectigali large supercurrit, semper dominum a quo exerceatur, inveniet.' *Sitzm.*

METR. 1. *Rupis Achæmeniæ scopulis*] Hoc est, Tauro monte Achæmeniæ seu Armeniæ. *Vallin.*

Achæmeniæ] Armeniæ. Stat. I. Sylvar. 'Arcuque horrenda fugaci Armenia.' Idem lib. V. Sylvar. 'Quæ fuga fera ferocis Armenii.' Ad quæ verba Statii vid. Comm. Domitii Calderini. *Sitzm.*

Pectoribus figit spicula] Senec. in Thyest. vs. 380. 'Nil ullis opus est equis; Nil armis, et inertibus Telis quæ procul ingerit Parthus cum simulat fugas.' In Œdip. v. 118. 'Cinnamis sylvas Arabum beatas Vidit, et versas equitis sagittas, Terga fallacis metuenda Parthi.' Virgil. III. Georg. 'Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis.' De hac fuga etiam Valer. Flacc. libro VI. Claudian. de Hystrice, Prudent. in Hamartig. multique alii. *Idem.*

Pugna fugax] Armeniorum, Statius I. Sylvar. 'Arcuque horrenda fugaci Armenia.' Seu Parthorum, a vicinitate: si quidem verum sit, ut apud Plinium existimat M. Agrippa, Parthiam, ab Occidente, Tigri terminari. *Vallin.*

Tigris et Eufrates] Alcimus Avitus lib. de Origine Mundi: 'Eufratem Tigrimque vocant, qui limite certo Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.' *Sitzm.*

Tigris et Eufrates] Q. Curt. lib. V. 'Isti amnes ex Armeniæ montibus profluunt, et magno deinde aquarum

divortio iter, quod cœpere, percurrunt: duo millia et quingenta stadia emensi sunt, qui amplissimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cum Mediæ et Gordianorum terras secare cœperunt, paullatim in arctius coëunt: et quo longius manant, hoc angustius inter se spatium terræ relinquunt. Vicini maxime sunt his campis, quos incolæ Mesopotamiam vocant. Mediam namque ab utroque latere concludunt. Eadem per Babyloniorum fines in Rubrum Mare prorumpunt.' *Idem.*

Tygris] Q. Curt. lib. IV. 'Nec sane alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur, multorum torrentium non aquas solum sed etiam saxa secum trahens. Itaque a celeritate qua defluit, Tigri nomen est inditum; qui Persica lingua Tigrim sagittam appellant.' *Idem.*

Eufrates] Vibius Sequester, de Fluminibus: 'Eufrates Mesopotamiæ in Paradiso oriens. Porro Sallustius auctor certissimus asserit tam Tigris quam Eufratis in Armenia fontes monstrari.' Incertus Poëta de Claudii Britannica victoria: 'Eufrates prodest nil tibi Parthe fugax.' *Idem.*

Uno se fonte resolvunt] Id est, in eisdem Armeniæ seu montis Tauri partibus. Nam diversos utriusque fontes esse affirmant Plinius, Ptolemæus, Strabo, Q. Curtius et alii: ac inter utrosque hi quidem mille et quingenta; alii vero duo millia et quingenta stadia ponunt. *Vallin.*

Si coëant] Ut faciunt paulo infra Babylonem sub Apamia urbe: conjunctique inde in sinum Persicum devolvuntur. *Idem.*

Sic, quæ permissis] Hoc est, Quemadmodum Tigris et Euphrates, qui ex eodem Tauro Armeniæ monte in terras diversas abeunt, si aquis confluentibus jungerentur; naves quoque trunci arborum et quælibet alia materies natans ac fluitans, utroque alveo devoluta, utroque alveo juncta, jungeretur: quod quidem casu eveniret, esset tamen certa causa vectionis earum rerum, nempe unda utriusque alvei, quæ ordine quodam eas res deferret. Ita eorum eventuum, qui nobis Casu fieri videntur, certa nihilominus causa est et ordo naturalis. *Idem.*

Πάντ' ἐφορᾷ] Hemistichium est Homerici versus Iliad. Γ. Ἠέλιος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις: 'Sol etiam qui cuncta vides, quique omnia inaudis.' Rectiusque id divinæ providentiæ oculo Boëtius tribuit, quam Homerus Soli. quem, videntem omnia et audientem, ut numen aliquod iis verbis agnoscit. ut optime animadvertit Plinius lib. II. cap. 6. 'Hic' Sol 'suum lumen cæteris quoque sideribus fœnerat, præclarus, eximius; omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuisse in uno eo video.' *Vallin.*

Πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει] Vide Hom. Iliad. Γ. et Odyss. M. *Sitzm.*

METR. 2. *Puro clarum lumine Phœbum*] Homerus Iliad. B. λαμπρὸν φάος ἠελίοιο. Etiam Anaximander dixit Solem esse καθαρώτατον πῦρ. Vide Diog. Laërt. lib. 2. *Idem.*

Homerus] Iliad. A. Ξ. Θ. ubi passim appellatur λαμπρὸν φάος ἠελίοιο. 'clarum Solis lumen.' *Vallin.*

Radiorum luce] Martian. Capella lib. I. 'Solis augustum caput radiis perfusum circumactumque flammantibus velut auratam cæsariem rutili verticis imitatur. Hinc quoque sagittarius, hinc quoque vulnificus, quod possit radiorum jaculis icta penetrare.' *Sitzm.*

Quæ sint quæ fuerint veniantque] Optime monuit Janus Dusa filius, hunc loquendi modum a Græcis esse inventum, quem vide in Notis ad Catulli Carm. 21. *Idem.*

Quem, quia respicit omnia solus, Verum possis dicere Solem] Julius Firmicus Maternus, de Errore Prophana-

rum Religion. 'Lumen hoc, quod hominibus jussu Dei fugatis tenebris diem reddit, quod per duodecim horarum spatia cursus sui ordinem dirigit, Solem dici voluerunt, non quia solus est, ut quidam volunt, quia ibi et Cœlum est, et Luna, et alia plurima sidera, quæ videmus, ex quibus quædam una serie, et cohærentia perpetua simulque copulata lucent, alia toto sparsa cælo vagos cursus suis metiuntur erroribus. Sed ideo Sol appellatur, quia cum ortus fuerit, obscuratis ceteris sideribus luceat solus.' Martian. Capella lib. II. De Nupt. Phil. De Sole: 'Solem te Latium vocitat, quod solus honore Post Patrem sis lucis apex.' *Idem.*

Respicit omnia solus] Macrobius Saturn. lib. I. 'Nam et Latinitas eum, quia tantam claritatem solus obtinet, solem vocavit.' *Vallin.*

Verum possis dicere Solem] Frequens Veteribus fuit Solis cum Deo comparatio: sed præcipue ad immobilem ejus providentiam exprimendam, quod, ut ait Maximus Tyr. serm. I. Ὁ θεῖος νοῦς κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ ἡλίου πάντα ἐφορᾷ τὸν ἐν τῇ γῇ τόπον ἀθρόως, 'Divina mens, instar Solis, uno simul intuitu quodcunque ubique est in terra loci prospicit.' Instar Solis, quia, ut est apud Claudianum, 'Medium non deserit unquam Cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.' Sed multo quam Sol præstantius: unde Epictetus Arriani, φωτίζειν οἷός τε ἐστὶν ὁ ἥλιος τηλικοῦτον μέρος τοῦ παντὸς, ὀλίγον δὲ τὸ ἀφώτιστον ἀπολιπεῖν, ὅσον οἷόν τ' ἐπέχεσθαι πρὸ σκιᾶς, ἣν ἡ γῆ ποιεῖ, ὁ δὲ καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν πεποιηκὼς καὶ περιάγων, μέρος ὄντ' αὐτοῦ μικρὸν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, οὗτος δ' οὐ δύναται πάντων αἰσθάνεσθαι. 'Sol tantam universi partem illustrare potest, exiguam illam relinquens luminis expertem, quam umbra terræ occupat. Qui autem ipsum et fecit et circumducit, parvam suorum operum partem, si cum universo conferatur; is vero non potest animadvertere omnia.' Utrinsque Solis, vero seu ὑπερουρανίου 'supercœlestis;' ejusque imaginis, cœlestis, differentiam vide apud D. Dionysium de div. nom. c. 4. Deum quippe, apud Platonicos, participant κατὰ δυνατὸν res omnes seu entia omnia, τὰ νοητὰ καὶ θειότατα, ἀμέσως: 'intellectualia et maxime divina, immediate.' τὰ αἰσθητὰ δὲ, διὰ τῆς ἑαυτῶν μονάδος, 'sensilia vero, per eam quam habent' cum Deo actionis 'unitatem.' Si quid igitur Sol pulchritudinis, aut virtutis, aut lucis rebus inferioribus largitur, ab ipso Pulchro, ab ipsa Virtute, ab ipsa Luce, hoc est, a Deo, mutuatur: hinc Platoni libro VI. de Rep. ἔκγονος τοῦ ἀγαθοῦ, 'progenies' seu 'ipsius Boni' filius appellatur. Hæc quidem vere vetus sapientia protulit: at eadem paulatim tot Solis laudibus, tot encomiis sic abusa est, ut tandem Gentibus cœperit esse Deus, qui famulus et minister erat: atque adeo, si Macrobio aliisque multis fides habenda est, unus toto orbe Sol, licet sub diversis Jovis, Martis, Mercurii, atque aliorum omnium nominibus, cultus fuit. Multisque sæculis omnes pœne mortales hic error obtinuit. Imo et post reconciliatam vero Deo creaturam, Euangeliique lumen, reperti philosophi Julianus ἀποστάτης, Proclus Lycius, atque alii, jurati Christianæ, hoc est, cœlestis veritatis hostes, qui Μίθρᾳ, 'Soli' vota precesque nuncuparunt, eumque sibi viventibus et mortuis Θεὸν εὐμενῆ, 'Deum propitium' deprecati sunt: cuique ille, si modo e bello Persico victor redisset, tot victimas et sacrificia parabat, ut defuturos boves Romanus orbis timuerit, quibus, annis aliquot, tellus alioquin cessatura araretur. Sol igitur Deorum ultimus aras habuit, quique eum formidant et oderunt Dæmones, pro Deo hominibus adorandum postremum omnium obtruserunt. Hæc obiter monemus,

quod nunc quoque maxime intersit, quibus Sol laudibus ab homine præsertim Christiano ornetur: ne dicam quæ sit ejus cum Deo instituenda comparatio. *Idem.*

PROSA 3. *Tum ego, en, inquam*] Hanc longe gravissimam et pulcherrimam de Præscientia Dei, liberaque hominis voluntate Disputationem ut melius intelligas, et quænam sit sententia verior, perspicue cognitum habeas, lege capite nono, decimo, et II. Augustin. libro quinto de Civitate Dei, quæ loca ceu digito monstrasse nobis fuerit satis. Plura huc pertinentia in Sacris lectionibus suis congessit C. Rittershusius ex Chrysostomo, Cyrillo, Origene, et aliis SS. Patribus. *Sitzm.*

Vaticinio Tiresiæ] Apud Horatium Serm. lib. II. Sat. VI. *Vallin.*

Uti paullo ante cantabas] Carmine nimirum 6. vs. 43. lib. IV. *Sitzm.*

METR. 3. *Quænam, &c.*] Cum hoc Carmine confer diligenter Maximum Tyrium Philosoph. Plat. Et Lucret. lib. IV. De Rer. Nat. *Idem.*

Fœdera rerum] Quid difficultatis hic et sequens locus habeant, non video, impensius mirans cur non paucos inter legendum torqueat: tanquam illic arcana quædam nulli pervia proferat Boëtius: qui superioris, de Arbitrii Libertate Deique Præscientia, quæstionis nodos soluturus, ait mirari se, quænam causa discors rerum fœdera resolvat, id est, duas res maxime inter se concordes convenientesque dissolvat ac divellat. Eæ sunt quæ et mox *duo vera* ab eo vocantur. *Vallin.*

Veris bella duobus] Ea duo sunt; Prænoscere cuncta Deum, et tamen Esse libertatis arbitrium. Est enim hoc ἀξίωμα verum, Prænoscit omnia futura Deus: est et illud, Inest omnibus hominibus Libertatis arbitrium. Singula hæc quidem carptim et divisim vera esse nemo est qui non agnoscat. Cum vero mixta jugantur, hoc est, juncta sic enuntiantur, Prænoscit cuncta Deus et Est arbitrii humani Libertas; difficultatis nonnihil, ex mentis nostræ imbecillitate, importatur: neque enim intellectu consequi possumus quemadmodum Deus, ut canit noster, 'Quæ sint, quæ fuerint, veniantque Uno mentis cernit in ictu.' *Idem.*

Sed mens cæcis obruta membris] Lactant. De ira Dei, cap. 1. 'Mens hominis tenebroso carceris domicilio circumsepta, longe a DEI perspectione summota est.' Vid. eund. de Opif. Dei c. 16. *Sitzm.*

Flagrat amore] August. lib. XII. de Civ. Dei, cap. 20. 'Pervenire ad conspectum Dei, atque ita fieri beatum contemplatione incorporeæ lucis per participationem incommutabilis immortalitatis ejus, cujus adipiscendæ amore flagramus.' Catullus Carm. 68. 'Mens cæco flagrabat amore.' 'Flagrare charitate,' Q. Curt. lib. III. 'Flagrare meliore Gradivo,' Silius lib. XV. in pr. pro Marte uti prospero sive secundo. *Idem.*

Flagrat amore Veri tectas reperire notas] Senec. in Agam. v. 60. 'Non sic Libycis Syrtibus æquor Furit alternos volvere fluctus.' Videtur tamen noster magis respexisse ad illud Horatii lib. I. Carm. Od. 15. 'Ecce furit te reperire atrox Tydides melior patre.' *Idem.*

Sed quis nota rescire laborat] Mss. et Edit. Norimb. *Sed quis nota scire laborat:* quam lectionem amplector lubens, idque duplicem ob causam. Cum ante quinquennium pervenirem in notitiam P. Melissi, inclyti Germaniæ Vatis, edocebar, veteres Latinorum Poëtas quosdam nuspiam, quosdam rarissime syllabam corripere, quam præcederet *st*, *sp*, *sc*. quod ipsemet postea inter legendum observavi diligentius, atque ita sese rem habere perspicue cognovi. Deinde me non tralaticie movit ipsum verbum *Rescire*, quod vim habet pro-

priam quandam, non ex communi significatione ceterorum verborum, quibus eadem præpositio, *Re*, imponitur. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum insperatumque cognoscit, is dicitur proprie *Rescire*, ut docet Agell. lib. II. cap. 15. cujus assertioni si locum dederimus, facile patebit, verbum *Rescire* minus congrue hic poni. *Idem.*

An cum mentem] Nimirum momento creationis, quo anima perfectissime videt, non solum res universales, sed particulares quoque. Postquam vero corpori unita est, retinet quidem scientiam universalium, qua particulares agnoscit; particularium autem non item, quarum oblivionem corporis moles induxit. Hinc paulatim anima διὰ τὴν ἀνάμνησιν res particulares discit, quandiu homo vivit. Hinc disciplinæ et scientiæ singularium. Hæc et quæ reliquo carmine complectitur, e Platonis Menone et Phædone desumpta. *Vallin.*

Vehementer agitata] Libro scilicet II. De Divinat. ubi cum Quincto fratre disputans divinationem prorsus nititur tollere, quam Quinctus volumine superiore asseruerat. *Sitzm.*

Ut ea quæ in quadrigis] Auctor Carminis ad Pisonem: 'Sic auriga solet ferventia Thessalus ora Mobilibus frenis in aperto flectere campo: Qui modo non solum rapido permittit habenas Quadrupedi, sed calce citat, modo torquet in auras Flexibiles rictus, et nunc cervice rotata Incipit effusos in gyrum carpere cursus.' *Idem.*

Homo est animal bipes rationale] Ms. Rittersh. plenius: *Homo est animal rationale, bipes, mortale.* Ita supra libro I. 'Hoccine interrogas, an esse me sciam rationale animal atque mortale?' Ponit hanc Philosophicam hominis definitionem etiam S. Chrysostomus. Homil. 14. in priorem ad Timoth. sed opponit ei ac præfert aliam veriorem ex sacris deprompatam tabulis. Verba Aurei oris illius hæc sunt, quæ ex Sacris Lectionibus suis haud gravate mihi gratificatus est C. Rittershusius: Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἴδωμεν. οἱ ἔξωθέν φασι, ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἡμεῖς δὲ μὴ ἀπ' ἐκείνων τὸν ὅρον θώμεθα· ἀλλὰ πόθεν; ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. ποῦ τοίνυν τὸν ὅρον ἐξέθετο ἀνθρώπου; ἄκουε λεγούσης αὐτῆς· ἦν ἄνθρωπος δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. τοῦτο ἄνθρωπος. καὶ πάλιν ἕτερός φησι· μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, κἂν νοῦ μετέχωσι, κἂν μυριάκις ἐπιστήμης ὦσι δεκτικοὶ, οὐκ οἶδεν ἡ γραφὴ λέγειν ἀνθρώπους, ἀλλὰ κύνας, καὶ ἵππους, καὶ ἔχεις, καὶ ὄφεις, καὶ ἀλώπεκας, καὶ λύκους, καὶ εἴ τι τούτων ἀτιμότερον τῶν θηρίων, &c. *Idem.*

Metr. 4. *Porticus*] In qua Athenis Zeno Citticus, Stoicorum princeps, primus docuit. Unde a στοὰ, hoc est, 'porticu' Stoici appellati. *Vallin.*

Senes] Zenonem et ejus sectatores Stoicos. Is enim, recedens a veteris Academiæ decretis, 'fidem' [ait Cicero l. I. Academ.] 'sensibus tribuebat, quod comprehensio facta sensibus et vera esse et fidelis videatur: non quod omnia quæ essent in re comprehenderet; sed quia nihil quod cadere in eam posset, relinqueret; quodque natura quasi normam scientiæ et principium sui dedisset, unde postea notiones rerum in animis imprimerentur, e quibus non principia solum, sed latiores quædam ad rationem inveniendam viæ reperiuntur.' Veteris vero Academiæ principes, Socrates, Plato, Speusippus, Theophrastus, Aristoteles, aliter senserant: 'Tertia,' inquit idem, 'philosophiæ pars, quæ erat in ratione et in disserendo, sic tractabatur ab utrisque: Quamquam oriretur a sensibus, tamen non esse judicium veritatis in sensibus. Mentem volebant esse rerum judicem; solam censebant idoneam cui crederetur, quia sola

cerneret id quod semper esset, simplex et unius modi, et tale quale esset.' Et paulo post, 'Sensus autem omnes hebetes et tardos esse arbitrabantur: nec percipere ullo modo res eas, quæ subjectæ sensibus viderentur.' Et infra, 'Itaque hanc omnem partem rerum opinabilem appellabant; Scientiam autem nusquam esse censebant nisi in animi motionibus atque rationibus.' Mens quidem sensuum ministerio singularia cognoscit, deinde ex singularium ἐπαγωγῇ 'inductione,' Universalia vi sua constituit. Cum quis Socratem videt, inquit Themistius Posterior. libro II. Τότε ὁρᾷ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους ὅμοιον καὶ κοινὸν, ὥστε τρόπον τινὰ καὶ αἴσθησις τοῦ καθόλου· ἀλλ' οὐχ' οὕτως, ὥστε αὐτὸ χωρίσαι καὶ ἀφελεῖν, καὶ καθ' ἑαυτὸ γνῶναι· ἀλλὰ συγκεχυμένον τε τῷ καθ' ἕκαστον, καὶ μᾶλλον εἰς ἐκεῖνο ἀποτετραμμένον· ἀλλ' ἑτέρα δύναμίς ἐστιν, ἢ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὸ κατὰ μέρος ἐνεργούσης, τὸ ἓν ἐκ πολλῶν, καὶ τὸ ἀδιάφορον ἐκ διαφόρων, καὶ τ' αὐτὸν ἐξ ἑτέρων συνάγει. οἷον, τὸν ἄνθρωπον, ἐκ Καλλίου καὶ 'Αρίστωνος. καὶ τὸ ζῶον ἐξ ἀνθρώπου καὶ λέοντος. καὶ τὴν οὐσίαν ἐκ φυτοῦ καὶ ζώου. ἄνεισι γὰρ, μέχρις ἂν εἰς ἓν παντελῶς τὰ πολλὰ ἀναγάγῃ τε καὶ συνδήσηται· 'simul et in' Socrate 'videt id, quod in aliis quoque' hominibus 'simile communeque inest: quare quadam ratione sensus versatur circa universale, non ita tamen ut illud abstrahat et separet, seorsimque' a singulari 'cognoscat, sed confusum cum ipso singulari et magis in ipsum conversum: alia quippe est facultas, quæ, dum sensus operatur circa individua, unum ex multis, indifferens ex differentibus, idem ex diversis colligit; verbi gratia, hominem ex Aristone et Callia, animal ex homine et leone, substantiam ex planta et animali.' Ea 'enim ascendit quousque multa in unum omnino reduxerit et copulaverit.' Et paulo post, Sensus, inquit, ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῶν κατὰ μέρος ὑπολήψεων, τὴν δὲ καθόλου ἀναφορὰν, ὁ νοῦς ποιήσεται, 'Cognitionis singularium principia et causæ, sensus sunt. assumptio vero Universalium' ex singularibus, 'intellectus seu mentis opus est.' Ita ut quicquid per sensus discitur mentis ἐνεργείᾳ tribuendum sit, non ipsis sensuum imaginibus, quas ipsa creat, non ipsæ ullo modo in animam agunt. Unde recte de ea dicitur, Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει· τὰ δ' ἄλλα, κωφὰ καὶ τυφλὰ; 'Mens videt, mens audit; cætera vero surda ac cæca sunt.' *Idem.*

Et imagines] 'Notiones' Cicero vocat, ἐννοίας καὶ προλήψεις Stoici. *Idem.*

Extimis] Exterioribus, hoc est, quæ videntur, audiuntur, palpantur. *Idem.*

Casusque in speculi vicem] Lucret. lib. IV. 'Rem contra speculum ponas, apparet imago.' Et paulo post: 'Quandoqnidem speculum, quodcunque obvertimus oris, Res tibi respondent simili forma atque tenore.' De speculis multa congessit I. Meursius. Vide etiam Jac. Pontanum ad Eclog. 3. Virg. Nic. Rigaltium ad Phædri Fab. 6. et 47. De iisdem quid senserit Socrates tradit Laërt. lib. II. et Apuleius Apologia. *Sitzm.*

Quæ cognita dividit] Themistius ibid. Τούτου γὰρ ἔργον ἤδη, τὰ πολλὰ ἑνοῦν. καὶ περαίνειν τὰ ἄπειρα, ὅπερ φησὶ Πλάτων, πέρατι συνδήσασθαι· καὶ γὰρ διαιρετικὸς καὶ συνθετικὸς καὶ μεταβατικός· καὶ ἄλλως πολυτρόπως εὐκινητότατος, 'Hujus officium est multa unire et infinita terminare; quod Plato appellat, 'termino concludere.' Dividit illa componitque, pluribus modis convariat atque commutat, omnino agilis et permobilis natura ejus deprehenditur.' *Vallin.*

Nunc summis caput inserit] D. Augustinus, seu quisquis auctor est, lib. de Spiritu et Anima cap. 11. 'Et sicut luna crescit et deficit et varia vicissitudine commutatur, in id tamen quod fuit quadam perfecta no-

vitate se restituit: sic Mens nunc caput summis inserit, nunc decidit in infimis, nunc sese inserens sibi veris falsa redarguit: modo ad corporalia regenda deflectitur, modo æternis rationibus inspiciendis vel consulendis adhærescit.' Quo in loco cum ipsissima Boëtii verba referantur, minime dubium est hunc Tractatum D. Augustini non esse. Nec obstat quod hic aliter quædam mendose legantur, omnino enim scribendum est *desidit in infima* et *sese referens sibi*. Desidit in infima Mens, cum res ὕλῃ, 'materiæ' inhærentes considerat, quod ubi sensus ministerio fecit, 'sese,' habentem eas notiones, 'refert sibi,' ratiocinanti et intellectu discernenti quid verum, quid falsum sit. Neque furtum hujusmodi hic tantum deprehendas, sed et cap. 37. lib. Meditationum, qui ejusdem magni viri nomen falso præfert, his verbis, 'In hoc enim magno hujus vitæ diluvio, ubi circumstantibus agitamur procellis.' Ubi expressit quisquis auctor est, hunc Boëtii locum ex lib. I. Consol. 'Itaque nihil est quod admirere, si in hoc vitæ salo circumflantibus agitemur procellis.' Unde idem qui superius error admissus, dum pro *salo*, *diluvio* scriptum est: neque enim 'vitæ diluvium,' aut 'procellas' habere dicitur: neque recte procellæ 'circumstantes' hic vocentur: quod tamen ex mendosis Boëtii codicibus excerpserat; ut nunc quoque in iisdem legere est. *Idem.*

PROSA 5. *Quales sunt conchæ*] Solinus cap. 56. 'Piscantium insidias timent conchæ: inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant.' *Sitzm.*

Illic enim ratio videbit] Manilius lib. IV. 'Materiæ ne quære modum, sed perspice vires, Quas ratio, non pondus habet: ratio omnia vincit. Ne dubites homini divinos credere visus.' *Idem.*

METR. 5. *Quam variis*] Alcimus Avitus lib. De Orig. Mundi: 'Protinus in varias animalia multa figuras Surgunt, et vacuum discurrunt bruta per orbem.' *Idem.*

Continuumque trahunt] Serpentes et viperas intelligit. Sen. in Herc. Fur. de Cadmo in serpentem mutato vs. 393. 'Longas reliquit corporis tracti notas.' *Idem.*

Sunt quibus] Min. Felix: 'Quid animantium loquar adversus sese tutelam multiformem? alias armatas cornibus, alias dentibus septas, et fundatas ungulis, et spicatas aculeis, aut pedum celeritate liberas, aut elatione pennarum.' Vide et Arist. De Hist. animal. et Oppianum. *Idem.*

Alarum levitas vaga] Lact. de Opif. Dei, cap. 3. 'Plus manus præstant, quam levitas usus que pennarum.' Vid. eund. cap. 5. l. eod. *Idem.*

Verberetque ventos] Apuleius De Deo Socratis: 'Imo enim si sedulo advertas, ipsæ quoque aves terrestre animal, non aëreum, rectius perhibeantur. Est enim semper illis omnis victus in terra, ibidem pabulum, ibidem cubile, tantum quod aëra proximum terræ volitando transverberent. Ceterum cum illis fessa sunt remigia, terra ceu portus est.' *Idem.*

Prona tamen facies] Verba sunt Aristotelis de part. animal. libro IV. Διὸ πλείονος γινομένου τοῦ βάρους καὶ τοῦ σωματώδους, ἀνάγκη ῥέπειν τὰ σώματα πρὸς τὴν γῆν, 'Quamobrem concretione, et pondere graviore opprimente, corpora vergere in terram necesse est.' *Vallin.*

Hebetes valet ingravare sensus] De Brutis animalibus Macrob. in Somn. Scip. lib. I. cap. 14. 'Si quid in illis similitudinem rationis imitatur, non ratio, sed memoria est; et memoria non illa ratione mixta, sed quæ hebetudinem sensuum quinque comitatur.' *Idem.*

Unica gens hominum] Min. Felix: 'Ipsa præcipue formæ nostræ pul-

critudo Deum fatetur artificem, status rigidus, vultus erectus, oculi in summo, velut in specula constituti, et omnes ceteri sensus velut in arce compositi.' Præclare Lactantius l. II. Div. Instit. c. 1. 'Parens enim noster ille Deus unus et solus cum fingeret hominem, id est, animal intelligens et rationis capax, eum vero ex humo sublevatum ad contemplationem sui artificis erexit: quod optime ingeniosus Poëta signavit: 'Pronaque cum spectent animalia cetera terram Os homini sublime dedit, cælumque videre Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.' Hinc utique ἄνθρωπον Græci appellarunt, quod sursum spectet. Ipsi ergo sibi renuntiant, seque hominum nomine abdicant, qui non sursum aspiciunt, sed deorsum.' Vide eund. de Ira Dei, c. 7. 8. et 14. Manil. l. IV. 'Stetit unus in arcem Erectus capitis, victorque ad sidera mittit Sidereos oculos, propiusque aspectat Olympum, Inquiritque Jovem, nec sola fronte Deorum Contentus manet, et cælum scrutatur in alto, Cognatumque sequens corpus se quærit in astris.' *Idem.*

Celsum levat altius cacumen] Eam plantam intelligere credas, quam sic describit Philo lib. 'Quod deterius potiori insidiari soleat.' Μόνον δὴ τῶν ἐπὶ γῆς φυτὸν οὐράνιον ὁ Θεὸς ἄνθρωπον εἰργάσατο, τῶν μὲν ἄλλων τὰς κεφαλὰς πηξάμενος ἐν χέρσῳ· κατωκάρα γὰρ πάντα, ἀνθρώπῳ δὲ εἰς τὸ ἄνω προαγαγὼν, ἵνα τὰς τροφὰς ὀλυμπίους καὶ ἀφθάρτους, ἀλλὰ μὴ γεώδεις καὶ φθαρτὰς ἔχῃ· παρ' ὃ καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, τὸ μὲν ὅσον ἀναισθητότατον, πλεῖστον ἀποστήσας λογισμοῦ, τὰς βάσεις γῇ προσεῤῥίζου. τὰς δὲ νοῦ δορυφόρους αἰσθήσεις, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον πορρωτάτω μὲν τῶν περὶ γῆν ἐξῴκισε, τοῖς δὲ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περιόδοις ἀφθάρτοις οὔσαις ἐνεδήσατο. 'Solam in terris cœlestem plantam fecit Hominem, cæterarum in terra defixit capita: omnes enim humi caput habent; soli homini sublime dedit, ut alimenta cœlitus incorruptibilia quærat, non terrena ista corruptioni obnoxia: qua propter corporis nostri partem insensatissimam, longe a ratione secretam, pedes seu radices ad terram applicuit: sensus autem mentis satellites, et hanc ipsam, longissime a terra jussit habitare, et ad ætheris cœlique nunquam interituros alligavit ambitus.' Quod jam monuerat ante Aristoteles lib. IV. de part. an. cap. x. Nec aliunde ἀνθρώπου etymon, quam ἀπὸ τοῦ ἄνω ἀθρεῖν, 'a suspiciendo in altum,' deductum est. *Vallin.*

Recto stat corpore] Cujus status rationem hanc pulcherrimam reddit Aristoteles [de part. animal. lib. IV. cap. x.] 'Ορθὸν μὲν γάρ ἐστι μόνον τῶν ζώων διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν εἶναι θείαν. ἔργον δὲ τοῦ θειοτάτου, τὸ νοεῖν καὶ φρονεῖν. τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιον πολλοῦ τοῦ ἄνωθεν ἐπικειμένου σώματος, τὸ γὰρ βάρος, δυσκίνητον ποιεῖ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κοινὴν αἴσθησιν. 'Solus enim animalium' homo 'erectus est, quoniam ejus natura atque substantia divina est. Officium autem divini est, intelligere atque sapere. quod non facile esset, si vasta corporis moles assideret: pondus enim tardiorem reddit et mentem, et sensum communem.' *Idem.*

Inferior sidat mens] Prudent. Cathem. Hymn. 10. 'Si terrea forte voluntas Luteum sapit, et grave captat, Animus quoque pondere pressus Sequitur sua membra deorsum. At si generis memor ignis Contagia nigra recuset, Vehit hospita corpora secum Pariterque reportat ad astra.' *Sitzm.*

De mundo censuit Aristoteles] Lib. I. de Cœlo. *Vallin.*

Unde non recte quidam, qui cum audiunt visum Platoni mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum] Recte *cum audiunt*, a Crantore videlicet, Plotino, Porphyrio, Jamblico, Tauro Platonico,

Proclo, aliisque Platonicis, qui cum sempiternum esse mundum impie defenderent, impietatis patrocinium a Platone petiere: cum tamen non obscure sed indubitato Plato senserit, Mundum ortum esse et aliquando cœpisse. In Timæo siquidem ubi de mundi procreatione agit, exerte pronuntiat: 'De quo primum consideremus, quod in quæstione de universo ante omnia investigari debet: utrumne semper fuerit sine ullo generationis principio; an genitum sit, ab aliquo principio sumens exordium. Id profecto cernitur, tangiturque, et corpus habet: omnia vero hujusmodi sensus movent: quæ sensus movent, opinione per sensum percipiuntur: hæc vero talia esse constat ut gignantur et genita sint; quidquid autem gignitur, necessario ab aliqua causa gigni asseruimus.' Et iterum: 'Dicamus itaque quam ob causam generationem rerum confecit, et hoc omne quod cernimus opifex ipse constituit.' Et tertio eodem libro: 'Hanc igitur habuit,' inquit, 'rationem effector Mundi molitorque Deus, ut unum opus tantum atque perfectum ex omnibus totis atque perfectis absolveret.' Tauri vero, Procli, Apuleii, et aliorum calumnias, qui ut Platonem pro ipsis stare probarent, varias notiones harum vocum 'oriri' seu 'gigni' comminiscuntur, quasi radiis quibusdam Plato dispellit, dum de molitione Mundi quæstionem proponens, Mundum ex eorum genere esse quæ oriuntur definivit: quid autem per ortum intelligeret, ipse explicat: 'Utrum semper,' inquit, 'fuerit, ita ut ortus sui initium nullum habuerit, an vero ortum sit ita ut ab aliquo temporis principio esse cœperit.' Et rursus ibidem: 'Tempus,' ait, 'una cum cælo factum est, ut simul et generata simul etiam dissolvantur, si quando ulla eorum futura erat dissolutio.' Quæ postrema verba illud magis ex vero Platoni adscribi confirmant, ut et alia loca, sensisse Platonem Mundum quem ortum fatetur, et a Deo conditum, non habiturum, ut Noster ait, defectum. Ego sane non fidenter eum purgem hujus culpæ. Illud affirmo, licet voluntate et potentia Dei putarit Mundum perpetuo conservandum, per se tamen caducum esse, et a Deo dissolvi posse, aperte tradidisse. In Politico sane: 'Mundus,' inquit, 'in contrarias partes ultro circumducitur, ut qui vitam et intelligentiam nactus sit ab eo qui ipsum construxit: porro ipsi retrorsum ire, ob id necessario insitum fuit, quod quidem semper in iisdem esse et eodem modo se habere, atque idem permanere, omnium maxime divinis naturis solis convenit: Corporis autem natura non hujus est ordinis. Quod igitur cælum seu mundum nuncupavimus, permulta ac præclara munera a creatore suscepit. Corporis tamen factus est Mundus particeps, unde fieri non potest ut ipse in omne tempus sit mutationis expers.' Et in Timæo: 'Itaque et ob eam caussam,' inquit, 'et ab iis rebus numero quatuor, Mundi est corpus effectum, ea constructum proportione, qua dixi, ex quo ipse se concordi quadam amicitia et charitate complectitur, atque ita apte cohæret, ut dissolvi nullo modo queat, nisi ab eodem, a quo est colligatus.' Hæc Plato. Nos ut 'In principio creasse Deum cælum et terram' non ignoramus, ita divina voce edocti illud tenemus: 'Cælum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.' *Bernart.*

Unde non recte quidam] Vide Comm. L. Vivis ad l. x. Aug. de Civ. Dei, c. 31. nec non ipsum Aug. l. xi. c. 4. et 5. *Sitzm.*

Plato mundo tribuit] Quo modo omnia præterita, præsentia et futura, Deo præsentia sint, et Mundus Platoni æternus, docet Joan. Grammaticus Philopon. in Proclum de Mundi æternitate, in solutione præsertim

quinti ejus argumenti. Nulla autem Platonis sententia est, quam fœdius corruperint, et obstinatius defenderint veteres Platonis interpretes: seu quia eorum alii ita sentirent, seu ut Christianam fidem impugnarent. Eorum signifer Ammonius fuit, fidus alioquin ac illustris doctrinæ Platonicæ assertor; quem Zacharias dialogo cui 'Ammonius' titulus est, confutavit. Mox ejus discipuli, Plotinus passim libr. suis: et quod mirum est, ne a magistro dissentiret, fax illa fidei Origenes; cujus errorem S. Methodius lib. *περὶ τῶν γεννητῶν*, ut est apud Photium, redarguit. Deinde Julianus quoque lib. de Sole. Hierocles in excerptis de Providentia apud Photium. Proclus in Theologia Platonica et apud Joan. Grammaticum Philop. de Mundi ætern. contra quem idem Joan. Gram. scripsit. *Vallin.*

Illud esse necessarium judicatis] Lactant. lib. II. Div. Instit. cap. 5. 'Non est astrorum motus voluntarius, sed necessarius: quia præstitutis legibus officiisque deserviunt.' *Sitzm.*

Nec iniquæ leges...nec frustra...preces] Sequitur ex libertate arbitrii, justas leges esse: ex providentia vero, rectas preces. Ut copiosissime et accuratissime docuit sapiens noster. Sed et audiendus Apuleius lib. de Deo Socratis, loco illo illustri: 'Nullus, inquis, Deus humanis rebus intervenit: Cui igitur preces allegabo, cui votum nuncupabo, cui victimam cædam; quem miseris auxiliatorem, quem bonis fautorem, quem adversatorem malis in omni vita ciebo? quem denique, quod frequentissimum est, jurejurando arbitrum adhibebo?' Hierocles in excerptis de Providentia, *Οὐ μάτην οὖν νόμοι κείσονται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῇ δέδοται, οὐδὲ τὸ βουλεύεσθαι παρέλκει, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττὸν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγοῖτο*, 'Non ergo frustra leges constitutæ erunt hominibus, neque ratiocinandi vis temere iisdem concessa est, neque consultatio et deliberatio est supervacanea, neque vota et preces redundant, si providentia humanis negotiis præsit.' Et Salvianus Christiane lib. I. 'Removet igitur a se, inquis, curam mortalium Deus. Et quæ ergo nobis divinæ religionis est ratio, quæ vel causa Christum colendi vel spes propiciandi? Si enim negligit Deus in hoc sæculo genus hominum, cur ad cœlum quotidie manus tendimus, cur orationibus crebris misericordiam Dei quærimus, cur ad ecclesiasticas domos currimus, cur ante altaria supplicamus? Nulla est enim nobis ratio precandi, si spes tollitur impetrandi. Vides ergo quam stulta atque inanis sit hujus persuasionis assertio; quæ utique si recipitur, nihil penitus de religione servatur.' Sexcenta similia habent auctores. Quippe, ait Lactantius, 'Summus colendi ritus est, ex ore justi hominis ad Deum directa laudatio.' *Vallin.*

Manet enim spectator desuper] Similia habes apud Prudent. Cathem. Hymn. 2. *Sitzm.*

Semper-æternitas] Sic fortasse S. Cypriano Charitas *semper-æterna* dicitur lib. de bono Patientiæ; 'Charitas fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ et Spe et Fide major est, quæ et opera et martyria præcedit, quæ nobiscum semperæterna apud Deum in regnis cœlestibus permanebit.' *Vallin.*

Ante oculos agitis judicis cuncta cernentis] Diogenes Laërt. in Thalete I. *ἠρώτησε τὶς αὐτὸν, εἰ λήθει θεοὺς ἄνθρωπος ἀδικῶν, 'Αλλ' οὐδὲ διανοούμενος, ἔφη.* Cui concinit Epigramma vetus: *'Ανθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας· Οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.* Idem Diog. de Platone lib. III. *οἴεται δὲ καὶ θεοὺς ἐφορᾷν τὰ ἀνθρώπινα.* Pindarus Olymp. Od. I. *Εἰ δὲ θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρ-*

τάνει. S. Ambrosius ad Relat. Symmachi: 'Nemo Deum fallit, cui omnia etiam cordis occulta manifesta sunt.' Lactant. libro sexto, cap. 24. 'Purgemus igitur conscientiam, quæ oculis Dei pervia est; et ut ait Cicero, Semper ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur; putemusque, nos momentis omnibus, non in aliquo, (ut ille dixit) orbis terræ theatro ab hominibus, sed desuper spectari ab eo, qui et judex et testis olim futurus est, cui rationem vitæ poscenti, actus suos inficiari non licebit.' Sic divinitus certè Plautus in Captivis: 'Est profecto Deus, qui quæ nos gerimus auditque et videt.' Virtus ad Scipionem apud Silium Italicum lib. xv. 'Idem Justitiæ cultor, quæcunque capesses, Testes factorum stare arbitrabere divos.' Ovidius 1. Trist. Eleg. 2. 'Acta Deos nunquam mortalia fallunt.' Sic Poëta sacer: 'Nil absente Deo loquimur; nil abdita clausum Pectoris antra tegunt. Cernit Deus omnia præsens.' Claudat Notas nostras Chysostomus hoc insigni suo dicto, quod ex hom. 62. in Genesin adscribo. 'Etiamsi fecerimus' inquit 'ut res clam sit omnibus, ab oculo tamen illo, qui dormitare nequit, latere non poterimus. Illum solum timere oportet, et tremere ac pavere, ut ne in conspectu ejus male quippiam faciamus.' Et infra: 'Sic oportet omnia diligenter fieri, ne forte a domino condemnemur. Neque enim fieri potest, ut occultetur aliquid ab oculo illo qui dormitare nequit; Verum necesse omnino est, ut is qui peccat suppliciis obnoxius fiat.' *Sitzm.*

FINIS NOTARUM VARIORUM.

NOTITIA LITERARIA

DE

SEVERINO BOETHIO.

EX JO. ALB. FABRICII BIBLIOTHECA LATINA.

In veteribus lapidibus et monumentis jam Boethius jam Boetius scriptum invenitur, ut notavit Sirmondus ad Ennodium p. 31. Boëthius vir clarissimus et illustris, scriptor Christianus, ex-Consul ordinarius et Patricius, cum Theodorici Gothorum regis, ministrorum Conigasti, Triguillæ aliorumque tyrannidem impedire conatus esset, Ticinum in exilium missus est, cujus rei meminit Modoinus Episcopus Epistola solatoria ad Theodulfum Aurelianensem exulem, libro IV. Theodulfi carm. IX. Tom. 14. Bibl. Patrum Lugd. pag. 48. Jussu Theodorici interfectus est Boëthius A. 524.

Boëthii Consulis diptychon asservatur Brixiæ a Julio Barbisono, Congregat. Orator. Vide ejus iconem descriptam ære et erudite illustratam in Diario Veneto, Giornale de' letterati d'Italia Tom. 28. pag. 39. seq.

Alius Boëthius Primas Byzacenæ in Africa Provinciæ, de quo Sirmondus ad Facundum T. II. Opp. pag. 838.

E recentioribus memorandus et Anselmus Boëthius, qui de lapidibus pretiosis scripsit.

Uxor Elpis Boëthium in exilium comitata est, ut constat ex ejus epitaphio, quod extat Romæ in porticu S. Petri, affertque Gyraldus Dial. 5. de Poëtis. Epitaphium illud etiam hoc loco integrum apponere juvat ex Præfatione Renati Vallini, quoniam illud in editione A. 1671. est omissum.

Helpes dicta fui Siculæ regionis alumna,
Quam procul a patria conjugis egit amor.
Quo sine mœsta dies, nox anxia, flebilis hora,
Nec solum caro sed spiritus unus erat.
Lux mea non clausa est tali remanente marito
Majorique animæ parte superstes ero.

Porticibus sacris jam nunc peregrina quiesco
  Judicis æterni testificata thronum.
Ne qua manus bustum violet, nisi forte jugalis
  Hæc iterum cupiat jungere membra suis.
Ut thalami tumulique comes nec morte revellar
  Et socios vita nectat uterque cinis.

In penultimo versu male *revellat* legitur in inscriptionibus Gruteri p. MCLXVI. 6. et Philippi Labbei thesauro Epitaphior. parte 2. n. 51. De Boëthii Epitaphio, quod adhuc Papiæ sive Ticini cernitur, vide Joannis Peringskiold notas ad vitam Theodorici à Jo. Cochleo scriptam p. 537. Stockholmiæ A. 1699. 4.

Altera Boëthii uxor fuit Rusticiana, de qua Procopius III. 20. de bello Gothico: Symmachi qui A. C. 485. Consul fuit, filia, materque plurimorum liberorum, e quibus duo filii, Q. Aur. Anicius Symmachus et Anicius Manlius Severinus Boëthius consules fuere A. C. 522.

Theodoricum suæ in Boëthium iniquitatis sero deinde pœnituit. Vide Procopium L. I. Historiæ Gothicæ.

Boëthium una cum socero suo Symmacho fuste capite truncatum scribit auctor vitæ S. Solangiæ Tom. II. Act. Sanctorum Maii p. 594. atque inde pingi caput suum manu portantem. Gerbertus sive Sylvester II. Pontifex:

——— gladio bacchante Gothorum
Libertas Romana perit, tu Consul et exul
Insignes titulos præclara morte relinquis.

Vide etiam quæ notat Papebrochius Tom. 6. Maii pag. 704. seq. et Jo. Peringskiold ad vitam Theodorici p. 566.

De rebus Boëthii præ cæteris diligenter egit auctor Historiæ ejus in tres divisæ libros et Gallice nuper editæ, 'Histoire de Boëte, Senateur Romain, avec l' analyse de tous ses ouvrages, des notes et des dissertations Historiques et Theologiques.' Paris. 1715. 12. quinque voluminibus. Vide Ephemerides literarias Paris. 1716. pag. 330. seq. Male pag. 331. Boëthius dicitur natus A. C. 407. opinor typographi errore pro 467.

Boëthii de Consolatione Hincmarus quoque Librum memorat non libros Tom. I. pag. 211. de prædestinat. contra Godeschalcum et T. II. pag. 62. 'quidam catholicus et sapientiæ ac scientiæ multæ Philosophus in quodam suo Libro,' &c. Joannes Sarisberiensis VII. 15. Policratici: 'Si mihi non credis, liber de Conso-

latione Philosophiæ revolvatur attentius—sine difficultate profundus in sententiis, in verbis sine levitate conspicuus: orator vehemens, efficax demonstrator, ad id quod sequendum est nunc probabiliter suadens, nunc quasi stimulis necessitatis impellens.'

Præclarum de Boëthio Julii Cæsaris Scaligeri judicium extat lib. VI. Poëtices pag. 761. 'Boëthii Severini ingenium, eruditio, ars, sapientia facile provocat omnes auctores, sive illi Græci sint sive Latini. Sæculi barbarie ejus oratio soluta deterior invenitur: at quæ libuit ludere in poësi, divina sane sunt. Nihil illis cultius, nihil gravius. Neque densitas sententiarum venerem, neque acumen abstulit candorem. Equidem censeo paucos cum illo comparari posse. Valla docet eum Latina loqui: at Vallam Boëthius bene sapere.'

De Consolatione Philosophiæ eximium opus in carcere Boëthius composuit, quod multis aliis contigisse eruditis, ut carcere pro museo uterentur, observant Gabriel Naudæus in panegyrico quem ad Urbanum VIII. de liberato Campanella A. 1632. dixit, et A. 1644. 8. Parisiis edidit, pag. 149. seq. Vignolius Marvillius Tom. I. Misc. literar. editorum Gallice Tom. I. pag. 185. seq. Acta Eruditor. A. 1693. pag. 365. Rev. Jo. Christoph. Wolfius noster in carcere eruditorum museo, Witeb. 1710. Jo. Georgius Betulius sive Burchardus Epistola ad amicum de relatione itineris C. H. E. D.[1] p. 55. seq. Vergnügung müssiger Stunden VI. pag. 3. seq. XII. pag. 33. Sic scripta in carcere elucubrarunt ex priscis Socrates,[2] Anaxagoras, Philoxenus Tragicus, S. Ignatius, Phileas[3] Thmuitanus Episcopus, Oribasius Medicus, Gauterius sive Galterius Antiocheni belli scriptor,[4] Joannes de Rupescissa,[5] Jo. Beccus sive Veccus Patriarcha CPol. E recentioribus Balthasar Alamus, Franciscus Bassompetreus, Franciscus Baco de Verulamio, Stephanus Bathorius,[6] Jo. Bradefortius, Sain Bremont,[7] Barnabas Brissonius, Georgius Buchananus, Tho. Campanella, Carolus I. Angliæ Rex, Michaël Cervantes, Tho. Cranmerus, Nic. Fouquetus, Martinus Frechtus, Nicod. Frischlinus, Gilbertus Gaulminus, Guil. Gnapheus, Joanna Graja,[8] Petrus Greifenfeld, Hugo Grotius, Det-

[1] Christiani Henrici Erndt, Dresdensis.
[2] Vide Synesium in Dione pag. 59.
[3] Eusebius Hist. Eccles. pag. 304.
[4] Miræus auctario de scriptoribus Eccles. pag. 61. edit. a me curatæ.
[5] Trithemius cap. 611. de S. E.
[6] Act. Er. 1711. pag. 150.
[7] Lettres de Mr. Bayle pag. 106.
[8] Acta Erud. 1708. pag. 503.

levus Comes de Holken, qui Suetonium Germanice in carcere transtulit, Balthasar Henckelius cujus Epistolæ carcerales prodiere Holmiæ Anno 1640. Rex Scotiæ Jacobus IV. postea Angliæ inter Reges Jacobus I. Joannicius Hieromonachus Cartanus, a quo liber ἄνθος conscriptus in carcere,[1] Leonhardus Keyser,[2] Hieron. Magius, Margareta Henrici IV. Galliæ Regis conjux, Andreas Matthæus Adriæ princeps, Tho. Morus, Nicolaus Florentinus,[3] Paulus Pelissonius, Caspar Peucerus, Platina, cujus libri tres de falso et vero bono in carcere exarati sunt, Rogerius Rabutinus Comes de Bussy, Nicolaus Ridley, Hieron. Savanarola, Jo. Serranus, Stephanus Szegedinus, Turennius, Wicquefortius[4] in cujus memoriarum de legatis prima editione literæ in titulo ascriptæ L. M. P. denotant *le Ministre prisonnier*.

Jo. Mabillonius pag. 221. itineris Italici, de Boëthio, inquit, ejusque libris de Consolatione Philosophiæ in veterrimo codice Laurentianæ apud Florentiam Bibliothecæ hæc præmittuntur literis Saxonicis: 'QUINTUS FABIUS CONSUL FECIT HUNC PROLOGUM: VEL BOETIUS IPSE, VEL QUIDAM SCOTTIGENA, ID EST DISCIPULUS BOETII. Tempore Teotrici regis, insignis auctor Boetius claruit, qui virtute sua Consul in Urbe fuit. Cum vero Teotricus rex voluit tyrannidem exercere in urbe, ac bonos quosque in Senatu neci dare, Boetius ejus dolos effugere gestiens, quippe qui bonis omnibus necem parabat; videlicet clam literis ad Græcos missis, nitebatur Urbem et Senatum ex ejus impiis manibus eruere, et eorum subdere defensioni. Sed postquam a Rege reus majestatis convictus est, jussus est retrudi in carcerem; in quo repositus hos libros per satyram edidit, imitatus videlicet Martianum Felicem Capellam, qui primus libros de nuptiis Philologiæ et Mercurii eadem specie poëmatis conscripserat. Sed iste longe nobiliore materia et facundia præcellit, quippe qui nec Tullio impar sit, nec Virgilio in metro inferior floruit.' Hæc ibi.

In eandem sententiam vide, si placet, quæ Anonymus Mellicensis de Scriptor. Eccles. c. XV. Versus quidam Boëthii e lib. III. metro 9. citantur in specululo quod legitur Augustino suppositum in tomo VI. Operum Augustini p. 627. edit. Amst.

Barthius ad Claudian. pag. 147. edit. primæ testatur se ex Bib-

[1] Crusii Turcogræc. pag. 199.

[2] B. Lutheri Opp. Altenburg. Tom. III. pag. 780.

[3] Hunc inter eos qui in carcere libros scripsere refert Naudæus in panegyrico ad Urbanum VIII. pag. 154.

[4] Lettres de Mr. Bayle p. 144.

lioth. Martisburgica accepisse Ms. Codicem Boëthii de Consolatione, in cujus statim primo carmine duo sint versus a nemine ullo hactenus visi.

Græca Boëthii versione, quam Maximus Planudes adornavit, Ms. ex Bibliotheca Regis Christianissimi Vallinus quoque usus est. Codex pulcherrimus Patavii, donatus Monasterio S. Justinæ, fuit in Bibl. Cancellarii Segvierii. Vide Celeberr. Montfauconi Bibliothecam Coislinianam pag. 140.

De *Hebraico* interprete Ben Benasto, consule Rev. Wolfii nostri Bibliothecam Hebraicam Tom. I. pag. 229. 1092. sed et pag. 243. 354. 369.

In Alfredi Regis versione *Anglosaxonica* habes carmina reddita primum sermone prosario, deinde versibus. Utramque metaphrasin Rawlinsonus in sua editione [Oxon. 1698. 8vo.] exhibuit, priorem e Bodleiano, alteram e Cottoniano Codice Ms.

Ex Kielmanniana auctione nactus sum Boëthium cum *Belgica* versione Anonymi carminum metrica et prosarum prosaria, atque amplo commentario Belgico, excusum Gandavi apud Arend. de Keyser A. 1485. fol. singulis libris in meo exemplo præfixæ icones calamo non ineleganter delineatæ. Ut specimen interpretationis habeas, en tibi metrum 1. libri I.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
  Flebilis heu mœstos cogor inire modos.
Ecce mihi laceræ dictant scribenda Camœnæ,
  Et veris Elegi fletibus ora rigant.

Van Vreugden screef ic wilen eer
Wat ic dichte hets laes al seer.
    Dus es verkeeri dat eerste scriben,
    Dat ic des moet myn oghen wriben.

Recentiores versiones Belgicæ sunt quæ vidit lucem Dordraci 1654. 12. et novissima M. Gargonii Amst. 1703. 8. de qua vide Diarium Belgicum illius anni, Boeksaal van Europe Tom. 2. p. 489.

Hispanica Augustini Lopesii excusa est Pinciæ sive Vallisoleti 1598. fol. et 1604. fol.

Germanicæ Boëthii de Consolatione plures extant, ut quæ Norimb. 1660. 12. prodiit. Sed præferenda ceteris præclara illa Christ. Knorrii de Rosenroth, quæ auctoris nomine præterito Solisbaci A. 1667. 12. prodiit et 1697. recusa Luneburgi. Inter

Gallicas præstantissima est Nicolai Regnierii, Canonici Regularis, quæ A. 1675. primum lucem vidit, et sæpius deinde prælo subjecta est, ut Bruxellis 1711. 12. De veteri Jo. Clopinelli de Meun sive Mehun, ad Philippum IV. Galliæ Regem, cum Guilelmi le Roy versione Gallica Æneidos Virgilianæ, edita Lugduni 1483. fol. vide Sorellum Bibl. Gallicæ pag. 195. et Mich. Maittaire Annales typographiæ pag. 171. Etiam alteram Joannis de Cis sive de Cys, aut ut alii de This, Poëtæ antiqui Gallici metaphrasin memorat Franciscus a Cruce pag. 216. Bibl. Gallicæ. Johannis de Meun sive Mehun, id. p. 247.

Boëthii imitatione Eckardus, quem A. 1130. constat obiisse, scripsit Laternam sive Consolationem monachorum libris v. laudatam Trithemio cap. 378. de S. E. et II. 107. illustr. Benedictin. Joannes Gerson Cancellarius Parisiensis Libros IV. de Consolatione Theologiæ, qui leguntur Tom. I. Opp. edit. novæ a Lud. Elia du Pin curatæ p. 125. His jungendus liber 'le Roman de fortune,[1] et de felicité sur Boëce de la Consolation composé A. 1336. par frère Regnault de Lovens des frères prêchans.' Galfridus etiam Chaucerus ad Boëthii exemplum de consolatione Philosophiæ librum composuit *Anglice*, soluta oratione, ut refert Jo. Lelandus de scriptoribus Britannicis pag. 424. ut Cerisierii Consolationem Theologiæ scriptam Gallice prætercam.

Argumentum horum Boëthii librorum eleganter et succincte complexus est Jo. Clericus V. C. T. XVI. Bibl. Selectæ pag. 239. seq.

Prodierunt sæpissime cum commentario Thomæ Aquinatis (sive Thomæ Anglici rectius, confer Petri Callyi præf. ad Boëthium,) Norimb. 1473. 1476. 1495. fol. per Anton. Coburger. et Colon. 1481. fol. Lovan. 1484. 1487. 1495. 1499. fol. Lugd. per Joannem de Prato 1487. fol. et 1490. 4. et additis Jodoci Badii Ascensii notis 1514. 4.

Extat etiam Thomæ Commentarius in editionibus operum Boëthii Venet. 1491. 1499. et Basil. 1546. 1570. fol. Feruntur præterea commentaria literalia et mystica Dionysii Carthusiani, Tomo tertio ejus operum, Colon. 1540. fol. Necnon Raymundi Palasini Albiensis, dicti Valderici, &c.

Commentarios Roberti Groshead sive Capitanis et Nic. Triveti memorat idem Lelandus de Script. Britannicis, et Asserii Monachi

[1] Journal des Savans A. 1718. Aout p. 140. seq.

lucidos commentarios, p. 156. Nicolai Cronii Car. de Visch Bibl. 250.

In Polycarpi Leyseri historia poëtarum et poëmatum medii ævi, edita Halæ 1721. 8. qui editiones Boëthii pag. 95. plures enumerat, et pag. 105. seq. metra Boëthiana universa ex tribus Mss. Codicibus Academiæ Helmstadiensis et quatuor editionibus castigata exhibet, laudatur editio antiqua in folio sine loco et anno, cum his in fine versibus:

Hic mea de prora in littus jactetur apertum
Ancora: parva cadant ducentia vela faselum.

Excusus etiam Boëthii liber Pinerolii 1479. fol. per Jacobum de Rubeis.

Cum commentario Colon. 1482. 4. et Lovan. per Joannem de Westfalia 1484. fol.

Cum commentario, et Jo. Gersone de Consolatione Theologiæ, Colon. per Joannem Kœlhof de Lubeck 1488. fol.

Cum commentario Jodoci Badii Ascensii Paris. 1495. 4.

Lipsiæ 1498. 4. et 1505. 1513. fol. per Baccalarium Martinum Lantzbergk, Herbipolensem.

Circa finem sæculi xv. hoc titulo: 'Boetius de consolatione philosophica, et de disciplina scholarium cum commentariis ab infinitis fere erroribus emaculatis. Additum est carmen juvenile Sulpitii de moribus in mensa servandis, et Quintiliani præceptum de officio scholasticorum erga præceptores.' Insigne Joannis Clein, in 4. Commentarii sunt S. Thomæ de Aquino et Jodoci Badii Ascensii. Pagina ultima legitur: 'Antonius petrus Duvelandus studiosis salutem. Accipite Boetium de consolatu philosophico, duplici commentario explanatum. Erratulis nostris facile parcet spero quicunque hunc nostrum Boetium cum illis qui hactenus impressi sunt conferet: si tamen aliqua non expiabilia invenerit, exemplari quo usi sumus oro ascribat. Ex calcographia Joannis Clein Alemanni nulli impressorum Lugdunens. secundi nono Kalendas Octobris.'

Argentorat. 1501. fol. cum iisdem commentariis.

Præterea excusi hi libelli, sine notis, Florentiæ 1513. et per Nicolaum Crescium, opera hæredum Philippi Juntæ 1521. 8. in qua Sitzmannus deprehendit optimas fere, quas e Mss. eruerat ingeniive restituerat adminiculo, lectiones haberi.

Ex Jo. Cæsarii recognitione, cum Jo. Murmelii notis et Rod. Agricolæ, 1535.

Editionem Paris. 1568. 8. cum Henr. Cornelii Agrippæ commentario, in Hendreichii pandectis pag. 622. inter alias plurimas memoratam, non vidi. Nec Jenensem B. Dilherro curante vulgatam Jen. 1639. 12.

Ex Theodor. Pulmanni recensione Lugd. 1581. forma minore et Antwerp. 1590. 12.

Post Pulmanni emendationem denuo recogniti hi libri ad vetustissimas membranas Conr. Rittershusii J. C. Lugd. B. apud Raphelengium 1601. forma minore.

Nonnulla ex Mss. Codicibus emendat Casp. Barthius Adversar. V. 16. XXVI. 13. &c. notas etiam promisit LXVII. 13.

In editione Boëthii cum notis Variorum omissæ sunt Sitzmanni et Vallini (quod merito ægre fert J. Clericus T. 16. Bibl. Selectæ p. 274.) præfationes. Vallini editio recusa Lugd. Bat. 1668. 8.

De P. Callyo, qui Boëthii Consolationem in usum Delphini illustravit, vide Huetium libro 4. de vita sua p. 228.

M. Mickelii Conrectoris Scholæ Arnstadiensis ad optimum Ms. castigata Codicem promissa A. 1715. [1] editio necdum vidit lucem.

Libellus Boëthii 'quod Trinitas sit unus Deus, et non tres Dii,' ex S. Augustini de Trinitate Libris magnam partem concinnatus est, et laudatus Hincmaro T. I. p. 460. 474.

Commentarius qui in illum librum fertur Bedæ editus nomine, Gilberti fortasse Porretani est, vel potius Eadmundi Albani, de quo Jo. Lelandus de Scriptoribus Britannicis pag. 316. 'Boethii sui, cultoris cœlestium rerum, libellum de Trinitate elegantem, conspicuum, sublimem illum, ejusmodi commentariorum genere illustravit, ut si non eloquentia, interim tamen vel majestate parem se Manlio ostenderit.' Alius est Porretani in hunc librum commentarius quem in Boëthii operibus Basileenses ediderunt, damnatum in Concilio Remensi A. 1148. et a S. Bernhardo homilia LXXX. in Cantica reprehensum.

'Quod Pater, Filius, et Spiritus S. de Divinitate non substantialiter prædicentur' Liber ad Johannem, Diaconum Romanum, postea inter Pontifices Johannem I. memorat Hincmarus

[1] Neue Zeitungen von gelehrten Sachen A. 1715. pag. 367.

Lib. quo trinam Deitatem minus recte dici, contra Godeschalcum disputat. T. I. p. 460. 519.

Librum 'an omne quod est, bonum sit, cum non sint substantialia bona,' ex Hebdomadibus [1] suis, exemplo Varronis, ut par est credere, ita inscriptis, excerpsisse se Boëthius testatur.

Gilberti Porretani commentarios in illum Boëthii libellum, sive Libros IV. de Trinitate, condemnatos esse in Concilio Remensi ab Eugenio III. Anno Christi 1148. notat Baronius ad illum Annum.

Illustris Leibnitzius præf. ad librum, quem edidit sub titulo: Essais de Theodicée sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme, et l'origine du mal: 'je fus charmé de l'ouvrage de Laurent Valla contre Boëce, et de celui de Luther contre Erasme, quoyque je visse bien qu'ils avoient besoin d' adoucissement.'

Boëthii fidei confessio, sive brevis institutio religionis Christianæ, memorata pridem est Trithemio sub tit. Libri de fide. 'Hanc,' inquit Labbeus T. I. de Script. Ecclesiasticis p. 206. 'editioni proximæ cum non levi aliquot S. Patrum et Ecclesiasticorum tractatorum manipulo paratam habebam, sed gaudeo jam Vallinum prævenisse.'

Adversus Eutychen et Nestorium, de duabus naturis et una Persona Christi, Liber ad Joannem, Ecclesiæ Romanæ Diaconum, postea Papam et Martyrem, (memorat Hincmarus T. I. pag. 521.) compositus occasione Epistolæ, quam Episcopi Orientales A. C. 512. scripserant ad Symmachum Episcopum Romæ, de Eutychianis motibus.

Allegatur et Boëthii Arithmetica ab Honorio Augustodunensi Lib. I. cap. ultimo de Philosophia mundi. Separatim excusa est per Erardum Ratdolt Augustæ 1488. 4. et cum commentario Girardi Rufi, mysticam numerorum explicationem perstringente, Paris. 1521. fol.

Boëthii Arithmeticæ speculativæ compendium concinnatum a Jac. Fabro prodiit et Paris. 1514. fol. una cum aliis scriptis, apud Henricum Stephanum avum.

De Musica Boëthii confer Jo. Lelandum de scriptoribus Britann. p. 272.

[1] 'Boëthius de hebdomadibus, qui alio modo intitulatur de paradoxis, videtur potius esse Alani de maximis Theologiæ.' Hæc in Catalogo Mstorum Angliæ T. I. p. 94. n. 1900. Mentio iterum p. 104. n. 2008.

De Geometria Libri II. e quibus posterior podismorum, ut vocat, notitiam sive Gromaticam tangit.

Allegatur Boëthii commentarius super Porphyrium ad Fabium, ab Honorio Augustodunensi L. I. c. XXI. de Philosophia mundi, et a Zacharia Chrysopolitano T. 10. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 736.

Librum divisionum laudat Jo. Sarisberiensis III. 9. Metalogici p. 165. aitque eum compendio verborum et elegantia sensuum inter opera Boëthii, quæ Logicam spectant, singularem gratiam nactum esse.

Libri VI. in Topica Ciceronis occurrunt etiam in primo Tomo Operum Ciceronis cum Manutiorum commentariis editorum Venet. 1582. fol. Boëthii Dialectica in compendium missa et in linguam Græcam translata usi sunt etiam Græci. Vide Lambecium VIII. p. 385. Scholiorum Græcorum in libros de differentiis Topicis. Auctor est Maximus Planudes, ut constat ex Codice Græco Ms. Bavarico LXXXIII.

V. 22. post Venet. 1559. fol. adde: 'ex officina Valgrisiana.' Boëthii sententiæ editæ sunt ab Henrico Ernstio, forma minore.

Libellum de disciplina Scholarium Colon. 1493. 4. cum commentario pridem editum, Boëthio minus recte tribui in edit. Veneta 1516. 8. aliisque quam plurimis, jam Murmelio animadversum est. Opinionem Labbei, qui illum Dionysio Carthusiano tribuit, refellit etiam Papebrochius T. 6. Act. Sanctor. Maii p. 706.

Et sane in libro excuso A. 1509. 4. qui inscribitur Auctoritates Aristotelis et aliorum Philosophorum, jam notatum reperio 'quod liber de institutione Scholastica Boëthio humilitatis et majoris auctoritatis causa ascriptus sit a Thoma Brabantino Græce ac Hebraice docto, qui ex Græco transtulit libros Aristotelis, quæ translatio apud nos habetur ut testatur Abbas (Trithemius) in Catalogo Scriptor. Eccles.'

Vetelegi in eundem Libellum commentarius memoratur a Jo. Lelando p. 360. de Scriptoribus Britannicis. 'Erant eo sæculo quemadmodum et hoc quidem nostro Boëthii lucubrationes in magna gloria, quare Vetelego Boëthiano operæ pretium visum est ejus Libellum de disciplina scholasticorum commentariis in gratiam pubis illustrare. Frequens est in Bibliothecis libellus olim a multis curiose lectus, at nunc eloquentia eam excrevit fœcunda in

magnitudinem, ut, qualecumque opus sit, blattas et tineas modo pascat.'

V. antepenult. post *disceptant*, supple: 'Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidisti.'

Cum Bipontini nullam editionem Boëthii dederint, Notitia eorum ex necesse desideratur; nec editio cum notis Variorum ullum præbet Editionum Recensum. Lectori igitur substituimus historiolam istam de Boëthii ætate et editionibus quam doctissimus Fabricius nobis suppeditavit in Bibliotheca sua Latina. Duæ sunt hujusmodi historiolæ ab eodem viro cl. concinnatæ; una nempe in primo vol. Biblioth. Lat. edit. Hamb. 1721. altera in vol. tertio et ultimo ejusdem operis, edit. Hamb. 1722. Hisce ambabus inter se collatis, istam lectori obtulimus quæ copiosius et accuratius de Boëthii rebus tractat, nempe posteriorem. Ernestius, in editione sua Fabricii Bibliothecæ Latinæ, multis aucta et emendata, Boëthium omnino, sed consulto, ut videtur, prætermisit. Fabricii ipsius de Boëthio notitia brevis quidem est, et deficit etiam de editionibus usque ad suum tempus vulgatis. Quædam hujusmodi notabimus, alia quædam infra Fabricii tempus decurrentia subjungemus.

Harlesius notat edit. rarissimam sine anno, loco, et nomine typographi, sed, ut putatur, intra annos 1472. et 1482. impressam. Brev. Not. Lit. Rom. p. 756.

Fabricius cursiter notat editiones 1473. et 1476. cum multis aliis. Editionis principis descriptionem accuratam subjicimus ex Indice librorum ab inventa typographia ad annum 1500. chronologice disposito a Franc.-Xav. Laire, Part. I. p. 295. ''Anitij Manlij Torquati Severini Boetij ordinarii patritij exconsulis de consolatione philosophie cum commentariis Sancti Thomæ de Aquino.' In fol. maximo. m. r. Voluminis hujus duplex est pars: prima exhibet textum Boëthii cum commentariis S. Thomæ; secunda vero textum auctoris Latinum et versionem ipsius in linguam Germanicam. Prima incipit sic: 'sancti Thomæ de Aquino super libris Boetii de consolatione philosophie

comentū cū expositione feliciter incipit.' Et in fine hujus legitur: hic liber Boecii de ɔsolatione philosophie in textu latina alemanicaq; lingua refertus ac translat⁹ una cū apparatu et expositione beati Thome de Aquino ordinis predicatorum finit feliciter anno domini M.CCCC. LXXIII, XXIIII. mensis Julii. Condidit hoc civis alūmis Nurembergensis opus arte sua Antonius Coburger.' Et mediat folium album inter secundam partem quæ incipit titulo supra relato. In hac præmittitur textus Boëthii pars metrica, et sequitur alternatim ejus versio Germanica. Absque ulla subscriptione terminatur folio verso hac linea: 'Boetii philosophice consolationis liber quintus explicit.' Et hæc ultima pagina habet 47. lineas. Primæ parti præmittuntur v. folia indicis, et hujus paginæ in columnas dividuntur, non ita vero in secunda. Caret signat. num. et custod. Character idem est ac bibliorum hujus artificis anni 1475.' Hæc ille. Editiones quidem 1473. et 1476. idem sunt opus; iisdem nempe typis impressæ: Colophones vero quiddam variant, neque versio Germanica comitatur exemplar 1476. Ambæ editiones sunt in Bibliotheca Spenceriana, posterior in Museo Britannico.

Boëthii Consolatio Philosophiæ per Fratrem Bonum Johannem, corrigente Venturino, Priore Savonæ, ditionis Genuensis, 1474. 4to. Vid. Abb. Mauro Boni Lettere, lib. I.

Poëtam celebrem nostrum Geoff. Chaucer ad Boëthii exemplum de Consolatione Philosophiæ librum Anglice composuisse supra p. 564. notat Fabricius. Versio est, omnino prosaica, impressa a Caxton. The Boke of Consolation of Philosophie; atte request of a singular Friend and Gossib of myne I William Caxton have done my Debvoir and Payne Tenprynte it. Fol. s. a. repet. Lond. 1687. fol. Quædam etiam in poëmatis suis ex Boëthii Consol. Philosoph. adumbravit Chaucer; e. g. de prædestinatione in 'Troilus and Creseide' IV. 966-1078. ex lib. v. pr. 3. ut notavit Tyrwhittus in Gloss. ad Chaucer. v. *Boece*.

Idem opus Gallice, impressum a Colard Mansion, Brugis 1477. fol. Hoc opus splendidum est in bibliotheca Spenceriana, et suo loco in Catalogo describitur.

Camdenus memorat Elizabetham celeberrimam nostram reginam libros Boëthii de Consolatione Philosophiæ Anglice vertisse.

Severini Boetii textus de consolatione philosophiæ cum comment. D. Thomæ. Anthonii Koburger civis Nuremberg. industria Fabrefactus anno milles. CCCC.LXXXIII. Postera die post Philippi et Jacobi Apostolor. In fol.

Boëthii varia opera, Venet. 1487. fol. in Biblioth. Magdeburg. ut testatur Kinderlingius in Meuselii Historischem Magaz. Part. II. p. 165.

Boëthii de Consol. Philosoph. &c. de Hagen ed. 1491. De hac copiose tractat cl. Pfeiffer.

Boëthii Opera, Daventriæ 1497. 4to. Mus. Brit. et Venet. 1499. fol. ibid.

Boëthii de Consolatione Philosophiæ libri v. cum Disciplina Scholarium, cum triplici commentario, s. a. 4to.

Boëthii Consolatio Philosophiæ, Lugd. 1501. 4to. Eadem cum comment. Tho. Aquin. 1502. 4to. et Lugd. per Petr. Maresch. &c. 1511. 4to.

Boëthii Consol. Philosoph. prodiit Paris. 1502. 4to. cum Iodoci Badii Ascensii notis.

Daventriæ, ap. Jac. de Breda, 1502. 4to. alia est ejusdem editio sine anno 4to. Venet. 1504. 8vo. Florent. 1507. Colon. 1511. 4to. Lips. 1512. fol. Colon. 1516. 4to. Lips. 1516. fol.

Boëthii de Consolatione, &c. Paris. s. a. fol. Sub Dedicatione vero sic scribitur: Ex Lutetia Parisina, pridie Kalendas Augusti, millesimo quingentesimo tertio. Vid. Harlesii Supplem. ad Breviorem Notitiam Lit. Rom. vol. II. p. 287.

Lugd. Bat. Jac. Myt, 1510. 4to.

Boëthii de Consolatione Philosophiæ Libri v. a Luc. Ant. Junta excusi 1523. 4to.

Variæ sunt Italicæ versiones, n. Venet. 1520. 1527. et ibid. 1531. Etiam per Varchi, Florent. 1551. repet. Parmæ 1798. et alia Florent. 1584.

Viennæ, per Joh. Sing. 1521. 4to.

Lugd. Bat. ap. Joh. Marion, 1521. fol.

Hispanica versio, cui tit. Libro de Boecio Severino, entitulado, de la Consolacion de la Philosophia, por Alberto de Aguayo, parte en prosa, y parte en verso, impr. Sevil. 1524. 4to. Secunda editio hujus versionis impressa est Sevil. 1730. 4to. Sic D. Juan Anton. Pellicer, Ensayo de los Traduct. en Castellano, &c. 1727.

Alia est versio Hispanica, dedicado a la Señora Doña Mariana de Austria, Madre de Carlos II. Rei de Espana. Por Fr. Antonio de Jesus y Maria. Latino-Hispanica est, prosa Boëthii in prosam Castellanam, metris in metra redditis. Bene audit hæc versio.

Aliæ sunt duæ versiones Hispanicæ a Panzer notatæ in Annal. Typogr. ap. J. Varela, Sevil. 1511. 4to. repet. ibid. 1530. 4to.

Venet. apud hæredes Oct. Scoti, 1524. fol.

Anglica versio a Thoma Richard, 1525. 4to.

Boëthii Operum rara admodum est editio, accurate recognita, et edita, cum comment. Venet. ap. Junt. 1536.

Boëthius, &c. cum commentariis Jo. Murmelii et Rudolphi Agricolæ, Daventr. 4to. et inter alia Boëthii opera Basil. 1536. et 1570. fol. 2. voll.

Boëthii opera omnia ex edit. Hen. Lorici Glareani, Basil. per Henrico-Petrum 1546. fol. In Biblioth. Advoc. Edinb.

Boëthius, &c. ex recensione Pulmanni, Antv. 1562. 1580. 12mo.

Boëthii Consolatio Philosophiæ Anglice versa, et notis illustrata, a Ricardo Vice-Com. Preston, Lond. 1595. 8vo. et Lond. 1712. 8vo.

Boëthius, &c. ex recensione Joh. Bernartii, cum Mss. collatis Ricardi Bentleii, Antv. ex off. Plantin. 1607. 8vo. In Mus. Brit.

Boëthius, &c. cum observationibus Theodori Sitzmanni et Pulmanni, et Pulmanni de Metris Boëthianis libello, Hanov. 1607. 8vo.

Boëthius, &c. Lugd. Bat. 1620. iterum 1633. 24mo. ex

recensione Bertii, cum ampla et multum probata de Boëthio scriptisque ejus præfatione.

Boëthii Opera, Amstelod. ap. Cæsium, 1625. 12mo.

Renatus Vallinus elegantem suam editionem publici juris fecit primum Lugd. Bat. 1656. 8vo. Annotationes sunt admodum doctæ.

Boëthii Consolationis Philosophiæ libri v. Ejusd. opuscula sacra. Cum integris notis Jo. Bernartii, Theod. Sitzmanni, et Renati Vallini. Accedit Petri Bertii præfatio. Lugd. Bat. 1671. 8vo. Hæc ed. ob præf. et notas æstimatur. Habet indicem utilem.

Liber primus Boëthii de Consolatione Philosophiæ Anglice versus a Gul. Warburton.

Extant etiam de Consolatione Philosophiæ libri v. in Pesaurensi Collectione, tom. vi. p. 127.

Metra ex libris de Consolatiône Philosophiæ extant in Corpore Poëtarum Latinorum Maittariano, Lond. 1713.

Harlesius notat libros Boëthii Germanice versos a Jo. Justo Fahsio, Goslar. 1724. 8vo. a Jo. Gottfr. Richter, Lips. 1753. 8vo. et a Fr. Car. Freytag, cum animadversionibus, Rigæ 1794. 8vo.

Boëthii Consolatio Philosophiæ Anglice versa a Gul. Causton, sine notis. Metra Boëthii metrice, prosæ prosaice redditæ. Lond. 1730. 8vo.

Consolation Philosophique de Boece, nouv. traduction, avec des remarques, par Jos. Dufresne de Francheville, à la Haye 1744. 8vo. min. 2. voll.

Boëthii de Consolatione, &c. ex ed. Vulp. Glasguæ, 1751. 4to. et 8vo.

Boëthii de Consolatione Philosophiæ libri v. edente Jo. Antonio Vulpio, Patav. 1721. 8vo. repet. ibid. 1 744. 8vo. Lips. 1753. 8vo.

Boëthii de Consolatione, &c. Paris. 1783. 16mo. 3. voll. a Joanne Eremita.

Boëthii de Consolatione Philosophiæ libros v. edidit J. Th. R. Helfrecht. Curiæ apud Grau. 1797. 8vo.

Versio Anglica per virum Rev. P. Ridpath, Lond. 1785. 8vo.

Chr. Gottl. Heynii Censura ingenii et morum Anicii Manlii Torquati Severini Boëthii, cum memorabilibus ex ejus scriptis, Gotting. 1806. repet. in opusculis ejus Academicis, vol. VI. Gotting. 1812. 8vo. maj.

Alia opera Boëthii prætermisimus, ut quæ non sint hujusce loci.

RECENSUS CODICUM MSS.

ANICII MANLII TORQUATI SEVERINI BOETHII

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

De codicibus Boëthii Mss. in exteris bibliothecis extantibus silet Fabricius, et etiam editio Hackiana cum notis Variorum, nec nostrum est eos describere. Qui de his aliquid scire velit, consulat Montefalcon. Biblioth. Bibliothecarum Mss. novam. Pauca de codicibus in bibliothecis nostris publicis asservatis hic sequuntur.

Codices in Museo Britannico.

In *Biblioth. Reg.* 13 A. XVIII. cod. membr. sæc. XIV. inter alia multa continens Boëthii de Consolatione Philosophiæ libros v.

15 A. XXX. A. M. Sev. Boëthii de Consol. Philosoph. libri v. cum Nicholai Trivet Expositione. Cod. membran. sæc. XV. cum paucis notis marginalibus. Codici præfigitur: 'Nich. Trivet qi. clar. A. D. 1300. et obiit 1328.'

18 A. XIII. Boëthii de Consolatione Philosophiæ libri v. in metrum Anglicum versi a Joh. Lydgate, A. D. 1410.

19 A. IV. cod. sæc. XV. continens, cum aliis, Boëthii Philosophiæ Consolationem Gallice.

8 B. IV. 8. cod. membr. sæc. XI. continens, inter multa alia miscellanea, Boëthii de Consol. Philosoph. lib. I. et

partem lib. II. Sub fin. 'Liber totus olim S. Edmundi de procuratione Fratris Henrici Kirkestede.'

15 B. III. Boöthii de Consol. Philosoph. libri v. cum commentario: sæc. XIV.

5 C. III. cod. membr. sæc. XIV. vel XV. continens, inter alia multa theologica, metaphysica, et politica, commentarium in Boëthium.

In *Biblioth. Harl.* No. 43. cod. partim chartac. partim membran. sæc. XV. qui continet Boëthii Consolationem Philosophiæ Anglice versam. Margini adjungitur textus Latinus.

N. 44. cod. membran. continens Boëthii Consolationem Philosophiæ Anglice versam. Hæc versio eadem est ac præcedens, sed, ut videtur, magis quiddam accurata. Sub fin. 'Explicit liber Boecii de Consolacione Philosophiæ, de Latino in Anglicum translatus A. D. 1410. per Capellanum Johannem.'

N. 2364. cod. chartac. continens, inter multa alia, Boëthii Consolationem Philosophiæ. Libros tres priores integros habet, quibus adjungitur pars libri quarti. Forma 12ma.

N. 2421. Boëthii Consolatio Philosophiæ Anglice versa. Cod. membran. sæc. XV.

Hæc collectio Harl. alios duodecim codices Boëthii complectitur, varii nominis et ætatis.

Inter codices *Burneianos* tres sunt Boëthii Consolationis Philosophiæ, collati ad paginas editionis Basileensis in duobus voll. 1570.

Inter codices *Lansdounienses* est Boëthii Consolatio Philosophiæ eleganter scripta in membrana, sæc. XV. Leonis X. Papæ insignia appicta. Pretio redemtus ex bibliotheca Antonii Askeuii, M. D. 1785.

Codices Cantabrigienses.

In *Biblioth. Publ.* Dd VI. 6. cod. membran. 4to. ante annos sexagenos scriptus, Anicii Manlii Boetii Exconsulis Ordinarii Patricii de Consolatione Philosoph.

Gg 5. 35. cod. perantiquus, continens, inter alia, Boëthii Consolationem Philosophiæ. Cum glossa marginali, et notis interlinearibus quamplurimis.

Kk 3. 21. cod. membran. habens Consolationem Philosophiæ, cum aliis Boëthii operibus.

Kk 111. 21. cod. membran. 4to. perantiquus, in quo continetur Boëthii Consolatio Philosophiæ, cum glossa marginali et interlineari.

M 2. 18. cod. antiq, sæc. XIII. habens, inter alia, Boëthii Consolationem Philosophiæ.

Mm 5. 4. Boëthii Consolatio Philosophiæ, manu hodierna transcript. med. sæc, XVII.

N. 3. 21. cod. antiq. sæc. XIII. habens, inter alia, Boëthii Consolationem Philosophiæ. Sine glossa marginali aut interlineari.

In *Corp. Christi Coll.* inter Archiepiscopi Parkeri codices, A. Manlii Severini Boetii excons. ord. patric. de Philosophiæ Consol. Libri V. Cod. membran. 4to. sæc. IX. Duo priores libri exhibent glossam Latinam, tertius Saxonicam. In Catal. Nasmyth. CCXIV.

In *S. Petri Coll.* Boëthii de Consol. Philosoph. libri V. Cod. membran. XIII. vel XIV. sæc. Sub fin. 'In isto libro sunt prosæ XXXIX. et metra totidem.' Sub initio quiddam mutilus; sub fine integer: cum notis marginalibus.

In *Aula Pembrokiensi,* Boëthius de Disciplina Scholarium, et de Consolatione Philosophiæ. Cod. membran. antiq. sine annotatt.

Codices Oxonienses.

In *Biblioth. Bodl.* cod. membran. Saxonicæ versionis Boëthii Consolationis Philosophiæ per Alfridum Regem. In hoc codice Metra Boëthii prosaice redduntur, in codd. Cotton. metrice, et multum laudantur ob Saxonicæ orationis puritatem et elegantiam, et præter testimonium scriptorum antiquorum Alfridum ipsum hanc versionem dedisse, testatur etiam præf. his verbis: 'Ælfred Küning waes

wealhstod this bec 7. and hie of bec Ledine on Englise wend.'

F 1. 15. cod. membran. sæc. X. vel XI. in fol. continens libros quinque Boëthii de Consolatione Philosophiæ. Sub fin. 'Hunc librum dat Leofricus Eps Eccles. Sti Petri Apli in Exonia ubi sedes Episcopalis est, ad utilitatem successorum. Si quis illum abstulerit inde subjaceat maledictioni. Fiat.' Eadem maledictio repetita est Saxonice.

F 3. 5. cod. membran. sæc. XIII. vel XIV. continens, inter alios tractatus, Latine, versionem Anglicam primi libri Boëthii de Consolatione Philosophiæ, eam nempe quæ a Geoff. Chaucer facta est.

F 6. 4. cod. membran. in 8vo. circa XIV. sæc. continens Boëthii quinque libros de Consolatione Philosophiæ. Subjungitur amplus tractatus in hoc opus ab alia manu.

F 6. 5. cod. membran. in 8vo. eleganter scriptus, cum grandioribus literis pictis, et tabula picta Boëthii, continens quinque libros de Consolatione Philosophiæ.

In *Museo* 53. cod. membran. eleganter scriptus et illum. continens Anglicam versionem Boëthii Consolationis Philosophiæ per Geoff. Chaucer.

Codd. Canonici Lat. 138. cod. membran. Boëthii Consolatio Philosophiæ, circa sæc. XIV. illumin. In lib. I. quædam sunt annotationes.

Canon. Lat. 182. Boëthii Consolatio Philosophiæ. Cod. membran. illum. sæc. XIV. vel XV. sine marg. not. et gloss.

Canon. Lat. 183. Boëthii Consolatio Philosophiæ. Cod. chartac. XV. sæc. cum gloss. interlinear. et notis marginalibus.

Inter codd. Mss. et impr. cum notis Mss. olim *Dorvillianos*, X. 1. 3. 43.—1. Boëthius de Consolatione Philosophiæ, ff. 54.—2. Ejusdem Fragmentum, scil. Prosa 6. Lib. IV. ad fin. libri, cum tribus lineis lib. V. init. ff. 4. Cod. membran. fol. Biblioth. Dorvill. Oxon. 1806.

X. 1. 5. 6. Boëthius de Consolatione Philosophiæ, ff. 132. 4to. min. Ibid.

x. 2. infr. 2. 3. Inter notas et var. lectiones in poëtas Latinos, 15. in Boëthium: Antv. 1607. pp. 4. Ibid.

Codices Edinenses.

In *Biblioth. Advocatorum* apud Edinburgum extat cod. membran. in 8vo. habens libros quinque Boëthii de Consolatione Philosophiæ cum notis. In eadem etiam biblioth. opuscula sacra Boëthii, membran. 8vo.

INDEX

VOCABULORUM OMNIUM,

QUÆ IN QUINQUE LIBRIS BOETHII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ LEGUNTUR.

Prior numerus paginam, posterior lineam notat.

A 99, 8. 109, 10. 120, 2 aliisque locis
Ab 66, 8. 76, 1. 89, 3 aliisque locis
Abdita 332, 6
Abditis 265, 5
Abditos 266, 1
Abducit 230, 4. 282, 5. 265, 2
Abeat 170, 8. 180, 10
Aberat 239, 15
Aberit 298, 4
Aberrasti 129, 2
Abesse 140, 1. 6. 176, 4 aliisque locis
Abesset 289, 10
Abeundi 154, 7
Abeunte 159, 11
Abforet 229, 8
Abjecerint 144, 7
Abjecisses 79, 2
Abjecit 95, 6. 204, 8
Abjectior 245, 12
Abjectius 247, 3. 269, 9
Abjectos 311, 4
Abiere 88, 6
Abierunt 169, 4
Abjice 153, 6
Abjiciant 290, 21
Abjiciat 263, 11
Abjicit 269, 30
Abite 69, 5
Abituram 153, 10
Abjunctis 372, 2
Abnuo 321, 2
Abolere 202, 4
Abreptis 88, 5
Abrupi 309, 4
Abscidit 204, 7
Abscissa 292, 21
Absente 394, 15
Absentiam 240, 2
Absit 317, 3. 405, 14
Absolvere 274, 1. 368, 7
Absolvit 220, 12
Absoluta 391, 10. 399, 8. 410, 1
Absoluta 409, 11
Absolute 321, 5
Absolutis 280, 15
Absolutum 289, 10. 408, 10
Absolutus 352, 18. 392, 11
Abstulerant 67, 1. 202, 6
Abstulerunt 255, 6
Abstulisti 168, 6
Abstulit 221, 6. 364, 1
Abundantiam 192, 4
Abundantior 316, 9
Abundantissimas 239, 11
Abundare 355, 6
Abundes 174, 4
Ac 68, 2. 82, 1. 88, 1 aliisque locis
Academicis 69, 4
Accedam 298, 12
Accedamus (pro, consentiamus) 381, 12. 360, 3
Accedat 203, 1
Accedendo 377, 4
Accedens 70, 8
Accedere 68, 4
Accedere (pro, consentire) 384, 2
Accedit 118, 1. 322, 7. 340, 16
Accedo (pro, consentio) 333, 7
Acceperit 282, 4

Accepimus 204, 11
Accepisse 281, 21
Accepisti 211, 6. 300, 16
Accepta 214, 18
Accepto 325, 11
Acceptor 338, 7
Acceptum 282, 3
Accesserit 408, 17
Accidere 326, 10. 353, 13
Acciderit 86, 6
Acciderunt 382, 3
Accidisse 370, 10
Accipe 214, 12. 284, 17. 355, 10
Accipientis 338, 10
Accipio 281, 16
Accipit 247, 5
Accommodat 352, 3
Accusantium 106, 7
Accusatæ 106, 7
Accusationis 103, 4. 338, 19
Accusatores 106, 6
Accusatoribus 338, 15. 24
Acerbæ 102, 1
Acerbis 199, 1
Acerbitate 335, 19
Acerbum 338, 12
Achæmeniæ 371, 7
Achelous 365, 2
Acie 393, 16
Aciem 91, 3. 288, 1
Acies 70, 4. 340, 4
Acquiescent 337, 17
Acre 361, 13
Acribus 351, 16
Acriora 224, 7
Acrioris 134, 2
Acta 72, 1. 237, 1
Actibus 325, 4
Actiones 410, 10
Actionibus 383, 10
Actum 399, 6
Actura 70, 7
Actus 395, 1
Actus (accus.) 125, 4. 350, 14
Actum 99, 9. 399, 12
Actorum 231, 9. 316, 11. 411, 5
Aculeos 251, 7
Ad 65, 5. 66, 8. 68, 4 aliisque locis
Ad hunc modum cetera 392, 5
Ad nutum 179, 6
Ad tempus 293, 9
Ad unum 176, 1
Adacturum 204, 5
Addamus 269, 1. 3
Addas 284, 10
Addatur 334, 19
Adde quod 179, 4. 212, 10
Addere 389, 5
Addidisti 337, 7
Addit 407, 17
Additur 210, 2
Adduci 245, 1
Adducitur 361, 6
Adeo ut 224, 5. 352, 20
Adeo (pro, usque adeo) 179, 7. 180, 4. 298, 1
Adeptione 239, 7. 283, 15, 17 aliisque locis
Adeptis 230, 7
Adepto 229, 6
Adeptos 283, 19
Adepturos 239, 4. 322, 20
Adeptus 195, 4
Aderat 240, 1
Adesse 264, 3. 240, 1. 316, 3
Adest 205, 13. 241, 4
Adhæc 183, 1. 205, 2. 382, 4
Adhærent 292, 18
Adhærere 231, 1. 384, 18
Adhuc 97, 2. 153, 4. 165, 10 aliisque locis
Adjecerint 256, 2
Adjeceris 270, 28
Adjecisset 214, 16
Adjiciant 244, 2
Adjicit 391, 2
Adiit 305, 2
Adipiscantur 317, 23
Adipiscatur 317, 4
Adipiscendæ 338, 22
Adipiscendi 318, 19
Adipiscerentur 317, 21
Adipisci 230, 2, 283, 7, 17 aliisque locis
Adipiscuntur 317, 20. 322, 20
Aditum 143, 1
Adjuncta 206, 12. 245, 8
Adjungit 206, 12
Adjungitur 310, 7
Adjuvant 377, 5
Adjuvantur 351, 16
Adminiculis 192, 1. 299, 7
Administrare 318, 4
Administrat 349, 1
Administrationis 99, 9
Admirari 310, 12
Admiratione 310, 6
Admirationem 189, 8
Admirere 90, 3. 303, 3
Admiror 110, 5. 139, 12. 189, 3. 341, 14
Admistione 114, 5. 335, 1
Admittentibus 338, 14
Admodum 64, 3
Admonere 261, 9
Admonet 403, 10

Admonitione 97, 2
Admonuit 352, 9
Admovebo 166, 1
Admoveri 390, 7
Admovit 79, 6
Adolescentia 84, 4. 167, 4
Adolescentulus 161, 7
Adortus 214, 13
Adsit 147, 9. 152, 1. 375, 2
Adversa 205, 4. 206, 1. 221, 2. 351, 5
Adversa 326, 9. 17
Adversæ 118, 7
Adversam 220, 7
Adversari 379, 5
Adversi 352, 14
Adversis 352, 19. 361, 10
Adversitas 352, 17
Adversitate 173, 4
Adversitatis 179, 6. 220, 14
Adversum 102, 3. 270, 17
Adversum (præpos.) 204, 6. 292, 6
Adversus (præpos.) 133, 4. 165, 10. 300, 7
Advertas 391, 5
Advertis 140, 3
Adulta 213, 3
Adunata 348, 5
Adunatio 348, 6
Adyto 151, 2
Ædes 113, 5
Ædium 105, 3
Ægri 351, 15
Ægritudinis 142, 6. 149, 3. 351, 17
Ægritudo 351, 19
Ægros 338, 16. 339, 4
Ægrotes 140, 1
Ægrum 68, 4
Æmulari 406, 11
Æqua 133, 5
Æquam 375, 8
Æquanimitate 180, 5
Æquanimos 181, 1
Æquare 406, 5
Æquat 218, 2
Æque 233, 2. 318, 17. 334, 8. 337, 17. 383, 2
Æqui 358, 6
Æqui servantissimum 352, 7
Æquis 356, 11. 357, 2
Æquissimum 383, 17
Æquo 154, 5. 183, 7
Æquora 74, 4. 186, 6
Æquore 160, 6. 171, 4. 396, 2
Æquoris 266, 2
Æquum 334, 3
Aër 292, 20
Æra 344, 2
Aëris 313, 1
Æris 104, 4
Æstas 123, 2. 357, 10
Æstimabis 289, 2. 407, 10
Æstimandum 109, 2. 221, 3. 233, 10
Æstimas 153, 10. 256, 8
Æstimate 264, 4
Æstimatione 247, 8
Æstivos 190, 3
Æstu 209, 6. 344, 6
Æstum 93, 2. 146, 3
Ætas 195, 6. 249, 6. 344, 9
Ætate 212, 15
Ætatem 61, 2. 87, 2
Ætatis 65, 4. 175, 7
Æterna 336, 3. 337, 5
Æterna 172, 5
Æternæ 381, 21
Æternam 333, 20
Æternitas 404, 7. 8. 411, 4
Æternitate 214, 8
Æternitatem 350, 8
Æternitatis 213, 19
Æterno 377, 6. 380, 3. 407, 20
Æternos 356, 14
Æternum 404, 5. 405, 10. 15. 406, 19
Æternus 407, 3
Ætherios 73, 1
Ætheris 186, 10. 217, 1. 313, 3. 314, 7. 343, 2. 403, 3
Ætnæ 199, 9. 202, 1
Ævi 65, 3
Ævo 91, 9. 272, 1
Ævum 186, 9
Affectat 269, 24
Affectibus 377, 4
Affectionibus 399, 11
Affectionum 145, 3
Affectu 149, 4
Affectum (adject.) 326, 13
Affectus (substant.) 337, 4. 400, 4
Affectuum 68, 6. 133, 7
Afferas 298, 8
Afferre 232, 10. 271, 2. 289, 11
Afferunt 239, 6
Afficiant 399, 4
Afficitur 326, 13
Affigam 311, 13
Affines 117, 2
Affingitur 118, 8
Affinitatem 166, 5
Affirmem 159, 11
Affluant 230, 6
Affluebas 239, 11
Affluentia 159, 5
Affluentiam 190, 8
Agat 290, 17. 318, 3
Age 187, 2
Agentis 399, 6
Aggrediamur 225, 7
Aggreditur 317, 2

Agi 130, 1. 139, 8
Agiles 123, 3
Agili 312, 3
Agis 158, 2
Agit 122, 1. 164, 7. 205, 15. 228, 2. 262, 4
Agitant 306, 8
Agitantur 298, 22
Agitare 158, 1
Agitari 352, 20. 353, 5
Agitata 390, 3
Agitavimus 303, 2
Agitemur 90, 4
Agiteris 86, 1
Agitis 411, 11
Agitur 317, 12
Agnoscas 182, 1. 246, 4. 271, 9. 316, 4
Agnoscere 145, 4. 226, 5. 289, 5. 369, 4. 404, 5
Agnosceres 225, 7
Agnoscis 79, 3
Agnoscit 352, 2. 393, 5
Agnoveris 289, 3
Agnovisti 271, 7. 311, 10
Agri 370, 9. 13
Agrorum 189, 9
Agrum 226, 6. 370, 18
Ait 78, 3. 263, 21. 298, 6 aliisque locis
Aiunt 380, 12
Alacritate 167, 10
Alarum 403, 2
Albentes 170, 3
Albinum 103, 3. 111, 6
Alcibiadis 264, 1
Alerent 68, 6
Ales 236, 2
Algentes 122, 1
Alia 402, 8
Alia (plur.) 193, 1. 291, 9. 335, 19 aliisque locis
Aliæ 291, 7 bis. 8. 345, 9
Aliam 142, 5
Aliarum 291, 8
Alias 291, 8
Alias 261, 9
Alicujus 114, 4. 190, 1. 353, 22. 354, 18
Aliena 190, 6. 191, 4. 256, 14. 257, 1. 325, 10
Aliena 395, 2
Alienam 160, 8
Alienarum 327, 7
Alieni 104, 4. 194, 12. 232, 4. 269, 12
Alienis 159, 7. 194, 6
Alieno 179, 1. 240, 20. 268, 14
Alii (dativ.) 394, 1
Alii 230, 5. 6. 351, 2. 10 aliisque locis
Aliis 153, 4. 247, 9. 386, 8 aliisque locis
Alimenta 292, 2
Alimentis 79, 1. 190, 7
Alio 204, 11. 205, 1. 286, 11 aliisque locis
Alioqui 350, 20
Alioquin 285, 4. 299, 8. 334, 5. 391, 17
Aliorsum atque 382, 7
Aliorsum, quam 380, 8
Alios 188, 7. 213, 9. 353, 5. 354, 1
Aliqua 177, 1. 269, 8. 338, 20
Aliquam 214, 2. 280, 18. 290, 20. 356, 9. 407, 16
Aliquando 220, 2. 263, 17. 270, 3
Aliquantulum 176, 7
Aliquatenus 406, 11
Aliquem 203, 4. 408, 22
Aliquibus 349, 5
Aliquid 86, 6. 95, 2. 140, 6 aliisque locis
Aliquis 214, 13. 246, 12. 322, 2 aliisque locis
Aliquo 240, 4. 346, 8. 406, 9
Aliquod 118, 8. 203, 9. 280, 12
Aliquos 113, 3. 239, 7
Alit 357, 13
Aliter 84, 1. 101, 5. 192, 9 aliisque locis
Aliter ac 392, 23. 408, 23
Aliter atque 382, 13
Alitis 330, 14
Aliud 90, 1. 142, 4. 154, 1 aliisque locis
Alium 204, 10. 354, 21
Aliunde 390, 14
Alius 179, 1. 318, 12. 325, 11 aliisque locis
Allatura 153, 12
Allicere 211, 3
Alligabit 160, 8
Alligans 406, 11
Alligat 383, 12
Alluderet 153, 3
Almum 356, 13
Alta (substant.) 198, 1
Alta 352, 1
Altam 217, 10. 388, 4
Altas 124, 4
Alte 389, 3
Alter 205, 1. 318, 3
Altera 381, 13
Alteri 289, 10
Alterna 350, 11
Alternare 410, 13
Alternat 410, 15
Alterni 372, 4
Alternis 340, 5

Alternum 397, 4
Alternus 356, 15
Altero 302, 14 bis. 316, 5. 348, 8. 381, 10
Alterum 188, 6. 288, 4. 5 aliisque locis
Alterutri 283, 5
Alterutro 154, 3. 231, 6. 316, 9
Alterutrum 316, 12. 383, 18
Alti 185, 3. 343, 2
Altior 165, 7
Altis 146, 11. 236, 1. 265, 5
Altissima 197, 6
Altius (adverb.) 65, 7. 140, 1. 403, 8
Alto 296, 4. 378, 5
Altos 164, 2
Altum 311, 12. 357, 6
Altus 358, 3. 365, 6
Aluit 288, 4
Alumne 86, 2. 270, 27. 298, 20
Alvo 363, 5
Amantibus 307, 13
Amara 351, 15
Amaritudinibus 180, 8
Amat 223, 4
Ambiant 267, 2
Ambigat 301, 4
Ambigatur 369, 6
Ambigere 291, 4
Ambigis 140, 3
Ambigo 338, 5
Ambiguæ 65, 4
Ambigui 390, 8
Ambiguitate 270, 26. 379, 1
Ambiguos 153, 1. 221, 6
Ambit 261, 11
Ambitione 103, 2
Ambitionem 210, 3
Ambitu 349, 18
Ambitum 114, 5. 211, 6. 217, 3 aliisque locis
Ambitus 192, 5
Ambulandi 318, 8. 320, 5
Ambulare 318, 13. 403, 4. 22
Ambulet 318, 12
Amici 63, 5. 253, 3
Amicorum 116, 2. 221, 4. 231, 12
Amicos 221, 4
Amicum 253, 4
Amisere 327, 2
Amiserit 183, 6
Amisi 298, 2
Amisisse 150, 7
Amissa 160, 1
Amissas 221, 8
Amissio 354, 4
Amissis 191, 8
Amisso 387, 14
Amissos 362, 3. 363, 3
Amissum 183, 8
Amittat 183, 5. 269, 28
Amittere 181, 6. 240, 16. 354, 5
Amitti 183, 5
Amittit 247, 5
Amittunt 409, 15
Amnes 304, 5
Amnis 146, 12. 197, 5. 365, 2
Amœnæ 186, 2
Amor 199, 10. 223, 2. 16 aliisque locis
Amore 103, 7. 359, 2. 387, 1
Amoribus 223, 12
Amovebis 204, 4
Amplecti 405, 3
Amplectitur 292, 29. 393, 17
Amplexaris 190, 4
Amplioribus 349, 20
Amplius 271, 3. 405, 5
Amplum 212, 9
An 79, 4. 85, 3. 86, 1 aliisque locis
Anaxagoræ 88, 9
Anchoræ 176, 3
Angelica 349, 4
Angeret 239, 14
Angusta 213, 4
Angustas 188, 12
Angustia 178, 1
Angustis 212, 10
Angustissima 212, 5
Angusto 346, 2
Anhelos 323, 4
Anima 290, 7
Anima 349, 3
Animadverte 158, 1
Animadvertendum 245, 11
Animadvertisse 270, 24
Animadverto 373, 5
Animæ 189, 4. 288, 6. 292, 23. 292, 27
Animal 142, 3. 192, 8. 290, 8 aliisque locis
Animali (adject.) 293, 2
Animalia 203, 3. 238, 6. 290, 19. 402, 7
Animalibus 290, 6. 292, 26
Animam 275, 2
Animantibus 194, 3. 212, 3. 400, 1
Animantium 190, 6
Animarum 335, 17
Animas 277, 1
Animatæ 189, 6
Animi (singul.) 79, 1. 115, 3. 150, 1 aliisque locis
Animi (plur.) 235, 6
Animis 325, 10. 396, 11
Animo 96, 1. 97, 2. 154, 5 aliisque locis
Animorum 151, 4. 224, 4 aliisque locis

Animos 223, 16. 253, 8. 259, 1. 288, 2
Animum 140, 6. 165, 8. 228, 5. 239, 12 aliisque locis
Animus 225, 9. 232, 11. 333, 13. 399, 8
An-ne 97, 2
Annectendum 284, 2
Annectit, vel adnectit 246, 12
Annexum 335, 3. 6
Annis 62, 3. 214, 1. 362, 1
Anno 76, 4. 160, 4
Annonam 247, 2
Annorum 214, 3
Annos 154, 13
Annum 123, 4
Annumerare 191, 12
Annus 357, 9
Antæum 365, 4
Ante 80, 3. 87, 2. 154, 2. 232, 5. 410, 21
Ante (sine regim.) 139, 9. 161, 2. 239, 11 aliisque locis
Antecedat 399, 6
Antehac 310, 3
Antiqua 125, 1
Antiquior 406, 2
Antiquissimam 130, 3
Antiquius 281, 10
Antoninus 252, 6
Antro 82, 3. 236, 2. 363, 4
Anxia 177, 2. 387, 3
Anxiam 233, 13
Anxietas 239, 13
Anxietatibus 270, 14
Anxietatis 260, 2
Anxios 181, 1
Anxium 261, 9
Anxius 176, 10
Aperire 270, 21. 368, 8
Aperit 220, 3
Aperta 109, 6
Apertius 268, 7
Aperto 72, 3
Apium 227, 4. 262, 5
Appareat 391, 17
Apparet 286, 6. 322, 15. 338, 10
Appellare 321, 4
Appellari 206, 9. 370, 3
Appellat 244, 2
Appellatum 347, 2
Appetatur 325, 15
Appetendæ 191, 7
Appetendi 400, 4
Appetentia 260, 2
Appetentia 290, 18
Appetere 293, 6
Appetit 293, 1. 10. 387, 3
Appetitur 233, 16
Appetunt 317, 21. 22
Appetuntur 285, 15. 289, 8
Applicat 399, 1
Apposita 194, 7
Appositis 194, 6
Apprehendit 270, 9. 320, 7. 405, 4
Approbetur 283, 2
Appulit 329, 2
Apri 330, 6. 340, 1
Aptam 340, 7
Aptans 137, 7. 277, 2
Apud 86, 7. 87, 1. 103, 7 aliisque locis
Aqua 292, 20
Aquilo 171, 3
Aquilonibus 136, 4
Aquis 372, 2
Arbiter 307, 6. 315, 4. 358, 6
Arbitrantur 351, 10
Arbitraretur 337, 16
Arbitrari 382, 1. 392, 24
Arbitratu 139, 1. 301, 2
Arbitremur 391, 25
Arbitrentur 180, 2
Arbitrer 224, 6
Arbitrere 368, 6
Arbitrii 345, 13. 374, 1. 375, 2 aliisque locis
Arbitrio 153, 12. 391, 7. 409, 8
Arbitrium 252, 5. 380, 1
Arbitror 108, 10. 150, 7. 202, 2 aliisque locis
Arbore 265, 3
Arbores 136, 1. 291, 5
Arboribus 291, 2
Arcadis 330, 14
Arce 332, 6. 346, 10
Arcem 91, 4
Arctata 212, 10
Arcto 236, 6
Arctum 217, 2
Arcturi 342, 6
Arcturus 124, 3
Ardentes 209, 7
Ardentibus 65, 1
Ardentis 94, 1
Ardescit 164, 6
Ardet 199, 10
Ardore 225, 6
Area 212, 6
Aream 154, 6
Arenæ 291, 9
Arenas 162, 2. 185, 4. 209, 7
Arenis 287, 4. 365, 4
Arescant 291, 10
Arescet 325, 9
Arguimur 107, 1
Argumentis 391, 21
Argumentum 353, 19. 390, 14
Arguor 109, 5

Arguto 234, 17
Arida 274, 3
Aristoteles 263, 20. 370, 4. 405, 8
Arma 79, 2. 199, 2. 4
Armis 323, 2
Arrectis 224, 2
Arridens 345, 6
Arripiunt 360, 10
Arripuit 406, 16
Arrogantiæ 214, 12
Artes 106, 5
Artibus 231, 3
Artifex 348, 9
Artificio 66, 2
Artificis 191, 1
Artis 392, 7
Artubus 376, 5
Arva 227, 1
Arvis 154, 12. 195, 6
Ascende 160, 11
Ascensus 66, 9
Asinum 328, 2
Aspera 221, 4. 263, 10. 341, 18 aliisque locis
Asperis 266, 5
Aspice 356, 1
Aspicere 338, 21
Aspirare 91, 8. 183, 1. 401, 9
Assentior 271, 6. 289, 1. 297, 3. 299, 13
Assequitur 269, 24
Assignata 354, 20
Assistentes 68, 1
Assistere 405, 16
Assuefaciunt 68, 8
Assuetos 337, 1
Assumitur 231, 15
Assumsit 214, 18
Astante 87, 5
Astitisse 64, 2
Astra 227, 6. 343, 6
Astri 314, 4
Astrictum 206, 3
Astriferas 313, 5
Astrigeris 356, 15
Astringas 408, 15
Astris 82, 1
Astrologicis 211, 6
Astrui 106, 3
Asylum 287, 3
At 68, 8. 70, 4. 89, 2 aliisque locis
At vero 118, 1. 381, 10
Atheniensium 129, 5
Atque 65, 2. 66, 6. 69, 4 aliisque locis
Atqui 79, 1. 86, 4 aliisque locis
Atra 295, 4
Atras 254, 6
Atreides 362, 2
Atris 145, 5. 378, 7
Atrocior 339, 6
Atrox 332, 14
Attende 359, 6
Attentionem 149, 1
Attentus 225, 2
Attenuare 145, 2
Attineat 215, 5
Attinet 109, 5. 233, 15
Attingendum 132, 8
Attingere 138, 5
Attingit 190, 1
Attollere 337, 1
Attulit 395, 4
Avaritia 101, 2. 188, 4
Avaritia 327, 7
Avaritiæ 241, 9
Avaritiam 206, 2
Avarus 242, 2
Aucta 354, 6
Aucti 217, 4
Auctor 250, 3
Auctore 311, 3
Auctorem 259, 7. 384, 7
Auctori 143, 9
Auctoribus 213, 17
Auctoritate 101, 2. 368, 3
Auctoritatem 99, 7
Auctoritatis 70, 6
Audacter 159, 11
Audeat 361, 4
Audendum 119, 4
Audes 190, 1
Audienda 336, 9
Audiendi 224, 1. 8. 225, 5
Audieram 141, 1
Audire 284, 16. 298, 8. 318, 8. 337, 20
Audit 156, 3
Auditum 188, 10
Audiunt 405, 18
Audiuntur 165, 6
Aversa 369, 1
Aversamini 411, 8
Avertit 351, 2
Avertitur 62, 5
Auferatur 332, 17
Auferetur 384, 10
Auferre 182, 1. 183, 12. 325, 12
Auferri 182, 5. 240, 11. 241, 6
Aufert 124, 1. 358, 1
Augustam 229, 1. 278, 1
Avibus 328, 3. 337, 2
Avida 137, 1
Avidis 323, 10
Avidos 163, 9
Avidum 222, 7. 224, 1
Avidus 111, 5. 194, 12. 224, 8

Aviti 175, 7
Aulicos 104, 1. 252, 5
Aura 219, 8
Auras 214, 9
Aure 62, 5
Aureis 287, 4
Aureo 222, 4. 364, 4
Auri 168, 8. 194, 13. 200, 2. 242, 1. 370, 9
Auribus 115, 4. 165, 7. 224, 2. 398, 12
Aurigæ 392, 4
Aurum 188, 2. 265, 3. 370, 14. 17
Auster 146, 2. 170, 7. 185, 5
Aut 93, 5. 163, 1 aliisque locis
Autem 104, 2. 119, 1. 6. 129, 11 aliisque locis
Autumno 137, 4
Autumnus 76, 5. 357, 11
Auxilio 319, 12
Axem 356, 5

B.

Bacchica 196, 4
Bacchus 137, 5
Baccis 242, 3
Barbaras 246, 7
Barbaris 246, 8
Barbarorum 101, 1
Basilius 104, 2
Beata 180, 5. 183, 3
Beatæ 261, 4
Beatas 99, 1
Beati 283, 16. 326, 2
Beatitudine 299, 4. 302, 3
Beatitudinem 182, 2. 6. 182, 12 aliisque locis
Beatitudini 176, 10
Beatitudinis 167, 7. 179, 8. 182, 14 aliisque locis
Beatitudo 180, 11. 182, 3. 195, 4 aliisque locis
Beatos 183, 16. 249, 1. 251, 1 aliisque locis
Beatum 232, 4. 300, 3. 302, 7
Beatus 283, 20
Bella 340, 4. 362, 1. 385, 5
Belli 231, 2
Bellicus 361, 7
Bello 204, 13
Belluam 328, 6
Belluas 332, 13
Belluis 337, 13. 400, 3
Bellum 220, 1. 223, 5. 357, 1. 360, 9
Bene 215, 8. 220, 3. 352, 12
Beneficium 118, 11
Benigna 300, 18
Benigna 277, 3
Bestias 194, 2
Bibliotheca 97, 4
Bibliothecæ 132, 1
Bibulas 185, 4
Bipes 394, 9
Bis 362, 1
Blanda 220, 9. 305, 3
Blandiebatur 153, 2
Blandientem 151, 1
Blandiore 134, 3
Blandiri 160, 6
Blandissimam 150, 3
Blanditiæ 69, 1
Blanditias 154, 5
Blanditiis 221, 2
Bona (substant.) 110, 9. 158, 3. 175, 9 aliisque locis
Bona (adject.) 118, 5. 285, 14. 15 aliisque locis
Bonam 359, 5. 360, 14. 361, 2
Boni (substant.) 205, 3. 230, 3. 231, 4 aliisque locis
Boni (adject.) 317, 17. 19. 318, 18. 326, 3
Bonis (substant.) 63, 1. 118, 10. 148, 3 aliisque locis
Bonis (adject.) 99, 7. 111, 1. 113, 6 aliisque locis
Bonitas 285, 17
Bonitatis 206, 11. 299, 20. 302, 11
Bono (substant.) 221, 2. 282, 10. 286, 11 aliisque locis
Bonorum (substant.) 161, 9. 177, 3. 220, 11 aliisque locis
Bonorum (adject.) 99, 11. 110, 11. 220, 3 aliisque locis
Bonos 119, 3. 206, 12. 311, 4 aliisque locis
Bonum (substant.) 132, 4. 182, 3. 4 aliisque locis
Bonus 310, 4. 325, 6. 342, 4
Bootes 342, 8
Boreas 82, 3
Boreæ 124, 1
Bove 242, 4
Brevem 217, 3
Brevi 370, 5. 393, 3
Brevibus 333, 12
Breviore 123, 1
Brevis 212, 11
Breviter 175, 3. 181, 4. 298, 12
Brumæ 122, 4
Brutus 218, 4
Busiridem 204, 11

C.

Cæsare 100, 10

Cachinno 203, 6
Cacumen 185, 3. 237, 2. 322, 9. 402, 1. 403, 8
Cacumine 65, 7. 407, 13
Cacus 365, 5
Cadaver 321, 3
Cadit 193, 10. 237, 5
Caduca 183, 2. 187, 3
Caducis 172, 3. 271, 1
Cæca 387, 5
Cæcat 337, 3
Cæci 153, 3. 266, 8
Cæcis 386, 5
Cæcitate 183, 4. 320, 11
Cæco 270, 19. 363, 6
Cæcos 288, 1. 337, 17
Cæsis 207, 2
Calamitate 249, 6
Calamitatibus 161, 5
Calamitatis 154, 1
Calamitosos 153, 13
Calcant 125, 10
Calcatur 310, 9
Calculum 168, 6
Calere 246, 11
Calet 313, 3
Calido 287, 6
Caligant 377, 3
Caligante 232, 11
Caligantia 81, 1
Caligarat 70, 4
Caligine 345, 4
Caliginem 392, 23
Caliginis 390, 5
Caligo 66, 4. 144, 8
Calle 152, 2. 229, 4. 316, 9
Callem 147, 5. 195, 2
Calles 264, 9
Calor 144, 5
Calumniis 101, 1
Camenæ 58, 1
Caminis 93, 3
Campaniam 102, 3
Campis 291, 7
Campos 403, 5
Campus 136, 5
Cancri 134, 5
Candidis 287, 7
Candidos 288, 8
Canem 304, 9
Canendi 224, 5
Canes 103, 2
Cani (capilli) 62, 1
Cani (bestiæ) 327, 9
Canii 109, 9
Canios 89, 2
Canit 236, 1. 377, 11
Cantabas 385, 1
Cantares 195, 3
Cantu 234, 8. 304, 9
Cantum 224, 1
Capessendæ 99, 4
Capit 393, 21
Capita 345, 10
Capiunt 117, 2
Capreas 265, 7
Captare 115, 6
Captatis 193, 3. 265, 8
Captent 235, 3
Capti 161, 5. 286, 12
Captiva 377, 6
Captos 204, 13. 324, 3
Captus 306, 7
Caput 63, 2. 65, 7. 218, 1 aliisque locis
Cara 153, 11
Carcer 341, 10
Carcere 215, 8
Cardine 85, 3. 342, 7. 351, 2
Cardinem 181, 4. 349, 15. 350, 5
Cardo 285, 16. 349, 17
Careant 333, 8
Careat 325, 7. 335, 2. 382, 15
Carebit 325, 13
Carebunt 333, 9
Carens 189, 4. 273, 3. 350, 6
Carent 239, 9. 335, 8. 392, 8
Carentem 262, 1. 270, 1
Carere 335, 24. 408, 12
Caret 269, 23. 310, 9. 339, 2
Cariora 175, 11
Caritas 293, 3
Carituros 333, 11
Carmina 57, 1. 305, 4
Carmine 306, 7. 307, 9. 330, 3
Carminis 224, 2. 346, 3. 355, 9
Carpere 147, 5
Carpitis 265, 4
Carptim 386, 1
Carus 166, 6
Casibus 139, 3. 341, 16. 342, 1. 345, 12
Cassa 280, 6
Cassas 396, 9
Castis 223, 12
Casum 368, 6. 369, 9. 10 aliisque locis
Casurum 76, 1
Casus 370, 2. 8. 373, 1
Casuum 144, 3
Catena 374, 2
Catena 364, 5
Catenam 95, 7
Catenas 323, 8
Catenis 77, 2. 204, 14. 206, 3. 286, 13
Cato 218, 4
Catoni 352, 9
Catullus 244, 1
Caucasum 213, 1

Cavem 236, 2
Cavernis 288, 4
Causa 153, 7. 161, 11. 226, 2 aliisque locis
Causa 226, 2. 231, 8. 15 aliisque locis
Causæ 143, 8. 261, 3. 273, 1 aliisque locis
Causam 99, 5. 142, 5. 293, 4 aliisque locis
Causari 174, 7
Causarum 350, 15. 19. 369, 8 aliisque locis
Causas 74, 3. 76, 7. 149, 3 aliisque locis
Causetur 334, 6
Causis 277, 1. 292, 28. 338, 8 aliisque locis
Cautus 184, 2
Ceciderint 201, 3. 377, 1
Cecidit 63, 6
Cecinisset 309, 2
Cecinisti 139, 9
Cedant 357, 4
Cedat 345, 1
Cedere 401, 23
Cedit 192, 1
Cedunt 292, 20
Celeberrimum 269, 10
Celebrant 363, 8
Celebrem 270, 23
Celebrentur 133, 1
Celebritate 269, 5
Celebritatem 231, 18. 233, 20. 268, 4
Celeres 343, 1
Celeri 396, 1
Celeritatem 263, 16
Celsa 209, 8. 312, 2. 366, 4
Celsa 259, 2
Celsas 93, 5
Celsi 355, 12
Celsior 393, 14
Celsius 403, 13
Celso 125, 9. 322, 22
Celsum 218, 1. 403, 8
Censemus 284, 9
Censendus 317, 9. 335, 4
Censeremus 401, 24
Censeres 320, 6
Censes 86, 7. 108, 3. 251, 9 aliisque locis
Censet 360, 13. 382, 18
Censetis 296, 3
Censor 209, 1
Censu 174, 5
Censuerint 351, 7
Censuit 405, 7
Censum 179, 1
Censura 105, 2
Census 177, 5
Census 247, 1
Centauros 363, 3
Centeno 242, 4
Cepit 280, 15
Cerberum 364, 5
Cerealia 331, 3
Cererem 357, 10
Cereris 135, 3
Ceres 227, 3
Cernant 353, 21
Cernas 324, 6
Cernat 217, 1
Cernebat 73, 2
Cernenda 299, 18
Cernendi 337, 11
Cernens 356, 9. 396, 12
Cernenti 364, 3
Cernentis 411, 12
Cernere 77, 4. 147, 3. 278, 6 aliisque locis
Cerneret 388, 4
Cernes 315, 12
Cernis 407, 16
Cernit 377, 7. 378, 8. 407, 19
Certa 139, 6. 384, 1. 386, 4 aliisque locis
Certamen 87, 3. 102, 3. 361, 5
Certavimus 87, 3
Certe 202, 2. 349, 6
Certent 223, 8
Certis 364, 2
Certissimam 98, 1
Certissimum 383, 8
Certo (nomen) 125, 3. 164, 4. 222, 8
Certo (adverb.) 401, 18
Certos 221, 5. 401, 17. 402, 3
Certum 138, 2. 317, 19. 20 aliisque locis
Certus 186, 4. 298, 18. 382, 10. 383, 9
Cerva 304, 7
Cervis 328, 1
Cessabit 108, 6
Cessantibus 337, 11
Cessarent 246, 10
Cessat 350, 2
Cessent 345, 2
Cessere 399, 14
Cesset 163, 6
Cessisse 88, 5
Cessit 400, 2
Cetera 159, 9. 232, 9. 239, 5 aliisque locis
Ceterarum 400, 7
Ceteri 88, 2
Ceteris 139, 10. 194, 1. 3 aliisque locis
Ceterorum 188, 14. 340, 17
Ceteros 103, 7. 188, 8. 263, 7. 353, 17

Chordis 305, 4
Chorus 70, 2
Circa 91, 5. 152, 8. 319, 15 aliisque locis
Circo 168, 1
Circuit 276, 3
Circulum 314, 4
Circulus 350, 9
Circumdedi 159, 5
Circumflantibus 90, 4
Circumfluus 178, 2
Circumfusæ 168, 2
Circumsepti 212, 7
Cito 291, 6. 292, 21. 333, 8
Citra 352, 10
Civibus 99, 6. 230, 8. 341, 11
Civitate 202, 5
Civitatis 130, 2. 166, 5
Civium 129, 7
Cladem 90, 1. 354, 5
Clamor 161, 6
Clara 126, 3
Clarescat 316, 8
Claris 163, 9. 217, 9
Clarissimos 213, 14
Clarissimum 233, 13. 269, 5
Claritas 231, 2. 284, 12. 289, 14
Claritudine 269, 7. 285, 10
Claritudinem 231, 11. 256, 14. 16. 269, 11
Claritudinis 269, 19
Claritudo 233, 11. 257, 1
Clarius 341, 7. 404, 10
Claro 147, 2
Claros 188, 4. 323, 1
Claruerunt 281, 11
Clarum 183, 11. 377, 10
Classi 362, 4
Classica (subst.) 198, 4
Claudere 62, 6
Clauditur 236, 2
Clausit 259, 1
Clausum 82, 4
Clavo 299, 20
Clavus 299, 14
Clementia 335, 20
Clypeum 95, 6
Coacervabo 319, 8
Coacervando 188, 3
Coacta 392, 7
Coæternum 405, 21
Coarctabitur 213, 14
Coëant 372, 3
Coëgerat 304, 5
Coëgit 252, 5
Cœlestibus 349, 4
Cœlestis 98, 6. 211, 8
Cœli 211, 7. 263, 16. 272. 1. 292, 6. 356, 1
Cœlibem 178, 3
Cœlitus 161, 3
Cœlo 72, 3. 82, 1. 160, 2 aliisque locis
Cœlum 65, 6. 8. 84, 1 aliisque locis
Coëmtio 102, 2. 5
Cœno 146, 8. 324, 9. 337, 11
Cœperint 289, 18
Cœperit 170, 2. 405, 8
Cœpi 70, 7
Cœpisti 167, 1
Cœpit 229, 2
Coërceat 222, 8. 307, 10. 334, 10 aliisque locis
Coërcente 369, 11
Coërcet 293, 1
Coërcuit 137, 8
Cœtus 116, 2
Coëunt 290, 7
Cogantur 391, 4
Cogat 242, 2. 295, 1. 358, 10
Cogentibus 290, 21. 292, 28
Cogis 120, 4
Cogit 384, 1. 409, 4
Cogitare 269, 15
Cogitari 390, 7
Cogitatione 212, 5. 239, 1
Cogitationibus 115, 4
Cogitationis 280, 6
Cogitatis (verbum) 212, 8. 213, 19
Cogites 282, 2
Cogitetur 214, 8
Cogitur 77, 4. 350, 1
Cognatos 303, 3
Cognita 397, 2
Cognitio 408, 10
Cognitione 220, 12. 345, 13. 401, 11. 407, 7
Cognitionem 401, 9
Cognitionibus 400, 1
Cognitionis 410, 15
Cognitis 212, 3
Cognito 141, 4
Cognitor 338, 3
Cognitu 368, 9
Cognoscant 267, 4
Cognoscas 175, 10. 270, 24
Cognoscat 383, 2
Cognoscendam 84, 2
Cognoscendo 394, 16
Cognoscente 102, 5
Cognoscentis 292, 23
Cognoscentium 393, 2
Cognoscere 268, 7
Cognosceres 335, 23
Cognosces 150, 7. 311, 3

Cognosci 392, 27
Cognoscit 194, 1. 394, 3. 400, 8. 401, 16. 408, 11
Cognoscitur 393, 1. 404, 3
Cognosco 270, 26. 334, 1
Cognoscunt 159, 10
Cognoscuntur 394, 17
Cognovi 66, 3. 128, 4. 149, 3
Cogor 57, 2
Coguntur 391, 7
Cohærens 393, 6
Cohærent 386, 4
Cohærentem 204, 3
Cohibebat 65, 6
Cohibere 125, 5
Colendi 370, 9
Colere 352, 14
Colerentur 310, 15
Colite 411, 8
Colla 77, 2. 126, 1. 154, 7 aliisque locis
Collata 206, 4
Collatæ 353, 24
Collatio 214, 6. 407, 18
Collatione 404, 10
Collationem 334, 4
Collecto 97, 1
Collectum 317, 11
Collegimus 283, 9. 294, 2. 321, 13
Collegit 149, 2
Collidamus 300, 19
Colligantur 376, 6
Collige 182, 3. 326, 2
Colliguntur 289, 12
Collo 366, 2
Collocatæ 189, 8
Collocatas 303, 2
Collocavi 132, 4
Colloqui 384, 14
Collustrat 394, 15
Colore 65, 2. 126, 6
Combusto 365, 1
Comeret 247, 11
Comitantur 243, 2
Comitem 307, 8
Comites 59, 2
Comitetur 314, 1. 326, 18
Commaculant 246, 4
Commemoras 173, 1. 298, 1
Commemoratione 256, 10. 284, 8
Commendaverit 118, 4
Commercii 212, 13
Commercium 384, 11
Comminantes 323, 3
Comminutæ 188, 10
Committeres 154, 10
Commodaverat 168, 5
Commodi 102, 4
Commota (singul.) 68, 2
Commovens 306, 3
Commovet 344, 1
Commune 99, 11. 132, 4. 161, 12 aliisque locis
Communem 65, 1. 5. 80, 1. 320, 16
Communia 167, 4
Communicato 86, 3
Communis 102, 4. 111, 5. 281, 3 aliisque locis
Commutatione 350, 12
Compage 189, 5
Comparabis 327, 9
Comparans 354, 2
Comparare 231, 11
Comparari 214, 4
Compellare 206, 6
Compellit 319, 11. 392, 6
Compendii 370, 15
Compensatione 338, 22
Compertum 105, 4
Competenter 354, 18
Compleat 284, 6
Complectens 407, 6. 410, 23
Complecti 406, 17
Complectitur 348, 2. 354, 19. 405, 12. 410, 18
Complexam 405, 23
Complicas 302, 3
Componant 285, 3
Componebas 115, 7
Compos 181, 6. 299, 3. 314, 8. 405, 16
Composita 346, 10
Compositæ 177, 1
Compositis 109, 4
Composito 91, 9
Compotem 206, 2. 325, 16
Comprehendendi 410, 18
Comprehendentium 404, 2
Comprehendere 354, 24
Comprehendi 392, 20
Comprehendit 382, 16. 383, 3 aliisque locis
Comprehenditur 393, 2
Comprehensam 74, 2
Compressa 213, 5
Comprime 127, 7
Compulsus 104, 4
Computas 191, 5
Comta 126, 6
Comtos 132, 1
Conabaris 270, 21
Conaberis 263, 5
Conabimur 346, 3
Conabor 226, 3
Conantur 230, 2. 231, 1. 319, 1. 338, 13
Conaris 155, 2

Conatur 269, 23
Conatus 252, 9
Concedam 159, 1
Concedamus 351, 10
Concedas 290, 1
Concedat 341, 19
Concedis 289, 21
Conceperit 110, 7
Concepta 239, 12
Concepta 393, 22
Conceptio 281, 3
Conceptione 394, 12
Conceptionem 401, 4
Conceptionis 394, 8
Concessa 298, 3. 334, 1. 360, 18
Concesseram 319, 3
Concesserim 175, 5. 321, 5
Concessimus 286, 5. 299, 6. 13 aliisque locis
Concessis 334, 5
Concessisse 108, 10
Concessu 333, 21
Concessum 269, 7. 282, 16
Conchæ 400, 2
Conciliat 253, 3
Concipitur 382, 13. 14
Concitat 171, 4. 358, 7
Concitus 356, 4
Concludere 206, 10. 286, 10
Concludi 283, 12
Conclusa 289, 6. 311, 2. 335, 17
Concluserim 282, 15
Conclusi 212, 8
Conclusimus 333, 19
Conclusioni 334, 2
Conclusionis 334, 5
Conclusum 281, 1
Concordat 179, 3
Concordes 113, 2. 221, 12
Concordia 357, 2
Concurrere 371, 3
Concurrit 371, 1
Concursus 370, 12
Condat 121, 3
Condens 209, 3
Condere 160, 3
Condignum 300, 17
Condit 358, 1
Condita 126, 2. 145, 6. 298, 22. 388, 6
Conditio 113, 4. 177, 3. 192, 8 aliisque locis
Conditione 179, 3. 327, 4
Conditionem 328, 6. 405, 7. 408, 9 aliisque locis
Conditionis 408, 22. 409, 3
Conditis 406, 2
Conditor 120, 1. 358, 3. 378, 4
Conditorem 139, 6
Conditori 193, 4. 405, 20
Conditoris 189, 6
Conditum 405, 20
Conditus 186, 7. 332, 6
Conducat 213, 11
Condunt 288, 2
Conetur 291, 10. 300, 6 bis. 318, 14
Confecerimus 360, 17
Conferatur 211, 9. 214, 1
Conferre 252, 8. 270, 13. 271, 6
Confert 325, 13
Confessio 113, 2
Confessione 109, 7
Confessus 70, 3. 298, 5. 335, 9
Confessum 113, 7. 298, 7
Confirmandæ 361, 8
Confirmans 316, 10
Confirment 353, 6
Confirmo 369, 10
Confitear 269, 10
Confitemur 282, 5
Confitendum 281, 12
Confiteor 142, 3. 240, 2. 293, 8
Confiteri 269, 3. 17. 282, 18 aliisque locis
Conflictatione 300, 19
Confluat 372, 4
Confluentibus 370, 16. 371, 2
Confluere 371, 3
Conformaveris 337, 6
Confudit 239, 13
Confundat 150, 4
Confundere 160, 5. 197, 1
Confunderis 143, 2
Confundit 145, 1. 181, 3. 408, 2
Confundor 379, 4
Confusa 343, 6. 350, 22
Confusio 351, 4. 352, 11. 384, 3
Confusionis 341, 15
Confusum 342, 3
Congeratur 188, 8
Congestæ 188, 2
Congregare 263, 5
Congregatione 230, 1. 264, 8
Conjecerat 204, 14
Conjectare 285, 11
Conjectas (verbum) 180, 1
Conjectat 381, 7
Conjecto (verbum) 140, 2. 318, 7. 379, 5
Conigastum 100, 4
Conjugem 307, 9
Conjugii 223, 11
Conjugis 167, 2. 261, 6. 304, 1
Conjuncta 285, 5. 298, 15
Conjunctione 290, 11
Conjunctus 393, 6
Conjungant 284, 5
Conjungat 313, 6
Conjungeret 298, 15

Conjungi 384, 16
Conjunxerit 282, 8
Conjurationis 110, 1. 204, 6
Connectat 350, 1
Connectens 275, 2
Connecti 384, 18
Connectit 384, 9
Connexione 350, 15. 369, 9. 371, 4
Conquueraris 176, 10
Conquereris 160, 1
Conqueri 310, 12
Conquesta 70, 11
Conquestus 133, 4
Conquisitæ 256, 2
Conscendant 312, 2
Conscendere 278, 1
Conscia 215, 8
Conscientiæ 100, 2. 112, 2. 214, 10. 256, 3
Conscientiam 115, 1. 354, 1. 5
Conscii 99, 10
Conscios 204, 6
Conscius 109, 10
Consedit 70, 9
Consenesceret 210, 5
Consensi 293, 12
Consentaneum 292, 16
Consentiam 291, 3
Consentiat 352, 13
Consentiendo 377, 4
Consentio 373, 6
Consentiunt 234, 2
Consequatur 359, 4. 383, 14. 391, 5
Consequens 256, 5. 269, 10. 282, 19 aliisque locis
Consequenter 232, 8
Consequentia 335, 16
Consequentiam 317, 26
Consequi 319, 14. 392, 19
Consequitur 269, 12. 338, 8
Conseritis 361, 13
Conservant 376, 4
Conservat 292, 16
Conservationem 250, 1
Considera 211, 6. 239, 3. 269, 5. 281, 2. 310, 7. 319, 12
Considerandum 205, 11. 240, 9. 393, 16
Considerans 232, 7
Consideranti 290, 16
Considerare 317, 26. 350, 22
Considerat 394, 13. 407, 7
Considerata 409, 11
Consideratione 393, 13
Consideratis (verbum) 203, 3
Consideratum 187, 5
Considerem 290, 19. 359, 12
Consideremus 404, 7
Considerentur 409, 26
Consideres 169, 2
Consideret 401, 6
Considero 336, 7
Consilia 380, 4
Consiliis 383, 10. 384, 5
Consilium 335, 21
Consimilem 115, 7
Consimiles 193, 2
Consistat 301, 3
Consolari 241, 6
Consona 275, 2
Conspectum (adject.) 408, 5
Conspexerit 205, 12. 347, 3
Conspicere 401, 8
Conspicio 319, 7
Conspicitur 346, 12
Conspicuos 278, 3
Constant 289, 2
Constantiam 153, 1. 160, 7. 169, 8 293, 7
Constare 182, 2
Constaret 391, 14
Constat 144, 6. 172, 1. 5 aliisque locis
Constent 386, 1
Constet 172, 6
Constiterit 316, 7. 369, 5
Constituant 230, 9
Constituas 284, 16
Constituimus 281, 14
Constituit 232, 9. 410, 24
Constituo 375, 8
Constituta 280, 3. 341, 2. 11 aliisque locis
Constitutam 393, 10
Constitutum 405, 2
Constringit 350, 15. 374, 2. 383, 12
Consulare 202, 3
Consularem 103, 1. 4
Consulares 175, 6
Consulatu 246, 7
Consules 167, 9
Consulit 389, 3
Consulum 168, 2. 202, 4
Consumtos 219, 4
Consurgit 393, 19
Contabescas 161, 12
Contagione 246, 4. 247, 6. 298, 2
Contemnendum 233, 7
Contemnitur 245, 12
Contemperata 300, 2
Contemtum 361, 16
Contendas 355, 11
Contende 158, 5
Contendi 102, 5
Contenta 190, 9. 193, 1. 195, 7
Contentus 213, 13
Contexe 318, 15

Contexo 346, 5
Contigerit 406, 14
Contigisse 243, 7
Contigisset 99, 3
Contigit 269, 29. 320, 1
Continens 229, 7
Continere 284, 3
Contineret 298, 17
Continet 223, 10. 358, 11
Continetur 131, 2
Contingant 351, 6
Contingat 180, 3
Contingentes 341, 8
Contingere 246, 6. 268, 5. 311, 7 aliisque locis
Continget 289, 5
Contingi 352, 19
Contingit 151, 4. 289, 19
Contingunt 133, 9
Continuato 128, 1
Continuo 223, 5
Continuum 160, 9. 403, 1
Contra 91, 3. 110, 1. 3 aliisque locis
Contra (sine regimin.) 165, 2. 180, 5 192, 4 aliisque locis
quod totum Contra est: (e contrario) 392, 27
Contracta 81, 2
Contradici 281, 16
Contrahit 91, 4
Contraire 300, 5
Contraria 205, 5. 316, 6
Contraria 326, 10
Contrariam 226, 4. 380, 16
Contrariarum 205, 15
Contrariis 298, 13
Contrarium 192, 1. 240, 19
Contuendum 299, 19
Contuetur 393, 9. 16. 20. 409, 9
Contuleramus 79, 2
Contulisset 325, 12
Contulit 137, 5
Contum 195, 1
Contumacis 165, 10
Contumelia 214, 13
Contumeliis 214, 14
Convellere 141, 6
Conveniant 274, 3. 351, 15. 370, 4. 372, 5
Conveniat 352, 2
Conveniebat 115, 5
Convenienti 332, 16
Convenientia 300, 1
Convenientibus 291, 5. 391, 21
Convenire 334, 1. 352, 2. 354, 9
Convenisset 298, 14
Convenit 291, 11. 318, 5. 326, 4 aliisque locis
Conveniunt 292, 15
Conversas 277, 4
Converso 359, 2
Convertant 300, 2
Convertas 410, 7
Converteris 410, 10
Convertit 276, 3
Convictum 113, 7
Convincat 281, 7
Convinci 114, 3
Copia 163, 4
Copia 191, 14
Copias 91, 4
Copiosus 233, 3
Coquit 173, 4
Coram 195, 3
Corda 262, 8. 323, 10. 332, 4
Corde 296, 4
Cordis 323, 4
Cori 344, 3
Cornu 121, 1. 4. 163, 4
Cornua 258, 2. 343, 3
Coro 81, 6
Corollarii 326, 1
Corollarium 231, 9. 283, 15. 284, 1
Corona 325, 2. 9
Corpora 376, 5
Corporales 401, 10
Corporalem 261, 4
Corpore 62, 2. 331, 6 aliisque locis
Corporea 298, 2
Corporeis 352, 20
Corpori 332, 10. 399, 9
Corporibus 260, 5. 351, 12. 14 aliisque locis
Corporis 183, 11. 231, 15. 260, 1 aliisque locis
Corporum 339, 2. 396, 8. 399, 10
Corpus 203, 6. 204, 1 bis. aliisque locis
Correctionis 334, 15
Corrigendi 359, 9
Corrigi 334, 11
Corrigit 360, 7. 361, 19
Corriperet 103, 5
Corroborent 311, 7
Corrumpat 306, 14
Corrumpunt 292, 17
Corruptionem 290, 18
Cortex 292, 6
Corticem 292, 3
Corusci 314, 2
Coruscus 315, 4
Cotidie (vide Quotidie)
Crastinum 405, 3
Creatis 293, 3
Crebras 319, 8
Crebris 344, 6
Crebro 360, 2
Credamus 391, 25. 401, 19
Credant 395, 8

Credantur 384, 17
Credatis 241, 12
Credatur 285, 17. 299, 20. 327, 12 aliisque locis
Crede 172, 3. 4
Credenda 336, 9
Credendum 401, 12
Credentes 88, 6. 230, 5
Credere 380, 10
Crederem 341, 17
Crederes 154, 12
Crederetur 65, 4
Credi 215, 6
Credidit 135, 2
Credis 139, 4. 144, 3. 392, 24
Credit 164, 8. 216, 2
Creditur 285, 9. 325, 15. 332, 17. 370, 10
Credo 152, 6. 191, 14. 299, 17. 353, 22
Credunt 233, 20. 380, 11
Creduntur 118, 9. 169, 6. 270, 14 aliisque locis
Crescit 72, 2. 330, 8
Crimen 108, 4. 111, 6. 118, 8. 126, 4
Criminamur 108, 2
Criminatione 133, 2
Criminationem 86, 4
Criminationibus 86, 1
Crimine 114, 3
Criminis 107, 1. 2
Crœsum 161, 1
Cruciatibus 338, 21
Cruciatus 204, 8. 338, 21
Crudelitatis 204, 9
Cruento 235, 9
Cruor 199, 2. 235, 5
Cruore 208, 2. 362, 5
Cui 175, 10. 183, 8. 205, 12 aliisque locis
Cuicumque 205, 12
Cuilibet 338, 10
Cuipiam 320, 18
Cuiquam 129, 4. 293, 11. 333, 1
Cuique 291, 10. 292, 16. 325, 18
Cuivis 334, 11
Cujus 70, 4. 84, 4. 87, 5 aliisque locis
Cujuspiam 334, 19. 370, 6
Cujusquam 158, 5. 334, 20
Cujusque 100, 4. 179, 5. 193, 6. 205, 15. 381, 1
Culmina 356, 1
Culmine 322, 23
Culpæ 338, 17
Culpanda 334, 13
Cultor 370, 13
Cultu 233, 6
Cultus 323, 6
Cum (præpos.) 87, 3. 109, 1. 150, 3 aliisque locis
Cum (conjunct.) 65, 7. 79, 5. 81, 6 aliisque locis
Cumulum 167, 5
Cumulus 118, 1
Cuncta 141, 2. 179, 6. 229, 7. 257, 8 aliisque locis
Cunctas 354, 23
Cunctatione 226, 1
Cunctis 113, 4. 132, 7. 205, 8 aliisque locis
Cunctorum 404, 5. 411, 3
Cunctos 259, 3
Cunctum 111, 6
Cunctus 346, 7
Cupias 253, 2
Cupiat 270, 10
Cupidinem 115, 2. 164, 3
Cupiditas 230, 3
Cupiditatem 318, 19
Cupido (subst.) 211, 4
Cupidum 225, 6
Cupierunt 202, 4
Cupis 263, 7
Cupit 294, 5. 356, 10
Cupita 333, 2
Cupiunt 266, 7. 333. 3
Cur 75, 2. 125, 6. 139, 12 aliisque locis
Cura 72, 2. 166, 4. 175, 9 aliisque locis
Curæ 139, 10
Curandum 70, 1
Curas 254, 6
Curasset 247, 2
Curat 156, 3. 185, 2
Curationem 165, 10
Curationis 139, 1
Curia 167, 10
Currenti 325, 1
Currere 304, 4
Curribus 277, 2
Curritur 325, 2
Curru 222, 4
Currum 237, 7. 315, 3
Cursus 356, 14
Cursum 173, 3. 368, 1. 372, 3
Curvans 237, 3
Curules 167, 11. 248, 4
Curuli 244, 1
Cutis 62, 2
Cypriani 103, 5
Cyro 161, 2

D.

Da 278, 1. 2 bis
Dabas 302, 8

Dabat 197, 4. 248, 3. 306, 1
Dabimus 165, 3
Dabo 283, 15
Dæmonum 349, 5
Damna 133, 3
Damnamur 114, 2
Damnatio 106, 6
Danti 263, 6
Dapes 236, 4. 265, 6
Dare 227, 7. 271, 4. 362, 4
Das 272, 2
Dat 291, 10
Datas 235, 2
Datur 219, 4
De 70, 10. 98, 2. 108, 7 aliisque locis
Dea 329, 3
Deæ 305, 5. 306, 9
Debeant 353, 20
Debeantur 341, 12
Debeat 271, 11
Debeatur 338, 14
Debentur 190, 7
Debet 361, 5. 406, 2. 410, 25
Debita (adject.) 125, 8
Debitum 368, 7
Debui 103, 7
Debuisset 153, 8
Decederent 106, 1
Decem 213, 21
Decernant 354, 12
Decernas 345, 5
Decernis 318, 7
Decernit 360, 12. 383, 2
Decerno 369, 11
Decerpit 325, 10
Decesserit 176, 6
Decet 361, 6
Decidet 325, 9
Decipiat 280, 7
Declinantes 360, 9
Declivem 77, 3
Declivia 373, 1
Decora (adject.) 219, 3
Decorato 245, 1
Decoris (substant.) 209, 1. 247, 4
Decrescit 406, 7
Decretis 108, 7
Decreto 108, 9
Decrevisset 105, 2
Decursis 311, 10
Decus 170, 8. 174, 8. 176, 6. 325, 10
Dedecus 244, 2
Dederit 180, 6. 202, 2. 207, 1
Dedi 326, 1
Dedisti 155, 1. 168, 3
Dedit 76, 4. 92, 1. 258, 1 aliisque locis
Deditæ 376, 6
Deducant 274, 4
Deduci 334, 12
Deducis 299, 18
Deduxi 84, 3
Deesse 324, 11. 337, 16
Deest 283, 5
Defectum 405, 20
Defectus 110, 5
Defenderim 111, 8
Defendunt 117, 1
Defensione 105, 4. 119, 7
Defensor 292, 7
Defensorum 338, 18. 23
Defensum 161, 14
Deferantur 202, 7
Deferatur 353, 2. 359, 9
Deferente 337, 7
Deferentibus 104, 2. 106, 4
Deferret 108, 1
Deficiant 270, 3
Deficiente 317, 1
Deficientis 407, 10
Deficit 321, 7. 326, 21. 406, 6
Deficiunt 320, 1
Defigere 278, 3
Definiat 369, 9
Definire 371, 1
Definisti 280, 5
Definit 394, 9
Definita 402, 5
Definitum 214, 1
Definivimus 321, 17. 370, 1
Definivit 370, 5
Defixerat 170, 2
Defixi 84, 3
Defixo 70, 6. 229, 1
Deflectat 351, 3
Deflecte 270, 17
Deflectere 410, 6
Deflectuntur 320, 14
Deflet 161, 6. 178, 3. 306, 3
Deflexeris 337, 8
Defluus 146, 12. 357, 12. 373, 2
Defossi 370, 9
Defuerit 250, 4
Defuisse 317, 5
Defunctum 243, 2. 335, 18
Degas 263, 11
Degener 177, 5. 259, 8
Degenerent 257, 4
Degentis 182, 4
Degentium 404, 6
Degunt 351, 7
Degustare 151, 6
Degustata 225, 4
Dehinc 228, 5. 251, 8. 298, 2
Dei 282, 1. 286, 10. 302, 8 aliisque locis
Dejecerint 377, 2
Dejeci 100, 7

Dejecit 70, 2. 152, 6. 327, 4
Dejectum 70, 10
Deinceps 70, 7. 88, 1. 268, 1
Deinde 161, 2
Delapsa 85, 3
Delatio 106, 4
Delationem 104, 3
Delationum 119, 2
Delatorem 108, 1
Delatoris 103, 5. 108, 5. 245, 2
Delatorum 109, 7. 132, 8
Delatravi 128, 1
Delatum 111, 6
Delectant 300, 15. 346, 5
Delectantur 322, 19
Delectat 167, 6. 181, 1. 189, 10. 213, 10
Delectationis 231, 15
Delectet 233, 16
Delector 369, 4
Delectus 166, 4
Delegeras 98, 1
Deleri 167, 8
Delevit 213, 15
Delibare 346, 3
Delicatissimus 179, 5
Delicias 168, 4. 176, 8
Deliciis 361, 11
Delictis 179, 2
Deligendo 234, 1
Demersi 266, 10
Demersit 365, 8
Demerso 292, 2
Deminutis 280, 14
Demonstra 226, 1
Demonstrandum 280, 2. 391, 15
Demonstrare 381, 3
Demonstrat 220, 10. 281, 6. 321, 12
Demonstrationibus 183, 9. 211, 7
Demonstratis 283, 13
Demonstratum 289, 16. 317, 13. 351, 1
Demonstratur 316, 5
Demonstravimus 270, 12
Demonstrem 252, 2
Demonstret 334, 4
Demulcet 168, 4
Demum 336, 5. 390, 8
Denique 212, 15
Dente 235, 9. 330, 8. 340, 2
Deo 110, 7. 115, 7. 140, 2 aliisque locis
Deos 283, 19. 326, 4. 6
Depellant 241, 5. 243, 5
Depellat 139, 8
Depellere 270, 4
Depellit 206, 1
Deplorasti 139, 10
Deponere 253, 2
Depositor 370, 14
Deposituros 338, 22
Deposuit 300, 18
Deprecabamur 302, 17
Deprecandi 384, 7. 11
Deprecetur 384, 9
Deprehendatur 341, 19
Deprehendisti 153, 3. 268, 6
Deprehenditur 239, 10
Deprimit 292, 14
Depugnant 351, 9
Depulit 295, 6
Depulsa 311, 13
Depulsione 130, 1
Depulsor 351, 21
Depulsus 104, 3
Derelinquit 321, 8. 354, 5
Descendens 371, 5
Descendere 160, 12
Descendit 321, 10. 409, 24
Descendunt 187, 1
Describas 293, 15
Describeres 98, 5
Deseras 169, 12
Deserat 118, 5. 259, 10
Desererem 86, 2
Desererentur 319, 12
Deserit 138, 2. 152, 3. 243, 1. 269, 29
Deserta 328, 5
Deserti 320, 9. 333, 11
Desertos 316, 4
Deserunt 320, 14
Desiderabas 240, 2
Desiderant 231, 7. 233, 18. 292, 13 aliisque locis
Desiderare 229, 6
Desiderari 232, 1. 317, 15
Desideras 108, 1. 263, 8
Desiderat 232, 5. 240, 3. 269, 31 aliisque locis
Desideratis (verbum) 191, 13
Desideratur 286, 4. 294, 1
Desiderent 293, 5. 322, 16. 18
Desideres 161, 13
Desideret 290, 19
Desideretur 271, 3. 293, 16
Desiderio 149, 4. 175, 5
Desidero 284, 17. 298, 9. 318, 8. 341, 15
Desidit 398, 1
Desierint 165, 8
Desierit 131, 4. 194, 2. 325, 14. 328, 5
Desinam 108, 5
Designare 226, 3
Designarem 64, 2
Designat 391, 15
Desinant 326, 21
Desinat 405, 8
Desine 221, 8

Desinet 352, 14
Desinit 131, 4. 188, 7. 227, 7 aliisque locis
Desinite 263, 17
Desinunt 247, 7. 320, 16. 409, 12
Desipis 403, 10
Desisti 142, 6
Desistis 195, 5. 263, 10
Desistit 155, 3. 246, 11. 270, 5. 326, 21
Desistunt 320, 17
Desit 316, 12. 318, 18. 392, 20
Desolatum 166, 3
Despectiores 246, 2
Despiciens 408, 7
Despicit 270, 1. 312, 4. 403, 9
Despiciunt 353, 7
Destinatum 239, 4
Destiterit 290, 6
Destituit 144, 1
Destituta 293, 18
Destitutus 400, 1
Destruitur 338, 15
Desuper 82, 2. 91, 6. 393, 22. 411, 3
Det 307, 13
Detegas 97, 1
Detegat 343, 6
Detegit 220, 4
Deterat 326, 5
Deteriora 337, 9
Deteriorem 352, 16
Deterrent 353, 18
Detexit 221, 5
Detinetur 328, 4
Detorqueri 380, 8
Detrahat 323, 5
Detraherent 69, 2
Detrahunt 179, 8. 332, 8
Detraximus 158, 3
Detraxit 90, 1. 101, 3
Detrectantium 300, 4
Detrudat 327, 5
Detruditis 193, 6
Detrusisti 337, 9
Detulere 114, 4
Detulisse 100, 1
Devenerit 246, 7
Devia 263, 2
Deviis 294, 5, 369, 1
Devio 265, 1
Devios 221, 1
Devitare 293, 7
Devitat 291, 2
Devius 230, 4
Deum 139, 7. 141, 3. 259, 7 aliisque locis
Devorassent 103, 2
Deus 99, 10. 110, 9. 137, 7 aliisque locis
Dextera 67, 1
Dextra 237, 3
Dextra 155, 5
Dic 140, 2. 7
Dicam 175, 6. 299, 18. 334, 7
Dicamus 320, 19. 407, 1
Dicantur 261, 4. 410, 22
Dicas 408, 12
Dicatur 382, 1
Dicebas 224, 7. 293, 22. 302, 4. 10
Dicendi 165, 4
Dicentes 400, 10
Dicere 109, 5. 220, 5. 233, 15 aliisque locis
Diceremur 113, 6
Diceretur 110, 1
Dices 315, 7
Dici 270, 16. 332, 12. 336, 7. 351, 13
Dicimur 107, 2
Dicis 225, 6. 373, 5
Dicitur 215, 7. 280, 9. 407, 11
Dictant 58, 1
Dictantes 68, 2
Dictat 223, 14
Dictum 261, 7
Dicturam 299, 16
Dicturum 111, 3. 392, 12
Didiceram 99, 8
Didiceris 303, 3
Didicisti 161, 9. 212, 2. 326, 19
Die 106, 3
Diebus 146, 6
Diem 82, 4. 106, 1. 222, 3 aliisque locis
Dies 139, 7. 160, 3. 169, 10 aliisque locis
Differas 346, 4
Differentibus 399, 13
Differre 269, 11. 342, 1
Differt 328, 3
Difficiliori 379, 3
Difficilis 333, 21
Difficultas 361, 9
Difficultate 212, 13
Diffluere 231, 5. 350, 2. 361, 11
Diffundi 350, 1
Diffundunt 292, 3
Diffusa 217, 8
Digerit 348, 3
Digesta 348, 6
Digna 406, 18. 407, 18
Dignam 256, 11
Dignissima 368, 3
Dignissime 282, 5
Dignissimum 194, 13. 230, 6. 233, 6 aliisque locis
Dignitas 206, 4. 9. 245, 7. 246, 2
Dignitate 202, 8. 309, 1
Dignitatem 114, 3. 193, 5

Dignitates 167, 5. 233, 18. 243, 3 aliisque locis
Dignitatibus 118, 10. 201, 2. 203, 1 aliisque locis
Dignitatis 114, 5. 201, 3, 245, 10
Dignitatum 158, 4
Dignius 283, 12
Dignius 205, 9
Dignos 206, 4. 245, 4. 339, 4. 351, 10
Dignoscere 70, 5
Dignoscit 351, 18. 375, 4. 407, 9. 408, 3
Dignum 213, 9. 245, 7. 267, 1 aliisque locis
Diis 352, 8
Dijudicat 394, 1
Dilabatur 302, 18
Dilabitur 280, 16
Dilabuntur 376, 4
Dilatare 213, 5
Dilige 340, 8
Diligenter 390, 4
Diligentia 292, 7
Diluvium 202, 1
Dimissos 336, 4
Dimotis 145, 2
Dira 332, 9
Dirigebas 111, 4
Dirigens 350, 24. 355, 2
Diripiendas 91, 5
Discedens 221, 6
Discedit 349, 19. 350, 3
Discedunt 159, 11
Disceres 336, 1
Discernat 375, 3
Discernendo 399, 11
Discernere 351, 11
Discernitis 408, 6
Discerpentibus 354, 10
Discesseris 151, 5
Discesserit 153, 12. 354, 20
Discessi 161, 10
Disciderunt 88, 4
Disciplinis 117, 3
Discit 297, 2
Discordant 213, 8
Discordia 386, 3
Discordiæ 100, 2
Discordias 103, 6
Discors 298, 16. 357, 1. 385, 3
Discrepant 283, 3. 289, 17
Discrepare 269, 20. 403, 6
Discreparent 285, 1. 289, 9
Discretionem 284, 17
Discretionis 65, 4
Discriminis 119, 3
Discussa 81, 4
Disjice 278, 4
Disjunctum 385, 2
Dispensans 411, 6
Dispensari 353, 21
Dispensatio 352, 16
Dispertit 269, 22
Displicere 90, 5
Disponat 350, 24
Disponentem 355, 6
Disponentis 300, 1
Disponeret 298, 21
Disponit 299, 10. 12. 300. 12 aliisque locis
Disposite 353, 12
Dispositio 347, 6
Dispositione 410, 11
Dispositionis 342, 4
Dispositissima 310, 15
Dispositos 298, 18
Disposuit 349, 1. 9
Disputabas 302, 12
Disputationis 369, 5
Dissentiant 354, 11
Dissentire 286, 8
Dissepta 358, 12
Disseptum 385, 1
Disseram 201, 2. 252, 1
Disserebas 98, 3. 302, 6
Disserere 335, 21
Disseris 401, 16
Disserui 256, 7
Disseruit 346, 6
Dissideant 326, 9
Dissident 340, 3
Dissidentes 234, 1
Dissiliet 301, 1
Dissimile 351, 13
Dissimiles 354, 16
Dissimillimi 90, 3
Dissimulare 411, 10
Dissociantur 372, 2
Dissociaret 298, 16
Dissolvantur 292, 19
Dissolvat 169, 9
Dissolvere 380, 12
Dissolvi 264, 6. 290, 5
Dissolvitur 290, 9
Dissolutis 84, 1
Dissonæ 118, 6
Dissonare 392, 18
Distant 340, 3
Distantes 212, 12
Distenditur 212, 5
Distinctione 189, 7
Distingueris 190, 2
Distractus 263, 8
Distrahunt 133, 8
Distraxerint 290, 12
Distribuit 353, 4. 390, 2
Distributa 348, 4

Distributæ 290, 12
Ditetis 265, 6
Diu 252, 5. 390, 3
Divelleret 298, 16
Diversa 269, 20. 282, 7. 283, 2 aliisque locis
Diversam 282, 2
Diversarum 213, 7
Diversis 233, 21. 298, 13. 399, 13
Diversitas 298, 15
Diversitate 212, 13
Diverso 229, 3. 230, 1
Diversum 133, 8. 282, 6, 8 aliisque locis
Diversus 290, 2
Dives 164, 7. 242, 1
Dividentibus 292, 20
Dividis 123, 3
Dividit 397, 2
Divina 310, 1. 347, 4. 349, 8 aliisque locis
Divina 345, 13. 350, 18. 352, 5. 410, 11
Divinæ 139, 9. 144, 3. 302, 2 aliisque locis
Divinam 328, 5. 380, 15. 401, 15 aliisque locis
Divinarum 98, 2
Divinationem 390, 2
Divini 354, 23. 400, 6. 407, 17
Divinis 349, 2. 375, 8
Divinitas 283, 10. 16
Divinitatem 283, 18
Divinitati 349, 14
Divinitatis 283, 16
Divinitus 174, 5
Divino 407, 14
Divinum 192, 8. 271, 11. 352, 12. 409, 9
Divinus 408, 7. 410, 14
Divisa 397, 3
Divites 241, 2
Divitiæ 187, 5. 188, 10. 194, 11. 206, 8
Divitiarum 221, 10
Divitias 188, 13. 191, 11. 231, 6 aliisque locis
Divitiis 191, 12. 230, 5. 239, 11 aliisque locis
Diuturnior 333, 17. 336, 2
Diuturnitas 292, 30
Diuturnitate 213, 20
Diuturnitatem 214, 4
Dixerat 368, 1
Dixerim 118, 7
Dixeris 321, 3. 327, 8
Dixi 370, 19
Diximus 230, 1. 247, 3. 281, 18 aliisque locis
Dixisti 132, 6. 310, 3. 368, 5
Dixit 81, 2. 262, 2
Doceat 295, 2
Doctrina 296, 2
Docui 299, 2
Docuisti 359, 12
Documenta 108, 1
Doleas 191, 8
Dolor 61, 2. 183, 4. 8. 147, 9
Dolore 128, 1. 150, 4. 175, 6. 338, 6
Dolorem 310, 2
Dolores 68, 4. 260, 4
Doloribus 183, 15. 233, 14
Doloris 165, 10
Doluisti 133, 3. 143, 3
Domesticis 302, 14
Domet 253, 8
Dominæ 155, 1
Dominam 154, 8. 159, 10
Dominatam 210, 4
Dominis 324, 8
Domino 191, 3
Dominos 306, 5. 323, 8
Dominum 304, 13. 364, 7
Dominus 315, 1. 358, 5
Domitor 235, 10
Domo 167, 9. 310, 15
Domos 305, 2. 213, 5
Domuit 363, 9
Domum 186, 3. 232, 12. 311, 11
Domus 116, 1
Domus 100, 6. 191, 2
Dona (nomen) 187, 3. 307, 10
Donamus 307, 8
Donat 287, 5. 366, 7
Donati 335, 11
Donec 313, 5
Dorsa 314, 7
Dotes 175, 3
Draconi 364, 3
Duæ 408, 20
Dubio procul 409, 12
Dubitabilis 322, 14
Dubitabis 317, 7
Dubitandum 298, 10. 11
Dubitare 293, 6. 317, 5. 326, 7
Dubitari 183, 12. 240, 18. 269, 1 aliisque locis
Dubitas 318, 11. 338, 3
Dubitat 175, 11. 183, 5. 205, 11 aliisque locis
Dubitatio 353, 13
Dubitatione 345, 9
Dubitatur 392, 17
Dubitaverit 301, 3
Dubites 342, 5
Dubitet 281, 5
Dubito 291, 3. 316, 2
Dubium 205, 6. 263, 1. 285, 6
Ducatur 384, 5

Duce 91, 1
Ducem 330, 15
Ducendam 391, 22
Ducere 225, 6. 308, 3
Duces (verbum) 186, 9
Duci (verbum) 338, 16. 405, 22
Ducimus 292, 25
Ducis (nomen) 328, 8
Ducis (verbum) 273, 4
Ducit 239, 2. 319, 10. 348, 12 aliisque locis
Ducitur 353, 15
Ductu 311, 14
Dudum 146, 4. 156, 1. 293, 8 aliisque locis
Dulcedinem 355, 9
Dulcedinis 152, 2. 165, 4
Dulcedo 180, 8
Dulces 70, 1
Dulcescant 225, 5
Dulci 236, 4. 10. 306, 4
Dulcia 351, 14
Dulcibus 62, 3. 68, 5
Dulcior 227, 4
Dum 63, 1. 64, 1. 118, 8. 150, 4 aliisque locis
Duo 283, 2. 316, 10. 318, 1
Duobus 385, 5
Duorum 168, 1
Duos 167, 8. 276, 1
Dura 156, 4. 292, 18. 341, 19
Duram 344, 6
Durare 359, 1
Durat 292, 30
Duri 363, 8
Duris 353, 5
Durum 334, 2
Dux 91, 4. 279, 1
Duxerit 222, 5

E.

E 261, 6. 395, 7
E contrario 380, 14
E converso 381, 8
Ea (nomin. sing.) 141, 5. 149, 4. 215, 7 aliisque locis
Ea (nomin. plur.) 264, 9. 283, 7. 292, 11 aliisque locis
Ea (accus. plur.) 118, 3. 132, 9. 191, 12 aliisque locis
Ea 88, 5. 150, 6. 160, 11 aliisque locis
Eadem 153, 8. 154, 3. 188, 7 aliisque locis
Eadem (ablat.) 66, 3
Eam 84, 3. 131, 4. 144, 2 aliisque locis
Eandem 66, 9. 202, 5. 286, 7. 393, 3
Earum 99, 3. 188, 2. 291, 6. 392, 17
Eas 99, 2. 241, 11. 243, 7 aliisque locis
Eat 227, 3
Ebore 132, 1
Ebrius 232, 12
Ecce 58, 1
Echinis 266, 6
Edat 227, 5
Edisseras 345, 6
Edit 259, 4
Edita 163, 1. 330, 1
Edixit 105, 4
Educatus 79, 1
Educavi 159, 4
Effecerat 108, 7
Effecisse 110, 4. 317, 7
Effecit 252, 10
Effectibus 205, 16
Effectu 206, 7
Effectum 286, 2. 348, 10. 354, 19
Effectus 290, 3. 316, 11. 320, 1 aliisque locis
Efficacem 334, 4. 390, 11
Efficacior 253, 5
Efficax 250, 2. 376, 2
Efficere 205, 1. 239, 8. 249, 3. 316, 2
Efficiendum 119, 5
Efficiens 398, 4
Efficientia 298, 19. 321, 11
Efficientiam 289, 12
Efficit 183, 17. 206, 4. 13 aliisque locis
Effingere 406, 5
Efflagito 225, 1
Effœta 280, 16
Effœto 62, 2. 77, 1
Effugere 410, 9
Effundendo 188, 3
Effuso 208, 2
Egeat 268, 14. 269, 12. 270, 4. 299, 8
Egebit 240, 15
Egens 233, 4
Egentem 164, 8
Egere 268, 11. 269, 7
Egeret 240, 17
Eget 97, 2. 240, 3. 4
Egimus 335, 21
Ego 70, 4. 97, 1. 100, 4 aliisque locis
Egrediare 302, 2
Egrediaris 302, 1
Eheu 62, 5. 265, 1
Ei 130, 3. 139, 4. 154, 8 aliisque locis
Eidem 335, 2. 375, 1
Eis 180, 2. 187, 4. 202, 7 aliisque locis
Eisdem 106, 4. 167, 10. 193, 8. 353, 15
Ejus 67, 1. 68, 4. 81, 1 aliisque locis

Ejusdem 99, 4. 324, 13
Elabi 335, 12
Elaborant 230, 6
Elaborat 292, 1
Eleaticis 69, 4
Elegi (nomen) 58, 2
Elegisti 154, 8
Elementa 274, 2. 350, 11. 357, 3
Elementum 66, 8
Elephantes 263, 14
Elicit 354, 18
Eligendæ 252, 4
Eliminat 355, 5
Elinguem 79, 6
Elucet 175, 8
Eludere 150, 3
Elusus 135, 3
Emarescere 361, 12
Emendant 353, 18
Emeres 174, 9
Emerunt 353, 10
Emetiendum 369, 2
Emicat 83, 1
Eminent 320, 3
Eminet 97, 3
Eminus 393, 5
Emisses 221, 8
Emissus 82, 3
Emtam 307, 9
En 379, 3
Enatabimus 176, 5
Enatet 403, 3
Enervatius 320, 11
Enim 61, 1. 68, 6. 86, 7 aliisque locis
Ense 340, 2
Eo (nomen) 69, 3. 91, 7. 193, 7 aliisque locis
Eo (adverbium loci) 239. 1. 263, 2
Eo loci 370, 14
Eo quo magis 245, 12
Eo ipso quod 326, 2
Eo usque 150, 2
Eo (pro, ideo) 194, 12. 220, 5
Eodem 87, 4. 106, 3. 239, 2. 409, 5
Eorum 88, 8. 244, 3. 249, 4 aliisque locis
Eos 192, 3. 245, 8. 10 aliisque locis
Eosdem 160, 3. 320, 19. 321, 2. 322, 6
Epicureum 88, 1
Epicurus 232, 8
Equitandi 286, 1
Equitare 286, 1
Equos 228. 2. 339, 11
Erant 66, 1
Erat 63, 6. 86, 4. 98, 4 aliisque locis
Erectæ 319, 6
Ereptæ 240, 14
Ereptor 327, 8
Erga 152, 7
Ergo 219, 5. 324, 5
Erigamur 402, 2
Eripi 182, 4
Eripiat 240, 12
Eripies 263, 5
Erit 213, 12. 281, 8. 287, 1 aliisque locis
Errare 233, 1
Erras 152, 7
Error 113, 3. 181, 3. 194, 5 aliisque locis
Errore 88, 9. 91, 1. 383, 11
Erroris 295, 4. 392, 25
Erubescant 256, 1
Eructantibus 202, 1
Es 78, 3. 96, 2. 129, 2 aliisque locis
Escas 235, 3. 236, 8. 292, 24
Esse 88, 7. 90, 5. 103, 6 aliisque locis
Essem 104, 1
Essent 187, 3
Esset 66, 9. 70, 5. 7 aliisque locis
Est 64, 3. 70, 11. 78, 1 aliisque locis
Esurire 241, 2
Et 58, 2. 62. 2. 6 aliisque locis
Et (initio periodi) 188, 9. 193, 1. 283, 21 aliisque locis
Etenim 214, 5. 220, 6 aliisque locis
Etiam 65, 8. 109, 3. 111, 1 aliisque locis
Etiamsi 381, 5. 16. 391, 12
Etsi 169, 9. 282, 11. 310, 2 aliisque locis
Evacuabo 410, 4
Evandri 365, 5
Evaseras 79, 1
Eveniant 392, 1. 409, 14. 18
Eveniat 352, 14
Eveniendi 381, 5. 391, 11
Evenire 380, 2. 381, 19 aliisque locis
Evenirent 392, 1
Evenit 327, 5. 360, 19
Eveniunt 381, 17. 391, 7
Eventum 118, 3. 369, 8. 371, 3 aliisque locis
Eventura 382, 2. 18. 391, 24 aliisque locis
Eventurum 380, 13. 382, 11. 406, 12
Eventus 112, 4. 381. 21, 382, 6 aliisque locis
Evici 103, 1
Evidentius 321, 12
Evitari 382, 7
Eum 70, 1. 225, 2. 245, 6 aliisque locis
Eundem 349, 15
Eundo 406, 17
Evolet 274, 4
Evolvere 345, 4
Euphrates 372, 1
Euri 184, 4
Eurydicen 307, 16

Euripi 155, 5
Euripidis 262, 1
Eurus 329, 2
Ex 144, 4. 8. 159, 1 aliisque locis
Exacerbabis 154, 9
Exacerbare 353, 22
Exacervasse 103, 6
Exæquetur 327, 10
Exæstuantis 155, 5
Exaggerat 341, 17
Exarescere 291, 6
Exarmaveris 95, 3
Excedere 401, 10
Excedunt 349, 14
Excellat 194, 1
Excellentiam 115, 7. 189, 8
Excellentio 352, 21
Excellentioribus 337, 7
Excellentis 193, 2
Excellentissimum 233, 12
Excelsa 333, 14. 411, 9
Excelso 407, 12
Exceperit 112, 3
Excepi 100, 5
Exceptas 292, 24
Excessit 70, 4
Excipiat 163, 7
Excitans 398, 8
Excitantis 98, 2
Excitare 338, 13. 339, 8
Excitat 288, 3
Excitatur 296, 2
Excitaveris 316, 2
Excitet 399, 7
Excitus 398, 13
Exclamare 119, 7
Exclamat 255, 4
Excogitari 255, 7. 281, 4. 293, 16 aliisque locis
Exegimus 302, 17
Exemplar 98, 6
Exempli 334, 16. 366, 5
Exemplo 273, 4. 393, 3
Exemplorum 249, 5
Exemplum 334, 13. 353, 11
Exemtam 215, 10
Exercendi 359, 8
Exercere 160, 2. 204, 2. 322, 17
Exerceri 335, 20
Exercet 74, 1. 229, 3. 327, 9. 360, 6 361, 19
Exercetur 349, 3
Exercitatione 220, 14. 353, 6
Exercitii 354, 7
Exercitus 90, 6
Exercuit 370, 18
Exeris 403, 11
Exhausti 314, 5. 345, 8
Exhorreat 179, 4
Exhortatio 368, 3
Exigeretur 103, 1
Exigua 268, 13
Exiguæ 212, 1
Exigui 406, 12
Exiguis 212, 10
Exilii 85, 2
Exilis 211, 5
Exilium 105, 2. 128, 4. 180, 3
Existat 280, 7. 310, 5. 395, 1
Existendi 392, 8. 408, 11
Existendo 409, 14
Existere 280, 5. 282, 13. 369, 13 aliisque locis
Existimant 351, 8. 353, 16
Existimare 282, 4. 326, 14. 327, 6
Existimari 129, 3. 166, 2. 205, 9. 318, 14
Existimas 143, 7. 169, 4. 310, 14 aliisque locis
Existimat 375, 5. 390, 12. 392, 27
Existimatio 118, 2. 4
Existimatione 118, 10
Existimatis 194, 5
Existimaverim 139, 5
Existiment 333, 11
Existimet 382, 8
Existit 349, 18. 393, 14
Existunt 409, 23
Exitii 111, 6
Exitus 138, 3. 154, 3. 261, 1 aliisque locis
Exoptandas 154, 4
Exopto 333, 9
Exordiis 350, 16
Exordio 351, 3
Exordium 271, 15. 280, 15. 394, 14
Exorsa 149, 2. 369, 7
Exosa 175, 4. 176, 1
Expectare 70, 7. 333, 12. 355, 9
Expectas 96, 3
Expectationem 168, 2
Expectavi 225, 2
Expecto 271, 10. 285, 7
Expedienda 368, 2
Expediero 390, 10
Expedire 390, 9
Expedita 390, 5
Expediunt 399, 12
Expellere 251, 6
Experimentum 358, 8
Experior 368, 5
Expertem 325, 16
Expertes 326, 15
Expertum 261, 8
Expertus 179, 4. 251, 3
Expetenda 289, 15. 322, 8. 11. 12

Expetendæ 247, 8
Expetendorum 270, 14. 285, 11. 16. 320, 6
Expetendum 206, 10
Expeti 285, 13
Expetibilis 203, 2
Expetitur 285, 18
Explendam 261, 4
Explere 322, 18
Expleri 241, 9
Expletur 241, 8
Fxpleturas 242, 2
Explicabas 302, 15
Explicare 220, 6. 261, 3. 345, 4. 354, 24
Explicaret 298, 20
Explicari 317, 1
Explicat 396, 6
Explicata 348, 6
Explicatio 348, 4
Explicatur 349, 20
Explicet 217, 8. 343, 1
Exponam 298, 12
Exprimere 406, 10
Exsortes 139, 10
Exspoliatum 143, 3
Extat 259, 8
Extendisse 256, 6
Extento 402, 8
Exteras 246, 14
Exteris 399, 1
Externa 190, 4. 302, 18
Externæ 273, 2
Externas 71, 3
Externis 192, 6
Externum 302, 18
Extet 215, 7
Extimescas 95, 2
Extimis 395, 7
Extimum 314, 6
Extimus 349, 18
Extincti 209, 1
Extirpare 141, 7
Extiterit 280, 13
Extiturum 408, 11
Extra (cum regimine) 393, 19
Extra (sine regim.) 181, 2. 290, 21. 292, 5 aliisque locis
Extrema 280, 16. 326, 15. 333, 18. 376, 6
Extrema (ablat.) 70, 8
Extremam 211, 2
Extremo 66, 5. 133, 5. 209, 4
Extrinsecus 229, 9. 240, 15. 281, 21 aliisque locis
Extulisset 65, 7
Exuberans 353, 2
Exuberat 177, 5
Exuit 363, 1
Exul 131, 3. 341, 4
Exulare 130, 3
Exulat 357, 1
Exulem 128, 3. 143, 2
Exules 315, 12
Exutus 118, 10

F.

Fabricii 218, 3
Fabula 308, 1
Fabulis 300, 16
Fac 225, 10
Facere 183, 16. 204, 10 aliisque locis
Facerent 354, 14
Faceres 116, 1
Faceret 108, 2
Faciam 226, 1
Faciant 188, 12. 354, 11. 407, 15
Facias 410, 7
Faciat 338, 10
Faciatis 193, 4
Facie 189, 11
Faciem 84, 2
Facienda 348, 13
Faciendæ 348, 9
Faciendum 271, 12
Faciens 251, 1
Facientem 100, 5
Facientis 338, 6
Facientium 409, 24
Facies (nomen) 97, 4. 131, 5. 330, 6. 403, 7
Faciet 190, 5. 246, 8. 253, 4
Facile 80, 2. 179, 2. 206, 7 aliisque locis
Facili 196, 2
Facinoris 113, 1
Facinorum 310, 10. 333, 14
Facinus 119, 5
Facis 277, 4
Facit 132, 3. 153, 13. 154, 5 aliisque locis
Faciunt 240, 20. 241, 11. 322, 18 aliisque locis
Facta 380, 4
Factæ 110, 1. 204, 6
Factum 112, 2. 133, 2. 151, 4 aliisque locis
Facturum 111, 4
Factus 174, 10
Facultate 394, 17
Facultatem 393, 2
Facundiæ 168, 1
Falce 227, 2
Fallacem 63, 3
Fallacium 145, 3
Fallax 156, 2. 220, 2. 246, 12 aliisque locis
Falli 294, 5. 380, 2. 7

Fallit 220, 10
Fallitur 382, 19
Fallor 270, 21
Falsa 228, 3. 230, 4. 289, 9 aliisque locis
Falsæ 153, 2. 174, 1. 270, 16. 20
Falsi 112, 4
Falsis 86, 1. 144, 7. 206, 6. 255, 6
Falsitate 132, 6
Falsitati 382, 12
Falsitatis 383, 11
Falso (adverb.) 109, 4. 255, 7
Falsum 214, 15. 268, 10. 334, 3
Fama 211, 4. 212, 14. 213, 2 aliisque locis
Fama 212, 8. 215, 4
Famæ 112, 3. 213, 10. 13
Famam 213, 19
Famem 241, 5
Familiarem 252, 4
Familiares 88, 7
Familiaribus 252, 1
Familiaris 178, 1. 253, 6. 352, 9. 353, 24
Familiaritas 249, 3
Familiaritatem 150, 3
Familiarium 110, 8
Famis 102, 1
Famulæ 159, 10
Famulantibus 349, 2
Famulari 353, 20
Famulorum 191, 1
Fas 86, 4. 91, 8. 108, 9 aliisque locis
Fata 59, 4
Fatalis 348, 8. 349, 6. 14 aliisque locis
Fateamur 239, 7. 269, 11. 294, 3
Fateare 240, 12
Fatebare 391, 3
Fatebimur 108, 5
Fatebor 408, 15
Fateor 240, 11. 270, 15. 317, 10 aliisque locis
Fati 345, 12. 349, 13. 350, 3 aliisque locis
Fatigat 324, 3
Fatigatum 355, 9
Fatigatus 369, 1
Fatiscant 358, 12
Fatiscere 385, 2
Fato 348, 13. 349, 10. 350, 4
Fatum 92, 1. 339, 9. 347, 2 aliisque locis
Faucibus 103, 3
Faveret 63, 1
Favor 231, 10
Favore 159, 4
Febris 264, 5
Fecerit 152, 1. 188, 9. 206, 2. 238, 5
Fecimus 158, 3
Fecisset 338, 5
Fecit 106, 6. 156, 4. 190, 6. 204, 9. 253, 4
Fefellit 140, 5
Felicem 63, 5. 169, 2. 173, 5 aliisque locis
Felices 143, 5. 289, 7. 334, 17
Felicia 161, 7. 311, 6
Felicior 334, 20
Feliciores 334, 9
Felicis 59, 3
Felicissimi 179, 5
Felicissimum 167, 1. 231, 5
Felicitas 118, 4. 183, 2. 249, 4 aliisque locis
Felicitate 353, 4. 20
Felicitatem 153, 10. 175, 5. 181, 3 aliisque locis
Felicitatis 158, 3. 166, 3. 167, 5 aliisque locis
Felix 62, 3. 157, 2. 178, 3 aliisque locis
Fera 340, 4
Feraces 154, 12
Feracior 266, 3
Feras (verbum) 403, 12
Feratur 183, 8
Fere 113, 8. 212, 2. 232, 6. 233, 8
Ferendum 69, 2
Ferire 93, 5
Ferit 83, 2. 262, 8. 398, 11
Feroces 258, 8
Feros 94, 2
Ferox 327, 8
Ferre 176, 9. 185, 8. 235, 4 aliisque locis
Fertilis 76, 4
Fertur 155, 5. 364, 6
Fervens 199, 10
Fervente 344, 6
Ferventes 171, 3
Fervet 327, 7
Fervida 123, 2. 357, 10
Ferunt 263, 13. 264, 9. 291, 8
Fervor 304, 11
Ferus 208, 1. 363, 4
Festinant 231, 3
Festinare 317, 12
Festinat 261, 5. 355, 4
Festinent 290, 22. 298, 19. 299, 22
Festino 368, 7
Festive 214, 12
Fiant 353, 13. 392, 9. 407, 14
Fiat 350, 25
Fida manendi 153, 11
Fide 135, 3. 221, 11. 223, 6
Fidelibus 195, 7
Fidelis 218, 3

Fidelium 221, 4
Fidem 117, 2. 302, 14. 357, 5
Fides 169, 10. 316, 9
Fidibus 234, 8
Fidis 223, 13
Fierent 392, 12. 409, 15
Fieret 409, 21
Fieri 141, 4. 187, 4. 194, 6 aliisque locis
Fiet 190, 11
Figere 186, 4. 396, 4
Figit 371, 8
Figura 403, 10
Figuram 393, 10. 11. 394, 3
Figuras 394, 14. 401, 19
Figuris 402, 8
Filiæ 179, 2
Filicem 227, 2
Filii 179, 1
Filio 109, 10
Filios 261, 7
Filis 66, 1
Fine 125, 3. 164, 4 aliisque locis
Finem 229, 5. 238, 8 aliisque locis
Fines 231, 6
Fingat 282, 7
Fingere 273, 1
Fingi 280, 13
Fingis 150, 1
Fini 238, 4
Finierat 224, 1
Finiret 333, 18
Finiri 183, 11. 336, 1
Finis 140, 8. 141, 4. 143, 4. 278, 6. 293, 23
Finiti 214, 6
Finitis 214, 5
Firma (nomen) 256, 12. 380, 9
Firma 204, 3. 311, 8. 391, 19
Firma (verbum) 127, 9
Firmamentis 337, 18
Firmat 358, 8
Firmior 355, 10
Firmiori 401, 11
Firmioribus 144, 5
Firmis 359, 12. 361, 14
Firmissime 280, 19
Firmissimis 289, 1
Firmitas 316, 8
Firmitate 79, 3. 292, 5
Firmitati 350, 5
Firmiter 383, 9. 390, 5
Firmitudinem 263, 16
Firmius 283, 11
Firmius 288, 1
Fit 118, 4. 202, 8. 214, 17 aliisque locis
Fiunt 283, 16. 18. 289, 18 aliisque locis
Fixa 349, 14
Fixisti 293, 21
Fixit 364, 2
Fixum 317, 16
Flagellat 324, 1
Flagitiosis 99, 6
Flagitiosum 119, 4
Flagrantes 354, 15
Flagrantior 304, 10
Flagrares 225, 6
Flagrat 387, 1
Flamina 74, 4. 344, 3
Flammas 290, 13. 342, 9. 356, 10
Flammata 207, 2
Flammis 121, 2. 161, 3. 170, 4 aliisque locis
Flatibus 72, 1. 162, 1
Flatu 170, 5
Flatus 154, 11
Flebilibus 304, 3
Flebilis 1, 2
Flectat 234, 3
Flectendis 392, 4
Flectere 307, 12
Flectit 237, 2. 356, 7. 358, 4
Flentes 62, 6
Flere 163, 6. 330, 10
Fles 96, 2
Fletibus 58, 2. 68, 1. 81, 2
Fletus 156, 3
Flevisti 133, 3
Flevit 363, 3
Flexa 74, 1
Flexeris 226, 4
Flexerit 308, 5
Flexos 358, 10
Florente 1, 1. 310, 8
Florere 341, 7
Floribus 76, 3. 160, 4. 190, 2
Florifer 357, 9
Florum 263, 20
Fluctibus 160, 7. 171, 2. 185, 1. 266, 1
Fluctu 151, 4. 344, 4
Fluctus 127, 7. 324, 2
Fluens 164, 5
Fluente 242, 1
Fluentem 220, 13
Fluitabunt 293, 18
Fluitantes 119, 2
Fluitantis 273, 2
Fluitare 143, 7. 373, 3
Fluituras 350, 20
Flumina 307, 3
Flumine 372, 5
Fluxerit 405, 15
Foderat 363, 2
Foderet 370, 13
Fodiens 370, 9

Fodisse 370, 19
Fodit 201, 1
Fœcundæ 291, 9
Fœdatam 354, 1
Fœdatus 118, 11
Fœdera 127, 9. 385, 3
Fœdere 127, 9. 223, 10. 356, 2
Fœditate 194, 8
Fœdum 256, 6
Fœdus 222, 2. 354, 9
Fœtuum 350, 13
Fomenta 165, 11. 187, 1
Fomentis 145, 2
Fomes 296, 4
Fomitem 145, 2
Fons 280, 8. 358, 5
Fonte 358, 12. 371, 5. 372, 1. 385, 2
Fontem 278, 2. 303, 6. 383, 8
Fontibus 305, 6
Fore 99, 2. 302, 7. 336, 2
Forenses 246, 13
Forent 160, 1. 285, 1
Foret 65, 3. 105, 4. 246, 9 aliisque locis
Forinsecus 399, 5
Forma 172, 1. 273, 3. 280, 2. 302, 17
Forma 290, 10. 398, 22
Formæ 263, 19
Formaliter 394, 5
Formam 232, 6. 267, 5. 270, 16 aliisque locis
Formandi 394, 14
Formans 273, 5
Formare 361, 18
Formares 98, 6
Formas 346, 9. 399, 8
Formidabilem 161, 2
Formidandas 154, 4
Formidat 327, 12
Formidinum 251, 7
Formidolosa 213, 4
Formis 348, 3. 399, 3. 403, 6
Fors 155, 3. 373, 4
Forsitan 300, 19. 333, 10. 352, 14. 353, 22. 354, 3
Fortasse 110, 5
Forte 220, 4. 246, 7. 320, 18. 333, 1. 410, 5
Fortem 205, 11. 361, 6
Fortes 366, 4
Fortiter 300, 12
Fortitudinem 205, 12
Fortitudo 300, 18
Fortuita 139, 5
Fortuitæ 174, 3
Fortuitam 183, 11
Fortuiti 370, 15
Fortuitis 139, 3. 169, 9. 182, 2. 341, 16. 342, 1
Fortuito 370, 10
Fortuitos 372, 6
Fortuitum 370, 2
Fortuna 63, 1. 125, 7. 153, 11 aliisque locis
Fortuna 168, 6. 206, 10. 231, 12 aliisque locis
Fortunæ 97, 3. 113, 4. 118, 3 aliisque locis
Fortunam 92, 2. 106, 6. 133, 4 aliisque locis
Fortunarum (adversæ et prosperæ) 143, 7
Fortunas 100, 5. 101, 4. 350, 14
Fortunatissimis 179, 8
Fortunatum 169, 3
Fortunatus 221, 8
Fortunis 172, 3
Fovens 259, 9
Foverent 68, 5
Fovet 168, 5
Fovi 159, 3
Fræna 164, 3. 223, 3
Frænis 130, 1. 148, 2
Frænos 373, 4
Fragiles 320, 13
Fragili 263, 14
Fragilis 220, 12. 280, 18
Fragilissimæ 263, 12
Fragilitas 316, 7
Fratre 208, 1
Fratris 121, 2
Fraude 240, 14
Fraudes 105, 1
Fraudibus 119, 3. 132, 7. 327, 10
Fraus 109, 6. 126, 6
Frementi 344, 4
Fremit 327, 11
Fremitu 235, 7
Frequentia 129, 7. 167, 9
Frigeret 338, 15
Frigora 274, 2. 357, 5
Frigore 122, 4. 344, 5
Frigoribus 160, 5
Frigus 241, 3. 5
Frondes 124, 2
Frondifluæ 122, 4
Fronte 326, 9. 365, 2
Frontem 220, 3. 403, 11
Frontibus 106, 2
Fructum 183, 14. 231, 4. 260, 4
Fructus 167, 6. 190, 3. 6
Fruens 215, 10
Fruentes 262, 4
Fruenti 180, 9
Fruentium 220, 11. 260, 4
Fruge 227, 3
Frugem 354, 16
Frugibus 160, 4
Frui 137, 3. 233, 16

Frustra 217, 6. 317, 3. 383, 14. 392, 6. 411, 6
Frustrabatur 65, 8
Fruticibus 227, 1
Fucos 150, 2
Fudit 262, 6. 309, 5
Fueram 85, 1
Fuerant 326, 22
Fuerat 202, 3. 290, 13
Fuerint 378, 9. 384, 2. 392, 13
Fueris 154, 9. 181, 6. 195, 4
Fuerit 110, 5. 10. 139, 7 aliisque locis
Fuga 269, 25
Fugacibus 172, 4
Fugacior 263, 20
Fugam 88, 9
Fugare 191, 13. 243, 6. 255, 1
Fugato (verbum) 147, 8
Fugax 154, 1. 327, 12. 371, 7
Fugienda 375, 4
Fugiendi 334, 13. 400, 4
Fugiendo 169, 12
Fugiendum 375, 6
Fugiens 153, 13. 186, 1
Fugit 262, 7
Fuisse 110, 1. 117, 2. 158, 6 aliisque locis
Fuisset 129, 4. 391, 13
Fuit 200, 1. 300, 17
Fulgeat 217, 9
Fulgent 163, 2
Fulgenti 343, 5
Fulgere 190, 12. 263, 6
Fulgor 189, 1
Fulminis 94, 1
Fumificos 98, 4
Fumosas 66, 4
Functus 246, 7
Fundamentum 369, 17
Fundare 131, 1
Fundat 163, 3
Fundatur 271, 15
Fundere 145, 7
Funditur 82, 2
Funditus 93, 2
Funduntur 62, 1
Funera 304, 1
Fungi 205, 6
Furentes 95, 1
Furibundus 363, 6
Furiosi 91, 7
Furor 199, 3
Fuscarent 114, 5
Fuscet 326, 5
Fusus 199, 1
Futile 256, 13
Futura 380, 18. 381, 16. 382, 1 aliisque locis
Futuræ 154, 1
Futurarum 408, 9. 410, 19
Futuri 176, 3. 213, 18. 380, 9 aliisque locis
Futuris 381, 5. 15. 390, 12 aliisque locis
Futurorum 381, 1. 2. 384, 6 aliisque locis
Futurum 380, 3. 13. 15 aliisque locis

G.

Garrula 236, 1
Gaudemus 160, 11. 189, 11
Gaudent 127, 2. 238, 2. 403, 4
Gaudentium 105, 1
Gaudet 215, 10. 327, 10
Gaudetis 206, 6
Gaudia 147, 6
Gaudiis 190, 4
Gaudio 119, 1. 231, 4
Gaudium 363, 7
Gelidæ 73, 3
Gelidi 209, 5. 314, 1
Gelidum 208, 3. 356, 5
Gemens 164, 7. 304, 2
Geminans 306, 2
Gemit 331, 8
Gemitus 156, 4
Gemmarum 189, 1. 2. 194, 13
Gemmas 200, 3. 265, 4
Gemmis 266, 3
Generatim 292, 9
Generatio 346, 7
Genere 280, 10
Generis 174, 8. 400, 5
Genitum 172, 6
Gens 403, 8
Gentes 250, 6. 256, 7. 344, 3
Gentibus 213, 4
Gentis 213, 13
Gentium 213, 8. 247, 8
Genus 163, 5. 166, 6. 173, 5 aliisque locis
Geometræ 283, 13
Geram 369, 7
Gerantur 407, 7
Gerenda 349, 9. 353, 2. 354, 12
Gerendarum 349, 7
Gerendis 210, 5. 346, 11
Gerens 77, 3. 273, 5
Gerentis 370, 17
Gerere 220, 1. 245, 1
Geret 223, 5
Geri 352, 10
Geritur 154, 6. 324, 13. 352, 4. 370, 7
Germanici 109, 10

Germen 259, 4
Gerunt 360, 9
Geruntur 324, 12. 325, 3. 371, 3
Gesserint 354, 11
Gestabat 67, 2
Gestare 327, 11
Gestat 406, 12
Gestent 235, 2
Gestio 220, 5
Gestiunt 217, 6
Gestorum 132, 5
Gigantes 300, 17
Gignendi 292, 30
Gignitur 350, 8
Gladii 251, 5
Gladiis 252, 6
Gladio 113, 6
Gladium 195, 1
Gladius 210, 2
Glande 196, 3
Globi 211, 8
Globum 313, 1
Glomerantur 81, 5
Glomeravit 276, 1
Gloria 59, 3. 212, 9. 213, 5. 215, 7. 255, 3
Gloria 218, 7. 268, 4. 270, 6
Gloriæ 211, 3. 361, 8
Gloriam 167, 11. 214, 15. 215, 3 aliisque locis
Gloriantur 251, 9
Gloriari 190, 2
Gloriosæ 353, 9
Gloriosum 231, 3. 256, 9
Gnatæ 363, 2
Gradiens 409, 19
Gradientem 409, 4
Graditur 409, 5
Gradu 63, 6
Gradum 315, 8
Gradus 66, 7
Graiæ 362, 4
Gramina 332, 2
Grassanti 91, 8
Grata 190, 12. 262, 6
Gratas 236, 7
Grates 143, 9
Gratia 231, 12. 286, 3. 370, 7
Gratiæ 384, 13
Gratiam 159, 6. 256, 10
Gratius 227, 6
Gravata 403, 12
Grave 134, 4. 338, 12
Gravem 70, 9. 210, 1
Graves 100, 1. 357, 7
Gravi 235, 7. 267, 3
Gravibus 77, 2
Gravidis 76, 5
Gravior 364, 4
Graviores 152, 4
Gravioribus 336, 5
Gravis 102, 1. 227, 3. 247, 1. 303, 7. 357, 11
Gravitate 309, 1
Gressibus 403, 4
Gubernacula 99, 6
Gubernaculis 140, 3. 143, 6. 298, 6. 302, 11
Gubernaculum 299, 14
Gubernans 125, 3
Gubernare 299, 20
Gubernas 271, 17
Gubernatione 144, 2
Gurgite 242, 1
Gurgitis 373, 2

H.

Habe 159, 6
Habeant 176, 5
Habeat 194, 13. 240, 10. 247, 9. 260, 5. 392, 24 aliisque locis
Habeatur 328, 1. 334, 15
Habebat 74, 2
Habebatur 247, 2
Habebit 299, 8
Habemus 144, 1
Habenas 122, 2. 234, 3. 315, 2. 358, 4
Habendi 164, 6. 199, 10
Habenis 254, 2. 373, 3
Habent 290, 20. 335, 5. 392, 14. 18. 402, 4
Habentes 206, 6. 253, 1
Habenti 194, 10. 263, 6
Habentis 282, 1
Habere 188, 13. 211, 9. 233, 16 aliisque locis
Haberes 165, 2
Habes 159, 7. 213, 20. 232, 5 aliisque locis
Habet 100, 3. 109, 8. 138, 3 aliisque locis
Habitaculi 212, 11
Habitæ 282, 1
Habitet 281, 2
Habitu 388, 10
Habitum 149, 3. 225, 2. 338, 19
Habiturum 405, 19
Habitus 98, 3
Habitus 88, 7
Habuisse 150, 6. 337, 15. 405, 19
Habuit 113, 2
Hac 139, 8. 144, 4. 152, 3 aliisque locis
Hactenus 267, 1. 335, 21. 390, 4
Hæ 68, 6. 185, 7. 263, 1. 370, 15
Hæc (singular.) 70, 5. 153, 8. 155, 4 aliisque locis
Hæc (nomin. neut.) 148, 3. 165, 7. 9.

aliisque locis
Hæc (accus. neut.) 64, 1. 81, 1. 96, 1 aliisque locis
Hæccine (singul.) 97, 4
Hæccine (plur. nomin.) 284, 13
Hæccine (plur. accus.) 98, 7
Hæreant 176, 4
Hæredi 179, 1
Hæreditatem 87, 5
Hærent 176, 2. 291, 8
Hærentia 400, 2
Hærentium 373, 6
Hærere 205, 8
Hæret 296, 1
Hæserit 350, 5
Hanc 82, 3. 99, 1. 4 aliisque locis
Harum 66, 5. 401, 18
Has 59, 1. 68, 3. 85, 2 aliisque locis
Haud 84, 1. 110, 8. 150, 7 aliisque locis
Haudquaquam 390, 4
Haurire 151, 6
Hauserat 305, 6
Hausi 84, 1
Haustibus 152, 1
Haustum 355, 10
Hebet 71, 2
Hebetans 286, 14
Hebetata 170, 3
Hebetavit 110, 3. 141, 2
Hebetes 403, 7
Herba 197, 4
Herbas 291, 4
Herbipotens 330, 5
Herbis 291, 2
Hercule 204, 12
Herculem 363, 8
Hermus 287, 5
Hesperias 75, 2. 237, 5
Hesperus 122, 1. 222, 5
Hesternum 405, 4
Heu 59, 2. 71, 1. 77, 4 aliisque locis
Hi 141, 5. 152, 8. 230, 9 aliisque locis
Hians 241, 7
Hiante 140, 6
Hiantium 103, 3
Hiatus 164, 2
Hic 72, 3. 118, 1. 180, 3 aliisque locis
Hic (adverb. loci) 287, 1. 2. 315, 1 aliisque locis
Hinc 283, 1. 315, 8. 316, 10 aliisque locis
His 70, 2, 10. 165, 1 aliisque locis
Hisceres 165, 2
Hoc 90, 5. 108, 7. 118, 7 aliisque locis
Hoc ipsum 392, 16
Hoc est 369, 16
Hoc (ablat.) 90, 4. 189, 2. 212, 6 aliisque locis
Hoc ipso, quod 117, 2. 406, 9
Hoccine 142, 2
Hodierna 405, 5
Homerus 377, 11
Homine 203, 6
Hominem 141, 6. 8. 169, 8 aliisque locis
Homines 110, 10. 127, 6. 139, 9 aliisque locis
Homini 354, 23
Hominibus 194, 3. 212, 6. 220, 2 aliisque locis
Hominis 204, 10. 256, 8. 327, 5
Hominum 62, 3. 65, 1. 5 aliisque locis
Homo 142, 1. 152, 5. 158, 2 aliisque locis
Honestate 132, 6
Honestissima 261, 5
Honestissimorum 116, 1
Honor 203, 1. 246, 8
Honorabilem 243, 3
Honore 263, 7. 269, 6. 341, 6
Honorem 270, 1
Honores 159, 9. 202, 7. 232, 6 aliisque locis
Honoribus 163, 9. 230, 7. 244, 4 aliisque locis
Hora (nom.) 63, 2. 169, 9
Hora (abl.) 157, 2
Horas 76, 2. 123, 3
Horribilibus 310, 14
Horribilis 221, 5
Horrida 199, 2. 282, 5
Horum 158, 6. 190, 1. 191, 5 aliisque locis
Hos 215, 4. 334, 16. 353, 8
Hospes 169, 7. 198, 2
Hospite 204, 12
Hospites 204, 12
Hospitibus 330, 2
Hospitis 330, 16
Hostibus 199, 3
Huc 286, 12. 315, 5. 322, 7
Huic 106, 3. 177, 5. 212, 3 aliisque locis
Hujus 116, 3. 131, 5. 175, 4 aliisque locis
Hujusmodi 214, 12. 268, 16. 271, 1 aliisque locis
Humana 250, 5. 269, 22. 290, 11 aliisque locis
Humana 327, 4. 383, 6
Humanæ 180, 8. 193, 10. 232, 6 aliisque locis
Humanam 327, 2. 337, 15. 401, 24
Humanarum 98, 2. 383, 13
Humanas 376, 2
Humani 113, 3. 174, 8. 327, 1 aliisque locis

Humanis 169, 7. 325, 4. 383, 10. 384, 5
Humanitatis 360, 4
Humanorum 177, 3. 231, 9. 281, 3 aliisque locis
Humanum 163, 5. 193, 4. 352, 13. 385, 1
Humanus 268, 9
Humeros 365, 7
Humi 70, 2
Humida 357, 4
Humile 218, 1
Humilem 156, 2
Humiles 411, 9
Humili 186, 3
Humilitate 263, 7
Humilitatis 384, 7
Humum 70, 10. 337, 10. 370, 9. 13
Hunc 68, 4. 69, 3. 160, 9 aliisque locis
Hunccine 139, 2
Hybernum 241, 2
Hydra 365, 1
Hydræ 345, 10
Hyemem 357, 12

I.

Jacent 218, 3
Jacere 119, 3. 161, 9
Jaceret 320, 5
Jacet 77, 1. 325, 2. 396, 7
Jacetis 219, 5
Jactasse 112, 1
Jactastis 68, 5
Jactis 393, 5
Jam 100, 7. 103, 2. 127, 3 aliisque locis
Jam dudum 271, 9. 355, 8
Jam vero 326, 12. 381, 20. 391, 19
Janitor 306, 7
Ibi 270, 18
Icta 262, 8
Ictibus 224, 6
Ictu 161, 6. 378, 8. 394, 5. 410, 17
Id 105, 4. 109, 1. 128, 4 aliisque locis
Id ætatis (pro, ejus ætatis) 175, 7
Id genus (pro, ejusmodi) 311, 7
Id locorum 213, 3
Idcirco 169, 3. 179, 2. 191, 10 aliisque locis
Idem 183, 8. 270, 7. 25 aliisque locis
Idem (eamdem rem) 111, 2. 206, 9. 285, 10
Idem ipsum 325, 3
Ideo 163, 5. 380, 12. 381, 17. 382, 1
Idipsum 298, 13. 302, 10. 318, 3 aliisque locis
Jecerint 369, 17
Jecur 307, 5
Jejunia 196, 3
Igitur 99, 7. 138, 4. 142, 1 aliisque locis
Ignaram 220, 18
Ignarus 388, 3
Igne 277, 4. 345, 11. 356, 4. 386, 6
Ignes 93, 4
Ignibus 199, 9
Igniculo 264, 5
Ignis 246, 10. 274, 3. 292, 21. 313, 4. 357, 6
Ignobile 269, 4
Ignominiosus 341, 5
Ignorabas 161, 1
Ignorabiles 219, 5
Ignorantes 352, 4
Ignorantia 265, 2
Ignorantiæ 183, 3. 320, 11
Ignorare 194, 3. 298, 22
Ignoras 130, 2. 143, 4
Ignorat 233, 1. 394, 11
Ignorata 310, 3
Ignorata 342, 2
Ignores 141, 4. 342, 4
Ignoret 179, 4
Ignoro 261, 1
Ignotus 178, 2
Iidem 320, 8. 322, 3. 335, 7. 340, 2
Iis 150, 3
Iisdem 357, 8
Illa (singular.) 70, 8. 86, 1. 128, 1 aliisque locis
Illa (plural.) 286, 3
Illa ipsa 347, 4
Illabuntur 96, 1
Illacrymat 179, 2
Illæ 206, 8. 260, 3
Illæsum 174, 6
Illam 130, 2. 169, 12. 220, 8 aliisque locis
Illas 239, 11
Illata 159, 9
Illatam 338, 10
Illatas 214, 17
Illatio 333, 21
Illatione 334, 6
Illator 338, 7
Illatum 282, 19
Ille 63, 6. 70, 2. 78, 3 aliisque locis
Illecebris 153, 2
Illi (singul.) 349, 20. 361, 8. 384, 14. 17
Illi (plural.) 91, 4. 105, 3. 117, 1 aliisque locis
Illic 305, 3. 344, 8. 356, 2. 402, 2
Illico 128, 3. 246, 13
Illis 176, 5. 282, 19. 333, 15. 351, 15

Illita 236, 3
Illius 108, 6. 150, 2. 167, 7 aliisque locis
Illo 383, 4. 394, 5. 405, 6
Illorum 392, 6
Illos 106, 5. 249, 1
Illud 115, 5. 174, 8. 182, 4 aliisque locis
Illum 93, 1. 145, 1. 238, 7 aliisque locis
Illuminat 337, 2
Illusarum 80, 1
Illuserit 214, 13
Illustrant 288, 1
Illustrare 243, 6
Illuxerit 144, 5
Imaginabile 401, 1. 8
Imaginabilem 394, 10
Imaginabilia 394, 7
Imaginandi 401, 13
Imaginaria 394, 16
Imaginatio 393, 9. 10. 20 aliisque locis
Imaginatione 394, 4. 7. 12
Imaginationem 401, 22
Imaginationi 401, 4
Imaginationis 394, 3
Imagine 238, 6. 273, 5. 276, 3
Imaginem 406, 14
Imagines 66, 4. 225, 9. 271, 3 aliisque locis
Imago 280, 7
Imbecilles 311, 5. 317, 25. 319, 4
Imbecillioris 268, 13
Imbecillis 100, 4. 317, 9
Imbecillitas 316, 7
Imbecillitate 321, 10
Imbecillitatis 252, 2
Imbecillius 203, 6
Imbecillum 233, 9
Imber 357, 12
Imbre 161, 3
Imbribus 81, 7
Imbriferos 227, 7
Imbuit 235, 10
Imbuti 117, 3
Imitatur 406, 5
Imitetur 318, 6
Immani 363, 5
Immemor 297, 2. 315, 6
Immensi 313, 1
Immensum 72, 2. 127, 8. 384, 4
Immergitur 328, 4
Immerito 193, 9
Imminentem 119, 3
Immitem 364, 6
Immites 305, 1
Immo 360, 15
Immobilem 349, 7
Immobilibus 400, 1
Immobilis 350, 16. 406, 4
Immobilitate 406, 6
Immortalis 333, 12
Immortalitas 213, 14
Immortalitatem 213, 13
Immotis 171, 2
Immundis 328, 3
Immutabiles 350, 17
Immutare 108, 9
Imparem 224, 6
Impatientem 159, 3
Impatientia 154, 9
Impatientiæ 180, 6
Impediendi 108, 5
Impediri 390, 13
Impedisse 108, 2
Impedit 356, 5
Impellerет 154, 11
Impendisse 161, 5
Imperabis 204, 2
Imperante 310, 8
Imperet 222, 6. 250, 6
Imperfecta 271, 4. 280, 18
Imperfecti 280, 1
Imperfectum 268, 10. 280, 9. 11. 13
Imperia 250, 5
Imperio 129, 8
Imperiosæ 70, 6
Imperitans 223, 2
Imperium 202, 3
Impermista 382, 12
Impetrent 384, 15
Impetum 100, 5. 155, 2
Impia (singul.) 68, 4
Impio 113, 5
Impios 110, 3
Impleat 318, 5
Implentem 318, 16
Implere 333, 3. 406, 10
Implicatur 350, 3
Implicet 372, 6
Implicitæ 263, 4
Implicitam 368, 5
Implorari 271, 12
Imponere 406, 18
Importat 392, 16
Importet 250, 4
Importuna 353, 22
Imposita 257, 3
Impotens 306, 1
Impotentia 251, 1. 319, 13
Impotentis 95, 3
Imprecer 267, 1
Impressas 398, 7
Imprimi 395, 8
Improbi 246, 3. 335, 5. 10 aliisque locis
Improbis 99, 5. 100, 1. 206, 4 aliisque locis
Improbissimum 201, 4. 205, 9
Improbitas 325, 10. 326, 6. 327, 5 aliis·

que locis
Improbitate 361, 2
Improbitatis 335, 24
Improborum 90, 2. 247, 6. 341, 2
Improbos 86, 7. 246, 2. 321, 14 aliisque locis
Improbum 337, 21
Improbus 248, 3
Improvisus 370, 12
Imprudentia 88, 8. 108, 8
Impune 246, 3
Impunita 101, 1. 310, 5
Impunitas 335, 8
Impunitate 119, 5. 335, 11. 336, 4
Impunitatem 337, 4
Impuniti 336, 6
Impunitos 334, 14. 335, 12. 23
Imputare 174, 2
In (cum accusat.) 66, 7. 69, 5. 70, 6 aliisque locis
In locum 310, 10
In orbem 295, 1
In perpetuum 292, 10
In præmium 360, 11
In quantum 290, 17
In totum (omnino) 388, 7
In vicem (instar) 396, 9
In (cum ablat.) 66, 5. 6. 69, 3 aliisque locis
In cognoscendo 394, 16
In discernendo 399, 11
Inaccessæ 384, 14
Inæstimabilem 384, 12
Inæstuat 134, 5
Inane 174, 2. 219, 2. 246, 16. 256, 13
Inanem 369, 11. 401, 4
Inanes 214, 9
Inanibus 190, 2
Inanimata 292, 11
Inanimatæ 192, 9
Inanimatis 291, 3
Incanduit 133, 4
Incedens 320, 3
Incedere 318, 12. 409, 4. 5
Incelebris 89, 3
Incepta 100, 6
Incerta 113, 4. 293, 9. 380, 10. 382, 17. 383, 7
Incerti 383, 8. 392, 21
Incertus 383, 7
Incessere 151, 1
Incessui 320, 5
Incipe 228, 4
Incipiens 302, 3
Incipit 155, 3
Incitant 223, 7
Incitare 119, 6
Incitata 403, 1
Incitus 162, 1
Inclarescant 244, 4
Includam 175, 3
Inclusa 402, 6
Inclusas 178, 1
Incolatur 212, 3
Incolentibus 180, 3
Incolumis 174, 8. 252, 3
Incolunt 212, 11
Incomitatum 86, 4
Incommutabilitate 350, 20
Inconstans 328, 2
Inconsummatis 280, 14
Inconvulsa 311, 2
Incorrupta 299, 15. 376, 1
Incredibile 333, 1
Increpitus 70, 2
Increpuisti 133, 1
Increpuit 361, 7
Incubuerit 91, 3
Incubuit 133, 7. 176, 2
Inde 100, 1. 316, 10
Indeclinabilem 350, 19
Indecores 248, 4
Indefensi 114, 1
Indeflexa 384, 9
Indica 254, 3. 330, 11
Indicium 154, 1. 319, 6
Indicta 102, 2. 411, 11
Indigeat 268, 11
Indigebit 299, 7
Indigentem 240, 7
Indigentes 241, 1
Indigentia 241, 2. 6
Indigentiam 190, 8. 191, 14. 241, 10
Indigere 192, 3. 230, 5. 233, 2. 269, 6
Indignari 361, 6
Indigne 354, 6
Indignemur 243, 7
Indignissima 335, 22
Indignitas 244, 3
Indignos 206, 5. 245, 4
Indignum 410, 21
Indiscreta 384, 3
Indiscreta 317, 17
Indiscreto 161, 6
Indissolubili 66, 2
Individuitate 350, 15
Indivisum 268, 8
Indolui 102, 1
Induantur 144, 8
Indubitata 369, 5
Indubitato 293, 8
Induerat 214, 15
Induit 312, 3
Indulgentius 159, 4

Induruerunt 134, 2
Indus 287, 6
Inefficaces 411, 7
Inertes 366, 5
Inerti 196, 1
Inesse 61, 2. 169, 8. 205, 12 aliisque locis
Inesset 205, 2
Inest 179, 3. 191, 7. 245, 7 aliisque locis
Inevitabili 371, 4
Inevitabiliter 382, 18
Inexhausta 214, 7
Inexhausti 65, 2
Inexorabile 220, 1
Inexorabiles 100, 2
Inexpertus 179, 4
Inexpleta 160, 8
Inexpletam 206, 1
Inexplicabilis 102, 2
Inexpugnabiles 353, 10
Inextricabilem 301, 8
Infecta 343, 4
Infelices 118, 5. 337, 21
Infelicior 335, 3
Infeliciorem 336, 2
Infeliciores 333, 2. 334, 14. 335, 10. 337, 18
Infelicissimam 336, 2
Infelicissimos 333, 17
Infelicissimum 173, 5
Inferendum 338, 4
Inferentis 338, 11
Inferior 393, 8. 403, 13
Inferiora 377, 2
Inferiore 66, 8
Inferiorem 393, 18
Infernas 305, 2
Inferos 308, 7
Inferre 283, 13. 381, 6
Inferrent 99, 7
Inficiabimur 108, 3
Inficiari 173, 2
Inficit 326, 16
Infima 160, 9. 193, 6. 218, 2. 398, 1
Infimis 160, 10. 193, 2. 288, 4. 407, 12
Infinita 213, 19. 348, 2. 407, 6
Infinitæ 405, 11
Infinitam 333, 19. 406, 7
Infinitate 405, 9
Infinitatem 405, 17
Infiniti 214, 6. 289, 3. 310, 13
Infinitis 101, 1
Infinitum 281, 11. 406, 15
Infinitus 406, 4
Infirma 378, 3
Infirmitas 264, 3. 319, 9. 322, 15
Infirmus 352, 14
Inflammare 113, 5
Inflammata (singul.) 68, 2
Inflectens 295, 1
Influat 76, 5
Influentibus 134, 2
Informare 226, 3
Infortunata 311, 6
Infortunii 173, 5
Infortunio 74, 7. 262, 2. 333, 6 aliisque locis
Infortunium 253, 4. 835, 4
Infra 189, 7. 193, 6. 194, 2 aliisque locis
Infructuosis 68, 6
Infuderis 190, 11
Ingemiscis 159, 8
Ingemiscit 175, 1
Ingenii 113, 3. 167, 11. 175, 8
Ingenio 175, 1. 354, 24
Ingenium 190, 13
Ingenuum 226, 6
Inglorius 256, 9
Ingratas 63, 4
Ingravare 403, 7
Ingruentium 167, 8
Inhabitandi 212, 6
Inhabitare 131, 3
Inhærens 347, 6
Inhorrescere 160, 7
Inhorruit 136, 5
Inimica 191, 3. 292, 17
Inimicum 253, 5
Inimicus 253, 6
Iniqua 354, 14
Iniquæ 411, 1
Iniqui 126, 4
Iniquior 351, 4
Iniquis 324, 8
Iniquissimum 383, 16
Iniquitatis 335, 9
Iniquum 335, 12
Iniquus 210, 1
Inire 57, 2
Initium 405, 19
Injucundum 190, 10
Injungere 391, 9
Injuria 100, 7. 110, 8. 239, 13 aliisque locis
Injuriæ 310, 2. 338, 7
Injuriam 101, 3. 158, 3. 160, 12 aliisque locis
Injurias 214, 17
Injuriis 175, 1
Injurius 154, 9
Injusta 126, 1. 335, 11. 336, 4
Injustæ 87, 4. 341, 14
Injustas 340, 4

Injusti 133, 1
Injustum 335, 15
Innasci 291, 5
Innocens 116, 1
Innocentiæ 106, 7
Innocentiam 110, 6. 111, 7. 112, 3. 352, 15
Innocentis 86, 5
Innotuit 153, 5
Innumerabiles 345, 9
Innumeri 127, 1
Innutritum 69, 4
Inopem 159, 2
Inopes 188, 9
Inopia 353, 23
Inopia 102, 2
Inopina 61, 1
Inopinabile 360, 17
Inopinabiles 359, 14
Inopinatum 371, 2
Inopinatus 370, 12
Inops 213, 15. 341, 5
Inquam 85, 1. 111, 5. 139, 1 aliisque locis
Inquies (verbum) 181, 5. 194, 10. 241. 4 aliisque locis
Inquietus 327, 8
Inquirendum 280, 4
Inquis 392, 16
Inquisita 140, 5
Inquit 68, 3. 78, 1. 79, 7 aliisque locis
Insani 209, 9
Insaniat 322, 3
Insanum 170, 7
Inscii 201, 3
Inscitia 181, 3
Inscitia 320, 10
Inscitiæ 345, 1. 377, 3
Inscitiam 298, 7
Insectabare 151, 2
Inseparabili 326, 7
Insequendi 339, 5
Inserant 243, 5
Inserit 62, 4. 397, 5
Inserta 230, 3
Inserviente 349, 3
Inseruit 99, 10
Insidentibus 167, 11
Insidiator 327, 9
Insidiis 263, 8
Insigne 352, 3. 354, 13
Insigniti 66, 8. 106, 2
Insignitur 399, 9
Insita 115, 1. 273, 2
Insiti 309, 3
Insitis 308, 14
Insitum 192, 6
Insitus 165, 8
Insolentia 212, 14
Insolubilibus 206, 3
Insonare 165, 8
Insontes 119, 6. 125, 7
Inspectantes 110, 7
Insperata 150, 4
Insperato 332, 14
Instabilem 220, 9
Instabilitas 183, 1
Instantiæ 407, 10
Instar 409, 18
Instillabas 115, 4
Instituta (substant.) 152, 3. 213, 8
Instituti 90, 2. 117, 3
Instrepit 398, 12
Instruit 220, 10
Instrumenta 399, 4
Insufficientiam 240, 6
Insulæ 329, 2
Insultans 214, 19
Insuper 68, 5
Integer 221, 7
Integra 391, 10
Integris 280, 15. 281, 11
Integritate 351, 6. 392, 24
Integrum 331, 5
Intellectum 350, 7
Intellexeram 215, 1
Intelligam 139, 1
Intelligas 321, 15
Intelligendum 319, 7
Intelligentia 393, 9. 393, 21. 400, 5
Intelligentiæ 346, 12. 393, 14. 402, 1
Intelligentiam 401, 15
Intelliget 261, 2
Intelligis 214, 19. 220, 5
Intelligitis 193, 3
Intelligitur 282, 9
Intelligo 150, 2. 284, 15
Intemerata 410, 25
Intemperans 327, 11
Intemperantia 320, 12
Intemperiem 292, 6
Intempestivi 62, 1
Intendebatur 370, 8
Intendit 370, 18
Intenta 78, 2
Intentio 141, 1. 231, 10. 233, 8 aliisque locis
Intentione 292, 23. 293, 3. 290, 22 aliisque locis
Intentionem 290, 22. 309, 3. 317, 11
Inter 66, 7. 99, 8. 154, 12 aliisque locis
Interdum 293, 1
Interea 358, 3
Intereant 291, 11
Interemto 208, 1
Interesse 327, 12
Interim 399, 7

Interiora 151, 7
Interiore 292, 4
Interire 290, 5. 9. 15. 291, 7
Interitum 143, 8. 290, 18. 22
Interius 225, 4. 270, 23
Interminabilem 214, 4. 405, 21
Interminabilis 404, 9. 405, 18. 22
Interrogas 142, 2
Interrogo 239, 11
Intextum 66, 6
Intima 304, 10. 378, 1
Intimam 351, 12
Intimi 294, 6
Intimus 349, 16
Intolerabiles 260, 3
Intolerabili 150, 4
Intra 106, 1. 154, 6. 161, 12 aliisque locis
Intrasses 195, 8
Intrepidum 304, 6
Intrinsecus 399, 7
Introeas 302, 1
Introieris 302, 1
Introitus 203, 8
Introrsum 296, 1. 399, 2
Introspectis 263, 22
Intueamur 299, 4. 404, 8
Intuearis 268, 1. 291, 5
Intuemur 392, 3
Intuens 70, 9
Intuentur 337, 9
Intueri 154, 3. 225, 10. 268, 7 aliisque locis
Intuetur 393, 6. 410, 8
Intuitu 190, 12. 408, 2
Intuitum 66, 1. 84, 3. 145, 1 aliisque locis
Intuitus 377, 7. 407, 17. 410, 14
Intumescit 190, 3
Intus 323, 7. 332, 5. 398, 14
Invehens 295, 7
Invehuntur 353, 18
Inveni 143, 2
Inveniat 370, 10. 388, 2
Invenio 290, 20
Invenisse 261, 7
Invenisti 221, 10
Inventum 370, 15
Invenitur 250, 2
Investiganda 270, 15
Investigandum 284, 16
Invexere 377, 4
Invicem 214, 5. 223, 4. 285, 1 aliisque locis
Invicta 310, 1
Invicta 79, 2
Invictam 353, 11
Invicto 319, 12
Invictum 92, 3
Invidia 86, 3
Inviolabiliter 281, 17
Inviolatum 174, 6
Invisus 248, 1
Invitis 240, 11
Invito 240, 13
Invocandum 271, 13
Involvit 218, 1
Inusitatum 152, 6
Inutiles 91, 5
Jovis 161, 8
Ipsa (singul.) 66, 3. 97, 4. 98, 1 aliisque locis
Ipsa (abl.) 119, 7. 153, 1. 337, 11 aliisque locis
Ipsa (neutr. nomin.) 213, 16. 252, 1. 264, 10 aliisque locis
Ipsæ 241, 11
Ipsam 225, 9. 269, 24. 282, 17 aliisque locis
Ipsam illam 393, 15
Ipsarum 206, 7. 284, 7
Ipsas 300, 18. 337, 20
Ipse 64, 1. 113, 3. 129, 3 aliisque locis
Ipsi (dat.) 191, 3. 390, 8
Ipsi (plural.) 114, 4. 231, 1. 251, 8 aliisque locis
Ipsis 103, 3. 126, 5. 205, 2 aliisque locis
Ipsius 157, 3. 220, 14. 286, 6. 351, 17
Ipso 286, 11. 295, 5. 311, 2
Ipsorum 109, 6. 392, 26
Ipsos 266, 1. 353, 18. 374, 1
Ipsum 65, 7. 169, 8. 212, 11 aliisque locis
Ira 133, 8. 324, 1
Iræ 327, 11
Iram 95, 3
Iras 186, 2. 235, 10. 365, 5
Iratis 338, 15
Ire 71, 3. 73, 1. 88, 2 aliisque locis
Irreflexo 366, 1
Irrepserit 140, 7
Irresoluto 234, 6
Irridemus 91, 6
Irrigat 357, 12
Irrubuit 170, 6
Is 215, 7
Ista 165, 4. 183, 2 aliisque locis
Ita 65, 3. 106, 5. 110, 2 aliisque locis
Itane 106, 6. 192, 5
Itaque 84, 3. 90, 3. 119, 7 aliisque locis
Ite 366, 4
Item 326, 8
Iter 59, 2. 86, 5. 314, 1 aliisque locis
Iterum 122, 2. 268, 10. 373, 3. 391, 8
Ithacus 363, 3
Itinerum 212, 13
Itus 358, 9

Jubens 274, 1
Jubes 272, 2
Jucunda 341, 18. 359, 7 aliisque locis
Jucunditas 261, 6. 289, 14
Jucunditate 224, 5. 285, 10
Jucunditatem 232, 9
Jucunditatis 231, 12. 260, 5. 269, 19
Jucundum 151, 7
Jucundus 354, 3
Judicamus 245, 4
Judicandi 394, 16
Judicantes 230, 7
Judicantis 395, 1
Judicare 245, 4. 353, 20
Judicarem 338, 17
Judicat 118, 3. 232, 3. 4 aliisque locis
Judicatis 193, 8. 408, 7
Judicatur 284, 12. 285, 8. 383, 17
Judicavimus 401, 23
Judice 158, 4
Judicemus 269, 2. 339, 5
Judices (nomen) 113, 2
Judices (verbum) 320, 7
Judicet 325, 16
Judicetur 211, 9. 213, 9. 256, 6
Judicia 336, 8. 351, 9. 408, 2
Judicibus 338, 24
Judicio 109, 2. 256, 11. 401, 12
Judicis 411, 11
Judicium 338, 16. 352, 12. 375, 3 aliisque locis
Judico 380, 10
Judicum 338, 13
Jugari 386, 2
Jugo 154, 7. 217, 5. 228, 4
Jugulare 113, 5
Jugulum 368, 2
Jugum 300, 4
Junctos 223, 10
Jungant 357, 5
Jungantur 205, 5
Junxerit 238, 4
Junxit 304, 6
Jura 223, 14. 254, 4. 355, 12
Jure 100, 3. 101, 3. 161, 13 aliisque locis
Juris 95, 5. 159, 5. 10
Jus 130, 3. 158, 1. 159, 7 aliisque locis
Jussit 61, 2
Justa 161, 11. 340, 6
Justa 335, 11. 336, 4
Justæ 384, 12
Justam 359, 10
Justi 283, 18
Justior 338, 14
Justissimum 352, 6. 401, 24
Justitiæ 103, 7. 130, 1. 283, 18 aliisque locis
Justo 356, 2. 360, 14
Justos 106, 6
Justum 335, 12. 14
Justus 126, 3
Juvat 339, 8
Ixionium 306, 11

L.

Labatur 183, 13
Labi 342, 7
Labor 227, 4. 229, 3. 366, 1
Laborare 352, 17
Laborat 233, 8. 269, 26. 291, 1. 387, 4
Laboratis (verbum) 213, 5
Laboraverim 150, 8
Labore 86, 3
Labores 363, 8
Laboretur 381, 3
Laboris 361, 16. 366, 3
Laborum 287, 1
Labuntur 233, 5
Labyrinthum 301, 9
Lacer 235, 9
Laceræ 58, 1
Lacereris 118, 1
Lacessentes 300, 16
Lacessitam 87, 1
Lacrymabilem 64, 2
Lacrymantem 128, 3
Lacrymas 161, 5. 175, 11
Lacrymis 70, 4. 96, 2. 175, 6 aliisque locis
Lacte 78, 3
Lacunam 261, 5
Læderentur 69, 3
Læsæ 133, 3
Læta 169, 4. 353, 19
Lætaretur 325, 11
Lætatur 130, 1
Lætatus 179, 1
Læteris 191, 8. 213, 21
Lætissimum 269, 14
Lætitia 119, 1. 231, 4
Lætitiæ 269, 16
Lætitiam 233, 20. 268, 4
Lætor 293, 20
Lætorum 169, 2
Lætos 138, 3
Lætum 270, 23
Læva 364, 4
Langueret 333, 5
Languor 339, 3
Languore 339, 6
Lapides 292, 18
Lapillis 247, 11
Lapillos 287, 7
Lapsa 252, 3
Lapsi 373, 2

Laqueos 265, 5
Larga 135, 1
Largas 236, 4
Largiendi 188, 7
Largis 164, 5
Largitas 188, 4
Largitione 168, 3
Laribus 84, 4. 98, 1
Laris 152, 4
Lassant 344, 2
Lassorum 224, 3
Late 194, 4. 217, 1. 250, 5
Lateat 266, 7. 370, 3
Latentes 344, 8
Latentis 76, 6
Latentium 345, 3
Latere (verbum) 109, 3. 200, 3. 380, 15
Latet 82, 1. 126, 2
Latos 222, 10
Latrantem 300, 15
Latrone 195, 8
Latus (nomen substant.) 251, 11. 304, 6. 369, 5
Laudantur 194, 7
Laude 112, 1. 213, 9
Laudibus 256, 1
Laudis 167, 11
Laus 256, 15
Laxa (nomen) 62, 2
Laxant 235, 8
Lectis 198, 2
Lectuli 70, 8
Lecturus 136, 3
Legalium 341, 10
Lege (nomen) 125, 1. 160, 11. 172, 5 aliisque locis
Legebatur 66, 6
Legem 120, 4. 130, 3. 154, 8 aliisque locis
Legens 397, 4
Leges 411, 1
Legibus 234, 5
Lenibus 145, 1. 351, 15
Lenioribus 134, 1
Leniter 79, 7. 214, 17. 309, 2
Lentis 234, 8
Leo 330, 7. 340, 1
Leones 235, 1
Leoni 364, 1
Leonibus 304, 7
Leonis 327, 11
Lepus 304, 8
Lethargum 79, 7
Levare 217, 6
Levat 403, 8
Levato 403, 13
Levem 332, 1
Leves 243, 2
Levia 319, 14
Levibus 63, 1. 277, 2
Leviores 152, 4
Levis 328, 2. 403, 9
Levitas 292, 13. 403, 2
Levitate 214, 12
Lex 307, 10. 14. 337, 5. 358, 6
Libeat 137, 3. 265, 7. 322, 17
Libellos 67, 2
Libens 163, 7
Libenter 226, 2
Liber (adject.) 72, 3. 383, 15
Libera 215, 9
Libera 410, 10
Liberant 68, 8
Liberat 227, 1
Liberi (subst.) 231, 12
Liberiores 376, 3
Liberis (subst.) 178, 3. 262, 2
Libero (nomen adject.) 204, 2. 239, 13. 409, 13
Liberorum (subst.) 261, 6
Liberos (subst.) 167, 9. 175, 6
Liberos (adject.) 392, 13
Libertas 100, 2. 109, 8. 130, 2 aliisque locis
Libertate 345, 12. 377, 6. 409, 8. 11
Libertatem 109, 5. 381, 19. 390, 13
Libertatis 202, 3. 380, 1
Liberum 204, 4. 350, 4. 408, 19
Libet 119, 7. 159, 6. 167, 3. 346, 6
Libidine 254, 1
Libidines 206, 3
Libidinibus 328, 3
Libidinum 261, 2
Libido 286, 14. 320, 12. 323, 9
Libris 132, 3
Librorum 132, 3
Libros 132, 2
Libuit 126, 7
Libycis 365, 4
Liceat 222, 9. 354, 22. 384, 5
Licebit 316, 4. 392, 2
Licentiam 336, 1. 337, 4
Licere 332, 15. 17
Licet (verbum) 160, 2. 4. 174, 4 aliisque locis
Licet (conjunctio) 214, 2. 217, 7. 233, 22 aliisque locis
Licuisset 109, 8
Ligans 234, 6
Ligas 274, 2
Ligat 220, 11. 222, 11. 286, 13
Ligni 292, 5
Limen 70, 3
Limine 161, 9
Limite 346, 2
Limitibus 212, 10
Lingua 212, 12

Linguam 204, 7. 327, 9
Linguas 217, 8
Linquit 125, 2
Liqueat 393, 3
Liquebit 347, 3
Liquentia 292, 19
Liquerit 307, 11
Liquerunt 81, 4
Liquet 180, 1. 205, 7. 229, 10 aliisque locis
Liquidis 274, 3
Liquido 197, 1. 403, 3
Liquido 191, 6. 239, 9. 286, 6
Lite 401, 12
Literas 66, 7. 396, 4
Literis 109, 4. 219, 2
Litigiis 327, 9
Littora 198, 3. 266, 6
Littoris 242, 6
Littus 344, 4
Liventi 169, 1
Livore 273, 3
Loca 291, 10. 292, 15
Locata 349, 12
Locatorum 349, 17
Locatus 139, 12. 161, 13
Loci 97, 4. 131, 5
Locis 291, 5. 298, 19. 348, 3. 371, 5
Loco 95, 6. 141, 6. 213, 1 aliisque locis
Locum 115, 3. 165, 4. 320, 4
Locus 369, 12
Longa 307, 2. 353, 4
Longam 336, 1
Longe 254, 3. 382, 9. 398, 5
Longi 403, 3
Longinquum 128, 4
Longior 213, 17
Longius 219, 7. 298, 4. 350, 2
Longos 295, 1
Longum 333, 12
Longus 191, 1
Loquamur 282, 7
Loquar 220, 4. 260, 1
Loquebare 302, 5
Loquebaris 302, 9
Loquendi 212, 13
Loqueretur 165, 1
Loquimur 303, 4. 311, 3
Loquor 204, 1
Loquuntur 353, 19
Lota 356, 8
Lubrica 125, 6. 324, 4
Lubricus 197, 5
Lucanus 352, 9
Luce 71, 2. 278, 2. 324, 10 aliisque locis
Luceat 194, 6
Lucebit 295, 5
Lucem (diem) 123, 1. 170, 2
Lucem (splendorem) 288, 7. 294, 6. 337, 1
Luci 384, 14
Lucida 121, 1. 197, 2
Lucidos 160, 3
Lucidum 303, 6
Lucifer 122, 3. 228, 1. 356, 13
Lucis 145, 3. 167, 7
Luctu 70, 9
Luctum 152, 6. 306, 2
Luctuosus 176, 10
Luctus 306, 1
Ludens 236, 5
Ludentem 153, 7
Ludicra 319, 14
Ludicri 160, 12
Ludimus 160, 9. 302, 15
Ludis (verbum) 301, 8
Ludit 156, 5
Ludum 160, 9
Luentes 334, 10
Luis 174, 1
Luit 310, 10
Lumen 145, 8. 295, 6
Lumina 73, 2. 121, 5
Lumina (oculos) 80, 3. 307, 12. 308, 5
Lumine 77, 1. 83, 1. 147, 2 aliisque locis
Luminibus (oculis) 68, 3. 78, 2. 81, 5
Luminis 309, 4. 314, 8. 366, 6
Luna 121, 3
Lunæ 73, 3. 258, 2. 343, 3
Lunam 189, 12
Lupi 327, 8
Lupis 330, 9
Lustrare 278, 2
Lustrentur 407, 14
Lux 189, 2. 398, 11
Luxu 196, 1
Luxuriæ 248, 2
Luxurient 353, 5
Lydorum 161, 2
Lymphante 91, 2
Lynceis 263, 21

M.

Machina 299, 14. 333, 14
Machinam 223, 8
Machinas 292, 11. 354, 24
Mactatum 204, 12
Madent 306, 10
Maduit 208, 2
Mage 227, 5
Magis 104, 1. 188, 3. 194, 12 aliisque locis

Magistra 95, 2. 108, 3
Magistratibus 243, 4
Magistratum 99, 11. 245, 1
Magistrum 235, 4
Magna 217, 9. 246, 16. 300, 15 aliisque locis
Magna ex parte 302, 18
Magnæ 143, 7
Magnas 103, 6
Magni 366, 4. 378, 4
Magnificum 212, 9
Magnitudinem 211, 9
Magnitudo 231, 17
Magno 319, 11
Magnum 87, 2. 157, 1. 255, 5. 263, 19
Magnus 247, 2
Majestatis 108, 2. 111, 6
Major 307, 14
Majore 349, 18
Majorem 251, 2
Majoribus 350, 3
Majorum 257, 3
Majus 310, 7
Mala (substant.) 110, 2. 310, 5. 321, 10 aliisque locis
Mala (adject.) 334, 1
Malam 360, 2. 12
Male 353, 16. 403, 10
Maleficio 117, 3
Malefida 63, 1
Mali (substant.) 292, 6. 302, 13. 316, 7 aliisque locis
Mali (adject.) 317, 17. 21. 22 aliisque locis
Malim 268, 7
Malis (substant.) 61, 1. 113, 1. 263, 4 aliisque locis
Malis (adject.) 244, 2. 311, 6. 316, 17 aliisque locis
Malit 341, 5
Malitiam 327, 2. 338, 18
Malitis 361, 18
Mallem 79, 4
Mallet 178, 2. 338, 19
Malo (substant.) 326, 13
Malorum (substant.) 165, 7. 167, 2. 322, 6 aliisque locis
Malorum (adject.) 335, 22. 351, 21
Malos 311, 4. 316, 4. 319, 4 aliisque locis
Maluerit 131, 1
Maluisti 191, 12
Malum (substant.) 301, 6. 7. 316, 8. 321, 13 aliisque locis
Malus 227, 5
Manas 96, 2
Mandavi 109, 4
Maneant 289, 6
Maneat 241, 8
Manebit 391, 9
Manebunt 269, 17. 289, 7
Manendi fida 153, 11
Manendi 154, 7. 160, 10. 290, 21 aliisque locis
Manens 272, 1. 287, 2. 298, 21 aliisque locis
Manent 298, 22
Manentibus 176, 5. 361, 2
Manentis 169, 11. 406, 16
Manere 155, 3. 180, 5. 290, 4 aliisque locis
Manet 219, 10. 238, 3. 381, 5 aliisque locis
Manibus 66, 3. 88, 4. 285, 2. 316, 13
Manifesta 113, 2
Manifestum 182, 6. 205, 13. 206, 11 aliisque locis
Manu 137, 1. 251, 12. 339, 9. 361, 17
Manum 79, 7. 159, 6. 163, 3 aliisque locis
Manus (singul.) 330, 5
Manus (plural.) 66, 10. 190, 7
Marci Tullii 212, 15
Marco Tullio 390, 2
Mare 146, 1. 171, 2. 222, 7
Margine 66, 6
Mari 160, 6
Maria 212, 4
Maris 189, 11. 198, 1. 400, 2
Marmaricus 330, 7
Masculæ 167, 2
Materia 345, 8. 361, 9
Materia (ablat.) 66, 2. 393, 10. 11
Materiæ 190, 13. 273, 2. 398, 6
Materiale 394, 3
Materiali 369, 16
Materiam 204, 8. 210, 4. 398, 19
Matris 159, 1. 208, 2. 305, 6
Mavis 129, 3. 284, 1
Mavult 269, 26
Maxima 310, 4
Maximam 142, 5. 293, 4. 302, 16. 345, 7
Maximas 109, 7
Maxime 90, 5. 240, 9. 270, 5 aliisque locis
Maximi 325, 17
Maximis 174, 3
Maximum 144, 1
Me 63, 5. 78, 2. 79, 3 aliisque locis
Mea 59, 4
Mea (ablat.) 117, 5. 311, 14. 410, 3. 11
Meæ 173, 2
Meam 84, 4. 86, 5. 149, 2. 208, 7
Means 217, 7

Meant 332, 9
Mearum 187, 1
Meat 276, 2. 373, 4
Meatus 73, 1. 356, 7
Mecum 64, 1. 85, 3. 98, 2 aliisque locis
Medetur 354, 1
Media 349, 19
Mediæ 293, 21
Mediam 275, 1
Medicaminis 134, 3
Medicantis 84, 2. 96, 3
Medicator 351, 21
Medici 319, 5
Medicina 205, 14
Medicinæ 78, 1. 346, 1
Medicos 205, 14
Medicum 338, 16
Medicus 351, 16
Medietatis 349, 16
Medio 350, 1
Mediocribus 145, 2
Medium 350, 9. 361, 14
Medius 168, 1
Medulla 292, 4
Medullas 292, 2
Mei 70, 8. 86, 2. 111, 8 aliisque locis
Meis 68, 2. 70, 1. 88, 4 aliisque locis
Melior 282, 13
Meliora 161, 11. 174, 6
Melioribus 337, 6
Melius 281, 4. 5
Melius 132, 9. 188, 3
Mella 262, 6
Melle 165, 5. 197, 1
Mellifiui 377, 11
Membra 241, 4. 275, 2. 284, 14 aliisque locis
Membris 259, 1. 386, 5
Membro 285, 5
Membrorum 189, 4. 290, 11. 388, 6
Memento 186, 3. 325, 17
Meminere 235, 7
Meminerim 142, 1
Memini 298, 6. 309, 11. 315, 7. 317, 13
Meminisse 202, 2
Meministi 111, 3. 5. 140, 8 aliisque locis
Meminit 389, 2
Memorasti 132, 7
Memoria 89, 3. 167, 7
Memoria 232, 11
Memoriæ 109, 3. 317, 16
Memoriam 141, 1. 150, 8. 298, 2
Mendaci 126, 6
Mendacio 382, 14
Mendacis 267, 5
Mendacium (substant.) 109, 1
Mendacium (adject.) 220, 11
Mens 71, 2. 148, 1. 215, 8 aliisque locis
Mensuram 65, 5
Mente 193, 2. 216, 1. 273, 5 aliisque locis
Mentem 84, 2. 204, 3. 245, 2 aliisque locis
Mentes 68, 8. 183, 10. 211, 2 aliisque locis
Menti 278, 1. 311, 12. 401, 23
Mentiantur 271, 8
Mentibus 99, 10. 230, 3. 243, 5 aliisque locis
Mentiens 108, 8
Mentior 194, 10
Mentis 70, 10. 77, 1. 132, 2 aliisque locis
Mentiti 115, 1
Mentitur 220, 9
Mentium 80, 1. 144, 6. 351, 21
Meo 79, 7. 311, 13
Meorum 132, 3
Meos 81, 2. 88, 7. 161, 1
Mercibus 198, 2
Mereamur 271, 13
Mereatur 131, 3. 220, 3
Merebamur 111, 3
Merebantur 189, 9
Mereri 131, 4
Meretriculas 68, 3
Mergat 342, 9
Mergens 358, 2
Mergi (verbum) 356, 9
Merita (substant.) 108, 8. 118, 2
Meritam 354, 6
Meritis (substant.) 132, 5. 133, 5. 256, 2 aliisque locis
Merito (subst.) 192, 8. 335, 9
Merito (adject.) 125, 5
Meritorum (subst.) 211, 4. 384, 3
Meritos 114, 2. 358, 16
Meritum (substant.) 150, 5. 327, 5
Mersa 70, 4. 71, 1
Mersas 274, 4
Merserat 63, 2
Mersit 363, 5
Mersus 296, 4
Meruerunt 106, 5
Meruisse 118, 9
Meruisti 168, 1
Meruit 366, 3. 383, 15
Metallo 364, 4
Metiantur 192, 5
Metis (nomen) 333, 12. 343, 4
Metitur 154, 3. 256, 4
Metiuntur 231, 4
Metu 306, 8
Metuant 235, 3

Metuat 188, 4
Metuenda 327, 12
Metuit 251, 11. 354, 5
Metus 131, 3. 251, 4
Metuunt 127, 1. 353, 7
Meum 63, 2. 70, 9. 160, 1. 341, 17
Meus 370, 4
Mica 278, 5
Micans 314, 3
Mihi 58, 1. 64, 3. 98, 4 aliisque locis
Miles 314, 2
Militum 252, 6
Millibus 113, 8. 213, 21
Minæ 93, 1
Minantem 185, 1
Minas 154, 4
Minima 180, 2. 221, 3
Minima 144, 4
Minimam 214, 2
Minime 194, 10. 233, 6. 238, 8 aliisque locis
Minimis 179, 7. 190, 9. 233, 15. 271, 11
Minimo 192, 4. 212, 7
Minimum 241, 9
Minimum 210, 3
Ministerio 104, 3
Ministrat 257, 8
Ministret 236, 5
Minores 121, 3. 277, 1
Minuat 250, 4. 326, 5
Minui 175, 5
Minuit 112, 1
Minus (adverb.) 69, 2. 106, 7. 180, 10 aliisque locis
Mira 333, 21. 345, 2
Mirabilem 302, 2
Mirabor 190, 13
Miraculum 345, 5. 351, 13. 352, 4
Miramini 264, 5
Miramur 189, 12
Mirandum 263, 19
Mirantes 83, 2
Mirantur 95, 1
Mirarer 341, 16
Mirari 189, 3. 263, 17
Miratur 344, 3. 351, 18. 353, 16
Mirum 220, 5. 320, 18. 334, 7
Misceat 146, 3
Miscens 186, 6. 287, 7
Miscere 197, 3
Misceri 137, 9. 341, 16
Miscet 330, 2. 399, 3
Miscetur 205, 16
Miser 335, 3
Misera 180, 11
Miseræ 333, 5
Miserandi 339, 6
Miserandum 161, 3
Miserans 307, 7. 330, 15
Miserantibus 338, 15
Miseras 127, 3. 163, 5. 255, 1
Miseratio 336, 14
Miseratione 339, 5
Miserationem 338, 13
Miseresce 340, 8
Miseri 94, 1. 249, 2. 315, 11
Miseria 333, 6. 335, 1. 341, 1
Miseriæ 251, 3. 333, 15. 334, 19
Miseriam 183, 13. 250, 4. 333, 20. 338, 11
Miserior 333, 16. 338, 6
Miseriores 336, 3
Miseris 118, 8. 165, 7. 287, 3. 320, 1
Miserius 333, 4
Misero (nomen) 335, 2
Miseros 62, 5. 100, 7. 156, 3 aliisque locis
Miserrimam 360, 16
Miserum 128, 3. 166, 2. 169, 5 aliisque locis
Misso 161, 3
Mista 353, 3. 372, 6. 384, 3. 386, 2
Mitis 124, 2. 330, 12
Mittit 384, 1
Mobile 344, 10
Mobilem 349, 9
Mobiles 304, 4
Mobili 405, 6
Mobilibus 347, 1. 400, 3
Mobilis 350, 9. 405, 17
Mobilitatis 349, 14
Moderandis 392, 4
Modesta 175, 2
Modesta 149, 2
Modi 304, 13
Modis 304, 3. 307, 4. 357, 3. 409, 17
Modo (nomen) 65, 3. 125, 5. 139, 5 aliisque locis
Modo (adverb.) 68, 5. 79, 5. 119, 6 aliisque locis
Modos 57, 2. 152, 4. 330, 4. 372, 6
Modulata 271, 15
Modum 66, 7. 108, 1. 166, 3 aliisque locis
Modus 241, 1. 334, 17 aliisque locis
Mœror 110, 3. 133, 8. 141, 2 aliisque locis
Mœrore 70, 10
Mœrorem 153, 12
Mœroris 153, 7. 298, 2. 309, 3. 310, 4
Mœsta 169, 5. 236, 9
Mœstæ 306, 10
Mœsti (genit.) 59, 4
Mœstior 70, 2
Mœstis 62, 4. 363, 7
Mœstitiam 152, 5
Mœstos 57, 2
Mœstum 128, 3

Mœstus 179, 2
Mole 167, 8. 263, 14. 267, 8 aliisque locis
Molem 295, 7. 344, 5
Moles 252, 9
Moleste 69, 2. 361, 5
Molestia 269, 30
Molestiis 233, 14
Molior 334, 11
Molirentur 88, 2
Moliretur 111, 7
Molis 278, 4
Molitos 110, 4
Molitur 295, 2
Moliuntur 320, 2
Molle 151, 6
Mollescant 134, 3
Mollissimum 292, 3
Momentanea 187, 3
Momenti 213, 21. 406, 12
Momento 405, 6
Momordit 204, 7
Monstra 331, 8
Monstrabitur 332, 16
Monstrabo 263, 4
Monstrante 311, 9
Monstrare 268, 2
Monstrasti 270, 20
Monstrat 157, 1
Monstrata 285, 3
Monstratum 404, 1
Monstratur 191, 6. 233, 22
Monstratus 299, 11
Monstraveris 158, 6
Monstravimus 280, 17. 286, 9. 289, 7 aliisque locis
Monstri 110, 7
Monstris 310, 14
Montem 213, 2
Montibus 146, 11. 265, 5. 291, 7
Montis 185, 3
Monuisti 99, 5
Mora 213, 21
Mora (abl.) 123, 1
Moras 63, 4
Moratus 352, 12
Morbi 142, 5. 165, 9
Morbis 352, 20
Morbo 68, 8. 353, 24
Morbos 338, 17
Morbum 80, 1. 143, 8
Morbus 140, 7. 339, 3
Mordaciter 215, 1
Mordax 243, 1. 261, 7
Mordeant 225, 4
Mordeatur 270, 4
More 155, 5
Morem geram (obsequar) 369, 6
Moreris 316, 3
Mores 87, 1. 98, 5. 125, 10 aliisque locis
Moribus 90, 2. 112, 4. 153, 5 aliisque locis
Moriendo 169, 12
Moriuntur 215, 9
Mors 62, 3. 169, 10. 217, 10 aliisque locis
Morsu 262, 7
Morsus 209, 7. 251, 6
Mortale 142, 3
Mortales (homines) 181, 2. 230, 3. 259, 3
Mortales (adject.) 183, 10. 408, 21
Mortali 217, 5
Mortalibus (substant.) 113, 4. 173, 9. 271, 4. 411, 1
Mortalibus (adject.) 271, 1
Mortalis 219, 8
Mortalium (substant.) 183, 13. 220, 2. 233, 8
Mortalium (adject.) 81, 1. 115, 2 aliisque locis
Morte 183, 11. 14. 215, 5. 225, 18
Mortem 291, 1. 292, 28. 339, 10
Morti 114, 2
Mortis 87, 5. 183, 13. 252, 2. 368, 10
Mortuum 321, 3
Mos 396, 2
Mota 128, 2
Moti 114, 1
Motibus 223, 7. 292, 23 aliisque locis
Motione 293, 2
Motionem 407, 5
Motiones 292, 15
Motu 189, 4. 313, 3. 350, 6. 369, 7
Motum 276, 1. 286, 2. 313, 9 aliisque locis
Motus 95, 6. 260, 5. 295, 1 aliisque locis
Moveantur 139, 6
Movebare 139, 11
Movebit 94, 1
Movens 398, 9
Movent 340, 4
Moventem 275, 1
Movere 141, 6. 190, 4
Moverentur 392, 7
Movereris 203, 5
Moveri 272, 2
Moveris 390, 10
Movet 97, 4. 131, 5. 174, 3 aliisque locis
Movetur 346, 8
Mox 146, 7. 161, 2. 204, 14 aliisque locis
Mulcedo 224, 2
Mulcerent 304, 13
Mulier 64, 3. 70, 5

Multa 284, 3. 311, 7
Multas 269, 27
Multi 163, 8
Multiformes 150, 2
Multiplex 214, 3. 239, 2
Multiplicato 292, 8
Multiplicem 346, 10
Multiplices 105, 2. 118, 6. 390, 13
Multiplici 246, 6
Multipliciter 338, 1. 349, 1
Multiplicium 229, 3
Multitudine 132, 5
Multitudinis 88, 8. 129, 6. 168, 2
Multo 335, 3. 10
Multo magis 300, 14. 339, 5
Multorum 188, 9
Multos 183, 9
Multum 150, 7. 390, 3
Mundana 299, 14
Mundi 144, 2. 356, 6
Mundo 172, 1. 212, 1. 405, 7. 22
Mundum 139, 3. 140, 2. 271, 17 aliisque locis
Mundus 143, 6. 221, 11. 298, 6. 12
Munera 137, 5. 196, 4
Munere 302, 16
Muneribus 164, 5. 205, 8
Muneris 345, 3
Munimine 131, 2
Muniti 91, 7
Munus 168, 5. 246, 9
Munusculum 302, 8
Mures 203, 4
Musa 297, 1
Musæ 133, 5
Musas 58, 1
Musculorum 208, 7
Musica 152, 3. 205, 13
Musicæ 165, 5
Musici 346, 3
Musicos 205, 14
Musis 70, 1
Mutabilem 183, 3
Mutabiles 350, 20
Mutabilitas 154, 4. 161, 11
Mutabilitate 153, 1. 263, 20
Mutabilium 346, 7
Mutabit 354, 4
Mutabitur 410, 12
Mutare 160, 11. 180, 7. 410, 4
Mutari 332, 14
Mutat 122, 2. 407, 2
Mutata 150, 1
Mutatam 152, 7
Mutatio 151, 3
Mutatione 220, 10. 247, 7
Mutationes 410, 17
Mutationum 298, 20
Mutaverint 250, 1
Mutavero 410, 5
Mutavit 63, 3
Mutentur 341, 12
Mutum 79, 6

N.

Nam 65, 5. 109, 4. 8 aliisque locis
Namque 176, 5. 239, 3. 246, 3 aliisque locis
Nascentia 350, 12
Nationes 212, 11. 246, 7. 14
Nativæ 206, 11
Natura 143, 9. 152, 8. 159, 1 aliisque locis
Natura 188, 1. 191, 8. 205, 7 aliisque locis
Naturæ 76, 7. 98, 4. 140, 8 aliisque locis
Naturale 246, 8. 318, 3, 11 aliisque locis
Naturales 269, 27
Naturali 292, 23. 293, 3. 299, 21 aliisque locis
Naturalis 205, 3. 289, 2. 316, 15. 319, 10
Naturaliter 230, 3. 281, 21 aliisque locis
Naturam 144, 7. 150, 5. 190, 13 aliisque locis
Naturarum 298, 15. 346, 8. 355, 1
Ne (ut non) 59, 2. 70, 5. 99, 5 aliisque locis
Ne (interrog.) 78, 2. 79, 3. 96, 1 bis, aliisque locis
Ne (pro non) 153, 5. 161, 12. 166, 2 aliisque locis
Ne dum (pro tantum abest, ut) 140, 4. 247, 9. 351, 9
Ne quidem 212, 15. 214, 5 aliisque locis
Nebulas 278, 4
Nebulis 84, 1
Nebulosus 170, 7
Nec 62, 3. 86, 2. 88, 9. 89, 1 aliisque locis
Necnon (pro, et) 266, 5
Necant 68, 7
Necare 204, 12
Necat 203, 8
Necem 113, 6
Necessaria 407, 14. 15. 409, 10 aliisque locis
Necessariæ 334, 5
Necessariam 99, 5
Necessariis 270, 3. 391, 21
Necessario 391, 12. 408, 2. 3
Necessarios 391, 13. 392, 17. 401, 17
Necessarium 269, 18. 299, 9. 311, 10 aliisque locis

Necessarius 382, 11
Necesse 183, 4. 188, 12. 241, 8 aliisque locis
Necessitas 381, 2. 10. 14 aliisque locis
Necessitate 104, 4. 192, 4. 384, 16 aliisque locis
Necessitatem 350, 6. 381, 6. 391, 2 aliisque locis
Necessitates 408, 20
Necessitatis 355, 5. 381, 2. 390, 12 aliisque locis
Necessitudo 257, 2
Nectis 127, 4
Nectit 95, 7. 223, 12. 348, 1
Nefarias 119, 1
Nefarios 110, 10. 143, 5
Nefas 108, 6. 7. 117, 1 aliisque locis
Negabis 318, 9
Negabit 288, 8. 335, 14
Negantibus 135, 1
Negare 169, 3. 290, 3. 335, 10. 360, 10
Negari 280, 8. 299, 10. 317, 6
Negas 337, 21
Negat 62, 6
Negatas 167, 4
Negaverim 321, 9
Neget 240, 17. 335, 13
Neglectæ 66, 5
Negligendum 183, 6
Nego 194, 9. 321, 2
Negotiis 109, 7
Negotium 215, 9
Neminem 114, 3. 302, 7
Nemo 153, 9. 175, 11. 179, 2 aliisque locis
Nemorum 236, 7
Nemus 136, 2. 170, 5
Nequam 143, 4. 333, 17
Nequaquam 360, 12
Neque 154, 2. 191, 10. 199, 1 aliisque locis
Nequeam 321, 5
Nequeant 246, 1
Nequeat 182, 5. 240, 11 aliisque locis
Nequeo 239, 14. 290, 3. 360, 10
Nequeunt 240, 8. 241, 2. 245, 9 aliisque locis
Nequissimi 245, 2
Nequissimis 243, 7
Nequit 179, 15. 183, 12. 194, 6. 238, 12 aliisque locis
Nequitia 326, 12. 15. 333, 16
Nequitiа 310, 8
Nequitiæ 260, 4
Nequitiam 248, 6. 354, 5
Neritii 328, 8
Nero 248, 2. 252, 4
Neroni 252, 8
Neronis 209, 9
Nescia 380, 7
Nesciat 292, 11. 408, 12
Nesciebam 129, 1
Nesciebas 161, 1
Nescientes 292, 26
Nescienti 351, 14
Nescio quem 261, 7
Nescio quid 140, 1
Nescire 266, 8. 298, 5
Nescisses 110, 2
Nescit 183, 2. 3. 342, 6. 387, 5. 389, 1
Nescita 388, 1
Nescius 387, 6
Neuter 252, 10
Neutro 388, 10
Neutrum 283, 4
Nexa 289, 1
Nexas 346, 5
Nexibus 350, 3. 410, 1
Nexu 234, 7
Nexuit 298, 17
Nexum 349, 9
Nexus 341, 10. 386, 7
Ni 106, 1. 259, 9. 270, 21 aliisque locis
Nihil 69, 3. 79, 7. 90, 1 aliisque locis
Nihil ex nihilo 369, 13
Nihili 233, 11
Nihil non (omne) 301, 8. 391, 16
Nihilo 230, 5. 233, 2. 240, 7 aliisque locis
Nihilominus 194, 8. 350, 23. 381, 18
Nihilum 293, 17
Nil 126, 5 bis. 163, 10
Nimbis 160, 5
Nimbosis 81, 7
Nimis 261, 6. 262, 7. 343, 1 aliisque locis
Nimium 176, 1. 195, 5. 215, 1 aliisque locis
Nisi 79, 2. 90, 1. 99, 11 aliisque locis
Nitamur 381, 3
Nitens 318, 13. 361, 10
Nitent 188, 4. 227, 6
Nitente 323, 1
Nitentibus 338, 9
Nititur 150, 3. 229, 5. 337, 18
Nitor 263, 19
Nituntur 230, 8. 233, 2. 263, 14. 317, 18
Niveis 247, 11. 266, 3
Nivis 344, 5
Nixa 359, 13. 408, 10
Nixus 120, 2
Nobile 259, 4
Nobilibus 257, 3
Nobilitas 178, 1. 231, 10. 256, 15
Nobilitate 257, 2
Nobilitatis 256, 13

Nobis 109, 6. 115, 2. 159, 8 aliisque locis
Noceat 194, 10
Nocendum 253, 5
Nocentia 332, 10
Nocentes 126, 1
Nocet 126, 5
Nocte 81, 3
Noctem 315, 10
Noctes 320, 2
Noctibus 160, 3. 163, 1. 222, 6
Noctis 121, 6. 123, 3. 307, 15. 343, 4
Nocuerunt 194, 11
Nodis 235, 8
Nodum 380, 12
Nolendi 290, 20. 375, 7
Nolentes 105, 3
Nolentibus 240, 14
Nolint 386, 2
Noluissem 332, 16
Noluisses 240, 1
Nomen 174, 2. 202, 6. 213, 11 aliisque locis
Nomina 269, 19. 406, 18
Nominatur 346, 12
Nomine 212, 8
Nominibus 206, 7
Nominis 86, 3. 104, 4. 106, 4 aliisque locis
Nomino 299, 1
Non 63, 6. 68, 4. 8 aliisque locis
Nondum 82, 1. 133, 9. 143, 9 aliisque locis
Nonium 244, 1
Nonne 87, 1. 154, 9. 161, 7 aliisque locis
Nonnihil 220, 2. 341, 3
Nonnulli 353, 9
Nonnullos 88, 8
Norat 196, 4. 388, 5
Norunt 266, 2
Nos 80, 3. 91, 3. 6 aliisque locis
Noscendi 410, 13
Noscere 386, 7. 388, 3
Nosco 140, 4
Nosse 142, 6. 194, 2. 346, 1. 387, 3
Noster 352, 9
Nosti 290, 3
Nostra 91, 4. 152, 3. 160, 9 aliisque locis
Nostra 133, 2
Nostræ 65, 4. 69, 3. 70, 10 aliisque locis
Nostram 112, 3
Nostri 85, 2. 87, 2. 88, 7 aliisque locis
Nostris 78, 3. 90, 2. 98, 1 aliisque locis
Nostro 68, 1. 78, 3. 151, 2. 271, 10
Nostrorum 411, 5
Nostros 98, 5. 110, 2
Nostrum 59, 2
Nota (adject.) 132, 7. 316, 8. 337, 4. 394, 2
Notam (substant.) 293, 21
Notare 288, 7
Notas (subst.) 387, 2. 396, 3. 398, 7
Notavit 365, 7
Notio 394, 10. 396, 12. 401, 10
Notione 410, 23
Notionem 408, 18
Notionis 409, 10
Notior 226, 2
Notis 106, 2. 396, 8. 399, 1
Notitia 400, 6
Notitiam 409, 25
Notitiarum 400, 8
Notos 219, 6
Notum 178, 1. 401, 3. 409, 1
Notus (substant.) 209, 6. 227, 6
Nova 198, 3. 227, 3
Noverunt 320, 11
Novi (verbum) 141, 3. 382, 5
Novimus 207, 1. 219, 3
Novis 119, 2. 330, 2
Novisti 89, 2. 142, 4
Novit 352, 2. 388, 10. 392, 26. 408, 23
Novo 306, 6
Novum 86, 6. 152, 6
Nox 82, 2. 314, 3. 337, 2. 378, 7
Noxia 72, 2. 125, 8
Noxiorum 354, 15
Noxium 190, 11
Nube 81, 1. 377, 3. 388, 6
Nubes 295, 4. 313, 2
Nubibus 145, 5
Nubila 63, 3. 148, 1
Nubilus 345, 1
Nudatis (verbum) 366, 6
Nudum 159, 2
Nulla 159, 8. 214, 6. 8 aliisque locis
Nulla 111, 9. 369, 8. 378, 6
Nullam 335, 23. 391, 2. 6. 409, 7
Nullas 396, 3
Nulli 168, 5. 394, 1
Nullis 68, 5. 244, 3. 290, 21 aliisque locis
Nullius 269, 12. 282, 12. 326, 5 bis
Nullo 65, 3. 91, 1. 139, 5 aliisque locis
Nullum 99, 11. 145, 6. 192, 6 aliisque locis
Nullus 59, 1. 131, 2. 259, 8 aliisque locis
Num 111, 2. 140, 5. 161, 4 aliisque locis
Numen 330, 14

Numerabitur 191, 4
Numeranda 233, 8
Numerandam 322, 8
Numeratur 281, 14
Numeravimus 299, 5
Numeremus 359, 14
Numerentur 289, 15
Numeris 74, 2. 274, 2
Numerosus 90, 6
Numerum 166, 2. 169, 1
Numerus 214, 3
Numinis 153, 3
Nunc 59, 4. 63, 3. 65, 5 aliisque locis
Nunquam 101, 3. 120, 4. 136, 2 aliisque locis
Nuntiat 356, 12
Nuper 310, 2
Nuptiis 178, 3
Nutricem 84, 4
Nutrit 179, 1
Nutritus 78, 3
Nutriuntur 400, 3
Nutrix 178, 2
Nutum 179, 6. 300, 1

O.

O 85, 2. 108, 3. 114, 2 aliisque locis
Ob 105, 1. 114, 1. 5 aliisque locis
Obambulat 330, 12
Obduxerit 66, 5
Objacet 320, 8
Objecit 252, 6
Objecta 399, 11
Objecta 101, 2
Objectæ 399, 5
Objectorum 132, 6
Objice 146, 15
Obitu 358, 2
Oblectamenta 346, 4
Oblectant 165, 6
Oblita (penult. corr.) 165, 5
Oblita (penult. prod. et passive) 310, 2
Oblita (act.) 388, 7
Oblitas (passive) 389, 4
Oblitus 89, 2. 143, 6. 166, 3. 309, 3
Oblivio 213, 15
Oblivione 143, 2
Obliviosam 295, 7
Oblivisceretur 337, 15
Obluctari 329, 13
Obnoxius 263, 9
Obrepat 269, 15
Obruisset 370, 14
Obruit 370, 18. 19
Obruta 336, 5
Obscura 213, 17
Obscuras 288, 6
Obscuris 126, 2
Obscuritas 269, 31
Obscuro 121, 4
Obscuros 395, 5
Obscurum 269, 4
Obscurus 269, 26
Obsecro 225, 10
Obsequentes 98, 7
Obsistere 300, 10
Obsitum 330, 15
Obstantia 263, 22
Obstat 146, 9. 378, 7
Obstupui 70, 6
Obtemperantium 300, 4
Obtemperare 130, 1
Obtemperes 155, 1
Obticuit 149, 1
Obtinendi 317, 4
Obtinere 211, 8. 319, 15
Obtingit 370, 8
Obvia 121, 2
Obviis 370, 16
Obvius 100, 5
Occasus 383, 13
Occidentia 350, 12
Occidit 307, 17
Occiduo 356, 8
Occultis 327, 10
Occuluisse 108, 10
Occupantur 91, 5
Occupata 361, 14
Occupato 225, 9
Oceano 356, 10
Oculi (singul.) 410, 9
Oculis 65, 1. 115, 3. 263, 21. 392, 3
Oculo 169, 1
Oculorum 264, 3
Oculos 62, 6. 81, 2. 83, 2 aliisque locis
Oculus 393, 14
Ocyus 333, 10
Oderant 354, 17
Oderit 339, 1
Odiis 103, 5. 199, 1
Odio 338, 25. 339, 4. 354, 15
Odiosa 351, 6
Odiosos 188, 4
Odisse 339, 2
Odores 357, 9
Offensio 100, 4
Offensione 117, 5
Officii 318, 15
Officiis 137, 7
Officinas 119, 1
Officio 64, 2. 246, 9. 318, 3. 18
Officium 318, 4. 13. 319, 1 aliisque locis
Olim 59, 3. 104, 3. 235, 6 aliisque locis

Omne 183, 13. 193, 6. 215, 9 aliisque locis
Omnem 115, 2. 211, 6. 292, 22 aliisque locis
Omnes 175, 2. 176, 1. 230, 2 aliisque locis
Omni 116, 3. 173, 4. 174, 5 aliisque locis
Omnia 232, 9. 281, 10. 284, 13 aliisque locis
Omnia (accus.) 125, 3. 132, 9. 310, 11 aliisque locis
Omnibus 109, 7. 113, 6. 118, 10 aliisque locis
Omnino 215, 7. 8. 282, 12 aliisque locis
Omnis 151, 3. 179, 6. 180, 5 aliisque locis
Omnium 85, 2. 100, 1. 110, 11 aliisque locis
Omnium potens 301, 4
Omnium potentem 301, 2
Oneratum 355, 8
Oneris 345, 14
Opacæ 343, 4
Opera (fœmin.) 108, 5. 338, 18
Opera 189, 6
Operæ 69, 3
Operam 96, 3. 299, 2. 338, 23. 395, 2
Operante 369, 15
Operatus 362, 1. 370, 13
Operi 139, 6
Operis (nomen singul.) 127, 5. 189, 10. 348, 10. 354, 24
Opes 103, 2. 159, 9. 163, 3 aliisque locis
Opibus 159, 3. 191, 4. 10 aliisque locis
Opilionem 104, 4
Opima 212, 4
Opinio 246, 12. 380, 9. 381, 8 aliisque locis
Opinione 247, 4. 270, 27. 383, 6
Opinionem 360, 16. 381, 7
Opinioni 352, 11
Opinionibus 144, 7. 255, 6
Opinionis 133, 3. 174, 1. 392, 22
Opinor 111, 3. 168, 3. 391, 9
Oportebat 338, 16
Oportere 303, 4. 401, 23
Oportet 96, 3. 154, 6. 155, 1 aliisque locis
Opponitur 292, 7
Opportunitate 167, 3
Opposui 103, 5
Oppressi 386, 6
Oppressit 79, 5
Opprimat 361, 13
Optanda 375, 4. 384, 9
Optandum 375, 4
Optantur 286, 4
Optari 229, 9. 285, 18
Optasse 108, 6
Optat 95, 4. 324, 7. 362, 5
Optata 341, 19. 351, 6. 353, 14
Optatorum 376, 2
Optavi 99, 9
Optavimus 210, 5
Optet 180, 7. 387, 6
Optimam 360, 13
Optime 350, 18
Optimorum 211, 4
Optimum 231, 2. 233, 5
Opulentis 241, 4
Opum 158, 4. 195, 3. 327, 7
Opus 125, 2. 273, 2. 292, 30
Opus est 192, 1. 337, 6
Ora (accus. plur.) 58, 2. 208, 4. 227, 5 aliisque locis
Oratio 129, 1. 309, 5
Orationis 368, 1
Orator 167, 11
Oratores 338, 12
Orbe 160, 10. 357, 14
Orbem 75, 1. 234, 5. 238, 5 aliisque locis
Orbes 74, 1. 276, 1. 358, 10
Orbi 287, 6. 393, 6
Orbis 120, 1. 365, 6. 378, 4
Orbium 349, 15
Orbus 178, 3
Ordine 346, 5
Ordinem 111, 7. 138, 2. 321, 7 aliisque locis
Ordines 348, 12
Ordinibus 348, 1
Ordinis 98, 6. 108, 6. 342, 2 aliisque locis
Ordo 191, 1. 238, 3. 268, 1 aliisque locis
Ore 99, 1. 4. 133, 1 aliisque locis
Oriatur 369, 18
Oriens 409, 19
Origo 358, 5
Oriri 408, 4
Oris (ab, os) 309, 1. 377, 11
Oris (plur.) 357, 1
Oriundus 129, 5
Oriuntur 291, 8
Ornamenta 193, 3
Ornamentis 176, 6. 194, 5
Ornari 194, 5
Ornet 76, 3. 163, 9
Orpheus 307, 16
Orsa 346, 6
Orta 144, 8. 358, 2
Ortæ 246, 15
Ortu 76, 1. 122, 3. 209, 4. 257, 6
Ortum 238, 4. 259, 10. 369, 18

Ortus 315, 8. 343, 1
Ortus (accus.) 122, 1. 327, 7
Os (vultum) 204, 7
Ossa 218, 3
Ostendam 181, 3. 311, 11
Ostendat 334, 5
Ostendimus 322, 10. 325, 3
Ostendisse 267, 5
Ostendit 391, 15
Ostensum 271, 3
Ostentando 112, 3
Ostentat 206, 5. 246, 1. 327, 1
Ostentum 157, 1
Ostro 247, 10
Otia 99, 8
Otium 252, 8

P.

Pabula 331, 4
Pabulum 364, 7
Pacem 356, 3
Pacis 231, 3
Pacto 338, 17
Pæne 63, 3. 319, 10. 11
Paginæ 396, 2
Palam est (patet) 285, 7
Palatini 102, 2
Palleant 343, 3
Pallens 122, 3
Pallet 170, 3
Pallida 121, 4
Palmites 137, 2
Paludes 212, 4. 291, 8
Pandit 164, 2
Panniculis 88, 5
Papæ 139, 11. 316, 1
Papinianum 252, 5
Par 146, 5. 262, 5
Parantis 309, 4
Parat 330, 10
Paraverint 267, 3
Paravit 269, 28
Parcit 352, 15
Parem 246, 2
Parente 166, 4
Parentum 256, 15
Parere (obedire) 105, 3. 302, 12
Paribus 277, 1
Parietes 132, 1
Pariter 131, 4. 167, 9. 188, 9 aliisque locis
Parmenides 302, 19
Pars 127, 5. 180, 2
Parta 163, 10
Parte 70, 8. 88, 2. 161, 9 aliisque locis
Partem 88, 3. 226, 4. 269, 23. 386, 17
Partes 274, 1. 290, 12. 389, 5
Parthis 213, 3
Partibus 269, 22. 292, 18. 298, 13. 393, 7
Participatione 263, 20. 289, 29. 335, 4
Participes 401, 21
Particulas 66, 10
Partirer 86, 3
Partium 284, 5. 285, 2
Parva 214, 8
Parvam 299, 2
Passim 91, 2
Passio 398, 10. 399, 6
Passione 399, 9
Passionem 399, 10
Passuum 113, 8
Pateat 319, 9
Patebit 244, 3. 290, 14
Patefacere 390, 9
Patefaceres 284, 8
Patefaciam 289, 6
Patefecerit 404, 8
Patens 287, 3
Patentes 317, 1
Pater 257, 7. 278, 1
Pateris 138, 4
Paterni 175, 3
Patet 194, 4. 299, 19. 319, 3. 410, 1
Pati 120, 4
Patiantur 176, 4. 205, 8
Patiatur 352, 17
Patiebantur 101, 5
Patiens 292, 6. 396, 7
Patienter 214, 17
Patientiæ 353, 5
Patientiam 214, 18
Patitur 80, 1. 187, 9. 331, 8 aliisque locis
Patiuntur 337, 19
Patrandi 322, 10. 323, 8
Patrem 271, 14. 281, 20. 363, 2
Patri 175, 3
Patria 180, 4. 315, 7
Patria 129, 2
Patriæ 129, 5
Patriam 299, 3. 311, 12. 368, 8
Patribus 111, 2. 207, 2. 248, 4
Patrisfamilias 310, 15
Patrum 167, 10
Patuerunt 310, 1
Patuisset 109, 6
Patuit 293, 21
Pauca 182, 6. 157, 3. 352, 5
Paucis 190, 9
Pauculis 138, 4. 219, 1
Pavet 95, 4

Pavidus 327, 12
Paulisper 68, 2. 80, 2. 3 aliisque locis
Paullinum 103, 1
Paullum 161, 4
Paulo 139, 9. 161, 2. 187, 2 aliisque locis
Paululum 229, 1
Pauperes 188, 11
Paupertate 188, 14
Pax 133, 6
Pectora 344, 8
Pectori 79, 6
Pectoribus 371, 8
Pectoris 304, 11. 403, 1
Pecudes 261, 3
Pecunia 188, 6. 240, 10. 370, 18
Pecuniæ 188, 2. 231, 8. 239, 5. 240, 14. 354, 1
Pecuniam 240, 16. 17. 263, 5 aliisque locis
Pecuniosorum 241, 3
Pedibus 92, 1. 236, 8. 310, 9 aliisque locis
Pedum 318, 10. 13
Pejora 259, 9. 337, 8
Pelagi 378, 2
Pelago 329, 1
Pelagus 223, 1
Pellatur 241, 1
Pelle (verbum) 147, 6. 7
Pellebas 115, 3
Pellere 254, 6
Pellerentur 106, 2
Pendenda 233, 11
Pendentis 251, 5
Pendet 348, 8
Pendit 270, 2
Pendulum 185, 7
Pendulus 357, 6
Penetrabat 65, 8
Penetrale 116, 1
Penetraret 263, 22
Penetrent 166, 1
Penitus 149, 3. 241, 7. 309, 3 aliisque locis
Pennæ 312, 1
Pennas 311, 12
Pensare 407, 8
Pensares 154, 13
Pensari 133, 5
Penuriæ 269, 25
Pepulerit 228, 1
Pepulerunt 273, 1
Pepulisti 129, 3
Per 74, 1. 97, 2. 140, 6 aliisque locis
Percipiendam 182, 6
Percipiens 348, 10
Perculsi 104, 2
Percurrenti 290, 13
Perdat 121, 5
Perdens 388, 8
Perdideris 159, 8
Perdidisses 160, 1
Perdidit 307, 17. 405, 5
Perdit 308, 7
Perdita 196, 1
Perditis 331, 6
Perditissimum 119, 2
Perditum 111, 2
Perditus 307, 2
Perducere 263, 2
Perductas 211, 3
Perducturas 263, 3
Perdurant 246, 15
Perdurat 181, 1. 194, 9. 249, 5. 256, 12
Peregi 57, 1
Peregrina 89, 2
Perennem 184, 1
Pererrans 208, 3
Perexigua 179, 7
Perexile 183, 7
Perfecerint 333, 2
Perfeci 225, 3
Perfecta 264, 8. 270, 22. 281, 10 aliisque locis
Perfectæ 66, 2
Perfectam 280, 19
Perfectas 274, 1
Perfecti 280, 1. 9. 281, 13
Perfectio 280, 3
Perfectione 211, 3. 280, 12
Perfectionem 337, 16
Perfectiori 401, 11
Perfecto 268, 10
Perfectum 280, 1. 271, 5. 274, 1 aliisque locis
Perferunt 118, 9
Perficere 233, 3. 333, 7
Perficiat 270, 23. 318, 3. 395, 3
Perficiunt 264, 10
Perfidiam 153, 6
Pergit 136, 1
Perhibetur 280, 10. 13. 281, 21. 405, 15
Perhorrescerem 86, 6
Perhorrescis 153, 6
Perhorresco 225, 8
Pericula 201, 1
Periculi 79, 7. 111, 8
Periculis 87, 1. 101, 2. 244, 4
Periculorum 251, 4
Periculosam 186, 1
Periit 365, 1
Perimendam 381, 19
Perire 340, 5
Perjuria 126, 5
Permanebit 293, 11

Permanendi 292, 10. 293, 7
Permanendo 406, 18
Permanens 341, 6
Permanent 290, 7
Permanere 293, 10
Permanet 290, 11
Permeant 402, 7
Permisit 68, 4
Permissis 372, 3
Permissum 354, 7
Permitterent 338, 25
Permulta 192, 2
Permultis 183, 9. 192, 3
Permutant 231, 6
Permutare 154, 10
Permutat 328, 2
Pernicie 332, 15
Perniciem 99, 7. 291, 1. 293, 7
Perniciosa 191, 2
Perniciose 153, 6
Perniciosis 341, 11. 377, 3
Perosa 312, 4
Perpendas 355, 7. 392, 2
Perpendis 345, 14
Perpendit 393, 13
Perpenditur 408, 19
Perpendo 341, 4
Perpessi 338, 13
Perpesso 338, 6
Perpeti 354, 15
Perpetrata 100, 6
Perpetua 181, 1
Perpetua 271, 17
Perpetuo 120, 2
Perpetuo 246, 15. 249, 4
Perpetuum 222, 2. 407, 1
Perrarum 202, 6
Perrumpere 378, 3
Persæpe 194, 11
Perscrutemur 140, 1
Persi 161, 4
Personat 297, 1
Perspectum 187, 5
Perspexisse 355, 1
Perspicaci 238, 8
Perspicacibus 65, 2
Perspicaciter 268, 1
Perspicacius 295, 5
Perspicax 376, 1
Perspicio 283, 1
Perspicua 270, 19
Perspicuæ 337, 1
Perspicuum 317, 5. 321, 15. 324, 10
Perstringam 352, 6
Perstrinxit 169, 1
Persuadet 284, 2
Persuasum 183, 9
Pertimescas 144, 4
Pertimescis 195, 2
Pertimescit 354, 2
Pertimescunt 253, 1
Pertractes 213, 20
Pertulisset 338, 5
Perturbare 379, 5
Perturbat 345, 6. 408, 8
Perturbata 350, 22
Perturbatione 70, 11. 311, 13
Perturbationibus 134, 2
Perturbationum 140, 7. 141, 5. 144, 8
Pervagata 213, 12
Pervenire 212, 15. 229, 5. 239, 5 aliisque locis
Perversa 352, 11
Perversi 125, 9
Pervertit 88, 9. 150, 1
Pervetusta 89, 3
Pervincere 59, 1
Pervium 320, 5
Perutilia 368, 9
Pervulganda 212, 8
Pessimam 361, 3
Pessimis 90, 5. 205, 3. 7. 354, 14
Pessimos 205, 5
Pessimus 194, 11
Pessum 403, 12
Pessumdari 101, 5
Peste 330, 16
Pestem 99, 6
Pestis 253, 5
Petant 317, 23
Petantur 286, 3
Petas 136, 3. 190, 9
Petebat 270, 5
Petere 271, 8
Peteret 154, 11
Peteretur 302, 10
Petis 263, 9. 403, 11
Petit 215, 9. 216, 1. 232, 2 aliisque locis
Petitas 303, 1
Petitis (verbum) 181, 2. 339, 10
Petitis (adject.) 391, 20
Petito 240, 15
Petitos 259, 2
Petitur 285, 8. 317, 15
Petunt 110, 11. 215, 3. 231, 8 aliisque locis
Petuntur 231, 12
Philosophi 214, 15
Philosophia 309, 1
Philosophiæ 86, 4
Philosophiam 85, 1
Philosophum 215, 1
Philosophus 214, 16
Phœbe 222, 6. 343, 6
Phœbes 356, 5
Phœbi 122, 3. 134, 4. 288, 8. 344, 6
Phœbo 121, 5. 258, 1. 295, 5. 313, 6

Phœbum 377, 10
Phœbus 83, 1. 170, 1. 209, 4 aliisque locis
Phrygiæ 362, 2
Physicis 370, 5
Pias 161, 5
Piavit 362, 3
Piget 118, 6. 176, 8
Piis 278, 6
Pingitur 314, 3
Pinus 197, 6
Pisce 265, 6. 266, 5
Placet 160, 11. 202, 8. 234, 7 aliisque locis
Placida 287, 2
Placidas 76, 2
Placido 128, 2
Placidum 304, 9
Placuisse 352, 9
Placuissent 191, 10
Plagas 217, 1
Plane 214, 8
Planius 298, 8. 318, 8
Plato 405, 22
Platone 303, 3
Platonem 406, 19
Platoni 271, 10. 297, 3. 405, 18
Platonis 87, 2. 99, 1. 297, 1. 322, 15
Plaustra 342, 8
Plebis 167, 10
Plena 65, 3. 249, 5 bis. 252, 2. 260, 2
Plenæ 343, 3
Plenam 270, 25. 299, 8. 302, 6
Plenissime 142, 6
Plenissimum 281. 13. 19
Plenitudinem 405, 13. 406, 8. 17
Pleno 76, 4. 121, 1. 163, 4
Plenum 269, 16. 289, 10
Plenus 240, 6. 281, 20
Plerumque 205, 6. 221, 2
Plura 290, 16. 392, 2. 401, 3
Plures 188, 11. 204, 13. 212, 11 aliisque locis
Pluribus 188, 13. 192, 1. 239, 9 aliisque locis
Plurimi 231, 3
Plurimis 174, 3
Plurimorum 118, 2
Plurimos 213, 11
Plurimus 133, 7
Plus 220, 6. 251, 11
Plus æquo 353, 6. 7
Pocula 236, 3. 330, 3. 331, 2
Pœna 103, 4. 125, 8. 326, 18 aliisque locis
Pœna 311, 5. 326, 7. 10. 13
Pœnæ 383, 15
Pœnali 335, 19
Pœnam 335, 6
Pœnarum 338, 21. 341, 10
Pœnas 113, 1. 411, 2
Pœni 235, 1
Pœnitentiæ 260, 3
Pœnorum 204, 13
Poëticas 67, 2
Poli 312, 2
Pollens 341, 5
Pollicentur 264, 7. 270, 12
Polluisse 115, 1
Polo 170, 1
Polum 266, 9. 314, 6
Polus 81, 7
Polyphemus 363, 5
Poma 364, 3
Pomis 357, 11
Pondera 200, 2. 274, 4. 278, 4
Pondere 77, 3. 224, 4. 355, 8. 357, 7
Ponderis 211, 5
Pondus 167, 7. 185, 8. 292, 14. 370, 9
Ponere 168, 6. 184, 2
Ponti 74, 4. 93, 1
Pontum 185, 2
Pontus 162, 2
Popularem 256, 10
Populares 214, 9. 245, 9
Populari 256, 3. 341, 3
Popularis 231, 10
Populi (genit.) 118, 5. 247, 2. 360, 17
Populi (plur.) 127, 1. 315, 11
Populos 209, 2. 213, 11. 217, 7 aliisque locis
Populus 360, 15
Πόρισμα 283, 22
Πορίσματα 283, 14
Porrigite 411, 10
Porro 292, 15. 407, 12
Porticus 395, 4
Portio 189, 11. 212, 2. 346, 2
Portionem 214, 2. 251, 3. 269, 23
Portus 287, 2
Poscendi 263, 7
Poscens 241, 8
Poscet 160, 12
Positæ 411, 6
Positam 181, 2
Positi 360, 8. 361, 11
Positionis gratia 391, 5
Positum 172, 5
Posse 106, 3. 110, 6. 114, 3 aliisque locis
Possem 70, 5
Possemus 401, 22
Possent 317, 22. 322, 4
Posses 245, 5

Possessio 404, 9
Possessione 158, 4. 192, 9. 263, 14 aliisque locis
Posset 109, 9. 229, 8. 9
Possibile 269, 19. 382, 19
Possibilitas 321, 12. 322, 10
Possibilitate 333, 9]
Possibilitatem 322, 12
Possideant 192, 3
Possidebas 174, 5
Possidebis 181, 6
Possidens 281, 9
Possidentibus 194, 11
Possidere 295, 3. 406, 9
Possideret 249, 17
Possideri 188, 7
Possidet 405, 14
Possidetur 240, 11
Possimus 384, 18. 404, 5
Possint 141, 6. 7 aliisque locis
Possis 145, 3. 154, 10. 160, 3 aliisque locis
Possit 80, 3. 180, 10. 182, 1 aliisque locis
Possum 173, 2. 176, 9. 269, 9 aliisque locis
Possumus 245, 3. 402, 1
Possunt 145, 7. 188, 11. 241, 3 aliisque locis
Post 215, 4. 313, 2. 335, 18
Post (deinde) 66, 3. 224, 3
Posterioribus 410, 25
Posteros 109, 3
Posthac 224, 6
Posthæc 149, 1. 336, 3
Postquam 304, 3
Postremæ 189, 7
Postremo 154, 5. 206, 9. 221, 1 aliisque locis
Postremus 133, 3
Postulas 407, 13
Postulatis 214, 11
Postulet 158, 1
Posuisse 364, 6
Posuisti 133, 6. 359, 14. 410, 21
Potens 234, 4. 270, 5. 316, 6 aliisque locis
Potentem 249, 3. 251, 9. 10 aliisque locis
Potentes 143, 5. 311, 4. 317, 24 aliisque locis
Potentia (substant.) 203, 2. 206, 8. 233, 9 aliisque locis
Potentia 201, 2. 230, 9. 268, 11 aliisque locis
Potentia (adject.) 332, 2
Potentiæ 231, 14. 252, 7. 268, 14 aliisque locis
Potentiam 204, 15. 231, 7. 8 aliisque locis
Potentior 398, 5
Potentiorum 100, 3
Potentis 310, 11
Potentissimum 269, 6. 300, 8. 320, 5. 7
Potentius (nomen) 321, 16
Potentius (adverb.) 332, 7
Poterat 325, 11. 394, 2
Poteris 142, 1. 174, 6
Poterit 153, 9. 167, 7. 214, 6 aliisque locis
Poteritis 263, 15
Potest 108, 9. 109, 9. 141, 4 aliisque locis
Potestas 206, 2. 209, 8 aliisque locis
Potestate 251, 8. 395, 2. 409, 24. 410. 3
Potestatem 203, 5
Potestatibus 205, 2
Potestatis 201, 3
Potius (adject.) 188, 2
Potius (adverb.) 69, 5. 117, 5. 129, 3 aliisque locis
Potuisse 317, 7. 333, 4
Potuissent 321, 11. 409, 16
Potuisset 320, 4
Potuisti 90, 1. 245, 1
Potuit 59, 1. 67, 1. 92, 3 aliisque locis
Potum 197, 5
Præ 203, 5. 232, 2. 4. 263, 13
Præbuit 204, 14
Præcedentibus 334, 6
Præcedit 398, 8
Præcellens 175, 2
Præcellentissimum 282, 5
Præcellit 182, 5
Præceps 353, 22
Præceptor 87, 4
Præceptorem 252, 4
Præcessisse 334, 3
Præcessit 381, 13
Præcipitat 307, 1. 320, 12
Præcipitavit 354, 6
Præcipitem 164, 3
Præcipiti 71, 1. 81, 6. 138, 1. 216, 1
Præcipua 175, 8
Præcipui 189, 2
Præcipuis 305, 5
Præcipuos 215, 2
Præcipuum 308, 6. 326, 1
Præclara 195, 3. 203, 2. 213, 13. 250, 1
Præcognita 392, 13
Præcognitio 391, 13
Præcurris 319, 5
Præcurrit 410, 14
Prædæ 88, 3

Prædestinata 377, 8
Prædestinatione 345, 13
Prædicantur 255, 7. 256, 17
Prædicatio 213, 10. 256, 16
Prædicavit 167, 3
Præditum 245, 5
Præditus 245, 6
Præeuntis 319, 12
Præfectum 102, 4
Præfectura 246, 16
Præfectura 247, 3
Prægravat 165, 8
Præibitis 263, 16
Præire 263, 7
Præjudicatæ 103, 4
Prælium 361, 12
Præmia 98, 7. 133, 5. 199, 6 aliisque locis
Præmii 325, 16 bis
Præmiis 112, 4. 119, 6. 310, 8
Præmio 311, 6. 325, 13. 326, 9. 351, 10
Præmissa 106, 6
Præmium 324, 13. 325, 2. 5 aliisque locis
Prænoscendi 410, 16
Prænoscere 379, 6
Prænoscit 380, 5. 382, 17. 391, 24 aliisque locis
Prænotio 391, 2. 392, 18. 402, 4. 407, 20
Prænotionem 391, 17
Præpositum 100, 6
Præposterum 381, 20
Præscientia 380, 9. 381, 1. 5 aliisque locis
Præscientia 390, 13
Præscientiæ 381, 21. 390, 6
Præscientiam 390, 11. 391, 6. 407, 8. 410, 8
Præscierit 383, 10
Præsciri 382, 11. 392, 20. 401, 18
Præscitæ 382, 6
Præscitarum 381, 4
Præsciuntur 391, 1
Præscius 411, 3
Præscriptum 106, 1
Præsens 111, 4. 153, 11. 183, 16 aliisque locis
Præsenserit 380, 7
Præsentaria 410, 23
Præsentarie 348, 11
Præsentarium 406, 4
Præsentarius 407, 4
Præsentem 113, 7. 151, 1. 405, 17
Præsenti 407, 19
Præsentia (adject.) 407, 16. 21. 409, 9. 22
Præsentiæ 406, 7. 13. 407, 5
Præsentiam 240, 2. 405, 22. 406, 12 aliisque locis
Præsentis 176, 3. 407, 18. 410, 9
Præsentium 392, 14. 408, 8
Præsertim 333, 13. 341, 9
Præsidere 139, 7. 203, 3
Præsidia 115, 6
Præsidio 240, 16. 20. 253, 3. 268, 13
Præsidium 271, 11
Præstantes 211, 1
Præstantia 214, 11
Præstantius 233, 11. 281, 8. 282, 3. 12
Præstare 198, 5. 231, 17. 241, 12 aliisque locis
Præstat 406, 14
Præstent 247, 9. 266, 6
Præstet 400, 6
Præstiterit 383, 6
Præsto 376, 2
Præsumas 282, 1
Præter 280, 6. 334, 14. 335, 2. 369, 10
Præterea 116, 1
Prætereant 310, 6
Prætereo 167, 3
Prætereunt 169, 6
Præterire 167, 4
Præterit 161, 4
Præteriti 405, 15. 406, 7. 407, 6
Præteritis 405, 1
Prætermisso 271, 14
Prætermittere 311, 10
Prætorii 102, 4
Prætulerunt 353, 11
Prævenit 410, 17
Prævia 309, 4
Prævideantur 392, 19
Prævidentia 407, 11
Præviderit 380, 3
Prava 333, 4
Pravitas 269, 22
Pravitatis 333, 19
Pravos 334, 12
Pravus 351, 1
Precabaris 336, 1
Prece 306, 4
Preces 411, 7. 9
Precor 176, 4
Premant 341, 13
Premat 314, 7
Prementibus 170, 4
Premit 125, 7. 213, 17
Premunt 209, 5. 212, 4
Pressas 396, 4
Pressisse 403, 4
Pressurus 365, 6
Pressus 77, 2. 298, 3. 324, 8
Pretio 174, 9. 353, 10. 384, 12

Pretiosa 188, 6. 191, 11. 12 aliisque locis
Pretiosæ 188, 1. 192, 2
Pretiosam 153, 10
Pretiosissimum 166, 5. 174, 5. 8. 221, 9
Pretiosius 181, 5. 193, 7
Pretiosum 283, 22
Pretium 112, 3. 132, 3. 366, 2
Prima 118, 5
Prima 350, 3
Primæ 121, 6. 349, 13
Primordia 259, 6
Primum 298, 1
Primum 86, 7. 138, 4. 169, 1 aliisque locis
Primus 200, 1. 235, 9
Princeps 281, 8
Principe 282, 7. 347, 5
Principem 281, 2
Principi 384, 18
Principiis 292, 27
Principio 141, 4. 282, 13. 346, 6. 369, 15
Principium 202, 3. 238, 7. 279, 1. 282, 14
Priucipum 166, 5
Prior 81, 5. 195, 6. 199, 4
Priora 281, 11
Prioribus 282, 18
Prioris 149, 4
Priscos 199, 8
Privatis 107, 4
Privato 168, 5
Privatos 119, 7
Prius 281, 9
Prius 79, 2. 166, 6. 202, 5 aliisque locis
Priusquam 392, 9. 12. 409, 15. 21
Pro 88, 2. 100, 3. 112, 4 aliisque locis
Proavos 259, 5
Probante 212, 2
Probantis 112, 1
Probaremus 401, 14
Probas 153, 5
Probat 156, 5. 281, 3
Probationem 391, 19
Probationibus 302, 15
Probes 281, 18
Probi 191, 4
Probis 202, 7. 325, 9. 326, 11. 354, 8
Probitas 191, 4. 202, 7. 324, 10 aliisque locis
Probitate 328, 5
Probitatis 338, 22. 411, 11
Probo (verbum) 262, 1. 380, 11
Proborum 341, 2
Probos 325, 7. 351, 7. 383, 18
Probra 322, 21. 324, 9
Probris 354, 1
Probus 325, 14
Procedam 316, 9
Procedat 381, 14
Procedens 280, 16. 371, 4
Procederet 298, 18
Procedit 152, 2. 229, 4. 293, 3 aliisque locis
Procellas 171, 3
Procellis 90, 4. 160, 6
Processerint 141, 2
Procul 113, 8. 129, 1
Proculdubio 190, 7. 290, 14. 409, 12
Prodeat 281, 12
Prodente 66, 3
Proderet 204, 6
Prodesse 220, 7. 338, 18
Prodest 360, 6. 7
Prodidisset 129, 1
Prodigii 150, 2
Prodigus 163, 8
Prodit 206, 5
Proditori 355, 2
Productum 369, 9
Produxit 159, 2
Profanæ 88, 8
Profanum 69, 1
Profecto 165, 2. 294, 1. 296, 1 aliisque locis
Proferas 165, 3
Proferendi 231, 8
Proferendo 212, 8
Proferre 142, 2. 160, 3. 213, 11. 383, 1
Profert 357, 13
Proficiet 300, 7
Proficiscantur 350, 16
Proficiscens 351, 2
Proficiscuntur 409, 13
Proficiunt 213, 16
Profitetur 220, 4
Profligat 269, 31
Profligatura 102, 2
Profuisse 117, 4
Profunda 294, 4
Profundam 276, 2
Profunditate 352, 5
Profundo (substant.) 71, 1
Profundum 165, 11
Progreditur 361, 15
Progressus 346, 8. 350, 14
Prohibebor 160, 2
Prohibet 283, 21
Prolatis 151, 2
Prole 179, 1
Prolis 167, 3
Prolixi 214, 7
Prolixitate 355, 9
Promat 350, 19
Promere 234, 8
Promeremur 384, 13

Promisimus 270, 18
Promissionis 368, 7
Promittere 240, 8
Promittis 316, 1
Promittunt 239, 8. 263, 2
Promovereris 154, 12
Promovimus 176, 7
Promtissima 268, 8
Promtissimum 319, 7
Promtum 231, 16. 344, 7
Prona 159, 4. 403, 7
Pronum 237, 2
Propagandæ 361, 8
Propagare 213, 5. 18. 231, 3
Propagasse 256, 5
Propagentur 292, 8
Prope 307, 15
Propensius 114, 1
Properata 61, 1
Propinqua 342, 7. 349, 13
Propinqua 370, 5
Propinquat 339, 10
Propinquitatis 166, 6
Propinquus 287, 6
Propior 121, 5
Propitiis 338, 15
Propius 70, 8
Proponas 284, 16
Proponunt 411, 2
Proponuntur 382, 15
Proposita 316, 10
Propositam 232, 5
Propositi 368, 9
Propositionum 334, 4
Propositis 282, 18. 282, 13
Propositum (substant.) 318, 5. 410, 4. 5
Propositum (adject.) 90, 5. 318, 2. 17. 325, 5
Proposui 409, 19
Proposuimus 290, 4
Propria 245, 7. 246, 12. 382, 18. 409, 2
Propria (ablat.) 71, 2. 389, 9. 366, 20 aliisque locis
Propriæ 125, 2. 204, 4. 377, 1. 410, 15
Propriam 153, 1. 246, 10. 409, 15
Proprias 370, 11
Proprietate 406, 3
Proprietatem 407, 20
Proprii 205, 3. 247, 4
Propriis 137, 6. 143, 3. 396, 5
Proprio 161, 13
Proprios 238, 1
Proprium 158, 5. 192, 6. 205, 15 aliisque locis
Propter 286, 4. 324, 12. 325, 1 aliisque locis
Propugnare 111, 1
Prorsus 79, 6. 100, 7. 152, 4 aliisque locis
Proscriptioni 114, 2
Prosequerentur 59, 2
Prospectu 348, 5
Prospera 351, 5
Prosperam 220, 7
Prosperitatis 173, 2
Prospexerat 348, 11
Prospexerit 380, 14
Prospexi 290, 17
Prospexisse 355, 1
Prospiciam 298, 8
Prospiciat 407, 13
Prospiciens 377, 7. 383, 12. 394, 6
Prospicit 380, 1. 397, 1
Prosternit 252, 3
Prosternitur 179, 7
Prostratos 119, 4
Proterit 156, 1. 236, 8
Protervus 185, 5
Protexi 101, 2
Protinus 245, 8
Protrahit 63, 4
Protulit 354, 13. 355, 3
Provectu 361, 1. 11
Provehere 327, 2
Provehi 167, 9
Provehis 277, 2
Provehit 222, 4. 344, 9
Provenerint 243, 3
Proveniant 391, 23
Proveniat 177, 4. 401, 20
Provenient 408, 1
Provenirent 205, 4
Provenit 206, 5. 256, 11. 370, 17
Proveniunt 205, 10. 363, 15. 409, 8
Proventu 410, 19
Provida 234, 5
Providentia 293, 3. 346, 12. 347, 4 aliisque locis
Providentia 348, 12. 349, 12. 368, 4 aliisque locis
Providentiæ 345, 12. 348, 8. 349, 2 aliisque locis
Providentiam 349, 8. 355, 6. 359, 12 aliisque locis
Providentur 380, 17. 381, 16. 17 aliisque locis
Providere 382, 2
Provideri 380, 18. 381, 18
Provincialium 101, 4
Provinciam 102, 3
Provisa 118, 3. 381, 18
Provisæ 380, 8
Provocet 399, 7
Proxima 256, 9
Proximos 180, 1
Proximus 166, 6. 352, 19
Prudentem 221, 1
Prudentia 154, 3

Ptolomæo 212, 2
Publicæ 99, 9
Publicis 101, 4
Publicus 344, 1
Pudeat 300, 16
Pudebit 217, 4
Pudibunda 365, 3
Pudicitiæ 175, 2
Pudore 79, 4 bis. 167, 1. 175, 2
Pudori 108, 4. 177, 5
Puduit 106, 7
Pueris 175, 7
Pugna 371, 8
Pugnantia 222, 1. 357, 3
Pulcherrimi 189, 10. 325, 17
Pulcherrimum 264, 1
Pulcherrimus 273, 4
Pulchra 189, 10. 191, 8. 228, 2 aliisque locis
Pulchris 223, 7
Pulchritudinem 245, 10
Pulchritudinis 189, 7. 191, 7. 247, 9
Pulchritudo 189, 9. 231, 17
Pulchrius 284, 1
Pulchrum 150, 6. 189, 5. 190, 11 aliisque locis
Pulsare 65, 6
Pulsibus 344, 2
Pulsum (adject.) 129, 3
Pulsus 118, 10. 129, 2
Pulverem 402, 8
Puncti 211, 7. 212, 7. 349, 19. 350, 9
Puncto 212, 7
Pungit 269, 30
Puniendi 354, 7. 359, 8
Puniri 335, 12. 383, 17
Punisset 113, 7
Punit 361, 18
Puniti 335, 11
Punitos 336, 4
Puniuntur 335, 6
Puppes 372, 5
Pura 334, 20
Pura 355, 13. 393, 16
Pure 321, 2
Purgatoria 335, 20
Purior 274, 3
Puritate 346, 12
Puro 377, 10
Purpura 323, 1
Purpuræ 266, 4
Purpureum 136, 2
Putabantur 240, 20
Putabas 298, 10
Putabat 204, 8
Putabo 298, 11
Putant 231, 5. 233, 6. 239, 4 aliisque locis
Putare 245, 7. 382, 2
Putarem 69, 2
Putaremus 337, 17
Putares 245, 2. 338, 4
Putaret 204, 5
Putas 139, 4. 152, 7. 190, 12 aliisque locis
Putasti 132, 9
Putat 183, 7. 195, 1 aliisque locis
Putatis (verbum) 219, 7
Putes 160, 12. 169, 5. 180, 4 aliisque locis
Putet 249, 1. 322, 2. 333, 13. 334, 3. 400, 10
Puto 187, 2. 205, 11. 240, 10 aliisque locis
Pythagoricum 115, 5

Q.

Qua 95, 7. 98, 2. 110, 2 aliisque locis
Qua (adverb. loci) 302, 1 bis
Quadam 284, 5. 292, 5
Quadrigis 170, 1. 364, 7. 392, 3
Quæ (singulari) 62, 3. 65, 7. 67, 2 aliisque locis
Quæ (plur. fœmin.) 68, 4. 6. 176, 3 aliisque locis
Quæ (plur. neut. nomin.) 134, 1. 159, 4. 164, 3 aliisque locis
Quæ (plur. neut. accus.) 79, 2. 110, 4. 6 aliisque locis
Quæcumque (singul.) 73, 4. 261, 8. 361, 2
Quædam (singul.) 66, 5. 169, 10. 214, 5 aliisque locis
Quædam (plur. fœmin.) 263, 2. 392, 10
Quædam (plural. nomin. neut.) 88, 6. 165, 11 aliisque locis
Quædam (plural. accus.) 271, 4. 353, 3. 368, 1. 407, 19
Quælibet 322, 18. 380, 6
Quænam 70, 5. 183, 3. 321, 6 aliisque locis
Quæque (nomin. plur. neutr.) 205, 5. 238, 1. 292, 12
Quæque (accus. plur.) 91, 6. 174, 7 193, 6 aliisque locis
Quæras 137, 1
Quæratis 192, 7
Quærere 167, 9
Quæri 345, 14
Quæris 107, 2
Quæritis 191, 14. 265, 3. 308, 3
Quæritur 286, 6
Quæro 368, 5. 390, 10
Quæsieris 337, 8
Quæsisse 183, 15
Quæsita 164, 1. 390, 3

Quæsitu 345, 7
Quæsivit 110, 8
Quæso 281, 17. 335, 17. 345, 5
Quæstionem 368, 4
Quæstionis 355, 8. 380, 12
Quale 280, 5
Qualem 361, 17. 370, 1
Qualemcumque 406, 11
Quales 400, 2
Qualia 408, 1
Qualibet 239, 12. 282, 8
Qalicumque 238, 8
Qualitate 177, 2. 332, 14. 353, 4. 411, 5
Qualitatem 408, 8
Qualitates 399, 5
Qualitatibus 298, 19
Quam 86, 2. 88, 4. 97, 4 aliisque locis
Quam diu 290, 5
Quam multa 270, 2
Quam multis 180, 7
Quam multos 180, 1. 213, 14
Quam plurimos 283, 21
Quam vultis nimio 264, 4
Quam (quantum) 62, 5. 71, 1. 118, 6 aliisque locis
Quam (post, aliud) 154, 1. 202, 7. 238, 3 aliisque locis
Quam (post, alius) 351, 21
Quam (post, alio modo) 318, 5
Quam (post, aliter) 101, 5
Quam (post, magis, plus, et comparat.) 188, 3. 220, 7. 253, 5 aliisque locis
Quam (post, potius) 132, 1. 263, 18. 286, 3. 341, 5. 394, 17
Quam (post, tam) 131, 5. 286, 2. 408, 3
Quam (post, prius) 166, 6. 384, 15 aliisque locis, de quibus supra
Quamlibet (pro, quantumlibet) 214, 7
Quamque 382, 15
Quamvis 65, 3. 163, 7. 186, 5 aliisque locis
Quandam 231, 11. 406, 13
Quando 233, 15. 249, 4
Quanquam 213, 16. 346, 2. 369, 15. 408, 5
Quanta 188, 8. 233, 22. 292, 8 aliisque locis
Quanta 111, 8. 310, 6
Quantalibet 167, 8
Quantam 193, 3
Quantas 162, 1. 207, 1. 234, 1
Quanti 221, 7. 289, 2. 345, 14
Quantis 263, 3
Quantitate 406, 2
Quantitatem 406, 8
Quanto 203, 5. 225, 6. 324, 9
Quanto (ante, tanto) 349, 19
Quanto magis 399, 10
Quantos 260, 3
Quantum 176, 6. 244, 2
Quantum ad hoc attinet 391, 6
Quantum 212, 4 bis aliisque locis
Quantumlibet 214, 3. 325, 8
Quantus 383, 13
Quare 142, 6. 175, 11. 183, 5 aliisque locis
Quarta 212, 1
Quartæ 212, 3
Quarum 66, 4. 109, 6. 190, 12 aliisque locis
Quas 66, 2. 10. 124, 1 aliisque locis
Quasdam 292, 10
Quasi 86, 6. 151, 4. 260, 4 aliisque locis
Quasi vero 381, 1. 391, 23
Quatimur 127, 6
Que 59, 3. 64, 2. 65, 2 aliisque locis
Queam 140, 5
Queant 322, 5
Queas 203, 7. 293, 6
Queat 109, 3. 187, 4. 212, 15 aliisque locis
Quem 69, 1. 115, 6. 180, 3
Quemlibet 188, 14
Quemnam 318, 6
Quempiam 203, 9. 381, 12
Quemque 119, 2. 4. 201, 4 aliisque locis
Quendam 204, 5. 260, 4. 302, 2
Quenquam 188, 5. 263, 2. 351, 3
Queo 220, 6. 282, 19
Querar 110, 4
Queraris 153, 5
Querebare 335, 23
Querela 390, 1
Querelæ 78, 1. 159, 7
Querelam 165, 3
Querelas 163, 6. 255, 1
Querelis 158, 2. 311, 7
Querens 305, 1
Querentes 351, 1
Querimoniæ 240, 13
Querimoniam 64, 2
Quernas 136, 1
Questibus 128, 2
Queunt 206, 2. 319, 10. 359, 1
Qui (singul.) 57, 1. 63, 6. 78, 1 aliisque locis
Qui (plural.) 101, 5. 110, 10. 114, 4 aliisque locis
Qui (quomodo) 141, 2. 3. 255, 7 aliisque locis
Quia 63, 3. 239, 15. 245, 9 aliisque locis
Quibus 66, 8. 88, 6. 90, 5 aliisque locis

Quibuscumque 406, 14
Quibusdam 349, 2. 354, 6. 370, 7
Quibuslibet 352, 19
Quibusque 179, 7
Quicquid 154, 6. 194, 12. 223, 4 aliisque locis
Quicumque 216, 1. 308, 2
Quid (aliquid) 158, 6. 165, 1. 2 aliisque locis
Quid aliud (interrog.) 161, 5. 202, 7
Quid (quæ res) 76, 2. 4. 106, 5 aliisque locis
Quid (quamlibet rem) 111, 4
Quid (quam rem) 191, 13. 212, 9. 213, 20 aliisque locis
Quid (quare) 63, 5. 79, 3. 85, 1 aliisque locis
Quid (interrog.) 319, 11. 339, 8. 351, 18 aliisque locis
Quid si 161, 9. 10. 300, 6 aliisque locis
Quid dicam quod 292, 1
Quid est, quod 191, 7. 241, 11. 342, 1. 391, 3
Quid proficiant 213, 16
Quid referre putas 169, 11
Quid id tua refert 191, 9
Quid hoc refert 383, 4. 409, 16
Quid quod 213, 7. 292, 1
Quid igitur 106, 5. 108, 3. 233, 9 aliisque locis
Quid enim 263, 5
Quid attinet 109, 5
Quidam (singul.) 110, 8. 214, 13. 280, 7 aliisque locis
Quidam (plural.) 66, 7. 264, 10. 351, 10 aliisque locis
Quiddam 231, 2. 233, 7. 360, 17
Quidem 65, 5. 67, 1. 80, 2 aliisque locis
Quidnam 70, 7. 270, 28. 334, 8 aliisque locis
Quid ni 142, 1. 189, 10. 240, 7 aliisque locis
Quidquam 204, 2. 300, 7. 345, 8 aliisque locis
Quiescentes 399, 7
Quiete 287, 2
Quieti (adject.) 186, 7
Quietis (substant.) 204, 4. 369, 3
Quin 139, 10. 183, 7. 233, 11 aliisque locis
Quinetiam 74, 3. 266, 1
Quingentis 113, 8
Quinis 362, 1
Quippe 69, 3. 192, 1. 193, 10. 225, 4
Quique (plural.) 354, 11
Quis 68, 3. 75, 1. 112, 2 aliisque locis
Quispiam 286, 1. 8. 291, 9 aliisque locis
Quisquam 191, 3. 203, 9. 204, 10 aliisque locis
Quisque 67, 1. 88, 2. 110, 7 aliisque locis
Quisquis 91, 1. 95, 4. 127, 4 aliisque locis
Quo 91, 8. 104, 1. 118, 4 aliisque locis
Quo fit, ut 218, 10. 243, 6. 280, 19 aliisque locis
Quo (quomodo) 203, 9. 408, 9
Quo (adverb. interrog. ad locum) 140, 8
Quo (supl. loco) 370, 19
Quo (quem in scopum) 154, 11 bis. 410, 7
Quo (pro, ut) 180, 9. 210, 5. 301, 9
Quo magis 245, 12
Quoad possunt 293, 4
Quocumque (ablat.) 314, 3
Quod (quæ res) 109, 7. 138, 1. 153, 12 aliisque locis
Quod (quam rem) 80, 3. 99, 8. 100, 2 aliisque locis
Quod (quodnam) 202, 1
Quod (cum antecedente) 90, 3. 132, 2. 140, 6 aliisque locis
Quod (conjunctio) 88, 9. 90, 2. 95, 5 aliisque locis
Quod si 153, 12. 154, 7. 169, 3 aliisque locis
Quodam 151, 4. 212, 7. 213, 1. 334, 14
Quodammodo 112, 1. 341, 9. 377, 5
Quodcumque 264, 5
Quoddam 154, 1. 322, 9. 369, 17. 401, 6
Quodque 292, 3. 375, 3
Quolibet 280, 10
Quonam 183, 15. 191, 4. 266, 7 aliisque locis
Quonam (adverb. loci) 225, 6. 7
Quondam 57, 1. 72, 3. 78, 3 aliisque locis
Quoniam 88, 6. 89, 1. 91, 1 aliisque locis
Quopiam 381, 8
Quoque 85, 3. 87, 2. 111, 2 aliisque locis
Quoquo gentium (pro, ubique) 246, 9
Quoquo modo 109, 1. 381, 3
Quorum 89, 3. 90, 6. 104, 2 aliisque locis
Quorundam 66, 10. 360, 2
Quos 90, 1. 101, 1. 111, 1 aliisque locis
Quosdam 353, 4

Quot 163, 1
Quotidianis 158, 2
Quotidie 115, 5
Quoties 72, 1. 98, 3. 100, 4 aliisque locis
Quovis 158, 4

R.

Rabidas 235, 10
Rabie 323, 4
Rabiem 209, 9
Rabies 93, 1
Radiat 171, 1
Radice 338, 9
Radicibus 292, 2
Radiis 83, 2. 134, 4. 393, 5
Radio 98, 5
Radiorum 378, 2
Radios 209, 3. 258, 1. 288, 8
Ramis 236, 1
Rapacitas 164, 1
Raperis 190, 4
Rapiant 341, 14
Rapidis 162, 1
Rapido 120, 3
Rapidos 127, 7. 356, 7
Rapidus 263, 19
Rapiebas 225, 1
Rapiens 358, 1
Rapientes 91, 6
Rapiet 219, 9
Rapinis 101, 4
Raptatur 91, 2
Raptum 88, 2
Rapuit 364, 3
Rara 169, 9. 172, 1. 344, 9
Rata 88, 8
Rates 329, 1
Ratio 160, 12. 268, 8. 281, 6 aliisque locis
Ratiocinandi 401, 13
Ratiocinari 270, 6. 381, 15
Ratiocinatio 350, 7
Ratiocinatione 283, 11
Ratiocinationi 400, 8
Ratiocinationis 390, 6
Rationabili 189, 5
Rationale 142, 3. 394, 9
Rationali 394, 12
Rationalis 375, 1
Ratione 102, 4. 139, 11. 182, 3 aliisque locis
Rationem 98, 6. 143, 1. 211, 8 aliisque locis
Rationes 215, 6. 300, 18. 303, 1 aliisque locis
Rationi 144, 3. 401, 23
Rationibus 289, 2. 298, 12. 301, 9 aliisque locis
Rationis 68, 7. 139, 4. 192, 8 aliisque locis
Rationum 187, 1. 300, 13. 318, 1 aliisque locis
Ravenna 106, 1
Re 110, 2. 268, 13. 282, 8 aliisque locis
Rea 86, 1
Ream 158, 2
Reatus 114, 3
Rebus 159, 2. 169, 8. 174, 1 aliisque locis
Recepi 84, 2
Recepta 225, 5. 229, 2
Recepta 384, 16
Recepto 383, 13
Recessisse 366, 4
Recessus 266, 2
Recipiendam 134, 3
Recipit 112, 2
Reclamantem 88, 3
Recognoscentis 182, 9
Recognoverit 80, 3
Recolentem 173, 3
Recolligit 397, 3
Reconciliandæ 143, 1
Recondit 269, 30
Reconditis 399, 2
Reconditur 292, 4
Recoquens 209, 7
Recordabitur 80, 2
Recordaris 317, 14
Recordatur 297, 2
Recorderis 298, 4
Recordor 317, 16
Recta 296, 3. 368, 2
Rectæ 411, 7
Rectas 411, 9
Recte 132, 8. 268, 12 aliisque locis
Rectissime 282, 15
Rectius 407, 10
Recto 147, 4. 152, 2. 237, 4 aliisque locis
Rector 125, 5. 127, 7. 310, 5
Rectore 143, 7. 293, 18
Rectores 99, 3
Rectori 300, 2
Rectos 358, 9
Rectum 334, 12. 369, 2
Rectus 92, 2. 352, 11
Recubans 363, 4
Recurrat 314, 5
Recursus 73, 4. 238, 1
Recusant 185, 8
Redarguit 398, 3
Redarguuntur 206, 7
Reddere 76, 7
Reddit 264, 3. 396, 10

Reddunt 243, 4. 246, 3
Redeunt 235, 6
Rediere 354, 16
Redigatur 194, 2
Redigere 264, 6
Rediit 81, 5
Redimere 160, 5
Redimit 362, 5
Redirent 199, 7
Reditu 238, 2
Reditura 276, 2
Reducem 315, 5
Reducens 221, 2
Reduci (nomen) 277, 4
Refectus 355, 10
Referantur 231, 16. 284, 7. 384, 6. 409, 26
Referas 410, 2
Referat 315, 5
Referens 398, 2
Referimus 98, 7
Referre 260, 5. 340, 7
Referri 285, 7. 322, 8. 10
Refertur 256, 14. 347, 1. 408, 18
Referuntur 284, 15. 293, 17
Reficit 356, 14
Refluant 359, 3
Reformidat 292, 29
Refovisti 224, 5
Refragari 282, 19
Refragatus 369, 14
Refragentur 400, 9
Refugit 292, 22
Regantur 300, 1
Regat 223, 17. 342, 8
Regatur 140, 3. 143, 6. 298, 6
Rege 102, 5
Regebat 209, 2
Regem 161, 1
Regendum 154, 13. 299, 7
Regens 223, 1. 358, 4
Regentium 341, 8
Regere 302, 12
Regerent 99, 2
Regerentur 139, 11
Regeret 133, 6
Reges 127, 2. 156, 1. 249, 6. 322, 23
Regi (nomen) 105, 4
Regi (verbum) 140, 2. 298, 9
Regia (adject.) 105, 2. 252, 2
Regiæ (adject.) 100, 6. 167, 11
Regibus 251, 3
Regimen 139, 4. 300, 3
Regio (substant.) 212, 5
Regio (adject.) 104, 3
Regionis 212, 1
Regis (nomen) 161, 4
Regis (verbum) 127, 8
Regit 299, 12. 300, 11. 315, 3
Regitur 91, 1. 129, 6. 223, 17 aliisque locis
Regium 202, 5
Regna (nomen) 161, 7. 233, 16. 249, 3. 252, 1
Regnant 148, 3
Regnantibus 231, 1
Regnare 231, 1
Regni 251, 4
Regnis 268, 3
Regno (nomen) 310, 10. 311, 3. 354, 21
Regnorum 250, 3
Regnum 161, 13
Regulus 204, 13
Regum 249, 3. 250, 6. 252, 1. 315, 1
Reguntur 350, 18
Rei (nomen substant.) 109, 2. 178, 1. 205, 15 aliisque locis
Reipublicæ 99, 4. 213, 2. 355, 4
Relabatur 354, 21
Relabi 380, 16
Relabuntur 292, 21
Relapsa 240, 19
Relata 409, 9
Relevatur 332, 18. 335, 5
Relicta (ablat.) 71, 2. 214, 10. 290, 18. 320, 9
Relicta (plur.) 99, 6
Relictam 315, 10. 338, 20
Relicturam 153, 9
Relinquat 314, 6
Relinquatur 339, 1
Relinquere 86, 5
Relinqueretur 229, 9
Relinquetur 212, 6. 390, 8
Relinqui 250, 6
Relinquis 335, 18
Relinquite 70, 1
Relinquo 109, 2
Relinquunt 188, 12. 320, 17. 325, 7
Reliqua 109, 8. 360, 13
Reliquerit 150, 5
Reliquiis 180, 2
Reliquit 153, 8. 221, 7
Reliquum 231, 14
Reliquus 369, 13
Rem 302, 16. 345, 7. 382, 15 aliisque locis
Remeat 357, 11
Remedia 133, 9. 165, 10. 224, 7
Remediis 68, 5. 144, 5
Remedio 354, 1
Remiges 331, 1
Reminiscare 150, 6
Reminiscaris 129, 5
Reminisci 118, 7. 239, 14. 261, 2
Remiserit 223, 3
Remisit 237, 3

Remoratur 339, 11
Remordet 353, 4
Remotos 217, 7
Rempublicam 211, 4
Remunerandi 359, 8
Remunerari 383, 18
Renitentem 88, 3
Renovat 350, 13
Renuntiare 252, 7
Reor 220, 7. 280, 2
Rependit 363, 7
Repentinis 345, 12
Repentino 333, 14
Reperiet 270, 11
Reperire 203, 7. 271, 13. 387, 2
Reperiretur 370, 18
Reperta 278, 2
Repertam 388, 2
Repetis 159, 1
Repetit 232, 12
Repetunt 238, 1. 358, 14
Repetuntur 240, 14
Replere 190, 8. 217, 3
Replet 188, 10
Reptantium 203, 8
Repudiarent 338, 24
Repugnare 379, 6
Reputarem 64, 1
Reputes 174, 4
Requies 278, 6. 287, 1
Requiris 315, 6
Requirit 236, 9. 388, 9
Requiro 132, 2
Reris 169, 8
Rerum 81, 1. 91, 6. 98, 3 aliisque locis
Res (singul.) 177, 3. 240, 19. 321, 1 aliisque locis
Res (plural.) 176, 5. 206, 6. 350, 17 aliisque locis
Resecarent 338, 17
Resecat 227, 2
Reseret 82, 4
Reservavi 104, 1
Residens 98, 2. 329, 4
Resident 125, 9
Resideres 338, 4
Resides 235, 6
Resistentis 319, 6
Resistit 146, 13
Resistunt 292, 19. 378, 6
Resolvis 275, 2
Resolvit 385, 4
Resolvitur 410, 21
Resoluta 215, 9
Resoluto 146, 7
Resolutum 215, 4
Resolvunt 372, 1
Respectus 334, 15
Respersa 180, 8
Respice 127, 3. 283, 1
Respiceres 245, 3
Respicias 298, 4. 337, 10. 410, 2
Respicientium 65, 8
Respicio 84, 3
Respicit 308, 1. 337, 12. 352, 1 aliisque locis
Respicite 263, 16
Resplendeat 324, 10
Respondeant 326, 10
Respondeas 141, 8
Respondeat 401, 7
Respondebo 408, 17. 410, 5
Respondere 140, 5
Respondi 141, 3
Respondissem 109, 9
Responsurum 139, 2
Respublicas 99, 2
Respuis 125, 4
Respuit 205, 5
Restant 225, 4
Restare 299, 2
Restat 285, 7
Restinguere 206, 1
Retentent 164, 4
Retentis 191, 8
Retinendæ 175, 9
Retinens 174, 7. 389, 2
Retinent 206, 3
Retinere 155, 2. 352, 15. 355, 4
Retineri 153, 13. 180, 10
Retinet 285, 13. 321, 6
Retorquet 410, 15
Retractans 389, 3
Retrahat 163, 3
Retrahens 358, 8
Retrahere 159, 6. 228, 4
Retrahit 221, 3
Retrusum 295, 3
Retundatur 353, 3
Reveharis 368, 8
Revehat 124, 2. 311, 11
Revehit 356, 14
Reverendi 64, 3. 230, 7
Reverendos 246, 1. 247, 5
Reverendum 243, 3. 269, 14. 270, 22
Reverendus 116, 3. 341, 6
Reverentia 284, 11. 289, 13
Reverentia 245, 3. 6. 285, 10
Reverentiæ 233, 5. 269, 19
Reverentiam 117, 5. 233, 19. 245, 6 aliisque locis
Revertar 336, 8
Revertaris 311, 14
Revertatur 233, 1
Reverti 277, 4
Revertor 232, 10
Revisas 299, 3
Reum 108, 2

Revocans 358, 9
Revocare 150, 8
Revocat 410, 15
Revocentur 372, 3
Revolvat 294, 6
Rex 111, 5. 358, 5
Rhetores 205, 14
Rhetorica 205, 14
Rhetoricæ 152, 1
Ridens 186, 10
Ridet 156, 4
Ridiculo 383, 4
Rigant 58, 2
Rigidus 218, 4
Rimarer 98, 4
Rimari 76, 6
Rimula 268, 6. 338, 20
Ripa 287, 5
Ripis 365, 3
Rite 271, 14
Rixetur 177, 2
Robore 140, 6. 186, 8. 263, 15
Robur 79, 1. 231, 16. 292, 2
Rogat 306, 5
Rogati 296, 3
Rogationibus 138, 4
Rogationis 140, 4
Rogato 139, 2
Rogi 161, 3
Romanæ 213, 2
Romanam 109, 5
Rosei 73, 2
Roseis 76, 3. 170, 1
Roseos 228, 2
Roseum 222, 3
Rosis 170, 6
Rota 307, 1
Rotæ 155, 2
Rotam 160, 9
Rotatus 349, 19
Rotunditatem 393, 4. 7
Rubentis 266, 4
Rubore 70, 3
Rubos 227, 2
Rubri 242, 3
Rugam 81, 2
Ruinas 207, 1. 288, 6
Ruinis 186, 5. 362, 2
Ruituros 252, 9
Rumore 256, 3
Rumores 118, 6. 214, 10
Rupe 146, 19
Rupis 371, 7
Ruptis 93, 3
Rura 242, 4
Rursus 237, 6. 302, 8. 318, 1 aliisque locis
Rutilante 287, 5
Rutilo 76, 1. 356, 4

S.

Sacerdos 363, 2
Sacerdotes 113, 5
Sacrarum 105, 3
Sacras 113, 5
Sacrilegio 114, 5. 115, 3
Sacrum (substant.) 223, 11
Sæculi 353, 9
Sæpe 62, 4. 87, 3. 96, 2 aliisque locis
Sæva 62, 6. 156, 1. 164, 1 aliisque locis
Sæviant 325, 8
Sævientis 97, 3. 133, 5. 294, 7. 248, 2
Sævior (nomen) 199, 9
Sævis (nomen) 136, 4. 304, 7. 364, 7
Sævit 332, 15
Sævitiæ 340, 6
Sæviunt 332, 11
Sævo 210, 2. 364, 1
Sagittis 364, 2
Saliens 236, 6
Salo 90, 4. 127, 6
Saltem 59, 1. 333, 18. 336, 9
Salubres 197, 4
Salubri 139, 12
Salubritas 231, 18
Salus 300, 5. 351, 19
Salutem 108, 6. 291, 1
Salutis 144, 1. 286, 1. 2
Salvum 107, 2
Sanandum 70, 1
Sanciat 337, 5
Granciente 303, 3
Sancitum 130, 3
Sancta 125, 10
Sancte 281, 17
Sanctissimum 231, 18
Sancto 223, 9
Sanctus 116, 2. 352, 18
Sanguinem 110, 11
Sanguinis 199, 6
Sanguis 177, 1
Sanis 351, 14
Sanitatis 351, 17
Sanxisti 99, 1
Sapiens 204, 9. 326, 7. 352, 16 aliisque locis
Sapientes 283, 18. 322, 16. 338, 25
Sapienti 325, 8
Sapientia 174, 10. 245, 5. 6
Sapientiæ 99, 2. 3. 283, 18. 341, 7. 361, 8
Sapientiam 87, 1
Sapientibus 99, 4
Sapientis 256, 2
Sapientium 99, 10. 109, 1
Sapientum 341, 4

Sapor 227, 5
Sarcina 247, 1
Sarcinam 86, 2. 118, 8
Sarcinulas 91, 5
Satellite 251, 10
Satiasti 168, 3
Satiavit 365, 5
Satient 241, 5
Satietas 260, 2
Satietatem 190, 10
Satis 97, 2. 103, 4. 117, 4 aliisque locis
Satisfacerem 338, 6
Sator 272, 1
Satur 307, 4
Saxi 146, 15
Saxis 291, 8. 400, 2
Saxo 186, 4
Scalarum 66, 7
Scelera 353, 23
Scelerata 110, 3. 332, 14
Sceleratius 384, 4
Sceleratorum 119, 1. 310, 9. 332, 18
Sceleratos 319, 13
Sceleri 125, 8
Sceleribus 132, 7. 324, 11. 353, 17
Sceleris 113, 1. 114, 4. 322, 10. 333, 9
Scelerum 306, 9. 327, 4. 341, 18
Scelesti 320, 8
Scelus 333, 7
Scenam 169, 6
Scenicas 68, 3
Sceptro 209, 2
Sceptrum 67, 2. 315, 1
Sciam 142, 2
Scias 408, 22
Sciatis 264, 4
Sciderant 66, 10
Sciente 352, 4
Scientes 320, 14
Scienti 352, 7
Scientia 382, 8. 12. 15 aliisque locis
Scientia 98, 3. 392, 20
Scientiæ 382, 9. 392, 23. 24 aliisque locis
Scientiam 404, 8. 407, 9
Scientis 310, 11
Scilicet 86, 5. 211, 3. 220, 3 aliisque locis
Scimus 183, 14
Scindat 242, 4
Scintilla 301, 1
Scintillula 144, 4
Scio 139, 7. 142, 3. 5 aliisque locis
Scire 90, 1. 219, 4. 341, 15
Scis 111, 9. 141, 2. 210, 3
Scissem 110, 2
Scit 183, 2. 4. 387, 3
Scitur 404, 2
Sciturum 214, 16
Sciuntur 392, 27
Scopulis 371, 7
Scribenda 58, 1
Scribere 154, 8
Scripta (substant.) 213, 16
Scriptorum (substant.) 213, 15
Scurræ 245, 2
Se 62, 3. 97, 2. 110, 1. 112, 1 aliisque locis
Secabat 198, 1
Secreta 98, 4. 99, 8. 203, 8
Secreto 237, 6
Secretum 112, 2
Secrevit 221, 6
Secta 276, 1
Sectanda 320, 11
Sectantur 320, 10
Sectionem 292, 22
Secum 409, 1
Secunda 219, 10
Secundo 298, 1
Secundum (præpos. cum regimine) 318, 2. 9. 393, 1. 2. 407, 2
Secure 286, 10
Securi 91, 7. 251, 8
Securitate 111, 8. 119, 6
Securus 153, 10. 175, 1. 195, 4. 263, 10
Secutus 99, 8
Sed 69, 5. 78, 1. 79, 4 aliisque locis
Sede 115, 3. 259, 2. 292, 4
Sedeat 381, 6
Sedem 98, 1. 131, 1. 132, 2 aliisque locis
Sedendi 381, 10
Sedentem 244, 1
Sedere 322, 22. 381, 7. 9. 13
Sedet 358, 3. 381, 9. 11
Sedis 186, 2
Segetem 68, 7
Segetes 124, 4
Segnis 174, 9. 328, 1
Segregatæ 290, 12
Seipsum 410, 2
Seirius 124, 4
Semel 154, 6. 383, 13
Semen 296, 1
Semet 276, 2
Semetipsis 354, 10
Semina 124, 3. 135, 2. 154, 12. 222, 1
Semine 292, 8. 330, 1
Seminum 350, 13
Semita 279, 1
Semita 311, 14
Semper 100, 3. 101, 1. 108, 8 aliisque locis
Senatorii 247, 1
Senatui 111, 1
Senatum 107, 2. 108, 2. 114. 1
Senatus 110, 11. 111, 7. 8. 133, 2

Seneca 252, 7
Senecam 252, 4
Senecas 89, 2
Senectus 61, 1
Senes 395, 5
Senibus 167, 4
Senis (substant.) 59, 4. 314, 1
Sensi 225, 1
Sensibile 394, 3. 401, 1. 3 aliisque locis
Sensibilem 394, 11
Sensibili 394, 15
Sensibilia 394, 7. 15
Sensibus 394, 3. 7. 13 aliisque locis
Sensu 394, 12. 14
Sensum 401, 22
Sensus 110, 2. 165, 7. 179, 5 aliisque locis
Sensuum 399, 5
Sententia 113, 7. 359, 13. 369, 13
Sententia 139, 12
Sententiæ (singul.) 139, 8. 316, 9. 336, 5
Sententiæ (plur.) 118, 6. 234, 1
Sententiam 99, 1. 140, 4. 144, 2 aliisque locis
Sententiarum 220, 4
Sententias 132, 3
Sententiis 151, 3
Sentias 299, 2
Sentiendi 401, 13
Sentiendis 399, 4. 8
Sentire 382, 19
Sentis 96, 1
Sentiunt 241, 4
Separari 325, 6
Separat 268, 9
Separatione 290, 9
Sepositis 192, 7
Septem triones 209, 5
Septi 346, 2
Septos 323, 2
Septum 212, 11
Sequentes 360, 17. 406, 19
Sequentibus 369, 6
Sequentum 371, 7
Sequestrari 233, 12
Sequestrata 191, 10
Sequi 265, 7. 388, 1
Sequuntur 399, 12
Sera 196, 2. 219, 9
Seras 342, 9. 356, 12
Sereni 189, 11
Serenis 146, 5
Sereno (substant.) 171, 1
Serenum (substant.) 278, 5
Serenus 91, 9. 186, 9
Serere 226, 6
Serie 345, 12. 373, 6
Seriem 109, 2. 222, 11. 349, 18. 355, 5
Series 349, 6. 350, 9. 10. 384, 9
Seris (verbum) 277, 3
Sermo 215, 3. 360, 1
Sermone 355, 1
Sermones 303, 4
Sermonibus 360, 3
Sermunculis 214, 11
Serpens 340, 1
Servans 300, 5
Servant 356, 3
Servantissimum 352, 7
Servantur 311, 2
Servat 175, 4. 321, 6
Servata 308, 2
Servatis 389, 4
Servator 351, 20
Servatur 174, 6. 299, 15
Servavit 152, 8
Servent 332, 13
Servet 234, 5
Serviat 254, 5
Servientium 251, 12
Servitium 263, 12
Servitus 376, 6
Servitutem 377, 5
Serum (substant.) 197, 2
Serum (adject.) 333, 12
Sese 65, 5. 105, 3. 153, 4 aliisque locis
Setiger 365, 7
Seu 231, 8 bis. 349, 3 bis. 349, 4 bis. 349, 5 bis
Severitate 113, 2
Severitati 106, 3
Si 69, 1. 80, 2. 82, 3 aliisque locis
Sibi 88, 5. 108, 8. 141, 7 aliisque locis
Sic 138, 1. 149, 2. 151, 4 aliisque locis
Sicca (verbum) 175, 11
Siccat 357, 10
Siccavit 81, 3
Siccis 357, 4
Sicco 209, 6
Sicut 212, 2. 213, 1. 246, 10 aliisque locis
Sicuti 150, 1. 211, 6. 292, 4 aliisque locis
Sidant 357, 7
Sidat 403, 13
Sidera 73, 3. 81, 6. 120, 4 aliisque locis
Sideribus 337, 11
Sideris 314, 2
Siderum 98, 5. 349, 4
Sidus 75, 2. 134, 5
Signat 137, 6. 219, 1
Significat 213, 1
Significationem 369, 10
Signis 391, 20
Signum 391, 11. 14. 17. 18

Siluisti 79, 4
Simile 110, 7. 401, 14
Similem 327, 8
Similes 337, 1. 13. 350, 13. 398, 15
Simili 114, 2. 257, 6. 273, 5 aliisque locis
Similia 381, 15
Similis 175, 3. 328, 1
Similiter 270, 6
Similitudine 285, 12
Similitudinem 355, 3
Simplex 268, 8. 269, 21. 408, 20
Simplicem 349, 7. 393, 15. 21. 409, 2
Simplici 407, 7
Simplicis 406, 3
Simplicitas 349, 8. 350, 18. 402, 6
Simplicitate 345, 12. 348, 9. 406, 6 aliisque locis
Simplicitatem 349, 16. 350, 1. 10. 390, 6
Simplicitatis 302, 2. 346, 10
Simpliciter 321, 2. 3. 348, 11
Simul 270, 10. 271, 15. 369, 7 aliisque locis
Simul cum (statim atque) 369, 4
Simulavit 251, 5
Simus 108, 4
Sin 191, 3. 215, 8
Sinat 352, 21
Sine 95, 1. 143, 7. 151, 3 aliisque locis
Singula 234, 7. 238, 2. 270, 18 aliisque locis
Singulare 401, 5. 410, 3
Singularem 167, 5
Singularibus 393, 12
Singulariter 348, 12
Singulis 179, 3. 292, 15. 333, 6
Singulorum 212, 14
Sinistra (manus) 67, 2
Sinit 188, 6. 353, 5
Sint 256, 2. 16. 263, 2 aliisque locis
Siquando 91, 2. 202, 6
Siquidem 188, 4. 214, 17 aliisque locis
Sirenes 69, 5
Sis 129, 5. 142, 6. 258, 2
Sistam 315, 8
Sistit 358, 8
Sit 91, 8. 95, 5. 109, 1
Sita 311, 9
Sitam 281, 15. 286, 11. 302, 5
Site (ablat.) 307, 2
Siti 212, 4
Sitim 241, 5
Sitire 241, 3
Sitis 164, 6
Situm 154, 2. 217, 2. 251, 12 aliisque locis
Sive 283, 22. 284, 1. 349, 1
Sobriam 220, 14
Socer 110, 2. 174, 9
Socerorum 167, 2
Socia 223, 6
Sociari 205, 4
Societ 350, 1
Socrates 87, 4
Socratico 108, 9
Socratis 89, 1
Sodales 363, 3
Sodalibus 223, 14
Sodalium 221, 5
Sol 82, 1. 356, 4. 409, 19
Sola 160, 2. 232, 7. 286, 6 aliisque locis
Solam 216, 1. 232, 1. 393, 11
Solamen 176, 3. 224, 4
Solatur 59, 4
Solebas 150, 8
Solebat 196, 2
Solem 189, 12. 379, 2. 408, 5
Solent 205, 4. 243, 6. 260, 4 aliisque locis
Solers 355, 13
Solertia 349, 5
Solet 66, 4. 345, 14. 351, 13
Solicitare 339, 9
Solicitent 74, 4
Solicitudinum 251, 6
Solicitus 195, 2
Solidam 280, 19
Solidissimæ 408, 16
Soliditate 311, 8
Solii 322, 23
Solio 120, 2. 125, 10
Solis (subst.) 73, 2. 330, 1
Solitaria 334, 20
Solitas 122, 2
Soliti 93, 5. 235, 4
Solitos 237, 7
Solitudines 85, 2
Solitum 69, 1. 204, 12
Solitus 76, 6
Solo (subst.) 403, 4
Solo (adject.) 292, 29
Solos 125, 4. 322, 16
Solventium 390, 10
Solvere 196, 3. 223, 8. 303, 8
Solverit 330, 16
Solvier 344, 6
Solum (adject.) 194, 13. 204, 1. 269, 31 aliisque locis
Solum 183, 14. 257, 2. 310, 8. 320, 15
Solus 379, 1. 384, 13. 399, 14
Solutæ 185, 7
Soluti 146, 14
Solutis 235, 8. 411, 1
Solutum 125, 1
Somniat 225, 8
Somniatis 238, 7
Somno 292, 25

Somnos 197, 4
Sonantibus 305, 3
Sonora 74, 3
Sonori 184, 3
Sonos 227, 7
Sontes 306, 8
Sopitis 311, 7
Soranos 89, 2
Sordes 338, 21
Sordescerent 311, 1
Sordescunt 247, 7
Sordida 146, 8
Sordidæ 328, 4
Sordidam 337, 10
Sors 180, 5. 183, 3
Sortem 154, 9. 186, 2. 210, 1
Sortis 176, 8. 251, 4
Sortitur 346, 9
Sortitus 410, 20
Sospes 299, 3. 311, 13
Sospitatis 143, 1. 9
Spargere 170, 2
Sparsas 236, 8
Spatia 213, 20. 403, 3. 407, 6
Spatii 211, 9
Spatiis 298, 19. 349, 20
Spatium 211, 7. 214, 1. 263, 16 aliisque locis
Spe 103, 2
Specie 220, 8. 11
Speciem 66, 4. 332, 13. 393, 12
Species 190, 13. 239, 10. 290, 11 aliisque locis
Specimen 175, 8. 226, 5
Speciosa 165, 4
Spectans 354, 2. 393, 22
Spectantium 264, 3
Spectantur 392, 4
Spectat 118, 3. 237, 4. 407, 21
Spectator 411, 3
Spectes 203, 6. 259, 7. 355, 7
Specula 352, 1
Speculatione 309, 5. 376, 4
Speculator 408, 16
Speculi 396, 9
Specus 308, 4
Spem 147, 8. 176, 3. 352, 10
Sperandi 161, 11. 384, 7. 11
Sperare 319, 5
Sperari 109, 8
Sperasse 109, 5
Speraverint 110, 4
Speres 95, 2
Speret 384, 8
Spernat 263, 11
Sperne 153, 6
Spernendum 268, 16
Spernendus 90, 6
Spernere 185, 2
Spernet 215, 10
Spernit 217, 10. 307, 3
Spes (singul.) 324, 4. 338, 12. 411, 7
Spes (plural.) 411, 9
Spicula 371, 8
Spinis 68, 7. 170, 8
Spirat 357, 9. 14
Spiritibus 349, 2
Spiritum 175, 4. 292, 25
Spiritus 75, 1. 124, 1
Spirituum 115, 6
Splendere 192, 9. 247, 7
Splendidum 256, 17
Splendor 288, 5
Splendore 159, 5. 167, 1. 189, 2 aliisque locis
Splendorem 145, 3. 247, 5
Spolium 364, 1
Sponte 154, 8. 159, 1. 290, 22 aliisque locis
Spreta 100, 3
Spumis 365, 7
Stabile 383, 3
Stabilem 75, 1. 238, 5. 350, 10
Stabiles 127, 9
Stabili 63, 6. 221, 11
Stabilis 95, 5. 184, 3. 272, 2 aliisque locis
Stabilitate 346, 9
Stabiliter 348, 13. 349, 14
Stadio 325, 1
Stare 304, 5
Stat 403, 9
Statim 270, 18
Stationis 125, 2
Statu 204, 4
Statuamus 391, 5. 8
Statuit 333, 15. 346, 11. 385, 5
Statum 138, 5. 150, 1. 180, 7 aliisque locis
Statura 65, 4
Status 233, 4. 404, 4. 407, 4
Status 177, 2
Stella 73, 4. 170, 4
Stellas 121, 3
Stelliferi 120, 1
Stelliferis 163, 1
Stelliferum 266, 9
Steriles 154, 13. 291, 9
Sterni 184, 4
Stetit 81, 7
Stimulis 262, 4
Stoicum 88, 1
Stolidam 77, 4
Stolidis 267, 1
Stolidissime 155, 3
Strages 292, 2

Strato 160, 6
Stratus 157, 2
Stravit 365, 4
Strepitis 259, 5
Strepitu 191, 13
Strictim 132, 8
Stridens 136, 5
Stringat 234, 6
Stringere 137, 2
Stringis 123, 1
Struens 91, 3
Strumam 244, 1
Struxisse 113, 6
Student 354, 16
Studere 99, 3
Studia 232, 10. 328, 2
Studiis 69, 4. 90, 2. 233, 21. 317, 12
Studio 57, 1. 236, 4
Studiorum 229, 3
Studiosi 99, 2
Studium 100, 1. 114, 1. 337, 8
Stultissimus 339, 1
Stultitiæ 87, 3. 91, 8
Stultitiam 300, 15
Stupeant 352, 4
Stupebit 343, 2
Stupentem 224, 2
Stupet 306, 6. 344, 10
Stupidus 328, 1
Stupor 79, 5
Stupore 79, 4
Stuporem 341, 17
Stuporis 310, 13
Styli 64, 2
Stylo 109, 3. 396, 1
Sua 137, 4. 172, 1. 223, 13 aliisque locis
Sua 88, 2. 194, 8. 246, 4 aliisque locis
Suadela 152, 1
Suæ 179, 3. 229, 2. 251, 4 aliisque locis
Suam 61, 2. 192, 4. 240, 16 aliisque locis
Suapte 240, 10. 338, 9. 400, 7
Suarum 174, 10. 261, 2
Suas 91, 4. 156, 5. 168, 4 aliisque locis
Suaviter 300, 12. 309, 2
Sub (cum accusativo) 209, 3
Sub (cum ablativo) 92, 1. 115, 3. 167, 9. 10. 349, 12
Subdere 127, 2
Subdita 396, 8
Subditam 144, 3
Subegerant 304, 12
Subjacebis 263, 9
Subjacet 349, 11
Subjecta (substant.) 400, 8
Subjecta (adject.) 310, 9. 349, 11. 392, 3 aliisque locis
Subjecta 393, 10
Subjectæ 280, 6. 369, 10
Subjectam 233, 14. 399, 9
Subjecto (substant) 369, 16
Subjectorum (adject.) 263, 8
Subierint 223, 5
Subimus 113, 1
Subintrat 251, 2
Subire 403, 5
Subita 151, 3
Subitis 344, 10
Subito 83, 1
Subitus 169, 7
Sublata 280, 12
Sublato 293, 10
Sublevat 156, 2
Sublevate 411, 9
Sublime 403, 12
Sublimes 277, 2
Subnixam 391, 20
Subsistat 177, 4
Subsistere 290, 4. 14. 293, 9
Subsistit 361, 15
Substantia 290, 2
Substantia 282, 14
Substantiæ 302, 18. 404, 4
Substantiam 269, 20. 282, 2. 284, 6 aliisque locis
Substantiis 376, 1. 399, 14
Subsunt 349, 10. 393, 22
Subtili 66, 1
Subtrahit 269, 27
Subtraxeris 212, 5
Succinat 152, 5
Succinctam 220, 14
Succisa 345, 9
Succrescant 345, 10
Sues 331, 3
Suetus 73, 1
Suffecerit 154, 2. 268, 1
Sufficere 369, 2
Sufficiat 355, 1
Sufficiens 233, 4. 240, 5
Sufficientem 240, 7. 270, 22
Sufficientes 240, 19
Sufficientia 269, 29. 284, 10. 13 aliisque locis
Sufficientiæ 268, 14. 269, 1. 18
Sufficientiam 233, 19. 241, 12. 268, 3 aliisque locis
Sui 80, 2. 95, 5. 153, 1 aliisque locis
Suis (nomen) 328, 4
Suis (pronomen) 66, 3. 108, 7. 193, 1 aliisque locis
Sulcis 135, 2
Sulcum 403, 1
Summa 130, 2. 160, 10. 283, 2 aliisque locis
Summa 280, 9

Summæ 181, 4. 377, 2 aliisque locis
Summam 107, 1. 179, 8. 264, 6 aliisque locis
Summi 65, 6. 271, 12. 273, 2 aliisque locis
Summis 160, 10. 218, 2. 397, 5
Summiseris 154, 7
Summittat 254, 2
Summittere 401, 24
Summitteret 113, 4
Summittitis 193, 9
Summo 281, 15. 282, 10 aliisque locis
Summorum 166, 4
Summos 127, 2
Summovere 241, 10
Summum 182, 3. 4. 216, 2. 224, 3 aliisque locis
Sumsisti 161, 10
Sumsit 394, 14
Sumta 334, 8
Sumtas 167, 4
Sumtis 302, 13
Sumus 104, 2. 117, 4. 401, 21
Sunt 68, 6. 89, 1. 115, 1 aliisque locis
Suo 139, 6. 238, 2. 246, 9 aliisque locis
Suos 213, 12. 221, 6. 337, 2
Supellectilis 192, 2. 9
Super 283, 12. 331, 7
Superadditus 330, 9
Superant 349, 13
Superare 263, 15
Superat 313, 2
Superata 366, 6
Superba 155, 4
Superbam 214, 15
Superbi 217, 5
Superbiam 202, 4. 5
Superbis 323, 5
Superbos 363, 9
Superbum 92, 1
Superbus 247, 10
Superest 271, 8
Superetur 361, 10
Superficie 264, 1
Superfluis 190, 10
Superfluitate 192, 5
Supergreditur 350, 6
Supergressa 393, 14. 407, 5
Superior 393, 17
Superiora 231, 16. 269, 17. 298, 3
Superiorem 393, 18
Superioribus 269, 11. 317, 10
Superius (nomen) 66, 8
Supernæ 350, 5
Supernis 375, 8
Superno 273, 3
Supero 85, 3
Superos (substant.) 305, 1
Superstes 219, 1
Superstite 87, 4
Superstitem 243, 1
Superum (adject.) 308, 2
Suppetant 179, 6
Suppetunt 175, 10
Supplicabis 263, 6
Supplicandi 384, 15
Supplicia 310, 10. 324, 12. 334, 9 aliisque locis
Supplicii 326, 14. 334, 12. 354, 8
Suppliciis 183, 15. 204, 5. 335, 24 aliisque locis
Supplicio 213, 9. 335, 8. 337, 21 aliisque locis
Supplicium 118, 11. 174, 1. 326, 12. 338, 4
Supra (cum regim.) 64, 3. 251, 5
Suprema 215, 5
Supremo 66, 6. 358, 2
Surda (ablat.) 62, 5
Surgat 76, 1. 313, 5. 357, 6
Surgit 257, 6
Surripuisse 327, 10
Sursum 292, 13
Suscepi 102, 5. 159, 2
Suscepit 166, 4
Suscepta 106, 4
Suscipiat 302, 19
Suspicione 117, 1. 299, 16
Sustinebas 240, 6
Sustinendi 290, 18
Sustinent 266, 8
Sustinere 204, 11
Sustulisti 86, 3
Sustulit 366, 2
Susurrat 236, 10
Suum 180, 7. 252, 4. 256, 3 aliisque locis
Suus 350, 23
Sylvas 236, 9. 10. 304, 4. 403, 5
Symmachus 116, 2. 174, 9

T.

Tabescis 149, 4
Tabescit 175, 6
Tacebant 198, 4
Taceo 166, 3. 241, 9
Tacita 210, 5
Tacitum 79, 5
Taciturnitate 149, 2
Tacitus 64, 1. 70, 7. 225, 1
Tacta 330, 3
Tactu 134, 3
Tactus (substant.) 393, 4
Tacuisses 215, 2
Tænara 306, 3
Tagus 287, 4

Tale 239, 6. 281, 7
Tale, ut 405, 10
Tali 269, 15
Talia 79, 2. 225, 3. 407, 21
Talibus 231, 9
Talis 98, 3 bis. 153, 2. 345, 8
Talium 190, 1
Tam 70, 5. 131, 5. 139, 6 aliisque locis
Tamdiu 290, 4
Tam, quam 401, 13. 408, 2 aliisque locis
Tamen 66, 9. 91, 9. 113, 7 aliisque locis
Tametsi 90, 6. 189, 6. 332, 13 aliisque locis
Tandem 209, 8. 214, 19. 244, 4 aliisque locis
Tandem aliquando 300, 15
Tanquam 159, 7
Tanta 385, 4
Tantæ 252, 2. 342, 4
Tantalus 307, 3
Tantas 125, 6. 163, 3. 172, 2. 202, 2
Tanti 117, 2. 127, 5. 153, 7. 310, 14
Tanto (cum, quanto) 349, 20. 350, 4
Tantos 339, 8
Tantum 91, 2. 94, 2. 118, 3 aliisque locis
Tantummodo 310, 11. 321, 14. 322, 5
Tardus 342, 8
Tartara 307, 11
Tartareum 308, 4
Tauros 263, 15
Te 79, 3. 4. 86, 2 aliisque locis
Tecta (substant.) 330, 12
Tectas 387, 2
Tecti (adject.) 200, 2
Tecto (substant.) 236, 6
Tectum (adject.) 194, 8
Tecum 86, 3. 98, 4. 157, 3. 165, 1
Tegit 330, 6
Tegitur 292, 5
Tegmina 323, 6
Teipso 181, 5
Telis 340, 5
Tellure 266, 10
Tellus 254, 4. 288, 4. 366, 6
Temerariis 139, 3
Temerario 369, 8
Temerarium 342, 3
Temere 91, 2. 350, 20
Temeritate 87, 3. 139, 5
Temeritati 144, 3. 354, 22. 369, 12
Temperamentum 351, 16
Temperans 305, 4
Temperat 123, 4. 315, 2. 342, 5 aliisque locis
Temperet 76, 3
Temperiem 351, 12
Temperies 357, 13
Tempestas 176, 2
Tempestivum 166, 1
Tempora 137, 6. 199, 8
Temporalem 349, 10
Temporales 348, 11
Temporalis 348, 4
Temporaliter 349, 1
Temporalium 381, 21. 404, 10. 406, 4
Temporario 407, 18
Tempore 102, 1. 121, 6. 405, 1 aliisque locis
Temporibus 213, 15. 298, 19. 348, 4 aliisque locis
Temporis 176, 4. 213, 19. 214, 7 aliisque locis
Temporum 247, 7
Tempus 78, 1. 144, 6. 151, 6 aliisque locis
Tenaces 176, 2
Tenaci 262, 7
Tenacissime 292, 18
Tendantur 250, 5
Tendat 141, 1
Tendatur 405, 9
Tendit 71, 3
Tenebræ 81, 4
Tenebras 71, 3. 228, 1. 288, 2
Tenebris 126, 3. 145, 3. 337, 1
Tenebrosa 377, 2
Tenebrosis 160, 3
Tenent 222, 2
Teneo 317, 16
Tenere 92, 3
Teneri 358, 14
Tenero 266, 5
Tenet 315, 1. 388, 8. 398, 14
Tentabo 145, 2. 390, 9
Tentare 138, 5
Tenues 386, 7
Tenui 238, 6. 268, 6. 299, 16
Tenuis 219, 1
Tenuissimis 66, 1
Tepenti 357, 8
Tepentis 170, 5
Terga 366, 6
Tergamus 81, 1
Tergeminus 306, 6
Tergum 313, 2
Terminis 355, 4. 402, 6
Terminos 213, 13. 222, 10. 307, 15
Terminus 279, 1
Terræ 160, 4. 211, 6. 303, 8 aliisque locis
Terram 70, 6. 77, 4 aliisque locis
Terrarum 190, 6. 217, 2. 256, 9 aliisque locis
Terras 127, 3. 9. 133, 6 aliisque locis
Terrena 238, 6

Terrenæ 278, 4
Terrenas 286, 14
Terrenis 72, 1. 193, 5. 215, 10. 376, 5
Terreno 215, 8
Terrenum 215, 9
Terrenus 403, 10
Terret 251, 11
Terris 222, 9. 257, 5. 258, 2. 355, 6
Terror 59, 1
Terrore 119, 4. 251, 5. 334, 12
Testatius 341, 7
Texens 301, 9
Texerat 343, 5
Texit 295, 4
Texitur 349, 6
Texueram 88, 4
Texuerat 66, 3
Thalamos 362, 3
Thesauris 295, 3
Threicio 82, 3
Threicius 304, 2
Thule 254, 5
Tibi 98, 1. 7. 108, 4 aliisque locis
Tigres 263, 15
Tigris (bestia) 330, 11. 340, 1
Tigris (fluvius) 372, 1
Timæo 271, 10
Timor 183, 6
Timorem 147, 7
Timuit 304, 8
Tingere 356, 10
Tinxerat 199, 2
Tinxerit 235, 5
Tinxit 208, 4
Tiresiæ 283, 4
Titulis 217, 9
Tityi 307, 5
Tolerantis 180, 5
Tolerasset 214, 17
Toleres 154, 5
Tollens 324, 2
Tollere 311, 12
Tonantis 355, 12
Tonet 186, 5
Tormenta 89, 1. 341, 10
Toro 68, 1
Torpet 328, 1
Torquet 93, 4. 324, 4
Torret 209, 7
Tortores 261, 7
Torvis 68, 2
Torvo 323, 3
Torvos 315, 11
Tot 244, 4. 324, 5
Tota 153, 4. 161, 10. 177, 4 aliisque locis
Tota 206, 9. 349, 3
Totam 88, 5. 405, 13. 23. 406, 6
Totas 188, 13
Toti 215, 6
Toties 63, 5
Totis 78, 2. 121, 2. 185, 6
Totius 91, 7. 98, 5. 110, 11 aliisque locis
Totos 338, 24
Totum 141, 7. 143, 9. 393, 5 aliisque locis
Totus 174, 10
Tractabamus 303, 2
Tractamus 292, 24
Tractanda 368, 1
Tractatur 341, 8
Tradere 252, 8
Traditum 161, 3
Traditus 238, 3
Traducit 268, 10
Tragicus 255, 4
Tragœdiarum 161, 6
Trahente 302, 14
Traherent 88, 4
Trahi 95, 7. 219, 7
Trahis 390, 14
Trahit 189, 1. 221, 2. 252, 9 aliisque locis
Trahunt 189, 7. 292, 2. 403, 1
Tramite 147, 4. 230, 2. 232, 12 aliisque locis
Tranquilla 278, 6
Tranquillitate 151, 5
Tranquillitatis 153, 8
Tranquillo 171, 1
Transabiit 266, 9
Transacta 183, 17. 405, 12
Transcenderat 213, 2
Transcendit 313, 4. 398, 12
Transferre 99, 8. 111, 7. 291, 10
Transfertur 188, 6
Transformat 350, 12
Transformatum 327, 6
Transfundit 245, 9
Transfunditur 341, 9
Transigimus 292, 25
Transire 188, 11. 328, 6
Transitorio 405, 6
Translata 188, 6
Transmissum 151, 7
Transmittere 403, 5
Transversos 320, 12
Traxerant 331, 2
Traxi 103, 3
Traxit 307, 5. 364, 5
Tremendos 156, 1
Tremiscat 254, 4
Tremit 62, 2
Trepidus 95, 4. 164, 7
Tria 269, 2
Tribuat 341, 19

Tribuit 405, 22
Tribuitur 360, 11
Tribus 269, 11
Tribuunt 249, 2
Triduanæ 264, 5
Trigullam 100, 6
Triones 209, 5
Triplici 333, 6. 364, 5
Triplicis 275, 1
Tristem 233, 14
Tristes 261, 3
Tristia 353, 14
Tristibus 323, 2. 353, 8. 15
Tristis 63, 2. 70, 3. 354, 4 aliisque locis
Tristitiæ 84, 1
Tristium 169, 2
Triumphali 168, 2
Trucem 235, 3
Trunci 372, 5
Tu 78, 2. 85, 1. 3 aliisque locis
Tua (singul.) 123, 4. 129, 1. 131, 5 aliisque locis
Tua (nomin. plur.) 159, 11
Tua (accus. plur.) 158, 3. 6. 159, 7 aliisque locis
Tua 151, 5. 368, 3
Tuæ 130, 2. 132, 2. 138, 5 aliisque locis
Tuam 117, 5. 165, 3. 175, 5. 257, 1
Tuas 176, 9. 191, 11. 336, 7. 410, 17
Tuearis 165, 3
Tueatur 240, 16
Tuendam 192, 2
Tuendo 100, 3
Tuens 92, 2. 228, 3
Tuenti 378, 5
Tuerentur 79, 3. 105, 4
Tueri 291, 1
Tui 142, 5. 143, 2. 150, 1 aliisque locis
Tuis 115, 3. 117, 3 bis. aliisque locis
Tuli 118, 11
Tulit 126, 3
Tum 70, 8. 78, 2. 97, 1 aliisque locis
Tum (post, cum) 309, 2
Tum, tum 353, 17. 359, 8
Tumorem 134, 1
Tumultus 133, 7. 361, 7
Tumultus 91, 7
Tunc 81, 4. 169, 4. 188, 6 aliisque locis
Tundere 222, 10. 344, 4
Tuo 96, 1. 109, 1. 139, 2 aliisque locis
Tuorum 110, 8
Tuos 167, 9. 221, 7
Turbant 344, 8
Turbantur 377, 3
Turbida 324, 2
Turbidus 146, 2
Turbine 120, 3
Turpatus 365, 2
Turpis 255, 3
Turpissimum 264, 1
Turpitudo 338, 9
Turpius 255, 7
Turres 93, 5
Tutior 103, 7. 104, 1
Tutus 253, 2
Tuum 140, 7. 191, 6. 239, 12. 410, 6
Tuus 225, 8. 407, 17
Tyranni 204, 7
Tyrannos 94, 2. 315, 12. 324, 6
Tyrannus 204, 5. 8. 251, 4
Tyrio 197, 3. 247, 10
Tyrrhena 265, 8

V.

Vacua 211, 5
Vacuus 195, 2
Vada 265, 8
Vadi 372, 4
Vaga 358, 8. 403, 2
Vagas 329, 1
Vagatur 146, 10
Vagis 222, 9
Vagos 73, 4. 373, 1
Vagus 93, 3
Valde 360, 17
Valeant 239, 4. 263, 2. 332, 3
Valeat 95, 7. 205, 1. 388, 1
Valens 318, 12
Valent 239, 8. 249, 4. 332, 4. 380, 8
Valentia (substant.) 141, 5. 269, 29
Valentiæ 268, 13
Valentiam 65, 2. 231, 17. 317, 5
Valentibus 350, 22
Valentior 91, 3. 240, 12. 318, 14. 16
Valentiorem 318, 6
Valentis 217, 3
Valerent 321, 11
Valeret 300, 9
Valet 352, 5. 378, 2. 393, 20. 403, 7
Valida 176, 2
Validiora 133, 9
Validioribus 151, 7. 187, 2
Validis 237, 1. 337, 18
Validus 317, 8. 341, 6
Valli 140, 6. 186, 8
Vallo 91, 7. 131, 1
Valuit 209, 8. 406, 17
Vanescunt 246, 12
Vani 323, 6
Varia 349, 5
Variæ 234, 1
Variam 318, 19
Varias 76, 7. 410, 10
Variat 172, 2. 221, 12
Varietate 284, 5
Varietatem 192, 2

Varietates 296, 21
Variis 190, 12. 330, 13. 402, 7. 403, 6
Varios 74, 1. 330, 4
Varium 123, 4
Vasa 310, 15
Vasta 212, 5
Vasto 363, 4
Vates 304, 2
Vaticinio Tiresiæ aut est aut non 363, 4
Uberem 68, 7
Uberiora 205, 10
Uberius 132, 9. 161, 9
Uberrime 350, 25
Ubertas 190, 3
Ubi (interrogative) 218, 3
Ubi (statim atque) 67, 2. 84, 3. 128, 1. 149, 1
Ubi (adverbium loci) 291, 6. 371, 7
Ubi (quando) 148, 3. 227, 6. 262, 6 aliisque locis
Ubique gentium 188, 8
Ubique terrarum 246, 10
Ve 111, 4. 113, 7. 140, 8 aliisque locis
Vectigalibus 101, 5
Vector 279, 1
Vehementer 110, 4. 133, 1. 139, 11 aliisque locis
Vehementius 173, 4
Vehiculis 311, 14
Vehit 183, 2. 292, 14
Vel 75, 2. 95, 4. 99, 2 aliisque locis
Vel (pro, etiam) 142, 5. 175, 5. 183, 6 aliisque locis
Vela (nomen) 154, 10. 328, 8. 362, 4
Velat 153, 4
Velatas 345, 4
Velatum 194, 8
Velim 141, 8. 410, 12
Velimus 406, 18
Velint 326, 14
Velis (verbum) 154, 8. 166, 2. 182, 1 aliisque locis
Velit 180, 10. 270, 11. 286, 1. 300, 10
Velle 108, 4. 110, 5. 131, 4 aliisque locis
Vellem 157, 3. 284, 7. 337, 19
Vellent 251, 7
Vellera 197, 2
Velles 239, 15
Vellet 199, 4
Velocem 205, 13
Velocis 314, 7
Velocissimum 173, 2
Velocitas 205, 12. 231, 18
Velocitate 263, 15
Velox 169, 9. 263, 19. 307, 1. 312, 3
Velut 88, 3. 140, 6. 159, 6 aliisque locis
Veluti 66, 4. 231, 10. 266, 6 aliisque locis
Venena 332, 7
Venenis 68, 6. 323, 10
Veneno 197, 3. 210, 2. 365, 1
Venenum 89, 1
Venerandum 246, 8. 353, 9
Veneratione 230, 7. 268, 17
Venere 191, 11
Venerint 246, 13
Venerit 123, 2
Veniam (nomen) 306, 4
Veniant 378, 9
Veniat 334, 11
Veniens 209, 4. 256, 15
Venientibus 82, 1
Venire 167, 6. 290, 18
Venisti 85, 3. 169, 7
Venistis 361, 12
Venit (præsens) 62, 4. 194, 4. 292, 26
Venit (præteritum) 61, 1
Venite 286, 12
Veniunt 159, 11. 188, 14. 322, 21
Ventilante 296, 2
Ventis 154, 10
Ventos 362, 5. 403, 2
Ventosam 220, 13
Ventura 381, 18. 391, 12. 392, 15. 408, 3
Venturam 233, 20
Ventus 186, 6
Vera 111, 9. 132, 5. 173, 1 aliisque locis
Veraciter 270, 25
Veræ 112, 4. 145, 3. 201, 3 aliisque locis
Veram 144, 2. 225, 8. 246, 5 aliisque locis
Veras 144, 7
Verba 68, 2. 168, 3. 225, 1. 300, 14
Verbera 235, 4
Verberet 82, 4. 403, 2
Verbis 151, 2. 157, 3. 220, 6. 226, 3
Verbo 109, 10
Vere (nomen subst.) 357, 8
Vereare 369, 3
Verecundiam 70, 3
Verendi 314, 8
Verendis 248, 3
Verendum 369, 1
Vererer 86, 6
Veri 230, 3. 271, 4. 296, 1 aliisque locis
Veris (substant.) 76, 2
Veris (adject.) 58, 2. 366, 3. 398, 3
Verissima 282, 15. 289, 5
Verissime 281, 1
Veritas 410, 7
Veritate 139, 8. 256, 4. 389, 9. 408, 10

Veritatem 108, 10. 109, 3. 280, 6. 392, 23
Veritatis 293, 21. 301, 1. 337, 1 aliisque locis
Verius 225, 3. 270, 16. 283, 11 aliisque locis
Vernalium 263, 20
Vernis 170, 6. 190, 2
Vernos 137, 2
Vernula 152, 4
Vero (adject.) 221, 1. 268, 9
Vero 65, 6. 66, 6. 67, 2 aliisque locis
Veronæ 111, 5
Verrunt 402, 8
Versa 192, 8. 371, 7
Versa 341, 12
Versamus 160, 10
Versas (verbum) 120, 3
Versat 125, 6. 162, 2. 323, 9
Versatur 231, 10
Versatus 85, 1
Versentur 349, 18
Versi 327, 1
Versibus 70, 10
Verso 171, 4
Versum (adject.) 93, 2
Vertatur 328, 6
Vertebat 368, 2
Vertentem 161, 7
Vertentium 349, 15
Verterant 331, 4
Vertere 209, 9. 332, 4
Verteretur 338, 19
Verterit 155, 4
Vertice 62, 1. 287, 4. 293, 18. 356, 6
Verticem 64, 3. 251, 5. 284, 15. 313, 4. 320, 1
Vertidis 65, 6
Vertit 237, 7. 330, 5
Verum (substant.) 147, 3. 294, 4. 297, 1
Verum (adject.) 145, 1. 192, 2. 238, 7 aliisque locis
Verum (conjunctio) 68, 5. 109, 1. 119, 7 aliisque locis
Verum etiam (post, non solum, modo, &c.) 183, 15. 292, 9. 310, 9. 326, 16
Verumtamen 166, 1
Vesevus 93, 4
Vesper 356, 12
Veste 81, 3
Vestem 66, 9. 88, 4
Vester 194, 4
Vestes 66, 1
Vestibus 190, 12
Vestigat 294, 4
Vestigia 88, 7. 403, 4
Vestra (singul.) 203, 2
Vestra 193, 8. 361, 17
Vestra (plur.) 192, 7. 193, 8. 259, 6
Vestræ 69, 2. 188, 10
Vestram 189, 8 bis. 193, 5
Vestri 188, 1. 202, 4
Vestro 193, 4. 407, 18
Vestros 223, 16
Vestrum 187, 4. 238, 7
Vestrum (genit.) 390, 4
Vetant 215, 6
Veterem 356, 3
Veteres 87, 2. 202, 4
Veteribus 347, 2
Veterum 369, 14
Vetus 390, 1
Vetustas 213, 17. 249, 5
Vetustatis 66, 5
Vexabat 101, 2
Vi 240, 14. 392, 26. 399, 9. 403, 1
Via 94, 1. 315, 5. 366, 5
Via 138, 1
Viæ 263, 1
Viam 152, 1. 311, 11. 368, 8
Vias 98, 5. 313, 6
Viator 195, 2
Vibratus 83, 1
Vice 126, 1. 341, 12
Vicem 246, 4. 340, 7. 384, 12
Vices 125, 7. 137, 9. 143, 7 aliisque locis
Vicibus 337, 9. 356, 11. 357, 4
Vicinius 350, 5
Victa 254, 1
Victam 352, 8
Victi 156, 2
Victor 74, 2. 364, 6
Victoriam 87, 5
Victorum (adject.) 204, 14
Victricem 352, 8
Victus 308, 5
Vide 281, 17. 319, 8. 326, 17 aliisque locis
Videamini 203, 3
Videamur 360, 4
Videant 407, 15
Videantur 232, 10. 285, 15. 320, 9 aliisque locis
Videaris 337, 12
Videas 220, 13. 251, 9. 317, 3 aliisque locis
Videat 256, 13. 402, 4
Videatur 180, 9. 189, 6. 193, 1 aliisque locis
Videbantur 66, 8. 88, 7. 90, 3 aliisque locis
Videbaris 221, 7
Videbatur 65, 7. 335, 22
Videbis 270, 10
Videbit 323, 7. 402, 2
Videbitur 285, 5. 369, 18. 383, 16

Videmini 213, 18
Videmur 117, 3
Videmus 326, 9
Videntes 337, 16
Videntur 163, 10. 231, 11. 17 aliisque locis
Video 79, 5. 268, 2. 286, 8 aliisque locis
Videor 103, 6. 119, 1. 268, 6
Viderant 111, 1
Viderat 198, 3
Videre 118, 11
Viderent 199, 5. 338, 22
Videres 203, 4. 245, 5. 335, 24
Videretur 102, 3. 264, 2. 300, 3. 338, 7
Videri 264, 2. 325, 1. 326, 15 aliisque locis
Viderit 236, 7
Viderunt 114, 4
Vides 112, 4. 176, 7. 213, 4 aliisque locis
Videt 209, 3. 308, 7. 313, 2 aliisque locis
Videtis 407, 19. 408, 5
Videtur 106, 3. 220, 8. 231, 2 aliisque locis
Vidissem 128, 3
Vidisset 79, 6
Vidisti 152, 7. 167, 10. 280, 2. 311, 9
Vidit 68, 1. 124, 3. 307, 17
Vigebat 248, 1
Vigens 396, 5
Viget 174, 7. 288, 5. 396, 11
Vigilantius 299, 17
Vigor 81, 5. 332, 5. 398, 13
Vigorem 399, 6
Vigoris 65, 3
Vile 233, 7
Vilescat 187, 5
Vilesces 263, 8
Vilescunt 247, 8
Vilia 263, 17. 310, 15
Vilis 127, 5. 269, 26
Vilissima 91, 6. 193, 7
Vilissimæ 263, 12
Vilissimorum 115, 6
Vilitas 269, 30
Vilitatis 107, 1
Vim 134, 2. 347, 3. 393, 1
Vincimur 307, 6
Vincta 148, 2
Vincula 204, 13. 235, 2. 303, 8
Vindicantem 203, 5
Violas (nomen) 136, 3
Violentia 159, 9
Violentorum 66, 9
Violentus 209, 6. 327, 7
Vir 174, 10. 204, 9. 361, 4
Vires 97, 1. 109, 8. 156, 5. 320, 3. 398, 9
Virga 237, 2
Viri 99, 4
Viribus 95, 1. 126, 7. 185, 6 aliisque locis
Virides 287, 7. 403, 5
Viridi 265, 3
Viridis 59, 3
Virilibus 151, 1
Virilis 79, 1
Virium 384, 16
Viro 307, 8
Virorum 166, 4
Viros 213, 15. 215, 3
Virtus 126, 2. 210, 5. 253, 3 aliisque locis
Virtute 203, 1. 216, 8. 231, 14 aliisque locis
Virtutem 110, 3. 338, 20. 353, 12
Virtutes 243, 5. 311, 6. 353, 5 aliisque locis
Virtuti 245, 8
Virtutibus 174, 10. 202, 8. 352, 18
Virtutis 112, 4. 204, 9. 214, 10 aliisque locis
Virtutum 85, 2. 173, 1. 211, 3 aliisque locis
Virum 103, 1. 4. 361, 6
Vis (nomen) 123, 4. 160, 9. 188, 2 aliisque locis
Vis (verbum) 147, 1. 168, 6. 300, 18 aliisque locis
Visa 64, 3. 389, 3
Visatur 157, 2
Viscera 378, 1
Visceribus 263, 22
Visebat 73, 3
Visendi 394, 14. 410, 18
Visere 303, 6. 315, 10
Visibus 146, 9
Visionis 411, 4
Visitur 290, 11
Visu 70, 6. 208, 3. 225, 9. 229, 1. 337, 15
Visum (adject.) 304, 8. 405, 18
Visus (substant.) 263, 22. 278, 3. 393, 4
Visus 294, 6
Vita 63, 4. 183, 16. 405, 9
Vita 175, 90. 405, 5
Vitæ 90, 4. 98, 6. 169, 6 aliisque locis
Vitalis 144, 5
Vitam 178, 2. 219, 7. 263, 11 aliisque locis
Vitare 251, 7. 253, 2. 410, 8
Vitas 277, 1
Vitat 288, 6
Vite 265, 4
Vitet 185, 4

Vitia 243, 5. 311, 5. 320, 10 aliisque locis
Vitiis 259, 9. 327, 6. 354, 11 aliisque locis
Vitio 194, 4. 320, 13
Vitiorum 338, 21
Vitiosæ 206, 3
Vitiosi 191, 2
Vitiositas 339, 3
Vitiosorum 319, 8
Vitiosos 321, 4. 332, 12
Vitrea 146, 4
Vitro 132, 1
Vivacissimo 345, 11
Vivere 161, 13
Viveret 296, 4
Vivido 65, 2
Vivit 175, 1. 3. 328, 2. 405, 1
Vivitis 405, 5
Vivo 398, 10
Vix 140, 4. 212, 5. 220, 6 aliisque locis
Vixisse 251, 8
Ulla 109, 9. 199, 3. 6 aliisque locis
Ulla 268, 12
Ullam 204, 15. 302, 12
Ulli 238, 3
Ullo 182, 4. 281, 16. 289, 16 aliisque locis
Ullum 139, 4. 167, 6. 169, 7 aliisque locis
Ullus 269, 15. 345, 10. 369, 12
Ulteriora 355, 11
Ulterius 229, 6. 320, 5. 335, 8
Ultima 254, 5
Ultimam 118, 7
Ultimi 366, 3
Ultimus 169, 10. 292, 5. 366, 1
Ultione 334, 11. 335, 11. 336, 4
Ultor 362, 2
Ultorem 337, 8
Ultra 65, 1. 327, 3. 361, 15
Ultra (sine regimine) 320, 7. 325, 6
Ultrices 306, 9
Ultro 117, 5. 156, 4. 205, 16. 247, 6
Ululat 330, 10
Umbrarum 306, 5. 307, 7
Umbras 197, 6. 236, 7. 356, 12
Umbratiles 246, 5
Una 268, 15. 408, 20
Una 157, 2. 290, 10. 345, 9
Unam 286, 7. 289, 12. 298, 13
Unaquæque 324, 13
Unco 221, 3
Unda 146, 6. 266, 3. 372, 4. 6
Undantes 81, 2
Undas 75, 2. 209, 3. 237, 5
Unde 74, 3. 110, 8. 9. 10 aliisque locis
Undique 198, 2
Unguibus 330, 8
Unica 403, 8
Unicuique 352, 2
Unicum 384, 10
Unitas (substant.) 290, 8
Unitatem 290, 13
Unitatis 289, 19
Universa 293, 19. 379, 6
Universale 394, 6. 9. 400, 10 aliisque locis
Universales 393, 20
Universali 393, 13
Universalis 394, 10
Universi 111, 7
Universitatem 302, 11
Universitatis 393, 15. 401, 8. 9. 13
Universum 394, 2. 401, 1
Unius 213, 14. 21. 256, 8
Uno 175, 4. 285, 4. 293, 17 aliisque locis
Unquam 108, 4. 111, 9. 113, 1 aliisque locis
Unum 188, 8. 203, 4. 211, 1 aliisque locis
Unumquodque 270, 7. 290, 14. 292, 16
Unus 257, 7. 8. 283, 20 aliisque locis
Vobis 69, 1. 191, 14. 192, 6 aliisque locis
Vocabitur 325, 6
Vocabo 108, 6
Vocabula 219, 3. 370, 4
Vocabulo 299, 1
Vocans 398, 15
Vocant 283, 14
Vocari 284, 1
Vocas 180, 3. 345, 7
Vocata 62, 4
Vocatur 290, 8. 361, 9. 370, 8
Voce 236, 10. 331, 6. 383, 1
Vocem 369, 11
Vocetur 348, 7
Volantum 262, 5
Volatu 403, 3
Volendi 290, 20. 375, 7
Volentes 200, 3. 320, 14
Volentia 302, 12
Volentis 310, 11
Voles 139, 2
Volet 184, 1. 226, 6. 253, 7. 261, 2
Volvantur 324, 9
Volvat 75, 1
Volubili 160, 10
Volucrem 315, 3
Volucres (substant.) 364, 2
Volucres (adject.) 312, 1. 339, 11
Volucris (adject.) 406, 12
Volvens 146, 1
Volventis 155, 2
Voluerit 317, 4. 7
Voluerunt 252, 7

Volui 108, 4
Voluisse 107, 2. 111, 2. 113, 5. 333, 4
Voluit 193, 5. 252, 10
Volumus 269, 3
Volunt 231, 1. 233, 17. 340, 5
Voluntarie 299, 22. 409, 4
Voluntarii 391, 3
Voluntariis 292, 22
Voluntarium 408, 6
Voluntarius 383, 15
Voluntas 154, 11. 292, 29. 293, 1 aliisque locis
Voluntate 317, 1. 410, 10
Voluntates 380, 4
Voluntatibus 292, 27. 411, 2
Voluntatis 317, 11. 333, 5
Voluptariam 263, 10
Voluptas 262, 3. 284, 12
Voluptate 231, 5. 328, 4. 361, 12
Voluptatem 231, 18. 232, 8. 346, 5
Voluptates 231, 7. 232, 7. 233, 18 aliisque locis
Voluptatibus 260, 1. 268, 4. 270, 6
Voluptatum 261, 1
Vorans 164, 1
Vos 181, 2. 3. 189, 9 aliisque locis
Vosmetipsos 193, 8
Vota 133, 6. 168, 7
Votorum 231, 9
Vox 188, 9. 398, 12
Urat 124, 4
Urbe 106, 1. 207, 2. 341, 7
Urbium 99, 6. 212, 15
Ureret 304, 11
Urgeantur 333, 6. 336, 6
Urgere 190, 10
Urget 185, 6. 339, 7
Ursa 356, 7
Ursus 340, 1
Usitato 298, 22
Usquam 194, 12. 286, 11. 355, 7
Usque 69, 5
Usque ad 320, 4
Usque adhuc 309, 5
Usquequaque 240, 4
Usu 188, 7. 353, 6. 360, 4
Usum 214, 14
Usurpat 360, 1
Usus (substant.) 354, 3
Usus (adject.) 159, 6
Ut 65, 3. 76, 3. 4 aliisque locis
Ut ita dicam 394, 5
Ut (sicut) 79, 4. 81, 5. 111, 3 aliisque locis
Ut (postquam) 228, 1
Ut (quantum) 263, 19 bis. 316, 1
Utantur 394, 18
Utcumque 176, 5
Utemur 134, 1
Utendo 354, 18
Utendum 187, 2
Utens 394, 4. 7
Utentium 202, 8. 243, 4. 247, 4
Utere 153, 5
Uterentur 263, 21
Uteris 300, 14
Utero 159, 1
Uterque 252, 7
Uti (verbum) 109, 8. 126, 7. 375, 2
Uti (conjunct.) 66, 2. 69, 1. 108, 7 aliisque locis
Utilem 359, 10
Utinam 109, 9. 199, 7. 322, 3
Utramque 92, 2
Utraque 381, 14
Utrasque 66, 7
Utrique (plural.) 317, 23. 361, 7
Utriusque 290, 9. 347, 3
Utroque 178, 2. 381, 9
Utrum 284, 4
Utrumque 214, 1. 408, 5
Uvis 76, 5. 137, 3
Vulgi 133, 1. 255, 6. 360, 3
Vulgo 69, 1
Vulgus 88, 1. 337, 12. 344, 10 aliisque locis
Vulnera 199, 5
Vulnere 332, 11
Vulnus 97, 1
Vulpeculis 327, 10
Vulsi 372, 5
Vult 317, 2
Vultis 411, 10
Vultu 128, 1. 403. 11
Vultum 63, 3. 70, 7. 77, 3 aliisque locis
Vultur 307, 4
Vultus (nomin. sing.) 98, 3
Vultus (genit.) 65, 1. 309, 1
Vultus (accus. plur.) 153, 4. 170, 3. 221, 6
Uxor 175, 1. 231, 11

Z.

Zenonis 89, 1
Zephyri 170, 5
Zephyrus 124, 2

FINIS.

2044 098 639 164